RERUM
Memorabilium
IAM OLIM DEPERDITARUM:
& contrà
RECENS ATQVE INGENIOSE INVENTARUM:
Libri duo,

à

GVIDONE PANCIROLLO:
IC. CLARISS.

Italicè primùm conſcripti, nec unquam hactenus editi:

Nunc verò & Latinitate donati, & Notis quamplurimis ex ICtis, Hiſtoricis, Poëtis & Philologis illuſtrati

Per

HENRICUM SALMUTH.

AMBERGAE,
Typis Forſterianis.
Cum privilegio.

M. D. IC.

SERENISSIMO ET FLORENTISS. PRINCIPI AC DOMINO, DN. FRIDERICO, COMITI PALATINO ad Rhenum, Sacri Romani Imperii Archidapifero & Electori, Duci Bavariæ, &c. Domino suo Clementissimo.

EA est rerum omnium vicissitudo & conversio, Serenissime ac florentiss. Princeps Elector, ut nihil in toto hoc universo stabile inveniatur & perpetuum. Nam si quis omnes intueatur artes atque scientias, hanc earum progressionem animadvertet, ut primum quibusdam in locis ingeniosorum hominum experientia & labore eas oriri videat; deinde incrementa suscipere; post aliquantum in statu vigere; tandem sua vetustate languescere; denique sensim emori, & oblivione diuturna sepeliri.

Videre id ipsum quoq; est in Veterum monumentis, ædificiis & structuris aliis: quarum etsi primum satis tenue fuit initium, posteà tamen in tan-

tam excrevere magnificentiam, ut vel ipſa etiam rudera majeſtatem quandam ſpirare videantur. Fidem huic rei facere poteſt vel unicus Vitruvius: cujus cum Architectura ſi recentem hanc noſtram conferre quis velit, næ ille Muſcam elephanto; vel, ut mitius dicam, æs auro, ſtánnum argento comparaverit. Adeò vetus illa ædificandi ratio maxima ſui parte intercidit, & tantum non tota eſt intermortua. Atq; hoc aliis quoq; numerò ſanè multis obtigiſſe, cū Plinius & alii; tum verò I. Lipſius docet eleganti illo tractatu, quem ex re ADMIRANDA indigitavit. Quanquā divini Numinis providentia & benignitate evenit, ut non omnia veterum Romanor. ornamenta planè interierint; ſed quieverint potius, & tandem veluti veterno excuſſo excitata rurſum, atq; è Cimmeriis tenebris quaſi poſtliminio fuerint revocata. Argumento nobis eſt literarū diſciplina à Romanis quàm maxime culta. Apud quos etſi tanta fuit Ingeniorum ubertas, ut iiſdem penè temporibus bellica laude, ac diſcipline-

plinarum omnium prçſtantia populos omnes ſuperarent: attamen in priſtinā barbariem tum relabi cœperunt, cum influentes in Italiam Scytharum copiæ Bibliothecas refertiſſimas, & omnia vetuſtatis monumenta ubiq; ferè incenderunt. Poſteà verò quàm literæ mille circiter annos proſtratæ jacuerant, & jam toto penè terrarum orbe conquierant: tantus ſubitò ſcientiarum ſplendor affulſit, ut nullis unquam ætatibus major. At ne Gothis quidem ipſis lectiſſima nuper ingenia defuerūt: quaſi decreviſſet Natura, ſcientiarum vulnera nunc ab iis ipſis, à quibus olim erant illata, ſanari: ut gravis eſt doctiſſimi Ioh. Bodini ſententia. Et quidem de perpetua hac rerum viciſſitudine non ineptè mihi videor uſurpare poſſe illud principis Lyricorum poëtarū Horatii:

Multa renaſcentur, quæ jam cecidere; cadentq́;,
Quæ nunc ſunt in honore, &c.

Quid quod Natura rerum non adeò inops & parca eſt, quin ſubinde excogitare quid poſſit ac ſoleat, quod veterum inventis anteferri dicam, an cū iis opti-

mo jure debeat cõferri? Adeò divites & opulenti ipsius thesauri sunt, ut nullis ætatibus exhauriri queant. Vtrumq; id manifeste ostēditur in bipartito hoc nostro tractatu, quem Guido Pāciroll⁹ celeberrim⁹ ICtus,& Academiæ Patavinæ Antecessor primarius, sua id est Italica conscripsit lingua, nec unquã, quod sciã, typis commisit. In cujus priori parte de iis agit rebus, quæ veteribus in usu fuêre, postea verò ita interciderũt, ut earum reparandarum modus nobis sit incognit⁹. In posteriori verò de iis tractat, quæ imminuta jam Romanorũ potentia noviter & ingeniosè à Majoribus nostris adinventæ; veteribus autem prorsus ignotæ fuerunt. Eum itaq; librum manuscriptũ mecum cõmunicavit pręstantiss. Medicus & Philologus Ioach. Camerarius; & ut in Linguam Latinam transferendi illius curã sive laborẽ susciperem, crebris me cõpellavit epistolis: quarum primam certis de caussis, ex authographo mox apponendã putavi. Ac quoniã nihil caussæ subesse videbã, honesti illius postulati declinãdi: tralationi huic manũ tãdem, horis ab ordinaria

functione mea vacãtib⁹, ad movi; & nõ ipsius tantũ Textus, quem vocãt, verba verbis quantũ fieri potuit, reddidi; sed & ea q̃ apud ICtos, Historicos, Poëtas, & alios olim legerã, & ad materiarũ dilucidiorẽ explanationẽ non parũ momẽti habitura putabã, simul etiã adnotavi. Vnde & Notarũ nomẽ singulis capitib⁹ appositũ. quanq̃ ꝑpter Rerũ ibi tractarũ jucunditatẽ & varietatẽ (addam etiã, utilitatẽ) Notæ illæ, vel p̃ter institutũ meum ita excreverũt, ut ferè justi in cõmẽtarii numero possint haberi; & verè mihi cum Horatio admirari cõtingat:

———— Amphora cœpit,
Institui, currente rota cur Vrceus exsit?

Nec verò ægrè feret Pancirollus, si quod ille privato studio sibi collegerat, nunc publici juris per me factũ viderit. Nam q̃ singularis est ipsius humanitas, hunc quoq; fertilissimi ingenii sui fœtum publico bono non invidebit: cujus contemplatione à me quoq; laborem istũ susceptum fuisse, nõ inficior. quin imò veniã quoq; mihi dabit opinor, si in exotici istius sermonis tralatione Germanus ego nonnihil forsan offendero.

Tuæ verò Celſitudini, Sereniſſime & Florentiſſime Princeps Elector, ſubſecivas haſce lucubrationes meas ut conſecrarem, plures me compulerunt cauſſæ. inter quas familiam ducit, quod ingenioli mei fœtus ad Eum ſuo quodam jure pertinere mihi videbatur, ſub cujus præſidio ille conceptus eſſet & excluſus. Atqui, poſteaquam ob veſanam Male-ſatiatorum quorundam Novationem patriâ, cæteroquin mihi dulciſſima carere, quàm cauteriatam conſcientiam habere malo; altera mihi obtigit patria florentiſſimus Palatinatus Tuus. In quo cum familiola mea clementiſſimè ſuſceptus, honeſto huic muneri, quo in præſentiarum fũgor, fui præpoſitus. Ad quem igitur potius, quàm ad Te, Sereniſſime Princeps, redundare deberet fructus iſte, equidem non videbam. Accedebat & illud, quod Te Rerum antiquarum cognitione inprimis oblectari ſcirem, qui bus refertam eſſe conſtat inſtructiſſimã Bibliothecam tuam Palatinam. In qua magis etiam magisque locupletanda

nullis

nullis parcis ſumtibus; Bibliothecario quoque eidem munificè & liberaliter conſtituto Paulo illo Meliſſo: qui ob carminum ſuorum ſuavitatem & elegantiam, atque etiam numerorum varietatē rectè mihi videtur apellari poſſe,

Romanæ fidicen Lyræ.

Qua in re ſapientiſſimorum Regum ac Principum inſtitutum ſequi videris: quorum ſingulare ſtudium ac opus fuiſſe legimus, ut Bibliothecas cōderent, tanquam caſtella quædam & armamētaria Sapientiæ; & Remp. iis præſidiis cōmunirent, quæ poſteris ſeculis profutura eſſent, & unde omnis vitæ lepor humanitasque penderet. Non indignum itaq; Celſitudine Tua rebar Pancirollum meum, quem toto ferè libro primo de vetuſtiſſimis quibusq; rebus, Populi Rom. Majeſtatem non leviter arguentibus, tractare ſciebam. Ac ſicuti Perſæ, ex gentis ſuæ diſciplina, Reges ſine munere adire non audebant: Ita & ego Te Principem meum hoc munuſculo, non jam dico literato, at literario ſaltem ſalutandum duxi. quod ſi ſerena

fronte, non secus atq; Artaxerxes à Synæta rustico inope aquam ex Cyro flumine utraq; volâ haustam & sibi oblatam, clementissimè susceperis; Equidem voti mei summam me contigisse arbitrabor. Valeat Serenis. Celsitudo Tua cum Illustris. Vxore, & Sobole generosissima, quam in Ecclesiæ ac Reip. salutem & incrementum, tum verò etiam Orthodoxorum præsidium, ab omnibus cum animæ tum corporis periculis tutam & immunem præstari à Deo Opt. Max. ardentissimis votis opto. Ambergâ Anno reparatę salutis nostræ M. D. I C. 5. Martii: qui dies, ut Celsitudini Tuæ Natalis; ita mihi & familiolæ meæ inter festos meritò habetur, & quotannis sanctè ac religiosę colitur.

Serenis. Celsitudini Tuæ

Subjectis.

Henricus Salmuth. Secret. & Feudor. Præpos.

OACHIMVS CAMERARIVS HENRICO SALMUTH. S. D.

AVdivi nuper tuam Matrem hac cum aliis transiisse, proficiscentem ad vos Ambergam: atq; ægrè tuli ipsius adventum mihi non fuisse indicatum: cum, propter veterem amicitiam cum vestra familia, ξενικα officia debita lubenter ei præstitissem. quod in posterum quoq; studiosè sum facturus. Te quoq; ante aliquot menses ad Serenißimũ Electorem adversa valetudine, ut nosti, conflictantem me conferens, propter occupationes aulicas salutare, ut constitueram, non potui. quod fiet alio tempore commodiore. Intereà scito, tuum Guazzium mihi esse valde acceptum; eumq́; totum cum magna voluptate me perlegisse. Illiq; Authori gratulatus sum, quòd in tam idoneũ interpretẽ inciderit, q anteà à Coloniensi nescio quo, ita miserè fuit tractatus. Quod si tibi à publico tuo munere tantum esset ocii, ut ejusmodi versionibus, horis subsecivis in-

terdum vacare posses ac velles: ad te brevi missurus essem Italicum commentariũ, in quo describendo aliquid sumtuum feci; nondum editum Guidonis Pancirolli, quẽ conscripsit in gratiam Ducis Pedemontani defuncti: in quo accuratè, meo judicio, agit de multis rebus alicujus momenti, quarum cognitio apud veteres fuit omnibus obvia; nunc verò planè modus parandi intercidit: & contrà plurima exponit nobis jam usitata, quæ olim planè fuerunt incognita. Liber sanè dignus esset, qui abs te in Latinam linguam verteretur, & ea forma, qua tuus Guazzius est excusꝰ, apud vos inprimeretur. De quo si intellexero tuam voluntatem, præ aliis exemplar meũ manuscriptum tecum communicabitur. Volui ipsemet suasu amicorum hanc provinciam subire: sed ingravescens ætas & multitudo negotiorum hoc impediunt. Exspecto itaq; de hoc tuum responsum. Benè vale, & saluta tuum fratrem, & honestissimam matronam Matrem tuam, si adhuc vobiscum est. Norimbergâ. 12. Decembr. Anno. 1596.

IN COMMENTARIUM GUIDONIS PANCIROLLI, LATINE redditum, & notis illustratum ab Henrico Salmuth.

Divitias alius Crassi miretur, & auri
Midæ nocentem copiam.
Me neq; Cambysæ tantùm, neq; flumina Crœsi,
Tagiq; arena divitis,
Naturæ quantùm afficiunt miracula, terras
Quæ permeant, & æquora,
Aëris & tractus, & cœli templa superni,
Totamq; mundi machinam.
Hæc, PANCIROLLI *nobis cum fercula promas*
HENRICE, *promtuario;*
Structurasq; operum priscas, habitusq; Virorum,
Novaq; artium molimina:
Dignus es, interpres bone, quem meliore legentes
Remunerentur munere,
Quàm comitis quo custodem Lenæus alumnus
Donasse narratur sui.

Gregorius Bersmanus.

IN EUNDEM.

Edidit Euganeo facundus multa Lyceo
GUIDO *polito pectore.*
In quibus hos etiam dederat prædivite rerum
Partus refertos copiâ.

Quas

Quæ partim Natura creat, pars mente ſagaci
Inventa ſunt mortalium.
Hæc quanquam Aoniis eſſent depromta viretis,
Phœbi & Minervæ calculo:
Promta fuere tamen ſolis, quos forte loquelæ
Fines coarctant Italæ.
Tam bona Pieridum, tam bellaq; munera (quam-
Hæc Caprimulgus deſpuat) (vis
Cultor Theſpiadum HENRICUS, *ſacraq; The-*
Carus Minervæ & Cynthio, (miſtos.
Indignum ratus à dignis usq; abdita linguæ
Pallâ jacere exotica:
Antiqui Latii genuino exponit amictu,
Et promta reddit omnibus.
Quiqui Romanis impendunt otia Muſis,
Europa quàm latè patet.
Qui legis hæc igitur, fructus metisq; Camenûm,
Dignos amoenis hortulis:
Dic, PANCIROLLO *debemus multa; Latino*
Sed Pancirollum interpreti.

Ioh. Ladislaus F.

TITVLORVM, QVI IN HOC LIBRO TRACTANTUR ELENCHUS.

IOSEPHVS SCALIGER IN PRÆFATIONE AD FESTVM:

QVòd si minuta quædam, ut vocularum quarundam explicationes occurrent, quæ videntur ad quemvis potius de plebe Grammaticorum pertinere, quàm ad eum, qui serias ac severiores literas colit: peto ab illo, ne tam levia hæc putet, ut desperet ea digna esse lectione sua, Inveniet in illis, quod discere possit.

PROOEMIVM.

INTER egregia illa colloquia, quæ aſsiduè & frequenter habet Sereniſsima celſitudo Tua, quęſitum ex me memini de iis rebus, quæ apud veteres quidem in uſu fuerunt; hodiè verò ivere in deſuetudinem: & rurſum, de iis, quæ poſt Imperium Romanum primum ſunt adinventæ. Equidem, qui perpetuo deſiderio, quo ad inſerviendum Ipſi ducor, ſemper id ſtudeo, quod gratum Illi poſſit accidere; collectionem quandam feci, ab iis, quæ natura produxit, & quorum nulla hodiè eſt noticia, exorſum faciens: ac deinde ad ædificia, & alios Veterum habitus ac mores, qui in-præſentiarum planè extincti ſunt, deſcendens. Poſteà eodẽ ordine expoſui, ecquid rerum & artium ætate jam proximè præterita noviter fue-

Argumentum libri.

rit repertum: ut ad Plutarchi exemplum,
quasi parallelos sibi constituere, & hæc
cum illis comparare invicem, nec non
perpendere secum poßit Celsitudo Tua,
utrum plus damni, an lucri fecerimus:
non secus, ac Mercatoribus usuvenire so-
let, qui in altera quidem pagina, quod ex-
pensum; in altera verò, quod acceptum
est, consignant: ut scilicet expensi & ac-
cepti subducta ratione sciant tandem, u-
trum creditores sint, an debitores. Sanè
mutationes istas Dei Opt. Max. volunta-
te fieri credo. Nam cum ita ordinârit, ut
omnia Lunæ globo subjacentia morian-
tur quidem, alia verò rursum subnascan-
tur: voluit profecto, Species & artes nō-
nullas amplius non reperiri: attamen
alias de novo in lucem ꝓduci. idq; ideò,
ut pręter alias admonitiones complures,
etiam hac ratione finem præsentis vitæ
contemplemur, & majori cum diligen-
tia ad æternam illam adspiremus.

Ego quasi catalogum quendam con-
scripsi, non quidem omnium (quod fa-
ctu mihi erat impoßibile) sed quę notatu
videbantur digniora, quorum maximā
partem

partem sum prosequutus; ea, quæ vel Religionem, vel Leges concernunt, consultò omittens, quandoquidem illa apud Veteres superstitione non carebant: hæc verò etiam peculiarem librum omninò desiderant. Hîc intuebitur Celsitudo Tua non Vrbis Romæ tantum; sed ipsius etiam Mundi majestatem & magnitudinem: ac ea simul intelliget secreta, quæ ei non displicebunt, opinor. Iis itaque horis, quibus à gravibus suis occupationibus liberam se sentiet Celsitudo Tua, lectione dignetur opellam hanc meam, quam Ipsi dedico, & quę instar recreationis erit eorum laborum & fatigationum, quas Ipsa singulis momentis subit, ut magno illi oneri, Dominatus ratione sibi incumbenti satisfaciat. Quam diuturna pace & gloria florentem, à Deo conservari opto; & eidem debita cum reverentia ac humilima subjectione me commendo.

NOTÆ.

In manuscripto illo exemplari Italico, quod Vir clarissimus *Joachimus*, Magni illius *Joachimi Camerarii*, patris optimi planè consimilis

Ioachimus Camerarius

Filius, mihi utendum dedit, & quod in tralatione hac sequutus sum, nulla fuit ἐπιγραφὴ. Idem tamẽ me monuit, Libellum istum à *Guidone Pancirolo*, ICto præstantissimo, in gratiam Ducis Pedemõtani defuncti fuisse conscriptũ. quod ad Lectorem, in ipso mox libri hujus frontispicio dissimulandũ non putavi. Cæterùm cum ipsius Panciroli, quem non ita pridẽ Patavii, in celeberrima illa Antenoris Urbe, frequentissimo Auditorio summa cum voluptate & utilitate docentem audivi; tum verò etiam Joachimi Camerarii excellẽtem doctrinã, & multijugam rerum pulcherrimarũ cognitionem atq; usum, egregias præterea virtutes, & ex his humanitatem singularem, si pro ut res est, commemorare dignè satis velim; vereor, ne cum Plauto, & face & viatico mihi opus sit futurum, ad tam longæ narrationis iter. Non possum tamen mihi non gratulari, veterem illam amicitiam, quæ parentibus meis cum clarissima *Camerariorum* familia sanctè intercessit, mihi factam esse hæreditariam.

Guido Pancirolus I. C. libri huius author.

Qui in altera tabula) Rationum enim libri, Tabulæ accepti & expensi appellari solent. In quibus si quis pares-paginas habuerit, hoc est, tantum acceperit, quantum expendit: *paria facere* dicitur, *l. Sticho. 40. § ult. ff. de stat. liberis.* Hinc Plinius de Fortuna: Huic omnia, expensa, huic omnia feruntur accepta: & in tota ratione mor-

Paria facere.

ne mortaliũ Sola utramq; paginam facit. Inde *Pariatores*, qui ejusmodi rationes administrãt. *l. Julius 81. de condit. & demonstr. Alciatus libro 1. parer. cap. 24.* & quos *Reliquatoribus* opponi Brissonius scribit *in verb. paria facere.* His autem rationum libris *Adversaria* opponuntur: quæ sunt tumultuariæ quædam tabulæ, aut libelli sive commentarioli & chartæ: quæ idcircò summatim conscribuntur, ne res memoria excidant; sed ut ex his posteà tabulæ justæ & æternæ fiant. Indeq; Adversaria dicta videntur, quod animum & memoriam nostram advertant. *Joh. Coras. lib. 1. Miscella. cap. 18. n. 3.* Solent enim Mercatores rationes suas chartulis quibusdam summatim inscribere, quas & inducunt & circumscribunt; deinde diligentius æstimato calculo in libros rationum referunt. *Alciat. lib. 2. dispunct. cap. ult.* Unde Cicero in Orat. pro Rosci. Quid est, inquit, quod negligenter scribamus Adversaria? quid est, quod diligenter conficiamus tabulas? qua de caussa? quia hæc sunt menstrua; illæ æternæ: hæc delentur statim; illæ servantur sanctè: hæc parvi temporis memoriã; illę perpetuæ existimationis fidem & religionem amplectuntur: hæc sunt conjecta; illæ in ordinem confectæ. Itaq; Adversaria in judicium protulit nemo: codicem protulit. De hisce Adversariis Alciatus etiam Ulpiani responsum accipit *in l. 1. § edere.*

Pariatores.

Adversaria.

,, *ff. de edendo.* Eum quoq; edere, Labeo ait, qui producat Adversarium suum ad album, & demonstret, quod dictaturus est, vel id dicendo, quo uti velit. ut sit sensus, Eum quoq; edere, qui *Adversarium suum*, hoc est, tabulas tumultuarias rationum suarum profert & edit, ut ex eis ostendat, quam actioně dictare; aut qua summa cum Reo jure velit consistere. Id enim verbum etiam unitatis numero rectè usurpari putat Petr. Costalius. Nec obstat, quod Adversaria hujusmodi nemo edere compellitur; cum receptissimum sit, schedulas, quas domi & secreto quis pro sua instructione retinet, exhibendas non esse. *Abbas & Modern. in c. 1. de probat. & l. 1. C. de edendo.* Ut enim verum sit, neminem ad Adversaria edenda cogi: nõ ideò consequens est, si ipse ea in judicium proferat, quin edere dicatur. tametsi etiam putaverit Alciatus *lib. 8. parerg. cap. 7.* eum cogi ad ea edẽda posse, cum adhuc in Codicem rationum ea non retulit: ut declaret, quomodo sit relaturus. Nec enim quicquam referre, an Codicem suum edat, an ei etiam Ephemeridas hasce adjungat: dum tamen declaret, quomodo Codici singula capita sit adscripturus. Sed magis est, ut in illo Ulpiani responso, per *Adversarium*, intelligamus partẽ adversam sive Reum, quem ad album deducit Actor, ut ei digito ostendat, qua parte edicti, seu qua formula adversus ipsũ sit actu-

Intellectus L. 1. § edere. ff. de edendo.

tracturus. *Franc. Duarenus lib. 1. Anniversar. disputat. cap. 13.*

Nam cum ita ordinârit) De hac rerũ omnium conversione scitè & præclarè, prout est ingenium viri docti & historiarum scientissimi, disputat Joh. Bodin⁹ *in methodo historiarum cap. 7.* ubi nemini dubium esse posse ait in eam rem penitus intuenti, quin inventa nostrorum cum Majorum inventis conferri; pleraq; debeant anteferri. Quia verò, ex Comici sententia, rerum omnium vicissitudo est: non abs re dicitur, quod Natura novas cotidiè deproperet edere formas. *lib. 2. Feudor. tit. 24. Quæ fuit prima cau. benef. amitt. § prædictis modis* & nihil in ea sit, quod stare perpetuò possit *l. 2. § sed quia divinæ, 18. C. de veter. jur. enucle.* ac ne fieri quidem queat, ut quidquam in hoc mundo nisi per surrogationem sit perpetuum, *arg. l. eum debere. 32. de servit. urban. præd.* quando, ut poëta dicebat,

——nihil est, quod toto perstet in orbe.

Rerum omnium conversio, & mutabilitas.

Sed & nulla Juris sanctio, quantumcunq; perpenso digesta consilio, ad humanæ naturæ varietatem sufficit, ut est *in proœm. Clement. in pr.* quid enim erit tam stabile inter homines, & ita immobile, ut nullam patiatur mutationem? cum omnis noster status sub perpetuo motu consistat. *cap. 2. in pr. Auth. de non alien. reb. Eccles.* Quæ mutabilitas & inconstantia in caussa

Examinata obiter IustiCia definitio.

eſt, quod Ulpiani definitionem, qua juſtitiam dixit conſtantem & perpetuam voluntatem jus ſuum cuique tribuendi. *l. 10. ff. de Juſtic. & jure* quidam propterea rident, quod Juſtus non ſemper continuoq; recte & juſtè agat: ſed quandoque labatur: imò ſepties in die cadat. *Proverb. 24. verſ. 16.* Quod ſi igitur Juſtus incōſtans fuerit, certè nec ipſam etiam Juſticiam conſtantem finiri poſſe voluntatem: ſi quidem à conjugatis rectè formetur argumētatio. Sed animadvertere debuerant, non finiri ab Ulpiano Juſticiam, ut homini eam exercenti particulariter inhæret; ſed in propriâ, perfectaque ſpecie conſideratam, qualiter ſcilicet homini juſticiam profitenti ineſſe debet. *Joh. Coraſius de Arte juris part. 1. cap. 22.* Quæ interpretatio quantumvis vera eſt: non contemnenda tamen videtur eorum opinio, qui eo loci non Juſticiam virtutem; ſed juſticiam Deam definiri autumant. *Albert. Bolognet. in tr. de Jure & LL. Hugo Donellus lib. 1. Comment. juris civil. cap. 4. circ. fin.* Fuiſſe autem Juſtitiam Romanis & aliis pro Dea cultam, nemo eſt, qui neſciat. Eaque ſententia jam antè & doctiſſimo Hotomano placuit *in pr. Inſtit. de Juſtic. & jure.* quæ non parū juvatur Ulpiani auctoritate *in l. 1. d. t.* ubi Jureconſulti & Juſticiam colere, & Juſticiæ ſacerdotes dicuntur; vel ideò, quòd cum reſponſa ſua cōſulentibus reddunt, ipſius Juſti-

ciæ

tiæ oracula mortalibus prodere videantur: & exploratum ſit, cultum & ſacerdotium quàm propriiſſimè Diis Deabusvé, non verò etiam humanis virtutibus deberi.

DE PVRPVRA.

Earum rerum, quæ hodie non reperiuntur, inprimis notatu digna eſt Purpura, *primum inter colores locum obtinens & quaſi Rex eorum exſiſtens. Eâ ipſâ olim Regum, Magiſtratuum & Senatorum veſtes tingebantur. Originem igitur hujus expoſituri, dicimus Purpuram fuiſſe ex Conchyliorum genere, quod intrinſecus animatam continebat carnem, & in mediis faucibus candidiſsimam habebat venam: quâ exſectâ, precioſus ille promanabat ſanguis, quo lanæ & purpurea ſerica ad veſtes inde contexendas tingebantur. Crediderim, Conchyliũ iſtud etiamnum hodiè inveniri quidem, quandoquidem ſpecies planè non intereunt, nullum tamen ipſius uſum futurum: cum nemo ſit, qui venæ illius eximendæ modum ſciat. Coquebatur ſanguis iſte unà cum vena prius aperta, in vaſis plumbeis,*

Purpuræ deſcriptio.

Purpurei coloris confectio.
* Plin. lib. 9. cap. 38.

adjecta tamen aqua modico vapore, & longinquæ fornacis cuniculo. * *Inde splendidus ille, & quasi intermedius inter rubrum & nigrum eliciebatur color, qui gariophylli est: nec enim ullum alium similiorem huic puto. Erat & alia coloris species, quem puniceũ sive hiacynthinum dicebant. Amissæ autem Purpuræ caussam hanc esse opinor,*

Purpura amissa.

quod Syria & alia quoq; loca, in quibus illa depræhendebatur, in Turcarum, barbarorum & incultorum hominum manus devenere.

NOTÆ.

Ex Conchyliorum genere nõ *Purpura* tantum est, sed & *Murex*: qui licet ab illa diversus sit, non secus tamen ac Purpura verno tempore congregatur, mutuoq; attritu lentorem

Murex.

quendam veluti ceræ emittit, ac circa Canis ortum latet. Hujus cruor gravis in succo est, color austerus in glauco, & irascenti similis

Ostrum: Cõchylia.

mari. Idemq; & Ostrum appellatur, si Vitruvio credimus. Ea Conchylia, ait Vitruvius *lib. 7. de Architectura cap. 13.* cùm sunt lecta, ferramentis circà scindũtur: è quibus plagis purpurea sanies, uti lachruma profluens, excussa in mortariis, terendo comparatur: & quod ex concha-

oncharum marinarum testis (quas Plinius *lib. 9. cap. 11.* integumenta; & *lib. 11. cap. 37.* operimenta testacea vocat) eximitur, id Ostrum est vocitatum. Hinc apud Virgil. *lib. 1. Aeneid.*

Arte laborata vestes. Ostroq; superbo.

Et lib. 5.

——ostro Perfusa vestes.

Et Ostrina tunica apud Propertium. Copiosè autem excipiuntur Conchylia illa in Africa, Sidone & Tyro. Sed Tyria purpura omnium optima perhibetur, & piscatui ipsa proxima est, & cætera omnia, quæ ad inficiendas vestes pertinent, abundè habet, ut Strabo prodidit *lib. 6.* Lingua Purpuræ est longitudine digitali, acutie & duritia tanta, ut eâ & conchulas & quascunque sui generis testas perforare possit. Inde in gulosos & edaces vulgatum hoc emanavit diverbium: *Purpurâ voracior:* ut Athenæus meminit *lib. 3. Dipnosoph. cap. 7.* Eaq; Purpuræ voracitas, potissima suæ ipsius capturæ caussa est. Piscatores siquidem, cum Purpurā nôrint Concharum pastionem avidius appetere, has in nassas magno numero conjectas in mare demittunt, oblongo fune ad nassas alligato. Sentit optatam escam Purpura, porrectâq; intra nassarum juncos linguâ, cōchas invadit. At hæ aculeo exstimulatæ, & incolumitati suæ consulturæ contrahunt sese, corti-

Purpura consideratio.

cibusq́; clausis morsu perquâm acri linguam infestam comprimunt, pertinacissimèque detentam haudquaquam amittunt. Quo fit, ut quum aviditate sua capta, atque eo quem dixi modo, pendens tollatur Purpura; per Conchylium illud nassæ per linguam applicitum, Hieroglyphicè denotetur is, qui de gala mulctatus est: quemadmodum & Maledicus, per Purpuram exsertâ lingua depictam: sicuti Johannes Pierius *lib. 28. Hieroglyph.* doctè annotavit. Porrò majoribus Purpuris nobilem illum succum, quem omnes in mediis faucibus, & in candida habent vena, detractâ conchâ auferunt: Minores uno ictu saxo collidunt Tyrii, indeq́; subitarium rorem sive sanguinẽ excipiunt: quanquam aliis quoq; in locis id fiat. Quod si ictu fefellerit, neque purpura statim exanimata fuerit, frustrà hunc repeti dicunt: quia præ dolore sanguis in universum corp⁹ diffusum evanescat. Hinc Virgilius eos, qui valido aliquo vulnere peremti fuerũt, purpuream animam vomere dicit, *lib. 9. Æneid.* Homerum scilicet imitatus, qui purpurea eos morte sublatos toties scripserat. Hujus verò cruoris color (quem Plinius *lib. 9. cap. 36.* nigrantis rosæ colore sublucentem; *& cap. 38.* nigricantem adspectu, eundemq́ue suspectu refulgentem dicit) ab ipsa matre vocatur Purpura: sicuti Conchylio ac Murici usuvenit. Virgil. in 4.

Purpura hieroglyphicon.

Anima & Mors cur purpurea dicta.

Purpuræ color.

—*Tyrioq; ardebat murice lana.*

t Juvenalis:

Horum ego non fugiam Conchylia?

oc est, luxuriosas vestes, & murice vel cōchy-o infectas. Nec dubium est, Purpuram, Mu-cem & Conchylium in jure nostro promi-uê usurpari. Quam enim Purpuram Impe-atores dixerant *in l. 1. C. quæ res ven. non poss.* ean-em mox Muricis vellus appellant: & alibi, allia ejusmodi, conchylio tincta, & conchylii ruore infecta dicuntur Theodosio *in l. tempe-ent. 4. C. de vestib. holober. lib. 11.* Similiter pur-uream Imperialium rescriptorū subscriptio-em Leo hanc esse declarat, quæ cocti muricis conchylii ardore fuerit signata. *l. sacri affatus. . C. de divers. rescript.* Etsi autem Purpura, uam Regiæ dignitatis insigne Tertullianus *le Idolatr. mihi fol. 460.* vocat, & qua Imperato-es totos olim vestitos fuisse Leo asserit. *constit. o.* privatis planè interdicta fuit, ut nō tantum ucandæ & distrahendæ illius facultatem non abuerint: *l. 1. C. quæ res ven. non poss. et d. l. tem-erent. 4.* sed nec segmenta aut frustula illius, quæ neq; vendenti, neq; ementi usum incon-venientem præberent, in mercimoniis esse po-uerint. Quia tamen frusta & segmenta illa Imperatoriæ Majestatis eminentiæ non adver-ari videbantur; & subditis tamen magnificen-

Purpura, Murex, Conchylium, promiscuè dicūtur.

Purpura privatis interdicta.

tiæ ſpeciem, aliumvé non prohibitum uſum præbere poterant: conſtitutum à Leone eſt, ut ea tam divendi, quàm emi poſſent. Decere enim Imperatoriam Majeſtatem, quum aliis multis modis ſubditos beneficiis afficiat, eorũdem Magnificnetiæ non invidere: ut gravis eſt Imperatoris Leonis ſententia *d. conſt. 80.* Segmentorum autem etiam apud Ovidium *3. de Arte* fit mentio:

Segmenta.

Quid de veſte loquar? non jam ſegmenta requiro,
Nec quæ bis Tyrio murice lana rubet.

ubi per ſegmenta, haud dubiè vel purpuræ, vel aurei panni virgas intelligit. Nam & ſegmenta virgas quasdam aureas eſſe & zonas, quæ velut inſtita quædam & limbi veſti inſerantur, ad ornamentum, ut hæc iis verſicolor reddatur, Turnebus probat *lib. 4. Adverſar. cap. 23.* Eaque ſegmenta aurea Senatus Roman' permiſit mulieribus, in gratiam Volumniæ, quæ Coriolanum patriæ imminẽtem repreſſerat, ut Domitius Calderinus ad Martialem annotavit. Sic Livius *lib. 11.* relatus à Cujacio *lib. 12. obſervat. cap. 24.* Non inviderunt, inquit, laudes ſuas mulierib' viri Romani. adeò ſine obtrectatione alienæ gloriæ vivebatur. Tunc enim primum ſancitum fuit, ut Mulieribus de via cederetur, ut inauribus aureis, ut purpurea veſte, ut aureis ſegmentis, ut novo vittæ diſcrimine uterentur.

Mulieribus cur per [illegible]

Atq;

Atq; ejusmodi vestis Isidoro *lib. 19. cap. 24.* egmentata dicitur, zonis quibusdam, & quasi præcisamẽtis ornata. Hinc *Segmentatus* apud ratorem de Pontificis habitu:

Qui segmentatus mediis altaribus adstat.

Segmentata vestis.

egum Magistratuum & Senatorum vess.) Hinc Purpura pro summo Magistratu onitur à Plinio *lib. 10. cap. 21.* Et ideò Imperio omano ad Monarchiam deducto, principes si, qui etiam, ut olim, Imperatores diceban-r (quoniam Regium nomen Romæ infaum invisumque erat) Purpuram pro insigni nperatorio servaverunt: ut auctor est Capilinus in Maximinis & Gordia. & refert Bueus de Asse & ejus partibus *lib. 2. mihi fol. 43.* uam ob caussam & Alexius Comnenus Imerator, cum Johannem F. natu maximum, uem maximè diligebat, Imperio destinaret, & Imperatorem appellare curaret; *purpureos* calceos ei dedisse scribitur à Niceta Choniata.

Purpura pro Imperio.

DE ENCAVSTO.

EX *Purpura, atramenti genus conficiebatur, quod Encaustum nominabatur. Hoc soli Imperatores, privilegiis & literis*

Encaustum solis Impp. usurpatum.

subscribendis, utebantur. aliis omnibus sub pœna rebellionis id erat prohibitum: eo videlicet, post publicationem bonorum omnium, capitali non immeritò pœna plectendo, qui eo fuisset usus. Idipsum & Nicetas primo libro de vita Manuelis confirmat, dum ait; Eum in ipso Imperii sui initio Constantinopolim misisse literas, rubro aureoq; sigillo, & serico filo munitas, & conchæ sive purpuræ sanguine pictas. Et libro sexto ait, Sultanū Persiæ Regem, Imperatori Constantinopolitano inanes magnorum munerum pollicitationes, quæ rubricatis quidem literis inscriberentur, sed exigua præberentur, objecisse. Ex quo apparet, Imperatorem non alio, quàm isthoc atramento scribere solitum. Quod si in pupillari ætate Imperator adhuc esset constitutus: tum virides literas Tutor ipsius exarabat: quemadmodum de Alexio Protosebasto, Alexii Comneni tutore, idem Nicetas testatur. Audivi Serenissimam Celsitudinem Tuam, privilegium habere Michaelis Palæologi, cum Encausto subscriptum. & non ita pridem aliquos, qui mihi id referendo quæsierunt, quánam ex materia subnotatio sive subscripti

pti

tio ista, quæ forsitan ex integro non esset Encausto, provenisset; admonui, Encaustum ita præparari solitum. Terebatur in pulverem conchylium Purpuræ, & adjiciebatur nonnihil de cocto ex ipsa colore, ac simul liquabatur: reductaq́ inde materia liquida, & densitate sua scriptioni apta, dicebatur Encaustum, ut in Lege quadam expressum exstat. * *quæ, mea quidem opinione, unica in toto hoc universo est, quæ & confectionem Encausti doceat, & nomē etiam eidem imponat.* Unde & Inchiostro, *hoc est, atramenti corruptum vocabulum posteà derivatum credo.* Atque hinc est Encaustica *illa pictura, de qua Plinius* * *disserit, quòd scilicet cum Encausto fieri consueverit. Et haud scio, an quisquam præterea hoc ita fuerit interpretatus. Cæterum Encaustum cum Purpura ivit in desuetudinē.*

Encausti confectio.

* *L. sacri. C. de diver. rescript.*

Encaustica pictura.

* *lib. 35. cap. 11.*

N O T Æ.

Id ipsum & Nicetas) Sic Palęologus Imperator Constantinopolitan' Romę, in æde Spiritus sancti, Ecclesiæ Romanæ subjectionem jurans, syngrapham conchylii sanguine à se subscriptam testatum reliquit: ut est in Epito-

me Chonicorum Uverueronis Leodiensis Monachi apud Brissonium. Encausti autem confectionem Leo Imp. docuit *in l. sacri affatus 6. C. de divers. rescript.* & cur Encaustum, librariū dicatur atramentum, Cœlius Rhodiginus indicat *lib. 7. cap. 31.* Ab hoc nomen sortita sunt publica illa monumenta, quæ *Encauta* vocantur *in l. un. § quod autem C. de collegiat. lib. 11.* Ita enim locum istum Cujacius emendat: non obstante Accursii & Lucæ de Penna, hominum cætera ingeniosorum & sagacium; at elegãtioris doctrinæ cognitione non admodum probè imbutorum, interpretatione: quorum ille *In cautis brevibus*, hoc est, Brevibus cum cautela scriptis; hic *in chartis brevibus* legendum putat. Uterq; tamen malè: præterquã enim, ꝙ Lucæ de Penna lectioni cum veteres, tum recẽtiores Codices reclamãt, nulla etiã Lege juvari ea posse videtur, nisi fortè allectũ eum fuisse putes ꝑ textum *in l. ult. C. de cõven. fisci debitor. lib. 10.* ubi Chartularum & Brevis quidem fit mẽtio: Sed animadvertere debuit, *Brevem* ibi absolutè ac substantivè, & quidem masculo genere, ac Unitatis numero fuisse positum, ut cum *Chartulis* (quod verbum & genere, & numero, & casu diversum est) nequaquam possit conjungi. Sed nec Accursii probanda videtur lectio. Etsi enim *Brevia & Breves*, quorum appellatione etiam *Pittacia authentica* comprehenduntur *l.*

Encauta.

Agitur de lectione § quod autem. l. un. C. de collegiat. cõtra Accur. & Luc. de Penna.

Brevia: Breves.

actua-

ctuariis. C. de erogat. militar. annon. lib. 12. recto quidem sensu, & substantivè ab ipso accepta sunt, quemadmodum in multis Juris nostri locis, præsertim verò *in d. l. ult. et l. 1. C. de exactor. tribut. lib. 10. l. 1. vers. hæc etiam. C. de apochis. eod. lib. et l. ult. C. de offic. Magistri offic. Novel. 105. cap. 2. § 4.* & alibi passim legitur: Vix tamen est, ut *Cautos Breves*, pro Brevibus cum cautela scriptis à classico scriptore ullo usurpatos invenias. Proclivius igitur est, ut cum Cujacio pro *In cautis* legamus *Encautis:* quæ Encauta etiam *Encauteria* dicuntur *in l. immunitates 9. C. de agricol. lib. 11.* nec quicquam aliud sunt, quàm monumenta Civitatis, sive chartæ publicæ, ut Cujacius definit. quanquam Alciatus non *Encauteria*, sed *Eucteria* legendum censet. quæ vox non Græcis tantum; sed & Latinis usitata, grammatophylacium sive locum denotat, in quo Orationes actaq; provinciarum continentur: ut hac lege non solùm eæ revocatæ censeantur immunitates, quæ in libris & monumentis publicis continebantur, quæ Cujacio Encauta & Encauteria dici ostendimus: sed &, si quæ in libros nondum relatæ erant, stabant tamen in grammatophylacio eucterióve. Sanè ab Encausto nomen traxit *Encaustica pictura:* quæ in cera, tabulis, eboréve fieri solebat, cestro primùm, id est, viriculo (Turnebus *vericulo* legit apud Plinium *lib. 35. cap. 11.* Perotus

Encauteria.

L. immunitates 9. C. de agricol. lib. 11.

Eucteria.

Encaustica pictura.

Uriculo, quod ab urendo ſic dictum ſit) cavatâ materiâ: procedente verò tempore ſetis inducta ſupra tabulas, iterumq́; admotis gallæ carbonibus aduſta ad ſudorem usq;. Deinde linteis puris, ita ut quaſi marmora niteſcerent. quæ pictura in navibus, nec Sole, nec ſalo ventisq́; corrumpitur. Hinc *Encauſtes* dicitur, qui Encauſticè pictus eſt; coloribus ſcilicet inuſtis, & reſolutis igni ceris: quem Inuſtum rectè dixeris. Unde Martialis lib. 4. Epigram.

Encauſtes.

Encauſtes Phaëthon tabula tibi pictus in hac eſt.
Quid tibi vis dipyron qui Phaëthonta facis?

quaſi dicat: Iniquè facere pictorem; qui cum ſemel fuerit combuſtus Phaëthon, iterũ eum comburat. Quo ſignificatu Mœcianus reſpondit, Pictoris inſtrumento legato, ceras, colores, ſimiliaq́; horum, item peniculos, & cauteria, & cõchas legato cedere. l. item pictoris. 17. ff. de fund. inſtr. Sunt enim *Cauteria*, quibus pictores olim ceris pingẽtes, picturam tabularum inurebant. *Turneb. lib. 8. Adverſar. cap. 9.* De quo picturæ genere accipiendum eſt illud Ovidii hemiſtichion:

Cauteria.

——tabulasq́; coloribus uris.

Chirurgorum quoque inſtrumenta ſive ferramenta, quibus ingnitis & candentibus putridę uruntur carnes & ulcera, Cauteria dicuntur. Hinc & Cauteriata conſcientia apud Apoſtolum,

m, quasi cauterio notata: qualis est in Hy-
pocritis, ut Beroaldus ad Apulejum *lib. 7. Mi-
lesiacarum* interpretatur. Et in Moralibus
Plutarchus scribit, Cyrenensium tyrannum
Nicocratem, ne quisquam civium sęvitiam su-
am aufugeret, portis custodes apposuisse, qui
etiam mortuos, dum afferrentur, pugiunculis
vel cauterio scrutarentur. Cui non absimile
est, quod Tertullian⁹ ait in Apologetico: Ri-
simus & inter ludicras meridianorum crudeli-
tates, Mercurium mortuos cauterio examinã-
tem. Pro *Canterio* enim, quod nullo sensu,
ut certè inepto erat positum, *Cauterio* legẽ-
dum Alciatus monet. In peragendis quippe
fabulis, si cædes intercedebat, destinabantur
in eam rem damnati, ut non ex ingenio; sed ex
rebus ipsis populo vera exhiberentur. Si igitur
Mercurii persona esset repræsentanda, præstò
erant cadavera gladiatorum, ut personatus ille
Mercurius candenti cauterio mortuos prętentaret.

Tertullianus emendatus.

Virides literas) Scribit Nicetas *lib. 7. in vita
Alexii Comneni, Manuelis F*: Alexium Sebasto-
cratorem, Imperium affectantem, edictum
impetrasse, quo continebatur, Ea quibus ma-
nus Imperatoris (hoc est, Alexii Comneni, fe-
rè impuberis adhuc & pueri, qui pædagogi &
nutricis opera, defuncto patre, non satis com-
modè careret) subscripsisset; non aliter rata fo-

Viridis subscriptio.

re, nisi prius Alexius ea vidisset, & colore viridi subscripsisset, RATA SUNT.

DE OBSIDIANIS.

Obsidiani lapides.

*Obsidiani, sunt lapides quidam nigri, at splendidissimi: ex quibus etiam Specula conficiuntur. nascuntur in litoribus Arabiæ felicis. Hodiè amplius non apparent, quantumcunque etiam, qui in Indias Orientales navigant, reperisse se glorientur. Ait Plinius, multos solere Obsidianos ejusmodi, tanquam lapidem preciosum anulis inserere; & in eorum aliquo sculptam fuisse solidam imaginem Divi Augusti: qui materia hac captus, quatuor Obsidianos Elephantes fieri curavit.**

* *Plinius lib. 36. cap. 26.*

NOTÆ.

Obsidianus lapis (quem Isidorus *lib. 16. cap. 4.* Obsium; Ulpianus ex Servio *in l. cum aurum. 19. § gemmæ. ff. de auro & arg. leg.* Obsianum vocat) ab Obsidio, qui eum in Aethiopia primũ invenit, nomen est consecutus. Nigerrimi coloris est, aliquandò & translucidi, crassiore visu, atque in speculis parietum pro imagine umbras

umbras reddente. Ab hoc lapide vitrumquoq; eiusdem coloris, Obsidianum est vocatum: de quo plura apud Plinium *lib. 36. c. 26.*

Obsidianum vitrum.

DE LINO VIVO AVT ASBESTINO.

ERAT *antiquitus species quædam Lini, quod Græci* Asbestinum; *Latini* Linũ vivum *appellabant. Ex hoc tela contexebatur, & tunicæ quæ igni non tantum non absumebãtur; sed in illum conjectæ, sordibus exustis splendescebant magis, quàm possent aquis. Regum quoq; funera in ejusmodi adurebantur tunicis, ne corporis favilla cum reliquo misceretur cinere. Linum hoc, cui principatus in toto orbe est, Plinius tradit,* * *rarum inventu, difficile textu esse propter brevitatem: inventum, æquare precia excellentium margaritarum. Neronem mantile inde habuisse ferunt. hodiè non invenitur.*

Asbestinũ: Linum vivum.

Urẽdis corporibus aptum.

* *Lib. 19. cap. 1.*

Ejus raritas & precium.

NOTÆ.

Linum hoc Græcis Asbestinum dicitur, ob calcis similitudinẽ, quæ igni purificatur. *Calcem* enim Græci ἄσβεστον vocant. Asbestinum autem igni non absumi, sed nitescere & mun-

Asbestinum, unde dictum.

Igni non absumi.

dari, Plinius probat *lib. 19. cap. 1.* Sed Asbeston cum Varro dicit, *lib. 4. de Ling. Lat.* lintea ex eo facta intelligit, atq; adeò vestimenta, ut Adrianus Turnebus interpretatur *lib. 23. Adversar. cap. 1.* à quo tamen Joseph. Scaliger dissentit, negans id Lini genus inter vestimenta numerandum: cum potius ex eo mappæ conficerentur, quàm vestes. Refert quoque Plinius, huic lino principatum in toto orbe esse: & Linteo eo circumdatam arborem, surdis ictibus, & qui non exaudiantur, cædi.

DE BYSSO.

Byssus.

Ejus pretiũ.

* Plin. lib. 19. cap. 1.

Carbasus.

* l. ult. § species ff. de public. & vectigal.

Byssus quoq; erat linum subtilißimum, in Græcia natum: ex quo pulcherrimæ texebantur vestes. Tanti verò æstimabatur pretii, ut quaternis denariis scripula ejus permutaretur. Sed nec ejus quoq; hodiè est cognitio. Quod &* Carbaso *evenit, quæ tamen tela erat subtilißima, ex Indiis advecta; ut & ex Marciano Jureconsulto,* & Virgilio lib. 6. colligitur.*

——cui tenuis glauco velabat amictu Carbasus.

NOTÆ.

NOTÆ.

Proximam ab Asbestino dignitatem obti-
et Byssus, sive byssinum, lini genus pretiosi:
uod circa Elin in Achaja gigni solebat, mu-
erum delitiis maximè conveniens, ut Plinius
t *lib. 19. cap. 1.* Id præcandidum & mollissimũ
se, Isidorus asserit *lib. 19. cap. 27.* Alii Byssum
ppellant lanam illam, quæ *Pinnæ* (concharum
genus est) adhæret, colore luteo ac perluci-
o. Unde *Byssinæ vestes*, ex lana illa mollissima,
olore luteo, nigricante, ac splendorem auri
eddente contextæ; quas Marcianus ICtus per
yssicum opus intelligere videtur *in l. fin. § spe-
cies ff. de public. & vectigal.* Nascitur autem Pin-
a in limosis subrecta semper, nec unquam si-
e comite, quem Pinnoterem vocant; alii Pin-
ophylacem. Is est *Squilla parva*, alibi *Cancer*,
apis assectator. Aperit se Pinna, atq; orbum
uminibus corpus minutis pisciculis præbet.
ssultant illi protinus, & ubi per licentiam au-
acia crevit, implent Pinnam. Hoc temporis
peculatus Cancer index, levi morsu significat.
lla, ore compresso, vel clausis testis saluti suæ
onsultura, quicquid inclusit, exanimat, par-
emq; socio p̃bet, ut idem Plinius *lib. 9. cap. 42.*
criptum reliquit. Meminit Plinius alterius
uoque lini cujusdam, quod ipse *lib. 19. cap. 1.*
Xylon; Ulpianus ἐριόξυλον appellat, quasi lanam
gneam, seu ligno decerptam dicas. *l. si cui lana*

Pinnæ consideratio.

Xylon. Lana lignea.

70.§lana legata ff.de legat.3. quę lanugo quædã est ex pomo fruticis cujusdam apud Arabas & eos qui ſub Cynoſura ſunt, depexa. qui frutex parvulus eſt, ſimilemq; barbatæ nuci, aut mali cotonei defert fructum. unde & Cotoneum quidam dicunt. Lina & lintea inde facta, magno vulgi errore Bombycina vocantur, ut Alciatus oſtendit *lib. 6. parerg. cap. 25.* cum vel Plinio teſte, Xylina; vel ad Peroti mentem, goſſipina, ſeu goſſampina dicantur rectius. Huic Lini generi nullũ candore, mollitiéve præferendũ; veſtesq; inde confectas, Ægypti ſacerdotibus gratiſſimas fuiſſe Plinius teſtatur. Id quod non de indutu duntaxat & amictu ipſorum; ſed & de opertu quoq; in rebus ſacris peragundis uſurpato Beroaldus intelligit ad Apulejum *lib. 11. Mileſiacar.* ubi laneum veſtitum in rebus divinis ut prophanum impiumque, ex Ægyptiorum, itemque Orphei & Pythagoræ diſciplina ideò vituperatum fuiſſe tradit, quòd ab animato lana decerperetur, & ex eo quidem animali, quod inter cætera eſſet mitiſſimum: contra verò lineam veſtem propterea puram habitam, quoniam linum ex terrâ oriretur. Omnia autem terrâ prognata, munda & pura judicari. Hinc Iſiacos, hoc eſt, Iſidis ſacerdotes, cum linea veſte propè peculiariter uterentur, à Poëtis perpetuo epitheto Linigeros videas cognominari. Sic enim Ovidius:

Linea veſtis, cur Ægypti ſacerdotibus grata: Lanea non item.

Iſiaci ſacerdotes linigeri.

Nunc

Nunc Dea linigerâ colitur celeberrima turbâ.

c Martialis:

Linigeri fugiunt calvi, sistrataq; turba.

t Juvenalis:

Qui grege linigero circumdatus, & grege calvo.

ec enim lineum tantum gerebant vestem, ut ræter ea, quæ modò commemoravimus, etiã Tertulliani *de corona militis* libro colligitur, bi linteum, qua Christus constringebatur, ropriam Osiridis (iidem autem Osiridis, qui Isidis Sacerdotes erant) vestem appellat: Sed , ut Herodotus in Euterpe auctor est, totum orpus solebant eradere, & tertio quoque die ondere, ne pilorum sordibus inter sacrifican- um piaculum committerent, néve inter De- rũ cultum quidquam pediculorum, aut alte- ius excremẽticiæ sordis ipsos pollueret. Unde actanti[9] *lib. 1. Institut.* deglabra à corpore ipso- um pectora appellat. Eodemq; sensu Mar- ialis, sacrificulorum istam turbam, pilatam ohortem vocat, *lib. 10.*

Calvi & rasi.

Nunciat octavam Phariæ sua turba juvencæ.
Ecce pilata redit jamq; subitq; cohors.

ta enim locum istum emendandum censeo, um passim *Et pilata*, priore syllaba producta, egatur. Intelligit enim poëta cohortem pi- atam, hoc est, calvam vel glabram, cui omnes ndiq; pili erant exstirpati. Eam autem verbi llius vim esse, ex eodem Martiali *lib. 6.* proba- ur:

Martialis emendatus.

Exstirpa, mihi crede, pilos de corpore toto.
Teq; pilare tuas testificare nates.

Hinc *Expilatores*, qui finiente Asconio in Verrina 2. ne pilum quidem in corpore spoliatorũ relinquunt, de quibus in pandectis. *de Effractorib. & expilatoribus.* Inde etiam expilatæ hæreditatis crimen. *de quo ff. & C. eod. tit.* Atque hanc emendationem ipsi etiam Scaligero probatam fuisse, posteâ animadverti. Sed antequam apud ipsum viderim, me de hac cogitasse, per sacra Isidis sistra juro. Si fallo, tum pilata illa cohors glabriorem me reddat, quam sit volsus ludius.

Sacrificuli cur caput radant.

Ex hoc ritu promanavit opinor nostræ ætatis sacrificulorum superstitio: qui jubentur caput in modum spheræ radere, & comam nutrire prohibentur. *can. prohibete. 23. dist.* quandoquidem capitis rasio & corona, vel ipsi etiam Hieronymo temporalium omnium depositionem denotat. *can. duo sunt genera. 12. q. 1.* Capilli verò qui remanent, aliqua Sacerdotibus ad sustentationem retinenda designant, ut est glossographi interpretamentum.

Sistratam verò turbam Martialis Isiacos appellat sacerdotes, à gestamine sistrorum.

Sistrum.

Erat autem Sistrum instrumentum Ægyptium è metallo arguto, ab agitatione nomen habens. Nam agitatum & concussum tinnitus argutos edebat, ob hoc, Sonabile sistrum à

poëtis

ctis dictum. Hujus ſpecies, ut Adrianus
rnebus *lib. 26. Adverſar. cap. 33.* deſcribit, o-
is erat, & manubriata in ora undiq; tintina-
la habens, ut agitatum tinnitum redderet
ximum, & quæ pulſarentur. Rectè, *agita-
n* dixit: quoniam non ſpiritu, ſed motu cō-
ſſum eneum illud crepitaculum, ſive ſiſtrum
rſonabat. *Alexande. ab Alexandr. lib. 7. genial.
r. cap. 8.* Hinc Tibullus *lib. 1. Eleg. 3.*

Quid tua nunc Iſis tibi, Delia? quid mihi proſunt
Illa tuâ toties æra repulſa manu?

i tamen *Mihi*, non tibi, ex veteri ſcriptura
gendum monet Scaliger. Nam liquet, De-
m Tibulli amicam in caſto Iſidis fuiſſe: de
o apud Propertium *lib. 2. Eleg. Triſtia jam re-
unt, &c.* Cæterum de cæremoniis in ſacris
idis adhibitis habes apud Apulejum paſſim,
apud Alexandr. *d. lib. 7. cap. 8.*

Quod & Carbaſo) Carbaſus lini genus tenu- **Carbaſus.**
ſſimi eſt Plinio *lib. 19. cap. 1.* quod Pauſanias
gne conſumi negat. A Carbaſo, Carbaſeæ di-
untur veſtes, & Carbaſina lintea. Apulejus
b. 8. Mileſiacar. Graphycè prodeunt, mitellis »
crocotis, & Carbaſinis linteis. Ubi mitel- »
is fœminarum illa ornamenta intelligit, ex
uibus redimicula religabantur, *Virgil. in 9.* **Mitella.**

——& habent redimicula mitræ. Et alibi:

Copa Syriſca caput Grajâ redimita mitella.

Crocota verò dicuntur, quæ croceo infecta **Crocota.**

ſunt colore. Virgilius croco pictas veſtes ap-
pellat:

Vobis picta croco, & ſplendenti murice veſtis.

Ea veſtis, quam & delicatam & fœmineam, vi-
ris autem nequaquam convenientem Turne-
bus oſtendit *lib. 29. cap. 25. et lib. 21. cap. 15.* Plau-
to Crocotula dicitur: ut & Crocotilũ, id quo
valde exile eſt, referente Feſto. Carbaſina au-
tem lintea Apulejus ſignificat, quæ ex illo lini
genere, quod Carbaſum ex Plinio diximus
ſunt contexta. Hæc quia mira erant tenuita-
te, quovis ventulo impulſa, facilè colligeban-
tur in ſinus, quos Maro vocat Carbaſeos *lib. 1*

Carbaſina lintea.

—— croceam chlamidemq́, ſinusq́, crepantes
Carbaſeos fulvo in nodum collegerat auro.

tametſi Carbaſum flaminis indumentum pro-
priũ fuiſſe dicat Alexander ab Alexandr. *lib. 6*
genial. dier. cap. 12. Carbaſi porrò nomen ad nau-
tica quoq; vela fuit productum: quę quoniã e
Carbaſo primum in Hiſpania reperta eſſe Pli-
nius teſtatur, Carbaſa etiamnum dicuntur

Carbaſa: vela.

Sunt autem velorum, ut Julius Pollux aucto
eſt, tria genera. Acatium, Dolon, & Epidro-
mes. *Dolones*, quæ vela minora ſunt, ſuper *Aca-
tia*, hoc eſt, maxima in navi vela, celeritatis
cauſſa ſolent erigi. Unde Livius: Polyxeni-
des, ut virtute militum ſuperari ſe vidit, ſubla-
tis Dolonibus effuſè fugere intendit. *Epidro-
mes* in puppi panditur. Alioquin *Dolones* di-

Velorum tria genera.

Dolon, teli genus.

cuntu

ntur virgæ sive conti, in quibus, tanquam vagina, ferrum acutum sive pugiones latēt: fallendo, sive etiam lædendo (δόλος enim runq; Græcis denotat) sic appellati: ut sint la quædam, quibus dolosè aliquem petimus: iãdoquidem hæc ferrum abditum habeant, iamvis solius ligni speciem præseferant. *Vir-l. in 7.*

Pila manu, sævosq; gerunt in bella Dolones.

bi Servius Dolonem interpretatur flagellum, tra cujus virgam latet pugio. Sic Claudio æsari à duobus Equestris ordinis in publico, ım dolone ac venatorio cultro præstolantiıs insidias fuisse structas; altero quidem, ut gressum theatro; altero, ut sacrificantē apud lartis ædem adoriretur, Suetonius scribit in ta Tiberii Claudii *cap. 13.* Atq; de hoc ligni l fustis genere, in quo ferrum acuta cuspide tens, haud secus quàm gladius aut pugio vulera ingerebat, exaudiendum est Alfeni responsum *in l. si ex plagis. 52. § 1. ff. ad l. Aquil.* ubi uidam flagello, in quo dolon inerat, tabernarium verberârat. quemadmodum locum tum rectè interpretatur Alexand. ab Alex. *b. 4. genial. dier. cap. 15.* Cui non absimile est, uod Ulpianus respondit *in l. 1. § & generaliter. si quadr. paup. fec. dic.* ubi Equus dolone concitatus calce aliquem petierat. Utroq; enim

Emendatur § 1. l. si ex plagis. ad l. Aquil.

L. 1. § et gene-

valiter. Si quadr. paup. fec. dic.

in loco pro *Dolore*, quod verbi in vulgatis co dicibus mendosè erat positum, *Dolone* erit legendum.

DE SPECVLARIBVS.

Specularia: vel specula-res lapides.

Specularia seu speculares lapides materi quædam lucida erant, ut S. Basilius scri bit, & instar aëris transparens. Hanc ve teres fenestris imponebant, ut nos vitrum De his specularibus apud Plinium * *extat & in jure civili.* † *Nero sacellum sive tem plum Fortunæ ex specularibus construxit in quo qui erat, extrinsecus absq; ullo obsta culo conspiciebatur: ac, ut Plinius scriptum reliquit, portis etiam clausis, Lux ibi inclu sa, non transmissa videbatur. Speculare hodiè non reperiuntur. Deposita apud m quondam fuit crystallus, ex simili materia altior digitos duos, adeò translucens, ut aë quodammodò videretur, extremis solùm partibus visui expositis. Continebat in s Chelydrum, qui ore aperto agnellum qua deglutiturus erat: sed ab hoc ei Crux oppo nebatur. Erat affabrè effigiata. Acceperam à Dn. Martino Gerstman, nunc quidem Episcop*

* *Plin. lib. 36. cap. 22.*

† *L. quæsitũ 12. § si dom[9]. 16. & § specularia 25. ff. de instr. fundo.*

Episcopo Vratislaviensi. atq; *etiamnum me habere credo.*

NOTÆ.

Specularem Lapidem Plinius ait *lib. 36. cap.* 22. vitri modo perlucidum, facilè in quamlibet tenues crustas findi. Ab hoc Specularia dicebantur, quibus Lumen & Sol in ædes admittebatur: ut hodiè per vitreamina & char-tacea. Sic appellata, quod ex speculari lapide essent confecta. Quod autem Ulpianus in *l. quæsitum 12. § si domus. ff. de fund. instr.* ex Pegasi auctoritate, Instrumento domus legato, negat deberi Specularia & vela, quæ voluptatis caussa in domo sunt, frigoris fortè aut umbræ arcessendæ caussa: Id verò pugnare videtur cum eo, quod ex Cassii sentẽtia idem mox subjũgit, Cilicia vela legata deberi, quòd ideò parari soleant, ne ædificia vento vel pluvia laborent. Quid enim vetat, quo minus & de specularibus hoc dicamus, quæ in eundem usum parari constat? *Jacob. Cujacius lib. 13. Observat. cap. 13.* Nam ut Plinius *lib. 2. Epistol. 17.* scriptum reliquit, "Cœnationes egregium sunt "adversus tempestates receptaculum: nam Spe-"cularibus, & multò magis imminentibus te-"ctis muniuntur. Et si Martiali credimus,

Specularium usus.

Examinata L. quæsitum. de fũd. instr.

H[illegible]s objecta Notis Specularia puros
Admittunt soles, & sine Sole diem.

Specularibus nempe muniebātur hyeme Cœnationes & diætæ, adversus ventorum imbrinationes umq; vim: atq; ita venti his excludebantur, ut tamen lumen habitantibus transfunderent. Nec satis tuta videtur Accursii responsio, locum istum de Specularibus non adfixis accipientis. Nam si affixa fuerint, tum magis putat, ea domus partem esse, ideoq; legato cedere. § *Specularia 25. d. l. quæsitum.* Cur enim hac distinctione non in velis quoq; usus est ICtus sed ea simpliciter deberi asserit? cum tamen cõstet, rarò aut ferè nunquã hæc ita adfigi, u pro domus parte habeantur. Porrò qui fenestris Specularia ad arcendum hyeme frigus componunt, *Specularii* in jure nostro dicuntur *l. 1. C. de excusat. artif. lib. 10.*

Contra Accursium.

Specularii.

DE MVRRHINO ET ALIQVIBUS GEMMIS.

Murrhinũ.

MVrrhinum, materia quædam cand da erat, purpureis maculis rubescen quæ sub terra inveniebatur, sub qua hum rem calore densari putabant. Non tral cebat Murrhinum, sed erat nitidum et od riferum, ex quo vasa conficiebāturpotui e esculentis accommoda. Erat in precio colorũ

colorum varietatem; gilvi ſcilicet, hiacynthini, candidi & aliorum. Pompejus Magnus poſtquam de Aſia & Ponto triumphavit, pocula inde transtulit, & alveum luſorium ex duabus gemmis, quæ et aperiri & claudi poterant, latum pedes tres, longum pedes quatuor: Itemq́; teſſeras & orbiculos, quibus cum ludebatur, ſimiliter gemmeos, quemadmodum Plinius refert. Noſtra hac tempeſtate non reperitur Murrhinum, nec etiam notabiles illæ gemmæ: Sicuti nec uniones, ſimiles illis duobus, quos Cleopatra Aegypti Regina poſſedit. quib' per omne ævum in univerſo hoc mundo pares non inveniuntur. Eos illa æſtimaverat ducenties ſeſtertiûm: quæ ſumma hodiè quingenta millia aureorum noſtrorum exæquaret.*

* *Libr. 37. cap. 2.*

NOTÆ.

Murrhini conſideratio.

Murrhina vaſa ex Murrha gemma nomen habent: quam humorem eſſe putat Plinius *lib. 37. cap. 2.* calore ſub terra denſatum: cui ſplendor ſine viribus, nitorq́; potius, quàm ſplendor. Sed in pretio fuit colorum varietas, circumagentibus ſe ſubindè maculis in purpuram, candoremq́;, & tertium, qui fiebat ex

Murrhea vasa.

utroq;. Vasa illa Jabolenus Murrhea appellat *in l. vasa. 11. ff. de supell. legat.* ut & Propertius lib. 4.

Murrheaq; in Parthis pocula cocta focis.

Plinii et Propertii dissensus.

quo versu Murrhina pocula Propertio videntur esse fictilia, cum in Parthorum caminis coqui ea scribat: dissentiente Plinio, qui ut dixi, humorem putat sub terra concrescere, densariq; calore, eumq; lapidem erui, & in vasa celari: ut tantam nobilissimorum scriptorũ in re frequentissima dissensionem, annotatione dignam existimârit Turnebus *lib. 8. cap. 1.* Hoc amplius, vasa illa Papinius simpliciter Murrhas dicit: sicuti & Martialis *lib. 14.*

Si calidum potas, ardenti Murrha falerno
Convenit, & melior sit sapor ille mero.

Jocatur Poëta, à colore Murrhini ejusmodi poculi incalescere posse vinum, eò quod maculæ ejus pupurâ & lactis colore ignescant. Unde maculosam hanc vocat *lib. 10.*

Plorat Eros, quoties maculosæ pocula Murrhæ
Inspicit.

Saporem quoq; meliorem inde policetur, quoniam odor in Murrhinis soleat commendari. Illud quoq; hîc loci monuerim, dubitasse Ulpianum, an Marrhina vasa, propter eximium usum & pretium supellectili essent adnumeranda? cum tamen pelves argenteas & aquimanilia (ita enim doctissimus Scaliger legi

Murrhina an supellectili cedant.

legit apud Festum, in dictione *Manalem lapidem)* argentea, & lectos inargentatos vel inauratos, atq; gemmatos in supellectili esse nõ dubitet: usq; adeò, ut idem juris sit, & si tota argentea vel aurea sint. Sed Murrhina quoq; supellectili adnumeranda esse concludit *in l.* . *§ vitrea, & § de Murrhinis. ff. de supell. legat.* præsertim si ad usum edendi, & bibendi causa essent parata, ut Javolenus respondit *l. vasa.* *1. ff. d. t.*

Quos Cleopatra) Cleopatra, cum Antonio edixisset, una se cœna cẽties sestertiũ absũturã; idq; fieri posse nequaquã putaret Antonius: sponsionib⁹ factis, postero die magnificã cœnam, sed quotidianam Antonio apposuit. Qui cum eam irrideret, computationemq; expostularet, corolarium id esse Cleopatra dixit, consumturamque se in ea, quantum promiserat, confirmavit. Inferri itaque secundam mensam confestim jussit. Cumq; ex præcepto ejus, Ministri unum duntaxat vasculum aceti ante eam posuissent, spectãte Antonio, quidnam agere vellet, detractum ex auribus alterum unionem in vasculum mersit, ac mox liquefactum (solet enim aceti asperitas usque in tabem margaritas resolvere) absorbuit. Injecerat alteri manum, ut idem faceret. Sed nequaquam id passus est sponsionis ejus judex L. Plancus, victumq; Antonium pronunciavit.

Cleopatra Antonio condicta cœna.

Is posteà unio, qui superfuit, dissectus in duas partes, in utrisque Veneris auribus Romæ in Pantheo fuit positus. Ita ex Plinio *lib. 9. cap. 35.* Perotus retulit. quib' adde luculentam cœnæ illius descriptionem Athenęi *lib. 4. dipnosophist.* relatam etiam à doctissimo Budæo *lib. 3. de Asse.* ex cujus supputatione unionum istorũ hæc prodiit æstimatio. Sic enim scribit: Hic est ille M. Antonius, qui Cleopatræ ultimæ Ægyti Reginæ Phœniciam, Syriam, Cyprum, & Ciliciæ bonam partem, Judæam balsamiferam, & Nabathęorum Arabiam in stupri mercedem dedit: qui Antigonum Regem securi percussit: qui expeditionem in Parthos cum centum millibus peditum equitumque suscepit: cui deniq; nobilis illa cœna portentosi luxus condicta est à Cleopatra: in qua centies sestertiûm, id est, ducenta quinquaginta millia aureorum, uno ferculo secundæ mensæ cõsumta sunt. Loquitur autem Budæus de alterutro tantum unione. Geminum igitur ad eam, cujus auctor meminit, æstimationem accedere liquet. Sed & Valer. Maximus *lib. 9. cap. 1.* memoriæ ꝓdidit, Clodium Æsopi Tragœdi F. aceto liquatos magnæ summæ uniones potionibus aspergere solitum. In quem ideò & Horatius invehitur *lib. 2. Satyr. 3.*

Uniones Cleopatræ.

Filius Æsopi detractum ex aure Metelli
Scilicet ut decies solidûm exsorberet, aceto

Diluit

Diluit insignem baccam: quî sanior, ac si
Illud idem in rapidum flumen jaceretvé cloacã.

Intellectus L. Seia. 6. de aur. & arg. leg.

Ad eandem hanc unionis liquationem respexisse videtur Marcellus *in l. Seja. 6. ff. de auro & arg. legat.* Seja unionẽ cum hiacynthis legavit: posteà unionẽ solvit: nec ullum mortis tempore inter ornamenta sua unionem reliquit. Quæsitum est, an hæres æstimationem rei, quę in hæreditate non est, præstare debeat? Et negat Accursius, æstimationem deberi: eò quòd à testatrice, dum viveret, legatario uniones jam præstiti solutiq; fuerint. Ita enim verbum hoc, *Solvit*, ibi interpretatur. Sed malè, cum non tam de præstatione sive solutione, quàm de dilutione vel liquefactione id sit accipiendum. ut sensus sit, unionem illum vi & asperitate aceti dilutum vel dissolutum; atque ita legatum, sui ipsius interitu, nulla hæredis culpa interveniente, exstinctum fuisse. *arg. l. non solum. 26. § 1. & l. Titiæ. 36. in fi. ff. de legat. 1.* Ita autem dissolvi uniones posse, modò ostendimus, & ex Vitruvio *lib. 8. cap. 3.* liquidò probatur. Quanquam etiam solutum unionem intelligere possumus eum, qui de linea demtus sit & detractus: quem propterea exemtilẽ Ulpian' appellat *in l. argumẽto. 25. § margarita. eod. tit.* ut scilicet Rei legatæ à suo principali facta separatio, ipsum legatum annihilet, & exstinguat.

1. 2. 3.

DE AVRICHALCO.

Aurichalcũ.

AVRichalcum erat metallum ex ære, quod auri simile. Ex quo genere Toreumata fuerunt opinor, quæ veteres Corinthia putabant: sed falsò. Corinthium enim mixtum erat ex ære & auro. At Toreumata ista destructa aut soluta, nihil habebant auri aut argenti: & ideò ex Orichalco fuisse credo.

* Lib. 34. cap. 2.

Istud metallum, Plinius auctor est, longo jam tempore non reperiri, effœta tellure, hoc est, sterili effecta terra. Sed constat, posteà Jureconsultum Martianum, qui tempore Alexandri Imperatoris vixit, anno 225. mentionem illius fecisse, ac si sua quoque ætate id exstitisset.** Lattone *sive Orichalcum istud, quo nos utimur, Aurichalcum non est: sed æs, quod pulveribus quibusdam adspersum, splendorem illius accepit, ut infrà dicemus.*

* L. Labeo 45. ff. de contrah. emt.

NOTÆ.

Orichalci notatio.

Quod Græcis ὀρείχαλκον est, id Latinè multi Aurichalcum pronunciant, facta instar hybridis cujusdam, verbi hujus ex Latina & Græca vo-

voce, compositione: quòd putarent id ex
·o & ære conflari. Quod quidem fieri pos-
(ut de Corinthio ære, de quo alibi à nobis
:etur, prodiderunt veteres) ne ipsemet qui-
m negat Scaliger ad Festum: Sed id ὀρείχαλ-
εἶναι, id verò pernegat. Proclivius igitur
, ut verbum istud ex uno & eodem genere
ducam', ex dandi casu scilicet ὄρει τοῦ ὄρος, εος,
onte, & χαλκῷ ære, ut sit æs montosum, in
:od Cadmea terra adjiciebatur: non quidē
auro & ære mixtum; sed æs, quod auri co-
rem & splendorem haberet, quodve auro si-
ile esset. Id quod longo jam tempore non
periri, effœta tellure Plinius ait *lib. 34. cap. 2.*
d ex eo scilicet restabant tamen species aut
assæ & fragmenta plura.

Orichalci precium.

Tanti verò hoc fuit apud veteres, ut cum
ısquam esset, tamen quaſi esset, etiam auro
cellentius haberetur. Unde Plautus in Mi-
e: Ego istos mores Orichalco comparem.
t in Pseudolo: Dii immortales! Orichalco
ntrà non carum fuit meum mendacium.
richalco contrà, ut & *Auro contrà*, nota & fa-
iliaris Plauto phrasis. quasi dicat, plus mi-
mea sycophantia, quàm ingens auri pondus
·o fuit: vel non vénire aut venale esse potuit
eum commentum numis ex Orichalco cu-
, sed pluris fuit illis. Ita enim locum hunc
:trus Gualtherius interpretatur, ex Orichal-

co olim numos cusos fuisse concludens. Planè ꝙ Horatius etiam Instrumenta musica ex Orichalco facta iñuit, cum *lib. 2. epist. 3.* ita scribit:

Tibia, non ut nunc, Orichalco vincta, tubæq;
Æmula.

Id non de Orichalco isto jam olim deperdito; sed de vulgari nostro Orichalco, quod vulgò *Letonum* vocari Scaliger notat, erit accipiendum. Nec desunt, qui Tibiam junctam Orichalco interpretantur, Orichalco tanquã aurea bractea ornatam, ut inde esset elegantior. Alii tibiam Orichalco junctam putant, quòd duo essent ligna ipso devincta, ut longior redderetur tibia. Mihi ingeniosior videtur Joh. Baptistæ Pineæ interpretatio, rem altius petẽtis. Verisimile esse ait, urbium theatra initiò fuisse parva; & ꝓpterà scenam habuisse tibias tenues, ac simplices. *Tenues*, hoc est, solas, absque aliis musicis instrumentis: *Simplices*; quia earum foramina essent quatuor tantùm. Posteà verò aucto populo, aucta quoq; fuisse theatra; & primò additum lituum; deinde etiam tubam. Ut sit sensus, Tibiam junctam fuisse Orichalco, id est, adsociatã lituo ex Orichalco confecto: neque tantùm Musicam ex tibiis, & lituis; sed etiam ex tubis constitutam. Ergò tibiam factam tubæ æmulam: quia tuba commixta cum ipsa sonum suum non amiserit quanquã ita acutus hic fuerit, ut tubæ strepitum imitaretur. Quod autem diximus, Au

Horatius explicatus.

halcum ex auro & ære mixtum non esse, id
rciani quoq; auctoritate confirmatur, ne-
ntis eam valere venditionẽ, qua Aurichalcũ
:. æs illud, quod scilicet auro sit simile, pro
ro esset venditum. *l. Labeo 45. & ibi Accurs.*
le contrah. emt. In materia enim, sive ipsa rei
ostantia esse erratũ. *l. in venditionibus. 9. ff. d. t.*
si quid auri admixtum illud haberet, tum
nditionẽ omninò cõsistere Ulpianus respõ-
:. Idq; exemplo viriolæ, quæ ex gem̃is con-
ctis auro vel argẽto, aliáve materia compo-
solet. *l. ult. § mulier. ff. de auro & arg. leg.* Hęc
aurea dicatur & vendatur; & si magna ex
rte inventa fuerit ærea: placuit tamen va-
e venditionem, maximè si aliqua ex parte
tem aurea sit, qualis dicebatur; atque ita
ri quid admixtum habeat. *l. quid tamen. 14.*
de contrah. emt. quantumvis etiam aurum il-
d esset deteri⁹, quàm emtor existimaret. *l. ali-*
r. 10. d. t. cum & si inauratum aliquid sit, licet
go aureum putem, venditio tamẽ subsistat. *d.*
quid tamen. 14. Nec mutat hanc sententiam,
uod nullam esse emtionẽ Julianus ait, si quis
ensam argento coopertam mihi ignoranti
solida vendiderit imprudens. *l. cum ab eo 41.*
t. non enim ideò mensa argentũ admixtum
bet, si est argento cooperta. Operimentum
ensæ, seu lamina illa, quæ mensam operit,
on est pars materiæ, hoc est, mensæ, quam ar-
enteam, non autem argento coopertam,

L. Labeo 45. l. quid tamẽ. 14. et L. cum ab eo 41. ff. de contr. emt. conciliata.

vel operimento argenteæ laminę vestitam; se argentum cum ipsa mensæ materia confusum præstari convenit. De horum tamen respon sorum conciliatione sanè quàm difficili, plu ra videri poterunt apud Jacob. Cujacium *lib.* observ.cap. 4. Gabriel. Mudæum *in l. in venditio nibus. 9. de contrah.emt.* & Hugonem Donellum *in l. si id quod aurum. 22. de verbor. oblig. n. 5.* Mo dum verò inaurandi vel adulterandi æris, u formam auri induat, Zasius tradit ex Plinio *lib. 33. cap. 3. & 6.* Incendunt, ait, æs igni, ut ar deat: deinde exstinguunt aceto & alumine postea inducunt bracteolas auri, & istas bra cteolas æs sic præparatum recipit in se, ut stri ctissimè hæreant: &, si æs palleat sub bra- cteolis, tunc illinitur liquore ovi, qui demit colorem æris. *Zasius in d. l. si id quod 22. de verbor. oblig.*

Æris inaurandi ratio.

DE CINNAMOMO.

Cinnamomum.

SCribit *Galenus* lib. 1. Antidot. *Cinna momum rarum inventu fuisse, præter quam in armariis Imperatorum. Pliniu auctor est, precium Cinnamomi quondam fuisse in libras denariûm mille:* cui sum mæ, 150. aurei nostrates adæquarentur. At*

* Plin. lib. 12. cap. 19.

que i

e id ipsum posteà adauctum, Arabiæ & diæ sylvis incensis. Quam verò Casiam neam Latini dicunt, ea pessimo adsimilar Cinnamomo, & ab Italis Cannella *vo-tur. Veri enim Cinnamomi nulla nobis notitia: sicuti nec Xylocinnamomi: quod um arboris tantum lignum est. at verò nnamomum exterior ejusdem cortex.*

Xylocinnamomum.

NOTÆ.

Cinnamomi, quod & Cinnamum dicir, luculenta exstat descriptio apud Plinium . *12. cap. 19.* Ex eo unguentum fit, Cinnainum dictum, inter cætera crassissimum: ujus suma est comendatio, quod transeunem fœminam odor invitet, etiam aliud agentem. Sicuti Philip. Beroaldus ad Apulejum *lib. 2. Milesiac.* annotavit.

Cinnaminū unguentum.

E FOLIO BARBARICO, ET ALIIS ODORAMENTIS.

Nter species preciosas, quæ ex Indiis Ale-xandriam advehebantur, Marcianus Ju-consultus Folium Barbaricum recenset. *

Folium Barbaricum.

* *L. ult. § species ff. de pu-*

blican. & vectigal.

Id erat odoramentum quoddam, ex radi odoratissima, quam Bacchar * dicebant itemq; nardo, myrrha, balsamo, costo, c aliis compositum plantis: de quibus apu Plinium: * ubi aliorum quoq; compluriu odoramentorum fit mentio, quæ quonia hodiè non exstant, brevitatis studio omi to. Istius autem memini, quòd famosu erat ac celebre, & ab ipsis usq; Indiis adpo tatum: indeq; barbaricum dictum.

* Plin. lib. 21. cap. 6.

* Plin. lib. 12.

N O T Æ.

Folii Barbarici mentionem facit Marcian ICtus *in l. ult. § species. ff. de publican. & vectiga* Sunt, qui de hoc folio intelligendum quoqu dicant *tex. in l. plenum. 12. § 1. ff. de Usu & hab* Ubi Nerva negat eum, cui fundi usus conce sus est, foliis etiam (barbaricis putà & Indicis uti posse. Alii foliorum nomine Unguentur ex foliis confectum intelligunt: quod magn erat precii, & Foliatum nuncupabatur. Ma tial *lib. 11.*

Intellectus L. plenum. § 1. de Usu et habit.

At mea me libram Foliati poscat amica.

Et Juvenalis Satyr. 6. *Mœchis foliata parantu* Utraq; mehercules interpretatio nimis long petita, & ad rem minus videtur idonea. Agitu enim ibi de Usu fundi, atque adeò de iis, qu

fund

ndus ipse fert: cum quibus nihil planè commune habent exotica ista unguenta & folia, ex cis tam longinquis asportata. Propius igir est, ut textum hunc cum Accursio de vulribus foliis intelligamus, quibus alendo pei, hyberno præsertim tempore uti solem': ita horum quoq; usum Usuario concessum se Ulpianus cum Sabino & Cassio, Labeone Proculo cõcludat: licet Nerva id negaverit. cujus sententia eos secessionem fecisse, & cõxtus satis docet, & Franc. Hotomanus, nõ lvertisse id Tribonianũ, miratur. *in pr. Inst. Vsu & habitat.* Nam quod Cujacius eo in co, ut & *lib. 9. Observ. cap. 37.* pro foliis, oleis gẽdum censet: parum tutum videtur ex eo, uod Græci expresè legunt φύλλοις, hoc est, liis *16. Ecloga. § 4.* quo fit, ut à vulgata & receta lectione minimè recedẽdum putem: cum alatitium sit, textuum emendationem, quãm fieri possit, evitandam esse.

E AMOMO ET COSTO, MALOBATHRO, ET CASIA ODORATA, AROMATE INDICO ET Lasere.

Amomũ et Costus plãtæ sunt nobilissimæ juxtà et odoratiss. Vnde odores olim ficiebãtur maximi pcii. Hodiè nõ habẽtur. ed horũ vice aliis utũtur myropolæ et aro-

Amomum & Costes.

matarii; verbi cauſſa Pſeudocoſto, quod fal-ſum ſive adulterinum coſtum eſt. Ex duab. iſtis plantis præparabatur quoq; Odoramen-tum, cui Coſtamomo *nomen erat, & ſi-militer ex Indiis Orientalib⁹ adferebatur, cujus à Marciano quoq; fit mentio, tanquam rei precioſæ. Sed neque hoc in-præſentiar. habetur. Quod &* Malobathro *eveni. &* Caſiæ *odoratæ, quam aliqui Nardum eſſe contendunt. Plantæ iſtæ erant odora-tiſſimæ, ex quibus ſuaviſſimum oleum ex-primebatur. De Malobathro Marcianus ſi-militer loco ſuperius allegato loquitur: cu. &* Aroma Indicum *adjungit, quod era. ſpuma odoratiſſima ex Indiæ cannis proma-nans. Invenitur &* Laſer, *ſuccus ſuavi-ſimus, ex planta, cui* Laſerpitio *nomen, a. quo Plinius diſſerit.**

Coſtamomum. Malobathrum. Caſia. Aroma Indicum. Laſer.

* *Lib. 19. cap. 3.*

NOTÆ.

Amomi, Coſti, Coſtamomi, Malobathr. Caſiæ, Aromatis Indici, & Laſeris ſimiliter f. mentio à Marciano ICto *in l. ult. § ſpecies. ff. publican. & vectig.* quorum naturam, vim & poteſtatē ex Dioſcoride, Plinio, & aliis operę preciū erit cognoſcere.

DE MY[...]

DE MYRRHA, STACTE, BDELLIO, ET BALSAMO.

Myrrha, gutta sive lachruma est, ex arbore Arabiæ felicis destillans; felicis quam denominatæ, quòd omne ferè odorirum producat. Stacte, *est Myrrhæ gutta, uæ ab illa extracta, preciosiorem exhibet quorem.* Bdellium *similiter arboris cuusdam, apud Bactrianos natæ, lachruma est.* alsamum, *celebre magis, quàm notum, ātæ cujusdā, instar vitis, in Judæa in val Jericho succrescentis succus est. Ejus geris plantæ jam non habentur, nisi adultetæ. Turca dicitur aliquas in Aegypto obnere, ex quibus annuatim paucæ saltem ttæ excipiantur. Alioquin sub nulla ūdi plaga reperiuntur. Etenim cum Tur cujusvis politiæ et elegātiæ hostes, omnes ierichuntis vineas vastarint: dictu non surdum est, etiam plantas istas amplius n exsistere; & ideò Balsamum in Euroam non deferri, aut certè adeò rarum & pauxillum, ut pro nullo haberi meritò possit.*

Myrrha.

Stacte.

Bdellium.

Balsamum.

NOTÆ.

Myrrhæ metamorphosis.

De Myrrhæ cum patre Cinyra nefando cō-
gressu, & conversione in arborem sui nomi-
nis, multa fabulatus est Ovidius *lib. 10. Meta-
morph.* Fingitur autem Myrrha exoptasse, ut
in arborem, hoc est, eam converteretur for-
mam, quæ neq; inter mortuos esset, neq; in-
ter vivos: ob incestuosum scilicet & nefarium
illum coitum, hominum conspectum devita-
re cupiens. Quo ipso & flagitiorum ac libidi-
num individua comes pœna designatur, quā-
toperè vel metu vel pudore anteactorū scele-
rū & vel sola cōscientia scelerati exstimulētur
Usque adeò cognatum, imò innatum omn
sceleri sceleris supplicium. nec crimen quis
quam in pectore gestat, qui non idem Neme
sin in tergo: ut gravis est & aurea Justi Lips
sententia in opere verè aureo De Constātia *lil
2. cap. 13. & 14.* Cui planè congruit, quod tan
quam ex Pythio tripode pronunciavit Hora
tius.

Rarò antecedentem scelestum
Deservit pede pœna claudo.

Vota nostra quàm dubia!

Sed & monemur ea fabula, quænam sin
mortalium vota, cum quid parùm honestu
à Diis impetrare contendimus. Nam qui v
torum compotes facti sunt aliquandò, tu
demùm intelligunt, quàm absurda vel tu

P

a cupierint: quæ antequam consequeren-
r, infelices se & miseros exclamabant, ut est
pud Natalem Comitem *in Mythiologic.* Con-
at autem Myrrham in Arabia laudatissimam
rogigni. Hæc antequam incidatur, sponte
dat guttam, à στάζω, quod est stillo, *Stacten* — *Stacte.*
ominatā. qua dictione gutta sive lachruma
quoris significatur, quo capilli deliciarum
ussa ungebantur. Ovidius in Sappho:

Non Arabum noster rore capillus olet.

ntelligit enim Myrrham Arabicam, cujus sta-
e, id est, gutta Myrrhæ, ad crines ungendos
rat potisima: ut ocellus eruditorum *Grego-
us Bersmanus* rectè interpretatur.

De Bdellio videatur Plinius *lib. 12. cap. 19.*
& de Balsamo *cap. 25.* quod est arbuscula quę- *Balsamum.*
am uni terrarum Judææ quondam concessa,
in duob' tantum hortis, utroq; regio. Viti
milior est, quàm myrto. Seritur malleolis,
t vitis; & colles implet, vinearum modo, su-
inens sese sine adminiculis: intra tertium
nnum fructifera. Proceritas intra bina cu- *Vnguentorū*
ta subsistit. Inter unguenta, bonitatis pal- *primum.*
am dant Balsamo, quod omnibus odoribus
ræfertur. Succum Balsami *Opobalsamum* vo- *Opobalsamū.*
nt. Juvenalis:

——*hirsuto spirant Opobalsama collo.*

Xylobalsamum, lignum dicunt, surculumque *Xylobalsamum.*
alsami: quod & ipsum pro succo substitue-

runt officinæ. Præcipua gratia eſt lachrumæ, ſecunda ſemini, tertia cortici, minima ligno. Summa balſami probatio eſt, ut lac coagulet, & in veſte maculas non faciat.

DE AZZALO INDICO.

Azzalum, ferrum.

ERAT ferri quoddam genus Azzalum quod Indicum appellabant: ſed rever in Serum regione naſcebatur, quam nun quidem Chinam *dicimus. Id autem omni cenſebatur nobiliſſimũ. de quo Plinius* lib 34. cap. 14. *& Marcianus loco ſuprà citato atq; adeò bonæ temperaturæ erat cæſura & acies ejus, ut quodlibet ferrum inciderei Id genus ferri nos non habemus. cæterun excellentiſſimum id reputabatur.*

NOTÆ.

Azzalum Indicum eſſe puto, quod Mar cianus ferrum Indicum *in l. ultim. § ſpecies. ff. d publican. & vectigal.* Plinius ferrum Sericu appellat, cui ex omnibus ferri generibus pal mam deberi contendit *lib. 34. cap. 14.* Eſt autei ferri uſus, diverſis mortalium rebus gravior

Ferri uſus.

bu

us domādis, maximè neceſſarius. Hoc enim
ęteræ artes omnes ſuum munus ex conveni-
nti ad incidendi firmitatem, & ad tundendi
liditatem, temperatione exſequuntur. Hoc
llurem ſcindimus, ſerimus arbuſta, ponim⁹
omaria, vites ſqualore deciſo annis omnibus
ogimus juveneſcere. Hoc exſtruimus tecta,
edimus ſaxa, omnesq; ad alios uſus utimur.
ed eodem quoq; ad bella, cædes, latrocinia, *Abuſus.*
on cominus ſolum, ſed etiam miſſili volucri
ue, nunc tormentis excuſſo, nunc lacertis,
unc verò pennato abutimur. quam ſcelera-
ſſimam humani ingenii fraudem Plinius ar-
tratur: ſiquidem ut ocius Mors perveniret *Mors penna-*
l hominem, alitem illam fecimus, pennasq; *ta.*
rro dedimus: ut optimum ſit ferrum, idem-
ue peſſimum vitæ mortalium. *Chriſtoph. Mi-*
us in hiſtor. Vniverſitat. rerum lib. 2. mihi fol. 125.
uanquam culpa iſta non tam ferri ipſius na-
ræ, quàm pravo hominum ingenio accepta
it ferenda. Rectè enim Tibullus:

Quis fuit, horrendos primus qui protulit enſes?
Quàm ferus, & verè ferreus ille fuit!
Tunc cædes hominum generi, tunc prælia nata,
Tum brevior diræ mortis aperta via eſt.
At nihil ille miſer meruit. Nos ad mala noſtra
Vertimus, in ſævas quod dedit ille feras.

ite uſum ferri, pugnis, calcibus, morſibus, *Arma quæ*
rporumq; luctatione certabatur; ut ex illo *olim.*
cretii *lib. 3.* colligitur,

Arma antiqua, manus, ungues, dentesq́; fuerũ

Porrò ferrum apud classicos Latinæ linguę au- ctores pro gladio usurpatur. Virgil. *in 6.*

Ferrum pro gladio.

Tuq́; invade viam, vaginaq́; eripe ferrum.

Et Propertius:

Tu mihi vel ferro pectus, vel tunde veneno.

quo sensu & Paulus ait: Carceri præpositum officio judicis puniendum, qui precio corru- ptus ferrum venenumvé inferri passus sit. *carceri. 8. ff. de custod. reor.* & Abigeorum admis- sum ideò graviter puniri solere Macer respon- dit, quoniam plerunq; ferro utantur abigei. *2. ff. de abigeis.* quos Ulpianus bestiis objicien- dos pronunciârat, si cum gladio abegissent. *1. § quanquam. d. t.* Unde & qui ad gladiatori ludum condemnati sunt, ad ferrum damnat Cajo dicuntur. *l. ejus qui. 8. §. fin. ff. qui test. fac poss.* Suetonio, ad ferrum exhibiti; (Sic enim in Nerone scribit: Exhibuit ad ferrum etiam 400. Senatores, sexcentosq; Equites Roma- nos) Ulpiano ad gladium damnati. *l. si. quis fi- lio 6. § sed & si quis. 6. ff. de injust. rupt. & irrit. fac test. l. si quis mihi. 25. § si quis planè. de acqui. hære- dit.* Atq; hoc modo allegatam *L. 8. ff. qui te- stam. fac. poss.* etiam Alciatus accipit *lib. 1. parer. cap. 23.* Ubi simul & *l. ult. C. de plagiar.* cuju principium à fine differre putat, ita invicem conciliat, ut principium illius, quod plagiarii pœnam minatur, de iis videatur accipiendum

Varii intellectus L. ult. C. de plagiar. 1. Intellectus.

qu

ui civitatis Romanæ jus habent: finis verò, ngenuum quidem hominem pro plagii crimine gladio consumens; servum verò vel libertum bestiis subjiciens, de quibusvis aliis, ui civitatis Rom. jus non habent, sit intelliendus. Quæ interpretatio cum Accursii ententia, quam & Baldus amplectitur, satis onvenit: qua *principium* de Nobilibus; *finem* e Ignobilibus exaudiendum putavit: ita tanen, ut tum demùm Nobiles ob plagium in netallum damnentur, si prius fuerint verbeati. Id enim hæc Legis istius verbà innuere: *um cæteris antè cognitis suppliciis.* Sed ab hac inerpretatione tanquam divinatoria & non sais munita ipsemet deflectit Accursius, atque liam comminiscitur, inter raritatem & frequentiam criminis hujus distinguẽs: ut si quis n plagii crimine committendo frequens non uerit, in metallum damnandus; sin frequencr id committere consueverit, tum vel bestiis bjiciendus, vel gladio sit consumendus. Quæ sententia, quam & Baldus & Salycetus robant, etsi hisce textus verbis non parùm uvari videtur (*postquam super crimine claruerit,* oc est, celebris & famosus plagiarius fuerit) Juris alioquin constitutissimi sit, frequeniam & reiterationem delictum aggravare. *l. emo. 3. & ibi gl. C. de Episcop. audient. l. 4. C. de rv. fugitiv. Chassen. in consuet. Burgund. rubr. 1.*

2. *Intellectus.*

§ 5. *verb. simple Larrecin. n. 16. Jacob. Menochiu de arbitr. judic. quæst. lib. 2. casu. 295. n. 18. 19.* Ean tamen Legis menti minus congruere puta Steph. Forcatulus *in Necyomantia dial. 27. n. 3* Ideoq; principium textus illius ita interpretatur, ut plagiarius non tantum pœna metall damnandus sit, sed etiam cæteris antè cognitis suppliciis. In fine autem declarari ait, quænam illa sint antè cognita supplicia: in homine libero scilicet gladiũ; in servo vel liberto, objectionem ad bestias. Esse itaq; penes judicem, utrum gladio, an bestiis objiciendo plagiarium puniendum, re perspectâ & expensa arbitretur. Arguta sanè & non inepta videri posset hæc interpretatio, si contextus cohærentiâ juvaretur. Sed quia per Adversativam orationem posterior Legis pars à priore planè separatur & secernitur: vix est, ut quæ primũ in genere posita fuerunt supplicia, ea posteà in ultima parte speciatim expressa credã. Proinde omnem hanc difficultatẽ unius literæ adjectione tolli posse autumo: Si pro *teneãtur* legerimus *tenebantur*: hoc sensu, ut priori Legis parte vetus in plagiarios pœna constituta referatur: deinde verò hac immutatâ, in posteriori parte aliud supplicii genus in eosdẽ sanciatur. Ita verò, ut dixi, legendum esse, cum ex veterib' Manuscriptis, tum ex C. Theodosiano *lib. 9. L. 1.* unde hæc Constantini constitutio desumta est, liquidô probatur.

3. Intellectus.

4. Intellect'.

DE

DE AMMONIACO.

Ammoniacum salem, qui sub terra Cyrenaica effodiebatur, Matthiolus cẽ hodiè non haberi. Nam qui à Seplasia-s nobis ostenditur, fictitium esse.

Ammoniacus Sal.

N O T Æ.

Sal Ammoniacus, qui & Hammoniacus ibitur, Plinio *lib.31. cap.7.* & Dioscoridi *lib.* terræ salsugo est, in Lybiæ arenis crescente ına effervescens, alumini scissili, quod *Schin* vocant, non dissimilis, venisq; in longitunem rectis, neq; perlucidis. Ipse ingratus pore, sed medicinæ utilis. Invenitur potisnũ in Cyrenaico tractu juxta Jovis Ammos templum: unde & nomen habet. quanıam etiam ab arenis, in quibus reperitur, ita tuit indigitari. Arenas enim Græci ἄμμυς pellant. Sunt qui Ammoniacum Salem, etopii arboris lachrumam, quæ & ipsa Amoniaca dicitur, interpretentur, homonymia rbi decepti; cum tamẽ res sint diversissimæ, ex Plinio *lib.12. cap.23.* & Dioscoride *lib.3.* anifestò colligitur. Etsi autem Ægyptii im Sal omne ita aversabantur, ut ne pane idem salito vescerentur: quippe cum vivẽ puritatem inprimis adamarent, omnia ne-

Ammoniaci consideratio.

Ægyptii cur Sal aversati.

quitiæ irritamenta ſubmovenda cenſeban
Sal autem libidinem ꝓpter calorem excitar
ſeminalemq́ue vim expergefacere & acuer
Inde ſalacitatem petulantiæ nomen: inde V
nerem mari vel Salo natam fingi, illiq́ue ſal
citatis ergò fanum ad portum maris aruſpic
poni juſſiſſe. Inde marinos Deos omnes la
civiores fœcundioresq́; habitos à Poëtis. In
de & illa Cœli virilia Saturni falce reciſa, & i
mare prolapſa, Venerem procreaſſe. Et
inquam, hæc ita ſe habeant. Negari tame
non poteſt, maximam ubique ferè ſemper Sa
lis auctoritatem fuiſſe; in ſacrificiis præſer
tim, quæ æternus ille Legiſlator non niſi cu
Sale peragi voluit. Quicquid obtuleris (*a.*
Levit. 2.) ſacrificii, ſale condies: nec aufer
Sal fœderis Dei tui de ſacrificio tuo: In omn
oblatione offeres Sal. quem locum Joh. Pie
rius *lib. 31. Hieroglyphicon* eruditè explicat. Se
& apud Ethnicos quoque nulla ſacra, ſin
mola ſalſa conficiebantur. Sic enim nomi
nabant far toſtum, ſale conſperſum: quòd e
molito hoſtiæ adſpergerentur. Virgil. i
pharmaceut.

Salis auctoritas in ſacrificiis.

Mola ſalſa.

Sparge molam, & fragiles incende bitumine lau

Et Horatius *Satyr. 3. lib. 2.* (*ro*

Tu, cum pro vitula ſtatuis dulcem Aulide nat
Ante aras, ſpargisq́; molâ caput, improbe, ſalsâ.

Quam enim Virgilius Molam ſale conſper
ſam

n; eam Horatius ſalſam dicit, qua Dii
oplicantibus placatiores ſperabantur.
inc Plautus in Amphitruone: Prodigiali
vi aut molâ ſalsâ hodiè, aut thure maſcu-
comprecatum oportuit. Molæ aſper-
ndæ rationem ex ritu olim adhibito lubet
gnoſcere. Mola etenim iſta ex farre to-
, ſale & thure ſic præparata, imponeba-
r capiti victimæ, quæ tùm macta crede-
ıtur & immolata, deinde vinum vel mu-
um eidem affundebatur, prius ab auſpice
guſtatum, & à circumſtantibus leviter de-
batum. qui ritus dicebatur Libatio. Po-
eà extiſpicium fiebat: epulæ celebrabantur:
ori agitabantur, & pedibus complodeba-
ır, ut Petrus Gualterius *ad Horat. Satyr. 3.*
br. 2. adnotavit. Fuit alioquin Sal &
nicitiæ ſymbolum, durationis gratia. Cor-
ora enim ſolidiora facit, & diutiſſimè con-
rvat. Unde hoſpitibus ante alios cibos ap-
oni ſolitum, quo amicitiæ firmitas ac perſe-
erantia ſignificaretur. quare pleriq; omino-
ım habent, ſi Sal in menſam profundi con-
gerit: contrà verò fauſtum, ſi vinum, at-
ue id merum effuſum ſit: Vel quia velut ex
quis Sal multis & fuſilibus in unum quod-
am & ſolidum coit; ita ex diverſo con-
enientes in unum animi coaleſcant,

Ritus circa molam adſpergendam.

Sal amicitiæ ſymbolum.

Hoſpitibus appoſitum.

Sal in menſa profūdi ominoſum:

In vino contra.

fiatq; Platonicum illud, μία ψυχή: quema modum Pierius loco modò citato interpret tur. Constat etiam Salis olim in mensa qua dam fuisse religionem: ut in profanis habi fuerit, mensam carere salino. contrà appo tus Sal mensam consecrare videretur, quem admodum ex illo Macrobii deprehenditu Sacras facite mensas salinorum apposítu, & s mulachris Deorum. Sed & Valer. *lib. 1.* scr bit, C. Fabritio & Q. Æmilio Pappo fuisse p cellam Deorum, & salinum in Mensa, in tut lam convivarum. Unde illud hemistichio Statii: *castæ Genius tutelaq; mensæ.* Hinc est quòd ἱερὸς ἅλας Græci dicunt: & Horatius *Sa tyra. 3. lib. 1.* Salem purum vocat:

Salis religio.

——modò sit mihi mensa tripes, &
Concha Salis puri.

Persius salinum purum, & sine labe. *Satyr. 3.*

——Sed rure paterno
Est tibi far modicum, purum & sine labe salinũ

Id quod tam ad naturam Salis, quam Plutar chus *lib. 5. Sympos. problem. cap. 10.* describit, ra tiones afferens, quare Homerus Salem dixeri divinum; quàm ad mundam victus tenuitatē poterit referri. quo sensu illud Horatii exau dio *lib. 2. Od. 16.*

Vivitur parvo benè, cui paternum
Splendet in mensa tenui salinum.

Significat enim tenuem & parcum, pauperem-

que

victum hominum, pro obſonio Salem lin-
tium, quod pauperes factitaſſe, Adrianus
[Tur]nebus *lib. 10. Adverſar. cap. 22.* ex Perſio *Sa-
[ty]r.* probat:
*[V]are, reguſtatum digito terebrante ſalinum
[C]ontentus perages.*
[I]s porrò, utpote rei tam neceſſariæ nomen
[v]oluptatem quoq; transiit, ut quicquid in
[om]ni genere gratum eſt, id ſalſum; atq; adeò
[ani]mi quoq; ſolatia, Sales dicamus. Lucanus:
At ſoliti luſere Sales.
& cum dictis facetis & mordacibus aliquē
[per]ſtringimus, Sale eum defricare dicimur.
[Ho]ratius *lib. 1. Satyra 10.*
——Sale multo Urbem defricuit.
[Qu]em tropum Perſius imitatus, *Satyra 1. ait:*
——Secuit Lucilius Urbem.
[No]tat enim facetias & Urbanos ſales Lucilia-
[nas] Satyræ; quibus Lucilius depravatos civiū
[Ro]manorum mores taxavit. de quo Plinius in
[præ]fatione hiſtoriæ Naturalis, ad Veſpaſianū:
[Lu]cilius, ait, *primus condidit ſtyli naſum*, hoc eſt,
[po]ëma ſine nomine vitia hominum exagitās.
[S]ale quoq; originem habent Salaria: quib⁹
[no]n tantum āñona cuiq; deſtinata & aſſigna-
[ta i]ntelligitur *l. cum hi. § ſi in annos. 23. ff. de trans-
[act.] l. ult. ff. de in rem verſo. l. ult. in fi. de obligat. &*
Sed & mercedes ac ſtipendia iis ſignificari,
[Ad]rian. Turnebus probat *lib. 18. cap. 20.* Hinc

Salis gratia.

Sales.

Salaria.

Salariorum, quæ & ſolatia dicuntur *l. matr culam C. de agent. in rebus l. ſi quis in ſacris. C. proxim. ſacr. ſcrin. lib. 12.* ut putà ob liberale artem, aut medicinam, vel aliam cauſſam l gitimam conſtitutorum toties in jure noſt fit mentio. *l. ambitioſa. 4. § ſed & ſi ff. de d cret. ab ordin. fac. l. alimenta. 16. §. 1. ff. de alimen legat. l. un. C. de prab. ſalar.* An & quando a tem Salarium ad hæredes transmittatur, id l culenter pertractatum habes à Dd. præſerti verò Andr. Alciato, Hier. Cagnolo, & Petr Calefato *in l. diem functo. ff. de offic. Aſſeſſ* Luca de penna *in d. l. matriculam. & d. l. ſi qu in ſacris.* & Stephano Forcatulo *in ſua Necy mantia. dialog. 62.*

Salarium an ad haerdes transmittatur.

A Seplaſiariis) Seplaſiarii, Pantapo læ & Dardanarii, Cujacio *lib 10. Obſervat. ca 19.* promiſcuè uſurpantur. quo genere hom num nihil eſt fraudulentius, nihil iniqui in oneranda annona mercium quarumlibe Unde & Stelliones dicti ſunt, translato n mine ab animalculo ejusdem nominis ad h minem vafrum, & decipiendi peritum. E enim Stellio lacertâ minor, ore maculoſ qui, ut Ovidius canit lib. 5. Metamorph.

Stellio.

——Latebramq́ petit, aptumq́ colori
Nomen habet, variis ſtellatus corpora guttis.

Nu

Nullum animal ſtellione fraudulentius
nini invidere, Plinius tradit *lib. 30. cap. 10.*
leque Stellionum nomen in maledictum
nslatum. Quocircà & Venus irata, Cupi-
ıem filium probroſo & maledico nomine
llionem vocat, apud Apulejum *libr. 5. Mi-*
ıcar. Hinc Stellionatus crimen extraor-
ıarium. Sic enim Ulpianum *in l. 3. § pœna.*
le crim. ſtellion. interpretor: ubi crimen
c legitimum eſſe negat, hoc eſt, ordinari-
ı: ſicuti nec pœnam ejus legitimam; ſed
ra ordinem id plecti ſolere ait. quo nomi-
omnis fallacia, impoſtura, diſſimulatio, &
idquid turpiter fit in fraudem alterius,
od proprii criminis nomen non habet,
ıtinetur. Incurret igitur Stellionatum,
i res alii jam obligatas, alii vendiderit, aut
rmutarit: qui merces adulteraverit, aut
ıpoſuerit, putà pro auro Orichalcum; pro
nmis veris vitreas ſubjecerit. *d. l. 3. § ſed & ſi*
s de crim. ſtelli. Steph. Forcatul. in Necyomant.
log. 28. Nam & ſubjicere aliud pro alio,
impoſturam facere: ut ex faceta illa illuſi-
e, de qua apud Trebellium Pollionem in
ıllienis liquet. Cum enim quidam gem-
s vitreas vendidiſſet pro veris, ſubripi
aſi ad Leonem, venditorem juſsit; deinde
reâ Caponem emitti, & per Curionem
edici:

Stellionatus crimē extraordinarium.

A quo committatur.

edici: Imposturam fecit, & passus est. que locum ex Capitolino etiam Lipsius addu *lib. De Amphiteatro cap. 9.*

An sit famosum?

Sed an famosum sit Stellionatus crime non immeritò dubites. Famosum enim h esse Ulpianus negat *in l. 2. ff. d. t.* Contrà, esse famosum, vel infamiam irrogare damna idem affirmat *in l. quid ergò. 13. § ult. ff. de his q not. inf.* Julius Pacius *centur. 2. ἐναντιοφανῶν ca* 27. ex Martini & Bulgari glossatorum opini ne inter infamiam quæ à lege, & infamiã qu à judice irrogatur, distinguit: ut scilicet Stell onatus crimẽ non inferat pœnam legitimar hoc est, per se non infamet, licet aliquis eo cr mine condemnatus fuerit; sed afficiat deli quentem infamia judiciali, hoc est, ut cond mnatus fiat infamis, si Judex eum infamem e se jusserit. Mihi potior videtur Johannis sc tentia, rem omnem ex concursus different dirimendam censentis: ut si concurrat cu hoc crimine civilis actio famosa; ipsum etia crimen sit famosum: Si concurrat non fam sa; non famosum quoque sit Stellionatus cr men. Verbi caussa, Merces, quas mihi deb bas ex stipulatu, aut deposito, dolo malo co rupisti, & sic tradidisti: teneris civili actio de dolo & depositi. Harum utraq; famosa e Erit igitur hoc casu etiam Stellionatus c men famosum: cum absurdum sit, civilẽ acti

Conciliat. L. 2. de crim. Stellion. & L. 13. § ult. de his qui not. inf. 1.

2. Conciliatio.

ne

m esse famosam, criminalem famosam non
se. quo sensu exaudiendum erit Ulpiani re-
onsum *in d. l. 13. §. ult. ff. de his qui not. insa.*
ontrà, rem uni obligatam, alii sciens dolo
alo pignori obligasti: teneris cõtraria actio-
Pignoraticia, quæ non est famosa. Ergò
on erit quoq; ex ea caussa famosum crimina-
Stellionatus judicium. atque ita *L. 2. ff. de
im. stellionat.* erit accipienda. Quæ conci-
tio cum & doctissimo probetur Cujacio *lib.
Observat. cap. 26.* & ICti auctoritate quàm
aximè juvetur: *l. infamem. 7. ff. de publ. judic.*
ræ superiore illa meritò erit amplectenda.

Plura de hoc crimine videantur apud
Anton. Gomezium *lib. 3. Re-
solut. cap. 7.*

DE MARMORIBVS.

*VENas nobilium Marmorum, ut sunt Porphyrites, Serpẽtinum sive Ophites, rpentinum adulteratum, marmor Pari-
, Græcum, et alia excellentia, hodiè qui-
n etiamnum esse credo. Sed quia in Tur-
um manus venæ illæ devenerunt;* Ser-
ntinum *& alia quæ habemus, vetera
nè sint oportet, in antiquis inventa ædi-*

Marmor.

ficiis, tantæ duriciei, ut cælari aut ſcalpi ne-queant. Duritiem *enim hanc adepta ſun-ob temporis diuturnitatem; non verò, quòd primitus cælo ita temperari nequiverint ut ſculpturæ apta efficerentur.*

Marmora igitur iſta, tanquam pro dere-lictis aut perditis haberi poterunt, quando quidem venæ ipſorum amplius non exſcin-duntur. Et conſtat ſanè maximam ipſo-rum partem in Inſula Paro cæſam. Pariun *marmor candidiſſimum in Caryſto, Donyſa Naxo & aliis inſulis Cycladibus invenitu. Sed & in Aegypto marmora cæduntur.*

N O T Æ.

De Marmorum generibus habes apud Pli-nium *lib. 36. cap. 6. cum ſeq.* & Iſidorum *lib. 1- cap. 5.* Inter hæc ut Parium candore; ita La-cedæmonium viriditate cunctis hilarius. La-cedæmonium Martialis intelligit, cum *libr. Epigr. 84.* ita canit:

Marmor Parium. Lacedæmonium.

Quisquam picta colit Spartani frigora ſaxi?

hoc eſt, potentiorum domos Laconico ma-more cultas. Lacedæmonios enim Sparti-tas ſive Spartanos fuiſſe nominatos, notu-eſt. & hiſtoricam huic rei fidem facit Perot

ad iſtu

ad istum Martialis locum. Ac quia Lacedæmonium sive Spartanum istud marmor diversis quasi squammarum coloribus erat variegatum: non immeritò pictum id appellat. Idq; à Serpentum maculis Ophites quoque nominatur, ut idem Perotus alibi innuit. Marmoris autem appellatione rudem tantum materiam contineri Paulus ait *in l. quæsitum. 78. § illud. de legat. 3.* Non continebitur ergò illud, quod in crustas sectum & expolitum fuerit: quod παρὰ τὸ μαρμαίρειν, splendescere, & quasi scintillis micare dicitur: cum hoc ita elaboratum; vel, ut cum Accursio loquar, specificatum talis naturę sit, ut ad suum redigi nequeat initium: secus atque in argento; quo legato, etiam factum argentum comprehendi idem Paulus asserit. Idq; ideò: quoniam quæ talis naturæ sunt, ut sæpius in sua redigi possint initia, ea materiæ potentiâ victa, nunquam vires ejus effugiunt. Secandi autem marmoris rationem quisquis primum invenit, hunc importuni ingenii fuisse Plinius autumat *libr. 36. cap. 6.* Fit autem arenâ, licet ferro videatur fieri, serrâ in prętenui lineâ premẽte arenas, versandoq; tractu ipso secante. quemadmodum in Italia passim, Romæ verò inprimis ad D. Petri Basilicam sæpius vidi. Atque hujus etiam Horatius meminit *lib. 2. Carmin. ode 8.* his verbis:

Marmoris appellatione quid veniat.

Eius secandi ratio.

Tu secanda marmora
Locas sub ipsum fœnus.

Marmorarii. Eam verò secandi atq; expoliendi marmoris artem qui callent, hos Marmorarios in jure appellari puto *l. 1. § ult. C. de excusat. artif. lib. 10.*

DE LAPIDIBVS PRECIOSIS.

GEmmæ & Lapides preciosi veterum, magna ex parte noti sunt: inprimis verò ii, qui pristinum retinuerunt nomen. Id quod quàm plurimis usuvenit, verbi caussa, Adamanti, Smaragdo, Chrysolito, Topazio, Sapphyro, & similibus. Reliqui, ut sunt Lapis Phrygius, Thracicus, Arabicus, Memphites & alii, planè ignorantur.

Alabastrum *Alabastrum, in quo odorifera unguenta conservabantur, hodie non haberi, multi opinantur. Istud enim nostrum, ex quo multijuga vasa, pelluvia, & candelabra efformantur, verum Alabastrum non est. Non omittam hîc loci de admirabili illa*

Achates. *Gēma, quæ Italis* Agata *est, Latinis* Achates *Pyrrhi Epirotarum Regis dicitur, ali*

qui

quid commemorare. Gemmæ enim isti vena inerat, quæ Apollinem in medio novem Musarum choro cum insignibus suis, cithara canentem repræsentabat, ut à Plinio relatum est. Etsi autem Gemma ista unica in Mundo exstitit: non tamen inter vetera illa pono, quæ hodiè desiderantur. Nec verò pro falso habendum est, quod de Lapide eo commemoratur.*

* *Lib. 37. cap. 1.*

Nam & Ravennæ ad S. Vitalem, Marmor quoddam conspicitur, quod Præsbyterum Missæ sacrificio accinctum, et sanctissimam hostiam elevantem exhibet. Hostiam illam Paulus III. Pontifex cum cultello rasit, ita eam depictam esse arbitratus: Sed venas illas naturales fuisse deprehendit, à summi Dei majestate ita profectas.

Sit fides penes auctorē.

N O T Æ.

Inter ea, quæ terræ visceribus perinde ac nativi fœtus continentur, non postremū merentur locum nitentes & pellucidæ, raræ ac parvæ diversi generis gemmæ: quæ ex puriore quodammodò terrâ secretâ, ac puriter in se concretâ fiunt, & varios habent effectus, atque vires incredibiles: quarum varietas & de-

Gemmarum comendatio.

cus ex colorum dissimilitudine atq; pondere, mortalib' est in deliciis: quemadmodum Mileus scriptum reliquit *lib. 1. Histor. univers.* Etsi autem Ulpianus ex Sabini sententia gemmas & lapillos à margatitis distinguit, eò quod cōcha apud rubrum mare & crescit, & coalescit. *l. cum aurum 19. § margaritas. 18. ff. de aur. et arg. leg.* hoc est, quia margarita conchæ pars est potius, quàm gemmæ aut lapilli, ut Cujacius interpretatur *lib. 10. Observat. cap. 18.* vel partus conchæ, ut Plinius voluit *lib. 9. cap. 35.* Usu tamen rectè & Latinè loquentium receptum est, ut & Margaritarum & Gemmarum atque Lapillorū nomen promiscuè usurpetur. Quas enim margaritas rubri maris grana Hieronymus vocat; eæ Martiali *Erythræi lapilli*, & *gemmæ Erythræis erutæ vadis* dicuntur. Ac cum Curtius scribit: Pendebant ex auribus insignes candore & magnitudine lapilli: Et Horatius,

Gemmæ & Lapilli à Margaritis, an differant.

Nec magis huic intra niveos, viridesq; lapillos.

certè Margaritas & Smaragdos intelligunt. Sed & ipsemet etiam Solinus, Margaritas in Lapillorum genere habet, cum ait: Conchæ sunt, in quibus hoc genus lapidum requiritur, quæ certo anni tempore, luxuriante cōceptu, sitiunt rorem veluti maritum, cujus desiderio hiant: &, cum lunares maximi liquuntur aspergines, oscitatione quadam hauriunt humorem

iorem concupitum. Sic concipiunt, gravi-
æq; fiunt: & de saginæ qualitate reddunt ha-
tus unionum. Sane Tertullianus *lib. de Ha-
itu muliebri*, inter lapillos sive gemmas, & Mar-
aritas non dissimulanter distinxisse videtur.
Nam cum de *lapillis*, quos terræ minutalia sive
ninutias appellat, disseruisset; mox de *Mar-
aritis* subjungit: Si quid de mari Britanico "
ut Indico ambitio piscatur, Conchæ genus "
st, non dico, conchylio aut ostreo, sed nec "
eloride gratius de sapore. Ad hoc enim Con- "
has noverim maris poma. Quod si concha "
lla aliquid intrinsecus pustulat, vitium ejus "
nagis debet esse, quàm gloria. Et licet Mar- "
aritum vocetur: non aliud tamen intelligen- "
lum, quàm conchæ illius aliqua dura & rotũ- "
la verruca. *Maris poma* appellat conchas, "
quòd non ad fastum, sed ad saporem & esum
int ordinatæ, veluti poma quædam maris,
quibus assimilantur: ut Beatus Rhenanus re-
ctè interpretatur. In profundo maris enim
acentia ab urinatoribus colliguntur, velut

Margarita, cur maris poma Tertulliana.

Strata jacent passim sua quæq; sub arbore poma.

Margarita verò sive margaritas pustulantem
conchæ verrucam vocat: quia, ut Plinius scri-
bit, sani concharum partus multiplici cute
constant, ut non impropriè callum corporis
existimari possint; ideoque purgari soleant

Cur concha verruca.

à peritis. Ita enim in ipſa Oſtrei carne naſcũtur, quemadmodum grando ſolet in ſuilla. *Athenæus lib. 3. Dipnoſoph. c. 8.* Eæq; margaritæ ita purgatæ & mundatæ, Ulpiano extricatę videntur appellari *in l. ſi ſervus ſervum. 27. § ſi cum maritus. 30. ff. ad L. Aquil.* Meminit & Zonaras *lib. 3. Annal.* Margaritæ ſive unionis cujusdam, quem Perozes Perſarum Rex in expeditione adverſus albos Hunnos ſuſcepta, extremo in periculo conſtitutus, à dextra aure detractum abjecit, ne quis eum poſt ſe geſtaret, aut ipſum Regem agnoſceret. Eum unionem poſteà repertum Juſtinianus Magnus 100. auri libris redimere à Barbaris voluit. Sed recusârunt Barbari, aſſervantes eum in ſignum Perſicæ ſtoliditatis.

Ingens unionis precium.

Sed & Egnatius in Itinerario Inſulæ Chinæ *cap. 19.* pdidit, in Regno *Bisnaga* repertum fuiſſe lapidem tanti precii, ut eum Rex cuidam vicino Regi ſuo, cui *Odialcam* nomen, decies centenis millibus aureûm vendiderit. Apud Chinas autem, Margaritas magno ſanè numero, quamvis rotunditate minus conſpicuas reperiri, ut annua ex his penſio, vicies ſexies centena millia numûm; vectigal verò gem̃arum, quæ pluribus locis toto regno effodiuntur, quaterdecies centena ſeptuaginta millia efficiat: ſi verum eſt, quod Johannes Gonzalez Hiſpanus in deſcriptione Chinæ *lib. 3. cap. 4.* com-

Margaritarum copia apud Chinas.

commemorat. quem libellum ex instructis-
na bibliotheca sua mihi utendum dedit Vir
larissimus *VVolffgangus Zündelinus*, Sere-
ssimi Electoris Palatini Consiliarius. cui, ob
regias animi dotes, & eximiam cum regio-
um, tum linguarum exoticarum cognitio-
em, eruditionemq́; singularem; maximum
ræthereà rerum plurimarum usum; &, quam
cteris quoque nationibus, potentissimorum
rincipum legationibus laudabiliter fungens
tis probavit, plusquàm Tullianam facundi-
n; haud dubiè

De meliore luto finxit præcordia Titan.

um ego non ægrè laturum confido, si hîc lo-
non dignam satis, prout ingenium & virtus
iri doctissimi merebatur, mentionem sui fa-
tam; & ad laudis suæ fastigiũ, styli mei humi-
tatem non potuisse pertingere conspexerit.
ed ut eò, unde digressus eram, deveniam;
Iaximam quoque Unionum copiam Chri-
ophorus Columbus tertia in Americam na-
igatione, anno 1498. Hispaniæ intulit, ex
nsula Cubagua: quam ipse *Perlarum* ex re vo-
avit. Ubi tanta erat eorum vilitas, (quippe
otidiè eos piscabantur) ut Indicæ mulieres
1 vulgaribus ornamentis, ac quidem simpli-
ter uniones haberent. siquidem pro catino
ctili, & eo quidem fracto, quem Indicæ mu-
eri nauta Hispanus dabat; ea illum contrà

VVloffgangus Zündelinus.

quatuor unionum ſeu margaritarum line[illegible] munerata eſt : ut refert Hieronymus Benz[illegible] Mediolanenſis, hiſtoriæ Occidentalis Indi[illegible] *lib. 1. cap. 11.* Ut ſcilicet inferre hinc liceat non integrum poſthac futurum ſoli mari ru[illegible] bro de his opibus gloriari. *Jacob Rickius* a[illegible] *Unione prolium cap. 1. n. 7.* De Gemmaru[illegible] porrò, Lapidum precioſorum, & Unionũ ge[illegible] neribus videatur Plinius *lib. 37. cap. 1. cum ſeqq.* & Iſidorus *lib. 16. cap. 6. cum multis ſeqq.* & Athe[illegible] næus *lib. 3. Dipnoſoph. cap. 8.* Quibus pro capi[illegible] tis hujus coronide nõ ineptè videtur addi poſ[illegible] ſe inprimis notatu dignus Tertulliani locus [illegible] quo de operoſa lapillorum cura diſſerens, no[illegible] ſtras miſeratur ineptias, qui tàm anxiè in r[illegible] adeò inani occupemur. Is libro ſingulari, d[illegible] Habitu muliebri, quem modò adduximus, i[illegible] hæc verba prorumpit : " Sed & lapillos iſtos " qui cum auro ſuperbiam jungunt, quid aliu[illegible] " interpreter, quàm lapillos & calculos, ejusd[illegible] " terræ minutalia? nec tamen aut fundamenti[illegible] " demandandis, aut parietibus moliendis, au[illegible] " faſtigiis ſuſtinendis, aut tectis denſandis ne[illegible] " ceſſaria? Solum hunc mulierum ſtuporẽ ædi[illegible] " ficare noverunt, quia tardè teruntur, ut nite[illegible] " ant : ſubdolè ſubſtruuntur, ut floreant : anxi[illegible] " forantur, ut pendeant : & auro lenociniu[illegible] " mutuum præſtant.

Tertulliani de lapidibus precioſis ſententia.

Alabaſtrum) Unguenta optimè ſerva[illegible] in ala[illegible]

Alabaſtrũ.

labaſtris; odores in oleo, Plinius docet *lib.* *ap. 2.* Hinc Cicero in Academicis: Quibus i Alabaſter plenus unguẽti putere videtur. *Latinis Achates)* Iſidorus *libr. 16. cap. 11.* haten, nigram eſſe gemmam ait, in medio culos nigros & albos, junctos & variatos pentem; ſimilemq; Hæmathiti. Ejus præ- eà ſuffitu Magos tempeſtates evertere, & mina ſiſtere. Ab hac gemma, fidum illum neæ Achaten nomẽ habuiſſe multi opinan- : alii tamen ab ἄχος & ἔθος, id eſt, à conſue- line dolendi deducunt. ut eſt apud Turneb. *27. Adverſar. cap. 21.*

Achates.

Apollinem in medio Muſarũ choro) Cur uſę cum Apolline converſari fingantur, ele- ter & argutè explicat Ioh. Pierius *lib. 47. Hie- lyph.* Apollinẽ autem μουσηγέτην quaſi ducem principem Muſarũ vocari, quibus cœle- ſtes denotantur orbes, Macrobius tradit *libr. 2. in Somn. Scipi- on. cap. 3.*

Apollo cum Muſis.

DE FRUCTIBUS.

Quanquam ex fructibus, quibus veteres gaudebãt, non raros etiã nos habemus: cit tamen ſpecierum diverſitas, ut quinã i fuerint, nõ ſatis exploratũ nobis ſit: pau-

cis tantum exceptis, qui priſtinum obtin

Poma. *ēre nomen: ut ſunt* poma Cotonea, Ap
na, Roſcida, Nana, Melimela aliâs *dic*
Aliorum nulla eſt noticia. Idem & Py
obtigit. Præter enim Apianum, Mo

Pyrum. chatulum, *quod* Pyrum ſuperbum *di*
tur, & alia pauca, reliquorum nulla fe
eſt cognitio. Cruſtumium *multi volu*
id fuiſſe, quod hodiè ghiaccivolo: *Ego ve*
vocabulum iſtud corruptum, & idem illi
Pyrum fuiſſe putârim, quod nobis etiam
in uſu eſt, & pero buon Chriſtiano *app*
latur: quaſi dicas, Pyrum Cruſtumian
Hujus, ut et aliorum duorum nomina ſim
unico verſiculo expreſsit Virgilius, cum a

Cruſtumiis, Syriisq; Pyris, gravibusque
volemis.

Nec aliarum Pyri ſpecierum meminit,
Plinius notat. De triplici pomorum ſor
idem auctor diverſis in locis diſſeruit: ve
bi cauſſa de pomo roſcido, Cotone
quod malum aureum; & Naranzo, *qu*

Uvæ. *malum felix appellat. Similiter & uv*
evenit, ut nulla earum ſit cognitio, n
paucis quibusdam exceptis, quæ in veter
nomenclaturæ poſſeſsione manſerunt:

Rhet

etica, Bumesta, Purpurea, Precia, A-
na; *quæ hodiè est* Muscatella, à Musca-
n telis, *quibus impetebatur, non verò à*
sсho *sic cognominata. Veteres etiam*
ianam *dicebant, quod Apes eam liben-*
admodum invaderent. Vinum Fa- Vinum.
num, *tantoperè scilicet celebratum, est*
um Græcum è Vesuvio advectum; &,
ut alii volunt, Magna guerra *nuncu-*
um. De reliquis non constat.. Et quidem
ltas fructuum species interiisse, & alias
sum de novo emersisse puto.

N O T Æ.

De variis fructuum generibus Varro tra-
t *de Re rustica*, & Macrobius *lib. 3. Saturnal.*
nnium autem fructuũ, q ex arbore esui apti
veniunt, sive molles, sive duri sint, gene-
e nomen est Pomum. Ita enim *L. 8. ff. de*
uitut. generaliter accipio: cum & *Pomarium,*
omni horto, in quo fructus arborũ quilibet
scuntur, sumatur: & *Pomona Dea* omnibus
rtis præsidere dicatur Ovidio *lib. 14. Meta-*
rph. Rursus Pomum in duas diducitur spe-
s: in Malum, & Nucem. *Malum* est, quic-
uid herba & fructũ virens lignoso operculo
ret, extra habens, quod esui aptum est, licet

Pomum generale fructuum nomẽ.

Eius duæ species.

Malum.

durum quandoq; etiam intus contineat, c
jusmodi Persica sunt; aut acinos, cujusmo
sunt punica mala. Ita enim hæc ex Macrol
lib.3. cap.19. supplenda sũt, ut Peroti reprehe
sio evitetur. Nux verò est omne pomu

Et Nux.

quod foris duro operculo tegitur, & intus l
bet, quod esui aptum, ut idem Macrobius c
finit. Nec enim infrequens est, ut Pomi a
pellatione etiam Nux comprehendatur. *l.*
fundum. 205. de verbor. sign. cum & Cato Pr
nestinas, & Martialis Pineas nuces poma
xerit *lib. 13. Epigr. 25.*

Poma sumus Cybeles: ꝓcul hinc discede viat
Ne cadat in miserum nostra ruina caput.

[illegible] Casellii re-[illegible] de [illegible], an po-[illegible] esset.

Hinc traditum est, quod cum Vatinius g
diatorium munus editurus esset, reveretur
ne quod aliquando sibi contigerat, rursus f
ret, ut scilicet propter nimiam crudelitater
populo saxis impeteretur; impetravit ab Æ
libus, ut edictum proponerent, ne quis qu
quam in arenã mitteret, præter Pomum. Q
tempore Casellius ICtus à quodam interrog
tus, *An Nux pinea pomum esset?* respondit:
in Vatinium missurus es, pomum est. Erat aute
odio Vatinius plerisq;: optabatq́; Casellit
ut tali Nuce ille ceu lapide feriretur. ut po
Macrob. *lib. 2. cap. 6.* Alciatus *lib. 6. Pa-*
rerg. cap. 2. memoriæ pro-
didit.

E AEDIFICIIS IN GENERE, TUM DE AMPHITHEATRIS ET THEATRIS.

Ɔ Osteaquam de Rebus, quas Natura produxit, disseruimus; ad artificiosas nunc veniamus. & primùm quidem ad ædificia. Modus & eleganter & commodè ædificandi planè intercidisset, nisi quædam etmnum vestigia exstarent: & ex antiquis llis fabricis aliquæ essent conservatæ: quæ tamen non tantùm ad magnificentiam & venustatem illam non accedunt: sed iam ejusmodi ædificia sunt, quorum usus mplius non est: ut sunt Theatra & Amphitheatra: quorum unicum duntaxat ferè integrum in Italia conspicitur, Arena videlicet Veronensis. quo in loco Leones & liæ feræ cōficiebantur, & homines quandoue cum illis commißi pugnabant. Amphitheatri *forma talis erat. Cingebatur uaqua versū lapideis gradibus, ita ut unus alium atq; item alium largius sese extenens, latior subindè adsurgeret; & populo ōsidenti venationū contemplandarū copim faceret. Sustentabatur altißimis portibus, & inferius multis perviū erat portis,*

Amphitheatrum Veronense.

Ejus descriptio.

ut cuilibet absq; alterius incommodo et m[...] lestatione, integra esset egrediundi facu[...] tas. Opus mehercule admiratione plenun[...] & quod aliquot centum annis neglectu[...] stetit, atq; ipsis etiam Meretricibus locu[...] & receptaculum præbuit: usquedum pop[...] lus Veronensis apertis oculis expurgatum [...] custodire occepit. Habet adhuc muri pa[...] tem, quo olim undiq; circumdabatur. S[...] hodiè ferè totus ille est dirutus.

Muri ipsius cui usui?

Nullum verò alium hic præbebat usu[...] quàm ut ex eo velorum tegmen, arcen[...] æstui ac soli superduceretur. Exstr[...] ctum fuit Aphitheatrum hoc à privato qu[...] dam, ut ex inscriptione colligitur. Nost[...] hoc seculo vel Rex satis haberet, quod ag[...] ret, ædificio eiusmodi erigendo. Ext[...] Taurinum in via, quæ Pinarolum ducit [...] Mõturuccios, quasi agger quidam in gyru[...] deductus conspicitur. Ibi quondam Ampl[...] theatrum steterat, cuius etiamnum vide[...] tur fundamenta lapidea: ex quibus scala[...] illi gradus ab imo orientes, magis diffun[...] bantur in altum. Eo in loco castrame[...] tum fuisse credunt Hannibalem: nec tam[...] considerant, vix ducentorum militũ ex[...]

Amphith. à quo exstructum.

citi[...]

tum ibi collocari potuisse. Romanorum ibi fuit colonia. qui novam aliquam inhabitaturi Vrbem, ædificia ejusmodi exstruebant, ut Varro asserit. Hinc Veronæ non modò integrum ferè adhuc Amphitheatrũ, sed et Campi Martii vestigia conspiciuntur: et & in Rhegio, Vicentiæ, & aliis in Vrbibus. Ideoq; etiam Taurini Amphitheatrũ, & id genus ædificia, quæ jam diruta jacent, fuerunt erecta. Theatrum, *dimidiatum erat Amphitheatrum, ex quo populus Comœdias spectabat, et Tragœdias. In hoc scenæ erant magnificentissimæ: quarum aliquæ marmoreis innitebantur columnis. Iam, ut Plinius* scriptũ reliquit, M. Scaurus, Syllæ gener, trecentarum sexaginta columnarũ exstruxit Theatrum, scena triplici, alii alia imminente.* Ima *erat ex marmoreis columnis duo de quadragenũm pedũ:* Media *è vitro:* Summa *tabulis inauratis habebat columnas. Inter quas tria millia collocata erant signa ænea. Theatrum sive cavea ipsa hominum capiebat millia octoginta. Sed & reliquus apparatus totus è preciosis erat tapetis & picturis. M. Curio*,*

Theatrum. Ejusmagnifica structura.

**Lib. 36. cap. 15.*

Capacitas.

**Plinius hũc Curionem, Caium appellat.*

qui posteà bello civili inter Cæsarē & Pom pejum flagrante obiit, ingeniosius quid ad invenit. Funebri enim patris munere, du theatra fecit è ligno, ferrei cardinis versa tili suspensa libramento. In quibus inte se aversis, antemeridiano tempore divers recitabantur fabulæ, ita ut qui huic inside bant, alteri inhærentes theatro nec cerne rent, nec audirent. posteà utrisq; theatr una cum populo circumactis, & cornibu inter se coëuntibus Amphitheatrum repr sentabatur: in quo omnes simul edita spe ctacula & venationes videbant. Res m herculè miraculosa, quæ nostris temporibu vix à potentissimo aliquo Rege posset exh beri. quanquam inventum istud plus repr hensionis, quàm laudis etiam in Ethnic nedum Christiano homine meretur. Ideo Plinius, magnificentiam illius exponen graviter id reprehendit. Romæ quatu erant Theatra; Amphitheatra duo. S tamen & aliud quoddam Theatri genus surpabatur, Odeum *nominatum, eò qu cantui esset destinatum, ut Pausanias* lib *declarat, & Vitruvius* lib. 5. cap. 9. *ut*

Amphitheatr. ex duob. theatris.

Odeum.

Suid

uidas, qui tale quoddam Athenis Pisistra-um ædificasse ait. Ac Dion quoq; auctor st, Trajanum etiam Romæ Odeum ejus-nodi fabricasse, operâ Apollodori architeti: quem Adrianus invidia & æmulatione rimum exsilio, posteà morte mulctavit. Hujus quoq; Odei Tertullianus mentionem acit, de resurrectione carnis.

Apollodorus insignis architectus.

NOTÆ.

De Amphitheatris, quæ sæpè Caveæ, sæpè Arenæ dicuntur, ita doctè, luculenter, & perspicuè scripsit Lipsius, ut nihil addi, nihil demi posse jure videatur. De hoc nihil hîc loci ttinet dicere magnificentius: quandoquidẽ celeberrimum scriptorem commendare, hoc sset planè laudare, quem nemo vituperat: ut e Festo dicebat Scaliger. Amphitheatrum autem illud, quod laudibus tantoperè rosequutus est Martialis, & cujus lacera quãumvis forma etiamnum Romæ conspicitur, b Augusto destinatum, Vespasianus exstruit, Titus Filius dedicavit, ex I. Cæsaris Scalieri sententia *lib. 1. poëtices. cap. 21.* Justus Lipsius aulò clarius à Vespasiano opus id structum, on exstructum; cœptum, non absolutum ait: At Titum Filium summam manum imposu-

I. Lipsius.

Amphitheatrum Romæ à quo structum.

isse, atq; id dedicasse. Ideò verò Tito à vulg & fama hoc adjudicari, quòd Romanorum r tu receptum esset, opera censeri à dedicant *lib. 1. De Amphith. cap. 6.* Martialis Domitian id attribuit: sed adulatoriè & falsò. nisi for poëta, quæcunque vel à Vespasiano, vel Ti gesta sunt, referēda putavit ad Domitianur cujus & ipsum etiam quodammodò fuerit in perium: quòd ipse, ex quo puer Capitoliu unà cum patruo defendit, accepisse videbatu atque adeò imperantibus patre & fratre no destiterat Imperii principem se gerere, si ve est Domitii Calderini interpretatio. Ver nense verò, quod & è marmore totum, omnium, quę in Italia vidi, integerrimum h betur; quonam structore gaudeat, sanè ign ratur. Lipsius utique, etsi certus est, nil in hac re esse certi: tamē ante Augusti temp ra id exstructum suspicatur, *in libell. de Amp theatr. quæ extra Romam. cap. 2.* Cæterù Aphitheatrum ex duobus Theatris videt esse compositum. Theatri enim figura fuit micirculi in cornua producti. Quod si i tur duorum theatrorum cornua coirent circulum, Amphitheatrum constituebar *Theatrum*, primùm fuit temperarium: p steà M. Scaurus triginta diebus duraturum struxit: tandem Pompejus Magnus perpet mansurum Romæ primus erexit: ꝓpter qu

Cur Tito auctore gaudeat.

Cur Domitiano.

Veronense Amphitheatrum.

Amphitheatr. ex duob⁹ theatris.

Theatri figura.

Corr

ornel. Tacitus incuſatum eum fuiſſe à Senaribus ſcribit, quod manſuram theatri ſedē oſuiſſet, cum anteà ſubitariis gradib⁹, & ſcea in tempus ſtructa foret. Sed parſimoniæ oſultum, quòd perpetua ſedes theatro locata ſet potius, quàm immenſo ſumtu ſingulos er annos conſurgeret ac ſtrueretur. Id verò pus maximum omnium, quæ unquam ferè umana manu facta, Plini⁹ aſſerit *lib. 36. cap. 15.* leoque Nero Princeps Nobilibus Germanis opuli Rom. magnitudinem oſtenſurus, eos hoc theatrum populo plenum introduxit, t ex Peroto & aliis, Chaſſaneus retulit in Ca.logo gloriæ mundi, *part. 12. conſid. 66.* Id the.rum poſteà alia, atq; itidem alia exceperunt. uæ etſi primitus ad hoc exſtructa fuerunt, ut oboris & celeritatis ſpectacula (unde & à ſpeando nomen ſortita ſunt) in iis ederentur: oſteà tamen Scenicis ludis locum præbueir, ex quo populo Comœdias aut Tragœdias ommodè ſpectandi poteſtas eſſet. Comœdiæ erò & Tragœdiæ originem, partes & ſpecies Cæſar Scaliger eruditè, ut omnia, expreſſit *.1. Poëtices.* In utravis recitanda, qui opem ſuam locârant, *Hiſtriones* dicebãtur, quoim alii *Pantomimi*, hoc eſt, effictores & imitores aliarum omnium perſonarum in ſceis. quorum & Julianus meminit *in l. ſi libertus tem. 27. ff. de oper. lib.* & Paulus *in l. Titius 43. fi. de act.* emti. Alii *Chironomi*, qui taciti ve-

Magnitudo.

Theatri finis & uſus.

Hiſtriones.

Pantomimi.

Chironomi.

luti præscriptis motibus & nutibus, cum ma
nuum gesticulatione saltabant. Unde & *Chi*
ronomia, saltatio gesticulatrix. à quo scenicor
grege nequaquam segregandi *Thymelici*: quo
rum etiam apud Ulpianum mentio *in l. Athle*
tas. 4. ff. de his qui not. infam.: quales sunt Cy
tharœdi, Cytharistæ, psaltæ, lyristæ, tibicine
in scena dispositi, ut spectatorũ aures demul
cerent; à Thymele muliere saltante, & histric
nicam exercente, sic dicti. Mulieres enim Mi
mas in scenicis ludis fuisse adhibitas, cùm e
illo Martialis;

Thymelici.

Mulieres Mimæ.

Qua Thymelem spectas, derisoremq; Latinum
Illa fronte precor carmina nostra legas:

tum ex Cicerone passim colligitur. Sic enir
in Philipp. 2. Inter quos, inquit, apertâ lectic
Mima portabatur. & paulò post: Venisti Brũ
dusium, in sinum quidem & complexum tu
Mimulæ. Et *Philippica 13.* Antonio tales obj
cit delicias: Quum in gremiis Mimarum mé
tum & mentem deponeres. Græci *μιμαλλ*
νας vocant. quam vocem & Ovidius, forma ta
men patronymica usurpavit *lib. 1. de Arte*:

Ecce Mimallonides sparsis in terga lacertis:
Ecce leves Satyri prævia turba Dei:

ubi poëta describit comitatum Bachi profic
scentis ad Cnossidem amicam, talibus Mim
stipati: ut Gualtherius interpretatur apu
Horat. *Satyr. 20. lib. 1.* quo mulierum gene

apu

ud Italos nihil frequentius; quas sua lingua
mediantі vocant. Per *Thymelen* porrò alii
ılpitum, alii aram significari volunt, ut Joh.
orasius annotavit *lib. 4. miscellan. cap. 24. n. 15.*
Cœl. Rhodigin. *lib. 11. cap. 51.* Erat autem
ılpitum istud vel ara in Orchestra chori, hoc
t, in loco saltantium honoratiore, qui in
na parte theatri erat. quo loco Senatores &
ii viri amplissimi sedebant, ut omnium agē-
ũ gest⁹ spectari possent. Ea verò sedilia adpor
ıri & reportari consuevisse Juvenalis docet,

Quæq; reportandis posita est Orchestra cathedris:
c dicta, quòd in ea saltationes per scenicos
ebant. ὀρχοῦμαι enim Græcis idem est, quod
ripudio & salto. Alciatus rectè proscenium
ıterpretatur *in l. si qua 4. C. de spectacul. lib. 11.*
uod est locus ante scenam porrectus, in quo
ulpitum erat ludicris exercendis accommo-
atum. Quo sensu opus proscenii legimus
ı l. de policitationibus. 10. ff. de policitat. & theatri
roscenia *in d. l. 4.* ut & apud Virgilium:

——*Veteres ineunt proscenia ludi.*

ed an Histriones pro Infamibus habeantur,
neritò dubites. Eos enim Imperatores *in d. l.*
qua 4. C. de spectacul. libr. 11. & viles & inho-
ıestos appellant, quos in loco honesto adno-
are sive collocare nō liceat. Ulpianus contrà
ıos ignominiosos haberi negat *in l. athletas.*
ff. de his qui not. infam. Sed verius est *in d. l. si*

Thymele. *Pulpitum* *Orchestra.* *Orchestra.* *Proscenium.* *Histriones an infames.* *Conciliatæ L. 4. C. de spectac. lib. 11. cum L. 4. ff de his qui not. infam.*

qua, inhoneftas perfonas non pro infamibus
fed pro vilibus & abjectis accipiendas effe, qu
inter confecratas Imperatorum imagines no
fint collocandæ. quo fenfu & Tertullianus *i*
lib. de fpectaculis fcribit, Artem non artificem
notari. quod ita interpretor, nifi operas fua
certa mercede locaverint, atq; ita quæft⁹ cauf
fa & ob præmium in fcenam prodierint Hi
ftriones. Hos enim famofos effe, Pegafu
& Nerva refponderunt, *l. 2. § fin. ff. de his qu*
not. infam. Quid ergò, fi quis operas fuas lo
cârit, ut prodiret artis ludicræ cauffa; nec pro
dierit tamen? Et negat Cajus, hunc notari
quòd ea res adeò turpis nõ fit, ut etiã confili
puniri debeat *l.3.d.t.* licet is, qui operas fuas, u
cum beftiis pugnaret locavit; etiamfi non pu
gnârit, nihilominus tamẽ infamis fiat. *l. 1. § re*
movet. ff. de poftul. Cur tam variè? quia fcili
cet in arte ludicra factum ipfum requiritur
non etiam propofitum duntaxat. In eo au
tem, qui cum beftiis pugnat, non tam factum
quàm propofitum intuemur. Cum befti
enim pugnant Imperatores & milites, fuæ vi
tutis fpecimen præbentes. Proinde, qui qua
ftus, nõ virtutis cauffa vitam fuam proftitui
& in fummum difcrimen adducit, quamv
cum beftiis non pugnârit; nihilo tamen m
nus ob propofitum turpe infamis efficitu
Jac. Ravardus lib. 3. Varior. cap. 11. n. 3. Cæt

Conciliata L. 3. de his qui not. infam. cum. L. 1. § removet. de poftul.

rù

m hanc totam artem Histrionicam, ipsi et-
n Tiberio ita displicuisse scribit Dio lib. 57.
Roma Pantomimos exegerit. Quod & à
ajano factum Plinius in panegyrico laudat.

Histriones Roma exacti.

Odeum) Odei vox apud Ciceronem, & in
storiis frequens. In Odeo Attici theatri Æ-
ptiorum Regum statuas fuisse, Pausanias
ripsit. Extra theatrum quoq; loca dicata
usis, eodem dicta nomine Scaliger asserit
. 1. Poëtices. cap. 21. quale Athenis fuit illud à
ericle destinatũ Musicis certaminibus. Cu-
s interior descriptio multa habuit sedilia,
ultasq; columnas: tectum autem subvexum
it & acclive, in unum adsurgẽs fastigium, ut
est apud Plutarchum in vita Periclis. De
Odeo Trajani, & cur Apollodorum ar-
chitectum ejusdem, Adrianus inter-
fici jusserit, habes apud Xiphili-
num in Adriano Dionis.

Odeum.

Atheniense.

Traiani.

DE CIRCO MAXIMO, BASILICIS, TABERNIS ET NYMPHEIS.

Ræter theatra erat etiam Circus Maximus: *cui septem metæ in medio: in cir-
itu, portæ duodecim. In hoc bigis aut
adrigis currebatur. quæ circum metas*

Circus Maximus.

actæ ſeptem, totidem hebdomadis dies ſig-nificabant: mox per duodecim portas im-miſſæ, duodecim illos ludos in Solis ho-norem inſtitutos denotabant, ut Caſſio-dorus pluribus recenſet. Circumquaqu-verò populus in ſcalaribus illis gradibus nonſecus atque in Amphitheatro ſedeba-Romæ circi maximi erant octo. hodiè nu-quam conſpiciuntur. Sed hujus ludi vic-Equorum curſus ad milliare unum ſolet in-ſtitui: qui tamen parum habere videtu-gratiæ. Qui enim initium illius perſpici-neque medium, neq; finem illius viſu pot-rit contingere. Atque hunc ipſum ludun- Ad pallium currere, *indigitarunt: quan-doquidem victori, certi generis linteamẽ-conferebantur ad pallium conficiendum.*

Equorum curſus.

Baſilicæ.

Sed & Baſilicæ *ibi erant, quarum nullu-hodiè uſum videmus: quanquam olim omnibus habebantur civitatibus: atteſtã-id Suetonio in vita Auguſti, his verbis: Co-pus Decuriones municipiorum et colon-rum, à Nola Bovillos usque deportaveru-noctibus propter anni tempus: quum inte-diu* in Baſilica cujusq; oppidi, *vel in Aed-um ſacrarum maxima reponeretur. Ron-*

X.

I. erant: quamvis P. Victor XIX. dunta-t recenset: siquidem duæ jam tum inter-lerant. Inter alias tamen omnes primum tinebat locum, quæ à Julio Cæsare fuerat ecta, Basilica Julia *ex eo dicta. Hæc ad rmã templorum nostrorũ erat exstructa fulcita 100. columnis, in quatuor ordi-s, quorum quilibet viginti quinque te-bat, divisis. Et centum quidem istæ co-mnæ duas utrinq; porticus constituebant: um verò his superpositum corpus inter-edium, subdialem præbebat inambulatio-m, ut Vitruvius describit. quinimò ex heodosii & Valentiniani descriptione, Ba-ica ista planè inaurata erat, & marmori-s decorata. Sed & Virgilius* lib. 7. *hujus entionem facit- Etsi enim Regi Latino m attribuit; verè tamen Juliam hanc Ba-icam denotat. Id quod ipsi frequens & miliare est: cum et Liviæ vestes Augusto ctas; & Romanorum majestatem, aliis b personis & locis repræsentet. De Basili-igitur ista sic scribit:*

Basilica Iulia.

Ejus descriptio.

Tectum augustum ingens, centum subli-
me columnis,
Urbe fuit summa, Laurentis regia Pici.

Hinc sceptra accipere, & primos attollere
fasces
Regibus omen erat: hoc illis Curia tem
plum.

Quibus versibus non tantum describitu Basilica: sed & ratio exponitur, cur ita d cta, & in quem usum fuerit instituta. B silica, *græca dictio est, Latinis Regiam d notans, hoc est, sedem Regum Romanorum Solebant enim ibi Regalia insignia suscip re: verbi caussa, sceptrum, fasces cum sec ribus; Item trabeam, quæ toga erat ex pu pura contexta. de quibus infrà erit dice dum. Ibidem & audientiam faciebant L gatis: quemadmodum Virgilius Regem L tinum Trojanos eo in loco dicentes audivi se fingit. Ibidem & jus dicebatur.* Na *ut Quinctilianus prodidit, XIII. ibi erar tribunalia, cum totidem Prætoribus. Est advertendum, Christianos ad Basilicaru imitationem templa sua exædificasse, ita columnis in medio positis sustentarentu Ideoq́; ea solummodò templa, quæ columni muniuntur & fulcita sunt,* Basilicæ *Lat nè dicuntur: cæteræ verò,* Aedes. *Erat etiam Romæ* Tabernæ *mercimoniorum;*
nullu

Notatio. Usus. Quæ ædes hodiè dicantur Basilicæ. Tabernæ.

llum alium destinatæ usum, quàm ut ne-
tiantes & mercatores sub iis deambula-
; & in umbra, tuti à pluvia & prætere-
tium impedimentis, commodè inter se
ssent contrahere. Vna harum diceba-
r Argentaria: eò quòd non nisi aurea & gentea vasa; Item collaria, armillæ, anuli obuli sive clavi, & id genus alia ex auro nflata ibi vendebantur. Et harum qui-
m mẽtionem quoq; faciunt Leges aliquot
viles, parum ad hoc ponderatæ, & forsan
Legentibus non intellectæ.

Argentaria.

Præter Basilicas, erant quoq; Romæ XI.
ia ædificia, Nymphea dicta, ut P. Victor
statur. Erantq; aulæ amplissimæ, quas nu-
iarum celebrandarum gratia ii frequen-
ibant, qui propriis in ædibus idoneo ad has
rficiendas destituebantur loco. In hunc
nem, ut Zonaras in vita Leonis Magni de-
larat, Nymphea ista columnis fulta fuisse
redo. Et hæc quidem instructa erant Cu-
nis, & conclavibus: in quibus mantilia,
atinæ, orbes, & alia vasa reponebantur.
Appellabanturq; Nymphea, quòd spon-
m Græci Nympham dicerent. Capitoli-
us auctor est Gordianum Imperatorem

Nymphea.

Horum notatio.

Nympheis à se exstructis, balneas lavan caussa adjecisse. Id quod veteribus val familiare erat ante cœnam. Atque idipsu quoque ex duabus legibus Theodosii & Va tiniani colligere promtum est. * *Suid ait, aquas istas ex fonte, qui nunc* Enne crunos, *olim* Callirhoë *dicebatur, ad ædi cia illa, in quibus nuptiæ agebantur, fui deductas. Habebant etiam porticus alt & largas, atque ad deambulandum satis am plas. quarum unam Augustus, ædibus Ved pollionis, à quo hæres fuerat scriptus, fu ditus eversis, ibi exstruxit: eidemque n Pollionis, sed Liviæ nomen inscripsit, Dion refert. Sed & alii multi pulcherr mas porticus erexerunt.*

* L. 5. & 6. C. de aqua ductu. lib. 11.

NOTÆ.

Circus Maximus.

Fuit olim Romæ maximus Circus, ova figura, instar cœli: in cujus medio erat etia Obeliscus pro Sole, & utrinque ternæ met pro reliquis sex Planetis. Fuerunt inibi *Carceres*, hoc est, locus è quo decursuræ qu drigæ vel bigæ educebantur: sic dicti, qu coërcerentur illic equi, ne inde exirent, an quam Magistratus signum misisset; ut Var vol

Carceres in Circo.

uit *libr. 1. de Ling. Latin.* Unde Virgilius *1.* *rgicon*:

—*Carceribus sese effudêre quadrigæ.*

in 5. Æneid.

Corripuêre, ruuntq; effusi carcere currus.

o loco Servius per *Carcerem* intelligit *Repa-* *um*, quo Equi arcentur. Equi isti, à circo *censes* Hermogeniano dicuntur *in l. 1. ff. de* *unerib. & honor.* ut & Paulo, ludi circenses. *. civitatibus 122. ff. de legat. 1.* quos populum oésis propriis exhibuisse Jac. Rævardus pro- *t lib. 5. Varior. cap. 14.* Iis in ludis, qui cur- i certamine equos istos agitando se exerce- nt Aurigæ, *Agitatores* ab Ulpiano nominan- *. l. athletas. 4. ff. de his qui not. infam.* Pannis tunicis hi distincti. nam alii *Russati*: quidam *bati*: *Prasini* alii: & nonnulli *Veneti*. Quod si ex factionũ harum aliqua erat, puta vel Ve- ta, vel Russata, vel Prasina, vel Albata; *Fa-* *narius* appellabatur, ex Adriani Turnebi njectura *lib. 11. Adversar. cap. 11.* Agitatori- s à Prætore, qui ludis præerat, præmium oponebatur Mappa. *Alciatus in l. 2. C. de* *ectacul. lib. 11.* quam primùm ostendebat, nõ e magno Aurigarum applausu & gaudio lebrationem futuram significans. Deinde spectaculis Mappam Aurigæ victori pro præ- io dabat: ut Joh. Corasius *lib. 4. Miscellan.* *p. 24.* ex Juvenalis Satyra 11. colligit:

Equi Circenses.

Agitatores.

Horum species.

Præmium.

Interea Megalesiacæ spectacula mappæ
Ideum solenne colunt, similisq; triumpho
Præda caballorum, Prætor sedet &c.

Hoc autem ἱππασίας sive equitationis studi[...] factiones istæ Albatorum, Russatorum, V[...] netorum & Prasinorum sic captę olim fueri[...] iiq; maximè, qui Venetæ ac Prasinæ factior[...] erant, ut ad dignoscendum equi habitum, c[...] facerent ipsius stercus. Unde nobilitatem a[...] ignobilitatem illius facilè dijudicabant. Si[...] lam; nulli rei parcebant ad emtionem & tr[...] ctationem. *Galen. lib. 7. Method.* Sed ad hu[...] usum præcipuè nutriebantur ac formabant[...] Equæ. Unde *Georgic. 1.* dicitur Epinus El[...] dum equarum palmas mitttere. Ac illæ mu[...] to in pcio habebantur senio confectæ & mo[...] tuæ, ut Plutarchus refert in vita M. Caton[...] & Gualtherius *ad Horat. Ode 1.* Circumacti[...] nem istam quadrigarum circa metas sept[...] fieri solitam, Propertius indicat:

Factionariorum istorum Zelus.

Equæ in cursus certamen maximè curatæ.

Honoratæ etiam.

Quadrigarū circumactio.

Aut prius infecto deposcit præmia cursu
Septima, quàm metam triverit ante rota.

Et Ausonius in Epitaph:

Phosphore, clamosi spaciosa per æquora Circi
Septenas solitus victor obire vias.

Cum Agitatoribus Ulpianus, & eos conj[...] git, qui aquam equis spargebant. *d. l. Athle*[...] 4. Quibus verbis haud dubiè intelligit [...] qui in stadio dispositi, & Circensibus de[...]

Aqua equis sparsa.

vi[...]

entes, Equis cursu incalescentibus frigi-
m suffundebant, ut paulùm refocillati ala-
ius cursum repeterēt: quemadmodum post
cursium Alexander *lib. 3. Genial. dier.* Johā.
prasius loco jam allegato, & Barrab. Brisso-
us *lib. 1. Selectar. antiquit. cap. 10.* rectè inter-
etatur. Quò pertinet, quod Sextus Pom-
jus scriptum reliquit, Nasiternam genus es- *Nasiterna.*
vasis aquarii & patentis: quale est, quo Equi
rfundi solent. Quo tamen in loco post
urnebum *lib. 7. Adversar. cap. 27.* Josephus
aliger pro *Nassiterna, Nasiternam* legendum
nset, quasi aquarium illud vas inde nomen
venerit, quod tres nasos, hoc est, ansas ha-
erit. Cum qua interpretatione planè con-
nit illud Satyrici:

Tu Beneventani sutoris nomen habentem
Siccabis calicem nasorum quattuor, &c.

Sed & Basilicæ) Basilicæ loca fuerunt *Basilicæ.*
blica, spaciosa & ampla: in quibus negotia-
nes privatæ, consilia & judicia exerceban-
. Hæc foris adjuncta, quàm calidissimis
rtibus oportere constitui Vitruvius docet
5. de Architect. cap. 1. ut per hyemē sine mo-
cia tempestatum se conferre in eas negotia-
es possint. Privatas enim negotiationes
Basilicis fuisse exercitas, planum facit Asco-
us: qui in Miloniana testatur, inibi librorū

quoq; tabernas fuisse, Et Paulus *in l. pedicu*
lis. 32. § idem cum quæreretur. ff. de aur. & arg. le
mentionem facit argenti cujusdam, quod ne
gotiatrix in Basilica negotiandi caussa vena
habebat propositum. Judicia certè in his pe
agi solita, Plinius Nepos in Epistola quadan
« indicat. Descenderam, inquit, in Basilican
« Juliam, auditurus, quibus proxima comp
« rendinatione respondere debeam. Sa

Basilica cui' olim usus.

Basilicam principiò locum fuisse constat, qu
sub tectum & ante vestibulum ædium Princ
pes ad jus dicendum conveniebant: cui d
gnitatis gratiâ tribunal posteà additum e
tanquam plus inesset auctoritatis, quòd juc
cia publica ante domos darentur. Ac deind

Porticibus ampliata.

quò Basilica laxior esset, primariis tectis n
sufficientibus, porticus intrinsecus hinc atq
hinc additæ sunt: ut Corasius *lib. 6. Miscell*
cap. 18. scriptum reliquit. Etsi autem P
nius *libr. 36. cap. 15.* quatuor duntaxat Basilic
recenset: plures tamen Romæ fuisse, ex P
nii junioris epistolis, Cornelio Nepote *de*
ris illustribus, Suetonio, & aliis colligitur.

Basilica in stipulationē venire nequit.

Basilicam porrò, utpote rem usibus pub
cis in perpetuum relictam; quemadmodu
& *rem sacram* vel *religiosam*, aut *hominem liber*
inutiliter nos stipulari, ut ne tum quidem
leat stipulatio, cum res sacra profana effec
& usibus publicis relicta, in privatos usus
ver

sa; vel liber homo ad servitutem fuerit re-
ctus: Paulus quinque rationibus evidenter
bbat *in l. inter stipulantem. 83. § sacram. & ibi
sius. ff. de verbor. oblig.*

Estq́; advertendum) Basilicarum appel-
io posteà ad templa fuit extensa: ut videre
*in can. omnes. de consecrat. dist. 1. & c. ult. de
cles. ædif.*

Basilica Ecclesia.

Tabernæ mercimoniorum) Etsi Taber-
appellatione Ulpianus omne utile ad habi-
dum ædificium complectitur. *l. tabernæ. 183.
verbor. sign.* Usu tamen communi tabernas
elligimus, quę mercium caussa paratæ sunt.
rum varias species Brechæus & Gœddeus
l. tabernæ. recensent. Sed potissimæ tamen
nium habitæ fuerunt Argentariæ: quas
a forum fuisse dispositas Vitruvius *libr. 5.
1.* indicat, & Livius *lib. 26.* his verbis innu-
Inventum Romæ emtorem, ut extemplò "
ato præcone tabernas argentarias, quæ cir- "
orum Romanum tunc essent, jusserit vé- "
e. Quod & inde manifestum satis fit, quòd "
Argentariâ cedebant, foro cedere dicebā-
*l. si hominem. 7. § quoties foro. ff. depositi. l. ult.
e Curator. bon. dand.* Brissonius *lib. 2. selectar.
quitat. cap. 12.* Tabernis illis qui præ-
nt, Argentarii, ut & argētariæ mensæ exer-
ores dicebantur. *l. 4. ff. de edendo.* quorum of-

Tabernæ appellatione quid veniat.

Argentariæ.

Argentariâ, sive foro cedere.

Argentarii.

Horum officium.

ficium erat dati acceptiq́; rationes tam ad s
quàm ad alios pertinentes conficere. Scrib
bant enim negotiationes ultrò citroq́; dand
accipiendi, credendi solvendiq́; pecuniam fo
noris caussa. quorum libris sive codicibꝰ plu
rimum habebatur fidei: ad quos probation
ergò decurrebatur. *l. 6. 8. & . 9. § nihil intere.*
d. t. Quò pertinet illud Plauti in Asinari
Quatriduum hoc unum modò foro operã dedi. du
reperiam, qui quæritet argentum in fœnus. Et
Gurgulione: *In foro infimo boni homines atq; di*
ambulant sub Veteribus, ibi sunt qui dant, quiq;
cipiunt fœnore; Ponè Castoris, ibi sunt, quibus c
das malè. Sic Terentius in Phormione: Tra
si sodes ad forum, atque illud mihi argentu
rursus jube rescribi Phormio, hoc est, per n
sæ scripturam reddi. vulgò *Reconfirmare* dic
Nihil autem frequentius erat, quàm pecu
ab Argentariis fœnori sive sub Usura accipe
Quod cum contra naturæ regulam fieret, q

Vsura quare prohibita.

ex nihilo nihil gigni docet: omni lege, u
versa fœnerandi ratio profligata est, ut Plut
chus tradidit in libello, Quod non oport
fœnerari. Et nominatim Lucius Genut
Trib. plebis, Romæ ad populũ tulit, ne qu
quo modo fœnerari liceret. Deinde ab Æd
bus mulctatos fœneratores; ex eorumq́; m
ctatitia pecunia in Capitolio posita fuisse ę
limina, Livius scribit. Proinde M. Varro
te

rogatus, Nunquid fœnerare utile foret? uid hominem, inquit, occidere? Et *lib. 1. de rustica* idem refert, usq; adeò exosum fuisse c hominum genus, ut cum furem dupli tā-n pœna affecerint; fœneratorem quadru- condemnarint. Quanto pejorem, inquit, em fœneratorem putarint, quàm furem; ac licet existimare. Quæ omnia sapienter nstituta, & summa ex ratione profecta esse mo negaverit: ne scilicet homines, qui ne-ssitate impulsi pecunias sub quacunq; lege à neratoribus accipiebant, Usurâ multiplici nnia arrodente obruerentur, tandemq; ad nmam rerum inopiam redigerentur. Cum im Usura sortis sit accessio, propter pecunię ituò datæ usum plerunque exacta: evenire pè veteres videbant, ut cum non nisi egen- sub fœnore pecunias acciperent; cogeren-rq; hi etiam eo tempore, quo nullos rerum rum fructus perceperant, gravem aliquan- accessionem præstare; miseri & infelices ad tremam paupertatem deducerentur. Hinc , quod usura, quæ ut Hirudo

Non missura cutem, nisi plena cruoris,

quam Hebræi appositè *morsum* appellant, n modò debitorum opes exhaurire; sed et- n ossa pęnitus arrodere, ac medullas ex ipsis bus exsugere; & vel ipsi deniq; paupertati icum ejus solatium, nempe animi securita-

Vsurariorum pœna.

Vsura cur Hebrais Morsus.

tem auferre dicatur: quòd qui sub Usuris pe-
cuniam accipiunt, vorsuram ex vorsura faci-
tes, nunquam se extricant. Jure tamen civi-
Usuræ permissæ quidem illæ sunt, sed ad ce-
tum saltem modum *l. eos. 26. & t. t. C. de Usur.*
non quod per se bonæ sint; sed ut gravius m-
lum, nempè furtum & rapina evitetur. Qu-
verò civiles constitutiones ita de Usuris disp-
nentes, tanquam divinis præceptis contraria-
Pontifex irritas pronunciat. *clem. un. § fin.*
Usuris. t. t. Ext & in VI. eod. & 14. q. 3. & præt-
reà Imp. nos in ea Religione versari jubet, qu-
Petrus Romanis tradidit. *l. cunctos. C. de summ.*
Trinit. & fide Cathol. Sub Usuris autem da-
non lege tantum veteri, sed & Evangelica, no-
bis ab Apostolis tradita prohibitum sit. *Exo.*
22. Levit. 25. Devter. 23. Psal. 15. Ezech. 18. N-
hem. 5. Lucæ. 6. cum sexcentis aliis Juris divi-
textibus: Idcircò sciendum, citra culpam h-
diè Usuras exigi non posse, nisi nomine eju-
quod interest: vel ob damnum emergens
Socius qui. ff. pro Soc. vel etiam ob lucrum ce-
sans, ut in eo, qui solitus est negotiari. *l. 3. § fi*
& ibi Castr. de eo quod cert. loc. Quod autem ha-
Juris civilis sancita, à superiore putâ divi-
Legislatore cassata non sint, ex eo appare-
quòd negotiationes & commercia, Trapez-
tarumq; seu Numulariorum mensas, ad civi-
lem hominum societatem necessarias Dom-
ni

Iure civili permissa.

Contra Legē divinam, & Evangelicā.

Argentariorum mensa à Domino non damnata.

s non condemnarit. *Matth. 25.* Planè, si moderatam & pravam nocendi intentionẽ las; Usura beneficium, non onus erit: & l bonæ fidei debitor, in partem lucri te spõ-vocaturus est. Quanquam si divinas pres-s intuearis Leges, tam disertè iis omnia fœ-rum genera prohibita invenies, ut nemo s in dubium vocare debeat, nisi apertè ina-bus argutiis oracula divina fallere se posse tet. Tutius igitur esse Bodinus *lib. 5. de Re-b. cap. 2.* contendit, Usurarum non modò dices, sed etiam fibras omnes amputare: ne-ie has Reipublicæ, nec Corporibus ullis aut ollegiis, ulla utilitatis specie permittere. uis enim, quod publicè utile ac honestum deatur; privatim turpe putet? Qua de re ta-en plura videantur apud Bodinum *d. loco*, arol. Molineum, Joh. Borcholten, & Con-dum Paulum in tract. de Usuris, Matth. Co-rum *de processib. executiv. libr. 1. cap. 10. n. 29. m mult. seqq.* Vacon. à Vacuna *lib. 1. declarat. ris cap. 14.* Joh. Corasium libro singulari Epi-licar. quæst. *cap. 10. & lib. 3. Miscellan. cap. 21.* idacum Covarruv. *lib. 3. variar. Resolut. cap. 2. 3. & 4* Gothofredum *in l. Mora. 32. de Usu-*, & Anton. Guibertum Costanum, *quæstion. ris cap. 1.* Jam, ut ad Tabernas redea-us: sciendum est, Tabernam nomen loci es-non negotiationis. quo fit, ut vendita aut

Usura nullo etiã prætextu toleranda.

Taberna locum notat; non negotiationem.

legata Taberna, merces in dubio non conti-neantur. *l. taberna. 13. ff. de instr. vel instrum. leg* quanquam obligatâ tabernà, merces quoqu- obsignatas teneri responsum sit *l. cum taberna 34. ff. de pignor.* quòd ob modicum scilicet præ-judicium in pignore quidem; non verò etian in venditione aut legato receptum esse Barto-lus ibi tradidit. Nam & generali pignore bo-na etiam futura comprehendũtur *l. ult. C. qu. res pign. obl. poss.* quod tamen in generali vendi-tione vel publicatione non admittimus. *l. mandavero. 22. § is cujus. ff. Mandati. & c. ult. verum. de pœn. in VI.* uti nec in legato *l. ult. § de legat. 2. l. si ita 7. de auro & arg. leg.* Petr. Co-stalius *in l. qui tabernas. 32. ff. de contrah. emt.*

Taberna vẽdita, legata vel oppignorata; an & quando merces veniant?

Nymphea) Eodem planè modò & Cuja-cius Nymphea interpretatur ædes publicas & capaces: in quibus nuptias celebrabant, qu- ædibus carebant. Quam sententiam tame & Alciatus damnat *in l. si quis per divinam. C. d Aquæductu libr. 11.* & Beroaldus ad Apulejun *lib. 11.* fœdissimè hos labi, & cœcutientes hal-lucinari asserit, qui per Nymphea genialen thorum, aut cubicula nuptialia significari pu-tent. Proindè Nymphea pro lavacris & ther-mis, quæ posteritatis caussa à Principibus ex-struebantur, accipiunt. Unde Jul. Capito-linus: *Opera Gordiani,* inquit, *nulla exstãt, præ-ter quadam Nymphea & balneas.* Ut ita Nym-phe

Nymphea, nuptiis celebrandis destinata.

Imò lavacris.

ea lavacra quidem & balnea fuerint, tepidã uam habentia; at non valetudinis, sed vo- ɔtatis caussa, quemadmodum ex Strabone Pindaro probat Forcatulus *10. Cupid. 2.* quã- uam non video, quid absurdi inde conse- quuturum sit, si cum Auctore nostro dicamus, Gordianũ Nympheis jam exstructis etiam lavacra adjecisse.

Voluptatis caussa instituti.

DE FORO.

Ora nos admodum diversa à veteribus, & minori quoq; cum elegantia consti- imus. Græci in quadrato perfecto, du- cibus circumquaq; porticibus ea efforma- nt, suprâ Ambulationes in contignatio- bus faciebant, quas columnis & marmo- is epistyliis adornabant. Romani in qua- ato longo fora ita efformabant, ut longi- do tertia parte latitudinem exsuperaret. is porticus quoque circà erant, sed simpli- s, quanquam magnæ: in quibus Argen- rii suas habebant tabernas. Superiori- s verò coaxationibus podia & mæniana locabantur, ad gladiatorum spectacula,

Forum.

Græcum.

Romanum.

quæ in foro quondam edebantur, accommo-
data, ut Vitruvius* testatur. Atq; hæ
fori forma venusta erat & elegans, & cum
ad pluvias, tum Solis æstum fugiendum sa-
tis apta. quæ qualis olim re ipsa exstiterit
animo jam saltem cogitationeq; nobis licea
effingere.

*Lib. 5. de Architect. cap. 1.

NOTÆ.

Forum variis modis accipi, Festus tradi
& Isidorus: cujus verba Pontifices descripse-
runt *in c. forus. de verbor. sign. in Antiq.* Gene-
raliter forum à ferendo dicitur: eò quòd Co-
loni, quibus est demandata agrorum cultura
certis diebus constitutis frequentes in for
conveniunt, & omnem Agriculturæ opulen-
tiam adferentes venalem exponunt. *Christop*
Milæus lib. 2. Histor. Universal. Cæteroqui
Forum non tantum nundinationis & nego-
tiationis; sed & jurisdicundi locus erat. Inc
Forum Flaminii, forum Julii, forum Licini
de eorum nominibus, qui ea fora constituer
da curarunt.

Fori notatio.

Forum cui rei.

Meniana) Menianorum frequens in ju-
re nostro est mentio. *l. 20. de servit. urban. præ*
l. 2. § cum quidam. Ne quid in loc. publ. l. malum
242. § 1. de verb. sign. & l. 1. C. de ædif. priv. I

Meniana.

Accu

ccursius à mœnibus nomen sumsisse autu-
at. Cui tamen doctissimi quique & inter
os etiam Alciatus refragatur, aliam ex histo-
a Notationem verbi istius adducens. Fuisse
im, ait, Menium quendam Romanum: qui
im patrimonium abligurisset, domum ven-
dit, quam ad forum spectantem reliquam
abebat: excepitq; sibi unam columnam, ex
ua projecit tigna, quò amplius podium effi-
eret, unde gladiatorios ludos conspiceret.
incq; exterius porrecta ędificia appellari cœ-
a Meniana. De Menio isto sensisse videtur
loratius *lib. Epist. 15.* ubi ita scribit:

Menius scurra.

Menius ut rebus maternis atq; paternis
Fortiter absumtis, urbanus cœpit haberi
Scurra vagus, non qui certum præsepe teneret,
Impransus non qui civem dignosceret hoste:
Quælibet in quemvis opprobria fingere sævus,
Pernities & tempestas, barathrumq; macelli,
Quicquid quæsierat ventri donabat avaro.

ic luxu ad extremum deductus erat assem,
: etiam Uxor ipsius, vile mendicimonium,
l ustrinas sepulchrorum, è funebri cœna sive
icernio cibum peteret. de qua Catullus;

Huius uxor.

Ux*órne Meni, sæpè quam in sepulchretis*
Vidistis ipso rapere de rogo cœnam?

lii tamen Meniana, non à Scurra illo; sed à
. Menio, Crassi Collega nomen mutuasse
adunt. Hunc enim ideò domum, Catone

Meni⁹, Crassi Collega.

& Flacco Coss. vendidisse, ut ibi Basilica ex
strueretur; jure tamen unius columnæ, supra
quam tectum projiceret, & tigna immitteret
sibi excepto; quo superiora latius paterent, &
ipse ac posteri gladiatorum munus, quod et
iam tum in foro dabatur, spectaret. *Plin. lib.
34. cap. 6. Ascon. in Act. contra Verrem. Ale-
xander ab Alex. lib. 5. genial. dier. cap. 11.
& Joh. Coras. lib. 3. Miscellaneor.
cap. 25.*

DE VIIS.

Viæ stratæ.

*Vias antiquitus lateribus stratæ habe
bantur tàm intra, quàm extra Roman
per totum Imperium. Nam & in Regn
Neapolitano ejusmodi lateres compacti
longo satis spacio conspiciuntur. Et vi
quidem illæ,* Appia, Aemilia, Flaminia
*nominantur, quod ab Appio, Aemilio, Fla
minio lapidibus stratæ, compactæ & exor
natæ fuerint. Plutarchus refert, Cajum
Grachum non modò lapidibus viam stra
visse, sed & curasse quoq; ut lapidibus cer
ta mensura positis, & columellis quibusd*

Lapides milliar. indices.

*notarentur millia passuum; & aliis quo
propin*

opinquioribus lapidibus effeciße, ut qui uo veherentur, possent in eum facilè asendere, sine instrumento illo, quo huic rei cto utebantur, cum imponi in equum vellt. Nondum enim tunc stapedum usus at, ut infra dicetur. Præcipiunt etiam eges civiles, vias per Imperium Romanū ratas habere. Id quod à nobis non obrvatur. quo fit, ut nec hyeme lutum; nec tate pulvis unquam deficiat. Munditie igitur & elegantiâ veteribus longè inriores sumus. Romæ, viæ Regiæ & pulicæ erant XXXI. cæterarum, CCCCXXIV.

Stapedum usum præstantes.

NOTÆ.

Refert Andreas Palladius *de Antiquitatibus rbis Romæ* fuisse ibi vias principales viginti ovem; sed harum tres celeberrimas, quarum Auctor noster meminit. Electos autem im quosdam fuisse, penes quos Viarum cura set, cum ex aliis multis, tum verò inprimis *. l. munerum. 18. § si aliquis. 15. ff. de vacat. & cusat. munerū colligitur:* ubi ICtus personale unus interpretatur, si quis electus, ut eos, ui prope viam publicam possident, sternere am compellat. Atque hi Viarum-Curato-

Viarum Curatores, Viocuri.

res, quorum Paulus *lib. 5. Sentent. tit. 6.* meminit, composito nomine *Viocuri* dicebantur, quo verbo & Varro usus est *lib 4. de Lingua Latina*. Ita enim legit Brissonius *lib. 4. Selectar. Interpretat. cap. 12.* & Turnebus *lib. 22. Adversar. cap. 17.* Dio sanè *lib. 58.* & Suetonius in Vespasiano *cap. 5.* narrat, Caii Caligulæ jussu, Flavii Vespasiani ædilitatem gerētis vestem luto oppletam ac resperſam, propter curam verrendis viis non adhibitam: quarum ad eum ex officio purgatio pertinebat. Ac quia de Viis jam nobis sermo: sciendum est, quantum quidem ad pedagia vel vectigalia attinet, semper sequendam esse viam publicam, qua cōmuniter utuntur omnes. Si quis enim extra hanc reperiatur; tum malam adversus ipsum gigni suspicionem, ac si vectigalia fraudare voluerit *l. præsidibus. § sed nec per aliam viam eundi quisque habeat facultatem, nisi per quam cursus public⁹ stare dignoscitur. C. de cursu publ. lib. 12. & in l. qui fiscales. ibi, si devia sectatus, & rectas vias avertendo, &c. C. de navicul. lib. 11.* Quod tamen cum hoc temperamento recipiendum est: nisi in usitatum illud iter ex justa & legitima caussa fuisset susceptum: verbi caussa, si usitata & solita via ab aquis inundata, vel ab hostibus aut latrunculis esset obsessa; ut Matth. Colerus luculenter probat *in tract. de processibus Executivis, part. 1. cap. 3. n. 83.*

Via publica, vel regia sequenda.

DE LI

DE LIBRARIIS SIVE BIBLIOTHECIS.

CONstituerant etiam loca publica, in quibus Bibliothecas habebant recon-
as. quas legendi gratia intrare cuilibet
mittebant. Romæ, ut P.Victor scribit,
VIIII. erant Librariæ publicæ: inter quas
latina & Vlpia *primas tenebant. Ho-*
commoditate hac destituimur. Tres
im duntaxat in Italia exstant: Vaticana
mæ; Medicea, *Florentiæ; &* Veneta *ad*
Marcum, quæ à Cardinali Bessarione
ipub. isti testamento fuit relicta. Has
n licitum est cuivis pro libitu ingredi.
Monasteriis quoque aliquæ habentur, ut
noniæ *ad D. Dominicum;* Venetiis *ad*
Antonium; & alibi aliæ. quibus tamen
, quandocunque volueris, non possis: sed
to quodam modo, & licentia prius impe-
ta. Idemque de Dionysiana *Bibliotheca*
Galliæ erit judicandum. Primus copio-
n Bibliothecam instruxit Theophrastus:
Aristoteles libros suos unà cum schola;
Neleo discipulo suo moriens reliquit. quo

Bibliothecæ.

Bibliothecam quis primus instruxerit. Theophrastus.

mortuo, hæredes parvam bibliothecæ cu[...] primum quidem habuerunt. Sed cum i[...] telligerent posteà, Eumenem Atthaliæ R[...] gem diligenter de libris illis inquirere, [...] Pergamũ transferret; sub terra eos absco[...] derunt: ubi magna ex parte à vermibus f[...] erunt corrupti. Longo verò tempore ja[...] exacto, ingente pecunia divenditi fueru[...] Appelliconi: qui ita corruptos eos descri[...] curavit, ut pleni errorũ restiterint. Mo[...] tuo Appellicone, L. Sylla postquam Athen[...] cepisset, libros illos Romam portari curavi[...] ut Strabo recitat lib. 13. *Primus ibi Libr[...] riam dedicavit Asinius Pollio, ut Plini[...] scribit* lib. 25. cap. 2. *In Aegipto Ptolomæ[...] Philadelphus bibliothecã fundavit 7000[...] librorum: quæ posteà, Cæsare cum Alexa[...] drinis confligente, arsit.* Constantin[...] politana *120000. habebat libros. Int[...] quos etiam Ilias & Odyssea Homeri con[...] nebatur, aureis literis in intestino Dra[...] nis descripta. Hæc tempore Basilisci Im[...] ratoris incendio fuit absumta, ut Zona[...] ras tradidit. quod tanquam notatu[...] dignum referre hîc loci placuit.*

Eumenes. Apellico. Sylla. Asinius Pollio. Ptolomæus Philadelphus.

NOT[...]

NOTÆ.

Fuit hoc vetustissimis quoq; temporibus ientissimorum Regum & Principum sin- are studium ac opus, ut Bibliothecas con- ent, tanquam castella quædam & armamẽ- a Sapientiæ. In quibus non solùm ex auro entové, aut certè ex ære (ut Plinius elegan- & summa cum amœnitate prodidit, *lib. 35.* *2.*) dicantur illi, quorum immortales ani- in iisdem locis ibi loquuntur: quinimò m quæ non sunt, finguntur, pariuntq; de- ria non traditi vultus: sicut Homero eve- quo majus, ut equidem arbitror, nullum elicitatis specimen, quàm semper omnes e cupere, qualis fuerit aliquis. Ac si, cer- inum victores magnos honores merue- t, ut in conventu stantes, sicuti Vitruvius palma & corona donarentur; & redeuntes ropriam patriam, quasi victoria trium- ntes quadrigis inveherentur, adhæc veste lica, perpetuoq; victu alerentur: quantò is efferendi sunt viri illi, qui doctissimo- hominum scripta maximis impensis, mtibus prorsum incredibilibus anxiè ac itius undiq; conquirunt, quò Rempub- n iis præsidiis communiant, quæ posteris is profutura sint, & unde omnis vitæ le- humanitasq; pendeat? In quibus nemo

Bibliotheca à summis semper viris condita.

Horum præmium.

Bibliotheca, quale præsidium.

palmam præripuerit Ptolemæo illi Philad[e]pho: à quo non tantùm ingens librorum n[u]merus, ad millia fermè voluminum septing[en]ta vel conqisitus, vel confectus fuit, ut Gel[li]us scriptum reliquit *lib. 6. cap. 17.* sed & Ath[e]niensibus annonæ penuriâ pressis non pri[us] alimenta concessa, quàm sibi Tragœdiaru[m] Sophoclis, Euripidis, & Aeschyli autog[ra]phorum potestatem fecissent. Pro quibus [ta]men, præter vectigalium immunitatem, X[V] talenta iisdem oppigneravit: & eadem p[o]steà cum exscriptis exemplaribus illis do[no] dedit. Quo Ptolemæi facto nullum gener[o]sius putat Melchior Guilandinus *in tractat[u de] Papyro. membro 6.* Quanto etiam librorum studio arserit Julianus Imperator cætera [do]ctissimus, at Christianorum, quos per co[n]temtum Galilæos nominabat, hostis sace[rri]mus; id epistolæ illius initium ad Ecdici[um] Ægypti præfectum perscriptæ satis indic[at]. *Quidam*, inquit, *equis, alii avibus, nonnulli [feris] delectantur. Ego verò inde usq; à pueritia libro[rum] cupiditate arsi.* Quam suam ardentem cu[pi]ditatem egregiè manifestavit idem Impera[tor] in ea epistola, qua mandat Porphyrio, ut [mit]tat Antiochiam Georgii episcopi Alexan[dri]ni bibliothecam, gravi pœna irrogata, nis[i in]tegrè mitteretur. Pari ante hunc studio & [cu]ra bibliothecas conquirendi alios quoque

Ptolemæus Philadelph'.

Iulianus Apostata.

os fuisse, dubium non est. Julius Cæsar cer- Bibliothecas Græcas & Latinas, quas maxi- as posset, publicare destinavit; data M. Var- ni curâ comparandarum ac digerendarum, : Suetonius scripsit, *in vita Cæsaris. cap. 44.* ostea Octavium Augustum in ea parte do- us, quam fulmine ictam desiderari à Deo aruspices pronunciârant, templum Apolli- s excitasse, addita porticu cum bibliothecis atinis Græcisque, idem auctor testatur *in Octavio. cap. 29.* quas à manubiis Dalmatarum otinus subactorum exstructas, & â Sororis omine Octavianas nuncupatas Dio asserit . 49. Sed & Bibliothecas Romæ incendio sumtas, Domitianum impensissimè repa- re curâsse, idem Suetoni' prodidit *in Octav.* p. 20. exemplaribus undiq; petitis, missisq; exandriam, qui describerent, emendarent- e. Sed Alexandrina illa bibliotheca, posteà llo priore Alexandrino, dum diripitur ea vitas, non spontè, neq; operâ consultâ, sed à litibus fortè auxiliariis incensa simul arsit. *llius. lib. 6. cap. 17.* Refert præterea Andreas lladius, *de Antiquitat. Urbis Romæ*, Biblio- ecas Romæ fuisse 37. Sed in his præcipuas nen Augustam sive *Octavianam*, *Gordianam* *Ulpiam*, ab Ulpio Trajano instructam. culli quoq; bibliothecam insignem, utri- q; Linguæ libris refertam, atque omnibus

I. Cæsar.

Octavius.

Domitian'.

Alexandina bibliotheca incendio periit.

Roma quæ bibliotheca præcipua.

Lucullus.

obviam & patentem fuisse scribit Budæus
Asse & partib. ejus lib. 2. quibus adde, quæ
aliis quoq; Bibliothecis adjecit Chasseneus
Catalogo gloriæ mundi. *part. 12. consid. 73.* I
Medicea autem seu Florentina Bibliothe
videatur Philip. Melanchthon *lib. 5. Chronic*
sub Mahomete Secundo. Porrò quis Romæ p
mus Bibliothecam erexerit, dubitationem
habet; quando id præstitisse Asinium Polli
nem testatur Plinius *lib. 35. cap. 2.* Asinii, i
quit, Pollionis hoc Romæ inventum: qui p
" mus bibliothecam dicando, ingenia homi
" rem publicam fecit. Quo in loco tamen a
bigit nonnihil, utrum Alexandriæ, & Per
mi Regum bibliothecæ prius exstiterint. A
dit enim: An priores cœperint Alexandria
Pergami Reges, qui Bibliothecas magno c
tamine instituêre, non facilè dixerim. Pla
quod Strabo asserit, Aristotelem Ægypti
ges bibliothecæ Syntaxin docuisse, quo sc
cet ordine hæ instituendæ essent: id nulla
tione ꝓbabile fieri potest. Quomodo na
Aristoteles Ptolemæum secundum ab Ale
dro Magno Regem Ægypti, qui prim᾽ Bib
thecam Alexandrinam instituit, ejus blio
cæ Syntaxin docere potuit, si antequam P
lemæus iste cognomento Philadelphus
gnum susciperet, Aristoteles jam ante an
propè XL. in humanis esse desierat? Ne

Romæ Bibliothecam primus instituit Asinius Pollio.

An Alexandrinæ bibliothecæ instituendæ Aristoteles author.

Strabo refutatur.

[..]it ea res tanti moměti, ut propterea Aristo[..]les à mortuis excitandus, atq; sic cõsulendus [..]erit, quemadmodum hanc Strabonis sentẽ[..]am Melchior Guilandinus, vir multijuga re[..]m plurimarum cognitione, & eximia do[..]rina præcellens, in tractatu de papyro,

Melchior Guilandin.

Docto (Juppiter!) & laborioso;

[..]lidè confutat: quem adire operæ erit preci[..]n. Cæterum Bibliotheca in jure nostro [..]on tantum armarium sive locum, in quo li[..]i reponuntur *l. quæsitum. 12. § instructo 34. ff. [..]instr. legat.* sed & libros ipsos denotat. *l. La[..]. 50. ff. de contrah emt.* Idq; communi usu re[..]è loquentium ita receptum esse Pompejus [..]stus probat: qui Bibliothecas & apud Græ[..]s & apud Latinos, tam librorum magnum [..]r se numerum, quàm locum ipsum, in quo [..]ri collocati sunt, appellari testatur. Le[..]ta igitur Bibliothecâ; & armaria & libros [..]beri quidem; sed in hoc tamen testatoris [..]enté, Utrum ex his senserit, potissimùm in[..]endam esse Nerva censuit: & Ulpianus pro[..] *in l. librorum. 52. § sed si bibliothecam. de legat. 3.* [..]am si membro adhæreant vel adfixa sint ar[..]ria: negat ea legato cedere: cum ædificii [..]rtio sint. quo in loco *Membrum* Ulpiano [..]biculum significat: ut & in *l. si ita fuerit. 13. § [..]e manum. testam.* Librorum autem festiva [..]criptio, & elegans encomium exstat apud

Bibliotheca non tantum locum; sed & libros complectitur.

Librorum encomium.

Lucam de Penna *in rubr. C. de navicul. ſeu na[v]*
cler. publ. lib. 11. quod in hunc locum transſc[ri]
bere, non abs re putavi. Liber (inquit) [e]
lumē cordis, & ſpeculum corporis, virtutu[m]
repertorium, vitiorum confuſorium, coro[na]
prudentum, diadema ſapientum, honorific[en]
tia doctorum, clarificentia rectorum, com[es]
itineris, domeſticus fidelis, ſocius colloqu[en]
tis, collega præſidentis, vas plenum ſapienti[æ]
via recta eloquentiæ, hortus plenus fructibu[s]
pratum fluens floribus, mare ſine fluctibu[s]
principium intelligentiæ, fundamentum m[e]
moriæ, hoſtis oblivionis, amicus recordati[o]
nis: Vocatus properat, juſſusq; feſtinat, r[o]
gatus reſpondens, fideliter obœdiens, cont[ra]
fortunas lictor, atq; verus tui ductor, hort[us]
concluſus, & fons ſignatus, puteus aquæ viv[æ]
Paradiſus absq; ruina, ædificans te gnarum
reperit ignarum, nunquam patitur faſtidiu[m]
etſi graves eum nimium, arcana revelans, o[b]
ſcura clarificans.

Literæ in utravis fortuna vel ornamentum, vel refugiū.

Quibus non planè abſimile eſt, quod Ar[i]
ſtoteles dicebat, Literas inter ſecunda & pr[o]
ſpera ornamentum eſſe, & inter adverſa ref[u]
gium. Quo ſenſu & Plinius *lib. 9. Epiſt.* ſcrib[it]
Omni ſtudioſo ex ſtudiis eſſe ſolatium. Mi[hi]
ſanè (inquit Coraſius in epiſtol. quæſtio[n.]
cap. 18.) omne vitæ Solamen, dicam ampliu[s]
vivendi deſiderium auferret, qui libros, ve[l]

meos amicos mihi adimeret. Quo fit, ut
…nni solatio studiosi, ne dicam docti homi-
…s privari videantur, quibus custodiâ collo-
…is, studiis interdicitur. Quod pœnæ ge-
…s suadent Tranquilli verba, *in Tiberio cap.*
Quibusdam, inquit, custodiæ traditis,
…n modò studendi solatium ademtum; sed
…am sermonis & colloquii usus. De Li-
…orum autem materia, ex qua olim confecti
…erint, commodior nobis erit dicendi locus.
…*2. tit. de Charta.* Intereà hîc monuerim,
…bliothecas, ex Vitruvii præcepto, ad Orien-
…n spectare debere. Usus enim matutinum
…stulat lumen: & in hujusmodi bibliothe-
… libri non putrescent. Nam in his, quæ ad
…eridiem & occidentem spectant, à tineis &
…more vitiantur, quòd venti humidi adve-
…ientes procreant eas & alunt; infunden-
tesq; humidos spiritus pallore volumi-
na corrumpunt. *Vitruvius lib. 6. Architect. cap. 7.*

Studendi solatium, & sermonis usus ademtus.

Bibliotheca Orientem versus statuenda.

DE AEDIFICIIS PRIVATIS.

…ED nec nostra quoq; ædificia cum veteribus formâ aut elegantiâ comparanda …nt, quantumvis exculta satis atque illu…ata sit Architectura. Veteres ante por

tam magnificarum ædium, Vestibulu *statuebant: quod erat porticula quæda antis sive ostii lateribus obfirmata: in qu ostio occluso, sub tecto stabatur. Servius cundo Aeneidos, ad illum Virgilii versun Vestibulum ante ipsum, &c. cameram fui dicit, duabus sustentatam columnis. M dulum seu formam hujus videre est Rom* alla Rotonda, *in Pantheo, à M. Agrip exstructa. ubi pulcherrimæ conspiciunt columnæ ante portam ex nitidißimo ære solidè conflatam. Posteà per portam an plam ingressus patebat ad atriũ, quod ip ingressu multo erat latius, ad dextram et nistram se extendens. Extremitates ve illius muris erant occlusæ, versus Cavæd um. Ibi ad murum appensa habebant a ma, & ad unum latus cibus capiebant. Erat ibi & Pluteus, quem locum Tablinu dicimus. in quo Majorum imagines & re præclarè gestæ erant depictæ. Ex alter parte Culina erat. Inde in porticum dev niebatur, ipsam aulam sive Cavædium ci cumdantem. Quia enim quadratum era Cavædium, quatuor concludebatur port cibus, quas Ambulacra rectè dixeris. I*

Antiquorum ædificiorum consideratio.

trin

secus habebantur undiq; conclavia: & versus ostium locus erat collationibus & utationibus destinatus. Quod si spa- a & magna essent palatia: duæ aut tres bi constitutæ erant Aulæ, porticibus qua- versus cinctæ: ad eum planè modum, Vitruvius describit. Habebantur ibi* horti, item* Sphæristeria, *in quib' pilæ us exercebatur: Item* Balnea, *&* Tri- nia, *quæ conclavia erant cœnationi ac- mmoda: ut & loca festivitatibus idonea: m* Piscinæ, *& id genus alia affabrê ex- cta. quorum commoditate nos maxima arte destituimur. Sed quia in primiti- Ecclesia multi palatia sua Monachis do- bant: inde evenit, ut hi etiamnum in nasteriis exstruendis eum obtinuerint dum, ad quem palatia illa erant ædifica- ut Blondus scriptum reliquit.*

* *Lib. 6. cap. 2. & seqq.*

Monasteria veterum ædificiorum formā quodammodò repræsentant.

Idem quoq; prodidit, Veteres non usos sse Caminis; sed aquam inferius calefe- e, & canaliculis quibusdam per medios ros dispositis ita ordinasse, ut in hos fer- ntis aquæ vapor immissus per certa quæ- n orificia conclavibus adaptata exhala- : æstatis tempore per eosdem meatus fri-

Veteres an Caminis usi.

gus captatum emitteretur. Verùm e[...]
crediderim, Eos etiam caminos usurpa[...]
quibus nos utimur: cum et vaporarii & [...]
mini *verbum in hac significatione in[...]*
niatur. Conclavia sternebant, Musi[...]

Musivum opus.

opere, *marmoribus in frusta comminu[...]*
Plinius de quodam scribit qui hoc pauime[...]
torum genere tam artificiosè minutis q[...]
busdam testulis expresserat cœnarum re[...]
quias, quæ scopis solent everri, ut semp[...]
viderentur pavimenta illa non esse purg[...]
ta: eaq́; quæ in pavimento depicta erat[...]
vera viderentur ossa, putamina, aut a[...]
analecta in terram projecta. Vid[...]bant[...]
ibi duæ columbæ ex uno vase bibere, & [...]
tera harum aquam umbra capitis infusca[...]
In ædificiis antiquis, quæ eruuntur, vide[...]
est opera ista: quæ Musiva vel Mosaica [...]
cuntur. Ea olim appellabantur Lithost[...]
ta, *ut Plinius scribit**: *de quibus etiam E[...]*

* *Lib. 36. cap. 25.*

angelium loquitur. Aedes maxi[...]

Insulæ.

ex parte non erant contiguæ, interjectis [...]
medio Cloacis, aut viis quibusdam angust[...]
Antè surgebant in acumen, frontisspiciu[...]
constituentes. Vnde Architecti recent[...]
res portarum & fenestrarum ornamen[...]

sum[...]

serunt. Et illæ quidem nominaban- Insulæ. *Quarum verò stillicidium in m derivabatur, & quæ testudinis for- ædificatæ erant, eæ* Domus *appellaban-. & hæ erant magnificentiores. Et ideò Victor scribit, Arcadii & Honorii temibus, Romæ 4662. Insulas; & 1780. do-s fuisse. Portæ clavis compactæ erant ferro lucidißimo, ad eum modum, quem tini* Quincuncem *dicunt. Iidemq; claui è fricabantur. Plautus Asinaria:* Jussine splendorem dari bullas has foribus stris? *Aperiebantur utroq; latere, rgilius 4. Aeneid:*

Domus.

Portæ ædiũ.

Quomodo apertæ.

Concedunt tectis bipatentibus,

i Servius; & maxima ex parte occlusæ ebãtur, ut ex Plauto, Terentio, & Plu-cho in Publicola colligitur. Virorum umphalium portæ extrà aperiebantur, uâ in publicum rejectâ. quæ antequam periretur, tintinabulo pulsabatur, ne præeuntes offenderentur. Plutarchus in vita Publicolæ, & Plinius lib. 36. cap. 15.

NOTÆ.

Manifestius est, quàm ut dici debeat, Ædificiorum cultu decus Urbium acquiri, & ædificantium habitationes Civitatum ornamento adiici. *l. 2. C. de præd. & omnib. reb. n[avicul]. lib. 11.* Atque adeò ipsis etiàm Decemviris curæ fuisse pulchram & decorã Civita[tis] faciem, vel ex eo planum fit, quòd ædificio[rum] ruinis publicum aspectum deformari nolu[e]runt. Tignum enim (cujus appellatione *in [l.] 12. tabb.* omne genus materiæ, ex qua ædifi[cia] constant, significari Cajus ait *in l. tigni 62. [de] verbor. signif.*) alienum vel furtivum ædib[us] vel vineis junctum, Lex XII. tabb. neque s[ol]vere, hoc est, eximere permittit, neq; vindic[a]re. Quod prudenter Lex effecit, ut Ulpian[us] ait *in l. 1. ff. de tigno juncto.* ne vel ædificia s[ub] hoc prætextu diruantur, vel vinearum cultu[s] turbetur. Sed in eum, qui convictus est ju[n]xisse, in duplum dat actionem. Qua de re t[a]men, & quæ sit domino Tigni repetitio: q[uæ] domino ædium facultas ejus eximendi, si v[e]lit ejus restitutione dupli aut etiam simpli [æ]stimationem vitare; videndus est Hugo D[o]nellus *lib. 4. Commentar. jur. cap. 33.* Verba a[u]tem Legis Decemviralis ita nobis restituit i[n]geniosissimus Scaliger ad Festum: *Tignu[m] ædibus, vineæq; concapes ne solvito.* U

Ædificiorum cultus, decus Vrbium.

Tignũ quid.

Cur ædibus, vineæ ve iũctum non eximendum.

Lex 12. tabb. De tigno variè lecta & emendata.

P

concapes, exemplaria quædã habebãt *Con*-
:: quam vocem corruptam esse ipse etiam
luinus agnoscit. Alii, quos Arnoldus ab
rsolte sequitur, *tract. de Actionibus. part. 7.*
.10. pro Concapes legunt *& capulo*: quasi
uerint Decemviri tignum Capulo sive fe-
o, quo mortui efferebantur, junctum dis-
i: ne funus impediatur, néve justa homi-
mortui turbentur. Pia sane interpreta-
; sed ad rem minus accomodata. Etsi enim
Capulum Festus inter alia etiam id intel-
t, quo mortui efferuntur: Capuli tamen,
Tigni explicatione, mentio apud Festum
la: Nulla quoq; apud ICtos, qui Legem
m interpretantes, Ædium quidem & Vi-
crebrò; Capuli autem nunquam memi-
unt. Pardulphi Prateii emendatio *Con*-
tum habet, h. e. conceptũ cognitumq́;; ad
docti non usquequaq; captum. Doctissi-
s Turnebus *lib. 13. Adversar. cap. 27.* in hoc
ctuat. Nam aut, *Copula ne solvito*: aut, *ne*
dicato, ne solvito: aut, *néve capito, néve solvi*-
egendum putat. Quælibet harum tolera-
s lectio; sed ab antiquis libris, qui *Conca*-
habent, nimium recedens: quorum tamen
n negligendam esse auctoritatem ingenuè
etur. Propior vero hæc: *Cum capite ne sol*-
. quæ in effectu idem, quod Scaligeri Con-
es tignum significat: sic dictum, quod ha-

Capulum quid Festo.

Concapes quid.

beat caput ſuum cum capite vineę vel vitis c
miſſum. Caput enim vineæ, radix eſt Rei r
ſticæ ſcriptoribus. Sic namq; Virgilius 2. C
orgic.

—ſupereſt deducere terram
Sæpius ad capita.

Caput quid in re ruſtica.

Cõcapes igitur cum dicunt Decemviri, de
ctũ ac fixum terrę ſignificant, ad vitem vel
neam ſuſtinendam. Ex quibus perſpicu
fit, Scaligeri caſtigationem omnibus aliis m
ritò præferendam.

Tigna legari prohibita.

Eandem porrò ob cauſſam, ne ſcilicet æ
ficiis depoſitis publicus deformetur adſpec
l. 2. C. de ædific. privat. SCto ea legari prohibe
tur tigna, quæ ædibus juncta ſunt *l. cætera.*
§ *1. de legat. 1.* niſi absq; injuria ſeu deformati
ne illarum auferri ea poſſint *l. nutu. 21. § fin.*
legat. 3. & niſi ad opus Reip. faciendum lege
tur. *d. l. cætera. § ſed ſi quis ad opus.* tum enim à
vore publico Urbis ruinis non deformand
recedemus propter favorem publicum ma
rem. Utilitati ſcilicet publicæ magis
vendum, quàm ornatui ædium, nemo ne
verit. & oratione generali publicam utilit
non coërcendam, ſed juvandam potius c
ſtat. *arg. l. hoc modo. 64. in fi. ff. de condit. &*
monſtr. Cæteroquin ædificiorum conte
platione, & ne Urbs ruinis deformetur, p
cuit Eum, qui nullo prohibente, in publ
ædifi

ficaverit, cogendum non esse ut ædificium
d tollat vel demoliatur. *l. 2. § si quis nemine.*
& l. ult. ff. Ne quid in loc. publ. ut nec ædificiũ
ficere volentem, prohibendum, si satis de-
it. cum ad decus Urbium pertineat, ædifi-
non derelinqui. *l. prætor ait. 20. § hoc inter-*
um. [illegible] *ff. de Novi oper. nunciat.* & horum
nis U[illegible]s aspectum non deformari: adeò
Magistratus incumbat officio, inspectis æ-
ciis dominos eorum ad refectionem com-
lere; & contra detrectantem competenti
nedio deformitati auxilium ferre *l. præses. 7.*
le offic. præsid. ut & Cautionem de damno
ecto exigere. *l. in stipulatione. ff. de damn. inf.*
ne quid ex illis detrahatur, inhibere. *l. cætera.*
de legat. 1. Quinimò dirui jubentur omnia,
æ per diversas Urbes vel in foro vel in pũ-
co quocunq; loco, contra ornatum & cõ-
odam ac decoram civitatis faciem exstru-
noscuntur. *l. præscriptio. 5. C. de operib. publ.*
nc, quamvis jure cautum sit, Eum qui tem-
re prior est, omnibus aliis creditorib' præ-
endum esse *c. quia prior. de Reg. jur in 6. l. quo-*
utriusq; 99. ff. eod. tit. l. qui balneum. 9. ff. qui
in pign. hab. si hujus obligatio vel unius tã-
m horulę spacio alios præcesserit. *ut not. gl. in*
c pluribus. 89. § fin. verb. ex usu ff. de Solut: Fa-
tamen singularis ædium & Urbis favor, ut
i ad ædium restitutionem (hoc est repara-

Tempore prior.

Restituere est reficere. tionem sive refectionem (id enim hoc lo[c] restituere significat. *l. cum duobus. § idem resp[on]dit. ff. pro socio.*) pecuniam mutuam credidi[t] *Mutuans pecuniam ad ædium refectionem aliis præfertur creditoribus.* aliis etiam creditoribus, quamvis hypothe[cam] habentibus & tempore prioribus præferatu[r] *l. creditor. 25. et ibi Donellus ff. si cert. pet.* eò quo[d] pecunia sic credita salvam fecerit [t]otius pi[g]noris caussam. *l. interdum. & l. seq. ff. qui potio[res] in pign. hab.* Quod Papinianus non tantu[m] ad eum pertinere interpretatur, qui domin[o] insulæ vel ædium pecuniam mutuam dedi[t] sed & qui redemtori operis, domino manda[n]te numos administravit. *l. 1. ff. In quib. cau[s.] pign. tac. contr.* quia nihil intersit, utrum p[e]cuniam domino, an alii, jussu ejus, in eande[m] caussam dederimus. *l. solutum. § solutam. de pi[g]nor. act.* Petrus Loriotus *in d. l. creditor. 25. ff. [si] cert. pet.* *An & in Navis refectione idem? Quod negatur contra Accursium.* Quid ergò? an & ad navis, aliarū rerum refectionem hoc erit protendendum ꝙ Accursius malè putavit. Nam cum SCtu[m] illud, ꝙ Papinianus interpretandū susceper[at] de eo factum sit nominatim, qui ad *ædificii* r[e]fectionem exstructionemvé crediderit: ha[ud] dubiè cæteri excluduntur verbis, qui ad re[fe]ctionem *alterius rei* pecuniam crediderunt. Nec enim eadem caussa est ædificii rfiecie[n]di, & navis aut alterius rei conservandæ. [In] ædificiis tuendis sarciendisq; publica versat[ur] utilitas. Agitur enim in eo dignitas Urbis [&]

ornam[entum]

namentum, ut ædificia integra ſint & benè
mpoſita; non caſſa, non ruinoſa: ne ruinis,
ſupra dictum eſt, aſpectus Urbis deforme-
. Horum nihil ſimile in navi & cæte-
rebus. ut proinde dicendum ſit, Verbis
ti ceſſantibus & ſententia, pignus in cæte-
rebus non contrahi, quæ aut refectæ, aut
ptæ ex pecunia noſtra fuerint: niſi de eo
neraliter aut ſpecialiter cõvenerit. *l. quam-*
17. C. de pignor. Idq; Hugo Donellus latius
ſequitur. *in tract. de pignor. cap. 5.* Sed
oniam ædificandi luxuria, ut fit, indies la-
ſerpebat: certus poſteà modus & forma
atæ altitudinis fuit pręſcripta, quam exce-
e nemini licuit. *l. qui luminibus. ff. de ſervit.*
in. prædior. l. 1. C. de ædific. priv. Barnabas
Tonius *lib. 1. ſelectar. interpretat. cap. 1.* & Joh.
raſius *lib. 3. Miſcellan. cap. 24. n. 6.* Pru-
ter ſanè. quandoquidem cum in aliis
nibus, tum verò in ædificiis potiſſimùm
uit, honeſtum modum ſervandum eſſe,
immoderatam cujusq; luxuriam ſubſe-
ndã *l. ex damni. 40. ff. de damno inf.* Præter-
m enim quod parùm decorũ eſt, ſupfluas
icationes aggredi *can. pulchra. 86. diſtinct.*
erientiâ magiſtrâ docemur, Domus in
buslibet Urbibus nõ modica impenſa ſu-
tari. *can. non liceat. 12. q. 2.* adeò ut ex Celſo
oculo Ulpianus notet, plures ſumtui im-

Modus ædificiis poſitus.

pares eò redigi, ut domos aliis cogantur der
linquere. *l. sed an ultrò. 10. ff. de negot. gest.*
taceam, quamlibet etiam habitationem rui
vel incendio subjectam esse. *l. cum hi 8. § fin.*
de transact. quod enim tam firmum ædificiu
est, ut fluminis, aut maris, aut tempestatis, a
ruinæ, incendii, aut terræmotus vim sustin
re possit? ut apud Ulpianum Labeo ait *in l. fl*
minum. 24. § Servius. de damno inf. Quo pe
tinet gravis illa Bernhardi ad Nobilem que
dam admonitio: Si vis, ait, ædificare dom

Bernhardi præceptum circa ædificationem,

inducat te necessitas, non voluptas. Cupi
tas ædificandi, ædificando non tollitur. N
" mia & inordinata ædificandi cupiditas exsp
" ctat ædificii venditionem. Turris compl
" & arca evacuata faciunt tardè hominẽ sapie
" tem. Prætereà ornãda est dignitas domo, n
ex domo tota quærenda: nec domo domin
sed domus domino cohonestanda. ut est ap
Tullium, quem Lucas de Penna laudat *i*
2. C. de prædiis & omnibus rebus navicular. lib.

Sphæristeria.

Sphæristeria) Sphæristeria Accursius
diculè interpretatur loca herbis amœna. *in*
quis 16. ff. Mandati. cum tamen hæc locum
primis exercitio pilæ deputatum designen
Sed & locum balnei rotundum denotant
quo Veteres frictiones suas & varia exerc
tionum genera faciebant. De exercitiis L

Exercitiis destinata.

pri

dius *in Alexandro:* post lectionem, operam
estræ aut Sphæristerio, aut cursui, aut lu-
minibus dabat. De frictionibus verò
tonius *in Vespasiano, cap. 20.* sic scribit: Va-
udine prosperrima usus est: quamvis ad
ndam eam nihil amplius, quàm fauces cæ-
iq; membra sibimet ad numerum in Sphę-
erio defricaret.

Et frictioni-bus.

Idem quoq; prodidit) Hujus loci descri-
one Heliocaminus denotari videtur: cujus
id Ulpianum mentio *in l. si arborem. ff. de*
vitut. urban. prædior. quo loco Budæus
liocaminum ad verbum *Solarem fornacem*
posse ait. Quod ut plenius intelliga-
sciendum est, Moris apud Veteres fuisse,
Zetam haberent, hoc est, cubiculum quod-
n hibernum, frigori accommodatū, quod
i quandoq; calesceret, plerunq; sole. Ita
m constructum erat, ut per vaporarium
ddam solare & apricum, ad quod sol hi-
nus accedebat, vaporem & calorem acci-
et. Locus autem, qui ita calefactus Ze-
evaporabat, Heliocaminus appellat' est,
si Solis vaporarium sive æstuarium dicas.
oh. Corasius interpretatur *lib. 3. Miscellan.*
14. Sipontinus propius ad Auctoris
tri mentem accedit, dum Zetas (quæ in
, nostra qnidem tempestate non sunt; à
ribus autem frequentissimè habebantur

Heliocami-nus.

Zeta.

in ædibus) loca fuisse scribit, in variis parti
domus: ad quę per meatus quosdam intra p
rietem relictos, qui *Tubuli* dicebantur, asc
dentes ex imo Spiritus frigidæ seu calidæ aq
in pavimento sparsæ, locum ipsum aut tep
faciebant, aut refrigerabant, prout ratio te
porum exigere videbatur. Unde Tub
los Proculus definit, per quos flammâ tor
tur paries. *l. quidam Hiberus. 13. ff. de servit.*
banor. præd. Per Zetam Adrianus Turneb
Diętam intelligit *lib. 24. Adversar. cap. 4.* utr
que verbum promiscuè usurpans. quo cæ
culum significatur, naturâ vel arte calefact
ut Corasius interpretatur: in quo hyeme
Solem; æstate ad Umbram cænando vivin
& conversamur: à διαιτῶμαι, quod vivo &
versor significat, id dictum.

Tubuli.

Dieta.

Diætarum meminit & Ulpianus *in l. se*
tus. 43. § 1. de legat. 1. l. si cujus 13. § sed si ædem.
§ seq. ubi eas amœnas vocat *ff. de Usufruct.* p
cipuè verò *in l. ligni 55. § lignis de legat. 3.* ubi
ni appellatione omne id contineri ait, q
comburendi caussa est paratum, sive ad ba
calefactionem, sive diætarum hypocaust
vel hypocaustarium. Ita enim legendum
net Philip. Beroaldus ad Apulejum *lib. 7.*
lesiacar: cum prius *Hypocaustrarum* vitios
geretur. Cujus mendosæ dictionis Ac
sius mendosissimum dedit interpretame

§ lignis in l. ligni. 55. de legat. 3. emẽdatus.

fi

quidem Hypocaustras exposuit loca esse, ubi ...nt ægroti. Latinè *Valetudinarium* dixeris. ...cujus Notatione alibi etiam argutus est & ...stivus. Dictas enim Hypocaustras ait ab ...*po*, sub, & *steron*, statio: ut sit subterranea sta...o, in æstate bona. *l. si quis 16. ff. Mandati.* Ve...us est Hypocaustarium sive Hypocaustum, ...cum esse, in quo ignis succenditur & erum...t, calefaciendis vaporandisq; balneis, cubi...lis & diætis præparatum. Unde ἀπὸ τοῦ ὑπο-...καίεσθαι, id est, subtercalefacere ac succendere ...l nominatum.

Accursii notatio.

Hypocaustũ.

Cum & vaporarii & camini verbum.) ...aporarii verbo usus est Cicero in Epist. ad ...uintum Fr. Ita erant posita, ut eorum va...orarium, ex quo ignis erumpit, esset subje...um cubiculo. Caminorum verò Papi...ius meminit:

Vaporariũ.

Caminus.

——coelóve paratum
Fluxit opus, Siculis an conformata caminis
Effigies lassum Steropem, Brontonq; reliquit.

Musivo opere) Musivi huj' operis, quod ...lgò Mosaicum appellatur, mentio fit in vi... Pesennii Nigri, & apud Augustinum, de ...vitate Dei. De hoc Musivo sive Mosaico ...pere Nilum scholasticum epigrammate illo ...ræco sensisse Alciatus censet, quod ipse ita ...atinum reddidit:

Musivum sive Mosaicum opus.

Sunt Satyri salsiq; petulciq; : ast age cur te
Ad nos vertentem lumina, risus habet?
Admiror, qua arte ex aliis aliisq; lapillis,
Tam citò compositum transierim in Saty

Hinc, qui artem istam callebant, *Musearii* ...ćti videntur *in l. 1. C. de excusat. artific lib. 10.*

Musearii.

Nominabantur Insulæ.) Insula n... tantum terram significat, in flumine mari... aquis circumfluam, ob spiritum solo erum... re non potentem, enatam, ut auctor est P... nius *lib. 2. Natur. histor*; sicq; dictam, quod... salo, id est, in mari sit: ut scribit Festus: S... & domum denotat ab aliis sejunctam, & q... communibus parietibus cum vicinis non a... hæret, ac publico privatorumvé circuitu c... cingitur. Qua significatione Insula... Ulpiano accipitur *in l. si insulam, de verbor. ob*... Scævola *in l. non utiq; § si quis insulã. ff de eo q*... *certo loco.* & Paulo *in l. 3. § effracturæ. ff. de off*... *præfect. vigil.* Et in hoc potissimùm à Do... secernitur, quod Domus sint habitation... ædificia conjuncta proximis & vicinis dom... rum parietibus, ut viciniam numerosam... frequenti habitatione stipatam efficiant. ... sti finitionem Alciatus ex Cornelio Tac... *lib. 15. Annalium* confirmat *in l. Urbana. 16*... *de verbor. sign.* Is, propter crebra incend... cum multi aquæductus in Urbem deferr... tur à Nerone excogitatum tradit, ut aqua p...

Insulæ.

Insula à domo quid differat.

va

orum licentia intercepta, quo largior & ribus in locis haberetur, in publicum flue-; ædificiaq; non communione parietum, l propriis quæq; muris ambirentur; canalis putà eis in parietibus additis, ut repriméignibus aqua facilius decurreret. Hinc ſularum nomen: quæ non modò ab incens tutiores; ſed etiam à furibus, qui per telas commeare in eas non poterant. Ideoq; eis pretioſiora quæq; reponebãtur, ut quæ lius effracturę periculo ſubjicerẽtur. Quod imadvertens Paulus *in d. l. 3. § effracturæ. de c. præfect. vigil.* Effracturæ, inquit, fiunt erunque in Inſulis horreisq;: ubi homines eciosiſſimam partem fortunarum ſuarum ponunt. Ab Inſula, *Inſularius* dicitur rvus, qui inſulæ cuſtodiendæ curam gerit: & *Saltuarius*, qui ſalt⁹ vel fundi tuendi mas, quàm colendi cauſſa paratus eſt.

Inſulæ domibus tutiores.

Inſularius.

Intereſt enim Domini, fines prædii tueri. *ĩ ita legatus. 16. § Dominus. ff. de Uſu & habit. um quæreretur. 60. § fin. de legat. 3.* Ideoq; Inlarium, Urbanorum mãcipiorum numero beri Pomponius ſcribit: ſiquidem cuſtodia opriè civile eſt officium: niſi ex domini denatione aliud colligatur. *d. l. urbana. § Inſuius. & ibi Brechæus. de verbor. ſignif.* Errant itur Cælius Rhodiginus *lib. 7. lection. antiar. cap. 31. & lib. 25. cap. 20.* & Alexander ab

Alexandro *lib. 3. General. dierum capit.* 25. du[illegible]
Inſularios interpretantur Servos viles ac peſ[illegible]
mos, abſq; ciuitate, & in inſulas deportato[illegible]
ſive in publicum opus atque in metallum d[illegible]
mnatos. Sanè *Inſulares* hi dicerentur rectiu[illegible]
quàm Inſularii. Sic enim Inſularem po[illegible]
nam legimus, pro ea, qua quis in inſulam
deportatus eſt. Marcell. Nec ſtrepente,
nec obſiſtente, inſulari pœna
mulctati ſunt.

Inſularis.

DE STATVIS EX MVLTI[illegible] PARTICVLIS SEV CRVSTIS COMPOSITIS.

SOLebant etiam Statuas ex ma[illegible] morum cruſtulis coagmentare [illegible] tanta compagine & firmitudin[illegible] ut ex ſolido marmore factæ viderentur, [illegible] pluris etiam æſtimarentur. Aegypt[illegible] crebrò his utebantur, ut & Theodorus ſcu[illegible] ptor. At Græci artem hanc ignorarun[illegible] ut auctor eſt Diodorus Siculus.

NOTÆ.

Cruſtarum cum mētionem faceret Auct[illegible] noſter, venit mihi in mentem ejus, quod Pr[illegible] culus tradidit *in l. quidam Hiberus. 13. circa fin[illegible]*
ff.[illegible]

Cruſta.

le servitut.urban. præd. licitum esse, parietem mmunem incrustare: sicuti picturas preosissimas in pariete communi habere licet. ıntum enim abest, ut incrustatione vel pas communis deterior reddatur, ut ex parejus qui incrustat, melior etiam fiat & ortior. *l. in fundo. 38. ff. de rei vindic.* Incrustaone certè parietem exornari Paulus ait *in l. pensæ. 79. § fin. ff. de verbor. signif.* Est autem crustare, parieti, pavimento, aut alteri opecrustam adjungere, inducere & applicare. *o. Corasius lib. 4. Miscell. cap. 16.* Ejuscedi incrustatione Venetiis exornatam vidi opstupui Divi Marci ædem: quæ cùm penè ta purissimo fulget auro, tum intus extraq; ca imum marmoreis tabulis est compacta: ex Sabellico in historia Veneta *decad. 3. lib.* Philippus Camerarius, Magni illius Joaimi F. Jureconsultus insignis, & inclutæ ac ebratissimæ Noricorum Reipublicæ Synlicus dignissimus, in præclaro illo opere Operarum succisivarum refert *cap. 64.*

Incrustare.

Templum D. Marci Venetiis.

Philip. Camerarius.

DE CELLIS.

Veteres an habuerint Cellas.

Equidem opinor, veteres non habui cellas subterraneas, quādoquidem d lia, in quibus vina adservabant, sub te ram dimittebant: præsertim si hæc esse imbecilla, ut Plinius * *tradidit. Id ve superfluum & supervacaneum fuisset, subterraneæ exstitissent cellæ. Et quide nec Plinius eodem in loco, ubi & de vin riis cellis, & quomodo hæ fieri debean tractat, sub terra eas fieri meminit: nec iam Vitruvius ad istum modum eas desc bit. qui tamen locus adeò utilis & neces rius nequaquam fuisset prætermissus.*

* lib. 14. cap. 21.

Dolia defossa.

Sanè dolia defodi fuisse solita, etiam ex L gibus nostris * *colligitur. Ac qu ad Cellas jam devenimus, non fuerit al num à proposito nostro admonere, vete non condidisse vina ligneis vasis sive cup quales nos habemus; sed in vasis figulin iisdemque magnæ capacitatis: quippe q carrum sive plaustrum vini capiebant, l est, amphoras 120. quæ 1600. aut secu dum quosdam 1920. libras conficiunt.*

*L. in instrumento. 8. l. cum fundus. 21. ff. de fundo instr.

Vinum in vasis fictilibus conditum.

S

d & ſub dio expoſita habebant vina, Sub dio expoſitum.
æ erant nobiliſſima, ut Plinius eodem
co teſtatur. Cupas, quibus nos uti-
ur, veteres non uſurpabant, niſi Alpi-
n incolæ: ſed harum loco habebant dolia,
æ, ut ex Plinio oſtendimus, terræ info-
ebant. Vinum hoc modo conficiebant. Vini conficiundi ratio
imùm calcabant uvas, & muſtum in
ande aliquod vas, quod Laccus *vocaba-*
r, mittebant. poſteà harum ſcopos cum
lliculis ſubjiciebant ſub prælum, & quod
liqui habebant muſti, in eundem expri- * *in L. ſi ſervus 27. § ult. ff. ad L. Aquil.*
*ebant Laccum, ut ex Vlpiano colligitur**
Varrone lib. 1. de Re ruſtica. cap. 54. Qui-
m extrema illa, racemum putà cum pe-
culis circumcidebant, & denuò preme-
nt: ac expreſſis acinorum folliculis, a-
am addebant, quam pro vino operariis
bant hyeme.

NOTÆ.

Auctor eſt Suidas, in dictione λάκκος, Athe-
enſes & alios Græcos foſſas ſubterraneas ex-
raſſe latas, vel rotundas, vel quadrangulas:
; tectorio inductis, vinum & oleum exce- *Laccus.*
ſe. Id verò foſſarũ genus Laccum fuiſſe no-
atum, ſatis indicat textus in *l. ſi ſervus*
27. §

Interpretatio L. si servus. 27. § ult. ad L. Aquil.

27. § ult. ff. ad l. Aquil. Ubi si tectori locave laccum vino plenum curandum; & ille eu pertudit, ut vinum sit effusum: Labeo sc bit, in factum agendum. Quo loco Buda pro *Tectori* reposuit *Vietori*: & laccum int pretatus est excipulum musti defluentis è to culari. Malè: cum Laccus Ulpiano idem quod alibi *vini cisterna*, quam in terra def sam tectorio inducere & incrustare intus risq; solebant. *l. vulgaris. 21. § sed si de navi. ff furt.* Tector igitur, qui tectorium cister inducit. Tectorium enim incrustatione esse à tegendo sic dictam Alciatus docuit *in rutis. 241. de verbor. signif.* & Johan. Coras *lib. 4. Miscellan. cap. 16. n. 10.* ut sensus sit; T neri tectorem actione in factum locatori Laccum, quem *curandum*, hoc est, incrusta dum conduxerat, pertuderit: quia imperi scilicet culpæ adnumeratur, ut Cujacius plicat *lib. 10. observat. cap. 9.*

Tector: tectorium.

Nec verò Laccu tantùm isto sive Cister ad hunc finem veteres utebantur; sed & D liis, etiam fictilibus: quibus terram adg solitam Javolenus docet *in l. dolia. 26. de fu instruct.* ad vina scilicet conservanda. In hu enim finem dolia defodi solere Ulpianus nuit *in l. in instrumento. 8. d. t.* cui adsenti Pomponius, fundo legato etiam dolia in contineri ait *in l. cum fundus. 21. eod. tit.* I

Dolia fictilia.

Defossa.

illis contentum vinum, *Doliare* Ulpianus ellat *in l. 1. § si doliare. ff. de peric. & comm. rei dita.* Doliare sic dictum, ad differentiam fusi: quod non amplius in doliis, sed in s esse Proculus ait *in. l. vinum. 15. ff. de trit. & oleo legat.* Diffundi scilicet vinum ex cu, sive doliis, vel cupis, in testas, cados & phoras solebat, ad ætatem diuturniorem, vetustatem: quæ vino maturitaté & suatem adfert, ut Adrianus Turnebus intertatur *lib. 1. Adversar. cap. 1.* Unde Horatius *1. Epist. 5.*

Doliare vinum.

Diffusum.

Vina bibes Tauro diffusa.

Cicero 3. de Finibus: Quibus vinum diffun (Turnebus *defusum* legit) è pleno sit œphoro. pro quo Varro dicit: Ubi dies trita præterierint, transfundito. Hodiè vin *transvasare* barbarè dicimus. Amphoverò sive cados, & vasa fictilia (nam & his a condebantur) veteres picabant, vel gylinebant, ne virtus vini aut raritate mate-, aut poris vasorum occultis evanesceret. ratius lib. 1. Carmin. Ode 20.

Trãsvasare.

Amphora cur pice oblita.

—græca quod ego ipse testâ
Conditum levi.

 est, pice vel gypso obstruxi & obduxi, vel rustavi, Græcam autem testam appellat, a primùm in Samo plastice, id est, figlina enta est, auctore Plinio *libr. 35. cap. 12.*

Notis & titulis signata. Præterea Notis & titulis signabant amphor & fictilia illa vasa, quibus vinum erat cond tum. Hinc Juvenalis Satyra 5.

——cujus patriam titulumq; senectus
Delevit multa veteris fuligine testæ.

Unde & proverbium, *De meliore nota:* de qu apud Turneb. *d. cap. 1.* Contrà Resign

Resignatæ. re amphoras vel cados Relinere dicebãtur, operculũ amphoræ è cortice vel subere pic tum vel resinâ obturatum dimoverent. T rentius: Relevi dolia omnia, omnes seria Horatius *lib. 3. carm. od. 8.*

Corticem adstrictum pice dimovebit
Amphoræ.

Quò pertinet illud Tibulli:

——Chio solvite vincla cado.

Planè, qui Doliare vinum vendidit, nisi tempore vinum tollatur, id potest effunder Atque ut sciatur, vino ad mensuram vend to, quantum emtori perierit, qui pro e quod admensum fuerit, pretium debet; m

Mensuram per Corbem facere. Intellectus § ult. L. 1. de peric. & cõmod. rei vẽd. suram, ut Jureconsulti veteres tradiderun facere per Corbem potest. *l. 1. § ult. ff. de per & commo. rei vendit.* quod facetè à veterib dictum videtur, ac si per cribrum dixissen ut sic quod ex dolio diffunditur, quasi in v aliquod effluat statim & effundatur. V est enim, ut Corbis vinum contineat: cu juxta Varronem *lib. 1. de Re rustica cap. 22.* f

ex

viminibus, colligendis liquidis inepta; & priè cogendis fructibus comparata sit *l. in rumento. 8. ff. de fundo instruct.* Ac ut maximè possit Corbis consertè contexteque fieri: rbem tamẽ mensuræ genus esse negat Cuus *lib. 2. observat. cap. 36.* Ex quo dubia nnihil redditur Turnebi opinio: qui *lib. 7. versarior. cap. 23. ex d. l. 1. § ult.* conjicit, Ur- & amphoras sparteas parari solitas ad vim metiendum: cum, si fictiles essent, trando sæpè, ut in metiendo fit, frangerentur. imadvertere enim debuit Vir doctus, Ulnũ eo loco jocosè id dicere, & molesto leri facetias ac jocos reponere. Superiore nq; paragrapho dixerat, Laudandum esse itorem, si non effundat, cum possit effune. Deinde hortatur eum, ut dolia gratis ıcedat; aut si id nolit, locet. Si ne ista quin venditori sedeant; ut vinum vendat mino adversarii detrimento. Quod si neque : placuerit, & ante vindemiam, quo tem-re doliorum opera necessaria futura sit, ndum evacuata ea fuerint: integrum esse ıditori, ex faceta & jocularia Veterum sentia, *mensuram per Corbem facere*, hoc est, effdere. Cæterùm an in vasis vina- etiam dolia sint; quod Javolemus ait, :sertim si vinum habeanr *l. vinaria. 206. verbor. signific.* Trebatius à Proculo repre-

Turnebi conjectura dubia.

Dolia an sint in vasis vinariis.

hensus negat *in l. vinum 15. ff. de tritic. vin* *oleo legat.* Cujacius solerter & ingeniosè exp cat. *d. lib. 2. Observat. cap. 36.* Vina po vetustate quàm maximè commendantur, generosa censentur. Nam & Christus Sal tor noster: Nemo, inquit, vetus vinum bens, statim vult novum. Vetus enim est m lius. *Lucæ 5.* Et Salomon in Ecclesiast. Vin novum inveterascet, & cum suavitate bi illud. Hinc Plautus in Casina, Sapientes putat, qui veteres fabulas spectant libent ut & eos, qui vino vetere utuntur. Ce diuturnitate temporis vina meliora fieri, H ratius ostendit:

Vina vetera optima.

Si meliora dies, ut vina, poëmata reddit.

Ideò avitum sibi fundi optat Ovidius:

Qui properant, nova musta bibant. mihi fun avitum
Consulibus priscis condita testa merum.

Et Tibullus:

Nunc mihi fumosi veteres adferte phalernos
Consulis, & Chio solvite vincla cado.

ita enim Pierius *Hieroglyphicon lib. 51.* emend cum prius ita legeretur

——fumosos veteris proferte Phalernos Consul

Fumosum enim Consulē poëta appellat, p vetustate quadam veluti fuligine coloratu Romani enim atria sua Majorum illustriu imaginibus complebant, ad excitandam s

li

t posteritatem: ut quod sibi imitan-
proponerent, adsiduè contemplarentur.
de & Cicero ad Pisonem, Imagines illas, *Fumosæ imagines.*
vetustatem scilicet & fuliginem, ut jam
imus, fumosas vocat. Obrepsisti, "
uit, ad honores, errore hominum, com- "
ndatione fumosarum imaginum: qua- "
n simile nihil habes, præter colorem. ut "
omninò debeat apud Juvenalem:

Fumosos equitum cum Dictatore magistros.

Notum verò est, cados atq; amphoras no- *Consulum nomina cadis inscripta.*
nibus consulum fuisse inscriptas, ad tem-
ætatemq; vini indicandam, jam inde ab
us conditione inchoatam. Horatius:

O nata mecum Consule Manlio
Testa, &c.

assim. Hinc cum L. Opimio Cos. vi-
onitatem præcipuam commendet Plini-
b. 14. cap. 4. rectè Cicero *Opimianam*; ut
Initianam vini notam optimam appellat, *Vinum Consulare.*
llorum hominum Consulatu. Factum
e est, ut *Consulare* vinum pro vetustissimo
ptimo fuerit usurpatum: sicuti Adr. Tur-
lib. 25. Adversf. c. 24. ex illo Martialis notat:

Potavi modò Consulare vinum.
Quæris, quàm vetus, atq; liberale?

Monet tamen Gualtherius ad Horatium
. *Epist. 15.* nisi ad ætatem vini, laudabile
ingenium accesserit; tum generositatem

illam, quæ ex loci bonitate magis quàm
tuſtate æſtimanda ſit, planè defuturam.
num enim illud nullam ferre vetuſtate
& vel tantillo fieri *edentulum*, hoc eſt, ut
ſemet interpretatur, nullarum virium,
certè perexiguarum. quanquam Plau
in Pœnulo, Vinum vetuſtum, & ob id p
cioſum, licentioſa quidem, at eleganti lo
tione, Edentulum appellaſſe videtur: cui
ætatem & ſenium quaſi dentes excider
quo etiam ſenſu L. Apuleius *lib. 2. Mileſia*
vini cadum in ætate pretioſi à Byrrhena
miſſum ait. Eadem hæc vini veteris b
nitas in cauſſa eſt, ut debitor pro vino n
vetus creditori ſolvens, obligationis nexu
beretur. Etſi enim vinum in eadem b
nitate, ex ipſius contractus naturâ, redd
dum eſt, etiamſi cautum non fuerit, ut æ
bonum redderetur. *l. cum quid 3. ff. Si cert.*
tat. quia tamen vetus novo melius eſt, ipſ
quoq; bonum meritò dici debet. *l. ubi au*
non apparet. in pr. de verbo: oblig. cum res, c
pluris eſt, utiq; tanta ſit. *l. cum furti. ff. c*
lit. jur. Ideoq; debitor, cujus nihil
modo interſit, ſolutionem eam recipere
gi queat. *l. Paulus. ff. de Solut.* cum liberari
bitorem placeat, rem meliorem præſtan
quantumvis invito Creditore. *l. penult.*
ex noxali cau. agat. non obſtante Johan
glo

Vinum Edentulum.

Vinum vetus pro novo cur ſolvere liceat?

ſſatoris ſententia, cui Joh. Coraſius ſatis-
it *lib. 3. Miſcellan. cap. 12. n. 6.* Cæte-
n generoſi vini vires & effectus varii de- *Vini effectus.*
ıtantur à Poëtis. Nam & ſolicitis ani-
s onus eximit: curas, metum, pauperiem
gat: & ſpes jubet eſſe ratas: *——neq;*

Mordaces aliter diffugiunt ſolicitudines.
Quis poſt vina gravem militiam, aut pauperiem crepat?

Horatius *lib 1. Carm. Od. 18. Et lib. 3. Od. 21.*
nphoram ita alloquitur:

Tu ſpem reducis mentibus anxijs,
Vireſq;, & addis cornua pauperi,
Poſt te neq; iratos trementi
Regum apices, neq; militum arma.

Quò pertinet etiam illud ſapientis, *Pro-
b. cap. 31. v. 6. 7.* Date ſiceram mœrenti-
s, & vinum iis, qui amaro ſunt animo.
ɔant & obliviſcantur egeſtatis ſuæ, & do-
is ſui amplius non recordentur. Nam,
gravis eſt Socratis apud Xenophontem
tentia: Vinum non aliter mœrori mede-
', quàm mandragora hominibus: lætici-
q; non aliter excitat, quàm oleum inſper-
n igni flammam adauget. Vinum cer-
& Deo & hominibus lætitiam dare ſolere,
than pronunciat, *jud. cap. 9.* Sed &
llo magis ſtimulo cōcitatur Muſica quàm
vis vini guſtu. Ovid:

——nec non & carmina, vino
Ingenium faciente, canunt.

Et Tibullus:

Ille liquor docuit voces inflectere cantu,
Movit & ad certos nescia membra mo

Disertos autem Vinum facere, ex vulg illo constat:

Fœcundi calices, quem non fecere diser

cum fomes hoc quidam sit, & incitabul ingenii virtutisq;, ut Cretensis ille apud G lium jactitabat *lib. 15. Noct. Atticar. cap. 2.* ni deniq; utilitatem vix Deorum poter æquari posse, Asclepiades pronunciavit, est apud Plinium *lib. 23. cap. 1.* Plura de v laudibus, ut poteram, adcumulare nolui forsan, Laudibus arguerer vini vinosus. ut læticiæ huic, quæ ex vino promanat, n dum imponamus: meminerim' illius, qu Salomon ait: Exultatio animæ & cordis num moderatè sumtum. ad jucunditat enim creatum est, non ad ebrietatem, c te vita defraudet. Rectè Anacharsis, mum cratera sanitatis esse dixit, alterum laritatis; tertium contumeliæ; quartum saniæ. Ex immodico scilicet & imn derato vini usu, rerum omnium oblivio morsq; memoriæ. Vino sapientia obu bratur, vigor animi impeditur, & ingeni obruitur: vel, ut Gellii verbis utar, crel

Vini immodicè sumti effectus.

&

ngentibus poculis omne ingenium in-
gitatur. A Salomone certè quasi Ili-
quædam malorum, quæ dat ebrietas, col-
tur: præsertim verò *Proverbior. cap. 23. v.*
ubi ita queritur: cui væ? cui dolor? cui
e? cui querimoniæ? cui vulnera impunè?
oculorum rubor? postea subijcit: vini
tatoribus, & compotationes rimatum
ntibus. Sed & Horatius, cum singula enu-
rare non posset, damna illa aggravando
lamat:

Quid non ebrietas designat! operta reclu-
dit. &c.

m, ut ille dicebat:

Arcanum demens detegit ebrietas.

uod & sapiens confirmat *Proverb. cap. 30:* Nullum, ait, secretum est, ubi regnat ebri-
s. Dicacitate quippe plurimum Ebrii ent. Cujus garrulitatis ergò Picam Bacho licatam Plutarchus affirmat, & refert Pie-
s *lib. 23. Hieroglyphicω̃n.* Sed enim & Pla-
n legibus, Nullum tormentum ad verita-
n eliciendam, vino efficacius adhiberi sse dicebat, Quò respexisse videtur Hora-
s, *de Arte*:

Vinosi, garruli.

Pica cur Bacho sacra.

Vinum, tormentum.

Reges dicuntur multis urgere culullis,
Et torquere mero, quem perspexisse laborãt.

enim urgere culullis, vi poculorum, &
gioris meracirorisq; potionis elicere, quid-

quid latet secreti abditum in mente biben-
tis. Torquendi verbo etiam *in ep. 18. li.*
1. utitur idem Poëta, cum rationem consue-
cendi & convivandi cum amicis præscribit:

Arcanũ neq; tu scrutaberis ullius unquam,
Commissumq; teges & vino tortus & irâ.

Libidinis incentivum.

Quid quod vinum haud dubiè maximum
est libidinis incentivum: ut non immerito
Liberum sive Bachum, hortatorem & armi-
gerum Veneris Apuleius appellet: si quidem
vinum restinguat omnem pudoris ignavi-
am, & alacrem vigorem libidinis incutiat:
atq; hac sitarchiâ (hoc est annona & alimen-
to) navigium Veneris indigeat solâ. Nam
ut est in proverbio, Sine Cerere & Libero fri-
get Ven⁹. Hinc tantoperè à Tertulliano lau-
datur illud Romanæ civitatis institutum, qui

Mulieribus vinum interdictum.

Mulieres Romanas ait olim usq; adeò vino
abstinere jussas, ut matronam ob resigna-
tos cellę vinariæ loculos sui inediâ necarint.
Sub Romulo verò, quæ vinum attigerat,
impunè à Mecennio marito necata sit. Cæd-
enim accusatum ad Romulum, ex Patrum
sententia absolutum esse Plinius scribit *li.*
14. cap. 13. Mecennium enim & Leges, quas
vxor violârit; & morem patrium, quem
neglexerit; & matrimonium suum ultum
esse: quasi eam in adulterio deprehenderit,
quæ incitamenta maxima libidinis, furti

at

nimis avidè ſectaretur: ut P. Acrodius
rt *lib. 2. Decretorum, ſive Rerum judicatar.*
de Extraordin. crimin. Eadem rati-
& Pompilius Faunus Fatuam Faunam
is myrteis ad mortem uſq; cæcidit, quod
tra morem decusq; Regium, clam vini
m ebibiſſet, & ebria facta eſſet. *Lactan-*
lib. 1. cap. 22. At nunc, ô tempora, ô mo-
eam ſibi impunitã vini licentiam Mulie-
uſurpant, ut ab his viros bibẽdo non pro-
ari dicam, ſed & ſuperari, cum perpetuo
us iſtius dedecore atq; infamia videamus.
rimis verò & ſacerdotes vinum & ſiceram
ua omnis potio, quæ inebriari poteſt,
ncupatur) bibere prohibentur: ne in cra-
a & ebrietate aggraventur corda eorum.
vinolentum. 35. diſt. Venter enim me-
eſtuans, cito deſpumat in libidinem. Ubi
ietas, ibi libido dominatur, & furor. *can.*
ter. ead. diſt. Luxurioſa quippe res vinum
, & tumultuoſa ebrietas. *can. Luxurioſa.*
. . atq; adeò omnium vitiorum fomes.
ult. ead. diſt. Venter & genitalia, ait
eronymus, ſibimetipſis vicina ſunt, ut
vicinitate membrorum, confœderatio,
elligatur vitiorum: in tantum ut vini li-
or vel in authorem quoq; ſuum laſcivire
n erubuerit. Iſtius certè liquoris ardore
itus Noa pater, eam partem, qua viri di-

Vt & ſacerdotibus.

cimur, tegere non potuit. Unde à Cham
filio irrisus, caput ejus diris devovit. qua
quam sunt, qui putent, Chamum patri nu
dido, virilia ostentanti, sterilitatem ind
xisse malefico carmine. Chamum enim M
giæ improbæ opificem, & Zoroastrum, qu
si viventem stellam fuisse vocatum, Steph
nus Forcatulus retulit *lib. 1. de Gallorum Im
perio & Philosophia. fol. 12.* Hodiè pauc
reperias Invinios. Ita enim Abstemii,
qui absq; vino sunt, appellantur ab Apulei
lib. 11. Milesiacar. Nec possum jam no
meminisse miri cujusdam Hierophantę (Sy
cophantæ pene dixeram) aulici: qui, etsi v
ni libidine, ut cum Gellio dicam, usq; ad lu
dibria ebriosus, tantum non lupanari clar
bat infamia: ad imperitum tamen vulgus,
gynecæum inprimis, Religiosæ ac sanctio
ris vitæ castimoniam, mirum in modu
ementiebatur. Eum ego, cum vini tu
chorearum ductu & incalescentiâ inflam
matum atq; exstinctum, hoc Epitaphio ca
mine sum prosequutus:

Noha cur Chamum filium exsecratus.

Invinii.

Epitaphium ebriosi & lascivi.

Hæc mea, quicũq; es, qui transis busta, Viato
Busta precor fusis humida redde cadis.
Sparge merum cineri, lætentur ut ossa sepulti:
Ipsa etiã urgetur (quis putet?) Vmbra si
Atq; Dioneam, tumulum prope, consere myrti
Nũc quoq; apud Manes est mihi grata Ve

Et can

t cane: Te Veneris juvet & lascivia Bachi,
Qui Bachi & Veneris latus alumnus eras.
ost hæc plena mero cape pocla. an lēte moraris?
Epotis cyathis & tribus, Hospes, abi.

l quoq; addidero, Noctuam avem Bacho *Noctua Bacho invisa.* sam fuisse, utpote cui vitem denegarit, mq; à suis racemis abegerit, quòd Mor-bus vinum criminata fuerit. Proin-i infantes Noctuæ ova adsumserint, per-iò vinum odisse feruntur, & id non mo-ion bibere; sed & temulentos formidare: Philostratus auctor est, & Lilius Grego-Giraldus retulit, de *Historia Deor. Syn-n. 8.* Contrà verò Caper Bacho gra- *Caper gratus.* & acceptus fingitur, quod putationem nus doceret, dū vitis, quam Caper præro-t, felicius provenisset, tanquam damno ceret. *Hyginus lib. 1. cap. 274.* Hinc pricornus in signa cœlestia relatus, & Ca- *Eidemq; immolari solitus.* Bacho immolari solitus, ut Deo amicum nial, non ut infestum, quemadmodum æca vanitas existimavit. Nam in mo-ositum erat, ut capitibus victimarum vi-n adspergeretur. Hinc illud Ovidii:

Rode caper vitem: tamen hinc cum stabis ad
In tua quod spargi cornua possit, erit. (arā,

e Capra Minervæ nunquam, ut nec ali- *Caprinum genus Minervæ infestum.* quidquam caprini generis, quemadmo-n Varro loquitur *lib. 1. de Re rustica cap. 2.*

immolabatur, quia olivam vel lamben
sterilem faciat. Ejus enim salivam e
fructui venenum. ut ex Varrone Stepha
Forcatulus retulit *lib. 1. de Gallorum impe*
& philosophia: licet ab ipsius sententia, qu
ad hirci immolationem, non nihil reced
Expressis acinorũ folliculis aquam add
bant) Id Catoni est, *vinaceos lavare*, hoc es
ex vinaceis aqua persusis Loram facere.
enim potionis genus, *Loram* etiam Var-
ro appellat, de Re rustica. *cap. 54.*
de quo videatur Adr. Turne-
bus *lib. 25. cap. 20.*

Vinaceos lavare.
Lora.

DE PALÆSTRIS ET STADIIS.

F*Abricabant etiam* Palęstras, *au* Stadia: *in quibus adolescente exercebantur luctando, curren do, saliendo, jaculando, & cum cæst pugnando. Locus ille quadratus erat & stadium nominabatur, quia duorum Stadiorum habebat ambulationis circui tionem: quæ quartam mille passuum con tinet partem. In hoc tres porticus sim plices erant dispositæ; quartaq́, quæ a meri*

Palæstræ.
Stadia.

* Verba sunt Virtuvii lib. 5. cap. 11.

as regioneserat cõversa, duplex: uti tempestates ventosæ essent, nonpossergo in interiorem partem perveni- Sub hac aperta erat porta, quæ in m ducebat amplissimam, undiq; sedes ntem: in quibus Philosophi & Rhes sedentes disputabant. Eaq; di- tur Exedra *sive* Ephebeum, *eò quod* lescentes, qui & Ephebi dicuntur, ibi liebantur. Quia enim veteribus ci erant libri: disputando magis, quàm bendo se exercebant, ut Suidas scribit, bo Gymnasia. Eratq; locus ille in- capituli Monachorum, quod in Moeriis solet cogi: cujus in locum Scholæ ræ successerunt. Exedra tertia te longior erat, quàm lata, ut Vitruvi- lescribit: * & á dextro ac sinistro late- concamerationes habebat, balneorum i inservientes. Similis huic locus mnnum Pisis exstat,* Campus-sanctus *ellatus. qui tamen per omnia ad veterẽ m modũ non est efformatus.*** Qui- n existimant, inibi constituta fuisse* mnasia: *quorum tria Athenis habe- itur; Academia, Lyceum & Cynosar- ges.*

Exedra. Ephebeum.

* *lib. 5. cap. 11.*

*** *In manuscripto Italico, paucula quædam, ut vitiosa planè, omisi.*

Gymnasia.

ges. in quibus juvenes ante bellum ex cebantur, ut Suidas ait, in verbo Lyceu

NOTÆ.

Palæstræ notatio. Palæstræ græca vox ex usu facta est Lati πάλην enim Græci luctam dicunt, ἀπ πάλλειν: sive quod totius corporis mem luctando concuterentur: sive quod ante ctā Vrna moveretur, ut Servius voluit: q niam sorte ducti luctabantur. Fuit tem Lucta pars tantum Gymnastices, ut P tarchus scribit *lib. 2. sympos problem. 4.* siq *Gymnastica partes.* dem hæc quinq; constabat exercitationib Cursu, Luctu, Saltu, Jactu, & pugilatu c cæstu. de quibus Iul. Cæsar Scaliger *lib poëtices cap. 22.* Eædemq; à Paulo quoq; censētur *in l. 2. de alear. lusu & aleator.* Ubi SC cautum esse ait, ut non nisi his ludis tant *Quinquertiū.* in pecuniam ludere liceret. Iidemq; Qui quertium Festo dicuntur, quod quinq; tibus illis id ludi genus constaret: ut & Pe *Pentathlum. Pancratium.* tathlum. Hermolaus ad Plinium, Pa cratium dicit: sicuti & Pancratiasten, qui omnibus ludis vicisset. qua de re tamen deatur Alciatus *ad l. un. C. de Athletis lib. 10.* *Palæstra etiam locum denotat.* Turnebus *lib. 27. Adversar. cap. 8.* U autem obtinuit, ut Palæstra non tant quinq; istos ludos denotaret: Sed & locu in quo ii exercentur. Vlpianus elega

te

De palæstra appellat eum, qui palæstræ operam. *l. Sed si quid. ff. de Vsufr.* Sic [pales]*tritæ* dicuntur, qui se pale exercent; ma[gistr]i luctationis, & omnis palæstricæ exer[cita]tionis gnari. Apulejus: An ignoras, [...]ote, nudũ nec à decem palæstritis te spo[liari] posse? hoc est à robustissimis atq; exerci[tati]ssimis quibusq;. Sciendum & illud Spartanas virgines nondum adultas, in [disc]orum jactu, cursu, & palæstra exerceri [...]tas omnes nudas. Id quod ne Plato [qui]dem improbavit: imò censuit, ut non [so]lò puellæ, sed & anus luctarentur cum [vir]is: ut patientes laborum, facilè res ardu[as s]ubirent. Quo studio Lacones in po[ster]um adeò affecti sunt, ut Gymnasia & [pal]æstras, quibus tota Græcia dedita erat, [...]occupasse animos tradant, ut pro fortib⁹ [m]ilitibus se bonos palæstritas & athletas di[ci p]otius exoptârint. *Alexand. ab Alex[and]ro lib. 2. Genial. dier. cap. 25.* Nec verò [sile]ntio prętereundum est, Palæstram à vete[rib]us Mercurii habitam fuisse filiam. de [qu]a Lactantius: Cum aliquando, inquit, [Me]rcurius somnum caperet, quidam dor[mi]enti tetendit insidias. qui conata pere[giss]et, nisi eum filia Palæstra excitasset. Qui [cum i]n odio terræ migrasset ad cœlum, credi[tur] est obiisse: quo facto injuriosam meruit sepul-

De palæstra.

Palæstritæ.

Spartanarum circa palæstram studium.

Palæstra Mercurii filia.

ſepulturam. Vnde Statius *lib. 2. Theb*

Pollutamq́ʒ ſuo deſpectat Phocida buſto.

Luctæ inventrix. Hanc Mercurii filiam Palæſtram, Philoſ tus in Arcadia luctam inveniſſe ſcribit. in palæſtricis illis exercitiis Mercurium *Mercurius cum Hercule cultus in palæſtricis.* mul cum Hercule cultum fuiſſe Phurn ait: vel ideò, quod cum ratione fortit moderanda ſit. Qui enim vi corp ſola nituntur, rationemq́; quæ artes in invexit; negligunt, his admodum illis q piam decenter dixerit: Dæmonie, perd robur tuum. *Lilius Gregor. Gyraldus de Hi Deor. Syntag. 9.*

Stadium. *Stadium*) Stadium Latinè curricul dicas, in quo equi currunt, & athletæ certa ἀπὸ τῆς ςάσεως ſive ſtatione nuncupatu quod Hercules eo ſpatio uno ſpiritu c fecto conſtitiſſet. de quo Gellius *lib. 1. N Attic. cap. 1.*

Gymnaſia. *Gymnaſia*) Sic propriè dicebantur l in quibus gymnici ludi ab athletis nudis oleo unctis, ac pulvere aut arena conſpe exercebantur. quod nomen haudquaqu literariis ludis convenire putat I. Cæſar Scaliger *lib. 1. Poëtices cap. 22.* cum nuſquam minus, quàm in tam ſanctis ſodalitatibus nudos agere conveniat.

I

E THERMIS AVT BALNEIS.

Hermæ & Balnea Romæ adeò fuerunt magnifica, ut etiam murorum quiæ, altitudinem ipsorum intuenti nirationem moveant. Antoninæ &)cletianæ *thermæ, ubi hodiè Certesium templum, ab Angelis cognomina- ı, exstat, altitudine & latitudine om- ædificia superabant. Multa hæ habebāt lavia: Sed tria præcipuè balneis desti- a: In quibus tria ahena,* caldarium icet, tepidarium, & frigidarium ita nt collocata, ut ex tepidario in calda- n, quantum aquæ caldæ exisset, influe- : ac de frigidario in tepidarium, ad dem modum. Veteres frequenter bantur Balneis, eò quod absq; tibiali- incederent, ut infra dicetur. Ac a viæ admodum pulverulentæ erant, bra lotione indigebant. Vndè ho- quoq; in Italia multi lacus appellantur nea; ut & Balneola, sive balnea mino- Balnea nunc quidem in usu non t, præterquàm rarò, & in paucis quibusdam*

Thermæ.

Antoninæ & Diocletianæ.

* *Vitruvius lib. 5. cap. 10.*

Thermarum frequens usus.

busdam oppidis: res mehercule vilis nullius splendoris. P.Victor scribit, mæ DCCCLVI balnea publica ex tisse.

NOTÆ.

Thermarum, quæ ab aquarum calidit nomen sortitæ sunt, quamplurimæ fuer Romæ. Inprimis tamen celebres An ninæ & Diocletianæ. Antoninas th mas Andr. Palladius de Antiquitatib⁹. Ur Romæ. ab Alexandro absolutas fuisse admirandæ altitudinis, & cum pulcherri marmoribus, tum maximis columnis or tas. Ad ædificationem verò Dioclet narum, quæ & ipsæ stupendæ altitudi erant, Diocletianum centum & quadrag ta millia hominum, multis annis condu habuisse. Thermarum autem dilig descriptio habetur apud Vitruvium *lib cap.10.* Hæ crescente Principum luxur magno sumtu ac splendore ædificabant ita ut lavacra sæpê instar Urbium vider tur: nec mirum fuerit, ipsos etiam Princi ad frequentem thermarum usum, deli ipsarum fuisse allectos. quemadmod Sypontinus ad Marcialem recenset, & c apud Svetonium, tum alios passim, præs tim verò Alexandrum ab Alexandro vid

Thermæ Antonina.

Diocletiana.

Thermarum. luxus.

Et usus: etiam apud principes ipsos.

lib. 4. genialium dierum cap. 20. Balneum è Græcis βάλανον Beroaldus *ad lib. 1. Apu*lictum putat, quod anxietatem pellat ab no. quanquam Alciatus *lib. 1. Præter*ôr. & Brechæus *in l. Carbonum 167. de verb.* Balneum, sive Balineum, imitatione abuli Græci βαλανεῖον à Balanis deducit, quod Balanis, præsertim immitioribus ccatis, vel etiam glandium βαλανῶν te- & corticibus veteres consuêrint fomengni admovere, ut Suidas scriptum relit. Sanè Balnea, quædam laborum remedia, idem Suidas ait: quamvis non et, eadem esse certissimam ad delicias vi-, & frequenter his utentes effœminare.)em, ait, ingressus cum esset, quæ lavahaberet, partī manu & arte facta, partim rræ gremiis scaturiētia, & cum voluptate tilitatē & delicias hominum ebullientia no, quod ajunt, flumine delatus, volucis Servus evasit. Tertullianus caloris nguinis servandi caussa, lavacra institu- serit. Sic enim *in apologetica*: Non la-, inquit, diluculo Saturnalibus, ne & tem & diem perdam. attamen lavor nesta hora & salubri, quæ mihi & calorem nguinem servet. Plures verò illorum ssas Clemens Alexandrin' recenset: coris munditiem, tepefactionem, sanitatem

Balnei notatio.

4.

5.

Balneorum finis.

& voluptatem. In Balneorum verò, etia privatorum luxum graviter invehitur Sen ca *lib. 13. Epist. 87.* Quis est, inquit, qui sic (Scipio, ille Carthaginis horror) lavari sus neat? pauper sibi videtur ac sordidus, n parietes magnis & preciosis orbibus refulg rint: nisi Alexandrina marmora Numidi crustis distincta sint: nisi illis undiq; oper sa, & in picturæ modum variata circumlit prætexatur: nisi vitro cōdatur Camera: n Thasius lapis, quōdam rarum in aliquo sp ctaculū templo, piscinas nostras circumc derit: in quas multa sudatione corpora e nanita demittimus: nisi aquā argentea e stomia fuderint. Et adhuc plebejas fist las loquor. quid cum ad balnea libertinc pervenero? quantum statuarum, quantu columnarum est nihil sustinentium; sed ornamentum positarum impensæ caus quantum aquarum per gradus cum frag labentium? Eò deliciarum pervenimus nisi gemmas, calcare nolimus, &c. At o & pauca erant balnea, nec ullo cultu ex nata, cur enim ornaretur res quadranta & in usum, non in oblectamenta reperta

Loti ungebātur. Loti autem veteres, oleo corpora soleb perungere, præsertim verò Balanino, ex

Oleo Balanino in primis. lani glande unguentaria expresso: quo unguentarium & odoratum erat, & tar

barl

rbam, quàm ad capillos illinendos accō-
odatum. Horatius *lib. 3. Carm. Od. 29.*

Pressa tuis Balanus capillis.

artialis lib. 4. Myrobalsamum appellat: *Mirobalsama.*

Quod nec Virgilius, nec carmine dixit Home-
Hoc ex unguento cōstat, et ex Balano. (rus,

Id verō Oleum in Lecytho continebant: *In Lecitho.*
od vasis genus erat, ventre protuberante,
eq; angustiore. Gellius Guttum vocat
17. *Noct. Atticar. cap. 8.* Loti etiam Stri- *Sed & distringebantur.*
ibus distringebantur, & mox tergeban-
r linteis. Plinius *in Epistol.* Nam dum "
stringitur, tergiturque, audiebat aliquid "
t dictabat, ut ita ad balneare instrumen- *Balnearia instrumenta.*
m, etiam Strigiles; ut & Oleum & lintea
rtinerent. Apulejus *lib. 1.* Ac simul ex "
omtuario Oleum unctui, & lintea tersui, "
cætera huc eidem usui profer ocyter. Lin-
ı ista Varro *termentaria* appellat, quod cor-
re terantur. Martialis:

Non tam sæpè teret lintea fullo tibi.

us generis fuit opinor *Endromis*, vestis hir- *Endromis.*
ta & villi longioris: qua in balneis & gy-
nasiis præcipuè uti solebant veteres: sic di-
a, quod cursui, hoc est sudōri per cursum
nciliato abstergendo apta foret.

Hujus Tertullianus *lib. de Pallio*, his ver-
s meminit: Endromidis solocem aliqua "
ultitiâ synthesi extrusit. quo in loco notā-

Solox. dum est, *Solocem* (qua dictione, Lana craſ
Feſto ſignificatur) ſubſtãtivè fuiſſe poſitan
Gasper Schoppius. licet Gasper Schoppius, Juvenis ingenioſi
ſimus, & præter ætatem doctus, id verbi Ad
jectivum eſſe putet *lib. 1. veriſim. cap. 1.* Quo
ita accipio, ſi ipſius verbi naturam inſpicia
non verò etiam uſum: cum non infrequen
ſit, ut quæ ſui naturâ Adjectiva ſunt, ipſo u
poſteà facta fuerint ſubſtantiva: quemad
modum *Natali, Conclavi, Punctæ, Cæſæ, Spo*
ſæ, Speratæ, & ſexcentis aliis uſu venit. At
Iohan. Ladislaus. hanc ſententiam quoque Johanni Ladislao
ſingularis eruditionis viro, cum quo, ob ex
miam ipſiꝰ doctrinam & cum linguarũ tu
hiſtoriarum cognitionem exquiſitam fre
quenter converſari ſoleo, probari animad
verti.

Sed ut ad Balnea revertamur: certum eſ
priſcam Romanorum verecundiam nõ eſ
paſſam, ut puberes filii cum parentibus lava
rent. Multò minus igitur promiſcua v
Adverſus promiſcua ſexus utriusq; balnea. ris cum Mulieribus balnea fuêre: in tantum
ut ex Romuli 1. Romanor. Regis ſanction
criminis capitalis reus haberetur, qui ſe nu
dum à fœmina videri paſſus fuiſſet. *Pluta*
chus in vita Romuli. Sed & Lex infamia no
tari jubet eos, qui Mulieres in balneis ad ve
ſtimenta cuſtodienda habuerint conduct
l. athletas. 4. § ait prætor. de his qui not. infam

Qua

uanto gravius igitur mulctabuntur, qui
mmunia cum Mulieribus lavacra habue-
ıt? quod in Christiano nequaquam feren-
m: cum, ut Canon ait, etiam apud Gen-
es prima hæc sit reprehensio. *can. non opor-*
. 81. dist. Quinimò non placuerunt Hie-
nymo lavacra in adulta virgine, quòd et-
n sola seipsam debeat erubescere. Unde
Ixor ita luxuriosa sit, ut etiam cum viris
luptatis occasione lavetur: licentia data
viris, mittere eis repudia, & lucrari dotes,
q; antenuptiales donationes. *Novella 22.*
Nupt. c. si verò etiam. 16. & Novella 117. Vt
at mat. & aviæ. c. quia verò plurimas. 8. cir-
fin. Sicuti & Maritus, cum alienis lavans
oribus, donatione propter nuptias pri-
tur. *l. jubemus. 11. § inter culpas. C. de repud.*
am, ut gravissima est Gyges apud Hero-
tum sententia: Mulier exsuta tunica,
sum simul pudorem exsuit. Atqui eam
o, cum Plauto, periisse puto, cui quidem
n periit pudor. Nulla igitur non turpi-
dinis labe meritò notandus videtur Tibe-
ıs Cæsar: qui Sestio Gallo, libidinoso ac
odigo seni, cœnam ea lege condixit, ne
id ex consuetudine imutaret, aut deme-
; utq; nudis puellis ministrantibus cœna-
ur. *Sueton. in Tiberio. cap. 42.* quanquam
nc præministrandi morem etiam Baby-

Pœna Uxorum cum aliis viris lavantium.

Et contrà.

Puellæ in conviviis nudæ.

lonicis mulierculis in usu fuisse, Q. Curti
testatur *lib. 5. de Reb. gest. Alexand. Mag.* H
„ rum, inquit, licet in cõviviis principiò m
„ destus sit habitus: tamen deinde sum̃a quæ
„ amicula exsuunt, paulatimq́; pudorem pr
„ fanant. Ad ultim̃um, ait, ima corporum v
„ lamenta projiciunt. nec meretricum hoc d
„ decus est; sed matronarum, virorumq́; ap
„ quos comitas habetur vulgati corporis vi
tas. Sed & apud Lacedæmonios Licurg
virgines omninò nudas proponebat ocu
omnium, in publicis spectaculis. At Chr
sostomus graviter admonet, eos à Dæmon
bus impelli, cum virgines denudantes in p
læstram producunt, ad spectationem hom
num. Certè Euripides, mulieres Lacon
cas apellat ἀνδρομανεῖς, quòd impudica su
rum corporum nuditate, multos ad fur
turpis amoris & libidinis adigerent. *B
duin. in pr. Inst. quibus mod. tutel. finiat.* quib
adde, quæ de verecundiæ in balneis eti
ab Ethnicis ratione habita eleganter
scripsit Philippus Camerarius *cap.
31. Operar. succisivarum.*

Et in palæstra.

DE A

DE ARCUBUS TRIUMPHALIBUS.

NOn prætermittam Arcus triumphales, è marmore instar trium ingen-um portarum, marmorei cujusdã pala- formam repræsentantium erectos. In s inscribebantur præclara eorum faci- ra, quorum in honorem exstruebantur. mæ erant XXXVI; extra Vrbem, unus. tq; haud scio, an Ariminii adhuc exstent o illi sanè magnifici: qui jam quidem rierint, nisi Celsitudo Tua sartum te- umq; id præstet, quod ab injuria pluvia- im & temporis adhuc est reliquum.

Arcus triumphales.

NOTÆ.

Arcus triumphales in eorum erigeban- ır honorem, qui exteras civitates, provin- as, & nationes, populi Romani imperio ıbjugassent. Eorum 36. olim Romæ erant: hodiè sex tantum ibi conspici- untur, quemadmodum & Andr. Palladius refert *de Antiquitat. Vrbis Romæ.*

DE COLUMNA TRAJAN ET ANTONINI PII.

Trajani & Antonini Columnæ.

COlumna Trajani omnem admirat nem exsuperat. alta est pedes CX Intus autem testudinea via CLXXXV.g dibus ad fastigium usq; ducit, ubi ossa Tr jani in aurea pila sunt recondita. Ext res ab ipso Imperatore gestæ insculptæ su cum figuris circum circum instar præli scendentibus, tanta cum sculptoris ar ut omnes illæ figuræ, unius ejusdemq magnitudinis contemplanti appareant Et reverà etiam quantitate non differ Alia huic similis erecta est Antoni Pio: quæ & ipsa adhuc in pede est. Ho ejusmodi opera non fiunt.

NOTÆ.

Columnæ cur inventæ.

Monet Pierius *lib. 49. Hieroglyph.* Rom norum quoq; columnas non absq; mysti aliquo intellectu erigi consuevisse: nec d similes in hoc Ægyptiorum invẽtis esse, du aliæ firmitudinis, aliæ rei præclarè gestæ, mæq; supra mortalium conditionem ad u cœlum attollendæ; aliæ captivitatis, aliæ ; fligationis, aliæ opprobrii sint indicia. E

ru

duæ etiamnum Romæ viſuntur, quæ
nanæ potentiæ atq; ſplendoris teſtimo-
n faciunt, Trajano una; altera Antoni- Trajani: & Antonini.
Pio erecta. ad quarum ſummam altitudi-
, quæ admodum excelſa eſt (illa quidē
ım CXXVIII; hæc pedum CLXI, ſi Pal-
o credimus) per interiores gradus, illius
dem CXXIII; hujus veri CCVII, ut idē
adius prodidit, coclitis in modum cir-
ductos commodiſſimus eſt aſcenſus.
XLIV feneſtras habet; hæc LVI. Utri-
verò parti exteriori, unius atq; alterius
præclarè geſtæ inſculptæ ſunt. Trajanus
n nunquam vidit. Rediens enim ex
io cum Parthis commiſſo, Soræ, quod
uciç oppidum eſt, diem ſuum obiit. Ejus Trajani oſſa.
in auream collecta urnam, Romam al-
; hæc in apicem columnæ fuit poſita.
r alia autem Trajanus vel hoc nomine Trajanus leges renovavit.
imi Principis laudibus fuit inſignitus,
d Leges, quæ vetuſtate extabuerant, re-
ari juſſit: ne cui fraudi eſſet, quod pu-
o omnium errore in legem commiſiſ-
Videbat ſcilicet, jus ſæpiſſimè in errore
ico poſitum eſſe *l.3.ff. de offic. prætor. l.3.*
ſupell. legat. niſi tamen quid in naturæ le-
peccetur; contra quam probabilis er-
ıullus eſſe poteſt. *Johan. Bodin. de Repub.*
cap. 4. Antoninus verò Pius vel ob Antoninus e-

omnes subditos civitate donavit.

hoc quoq; inprimis celebratur, q; om
Imperio Romano subditos (exceptis tan
servis) civitate Romana donavit, non res
ptis; sed lege populis omnibus lata. *l. in o*
ff. de statu homin. ut esset Roma gentium
mnium patria *l. Roma. ff. ad Muncipal.* que

Mundi Dominus.

admodum ipse Mundi se Dominum fue
professus. *l. deprecatio. ff. ad L. Rhod. de jact*
In quo quidem Alexandri Magni exempl
quodammodò visus est imitari: qui Orb
terrarum civitatem communem; sua v
castra, civitatis illius arcem appellabat
Plutarchus in Alexandr. Antoninus aut

Cur Pius nuncupatus.

cur à Senatu *Pius* fuerit cognominatus
qui prætereà Imperatores hoc nomen u
parint, diligenter explicatum habe
apud Jacob. Rævardum *lib. 3.*
Varior. cap. 10.

DE MOLE HADRIANI, E
SEPULTURA CESTI.

Moles Hadriani.

MOLes Hadriani, quæ pro sepult ipsius fuit posita, tam stupendæ magnitudinis, ut veluti mundi quod miraculum posset videri. Hodiè præs

Ejus descriptio.

Arcis habitationem præbet, atq; arma tarium inibi habetur, & Castellum sa

A

eli nuncupatur. Circumdabatur co-
nis multis: quarum 80. aut maxima
pars D. Pauli templum ſuſtentant:
ex ſolido ſunt lapide, maximæ cum al-
dinis, tum gravitatis. Habebat ul-
DCC. ſtatuas pulcherrimas, ac circũ-
ibus ornata erat porticib⁹. In culmi-
u faſtigio, Hadriani ſtatua equeſtris
biciebatur. Extra portam D. Pauli
itur ſepultura C. Ceſti, *ad formam*
græ Pyramidis exſtructa: quantum-
quæ juxta fuerunt ædificia, ruinam
int paſſa. Quæ omnia etſi vana
unt: tantam tamen præ ſe tulerunt
eſtatem, ut vanitates noſtræ adſequi
haud poßint.

C. Ceſti ſepultura.

N O T Æ.

Quanta hujus Molis ſtructura fuerit,
d obſcurè ex eo colligitur, quod Narſes
uchus, Juſtiniani Dux, rebus gerendis
mmodatior, quàm ferret naturæ cõditio,
partã victoriam, quam in Gothos Urbe
nâ potitos obtinuit, Urbis clavibus ad
num Imperatorem miſſis, ſignificavit
nta vi hoſtes extrahi oportuiſſet, fretos
e iſta Hadriani Cæſaris, in præſidii

Narſes.

Moles Hadriani, pro præſidio.

formam redacta: ad quod pristinæ vir
immemores, destitutis mœnibus conf
rant. At ea moles sepulchrum fuerat
driani, operosè elaboratum summa art
industria, ex marmore Pario: in cujus f
gio area latissima, ponte ad alteram Tyb
ripam pervio itinere, Urbis mœnia resp
bat. Sed in ea oppugnatione egregios
tuariorum labores, militum sive imper
sive improbitas absumsit: dum projicere
vult ruderum vice dignas Promethei f
vis flammis statuas. Nam & præcipites
eruditis viris angi & lugere tum calam
Romanam, tum miras artificum manu
debantur; simul mœrente Narsete anti
tatem venerabundo, & lugubri læticia vi
riam prosequente, ac verè confitente M
solea & monimenta marmorea violenti
poris prolixi cedere, solas literas adesse
verè lamentatur Steph. Forcatulus *lib.*
Gallor. Imperio et philosoph. Porrò in
lem istam exstat elegans Theodori Bezæ
gramma: quod ob venustatem adscri
placuit:

Pro sepulchro.

Ejus magnificentia.

Theod. Beza.

Cæsareos cineres qua Moles clauserat olim
Arx est Romano nunc sacra Pontific
Quàm benè, qui mortis nunc est mortalib
auctor,
Morti sacratas obtinet iste domos!

C. C

estius autem, cujus Auctor hîc memi- *C. Cestius.*
x Epulonum fuit Collegio: quod in-
di Epulas Jovi, cæterisq; Diis potesta-
abebat. Pontifices veteres, ait Cicero
Oratore, tres viros Epulones esse volue- *Epulonum Collegium.*
à quibus fieret ludorum epulare sacri-
n. Mox numerus Epulonum au-
& præpositus est Rex sacrorũ, qui Rex
iculus dicebatur: Additi deinde & alii
iri, qui sacris libris legendis, carmini-
; Sibyllæ præerant. Hi, quoties pro-
magnos aliquos rerum eventus auspi-
a emergerent, lectisterniis ad pulvina-
eorum factis, sacris suppliciisq; placa-
qui & *Titii sodales* dicuntur. Lucanus: *Titii sodales.*
doctus volucres augur servare sinistras,
ptemvirq; epulis factus, Titiiq; sodales:
T. Tatio, à quo etiam Titiensis tribus,
tia curia vocata est, ut Perotus putavit:
: Beroaldo visum est *lib. 2. ad Apulejum,*
iis avibus, quas in auguriis certis obser-
solebant. Habitabant scilicet Titii
es extra Urbem, & in tuguriis certa au-
servabant. qua de re etiam Lilius Gre-
is Gyraldus scripsit, *Histor. Deor. Synta-*
n. 17. Sanè magna olim fuit Augurum
oritas. Ego autem cum Accio nihil *Augures.*
Auguribus, qui verbis aures divitant
s, suas ut auro locupletent domos.

Cestii porrò, cujus hîc Auctor meminit ramis etiamnum Romæ exstat, hac in ptione: Opus absolutũ diebus CXX ex testamento C. Cestii Corn. Tri. pl. septemviri Epulonum.

Cesti Pyramis.

DE OBELISCIS.

Obelisci.

ERant etiã *Romæ obelisci, majores minores, XLII. Majores ex AEg ubi præparari solebant, advecti fuer vulgo* Aguglie *dicti: iidemq; in ima te duplo latiores sunt, quàm in supren te: quæ ferro quodam æneam infixam bebat pilam. Obeliscus Cæsaris adh rum distinctionẽ fuit adinventus. I enim gnomonis aut styli horas in marmore strata descriptas signabat pila apici addita umbram audaugeba evanesceret; ut Plini⁹ recitat* lib. 36. 10. *Atq; hoc quidem opus fuit Au Inventi autem fuerunt Obelisci à Re AEgypti. Primus omnium fuit* M *qui Heliopoli* * *regnabat, & somno ju se dicebat, ut id institueret. Post alii Regum multos erexerunt, XL. I*

Obeliscus pro horologio.

Obeliscos Ægypti Reges invenêre.

Mitres.

* *Plinius Solis urbem appellat. lib. 36. cap. 8.*

C. cubitorum longitudine. Omnium Ramises.
en memorabilis maximè fuit ille Ra-
s Regis, quo regnante Ilium captum
Hic enim Obeliscum posuit longitudi-
ndecenis pedibus, per latera cubitis
uor. Hunc viginti millia hominum
erũt. Ipse Rex, cum subvecturus esset,
*retur*q*, ne machinæ ponderi non suf-*
ent, quò majus periculum curæ artifi-
denũciaret, filium suum adalligavit
mini, ut salus ejus apud moliẽtes pro-
t lapidi. Qua admonitione, laboran-
diligentiam excitavit, qui integrũ
elevarunt: quemadmodum scriptum
uit Plinius. * *Plus laboris fuit in eri-* * Lib. 36. cap. 9.
*do eo, quàm in fabricando. Ideo*q *in*
m aliquo, qui adhuc Romæ exstant,
scriptum habetur distichon, ad demõ-
ndum scilicet ingenium, quod in ere-
ne horum necessariò adhibendum:

lapis est unus; dic, qua fuit arte levatus?
Sed si sunt plures: dic ubi congeries?

si diceret. Si Obeliscus iste ex integro
apide, quomodo potuit erigi? Sin ex
ribus; ostendas mihi juncturam sed
ũ est, ex solido eum lapide esse cæsum.

N O T Æ.

Obelisci. Obelisci trabes sunt lapideæ, Pyram b⁹ minores, deorsum versum specie qua ta, in angustum verticem desinentes, & latim gracilescentes. *Soli sacri.* Hos Solis nu consecratos esse Isidorus tradit *libro 18* *pite 31.* propterquod ad radiorum simi dinem fiebant. Apud Ægyptios no habent à radio. & planè talis est radii ma, dum per fenestram intrat. De rum varietate & præstantia pluribus agi nius *lib. 36. cap. 9. 10. 11.* de forma verò & ra Blondus tractat *lib. 1. de Roma instau* ut & de horum primis auctorib. Polyd Virgilius *lib. 3. de Inventor. rer. cap. 11.*

Ramisis Regis) Ægypti scilicet. C *Ramises Rex.* operis admiratione factum est, ut cum nem oppidum expugnaret Cambyses ventumq; esset incendio ad crepidines lisci, exstingui ignem juberet molis reve tia. *Obeliscus è Smaragdis.* Sed & Theophrastus auctor est, Ægyptios in Jovis delubro Obeliscum è quatuor Smaragdis, quadraginta cubi longitudine; latitudine verò in u parte quatuor, in altera parte duo rum, ut idem Plinius refert *lib. 37. cap. 5.*

[D]E PYRAMIDIBUS ET LABY-[R]INTHIS: SPHYNGE ÆGYPTIA: Thebis: ſeptem Mundi miraculis: & aliis.

[E]*Xſpectant etiam* Pyramides *ex eadem Ægypto, ut quid de ipſis dica[mu]s. Harum quatuor fuerunt exſtructæ: [e] quibus duæ grandiores inter ſeptẽ me[mo]rabilia Mundi ſpectacula ſunt habitæ. [Str]uctura autem harum quadrata erat in [p]edo, ex tabulis marmoreis quaqua ver[su]s compoſita: eaqúe ſenſim in excelſum [a]ſurgens paulatim gracileſcebat in acu[m]inatum usq; adamanta. Amplißima, [octo] jugera obtinebat ſoli, quatuor angu[lor]um paribus intervallis, per octingentos [oct]aginta tres pedes ſingulorum laterum. [Ver]ſus Orientem habebat portam, per quã [in]greſſo declivis parumper deſcenſus pate[bat] ad duas Cameras ſatis amplas, magnã [at]q; itidem parvam cõtinentes tumbam. [N]eq; verò alia ædificandæ Pyramidis cau[ſa] fuit, quàm vana & ſtulta oſtentatio: [ſ]cilicet nec pecunia ipſa, nec etiam plebs [otio]ſa eſſet. Nec enim alia hujus rei cauſſa*

Pyramides. I. Mundi miraculum.

Harum ſtructura.

Cur ædificatæ.

prætereâ dari potest. Vna ex his à trecē-
sexaginta hominū millibus, annorum
ginti spacio cōstructa ꝑditur. Nec desu-
qui in raphanos & alliū ac cæpas, mill-
ctingēta talenta pro laborantibus eroga-
fuisse dicunt. quæ summa decies cent-
millia aureorum excedit. In medio ip-
fundi puteus erat octoginta sex cubito-
Ac quemlibet meritò magna subire po-
admiratio, qua ratione in tantam alti-
dinem subvehi potuerint cæmenta.

Labyrinthus.

In lacu Mœridis iidem Reges AEgy-
Labyrinthū *fecêre: in cujus medio, p-*
mero Præfecturarū 37. erant aulæ: in q-

Ejus descriptio.

AEgypti præfecti sepeliebantur. Viæ er-
longæ, tortuosæ, & subterraneæ, qua-
domus illas perfossis cuniculis ducebāt-
terum adeò intricatæ, ut qui has ingre-
esset, inexplicabili errore duceretur
exitū invenire nequiret. Ideoq́ Laby-
thum appellabant. Portā habebat ex-
rio marmore candidissimo. Fessus
eundo cum quis ad viarum finem pe-
nisset, deferebatur ad porticum colu-
de Porphyrite lapide conspicuā, quæ n-
genis gradibus adscendebatur. Inde
v-

*iebatur in aulam sive cœnaculum rmoreum, pulcherrimis simulachris & uis ornatum. Sed & viæ, seu meatus erant marmorei, aut lapide polito forbus tecti Quædam etiam fores adatæ ejusmodi edebant sonum, ac si tonium intus terribile exsisteret. Conti- Labyrintho huic erat Pyramis ampla, itudine quaqua versum quatuor jugera obtinens; altitudine octo. In qua Rex , qui Labyrinthum istum fecerat, erat ultus. Hinc utiq; sumsit Dædalus exmplar ejus Labyrinthi, quem fecit in ta: sed centesimam tantum portionem s imitatus, ut Herodotus, Plinius * & tradidere. Porsena quoq; Hetruriæ c Labyrinthum sepulchri caussa sibi fe-, quem tanquam mirabilem Plinius * Varrone describit.*

Dædalus

* Lib. 36. ca. 13.

Porsena.

* d. cap. 13.

Sed & Amasis Ægypti Rex Sphyn- *n, quæ revera nihil aliud est, quàm ca- Ægyptius, quem Cercopithecum imus, ex unico saxo elaboravit. Hujus gitudo erat pedum CXLIII; altitudo entre ad summum apicem in capi- LXII; capitis ambitus, pedes centum*

Sphynx Ægyptia.

Amasis Rex.

& duos colligebat. Amasin Regem
eo conditum volunt. In eadem AEgyp

Thebæ.

celeberrimum fuit oppidum, Thebæ A
gyptiæ: *quas Homerus scribit, centu*
habuisse portas. Id quod de muris tantu
non etiam de templis & aliis ædific
publicis erit intelligendum. Ambi
XVII. miliaria occupabat: longitudo,
cem. Extra Vrbem centum erant
bula, quorũ quodlibet ducentorum Equ
capax erat. Intus viæ habebantur
terraneæ, per quas subterducere soleb
Reges exercitum, nullo oppidanorum
tiente. AEdes Vrbis illius quat
aut quinque compositæ erant tabulatu
Templa verò ibi erant pulcherrima:
inter hæc illud, quod sesquialterum mi
re circuitu complectebatur. Murus la
erat pedes XXIV; altus LXX, si Diod
credimus. Hodie vix trecentas ibi
dere est domos. Hac occasione non p

Templum Dianæ. 2. Orbis miraculum. *Plinius lib. 36. cap. 14.*

teribo silentio templum Dianæ Eph
ducentis viginti annis factum à tota
Longitudo ejus erat CCCCXXV. ped
latitudo, ducentorum viginti. Colu
centum viginti septem à singulis Reg
fa

ta, sexaginta pedum altitudine; omnes integro saxo. Ex iis XXXVI. erant ata, ut infinita alia ornamẽta taceam. adeò inter septem mundi spectacula, e miracula fuit reputatum. Huic adgam tertium Mundi miraculum, quod Mausoleum, *sepulturæ caussa Mausolo riæ Regi ab Artemisia Vxore ædificatũ: us delineationem & effigiem in Numo enteo Patavii vidi. Erat qradratum, de pulcherrimo marmore: In circuitu les quadringentos & undecim habebat: altitudinem attollebatur XXV. cubitis, columnis cingebatur triginta sex Nec ensus ibi dabatur, nisi gradibus in muum angulis alarum instar in altitudinẽ surgentium constitutis. Quo in loco, & in medio nobilissimæ erant statuæ: summo verò quadriga marmorea. uarto miraculo nomen dederunt* Muri bylonici: *quorum circuitus LX. comctebatur miliaria. Ipsi ducenos pedes i; quinquagenos lati: in singulos pedes nis digitis mensura ampliore, quàm manorum: quibus pes XVI. digitos cõebat. Quintum, fuit* Colossus Rho-

Mausoleum 3. Miraculum. *Plinius lib. 36. cap. 5.*

Muri Babylonici. 4. Miraculũ.

Colossus Rhodi. 5. Miraculum. *Plin. lib. 34. cap. 7.*

di, *maximum solis simulachrum, ex ære conflatum; altitudinis septuaginta cub torum. Hujus singuli digiti major erant, quàm pleræque statuæ: pollices v rò tantæ amplitudinis, ut nemo eos br chiis potuerit amplecti. Duodecim ann tradunt perfectum, trecentorum prec talentorum. quæ summa centies octogi ta millia aureorum refert. Sextum f* simulachrum Iovis Olympii *à Phid cælatum; tantæ pulchritudinis, ut ne eam potuerit imitari. Septimum fuit* C pitolium *Romæ, adeò sumtuosum, ut q tercentum millia aureorum in fundam tis saltem ponendis fuerint expensa. Et infinitum propè adhibitum fuisse rum Plutarchus scribit. Alii hu in locum* ædes Cyri *Medorum Regis s stituunt, quæ tabulas marmoreas auro ligatas habebant. Erant quoque Ro quinque* Naumachiæ, *hoc est, Lacus, quos aqua derivabatur, navalis pr committendi gratia. Sed hæ in des tudinem iverunt. Hodiè non usurpa tur in publico statuæ, nisi perquam p ca.*

Iovis simulachrum. 6. Miraculũ.

Capitolium. 7. Miraculum

Ædes Cyri.

Naumachiæ.

At Romæ ſatis multæ ſpectabantur, eæ & inauratæ: 84. eburneæ: 124. equees magnæ: viginti tres Coloſſi ænei: 37. marmorei. Inter has ſtatuas omnes gnitudine excelluit Coloſſus ille Rhous, de quo modò diximus. Sed revera ni fuerunt ſumtus illi, nec convenien- homini Chriſtiano. Ideoq; iis adnuerari poterunt rebus, quarum vel nul- omninò uſus eſt; vel is ſaltem, qui ad terum illam magnificẽtiam & pulchridinem minimè eſſet acceſſurus.

NOTÆ.

Pyramides, moles erãt maximæ, ſive laleæ ſtruices ita erectæ, ut è lato in acutum ra altitudine tenderẽt: dictæ ab ipſa figu- quæ flamam imitatur igneam. Πῦρ enim æcis ignis eſt: unde & pyramis. Ignem tè Pyramidis formam habere, Plato tetur: propterea quòd cum in imo latus ſit ca materiem & fomentum, quo paſcitur, acutam flamam, quæ cœlum ſpectat, deit. Nam per baſin, materia concreta ſiificatur: per reliquũ corpus, materia jam formam recipiendam parata, & quaſi mentata: per punctum, ipſa informis

Pyramidis deſcriptio & notatio.

& simplicissima substantia. ut est apud P
rium *lib. 60. Hieroglyph.* Tam altæ verò
Ægypto Pyramides fuisse traduntur, ut m
gna omnium admiratio fuerit qua ratio
in tantam altitudinem subvecta sint cæm
ta. Ideoq; Martialis eas pro miraculis hab

Pyramides, pro miraculis.

Barbara Pyramidũ sileat miracula Memp

Et alibi:

Barbara Pyramidum Cæsar miracula ride

Reges Ægyptii primùm excogitasse id ge
ædificii putantur, ad stultam ostentation
in pecuniis erogãdis: sive ne pecuniam su
cessoribus præter modum relinquẽdo, in
diandi sibi caussam præberent: sive ne pl
ocio torperet. *Plinius lib. 36. cap. 12. Cha
neus in catalogo gloriæ Mundi. part. 12. con
74.* quanquam & alia hujus rei possit dari
tio, ut scilicet sub tam regio & admirabili
dificio terrâ conditi, immortalitatis fam
consequerentur. Nam cum viam unive
carnis sibi quoq; ingrediendam cernere
ex magnificis istiusmodi structuris, Nor
nis immortalitatem sibi policebantur, ha
ejus memores, quod vetustas nihil invic
tum sinat, atq; ipsa etiam marmora Tem
ris dentibus peredantur. Nam ut Auson
canit:

A quibus inventa.
Et quo fine.

——monumenta fatiscunt:
Mors etiam Saxis Nominibusq; veni

S

é Regum ſepulturis Pyramides fuiſſe ſu-
poſitas, ex illo Lucani colligitur:
Quum Ptolomæorum manes, ſeriemq; puden-
Pyramides claudant. (*dam*
c verò ob temporis dũtaxat perpetuitatẽ,
nominis immortalitatem, ut dixim⁹; ſed
ideò magnifica Regum atq; Heroum ſe-
chra Ægyptios ſub ingentibus Pyrami-
⁹ feciſſe Joh. Pierius *lib. 60. Hieroglyph.* exi-
nat, ut teſtarentur, corpore ſoluto, & cor-
to, animam ſupereſſe: quæ, cum ſummo
ifici viſum eſſet, hoc eſt, circulo illo tri-
ta ſex millium añorum circumacto (hoc
m evoluto ſpatio omnia in eundem ſta-
n redacta iri opinabantur) aliud corpus
itura, ac ſibi factura eſſet. Idq; Geo-
trica ratione ingenioſè demõſtrat. Hinc
ſan eſt, quòd *Zarinæ* Sacarum Reginæ of- *Zarina Sacarum Regina.*
oſiſſimę & invictiſſimę, poſt obitum, me-
res ſubditi ſepulchrum magnificum ex-
uxêre, triangulari Pyramide: cujus quod-
et latus tribus ſtadiis protendebatur: Al-
udo in arctum ſenſim deſinens, unius fuit
dii. Addita eſt aurea ſtatua inſtar Co-
ſi, & heroici honores, beneficiorum acce-
orum recordatione. *Diodorus Siculus lib. 2.*
p. 9. de Regibus Medis. Sed & inoleverat *Sepulchra olim in montibus.*
m mos, in Montibus inſignium virorum,
æſertim Regum ſepulchra inſtituendi.

Nam & Auguſtinus *lib. 8. de civitate Dei.*
26. Aſclepii avum, medicinæ repertor
templum habuiſſe ait, & tumulum in m
te Lybiæ, juxta litus Crocodileum. Et Jo
Rex, ſuperſtitionis vaniſſimæ hoſtis, ſe
chra quæ erant in monte, deturbavit, pr
ctis oſſibus, præterquã Prophetarum, qu
elogio & inſcriptione cognovit. *4. Regum*
ver. 5. 17. 18. Eodẽ ſpectat ille infamis Spir
apud D. Marcum; qui obnoxiũ habebat
minẽ, die ac nocte in montibus ac monu
tis verſantem: quem generis humani ſo
tator Chriſtus valetudini mentiq; priſt
reſtituit, expulſo dæmone multiplici. *M*
5. Indeq; natum opinor, ut columnæ &
ramides tumulis collocarentur: quẽadn
dum Servius ad illud Vigilii annotavit. *lil*

—ingens monte ſub alto
Regis Dercenni terreno ex aggere buſtum.

Illud quoq; animadverſione dignum, qu
ipſemet etiam Nazianzen' minimè reſpu
videtur eorũ opinionem, qui Pyramides
Ægypto celebriores à Joſepho Hebræo
ædificatas putãt, ut frumẽti cõditoria eſſe
Idq; nominis cõjectura ꝓbari ait: quanc
quidẽ πυρὸς triticum; & Pyramides illæ e
adhuc granaria Phaaronis, ab incolis no
nentur; referente Pierio *lib. 39. Hierogl. ca*
Meta. Cui tamen ſententiæ vix eſt, ut t

Aſclepii.

Item alterum.

Nazianzeni de Pyramidibus notata ſentẽtia.

q

possit subscribere. Nam ut ex Plinio *lib.* *12.* Auctor noster refert, vel una ex ce-ioribus illis Pyram. (quas Nazian. intel-) 20. annis integris à trecentis sexaginta hinum millibus; tres verò aliæ, annis 70. nensibus quatuor fuerunt exstructæ, ut tor in sua officina prodidit. Atqui pvi-Josepho, & mox subsecuta illa fertilitas, eñio duntaxat duravit: ut verisimile nõ tam angusto temporis spacio, tantas illas les, quarũ uni⁹ saltẽ exædificatio 20. años, ixi, desiderabat, ab ipso fuisse erectas.

In Lacu Mœridis) Lacum Mœridis Plis fossam grandem vocat *lib. 36. cap. 12.*

Labyrinthum) Labyrinthus Isidoro *lib.* *ap. 2.* est perplexum parietibus ædificium. idio *lib. 8. Metamorph. fab. 4.* multiplex nus, cœca tecta, & limina flexu ducta

Labyrinthus.

——in errorem variarum ambage viarum.

gil. *Labor ille domûs, & inextricabilis error.* rũ quatuor celebrantur ita cõstructi, ut solvere eos nec ulla quidẽ secula possint. mus Ægyptius: secundus Creticus: terti⁹ Lemno: 4tus in Italia. de quibus apud Pli-*lib. 36. cap. 13.* Isidorũ *lib. 15. cap. 2.* Chassaum in Catalogo gloriæ Mundi *part. 12.* *sid. 75.*

Porsena quoq; Hetruviæ Rex) Hic à

senio admonitus humanæ conditioni
pulchrũ sibi mirabile exstruxit Gallica
gnificentia externorum Regum vanit
longè superante, Labyrinthi specie: è
sine lini glomere exitus non dabatur.
les fuit sub Urbe Clusio, lapide quadrat
Pyramidum in eo sitarum altitudinen
Varronem puduit adjicere, fastigiatum
aliàs describentem, & in summo orber
neum, ex quo excepta cathenis tintina
vento agitata longè sonitus referebant.
lib. 36. cap. 13. Atq; hic quidem Porsen
est, q. Tarquinii superbi, unà cum filio (
dum Ardea obsideretur, Lucretiæ matr
pudicissimæ Collatini Uxori vim passæ
prum intulerat) regno expulsi rogatu
mam oppugnare incepit, mox etiam
dere: ac penè sedendo Urbem in sui
frumenti caritate & inopia constitutan
pturus videbatur, nisi C. Mutius adole
Romanus indignum ratus, populum
manum à Regum jugo liberatum, ho
diutius formidare; audaci facinore, ab
intra vestem ferro transisset Tiberim,
castra hostium juisset prope Regium tr
nal, densa corona militum circumdat
Fortè enim his tum stipendium dabatu
scribam pari cum Rege ornatu sedentẽ
ceps obtruncat. Ilicò per trepidam tur
vad

Porsena Hetruriæ Regis tumulus.

C. Mutius Scævola.

ns, cruento mucrone viam quærens, à
itibus regiis comprehenditur & retra-
r. Tum Porsenæ infenso simulq; con-
to, ipse fortia facere & pati solitus, com-
to lepido dixit, adesse complures Ro-
os juvenes, qui eosdem animos gererét,
er Hetrusca castra latitarent, opportu-
tem cædis operientes, & unius Regis
tem studiosè captantes. Hæc fatus,
ram accenso ad sacrificium foculo inji-
ne mutato quidem vultu, eam ulciscens,
d purpuratum pro Rege occidisset. quã-
m errando pulchrius quiddam præstite-
Ita terrorem ingeminans, tanquam Re-
ttoniti manus arderet, perfecit, ut Rex,
m nihil, præter insidiatoris errorem te-
t, quiq; trecentos ejusdem audaciæ con-
ctos latêre suspicabatur; Mutium, cui
t Scevolæ nomen fuit, intactum inviola-
q; dimiserit. *Livius lib. 2.* Propensior
ue Porsena Rex jam ad pacis conditio-
factus, agro Rom. excessit: nec amplius
rquiniis, finitimarum gentiũ auxilio re-
m recuperare frustrà nitentibus, opem
t. *Stephan. Forcatul. de Imper. & Philosoph.*
l. lib. 4. Qua de re exstat elegantissimum
rtialis epigramma *50. lib. 1.* quod quia hi-
riam hanc omnem planè explicat, adscri-
ndum putavi.

Cum peteret Regem decepta satellite dextra
Injecit sacris se peritura focis.
Sed tam sæva pius miracula non tulit hostis,
Et raptum flammis jussit abire virum.
Vrere quam potuit contempto Mutius igni
Hanc spectare manum Porsena non potu
Major deceptæ fama est & gloria dextra
Si non errasset, fecerat illa minus.

Labyrintho quid significatum. Ceterùm per Labyrinthum veteres nihil ud significare voluerunt, quàm perplexa multisq; difficultatibus implicatã vitam minũ, cum ex aliis aliæ semper graviores antur: è quib⁹ nemo se explicare possit ab singulari prudẽtia & fortitudine, ꝙ Aria filum est, Theseo ex Dædali inventione municatũ. *Natalis Comes lib. 7. Mytholog.*

Sphynx. *Sphyngem)* De saxea hac Sphynge Pli us scripsit *lib. 36. cap. 12.* Verres Sphyngem ære Corinthio habuit, Reo in ꝓvincia ab tam. Hinc Cicero in judicio illo in alter tione neganti Verri, se ænigma intellige Imò verò inquit, intelligere deberes, q niã Sphyngem domi habes. Sphinx eter quo primũ tempore Thebas venit, ænig ꝑtereuntibus proposuisse fingitur; eo,q solvisset, peremto, de quo apud Diodor cul. *lib. 4. Rerum antiquar. cap. 6.* Hinc T banum ænigma apud Martial. *lib. 1. Ep.*

Cõmenta es dignũ Thebano ænigmate mon

Id

erò Æthiopiæ animal monſtroſum pu- r, è ſimiarum genere, fuſco pilo, mam̃is ectore geminis. *Plin. l. 8. c. 21.* ad hominis iem accedens, ſolo pilo, & ſolitudine fe- adſimilans. Poëtę faciem habere virgi- ingunt, pennas avium, pedes Leonis. onius:

Sphyngis deſcriptio.

errruit Aoniam volucris, Leo, virgo triformis:
hynx volucris pēnis, pedibus fera, frōte puella.

autem hac fabulâ veteres varia & multa ificarunt, ut Natalis Comes *lib. 9. My- g. cap. 18.* diligenter expreſſit: eâ tamen imis ad Ignorãtiam ſubmovendam eos fuiſſe Alciat⁹ putavit, illo Emblemate:

Sphynge quid ſignificatum.

Quod monſtrum id? Sphynx eſt. Cur candida virginis ora,
Et volucrum pennas, crura Leonis habet?
Hanc faciem adſumſit rerum Ignorantia: tãti
Scilicet eſt triplex cauſa & origo mali.
unt, quos ingenium leve; ſunt, quos blanda voluptas,
Sunt, & quos faciunt corda ſuperba rudes.
At quibus eſt notũ, quid Delphica littera poſſit:
Præcipitis monſtri guttura dira ſecant.
Namq; vir ipſe, bipesq;, tripesq; & quadrupes idem eſt,
Primaq; prudentis laurea, noſſe virum.

& meretrices Sphyngis effigie hierogly- cè deſignari, Pier. *l. 1.* oſtẽdit, quòd capite

Meretrices cur Sphynges dictæ.

humano mansuetudiné præ se ferrēt quid
cæterùm corpore reliquo leonino, rapacit
tem & imperium, quod in Amatores exe
cent, indicarent. Idemq; & Philip. Camer
rius *cap.71. Succisivar. horar.* scriptum reliqu
Cui rei non parum inservire videtur ille
Græco ita redditus versiculus:

Laidis tumul.

Par est Leanæ & fœminæ crudelitas.

Ante Urbem Corinthum Veneris erat ter
plum, juxtaq; Laidis tumulus, cui Leæ
simulachrum appositum videbatur, ari
inter priores pedes apprehenso: quod nin
rum petulantiam eam indicabat, qua præ
puè lasciviunt Arietes. Eam in rem e
gans est ejusdem Alciati emblema διαλο
γικὸν, quod adscribo:

Quis tumulus? cuia urna? Ephyreæ est L
dis: ah non
Erubuit tantum perdere Parca decus?
Nulla fuit tum forma: illā jam carpserat æ
Jam speculum Veneri cauta dicarat ann
Quid scalptus sibi vult Aries, quē parte Le
Unguibus apprensum posteriore tenet?
Non aliter captos quòd & ipsa teneret Am
tes.
Vir gregis est Aries: clune tenetur Am

Lais.

Fuit autem Lais, meretrix nobilissima C
rinthi: unde & Corinthia dicta Gellio *l*
Noct. Atticar. cap. 8. quanquam patriam
be

bat Siciliam, auctorib' Plutarcho, Athe-
:o & Solino. Hæc ob elegantiam venu-
temq; formæ, grandem pecuniam deme-
bat. Conventusq; ad eam ditiorum ho-
num ex omni Græcia celebres erant: nec
mittebatur, nisi qui dabat, quod poposce-
:. Poscebat autem illa nimiam quantita-
n. Hinc natum illud frequens apud Græ-
s adagium:

Non cuivis hominum contingit adire Corinthũ.

ec senio jam confecta, Veneri speculum
:asse fingitur, qua de re festivissimè lusit
usonius: *(at se*

Lais anus Veneri speculum dico. digna habe-
Æterna æternum forma ministerium.
At mihi nullus in hoc usus: quia cernere talẽ
Qualis sum, nolo: qualis eram, nequeo.

m porrò Suidas à Thessalis mulieribus ze-
ypicis in templo Veneris interfectam scri-
:, ex Athenæo.

Thebæ AEgyptiæ) Nam & aliæ fuerunt *Thebæ Ægyptiæ.*
bes hujus nominis, ut Perotus ex Plinio
aliis collegit. Ægyptiæ autem Thebæ
ntum portis nobiles, conjecturam miræ
nplitudinis reliquerunt universæ posteri-
:i. quarum ambitum centum quadraginta
diorum fuisse scribit Herodotus: Urbem
ignem publicis privatisq; ædificiis, & cæ-
arum omnium Urbium felicissimã. Certè

inter clarissimas Ægypti Urbes Pompon.
Mela *lib. 1. cap. 3.* numerat, auctoritate Homeri *Iliad. 9.* De centum verò portis etiam
Juvenalis meminit:

Atq; vetus Thebæ, centum jacet obruta portis

Unde Pontanus centiforem eam urbem appellat:

Hinc ad centiforem Nili subit ostia Theben.

quanquam Pomponius Mela *d. cap. 3.* non portas centum; sed aulas totidem, Principum Ægyptiorum domos interpretatur, solitas singulas, ubi negotiũ exegerat, dena armatorum millia effundere.

Viæ subterraneæ) Hinc Plinius, totum illud oppidum pensile fuisse scribit. *lib. 5. cap. 14.*

Templum Dianæ Ephesiæ.

Templum Dianæ Ephesiæ) Hoc communiter à Civitatibus Asiæ factum, fama vulgaris ferebat, ut ait Livius *lib. 1. Decad. 1.* A maluêre, ab Amazonibus conditum, ob venandi & sagitandi studium virgineum, cum è Sythia progressæ, Asia potiri cœpissent. Ideoque Deæ propitiæ ædem dicasse effusis opibus, cedrinis trabibus, simulachro autem Numinis ex ebeno nigerrimo. Jornandes in rebus Geticis. Sed ut ut Auctores illius non usq; adeò certi sunt: extra tamen controversiam est, id & admirationis & magnificentiæ fuisse, ac in palustri exstructum

lo

o, ne terræmotibus quateretur. *Plinius 36. cap. 14.* De quo Martialis:
Nec Triviæ Templo molles laudentur honores.
i *molles honores* Domitius quidem dici pu-
, quoniam multa in eo erant ornamenta, ad luxũ & mollitiem potiùs, quàm ad ædifi- solidam laudem ſpectantia. Sed propiùs , ut cum Georgio Merula, Molles hono- accipiamus in commendationẽ tum arti- um, tum ſtatuarum, quæ in templo ma- ificentiſſimo ſtabant. qua appellatione e & lapides frequenter commendari ſolẽt. rgil.

Molles honores.

Excudent alii ſpirantia mollius æra.
oratius:
——molles imitabitur ære capillos.
quo tamen videatur Angelus Politianus Miſcellaneis. *cap. 51.* Commendatur emplum Jovis Ammonii, inſigne & ſum- oſum, ab Jarba Getulorum Rege erectũ; ntum aris nobile. de quo Virgilius:

Templum Iovis Ammonii.

Templa Jovi centum latis immania regnis
Centum aras poſuit, vigilemq́ ſacraverat ignẽ,
Excubias Divûm æternas.
uo & Martialis alluſit, eo verſu:
Diſſimuletq́ Deum cornibus Ara frequens.
ec celebre minus eſt *Pantheum* illud, à M. grippa Cæſaris Auguſti amico & affine ex- uctum, & Marti ac Veneri, tanquam Po-

Pantheum.

puli Romani auctoribus dicatum: tamet nomen τῶν πάντων θεῶν apertè omnes Dec respiciat. Cujus rei Dio rationem affert *li* *53. historiar.* nõ tam quia eo multorum Dec rum imagines exstarent, quàm quod fast giatum convexa & rotunda forma, cœli s militudinem ostenderet. Hinc à circula operis ingentis facie *S. Maria rotunda* n minatur; in meditullio Sphęricum forame habens, ex quo lumen toti templo sine al fenestra affatim datur: ut Steph. Forcatul *lib. 1. de Gallor. Imper.* describit: atq; ipsem etiam mirabilem istam machinam non ab que stupore sæpius sum contemplatus. verò Pantheum Agrippa ære; æs item au texit: quòd ad hæc usq; tempora mille sexcentos amplius annos æs quidem à rub gine; templum verò ab injuria cœli & à ru na servavit. Ac nisi æs inauratum fuisse tandem rubigine exesum imbres admisiss ut Joh. Bodinus *lib. 6. de Republ. cap. 3.* exist mat. Cæterùm inter omnia templa m gnifica, meritò primas tenere debet id, qu Deo Optim. Maxim. Salomon, anno R gni sui quarto, incredibili sumtu exstruxit instruxit. Cujus descriptionem hab mus *3. Regum 6. & 7.* quibus omninò adde dum est, quod ex Josepho & aliis luculent & exquisitè scriptum reliquit Guilielm

Salomonis templum.

Buda

udæus *lib. 4. de Asse & ejus partibus.* & Chasnæus *in Catalogo gloriæ Mundi, part. 12. con. 62.*

Mausoleum) Ita nominatum fuit Mausoli Cariæ Regis sepulchrum, exstructum ab rtemisia uxore: quæ Mausolum virum amasse fertur, super omnes amorum fabu-, ultraque affectionis humanæ fidem. Is ausolus, ubi fato perfunctus est, & inter nenta & manus Uxoris funere magnifico pultus est: Artemisia luctu atque desideo mariti flagrans, ossa cineremque ejus mia odoribus, contusaque in pulveris faciẽ, uæ indidit, ebibitque; multaque alia vioiti amoris indicia fecisse dicitur. Molita oque est ingenti impetu operis, conserndæ mariti memoriæ caussa, sepulchrum ud memoratissimum, dignatumque nuerari inter septem omnium terrarum spe-icula. Agona quoq;, id est, certamẽ laudis ejus dicẽdis fecit, ꝓpositis pecuniæ, aliumq; rerum bonarum pręmiis amplissimis est apud Gelliũ *lib. 10. Noct. Atticar. cap. 18.* eterùm priusquam opus id absolveretur, is concessit Artemisia. Artifices tamen n recesserunt, nisi opere perfecto: ut glo- artisque suæ monumentum relinquerẽt. *nius lib. 36. cap. 5.* De hoc Mausoleo aciendi sunt hi Martialis versus:

Mausoleum.

Artemisia.

Aëre nec vacuo pendentia Mausolea
Laudibus immodicis Cares ad astra feran

& Propertii, *lib. 2.*

Nec Mausolei dives fortuna sepulchri,
Mortis ab extrema conditione vacat.

Sepulchra Regum Mausolea dicta.

Ab hoc sepulchro omnia Regum & Imp ratorum monumenta preciosiora, *Mauso* fuerunt nominata. Sic enim Suetoni & alii intelligendi, quoties Mausolei men nerunt. Sunt qui dicant Artemisiam illa

Artemisia interitus.

post viri Mausoli mortẽ, contemtam à Da dano Abydeno, quem non patiẽter amab dormienti adolescẽti oculos effodisse. Cu tamen ne hac quidem injuria morb' rem teret, remedium à Leucata petra quæsivi Sed frustrâ. Nam ex eo saltu ipsam periit ibidemque fuisse sepultam. Fertur aut petra illa Jovis templo, quod Leucatæ vicina: à qua qui saltu se dimitterent, am

Leucata petra, amori medetur.

ris insania liberari credebantur. Nam Venerem post mortem Adonidis, sed eum ubique terrarum perquisivisse: tand eum Argis in æde Apollinis Erithrii in nisse. Et cum impotentiam amoris sui pollini patefecisset, ab ipso ad Leucatem tram deductam, jussu Apollinis sese è spe la deorsum misisse. quo facto, morbo an ris defunctam fuisse. Cum caussam rei q reret: Apollinem respondisse, sese cre

ob

bservasse Jovem, quoties Junonem impo-
enter deperiret, ibi solitum sedere, & vi ma-
i levari. Quin & Nereum quendam Co-
inensem ex amore Atticæ nomine mulieris
Athenis natæ, sese præcipitasse: & non solū
more solutum fuisse: sed etiam vivum in-
idisse in rete jaculum: in quo simul cum
isco auri pleno in terrā extract' fuerit. Cum
o nomine piscatori, qui se extraxerat, litem
ntenderet, aurum illud ad se pertinere: casu
nim sibi obvenisse: noctu ab Apolline ad-
nonitum, incepto destitisse. An non satis
aberet, quod citra vitæ periculum à morbo
moris liber esset? quare, si saperet, de alie-
o auro litem ne moveret. Hæc & alia,
um jucunda, tum nunquam antehac audi-
a Joseph. Scaliger *lib. 2. Ausonianar. lection.*
ap. 18. ex Auctore nondum in vulgus edito
Ptolemæo filio Hephæstionis recenset. quæ
quoniam in iis & Artemisiæ Mausoli uxoris
nentio fieret, non abs re hîc inserenda pu-
avi. Ex oppido autem illo, quod Leuca-
am diximus, fuit opinor Atacini Varronis,
estivissimi poëtæ amica, quam ille perama-
erat, & à patria *Leucadiam* dixerat, ut ex illo
colligitur disticho:

Leucadia Varronis amica.

Hæc quoq; perfecto ludebat Jasone Varro,
Varro Leucadiæ maxima flamma suæ.

ua de re videatur Petrus Crinitus *lib. 2. de*
poëtis Latinis.

Muri Babylonici.

(Muri Babylonici) Hos Semiramis, a
mulatione Ninæ Urbis à Nino marito e
ſtructæ, poſt obitum ipſius cõdidit, aut ſal
ruinoſos reparavit, coctilibus laterculis,
bitumine ferruminatis: tantæ craſſitudini
ut quadrigæ ſibi invicem occurrentes faci
pertranſire poſſent. Propertius lib. 3.

Perſarum ſtatuit Babylona Semiramis urbe
Vt ſolidum coćto tolleret aggere opus.
Et duo in adverſum miſit per mœnia currus,
Ne poſſent tacto ſtringere ab axe latus.

Turres Muri iſti habebant 300: plures mu
tò habituri, niſi aliqua ex parte paludes p
mœnibus fuiſſent. Per ambitum centu
portæ ſtabant æreæ, omnes cum cardinib
Eique portentoſo operi adhibita fuerunt
omni regno terdecies centena hominu
millia, teſte Diodoro. Quia verò opus i
lud multis ſanè annis fuit exſtructum: id
Martialis aſſiduum laborem id appellat:

Aſſiduus jactet nec Babylona labor.

Martialis explicatus.

quanquam doctiſſimus Turnebus *lib. 17. c.*
Aſſiduum laborem intelligit, cum quid aſ
duè laudatur; quaſi dicat Poëta: Non e
tanto labore, tamque impensè laudanda
Babylonem, ut perpetuò in laudatorum o
verſetur. Qui autem Plutarchum, Clitarch
& Alexandrum ſequuti ſunt, ſcriptum re
querunt, quolibet anni die ſtadium Urb
fuiſſ

isse absolutum. Babylona autem, Meso-
tamiæ urbem, Chaldaicarum gentium
put, summam in toto orbe claritatem ob-
uisse, Plinius ait *lib. 6. cap. 26.* Cui adde,
æ Sypontinus & Domitius ad Martialem;
m etiam Textor in Officina prodidit. Cę-
rùm Semiramidis, cujus modò mētionem
imus, varia fortuna fuit. Solent enim
n viri tantum, sed & fœminæ splendidæ,
ipsa mox pueritia magnum & arduum
quid portendente, maximis exponi peri-
lis, & mirabiliter educari. Hieronem
rtè Siciliæ Regem, quem Romanis socium
elissimum exstitisse Siculi apud T. Livium
erunt, *Decad. 3. lib. 6.* à patre crudeli expo-
um apes dulciter pavisse feruntur. *Steph.*
rcat. lib. 4. de Gallor. Imper. nō secus ac Ro-
ulus & Remus, Rhea Sylvia vestali & Mar-
culpam specie Numinis velante, geniti &
profluentem projecti, Lupæ clementia
vati dicuntur, ut est apud Livium. Sic
miramis Dercetæ Deæ Syriacæ filia, in so-
dine devia à matre infans projecta, ab
bus enutrita, coagulato lacte è proximis
ilionum mapalibus rapto: deinde Magi-
o regii pecoris dono data, quoad forma &
nati lepôris commendatione Nino Assy-
rum Regi nuberet. *Diodor. Sicul. l. 2. Rer.*
iq. cap. 2. & 3. Hæc non Babylonem tan-

Hieron Siciliæ Rex.

Romulus & Remus.

Semiramis.

tum, ut diximus, cocto latere & bitumin
condidit: sed & Æthiopiam regno suo ad
jecit, Indiæ bellum intulit, ante Alexand
Magnum victrix: sed regno potita duos
quadraginta annos, filii Nini concubitu
petens, ab eo interfecta est. *Justin. lib. 1.* D
verò refert, Semiramim marito Regi aliqu
do perplacuisse, optionemq; ab eo retulit
quidvis postulandi. Illam tum petiisse In
perium ad quinq; tantummodò dies, atq
obtinuisse: intra quos potentiam sibi, p
pulo non dissentiente, vendicãs, satellitib
Maritum interficiendum mandârit. *Step*
Forcat. lib. 7. de Gallor. Imp. Ejus præter

Ejus ambitio.

vesana & stulta ambitio in eo notatur, qu
ad montem Mediæ, qui Bagisthenes dicer
tur, suam in petra effigiem, decem& septe
stadiorum insculpi jusserit: quam centu
viri donis ac muneribus venerarentur a
duè, ut Sacerdotes. *Lilius Girald. Histor. D*
or. Syntagmate. 17. Illud hoc loco n

Babylon hodiè Cairus.

omiserim, Babylonem hodiè Cairum di
Idq; neminem præter Jovium, ignorare p
tat Melchior Guilandinus *in tract. de Papy*
membr. 5. Jovius enim Cairum facit Me
phim: quæ tamen in parte Occidentali, u
Pyramidum miracula, invenitur; Cairo
orientali collocato. Ac quoniam de M
ris Babylonicis hactenus nobis sermo fu

n

n abs re erit, illud admonuiſſe, quod Var- Muros civitatum ſanctos eſſe docuit: por- autem minimè. eò quod in Urbibus con- ndis ii, qui Murorum ſpacia tauro & vac- præſcriberent, & quaſi delinearent, por- rum intervalla metiẽtes, vomerem detra- rent, & aratrum transferrent: ut pateret, tantum ſacrum & inviolatum ſupereſſe, od exararetur. Eſt enim Urbs, inquit mponius, ab Urbo appellata. Urbare tem, aratro definire eſt. Et Varus ait, bum appellari curvaturam aratri, quod Urbe condenda adhiberi ſolet. *l. Pupillus* 9. § *Vrbs. ff. de verbor. ſign.* Id verò Hetru- ritu, religionis cauſſa & auſpicatò fiebat: ejus loci penates & genios magis propiti- haberent. Unde intra eum circuitum n licebat ſepulchra conſtituere. *l. mortuo- m. C. de religios.* quòd hujusmodi feralibus ntaminari ſanctum Municipiorum jus, lluiq; Urbis Genius videbatur. Nam & m hoſtes Urbem expugnarent, in primis s omnes vocabant Deos, ut non offende- ntur; & expugnatores ſacrilegii nomine ſolverent: quod Juriſconſulti Evocare ſa- a nominant. *l. ſacra. de rer. divis. Alciatus d. Vrbs.* Muris igitur non licet egredi; ſed rtis tantùm: quæ & ipſę quãquam & Caio *l. 1. de rer. divis.* & Hermogeniano *in l. 2. ff.*

Muri cur ſancti.

Vrbis notatio.

Porta, an ſan- cta?

Ne quid in loco publ. ſanctæ quoque dicuntu
Conſtat tamen, eas olim ſanctas non fuiſſ
vel quia eorũ locus ſolenni more non ſign
batur ab Urbium conditoribus: vel quia p
eas cadavera efferebantur. at, quod funſtu
erat, ſanctum eſſe non poterat. Unde,
quis muros, ait Pomponius, violaverit; c
pite puniatur: ſicuti, ſi quis transcẽdat, ſc
lis admotis, vel alia qualibet ratione. Civ
enim Romanos aliâ, quàm per portas egr
di non licet: cum illud hoſtile & abomina
dum ſit. *L. ult. de rer. div.* Certè vel id
Muros ſanctos dici, Juſtinianus putat, qu
pœna capitis conſtituta ſit in eos, qui a
quid in muros deliquerint. Ideò enim
Legum eas partes, quibus pœnas conſtitu
mus adverſus eos, qui contra Leges fecerin
ſanctiones vocari. *§ Sanctæ quoq; Inſt. de rer.*
vis. Accedit, quod ſancire firmare eſt. M
rorum autem munimentis firmamur, &
tuto ſumus. Sancti igitur erunt muri: cu
id, quod ab injuria hominum defenſum
que munitum eſt, Marciano ſanctum dic
tur. *l. ſanctum. ff. d. t.* Quæ conſtitutio R
muli Romæ fundatoris & primi Regis, Ur
novam inaudita victima fraterni ſanguin
conſecrantis parricidium belliſſimè excu
vit, cum fratrem Remum, regni conſorte
à Celere occidi curavit, prætextu mœniu

Romuli parricidium.

u alacri violatorum. Hinc illud Poëtæ:
Fraterno primi maduerunt ſanguine muri.
ıe etſi juſta cæteroquin videri poteſt capi-
s pœna in civitatis muros delinquētium:
os niſi aliqua ſeveritate tuearis, non præ-
ɔunt, quam debent, Reipublicę ſecurita-
n: nec poterunt Cives iis fidere, parum
i adverſus imperioſam hoſtium vel graſ-
ɔrum vim: Judicavit tamen Cicero 3. *Of-*
r. Romulum hac in re adverſus pietatē
ıumanitatem peccaſſe: & quam is oppo-
: ſpeciem honeſtatis, non putavit fuiſſe
ɔbabilem, vel idoneam adverſus fratrem,
gni conſortem, anteà à Lupa ſervatum, &
ıſtore Fauſtulo: cujus
Vmbra cruenta Remi: viſa eſt aſſiſtere lecto.
ere enim injuſtè interfectorum manes
e Umbras circumvagari, priſca commen-
ſt ſuperſtitio. Unde & Dido Virgiliana
ıeæ, à quo mortis cauſſa ſibi erat præbita,
minatur:
Et cum frigida Mors anima ſubduxerit artus,
Omnib᷒ Vmbra locis adero: dabis improbe pœ-
nas.

Vmbra vagantes.

Coloſſus Rhodi) Rhodiorum Coloſſus
eus in Solis honorem à Charete (ita eum
ni᷒ appellat, at à Cedrino apud Zonaram
3. *Anal.* Laches nominatur, ut mox ſub-
am) Lyndio Lyſippi diſcipulo conflatus;

Coloſſus Rhodius.

quem, ob magnitudinem Suidas formida-
bilem quidem; at non amabilem fuisse scri-
bit: post quinquagesimum sextum annu[m]
terræ motu prostratus, etiam jacens fuit mi-
raculo, ut Plinius testatur *libro 34. cap. 3.* Se[d]
eum posteà rursum erectum fuisse oporte[t].
Nam & Zonaras scribit, Agarenos insu[la]
Rhodo subacta, Colossum istum demolit[os]
fuisse: Atq; æs ejus Judæum quendam me[r-]
catum, 900. Camelis id asportasse. Altu[m]
eum fuisse cubitos 80, Cedrinus loco cit[a-]
to adserit, ex hac inscriptione:

Qui stat Rhodi Colossus, octies decem
Fecit Laches hunc altum cubitos Lyndius.

Colossus Neronis.

Nero quoq; Colossum à Zenodoro sibi fie[ri]
fecit, centum & viginti pedum longitudin[is]
qui posteà, damnatis sceleribus & sævitia ej[us]
principis, venerationi Solis fuit dicatus.

Cur sidereus:

Eum sidereum appellat Martialis:

Hîc ubi sidereus propius videt astra Colossus

& radiatus dictus.

quod & Soli dicatus erat, & radiatus: n[on]
secus ac ille Rhodius. Unde idē Poëta. *ep.*

Nec te decipiat miri radiata Colossi,
Quæ Rhodium moles vincere gaudet opu[s].

Sed & innuit idem Martialis, Colossum i[n]
in atrio domus Neronianæ fuisse colloca[tum]

Invidiosa feri radiabant atria Regis,
Unaq; jam tota stabat in Urbe domus.

Neronis domus cur invidiosa.

Invidiosam vel odiosam Neronis dom[um]
ap[pel-]

ellat; quia totam ferè Urbem occupare
batur, Ad domum quippe iſtam ędificā-
, & ut ſpacia quædam circa eam haberet,
bem Nero incenderat. Cauſſatus ſcili-
Urbis deformitatem, ædilem Vulcanum
m conſtituit: ut ea ſeptem cōtinuis die-
ac noctibus arſerit, non parcente flam-
monumentis Clariſſimorum Ducum,
ſacrarum ædium. Quin etiam horrea
dam propinqua, quòd ſaxeo muro con-
cta erant, bellicis machinis apertè fuit
olitus. Atq; hanc cladem ipſe è turri
cœnatiana proſpectans, hilari vultu pro-
uit cives frivola ſua legere, & ex incendio
ere. Priamum quoq; fortunatum di-
at, quod Trojam ſuam incenſam, & ſi-
cum regno perditam vidiſſet. Lætusq;
mæ, ut dicebat, pulchritudine, è ſubli-
citharam pulſans, ſcenico ornatu, ἅλω-
Ilii ſimulatam cecinit, & veram Romæ
mitatem: ut eſt apud Tranquillum &
hilinum in Nerone. Erat præterea
IrbeColoſſus Domitiani: quem equeſtri
itu ipſemet ſibi poſt victoriam Germa-
am, ſupra ingentem molem Columna-
, pulcherrimis marmoribus conſtructā
avit in foro. De quo Papinius:

Quæ ſuperimpoſito moles gemmata Coloſſo
Stat Latium complexa forum.

Martialis:

Nero Romam incendit.

Coloſſus Domitiani.

Inde sacro veneranda petes palatia clivo,
Plurima quà summi fulget imago Ducis.

Plura de aliis Colossis videantur apud P
nium, Colossos inter alia, statuarum mol
turribus pares appellantem. *lib. 34. cap. 7.*

Simulachrum Iovis.

Simulachrum Iovis Olympii) Phid
id ex ebore fecit. Unde Juppiter Phidiac
& signum eburnum Propertio dicitur *lib*
Eleg. Mœcenas.

Phidiacus signo se Juppiter ornat eburno.

Capitolium.

Capitolium) Dictum Capitolium Va
lib. 4. de Ling. Lat. putat, ut & montẽ Ca
tolinum, quòd hic cum fundamenta fo
rentur ædis Jovis, quam Tarquinius ex v
parentis in monte Tarpejo ædificatur⁹ e
caput humanum, quod etiam tum sang
nondum destituerat, inventum dicitur.
Romani ad Tyrrhenum vatem perferri
rarunt, cunctaturi, quid portenderet?
ille, id signum in Tyrrheniam translatur
certum in terra spacium designavit: in e
Romæ situ & Tarpejo monte incluso, le
tos rogavit, an ea Roma esset? an is mons
set? an caput ibi inventum esset? ut illis
hil suspicantibus, & Ita esse affirmantib
illius portenti vis in eundem locum, in c
descriptio facta esset, transferretur. Sed
gati ab illius filio fraudem priùs edocti, c
rogarentur; Non hîc, inquiunt, Roma

A capite sic dictum.

li

ur, sed in palatio: & mons Romæ est: &
put in monte illo inventum est. Vatis
lliditate hac ratione elusa, omnem verita-
m didicerunt, & civibus suis renunciarũt,
s fore potentissimos, & plurimis impera-
ros. Igitur hæc quoq; res fiduciam illo-
m auxit, & mons ex eo Capitolium est ap-
llatus ut Zonaras scribit *libr. 2. Annalium.*
eterum Capitolinus ille mons anteà Tar-
jus fuit dictus, à virgine Vestali Tarpeja,
æ ibi à Sabinis necata armis, & sepulta.
us nominis monumẽtum relictum, quod
amnunc ejus rupes, Tarpejum appellatur
um. Olim etiam monti

———Saturnius illi
Nomen erat, de quo latè Saturnia terra.

enim corruptum Eñii versum apud Var-
nem restituit Scaliger. Capitolium igi-
: L. Tarquini⁹ Romanorum Rex, ex præ-
Apiolarum (Latinorũ id fuit oppidum)
choavit. *Plinius lib. 3. cap. 5.* M. Horatius
lvillus, Consulatu suo absolvit: Q. Ca-
lus Jovi Capitolino dedicavit. *idem Plin.*
9. cap. 1. cir. fi. & ut Pallad. ꝓdidit, laminis
eis, auro obductis operuit. Ab hoc, forũ
sus, centũ gradibus descẽdebatur. Erant
aureæ & argenteæ statuæ: ut & vasa au-
& crystallina: ꝑterea tria millia tabula-
mærearũ, quibus Leges cõtinebantur in-

Capitolium à quibus exstructum.

ſculptæ. *Sueton. in Veſpaſiano cap. 8.* Eju
ornamenta etiam Plinius deſcribit *lib. 33. ca
3. circa fin.* & ſubſtructiones ipſius inſanas
ſenibus admirabiles fuiſſe ait. *lib. 36. cap. 15*
Capitolium porrò ſummamque in eo rem
Manlium Capitolinum à Gallis obſeſſum
ſervaſſe, idem Plinius teſtatur *lib. 7. cap. 2*
quanquam id anſerum quoq; vigili cura de
fenſum adſerat *libr. 10. cap. 22*, Gallorum i
Capitolium adſcenſu deprehenſo *lib. 29. cap
3. in fin.* Certè in ſummo tum pericul
Capitolium fuiſſe,

A Gallis obſeſſum.

Anſerum clangore ſervatur.

Quà Galli furtim noctu, ſumma arcis adorti
Mœnia, concubia vigilesq; repente cruentã

ex Ennio refert Macrobius *lib. 1. Saturn. ca..*
Notarant enim veſtigium, qua Nuncius
Veiis ægrè nunc pronus, nunc ſupinus a
repſerat: tantoq; ſilentio innixi alterni ſub
levantesq; invicem in ſummum evaſeran
ut nõ ſolùm cuſtodes, ſed etiam canes, alic
quin nocturno ſtrepitu ſolicitos fallerent
Actum erat de Arce, niſi Anſeres, qui in æ
Junonis alebantur, cum naturâ ſenſus exc
tatos habeant, & ad quemvis ſtrepitum e
paveſcant, celeriter Gallorum adventu an
madverſo, cũ turbulento ſtrepitu fugient
vigiles cæterosq; omnes, atque inter hos
Manlium excitaſſent. Sic Romani ii
qui aſcenderant, partim occiſis, partim
pet

etra dejectis, periculum istud evitarunt uidem: at Manlium, triennio ante Con- lem, demum affectati regni & perduellio- s Reum, jam senio gravem è Saxo Tarpejo jecerunt, Tribunis jubentibus, adjecta ortuo nota deletæ domus in Capitolio si- & consecratæ. Qua de re Ovidius *6. Fa- r.*

Manlius è saxo Tarpejo deject⁹.

Arce quoq; ex summa Junoni templa Monetæ
Ex voto memorant facta, Camille, tuo.
Antè domus Manli fuerat: qui Gallica quondam
A Capitolino reppulit arma Jove.

erum nõ satis verisimile fit Stephano For- culo *lib. 2. de Gallorum Imperio*; id Junoni uam Æneadum posteritati implacabilem ibit Virgilius) curæ fuisse, ut stertentes omanos excitaret, Ideoq; verius multò e censet, Juvenem è Gallis selectum, qui ıtè & alacriter in arcem irrepserat, panem um attulisse, pacãdis canibus inedia pres- & hos ita obticuisse: contrà friabili pane eres exclamasse, quippe quorum est na- a, semper, dum comedũt, garrire & per- pere. Sed hac de re etiam videatur Zo- as *lib. 2. Annal.* & Philippus Camerarius rar. *succisiv. cap. 80.* Quater autem arsit pitolium, Primùm, quadringentesimo, imo quinto anno à fundatione sua. De-

Capitolium quoties arserit.

I.

inde, temporibus Syllæ. Inter omnes enim
2. Sybilla.
convenit, *Sybillam* (quæ ſimul ac è matern
alvo prodiit, de fabrica Univerſitatis reru
diſſeruiſſe fertur. *Nicet. lib. 3. Annal.*) a
Tarquinium Superbum tres libros attuliſſ
(Gellius novem librorũ meminit *lib. 1. Noc*
Atticar. cap. 19.) Ex quibus igni duo crema
ti ab ipſa: tertius cum Capitolio, Sylla
temporibus, *Plin. lib. 13. cap. 13.* & cum Cap
tolio, ædes quoq; Capitolina, *libr. 33. cap.*
circa med. cui exornandæ Sylla Athenis
templo Jovis Olympii columnas advexera
lib. 36. cap. 6. Tertiò Vitellii tempore co
3.
flagravit, à Vitellianis incenſum. *Idem P*
nius lib. 34. cap. 7. Xiphilinus in Vitellio Neron
4.
Quartò, imperante Commodo, ut Palladi
de Antiquitat. Vrb. Rom. ſcriptum reliqu
Capitol. cœlo tactum.
Domitiani autem tempore Capitolium
cœlo tactum Suetonius in Domitiano ref
Magnificè refectum.
cap. 15. Quoties tamen incenſum, toties
melius refectum fuit Capitolium, & aur
A Veſpaſiano inprimis.
etiam faſtigio exornatum. Veſpaſianu
certè avidiſſimè id refeciſſe conſtat: ita
ipſemet terram & rudera egereret, ut cæte
exemplo eſſet: & in exſtruendo atque ex
nando eo ampli⁹ bis millies inſumſerit:
din. de Repub. lib. 6. cap. 3. Imò nulli vel ſu
tui, vel operæ pepercit, frugalis alioqui
parcus. *Xiphilin. & Sueton. in Veſpaſiano.* I

nè p

è pauperis olim cultus fuisse Capitolium, onjecturâ improbabile nō est: cum ipsamnet Romuli regiam Ovidius stramineam ppellet *lib. 3. Fastor.* ubi Martem ita loquenem introducit.

Romuli regia.

Quæ fuerit nostri, si quæris, Regia nati,
Aspice; de canna straminibusq; fuit.
In stipula placidi capiebat munera somni,
Et tamen ex illo venit in astra thoro.

t non absque cachinno mirati olim fuerint Galli, ex tam humili casa, culmo & stramenis compacta potuisse Romulum uno saltu n cœlum scandere. Deinde, subdita face ixerint, se paupertatem tanti Regis, imò Dei Quirini, tegere & expiare flammis parricidium, Romæ prætextu muri violati permto admissum. *Steph. Forcat. de Gall. Imper. lib. 2.* Cæterum non Romæ tantum, sed & Capuæ, Narbonæ, Pompeiis & alibi, Capitolia, Romanorum imitatione exstructa fuisse, Adrianus Turneb. putat *lib. 11. Advers. cap. 2.* & ante ipsum, Alexander ab Alexand. monuit *lib. 6. Genial. dier. cap. 11.* Capuani disertè meminit Suetonius in vita Tiberii *cap. 40.* & in vita Caligulæ *cap. 57.* A Capitolio porrò, Capitolinorum collegiū nuncupatum, hoc est, eorum, qui Capitolium & arcem incolebant, ludosque Capitolinos exercerent. Ita enim Turnebus *lib. 5. ca. 28.*

Capitolia etiam extra Romam.

Capitolinorum collegium.

ex Livii libro 5. id planum facit, his verbis:
„ Ludi Capitolini fierent, quòd Jupiter Opt.
„ Max. suam sedem atque arcem populi Rom.
„ in re trepida tutatus esset: collegiumque ad
„ eam rem M. Furius dictator constitueret ex
„ his, qui in Capitolio atq; arce habitarent.

Naumachia. *Naumachiæ)* Naumachiam, sive navale prælium non effosso tantum & circumstructo juxta Tiberim lacu; sed & in Amphitheatro ipso Domitianum commisisse, Suetonius in ipsius vita testatur *cap. 4.* Idque & ab Octaviano factitatum ait, cavata circa Tiberim solo. *in vita Augusti cap. 43.* Sed & in Cæsare *cap. 39.* ait, Navali prælio in minore Codeta (agrum trans Tiberim ita nominari Festus auctor est) defosso lacu, biremes ac triremes, quadriremesq;, Tyriæ & Ægyptiæ classes, magno pugnatorum numero conflixerunt. Et in Nerone *cap. 12.* Ipsum Naumachiam exhibuisse, ait, marina aqua innatantibus beluis. De Tiberio Claudio verò, in vita ejusdẽ *cap. 21.* ita scribit: Quin & emissurus Fucinum lacum, Naumachiam ante commisit. Sed cum proclamantibus Naumachiariis; Ave Imperator, Morituri te salutant: respondisset Avete vos: neq; post hanc vocem, quasi venia data, quisquam dimicare vellet: diu cunctatus, an omnes igni ferroque absumeret

Codeta.

ret

…t, tandem è sede sua prosiliit: ac per ambi-
…m lacus, non sine fœda vacillatione dis-
…rrens, partim minando, partim hortando
…d pugnam compulit. Quod ipsum, iisdē
…enè verbis à Dione refertur *Romanar. histo-
…ar. lib. 60.* Planè Amphitheatri sive
…renæ faciem variè ab ambitiosis Editori-
…s, & modò in sylvæ, modò in Maris for-
…am fuisse immutatam, ut studia spectan-
…um allicerentur lenocinio quodam novi-
…tis, Justus Lipsius *De Amphitheatr. cap. 10.*
…culenter ostendit.

Hodiè non usurpantur statuæ) Rarum
…isse olim Statuarum usum, Livius fidem
…cit. Nam cum C. Menenio supra colu-
…nam statua dicata fuisset, quod Latinos
…iscos dejecerat unà cum Camillo collega:
…a res, inquit Livius, rara illa ætate fuit.
…ulla verò harum ponendarum ratio fuit
…ia, quàm ut cujus nomini dicatæ essent,
…us gloria supra cæteros mortales attollere-
…r. Sic enim Pierius *lib. 49. Hieroglyph.* illa
…nnii de Scipione verba accipit: "Quantam
"…atuam faciet populus Romanus, quantam
"…lumnam, quæ res tuas gestas lōquatur?
…ostea crescente hominum ambitione, in
…mensum quoq; adcrevit Statuarum nu-
…erus; Jure etiam Asyli ad Principū statuas
…oducto, ut mox dicemus. Vetustissi-

Statuarum usus.

Asylum.

mum autem Asyli usum esse, meritò credi-
tur. Nam & Cadmum cum Thebas con-
deret, primum ferunt Asylum instituisse
quo perfugientes, sive servi, sive liberi, ab
omni pœna tuti essent, indeque per vim ex-
trahi non possent. quanquam Servius Her-
culis prognatis Asyli primordium sive in-
ventum adscribat, adducens eum Statii lo-
cum:

Fama est, defessos acie post busta paterni
Numinis, Herculeos sedem fundasse Nepotes.
Sic sacrasse loco, commune animantibus ægris
Confugium.

Hos alii posteà subinde sunt imitati. Nam
& Thesei sepulchrum Athenis: *Plutarch. in*
vita Thesei; ibidemque & σεμνῶν θεῶν id est
verecundarum & castarū Dearum phanum
ab Epimenide constructum, *Laërtius lib.*
in Epimeni. Dianæ templum, Ephesi; *Diony.*
Halicarn. lib. 4. & Romæ, sacer quidam lucus
inter collem & Capitolium, Asyli loco fuit
Livius lib. 1. ab Vrbe cond. Vnde Virgil. *in 8.*

Hinc lucum ingentem, quem Romulus acer
Asylum
Rettulit, & gelida monstrat sub rupe Luperca

Et Ovidius 4. *Fastor.*

Quilibet huc, inquit, confuge: tutus eris.

Asylum etiam in Aris & æde sacra. Id posteà etiam ad Aras & ædem sacram fu
protensum, quemadmodum *ex cap. 21. Exod.*
& 1.

. t. C. *de his qui ad Eccles. confug.* liquidò ap-
et. Quo in loco placuit, ut præsidium
mmunitatem Ecclesiæ tribuant Confu-
(Ita enim hi appellantur *in l. si qua per ca-*
miam 22. C. de Episc. & Cleric.) hoc est iis,
ad eas confugerint, vexationis evitan-
caussa, sive ob reatum, sive ob debita pu-
ca vel privata, ita ut inde temerè abduci
queant: sed loci reverentia & intercessio-
defendantur. *d. t. C. de his qui ad Ecclesias.*
f. & can. Eos qui. 87. dsti. Quæ tamen con-
sio cum hoc moderamine accipienda est.
t enim confugæ isti servi sunt: aut liberi.
ervi: tum aut ob suam, aut ob Domini
pam confugiunt. Si ob suam culpam,
tà metu pœnæ ob suum admissum: si qui-
n admissum illud gravius sit, vel cum ar-
s confugiant; extrahendi sunt, & Do-
no simpliciter reddendi *l. si serv⁹. 4. C. d. t.*
at, si levius delictum id fuerit, non aliter
int reddendi, quàm ipsimet Domino,
ntificis opera ad lenitatem traducto, prę-
oq; jurejurando, Eam fugam servo frau-
non esse futuram. *l. præsenti 6. § fin. C. d. t.*
nter alia. Ext. de Immunit. Eccles. Sin ob
omini culpam, metu scilicet dominicæ sæ-
iæ; & durius, quàm æquum est habiti, vel
ami injuria adfecti, vim injustam decli-
ntes fugerint: tantum abest, ut redden-

Confugæ.

Ecclesiæ quomodo immunitatē præbeant confugis.

Servis.

di Domino sint, ut cogatur hic etiam, si qui-
dem res ita se habuerit, bonis conditionib[us]
servos vendere. *l. 2. ff. de his qui sunt sui vel a*
jur. Quod si Liber homo ad Aram ædem[que]

Liberi.

confugerit: rursum subsisto. Aut enim c[um]
leve aliquod delictum, vel æs alienum, si[ve]
aliam ob caussam eò confugit: & consta[t]
Eum inde abduci aut extrahi citra læsæ M[a]-
jestatis crimen nõ posse. *l. 2. C. de his qui ad E[c]-*
cles. quãquam cautionem Judicio sisti Co[n]-
fuga præstare cogitur: alioquin contra eu[m]
pcedetur Missione in bonorũ possessioner[m]
d. l. præsenti. 6. § cum autem C. eod. Aut ve[ro]
ob delictũ aliquod gravius Confuga sibi c[on]-
sultum voluit, & placuit, Eum q[ui] spe ad æ[dem]
sacram confugiendi deliquerit, jure Asyli n[on]
adjuvari: eò quod patratum facinus prævisо c[o]-
modo indignũ Reum reddit. *c. ult. Ex. de im-*
munitat. Eccl. Alciat. de Singulari certam cap.
n. 7. cum tralaticium sit, Malitiis hominu[m]
indulgendum non esse. *l. in fundo. de rei vin-*
dicat. sed exspectare debere facinorosum, [quod]
fecit. *l. 3. C. de Episcop. audient.* Graviter pr[o]-

Asylum ex proposito delinquenti nullum.

„ fectò Justinianus: Neq; homicidis, inqu[it],
„ neq; adulteris, neq; virginũ raptoribus d[e]-
„ linquentibus terminorũ custodies cautel[am],
„ sed etiam inde extrahes, & supplicium eis i[n]-
„ feres. Non enim talia delinquentib[us] parce[re]
„ cõpetit, sed hæc patientibus. Et temploru[m]

cautel

:ela non nocētibus; sed læsis datur à Le- nec erit possibile, utrumq; tueri cautela ɔrū, & lædentem & læsum. *Novella 17. de* ndat.princ. *§ neq; autē 7.* Quod ipsum cum na quoq; Lege congruit. Si quis per in- :riam (ait sumus Legislator) hoc est, ex positi facinoris consilio occiderit proxi- m suū, & per insidias: ab altari meo avel- :um, ut moriatur. *Exod. 21. v. 14. & c. 1. de homicid.* Nec enim dubitandum est, n gratum sit Domino sacrificium, cum gistratus gladio, quem ab eo accepit, virū guineum & dolosum mactat: ut non mi- pia, quàm vera est Johannis Corasii sen- tia *lib. 5. Miscellan. cap. 23.* Viderint ergò ntificii, quo jure defendi possit illa Cano- :arum sententia, qua Liberum hominem, ıntumcunq; gravia maleficia ppetraverit lenter ab Ecclesia extrahendum esse ne- t *c. inter alia. Ex. de Immunit. Eccles.* cum ıen ab iisdem alibi pronunciatum sit, ıstrà legis auxilium implorari ab eo, qui :egem committit: nec debere immuni- ıs privilegio gaudere eum, qui se eo in- num fecit. *c. ult. d. tit.*

Contra Canonistas.

Fecit autem divinorum honorum avi- ıs sive affectatio, ut Principes Romani n minorem suis imaginibus & statuis tri- :rint majestatem. Eas certè in milita-

Principum statuis & imaginibus, quanta auctoritas.

Tam bello; ribus ſignis, ut præſentia Numina; Ara
in caſtris poni eis ſolitas ex Tacito *lib. 4. A*
nal. conſtat. In Urbe verò tantæ religio
Quàm pace. ac venerationi habitas æquè conſtat, ut
conflare quidem eas ac vendere ſine cap
periculo, & citra Majeſtatis crimen lice
Principis imago an vendi licita? *l. qui ſtatuas. ff. ad L. Jul. Majeſtatis.* Hoc i
niſi vel conſecrata nondum imago fuiſſ
vel non quidem ſpecialiter & per ſe; ſed u
cum domo, horto aut prædio, cui acceder
ſtatua vel imago veniſſet. Neutrum en
contra Majeſtatem fieri placuit. *l. non cont*
hit. in fin. ff. d. t. l. in modicis. de contrah. e
Barnab. Briſſonius *libr. 4. ſelectar. Antiq*
cap. 11. Planè imperante Tiberio in judi
quendam adductum, Majeſtatisque accu
tum Suetonius *in vita ejusdem cap. 58.* ſcri
qui ſtatuæ Auguſti caput demſerat, ut al
rius imponeret. Damnato Reo, paula
hoc genus calumniæ eò proceſſiſſe, ut h
quoq; capitalia eſſent, circa Auguſti ſimu
chra ſervum cæcidiſſe: veſtimenta muta
numo vel anulo effigiem impreſſam latr
aut lupanari intuliſſe. Unde & Sena
quidam, ut eſt apud Senecam *libr. 3. de Ben*
ciis, Majeſtatis poſtulatus, ob id veniam
tiit à Tiberio, quod matellam conting
putârat prius, quàm anulum, qui expreſſ
Tiberi imaginem præ ſe ferebat, digito
tra

xisset. *Joh. Bodin. lib. 1. de Rep. cap. 5.* Hoc *Imaginibus, etiam adorationis cultus.* plius, etiam adorationis cultum statuis & aginibus principum fuisse exhibitum, ex nio *lib. 10. epist. 97.* non obscurè colligitur. enim ad Trajanum scribit: Propositus ibellus sine authore, multorum nomina itinens, qui negarent, se esse Christianos, fuisse: quum, præeunte me, Deos aplarent, & Imagini tuæ, quam propter hoc eram cum simulacris Numinum efferri, ire ac vino supplicarent: præterà maledient Christo: quorum nihil cogi posse diitur, qui sunt revera Christiani. Et mox: nnes & imaginem tuam, Deorumque silachra venerati sunt. Cui non absile est illud Horatii:

Præsenti tibi maturos largimur honores,
Jurandasq; tuum per nomen ponimus aras.

on mirum itaque, etiam Asyli jus statuis *Quemadmodum & asyli jus.* isse attributum: quæ perinde atq; Eccle-, suam confugis immunitatem præberent *ff. de his qui sunt sui vel. al. jur. l. 1. § 1. de Of. præf. Urbi. l. quid sit fugitivus. 17. § apud Lanem. 12. de ædil. edict.* Certè C. Caligula, *Caligula insolentia.* minum quos unquam Sol vidit, flagitiosimus, & præ quo Tiberius mediocriter alus credi possit; non contentus maximo rrarum imperio, etiam cœlites pulsare & cludere tentavit, dum Hierosolymitanum

templum jure Asyli in se transcribere n
erubuit, titulo Novi Jovis Ill
stris Caii. ut mirum nihil omninò
eum etiam Jovi fulguranti ausum fuisse o
strepere, Homericum illud usurpante
ἤ μ' ἀνάειρ', ἢ ἐγὼ σε, id est, Aut tu me auf
aut ego te. *Philo Judæus libr. de Legatione*
Cajum, & Zonaras lib. 2. Annal.

Imaginum abusus.

Verum enim verò cum improbi pass
homines Imperatorum imaginibus si
caussa prælatis, statuisque apprehensis, i
vidiam adversariis concitarent; Senatu
consulto prohibitum fuit, ne quis in alt
rius injuriam ad statuas Principum cõfug
ret, imaginesvé eorum portaret. qui sec
faceret, in vĩcula publica mitteretur. *l. Sen*
tusconsulto. 38. de injur. l. capitalium. 28. § ad st
tuas ff. de pœn. C. Cestius igitur, cum d
multumque in Senatu contenderet, ut
vis & auctoritas imaginũ aboleretur; Pri
cipes quidem instar Deorum esse, dixit:
neque à Diis nisi justas supplicum preces a
diri: neq; quenquam in Capitolium, aliá
Urbis templa pfugere, ut eo subsidio ad f
gitia utatur. Abolitas leges, & fundit' vers
ubi in foro, in limine Curiæ ab Anna Ruf
la, quam fraudis sub indice damnavisset,
bra sibi & minæ intendantur; neq; ipse a
deat jure experiri, ob effigiem Imperato
opp

Senatusconsultus inhibitus.

C. Cestius contra Imagines.

positam. Ea oratio effecit, ut Rufilla ac- convictaq́;, publicâ custodia attinere- ; ut est apud Tacitum *lib.3. Annal.* Mul- magis igitur ipsum quoque adorationis igium Statuis & Imaginibus fuit adimen- n, *ut.l.2. C. de stat. & imagin.* cùm solerēt n, ut Ambrosius ait, sola ære fusa Princi- n capita, & ducti vultus de marmore vel adorari. Digna mehercule notatu est perii sententia: qui, auctore Suetonio, tuas & imagines inter ornamenta domo- ; non inter simulachra Deorum poni uit. Et quidem ipsemet quoque Cali- a (cujus ego Naturam parentem puduis- ispicor, ob scelerum & flagitiorum fœ- tem) à Chęrea & Sabino, connivente fa- ia, sublatus tandem se mortalem agno- & falsum Dei imitatorem: ad quem re- endum viva imagine, non Phidia statua- , non Polycleto opus est, nec fragore ful- minis; sed justicia & mansuetudine er- ga mortales: ut gravis est Stepha- ni Forcatuli sententia *lib.3. de Gallor. Imper.*

Tiberius.

Caligula.

DE PYROPO.

Posteaquam de AEdificiis & stati diximus: progrediamur nunc alias artes. Et primum quidem de P ropo dicamus. Pyropus ad hæc usq; te pora ex lapidum preciosorum genere, qu Rubinos sive Carbunculos vocāt, v gò fuit habitus. Sed falsò. Erat eni ut Plinius lib. 34. cap. 8. scribit, æs quo dam Cyprium: cujus in uncias seni add bantur scrupuli auri; atq; ita in præten em id tractum bracteam, Pyramidum lis, aut turrium summitati adaptabat Quod cum solaribus radiis tangeretu non secus atq; ignis micabat. Ideoq; Py pum fuit nuncupatum, quòd ignis fulg repræsentaret. Verùm ars ista peni est exstincta. Idem & Electro even quod quidem ex auro est, sed quinta ta argenti parte addita. Vnde & ab a id erat splendidius: & ut plurimur hoc tabulata veteres exornabant, sicuti Homerus prodidit.

Pyropus. 1.

2.

Electrum.

NOT

NOTÆ.

Pyropus vulgò gemma esse putatur, è [ca]rbunculorum genere. Sed Plinius Pyro[pu]m æris ductilis & coronarii speciem esse [scr]ibit *lib 34. cap. 8. in extremo*, cum ait: Coro[na]rium tenuatur in laminas, taurorumque [fel]le tinctum, speciem auri in coronis histri[on]um præbet. Idemq; in Uncias additis [au]ri scrupulis senis, prætenui Pyropi bracteâ [ig]nescit. Eadem Isidorus tradit *lib. 16.* [ca]*p. 19.* ex Plinio sublecta, his verbis: Coro[na]rium ex ductili ære tenuatur in laminas, [ta]urorumq; felle tinctum speciem auri co[ro]nis histrionum præbet: unde & appellatũ. [Py]ropum igneus color vocavit. Namque [in] singulas uncias æris, additis auri scrupulis [sen]is prætenui bracteâ ignescit, flammasque [im]itatur. Unde & Pyropum dicitur. Hinc [illu]d Ovidii:

——*flammas imitante Pyropo.*

[Ea]demq; sententiæ & Propertius videtur ac[ce]dere, cum *lib. 4.* ita canit:

Picta nec inducto fulgebat parma Pyropo.

[U]bi quod dicit, *inducto*, laminam non ob[sc]urè innuit: ex eo, quod *Induco* obtegendi [et] operiendi notionem habet. Parietes in[du]cuntur tectorio: scuta pellibus: rebus in[au]randis bracteæ. Quod autem Lexicorũ [Th]esauri Isidoro tribuunt, quasi scripserit,

Pyropus.

Æs coronariũ.

Propertius interpretatus.

Pyropum esse metalli genus ex dimidia part[e] auri, ex dupla argenti: id ex hoc quidem lo[co] non apparet. Porrò quod uterq; dixit Taurorum felle tinctum speciem auri præ[be]re: id Aristoteles Elenchis Sophisticis vi[]detur sua lingua reddere Χολοβάφινον· It[a] enim locum hunc in privata collatione no[stra], ut fit, *Johan. Ladislaus* interpretabatu[r]. Vir mehercule utriusq; literaturæ scientis[si]mus; & politiorum sive humaniorum, qu[as] vocant, artium oppidò quàm gnarus.

Johan. Ladislaus.

Idem & Electro evenit) Electrum Is[i]dorus *lib. 16. cap. 23.* dictum putat, quod a[d] radium solis clarius auro argentoq; relucea[t]. Sol enim plurimis poëtis vocitatus est El[e]ctor, ut Plinius asserit *lib. 37. cap. 2.* Huj[us] tria sunt genera. Unum, quod defluen[s] medulla ex arboribus pinei generis, qu[a] gummi ex cerasis, nascitur: densaturq; rig[o]re, vel tepore, aut mari: & cum intumesce[ns] æstus ex insulis rapuit, in litora expellit[ur] ita volubile, ut pendere videatur, & per [vada] dum deferri. Veteres id succinum app[el]larunt, quod ex arboris succu destillante c[on]gelasceret. Unde Virgulti lachrumā A[m]brosius nominat. Sic enim Hexamer[on] *lib. 2. cap. 15.* scribit: Quid autem tibi refe[ram] quod Electrum lachruma virgulti sit & [lapides]tantę materię soliditatem lacruma duresc[at].

Electrum.

Et ejus species. I.

ec levibus id aſſeritur teſtimoniis, quando
lia & minutiſſimæ ſurculorum portiones,
it exigua quædam animantium genera, *Animalcula electro incluſa.*
Electro ſæpè reperiantur, q̄ videtur gutta,
ım adhuc eſſet mollior, recepiſſe, & ſolida-
tenuiſſe. Quam in rem de Ape electro
cluſa exſtat elegans Martialis Epigramma.

Et latet, & lucet Phaetontide condita gutta,
Vt videatur Apis nectare clauſa ſuo.
Dignum tantorum pretium tulit illa laborum,
Credibile eſt ipſam ſic voluiſſe mori.

uo haud ſcio an minus venuſtum ſit illud
Vipera:

Flentibus Heliadum ramis dum Vipera ſerpit,
Fluxit in obſtantem ſuccina gemma feram.
Quæ dum miratur pingui ſe rore teneri,
Concreto riguit vincta repentè gelu.
Ne tibi regali placeas, Cleopatra, ſepulchro,
Vipera ſi tumulo nobiliore jacet.

uorum utroq; ad illam Poëtarum fabulā *Phaëtontis fabula.*
udit, qua Phaëtonta Solis filium patris
rum regere, quàm ipſius cōſilio regi ma-
ſſe fingunt: dumq; incautè aurigaretur, è
rru fulmine deturbatum in Padum ſive
idanum fluvium: atq; eo ita præcipitato,
liades ſorores continuas fudiſſe lachru-
s, quoad in Populos arbores mutarentur:
quibus Electrum in Padum proximū de-
laret. Quæ etſi ut fabuloſa ridet Plinius
37. *cap.* 2. non tamen negat frequens fuiſ-

ſe Padi accolis ſuccinum: quandoquidem agreſtes mulieres Padum circumcolentes, monilia de ſuccino, auri fabrifacti æmulatione, ornatu eximio gerere ſolerent. Sic uti hodie in Prutenorum litore, maris Balthici accolæ uberem ex ſuccini piſcation quæſtum faciunt quotan̄is, æſtivo potiſſimi tempore, ſpirante Aquilone, & cum mar luctante. Alterum Electri genus e

2. Metallum, quod naturaliter in ſcrobibus in veniri, & in precio haberi Iſidorus tradit ex Plinio fortaſſis *lib. 33. cap. 4.* Tertium eſ

3. quod cura fit, quinta argenti parte auro ac dita. Quod ſi quintam portionem exceſſ rit, incudibus non reſiſtit: ut Plini[9] ibide tradidit. quãquam Electrum quoq; ex au fieri, Suidas refert, cum vitrea quadam & l pidea confuſione. Idq́; illuſtri nitore ſple dere ait: ut eſt apud Balduinum *in § ſi duoru Inſt. de acquir. rer. dom.* Magna porrò fi

Electri auctoritas. Electro auctoritas, Homero teſte: qui M nelai regiam auro, electro, argento, ebo fulgere tradit. Minervæ templum hab Lindos inſula Rhodiorum: in quo Hele ſacravit calicem ex Electro, mam̄æ ſuæ m ſura. Electri natura eſt, ad lucernarum

Natura. mina clarius ſplendere. Venena etiam eſt nativum, deprehendit gemina ration Nam & diſcurrunt in calicibus arcus cele

us similes, & igneum stridorem edunt: sicti Plinius præallegato loco testatur. Quia gitur Electrum, ut diximus, ex auro & argento mixtum est, & tertiam quandam speiem constituit: rectè ab Ulpiano responum est, Auri appellatione Electrum non ontineri. *l. 4. ff. de legat. 1.* Quia enim ab uri & argenti habitu recessit: ideò nec auri otest, nec argenti nomine comprehendi. d quod optimè declarat Tertullianus adersus Hermogenem. Nam & testam, inuit, licet ex argilla confectam, jam non arillam vocabo, sed testam: & Electrum, liet ex auro & argento fœderatum, nec argẽum tamen, nec aurum appellabo: sed Eletrum. à cujus habitu quod divertit, pariter à vocatu ejus recedit appellatione, sicut & onditionis proprietate. Sed utrum Arentum Electro, an Electrum argento ceat: id ex adspectu vasorum facilius intellii posse, Paulus ex Proculi & Neratii sentenia respondit. quod si in obscuro sit, inspiciendum esse, in utro numero ea vasa is, qui testamentum facit, habuerit. *l. pediculis. 32. § Neratius. 5. ff. de auro & argent. legato.*

Electrum tertia inter aurum & argentũ species.

Argentum utrum Electro cedat an contra.

DE CORINTHIO ÆRE.

Æs Corinthium.

ANno DCVIII. ab Vrbe condita Mummius capta Corintho, nobili Civitate, in Isthmo Græciæ sita, Vrbem incendit. Eaq́ flagrante, casu factum est, ut aurum, argentum, & æs liquefacta mi-scerentur. Ac cum pulchra videretur mixtura ista post incendium invēta: fusa inde fuerunt vasa & candelabra affabre sculpta. Eaq́ Corinthia dicebantur vasa, eò quòd mixtura ista Corinthi primùm esset adinventa. Ejus tria erant genera:

Ejus genera.

Candidum, cui plus inerat argenti: Alterum, in quo auri materia prævalebat: Tertium, in quo æqualis omnium temperies fuit, ut Plinius recitat.* Metallum hoc planè exstinctum est, ut & usus portarum ænearum, quæ templis adponebantur. Et auctor est idem Plinius * Sp. Carvilium Quæstorem, inter crimina objecisse Camillo, quod ærata ostia haberet in domo. Et addit: Solita etiam ærata fieri triclinia, abacosq́ & monopodia: ut & capitula columnarum: quemadmodum Romæ videre est in columnis Panthei, quod est

* Lib. 34. cap. 2.

* Lib. 34. cap. 3.

Portæ æreæ.

à l

la rotonda. *Habebant quoq; in templis lucernas æneas, instar arboris, poma ferentis factas: &, ut tandem finiam, innumerabiles statuæ ex hac materia fuerunt conflatæ.*

NOTÆ.

Corinthia vasa (quæ & Ephyreja dicuntur Virgilio, eò quod Corinth⁹ olim Ephyra nucupabatur) quanto in precio fuerint, erotus ex variis historicorum monumens collegit. Horum pretia in immensum xarsisse, Suetonius in Tiberio *cap.31.* scriit: notatumque ait Augustum, ut pretiosę pellectilis Corinthiorumque præcupidũ. Iam & proscriptionis tempore ad statuam ius adscriptum esse:

Pater argentarius, ego Corinthiarius:

um existimaretur, quosdam propter vasa Corinthia inter proscriptos curasse referenos: ut est in vita Augusti *cap. 70.* Sed an auo legato, etiam æs Corinthiũ veniat, dubies? cum ex auro & ære mixtum sit. Et idem de Electro, respondendum putârim: eò uòd Corinthiũ istud æs, non auri, sed æris omẽ obtineat, *arg. l.4. de legat.1. et l. hæres.200. ※ẽ. de legat.3.* Æs etenim cũ auro semel mixi, deduci, hoc est, separari olim nõ poterat:

Corinthia vasa.

Ære Corinthio an etiam aurum continetur.

Æs auro mixtum olim deduci non poterat.

ideoq; communicabatur *l. idem Pomponius. sed si plumbũ. ff. de rei vindict.* Hodiè auten cum Aurifices, Chrisulcæ aquæ vi (de qu lib. 2. cap. de Alchumia dicetur) æs ab auro & quodvis metallum ab altero separare po sint, ut Alciatus tradit *lib. 6. parerg. cap. 11.* n communicaretur illud: sed deduceretur, & suum cuiq; redderetur: non secus ac plum bum cum argento mixtum *d. § sed si plumbum* quem superioribus refragari Accursius pu tavit, non animadvertens, separari olim potuisse: ut & æs mixtum argento. *l. lacus. 12. § si ære meo. ff. de acquir. rer. dom.*

Secus si argento esset mixtum.

Stephan. Forcatul. in Necyomant. *dial. 38.*

DE OLEO INCOMBUSTIBILI.

Oleum incombustibile.

PRæparabant etiam veteres Oleum in combustibile, quod nunquam consi mebatur. Id nostra quoq; ætate, seden Paulo III. visum fuit, inventa scilicet s pultura Tulliæ filiæ Ciceronis: in qua l cerna fuit etiam tum ardens; sed admis aëre, exstincta. Arserat autem ann plus minus 1550.

Sepultura Tulliæ Ciceronis F.

NOTA

NOTÆ.

Incombuſtibile hoc Oleum rectius vide-
: appellari poſſe Vivum. Statius:
Vulcano condicta domus, quam ſubter eunti
Stagna ſedent venis, oleoq; madentia vivo.
d & Hermolaus Barbarus *lib. Corollarior. 5.*
Franciſcus Maturantius in epiſtola ad Al-
enum amicum, jamdudum teſtati ſunt,
veniri alicubi in ſubterraneis Italiæ mo-
mentis lucernas perpetuo fulgore lucen-
. qualis fuerit illa *Maximi Olybii* in agro
tavino, juxta oppidũ Atheſte eruta: quam
iſſe ſupra mille & quingentos annos tra-
lib. 1. Antiquitat. Patavinar. in fine Bernar-
ius Scardeo: quem laudat Melchior Gui-
dinus in commentario de Papyro. *mem-*
6. Nec multum abſimilis fortaſſis na-
æ eſt Naphtha: quam circa Babyloniam,
uminis liquidi modo profluere, ait Plini'
2. cap. 105. Cum quo Xiphilinus apud
onem *lib. 35.* conſentit. Eſt autẽ Naph-
, inquit, ex genere bituminis, usque adeò
ens, ut omnia, quibus adhæreſcit, pror-
exurat, nec ulla re humida facilè exſtin-
itur. Huic, ait Plinius, magna cognatio
ium, tranſiliuntque protinus in eam un-
unq; viſam. Ita ferunt à Medea pelli-
n crematam, poſtquam ſacrificatura ad
s acceſſerat, corona igne rapta. Jaſon

Oleum vivum.

Lucernæ ſubterraneæ perpertuæ.

Naphtha.

Medea pellicem Naphtha ulciſcitur.

enim captus amore *Glaucæ* (quæ fuit Creo
tis Regis Corinthiorum filia) Medeam d
seruit: & hæc, ut ulcisceretur Glaucam, v
lum & coronam ipsi' imbuit liquore Nap
thæ, quò celerius incenderetur illa; ut est
vita Alexandri Magni apud Plutarchum
Quò allusit Horatius *Epod. 3.*

Hoc delibutis ulta donis pellicem,
Serpente fugit alite.

quãquam ibi coronam illam non Naphtl
sed allio, quod exsecrabatur, imbutam fui
jocatur; ut Adrian. Turnebus notat
lib. 6. Adversar. cap. 9.

DE VITRO DUCTILI.

Vitrum ductile.

*FErtur, Tiberio principe, excogita
vitri temperamentum, ut ductile
flexibile id, instar chartæ fieret: atq
ventorem hujus morti propterea deditu
quòd cum magnificentissimum Romæ e
xisset palatium, quod ruinam minabat
& Tiberius, precio exsoluto mandass
suum ad obtutum posthac ne perveni
ille posteà flectendi vitri ratione inv
ta, Tiberio hanc monstratum venis*

*mium inde exspectans scilicet, ut Dio ...ibit. At Plinius * refert, Totam ...icinam artificis ejus fuisse abolitam: ...eris, argenti, auri metallis pretia de...herentur. Sunt qui velint, maligni...e id factum esse Tiberii, qui viros vir...e præstantes odio habuerit.*

* Lib. 36. c. 26.

NOTÆ.

Quod de Artifice isto Auctor noster cō...morat, id Dio *lib. 57. Historiar.* ita recen... Eodem tempore, inquit, cum porticus ...cima Romæ in alterū lat⁹ inclinasset, mi...i in modum erecta est. Architectus qui...n (cujus ne nomen quidem notum est, ...d invidens miri artificii Tiberius in li...s id referri ꝓhibuit) firmatis undiquaq; ...damētis ejus, ne moveri possent, reliqua ...nia velleribus & centonib⁹ circumdedit, ...orticum laqueis ab omni parte alligatā, ...torum hominū ac machinarū impulsu ...ristinum positum restituit. Hoc & mi...s est Tiberius, & invidit: ideoq; pecu... hominem donatum Urbe ejecit. Atqui ...rsum ad Principem accedens, supplexq; ...us, vitreum poculum consultò abjecit, ...tumq; manibus rursum refecit, sperans, ...e veniam impetraturum. Verùm necari ...d jussus est.

Vitrū refectū.

Ne pretia detraherentur) Usus en vitri ad potandum, argenti metalla & a pepulit. Unde Galienus Imperator asp natus est calices vitreos; Nihil vitro communius esse, dicens.

DE PAPYRO.

Papyrus.

IVit quoq; in desuetudinem Charta pyri, postquam minori cum sumtu, majori cum commodo nostra illa repe est, facta ex linteolis laceris & contri Papyrus, *junci seu fruticis cujusdam, cies est: quæ acu extractis filis quibusd instar cartilaginis in subtiles divideba phyluras. Et hæc quidem veterum* Ch ta erat, *in AEgypto primùm inventa lexandri Magni tempore, & à Region lius nomine Charta nuncupata. Se Navigia ex Papyro texebantur, ut nius refert.*

Charta.

Lib. 13. cap. 11.

NOTÆ.

De Papyro & Charta commodior n dicendi locus erit in lib. 2. tit. de Charta

DE N

E NAVIBUS QUADRI-
REMIBVS ET QVINQVE-
remibus.

Osteaquam Navium mentionem jam fecimus: non inconveniens erit, de disserere Navi, quæ similem nunquam uit. Nam hanc quadraginta ordinū lemæus Philopator fabricatus est, du-torum octoginta cubitorum longitu-e; altitudine autem ab imo usque ad nstra duodequinquaginta; Nautis ex- remiges quadringentis instructam, nigum quatuor millibus. Adhæc mi-s armatos capiebat in foris & tabula-paulò minus tria millia; ut Plutarchus ert in vita Demetrii. Videbatur quasi bs quædam per Mare incedere: præte- etiam hortis erat instructa. Similem diè fieri non crediderim: cum ne qua-remes quidem, nedum quinqueremes ricari poßint, ut agiles sint ad moven-m, & multum nobis inserviant. Ideoq; is non utimur. At veteres & rectè eas nponebant, & ingenti hostium cum da-o usurpabant. Sed & ejusmodi facie-

Navis Ptolemæi Philopartois.

bant Naves, quæ & remis & velis pr
pellebantur, quantumvis altæ essent:
à multis proditum est Auctoribus, inp
mis verò Virgilio lib. I. 3. & 5. AEne
Nostræ velificatione duntaxat propell
tur: at cum maris est tranquillitas, m
veri nequeunt. Vidi etiam effigiem N
vium quarundam, quas Liburnas dicu
quæ ab utroq; latere extrinsecus tres ha
bant rotas, aquam attingentes: quar
quælibet octo constabat radiis, manus p
mo è rota prominentibus: intrinsecus
rò sex boves machinam quandam circu
agendo, rotas illas incitabant: & ra
aquam retrorsum pellentes, Liburn
tanto impetu ad cursum propellebant,
nulla triremis ei posset resistere. Nom
nat & Vitruvius Carri quoddam gen
quo singulis horis monstrabatur, quot m
liaria essent confecta. Agebatur aut
(quemadmodum hodiè Horologia) r
quibusdam, quæ exacta hora lapidem
pelvim dejiciendo mittebant. Cæter
Horologiorũ usus invẽtionem istam red
dit superfluam: quemadmodum & mu
lia ac manuaria tormenta celeberrim
veter

Liburnæ.

Carri, pro Horologiis.

terum machinas & instrumenta belli obscurarunt. De quibus, tanquam n necessariis, & quorum nullus hodie us est, nihil hîc attinet dicere.

NOTÆ.

Triremes vulgò *Galeræ* vocantur, à cor- a in summo malo galeri instar in navigiis ominente: vel, quòd Sagæ populi, apud os Janus navigio salvus evasisset, ratem llerim dicerent: ut est in libro, qui Xeno- ontis fertur, de Æquivocis. De Trire- autem accipiamus oportet illos Virgilii sus:

Triremium notatio.

——triplici pubes quam Dardana versu
Impellunt, terno consurgunt ordine remi.

n tamen constet, nullam belli Trojani npore triremem fuisse: sed ex historia no- n sit, Aminoclem Corinthiũ multis post nlis Triremes primùm ędificasse. sed poë- non perinde Historiæ fidem exsequi so- t: & apud eos crebri sunt ἀναχρονισμοί, ut rianus Turnebus notat *libr. 4. Adversar.* 4. Cæterum de immensæ molis ac va- imæ amplitudinis navibus, plurimis re- rum ordinibus instructis, cum Ptolemæi ladelphi & Philopatoris, tum etiam Hie- is multa & incredibilia penè prodidit

Athenæus *lib. 5. Dipnosoph. cap. 5. 6. 7.* quib
adde, quæ ex Herodoto, Plinio, Plutarc
& aliis, more suo doctè & eleganter recen
Budæus de Asse & ejus partibus. *lib. 5.* Inp
mis verò etiam nobile prędicatur Navigi
illud, quo M. Antonius cum Cleopatra
Actium Epiri oppidum, deinde Nicopo
pervenerat. Id enim velo purpureo, &
bulato inaurato insigne fulsisse fertur: ad
ut post naufragium factum, aurum & p
pura in litus revomerētur, & Arabib' ac
bæis prædæ essent; & Regina spectare
Dux fugæ, cum puppi aurea mox capt
Plinius lib 19. cap. 1. Florus 4. Epitom. c
1. De Cleopatrę porrò & M. Antonii sp
sione, uter alterum luxu in comessati
posset vincere, suprà diximus. Impens
mè verò hunc à Cleopatra fuisse adamatu
vel inde quoq; liquet. Nam cum mori
set, compotationibus indulgentes lilio,
myrto, & lauro, non sine violis coron
Cleopatra in summa hilaritate, extremis
ronæ foliis veneno illitis invitavit Anto
ut coronas biberent. Annuente illo
tractam capiti coronam in scyphum co
cit, & haurire incipienti opposuit man
testata occasionem non deesse occiden
absq; illo potuisset vivere. *Steph. Forca*
4. de Gallor. Imper. Proinde etiam post

Navigium Cleopatre.

Cleopatræ comessatio.

Amor in M. Antonium.

m ipsius non leve amoris sui indicium fe-
:. Cum enim triumvir in Ægypto per
ctavium superatus esset & mortuus, rega-
er ei parentavit. Ac quoniam, quod res
at, suspicabatur se Ægyptiæ Reginam in
umphum ductam iri; generosa mulier
reo in lecto jacens, brachio sinistro Aspi-
m admovit, cujus morsu dulciter periret.
rpens enim ille ictu oculis caliginem in-
cens, cum nonnulla voluptate perimere
itur, & absq; labore. Dioscorid. lib. 6.
. 38. Re comperta Octavius Augustus
llos, quorum ad sugenda venena ingens
exsistere putatur, sedulò accersivit, jubẽs
ienum exsugere: sed irrito conatu, cum
jam amore proprio & dolore non minus
àm Aspidis veneno expirâsset. Nihilo-
nùs August' imaginem ejus in triumphũ
t, aspide mordicus affixa, qua de re etiam
o videri poterit.

Interitus.

Psylli.

Prætereà etiam hortis erat instructa)
Caligula autore Suetonio in ipsius vita,
37. de cedris Liburnicas fabricavit, gem-
tisq; puppibus, versicoloribus velis, ma-
thermarum & porticuum, & triclinio-
ı laxitate, magnaq; etiam vitium & po-
erarum arborum varietate: quibus dis-
ıbens de die inter choros ac Symphoni-
itora Campaniæ peragraret. quanquam

Caligulæ naves Liburnicæ.

Suetonius emendatus. Adrianus Turnebus eo in loco non *de cedr*
Deceres. sed *deceres* Liburnicas legendum censet; v
si Græcè malis, δεκήρεις, id est, decireme
quibus ingentis magnitudinis Naves int
ligi ait *lib. 22 cap. 31.* Liburnæ autem si
Liburnica. Liburnicæ Naves, à Liburnia regione, int
Illyriam & Dalmatiam sita, nomen sunt so
titæ: quas Suidas non ad formam triremiu
constructas fuisse ait; sed ad prædandũ ær
rostro armatas, & validas, & tectas munit
que; atq; incredibilem ipsarum fuisse cele
tatem. Liburnas Prudentius etiam turri
appellat:

Fluctibus Actiacis signum Symphonia belli
Ægypto dederat: clangebat buccina contr
Institerant tenues cymbæ, fragilesq; phaseli,
Inter turritas, Memphitica rostra, Libur

Id verò genus turrium Servius ait Agripp
primùm invenisse, ut de tabulatis subitò
gerentur, simul ac ventum esset in prælio
turres hostibus improvisæ. Sic enim il
Virgilii accipiendum putat,

Tanta mole viri turritis puppibus instant

Liburnum vehiculum. Ad Liburnæ navis similitudinem vehic
quoque Liburnum fuit constructum,
Principes Romani vehi solebant. Hinc
venalis *Satyra 3.*

——turba cedente vehetur
Dives, & ingenti curret super ora Liburn

C

æterum preciosas illas naves, quarum mo-
ò meminimus, Seneca lusorias, & regum
ıdibria apellat. Sic enim *lib. 7. de Benefi. cap.*
9. scribit: Cui triremes & ceratas nō mitte-
em; lusorias & cubiculatas, & alia ludibria
egum in mari lascivientium mittam? Mo-
et etiam, Navis bonitatem non in pretio;
d in firmitate consistere: Navis (ait) bo-
a dicitur, non quæ preciosis coloribus pi-
a est, nec cui argentum aut aureum ro-
rum, nec cujus tutela ebore cœlata est, nec
uæ fiscis ac opibus regiis pressa est: sed sta-
lis & firma, & juncturis aquam claudenti-
us spissa, ad ferendum incursum maris soli-
ı, gubernaculo parens, velox & consenti-
ns vento. *lib. 10. Epist. 77.* Sed & Navigio-
ım originem exprimit, & exemplū à pisci-
us natantibus petitum docet *lib. 14. Epist. 91.*
ominis (inquit) nō sapientis inventa sunt
avigia, quibus amnes, quibusque maria
ansimus, aptatis ad excipiendum ventorū
ıpetum velis, & additis à tergo gubernacu-
, quæ huc atque illuc cursum Navigii tor-
ıeant: & exemplum à piscibus tractum est,
ıi cauda reguntur, & levi ejus in utrunq;
omento velocitatem suam flectunt. De
avigationis porrò incommodis nihil hîc
inet dicere: Satius est, eos qui Equo li-
eo (ut Plauti verbis utar) per cæruleas vias

Navis bonitas.

Navigii Origo.

Navigationis periculum.

vehuntur, experiri ſcilicet, quàm periculo
ſum ſit, ſalutem fluctibus committere, & vo
care in ſeſe fata ceſſantia : ac ſi ad morten
terra parùm latè pateat: ſiquidem, ut Ara
tus in Phænomenis dicebat, modicum li
gnum mortem prohibeat. Non injuri

Et deteſtatio.

igitur in Navigantes invehitur Socrates, mi
ſeros eos appellans, quibus neque Dæmor
neque Deorum aliquis unquam divitiarur
dignam tribuerit gratiam Quandoqui
dem hi levibus freti ventis, longas navigati
ones magno cum periculo ſemper adean
homines perditi: propter quas aut lucren
tur, aut pereant. Quanto rectius, fel
cem prædicat Euripides eum, qui bona for
tuna fruens domi manet, & merces in ter
habet, nec denuò navigat? Imò ter fel
ille, & inter paucos valde beatus habetu
Callimacho, quicunq; remotus à Navi-
gatione vivit: ſiquidem ex Antipha-
nis ſentētia, præſtet in terra pau-
perem eſſe, quàm divitem
navigare.

DE MI-

DE MUSICA.

EXpositis artibus Mechanicis, ad Liberales deveniam, quarum nullum odiê exstat vestigium. Vna ex his est lusica, veram antiquitus scientiam & racticam continens. Incredibili enim electatione auscultantes adficiebat, ut x scriptoribus deprehenditur: siquidem nà cum Melodiâ integra percipiebantur erba. Qua cum si recens hæc nostra onferatur, barbara omninò meritò erit abenda: siquidem in hac non nisi voces & clamores absq; verbis audiuntur. Vnle aures tantummodò parumper pascit, bsq; aliqua intellectus delectatione. Reentiores autem Musicæ Notulæ, quas voant, originem trahunt ex hymno Divo ohanni sacro: quem Monachus quidam n Officiolo suo ad hunc modum habebat onsignatum:

Musica vetus.

Nova.

Notularum origo.

UT queant laxis
REsonare fibris
MIra gestorum
FAmuli tuorum,
SOLve polluti

LAbii reatum,
Sancte Johannes.

Ex hoc hymno Religiosus iste, primas cujuslibet versus syllabas, quæ sunt VT, RE, MI, FA, SOL, LA, pro primis Notis cantus posuit: & Cantu isto in manus collocato, cantare incepit, ac Voces cum Notis, quas in Lineas posuerat, in concordiam redigere. Atq; ita ex hac praxi, & vo cum harmonia sive concentu, theoria quædam posteà fuit hausta: quæ tamen neque scientia est, neq; vetus illa Mathematica quæ septem constabat vocibus, ut ex illo Virgilii versu deprehenditur:

Obloquitur numeris septē discrimina vo(cum

Cardinalis Ferrariensis circa hanc inda gandam satis multū sudavit: sed frustra. Ars itaq; ista planè est exstincta. Nam qui libros de vera hac Musica conscripto legunt, ad praxin & usum convertere nesciunt.

NOTÆ.

Musica origo cœlestis.

Infinitus sim, si singulas Musicæ laudes quibus bonorum auctorū libri referti sun recensere velim. Possit pro multis vel unic hoc satisfacere, si originem ipsius cœlestē es dicam[a]. Nam & gravissimi rerū æstimatore totiu

tius mundi fabricam musicâ proportióne
sistere putarunt, & motu atq; impulsu or-
um imparium, acuta cum gravib⁹ tempe-
nte, cœlestẽ illum concentũ & sonum dul-
ssimum elici. Nec enim cum silentio cœli
elliferi cursus, vel reliquorũ globorum di-
nctã intervallis conversionẽ fieri posse: q̃
octi homines nervis imitati septẽ, ac canti-
is suavitate plenis, ad cœlũ sibi reditũ ape-
erit. Animam quippe nostram harmoniã
se, & proinde sese erigere atq; vim suam re-
gnoscere, quoties Musicam tanquam na-
ram sui similem persenserit. Ipsum quoq;
pollinem, cum boves Admeti custodiret,
tii pertæsum fabulantur Musicam invenis-
, & ad mortales derivasse. Ovidius:

——per me concordant carmina nervis.

ata scilicet est Musica hominibus tãquam
c animæ, & gratissimum solicitudinis leni-
entũ, & laborum solatiũ, atq; remediũ ad
ducendã humanarum calamitatum obli-
onem, quibus vita hæc nostra undiq; septa
eprehẽditur. Quocirca Salomon: Vinũ &
lusica inq̃t, lętificãt cor: & super utraq; di-
ctio sapientię, Eccl. 40. Hoc ampliùs, abali-
atos quoq; sẽsus Musica revocat, & malos
enios, q̃ furiosos sæpissimè cruciãt, divina
armonia fugat. Sic enim Saulẽ furentẽ mal⁹
Geni⁹ pulsata lyra deseruisse dicitur. Et Eli-

Musica læt animæ, & laborum lenimentum:

Dæmones pellit.

ſæus coram Judææ ac Samariæ Regibus ora-
culum editurus, cythariſtam acciri juſſit: ſi-
mul enim cum ſuavitate concentus Nume- *Numine afflat.*
hauſit. Ac cum Saul à Samuele initiatus e-
ſet, non priùs Prophetarum chorus ei cum
cithara occurrit, quàm Numine afflari a-
vaticinari cœpit. *Bodin. de Republ. lib. 5. cap.*
In tantum enim honoris culmen apud Eth-
nicos quoq; Muſica proceſſit, ut non in co-
viviis duntaxat, & Magiſtratuum epulis; ſe-
& in ſacris & Deorum pulvinaribus ea adh- *Sacris adhibita.*
beretur, ut Athenæus Dipnoſoph. *lib. 14. c.*
11. & Macrobius *lib. 2. In Somnium Scipion.* te-
ſtantur: & rationem ejus adſignat Natal-
Comes *lib. 9. Mythologiæ cap. 7.* non ſolùm *Et quare?*
quia compoſitos animos ſacrificantium,
ad Aras Deorum accedentium eſſe oporte-
ſignificabant: cum metro compoſitæ prec-
domo eſſent ad altaria afferēdæ; Sed etian
quia cum Deos corpora cæleſtia eſſe arbitr-
rentur, è numeris & harmonicis proportio-
nibus Deos ipſos conſtare putarent. S-
igitur per hymnorum & inſtrumentorum
& ſaltationum rythmum Deorum natura
imitabantur, atque oblectabantur ſacri-
cantes; & dies feſtos agentes, conviviis
Genio indulgentes, Deorumque ipſoru
felicitatem aliquo pacto imitantes, pro vi-
bus proximè ad Deorum immortalium n-
tura

am accedebant. Non mirum igitur, mo- *Etiam cõvivin.*
apud Græcos fuisse, ut post cœnam lyra
cumferretur: quàm cum recusasset The-
tocles, indoctior est habitus; Cimonq;
Epaminundas, quod fidibus scirent, an-
ati fuerunt: teste Tullio in Thusculan.
Alexandro ab Alexand. *libr. 2. Genial. dier.*
25. circa fin. Nam ut Aristophanes au- *Musicus pro sapiente.*
r est, per citharæ callentem, Veteribus
mo sapiens, & Gratiis omnibus ornatus
indicatus: cumècontrà, qui nullũ Mu- *ἄμουσοι.*
s sensum aut gustum haberet; eundem
insensatum esse, vel spiritus discordes &
icem repugnantes habere judicarent.
nc facilè collectu est, quanta fuerit Antęi *Antæus Scytharum rex.*
tharum regis stupiditas: qui jurejuran-
affirmavit, se aliquandò suavius Equum
nientem audisse, quàm Ismeniam tibi-
em, ad cujus concentum cæteri plaude-
nt. adeò habebat ille aures à Musis abhor-
ntes, & animam in præsepiis Equis, imò
nis audiendis aptiorem. *Steph. Forcatul.*
. 6. de Gallor. Imper. Musicam certè *Musica emollit mores.*
vem morum concinnitatem gignere, du-
im non est. Nam & ipsum etiam Socra- *Socrates.*
n, cum in summa severitate cõsenesceret,
æ ediscendæ navasse operam Athenęus
ibit *lib. 14. cap. 11.* & maximam semper fu-
harmoniæ in Republica vim ac potesta-

tem post Platonem Aristoteles censuit *lib.* *& 8. politic.* Etenim cum mirum omnib visum esset, quamobrem ex omnibus Arc dibus soli Cynethenses tam feroces ac ba bari essent: primus omniũ Polybius, ꝓpt desertũ Musicæ studium id illis accidisse an madvertit: cum sanctissimis Majorũ legib accuratè caveretur, ut omnes cives ad añu usq; trigesimũ in ea studia diligenter incu berent. qua quidem ratione primi Legun latores sapiẽter Arcadiæ populos feroces barbaros, ut qui montes accolunt, ad hum niorem & mitiorẽ vitæ cultũ pertraxerun *Bodinus lib. 4. de Republ. cap. 2.* Hinc Orph & Amphioni id attributũ legimus à Poët ꝙ suavisonæ testudinis cõcentu, hoc est, pl cidis & aptè compositis verbis fera homi corda mitigarint, agrestes mores expoliv rint, & dispersos vagosq; mortales in cœtu unum congregarint. De Orpheo enim (q Virgilius *lib. 4. Georgicon,* deprædicat

Cynethenses Arcadia.

Orpheus & Amphion cur feras, sylvas, & saxa attraxisse fingantur.

Mulcentem Tigres, & agentẽ carmine qu
Horatius ita canit: *cu*

——Vocalem temerè insequuta
Orphea sylvæ.
Arte materna rapidos morantem
Fluminum lapsus, celeresq; ventos,
Blandum & auritas fidibus canoris
Ducere quercus.

& epist. 3. ad Pisones, sive de Arte: S

ylvestres homines sacer interpresq; Deorum
Cædibus & victu fœdo deterruit Orpheus
Dictus ob hoc lenire Tigres, rabidosq; leones.
x de Amphione addit:
Dictus & Amphion Thebanæ conditor arcis
axa movere sono testudinis, & prece blanda
Ducere, quò vellet.
ı qp vel hic vel ille flumina cantu stiterit,
nalia ratione carentia, sylvas, vel ipsa et-
saxa lyrâ attraxerit: nec quod ex Deu-
onis & Pyrrhæ jactu lapidū, post orbitatē
vio inductam, lapideum emollitū fuerit
ninū genus, cujus labes vix omnib' undis
o pximis potuit aboleri, ut est apud Ovi-
m *1. Metamor.* sed qp affatus suavitate ho-
ıes rupiū incolas, & incultis moribus ru-
, & gētes vel sine rationis cultu barbaras,
saxi instar im̄obiles ad sensum voluptatis
endo traxerint, & ad obsequii civilis pel-
ērint disciplinā: ne vago concubitu pol-
ētur, sed in eadē mœnia coacti, cœlestis
riginis esse cognoscerent, potiùs quàm
rū more in unā conjecti caveam, invicē
erperentur. quemadmodū Solinus Po-
istor *cap. 13.* Macrobius pręallegato loco.
teph. Forcat. *de Gallor. Imperio lib. 1.* rectè
erpretantur: ut non inconvenienter hoc
o ad Musices vim & potestatē accom̄oda-
ossit, qp de humaniorū artium disciplina
dius tanquam ex sacro tripode edidit.

Emollit mores, nec ſinit eſſe feros.

Diogenis dicterium in Muſicos.

Hinc eſt, quod Diogenes Cynicus carpe
ſolebat Muſicos: qui cum Lyræ chordas c
gruenter temperarent, animi mores inco
cinnos haberent. Similiq; mordacit

Iſidori in Neronem.

Iſidorus Cynicus Neronem transeuntem
publico clara voce corripuit, quod Naup
mala benè cantitaret; ſua bona malè disp
neret: neque ullum, in vitæ tenorem, te
peramentum adhiberet. Fuit enim Ne

Nero citharœdus.

fidibus oblectatus, ad inſaniam usque; &
theatris Muſica decertavit, non ſine Ma
ſtatis Imperatoriæ dedecore atque ignon
nia. Unde & Numos Lyræ notâ percuſſit
ſtatuas ſibi citharædico habitu poſuit. *Jo*
Pierius lib. 47. Hieroglyph. Nec minus ſc
adſcriptum columnis fuit, Neronem ca
tãdo Gallos excitaſſe, poſtquam Galli atr
cem ipſius molliciem faſtidientes, defec
ſent: ut quos puderet citharœdo, & quid
malo, obœdire, nactos jam nimirum pul
cæ libertatis aſſertorem Julium Vindice
præſagio Romæ habito, paulò antè Nerc
in Capitolio JOVI VINDICI pugion
dicante, quo ſe petitum comminiſcebat

Muſicæ uſus etiam in bellis.

ut eſt apud Tacitum *lib. 15. in fin.* Usque ac
verò omnis habitus animæ harmonico co
centu gubernatur, ut & ad bellum progr
ſui, & item receptui canatur, cantu & ex
tan

te, & rursus sedante virtutem. Et, quod
ere magis, Lacedæmonii etiam ad Lyram
haræque sonum acies instruebant, ad
ndque modulationem pugnam solebant
re. quo ipso significatum fuit, eos seda-
te animo prælium aggredi consuevisse.
m & Homerus strepitum & tumultũ in
gressu primo Barbaris dedit: cum Græ-
sensim & taciturnos progredi dixerit.
hillem certè inter arma pulsasse lyram fe- *Achilles.*
t manibus Hectorem occisuris, atq; in-
classica horrentia. Et Alexander Ma- *Alexander.*
us, Antigenide tibicine modulante, usq;
ò velut lymphatico impetu incitatus ex-
sse dicitur, ut concussis armis, arripiens è
diis epulis, man⁹ in astãtes intẽderet, ille-
s sono bellico, & verũ esse ostendens illud
conicum: *Vrget enim ferrum scitè fidibus ca-
e:* Nec ita multò post, molliori sono &
tiori cithararum ictu ab armis ad epulas
rit revocatus. *Plutarchus lib. 2. de Fortuna* *Pythagoras.*
exan. Sed & Pythagoram animi pertur-
tiones lyra composuisse Seneca scribit lib.
e Ira. cap. 9. Sanè laborum quoddam so-
um, ut initiò diximus, & lenimentum
e Musicam, ecquis est, qui inficias ire pos-
? Nam &, ut ad minora accedamus, ipsi
am agricolæ rudes & callosi; æstivo Sole
olerabiles alioquin labores, Sylvestri Mu-

ſa & cantu attenuant: & ruſtica anus, q
vel antelucanis horis nere aut lanam duc
nunquam ceſſat, cantando omnia levi
facit. Ipſa etiam Muſica poſt imbre
turbulentiſſimas tempeſtates fluctuanti
Nautis portus; peregrinantibus & feſſis
ta ac requies; vinctis ac carcere conclu
pro libertate eſt. Sed & ipſis etiam inf
tibus Muſices uſum à natura inſitum vid
cum horum vagitum ad Nutricis cant
ſedari certum ſit. De ejus verò utilit
excellentia & laudibus plura videri poter
apud Athenæum & Macrobium locis a
gatis, & Chaſſenæum in Catalogo glo
Mundi *Parte 10. conſid. 51.* Philipp. Cam
rarium *Operar. ſucciſivar. cap. 18.* &
Baldaſſ. Caſtilionium in ſuo
Aulico *lib. 1.*

DE MUSICA MUTA: E
Hydraulica.

Muſica muta. *Erat & alia Muſicæ ſpecies, quã M*
tam nominabãt: quòd aquæ ſono,
lis manuum, vultus, pedum geſtibus ex
cebatur: iidemq́ & intelligebantur
mirabiliter populũ oblectabant, actibu
ſcena intermediis. Qui verò hanc ex
ceb

ant, Mimi & Pantomimi dicebantur:
x multis Auctoribus, ſingulariter ve-
Caſsiodoro deprehēditur, qui lib. I. Va-
r. ad Albinum ſcribens, in fine ait: Iſtā
ſicæ partem veteres nominarūt Mutā:
quibusdā geſtibus facit intelligi, quod
gua aut ſcriptura melius exprimi haud
et. Hæc quoq; Ars ivit in fumū: & nec
ejus exſtat veſtigiū. Id ꝙ magni fa-
ndum non eſt: ſiquidem nullum alium
ctū, præterquā delectationē adferebat:
e ſanè homini Chriſtiano nō magnoperè
anda. Cteſibius Barbarus, *tempore*
lemæi, qui cognomēto Evergetes uſur-
ur, in Alexandria AEgyti reperit Or-
num ex aquæ commotione ſonum edens.
at aræ rotundæ ſimile, & canales ſive
ulas in aqua tenebat: qua per puerum
tâ, illæ anima ſeu ſpiritu replebantur,
rvulorum quorundam ſeu lingularum
luſarum medio: atque ita ſuaviſsimum
*ebant ſonum, ut tradit Athenæus * &*
*eo etiam Plinius diſſerit, * & Vitru-*
*us. * Tertullianus lib. de anima cap. 5.*
: Inventorem hujus fuiſſe Archime-
m *Syracuſanū, ſummū Mathematicum:*

Cteſibius Hydraulici inventor.

Hydraulicā organi deſcriptio.

* *lib. 4. cap. 24.*
* *lib. 7. cap. 37.*
* *lib. 10. cap. 13.*

Archimedes.

& addidit, Organum id multas habu[...] tibiarum acies, & per earum unam Spi[...] tum recepisse, ad instar Organorum [...] stratium. Instrumentum hoc aqpella[...] tur Hydraulicũ, q̄ à Græco descendit. Gr[...] cis enim ὕδωρ aqua est, & ἠχέω sono. [...] hoc utebantur, Hydraulæ *nominaban[...] ut in l. hydraulæ. 4. C. de excusat. mun[...] lib. 10. ubi Græci Hydraulas interpreta[...] tur Musicos, qui cantabant organis, à f[...] liculis quidem inflatis, sed ab aqua tam[...] artificiosè mota. Tiburti, quod pro[...] Romam est, itidem fons conspicitur, sin[...] li cum arte sonum movens. Sed ha[...] credo, eum ita suavem esse, ut de vet[...] illo Hydraulico instrumento memoriæ [...] proditum.*

Hydraulici notatio.

Hydraulæ.

NOTÆ.

Verba Cassiodori, quem Auctor nos[...] adducit, *lib. 1. Variar.* sunt hæc: Hanc pa[...] Musicæ disciplinę Mutam nominavere M[...] jores: scilicet quæ ore clauso manibus [...] quitur, & quibusdam gesticulationibus [...] cit intelligi, quod vix narrante lingua [...] scripturæ textura possit agnosci. C[...] verò hanc artem callerent, eos Pantomin[...]

Musica muta.

app[...]

ppellari ait *lib. 4. variar. Epist. ult.* Nos in t. de Amphitheatris Chironomos eos & roprie & distinctè magis appellatos fuisse ocuimus. Sic autem scribit *lib. 4.* Pantoimo igitur, cui à multifaria imitatione noen est, cum primùm in scenam plausibus vitatus advenerit, adsistunt consoni chori versis organis eruditi: tunc illa sensuum anus oculis canorum carmen exponit, & r signa composita quasi quibusdam literis ocet intuentis adspectum: in illaq; leguner apices rerũ, & non scribendo facit, quod riptura declaravit. Neronis quoq; tempre, Demetrius Cynicus cum Mimum speret, adulterium Martis & Veneris saltanm, ita exclamasse fertur, permultum adiratus: Audio, inquit, ô homo, quæ facis, ec modo video: sed & mihi videris manib⁹ sis loqui. Legimus etiam alicubi Rem Ponti petiisse à Nerone, ut sibi Mimum ret, quo uteretur apud exteros interprete. imus is ita gestibus omnia exprimebat, eae dexteritate se movebat, ut facilè & citò omnibus intelligi posset: quemadmodũ audius Minos refert ad Audomari Talæi æcepta Rhetor. Cæterùm Mutæ hujus usicæ mentionem quoque facit Lucas de nna *in l. si qua in publicis. 4. C. de spectaculis r. 11.*

Pantomimi: Chironomi.

Demetrius.

Ctesibius Hydraulica inventor.

Ctesibius) Hic passim laudatur ab histo-
ricis, pneumatica ratione & hydraulicis o-
ganis repertis: quorum accurratissima d-
scriptio exstat apud Vitruviũ & Athenæu-
locis supra allegatis, & Adrian. Turneb. *lib.*
Adversar. cap. 22. quibus ex locis Hydraul
valde similis fuisse colligitur ei, ꝙ nunc c
muni omniũ instrumentorum genere, O
ganum apellamus: nisi ꝙ in nostro nullus
aquæ usus. Hydrauli sono præcipuè mov
Delphinum, hominis amicum animal, P
nius *lib. 5. cap. 8.* scribit. Hinc Organar

Hydraulo Delphini movẽtur.

qui hydraulos sive hydraulica ista instrum
ta tractabant *Hydraulæ* fuerunt dicti *l.*

Hydraulæ.

draulæ. 4. C. de excusat. muner. lib. 10: quos,
alios Musicos civiliũ munerum im̃unitat
non habere ex textu illo satis ꝓbatur: ut C
jacius rectè annotavit in *l. 6. § 1. ff. de excu*
tutor. alio planè sensu, quàm Accursius:

Accursius.

per hydraulas eos ridiculè intelligit, qui
in aulam principis deferant, aut Imperi
aquæductus custodiam habeant: quos H
drophylacas Zeno appellat *in l. decernim*ˢ
C. de Aquaduct. lib. 11. Non negaverim sa
Hydraulas quoq; nominari, qui organ
machinis quibusdã, quarũ descriptio si
liter à Vitruvio expressa est *lib. 19. cap. 4.* ac
deducunt *Forcatulus in penu Juris cap. 14.*
Græci omnes, quos & Auctor noster, &

ja

ıcius ſequitur, dictam L. 4. de Muſicis ac-
ipiunt, quæ ſententia haud dubiè vera eſt.

DE ACTIONE.

Lia quoq; Ars inſignis, & fundamentū ac baſis omnis gratiæ in exi-ium ire juſſa, atq; ita proſcripta eſt ut ne-no eam hodiè teneat, aut etiam tenere in-eſtiget. Atq; haud ſcio, an hæc poſteà ſpiam magis viguerit. Eaq; eſt Actio, *ve commotio vultus & manuū. Omnes uidem, cum loquimur, manus elevamus, caput ac digitos movemus, dicendi ve-ementia impulſi: ſed absque ratione. eteres addiſcendæ hujus gratiâ ſcholam nſultò & data opera accedebant: quem-dmodum Ciceronem præceptoribus hac parte uſum fuiſſe legimus Roſcio & a-s: qui geſtus verbis adaptantes, bis ter-é dicebant, usque dum verba Actioni nſociata imprimerentur. Recitata itaq; Aeſchine Oratore, tùm cū Athenis ex-laret, oratione aliqua Demoſthenis, ad-rſarii ſui; eaq; ab omnibus collaudata: Quid, exclāavit Aeſchines, dicturi eſſetis,*

Actio ſive pronunciatio.

Cicero.

Æſchines.

si ipsummet audivissetis dicentem? Qu
ipso inferre voluit, Orationem legere, ni
hil aliud esse, quàm eam mortuam videre
at vivam hanc veluti exstituram, si dum
recitatur, pulchra & idonea actio fuer
adhibita. Hujus tanta vis est & eff
cacia, ut inter omnia primas teneat. De

Demosthenes

mosthenes igitur interrogatus: Quænam
potissima & prima Oratoris pars esset? Pr
nunciatio, Respondit. Quæ secunda? it
dem Pronunciatio. Quæ tertia? simil
ter Pronunciatio, dixit: inferre inde v
lens, Omne Oratoris munus, in dicẽdi gr
tia consistere. Equidem hac in par
sudavi nonnihil: & reperisse me action
aliquas credo, quæ cum verbis suavissi
conjungantur. Singulas verò ut inve
rem, factu mihi impossibile videbatur, h
benti præsertim aliud, quod agam.
hac Actione Oratores omne suum studiu
in scena inprimis ponebant: & ab Audi
ribus diligenter observabantur. Vn
Quintilianus infert, quod cum sceni

Scenicus ir-
risus.

quidam, O cœlum! *dicens, oculos in t*
ram dejecisset: posteà verò exclamans,
terræ! *celum fuisset intuitus; univer*
popu

opulus satis eum derisum, & ut fatuum e scena non absque sannis deturbârit. Ars ista est deperdita. Nec enim literarum monumentis potuit comprehendi, ut nec ipsa pronunciatio. Ac tot numerò annis à tanta barbarorum multitudine vexata Italia, adsequi eam non potuit, & nec etiamnum adsequitur. Ideóque quasi emarcuit, & ut dixi, amissa est. Debebat hæc à Concionatoribus potißimũ excoli, qui & ocio abundant, & satis se movent, quanquam multum quandoque intempestivè, siquidem motio ista non in brachii aut digiti, prout appetitus fert, sublatione cõsistit: sed gestus illos verbis cõvenienter adaptare oportet: nõ secus atque is, qui choreas agit, sono sese accomodat. quod qui non observat, ineptus est. Atque hæc quidem de Actione sufficiant. Nunc ad Ritus, habitus & mores progrediamur. Literis initium facientes.

NOTÆ.

Actio, quæ Chironomia Quintiliano *lib. 11 cap. 3.* dicitur, & ab heroicis usq; temporibus repetita, ab ipso etiam Socrate pro-

Actio: Chironomia.

bata, & à Platone quoque in parte civilium posita virtutum perhibetur; efficaciæ multò majoris est, quàm ulla vox esse possit. In iis enim omnibus, quæ sunt Actionis, inest quædam vis à natura data. quare etiam hac imperiti, hac vulgus, hac denique barbari maximè commoventur. Verba enim neminem movent, nisi eum, qui ejusdem linguæ societate conjunctus est: sententiæ sæpè acutæ, non acutorum hominum sensus prætervolant. At Actio, quæ præ se motum animi fert, omnes movet. iisdem enim omnium animi motibus concitantur, & eos iisdem notis & in aliis agnoscunt, & in se ipsi judicant. Non abs re igitur Cicero Oratorio tertio: Actio, inqt in dicendo una dominatur. sine hac summus Orator esse in numero nullo potest: mediocris hac instructus, summos sæpè superavit. Hujus partes singulas accuratè exequutus est Audomarus Talæus in præceptis Rhetoricis quibus adde, quæ de decenti hac gestus conformatione scripsit Christophorus Milæu *lib. 4. Univers. histor.*

Actionis præstantia.

Roscio & aliis) Cicero non minus quàm Demosthenes in agendo elaboravit. Itaque dedit operã Roscio Comœdo, & Æsopo Tragœdo histrionib⁹: qbus tam familiariter usus est, ut res rationesq; eorũ sua solertia tueretur

Ciceronis exercitium.

ır. Nam & in Oratione quadam, populum
om. objurgavit, q̄ Roſcio geſtũ agente tu-
ıultuaverit. Et ſatis cõſtat, contẽdere eum
ım ipſo hiſtrione ſolitum, utrũ ille ſæpius
ındẽ ſententiam variis geſtibus efficeret; an
ſe p eloquentiæ copiam ſermone diverſo
nuntiaret. *Macrobius lib. 3. Saturn. cap. 14.*
ua exercitatione tantum gratiæ eſt adept⁹,
ipſum facundiæ, Latiarumque literarum
ırentem Dictator Cæſar appellarit, referẽ-
Plin. *lib. 7. cap. 30.* Illo enim eloquii ſui flo-
Rempublicã ab indagine & plagis Catili-
æ extricavit: M. Antonium Triumvirum
ſcripſit: Octavium Cæſarẽ adoleſcentulũ
l diuturni Imperii faſtigium evexit, primus
toga triumphũ linguæq; lauream meritus
mnium maximam, quantò plus eſt ingenii
omani terminos ꝓmoviſſe, quàm Imperii:
poſt mortem ab hoſte teterrimo Antonio
latã, præciſo gutture ac ſanguine atro flu-
nte, ex quo nitidus fluxerat eloquentiæ ri-
us, adhuc incolumi fama vivere ſcriptis in-
lligitur, utiq; nunquam morituris. *Steph.
orcatul. libr. 6. de Gallor. Imperio.* Nec mi-
or fuit Demoſthenis in hoc exercitii gene-
diligentia. Is enim ſpeculũ grande intuẽs,
omponebat actionẽ & geſtum corporis: &
uamvis fulgor ille ſiniſtras imagines red-
eret; ſuis tamen oculis, quod efficeret, cre-

Eloquentia.

Demoſthenis exercitatio.

didit. Quin etiam Satyrum hiſtrionem a
eas artes magiſtrum adhibuit: à quo ut Pl
tarchus ſcribit, de oratoria facultate per
deſperans, utpote qui minimè placere poſſ
ob vitioſam in dicendo actionem, non p
rum fuit confirmatus, recitatis aliquot ve
ſibus Euripidis aut Sophoclis, tanta dign
tate vocis, ut alii planè ipſi Demoſtheni v
derentur. Itaq; jam inde putavit, nih
eſſe in Oratione laudis, nihilq; gratiæ, n
ea commoda pronunciatione conformar
tur. Verum quemadmodum in omnib
artibus nimis magnum ſtudium ipſas exo
nandi obeſt: Ita hoc inprimis Oratorib
quibusdam uſuvenire Cicero *lib. 3. de Orat*
re oſtendit: qui cum intelligant geſtus co
poris magnoperè adjuvare motus animi,
debere eos, qui perſuadere volunt & effice
quod ſtudent, exprimere affectus omne
tanta cura incumbunt in eam rem, ut mer
tò poſteà reprehendantur, & pro Orator
bus, hiſtriones fiant: videanturq; in ſcer
verſari, non in foro, amiſſo omni decore,
ac perſonæ ſuæ dignitate. qua de re
videatur P. Victor *lib. 31 Va-*
riar. lection. cap. 13.

Nimietas reprehenſa.

DE CHA

DE CHARACTERIBUS LITERARUM.

VEteres scribendo majusculis duntaxat utebantur Characteribus, ut idere est in Marmoribus & Numis: in uibus minusculæ literæ reperiuntur nunam. Sed hæ tamen posteà, celerius scriendi gratia fuerunt adinventæ. Idem de Numeris judicandum est: quos illi uidem notis grandioribus signabant: erbi caussa I.V,X.L.C. posteà numeri & aracteres novi sunt reperti, veluti 1.5. .50.100. quos Arabum lingua, à quibus s originem ducere opinor, Algorismos pellant. Scribebant etiam veteres n quidem foliis dissectis, & in quaterones, quos dicimus, consertis; sed in alra tantum paginarum facie, perpetuo ad ctremum usq; folium ductu: in quo, firitudinis ergò bacillum ex cedro, ebore, t ebeno adglutinabant: cujus capita arnto aut auro, quandoq; etiam gemmis, rnatus caussa, præmuniebant. posteà panas instar spiræ convolutas complicaint: indeq; volumen dicebant à volvē-

Literæ majusculæ.

Minusculæ.

Numeri.

Vetus scribēdi mos.

Volumen.

do, ut probat Iohan. Pierius lib. 34. tit. [illegible]
Vmbilico. Notat etiam Suetonius, [illegible]
Cæsar. lium Cæsarem, nō quidem ut Consules a[illegible]
Duces Romanos, transversa Charta scr[illegible]
ptas ad Senatum misisse epistolas, de q[illegible]
modo jam diximus; sed paginam ad i[illegible]
star nostratis cujusdam libelli, quo utimu[illegible]
complicasse: seu, ut ipse loquitur, epistol[illegible]
ad paginas & formam memorialis libe[illegible]
convertisse. Qui tenuioris erant co[illegible]
ditionis, folia scribendo invertebant. [illegible]
Variè enim affectum se ait Cicero Tyron[illegible]
sui literis, valde priore pagina perturbat[illegible]
paulùm altera recreatum. Soleba[illegible]
Titulus miniatus. etiam Inscriptionem & titulum ope[illegible]
Minio illustrare, & chartam cedreo o[illegible]
Charta Cedreo Oleo illita. subtiliter fricare: ut & à carie immune[illegible]
& odoriferam eam redderent: teste V[illegible]
* lib. 2. cap. 9. truvio * de Architectura. Quo t[illegible]
men in loco succum illum non quidem [illegible]
Il Cedro in Italica lingua & Cedrum & Citrum notat. Cedro arbore, quam Latini Citrum [illegible]
cunt, & ex qua Citrea nascuntur mal[illegible]
sed ex Cedro, quæ in monte Libano n[illegible]
scitur, & Iunipero similis est, exstractu[illegible]
intelligit. Hujus multi mentionem f[illegible]
ciūt, & inter alios quoq; Ovidius 1. Tri[illegible]
ita canit: N[illegible]

Nec titulus minio, nec cedro charta notetur.

Ac cum quis doctè scripsisset, dicebatur

——— cedro digna locutus:

*asi ea protulisset, quæ digna essent ut ad ernam diuturnitatem permanerent: siidem res cedreo oleo perunctæ à tineis et rie soleant æternum adservari. Estq; c advertendum, Veteres ut plurimum altero tantum Chartæ latere scripsisse: rò autem in utroq;. Nam & Plinius epos * ad Macrum scribit, Avunculum um, inter alia opera, Electorum cõmentrios centum sexaginta reliquiße Opistoaphos, h.e. utroq; latere intus & à tergo riptos. Id quod dictu fuisset superfluum, quilibet hunc scribendi morem, obseraßet. Et Iuvenalis Tragœdiæ cujusdam ngæ mentionem facit, quæ ab utraq; pare esset scripta. Ipseq; adeò Martialis de lio suo disserens, Chartã utroq; latere scriam ait. Quod ideò dicit, quia comunis us erat in contrarium. Nec verò ratione rebat scriptura illa. Eo enim, quo diximus, modo scribentes, folia voluminis inr torquebãt. Posset hoc aliis quoq; ratio-*

* lib. 3. epist. 5.

Opistographi.

nibus comprobari: sed brevitatis cau[...] *omitto.* *Diversa etiam à nostra er*[...] *Literarum inscriptio.* *In illa enim no*[...] *ponebatur & ejus qui scribebat, & ad q*[...] *scribebatur.* *Noster modus plus secu*[...] *tatis habet, ejus tantum nomine, ad qu*[...] *scribitur, expresso.* *Poterat & de al*[...] *quibusdam minutiis dici.* *Sed hæ n*[...] *admodum magni momenti sunt.*

Epistolæ inscriptio.

Nec præteribo silentio, Poëtis in mo[...] *positum fuisse, poëmata sua recitare,* [...] *vitatis ad audiendum amicis, ut Pliniu*[...] *innuit, dum Toto mense Aprili null*[...] *ferè diem fuisse ait, quo non recitaret a*[...] *quis poëtarum.* *Recitavit & Virgil*[...] *aliquos suos libros, tanta cum gratia* [...] *quidam ex Auditoribus exclamaret,* [...] *ptare se illi os surripere.* *Quum re*[...] *tasset Sextum, & ad illum deveni*[...] *versum,*

Recitationes poëtarum. *lib.1. Epist.19.*

Virgilii.

—si qua fatta aspera rumpas,
Tu Marcellus eris.

tanto cum adfectu dixit, ut Octavia m[...] *ter Marcelli defecerit quodammodò,* [...] *animi deliquium passa fuerit: posteà* [...] *nis sestertiis pro singulis versibus eum* [...]

nâr

[..]rit. Superiori ætate Bojardus poëma Bojardi.
[..]um Ferrariæ recitavit: & quia distin-
[..]um erat in Cantus, qui recitando canta-
[..]ntur, ideò Cantuum nomine fuit insi-
[..]itum. Fertur Asinus Pollio primus Asinius Pollio.
[..]ic morem introduxisse: qui hodiè cessat.

Incipiebant etiam, vindemiis jam fi- Studendi tempus.
[..]itis, media de nocte ad studia accedere:
[..] ex illo Juvenalis colligitur:

Post finem Autumni media de nocte supinum
Clamosus juvenem pater excitat: Accipe ceras,
Surge puer, vigila.

[..]linius à Vulcanalibus, quæ 13. Augusti
[..]rat lucubrare incipiebat, sicuti Nepos ipsi[9]
*[..] Epistola ad Macrum * scriptũ reliquit.* * *lib. 3. Epist. 5.*
[..]unc ad veterum habitus & vestes nos
[..]onferamus.

N O T Æ.

De Literarum inventoribus satis con- *Literatorum inventores Phœnices.*
[..]roversum est à scriptoribus. Communi-
[..]er creditum est, à Phœnicibus primùm has
[..]uisse inventas, ut Antonius Thylesius Con-
[..]entinus refert *lib. de Coloribus cap. 13.* Idque
[..]non obscurè innuere videtur Lucanus *lib. 3.*
[..]bi ita canit:

Phœnices primi, famæ si creditur, ausi
Mansuram rudibus vocem signare figuri[s]

Plinius quoq; Syriphœnicibus quinque [...] eximia videtur accepta ferre: nempè Lite[ras], siderum cognitionem, Navigãdi indust[riam], Militiæ disciplinam, & frequentem Urbi[um] exstructionem. *lib. 5. cap. 12. & 19.* Nec v[erò] negari potest, viros ex Syria vel Phœni[ce], non secus atq; ex equo Trojano ꝑdiisse [un]diquaq; p̃stantissimos. Nam ut Janũ, eru[di]tissimũ & justissimũ Heroëm taceam, Sy[rus] quoq; fuit Pherecydes Pythagorę magi[ster]. Fuit & Zeno ille, Stoicæ philosophiæ p[ri]nceps & fundator eximius. Cujus auditor [Ze]nodotus aliquando: Si patria, dixerat, [est] Phœnix, q d tum? nam & Cadm⁹ ejusdẽ [it]originis, cui Græcia libros acceptos ref[ert]. Phœnicius quoq; fuit Alexan. Sever. Im[pe]r.

Ianus. *Pherecydes.* *Zeno.* *Alexander Severus.*

Quem Syrum sua detulit propago.

ut quidam poëta de illo scripsit: qui Iu[ris]consultos à Consiliis habuit Pomponiu[m], Julium Paulum, Alphenum, Callistratu[m], legum peritissimos, splendidissimi Papin[ia]ni auditores: Sed præ omnibus Jurisprude[nti]bus honorificè dilexit Domitiũ Ulpian[um] Phœniciæ Syriæ Urbe natũ, ut ipsemet d[e] se scribit *in l. 1. ff. de Censib.* Hunc Alexand. p[ræcep]tore habuit, primùm repugnante matre, [de]inde gratias agente, quem sæpè à militũ [...]

Dom. Vlpianus.

obje[...]

ojectu purpuræ suæ defendit, ut Lãpridius
adidit. Itaq; nõ tantũ eum jam tum sacro-
um scriniorũ Magistrum, & Papiniani præ-
ecti prætorii assessorẽ ad præfecturã ptorii
vexit; sed & amici *l. 4. C. de contrah. stipul.*
nò parentis nomine fuit dignatus. *l. 4. C.*
locato. Eundemq; & Diocletianus prudẽ-
issimum *l. Divo Marco. C. de quæstion.* Ju-
inianus disertissimum *l. ultim. C. de instit. &*
bstit. & summi ingenii virum *l. un. § ne an-*
m. C. de caduc. toll. Modestinus præ-
antissimum, & cum Paulo ac Scęvola Ju-
consultorum Coryphæum ac principem
ppellat. *l. scire oportet 15. § Sed etsi. ff. de excusat.*
utor. Xiphilinus auctor est, non modò pręfecturam prætorianorum ei ab Alexandro
atam, sed & cætera, quæ ad Imperii admi-
istrationem pertinerent, simul fuisse per-
issa. Cum autem Ulpianus, quæ non re- *Vlpiani interitus.*
tè à Sardanapalo facta erant, emendasset;
olum non multò post à Prætorianis, qui
e nocte eum invaserant, interfectum esse:
uanq̃ in palatium ad Imperatorem, ejusq;
matrem confugisset, disertissimus edicti
rætorii interpres, ac verè Phœnix, scripturę
ternitate reviviscens ac perpetuò victura.
Atque ita malè periit vir ille dignus melio-
e animo atque exitu. Nam cum 10. libros
e officio proconsulis scriberet, impia jura *Impietas.*

contra pietatem ſinceram collegit, & libr
ſeptem reſcripta principum nefaria contra
xit, non quidem ad hiſtoræ cognitionem
ſed ad ſupplicionum acerbitatem: ut doc
ret nimirum, quibus pœnis affici oporter
eos, qui ſe Chriſti cultores profiterentu
Lactantius lib. 5. cap. 11. Steph. Forcatul. lib. 1.
Imper. Gallor. Bodin. in Method. hiſtorica cap.
quorum ſanctiſſimam fidem non erubu
Judaicam ſuperſtitionem quandoq; nom
nare. *l. generaliter. § fin. ff. de decurion.* Sed
eò, unde digreſſi ſumus, revertamur, com
muniter placuit, Phœnices, ut optimaru
artium & diſciplinarum quarumcunq;; it
etiam Literarum inventores eſſe. Scrib
tamen Alexander ab Alexandro, Phœnic
animalium figuras literarum loco inſcalpſi
ſe lapidibus: per easdemq; & Ægyptios m
tis ſuæ ſenſus effinxiſſe primum; & antiqui
ſima monumenta mandaſſe literis. Qu
etiam alluſiſſe videtur Lucanus *libr. 3.* ill
verſibus:

Nondũ flumineas Memphis contexere biblo
Noverat, & ſaxis tantum volucresq; feræq;,
Sculptaq; ſervabant magicas animalia lingua

Ægyptii.

Alii Aſſyrios: nonnulli Jones: alii alios ea
rum auctores faciũt, ut videre eſt apud Ale
xandr. lib. 2. Genial. dierum cap. 30. Illu
ſanè conſtat, apud Ægyptios, antequã mo
res ipſo

Literati Ægyptiis curæ.

es ipſorum pollutionum contage contami-
arentur, & à priſtina caderent diſciplina;
rimariam nobilitatem dignationemq; eo-
um fuiſſe, qui literas callerent: cum Literis
on niſi locupletes operam darent. Quem
orem & Athenienſes ab Ægyptiis acceptũ
iquandiu ſervavere, ut is primas in Republ.
rtes obtineret, qui & eruditione & ſapien-
a maximè præſtaret. Hinc artes honeſtio-
s omnes, & quæ literarum opera compa-
ntur, Romani Liberales appellaverunt:
uòd eorum doctrina ad Ingenuos ſpectá-
t. *Joh. Pierius lib. 38. Hieroglyph.* At hodiè
deventum eſt, ut Nobilium natio inde-
rám eſſe Literarum cognitionem claris
natibus ortis exiſtimet: dum res conſen-
eæ & mutua ope nexæ, Generis claritas &
terarum peritia, collidi inter ſe & diſſidere
tantur. quo errore factum, ut diſciplinæ
m ingenuæ appellatæ, ad plebem jam diu
nſierint, non tantum à Nobilibus, ſed et-
n (ô mores perditos!) à ſacricolis repudia-
: ne non ſatis generoſus eſſe ordo Anti-
um & præſulum putaretur: ut Budæus
nqueritur *lib. 1. de Aſſe & ejus partibus. mihi
14.* Indeque eſt, quod artes hoc tempore
nè damnoſas eſſe autumat; olim non mo-
Romæ, ſed etiam in Aſia quæſtuoſas vel
upletatrices: quod multis docet auctori

Etiam Athenienſibus.

Artes cur Liberales.

Literæ Nobilibus quodammodo exoſæ.

ctoritatibus *lib. 2. mihi fol. 45.* Tantum verò abesse, ut Equestrem dignitatem dedeceat Literarum cognitio, ut hac etiam exornetur illa magis & stabiliatur, Guazzus noster eleganter ostendit *lib. 2.* de civili conversatione

Idem et de Numeris, &c.) De Notis numerorum videntur Guilielmus Budęus *lib. 3 de Asse & ejus partib. mihi fol. 56.* ubi Notulari hanc scribendi rationem, à veteribus exarā di compendia sectantibus excogitatam, valdè lubricam fuisse, multis conjecturis probat. Nec dubium est, multos maximosq; Interpretes, vitio Librariorum per Notas scribentium, corruptis Codicibus, in fœdissimos errores prolapsos, ut Alciatus conqueritur, *in proœm. lib. 3. dispunction.* Ac nisi ita esset, haud quaquam opus fuisset Justinian lege prohibere, ne jus civile per notas traderetur. qua de re *in lib. 2. tit. De Notis.* commodius dicemus.

Notulæ.

Bacillum adglutinabant) ad latitudinis modum scilicet, quo membrana præcisa erat. Eundemq; appellabant Umbilicum cujus quidem capita volumine complicat hinc & inde prostarent. Solebantq; ea e argento vel auro, vel etiamnum gemmis a ornatum præmuniri. Atque ea sunt, qu Cornua nonnulli vocitarunt. Sic enim Ovidius in Tristibus, elegia 1. librum allo quitur

Umbilicus libri.

Cornua.

Candida nec nigra cornua fronte geras.

oc eſt, neq; ebore, neq; argento, aut nitida
lla gemma Umbilici capita præmuniantur,
ujus facies atrata luctum præ ſe ferat. Mar-
ialis *lib. 11.*

Explicitum nobis usq; ad ſua cornua librum.

uo ſenſu alibi ad Umbilicum ſe perveniſſe
t: *lib. 3.*

Ohe jam ſatis eſt, ohe libelle.
Jam pervenimus usq; ad Umbilicum.

Ioratius carmen ad Umbilicum deductum
ppellat, *Epod. 14.*

Deus Deus nam me vetat
Inceptos, olim promiſſum carmen, Jambos
Ad Umbilicum ducere.

uibus in locis Umbilicus pro fine ponitur:
uia principium libri eſt, ubi à titulo inci-
it explicari: finis, ubi tota revoluta pagina
erventum eſt ad Umbilicum: quemadmo-
um Pierius rectè interpretatur *lib. 34. Hie-
oglyphicon.*

Duces Romanos) Solebant etiam Impe-
atores Romani, re benè geſta, literás lauro
evinctas mittere, victoriarum & lætitiæ nũ-
ias: quas Marcellinus Laureatas vocat.
enſit id Plinius, cum dixit: Laurus Roma-
is præcipuè læticiæ victoriarumq; nuncia,
dditur literis, & militum lanceis piliſque.
Quò & Ovidius reſpexit, cum ita cecinit:

Literæ laureatæ.

Non ego victrices Lauro redimire tabellas,
Nec Veneris media ponere in æde morer.

Minio illustrare) Hinc Rubricæ no-men apud Nostros, pro epigraphe sive titu-li inscriptione. Veteres enim titulorum inscriptiones, vel capita Legum minio, vel alio colore rubro (quem Phœniceum no-minat Antoni' Thylesius *lib. de Color. ca. 13.*) distinctionis facilioris caussa, qua memo-ria commodè juvatur, & inveniendi, quæ annotavimus, probetur facultas, consignare solebant. De Rubrica Persius *Satyr. 3.*

Rubrica titulorum.

Huius usus.

Excepto si quid Masuri rubrica vetavit.

Et in Legibus notandis, id quod diximus observatum fuisse, Juvenalis innuit *Satyr. 14*

——perlege rubras Majorum Leges.

Tradit id ipsum Petrus Gregorius Tolosanus in Præludiis optimi Jureconsulti *libr. 2 cap. 23. n. 11.* & Rainald. Corsus *lib. 2. Indagation. Juris cap. 2.* quanquam etiam videri pot-sunt Veteres propterea Legum rubricis usi, ut Majestas Legibus accresceret, capitibus earum sinopide aut cinabari notatis & insi-gnitis; & sanguineum quiddam ac cruent-fortasse etiam minantibus. Itaq; à Pruden-tio contra Symmachum *lib. 2.* ita scriptũ est

——dicant, cur candida sit Lex
Bis sex in tabulis? aut cur Rubrica minetur,
Quæ prohibe[illegible] eccare Reos? quod ferrea fata
Cogunt ad facinus.

Q[illegible]

Qua de re videatur Adrianus Turnebus *lib.4. Adversar. cap. 5.*

Cedro digna locutus) Proverbialis hæc est locutio, de eo usurpata, cujus oratio propter verborum nitorem, ac gravitatem sententiarum promeretur immortalitatem; ac ejusmodi judicatur, ut ad posteritatē debeat transmitti. Quò haud dubiè Horatius allusit, *de Arte*, cum ita canit:

Cedro digna.

——animos ærugo & cura peculi
Cum semel imbuerit, speremus carmina fingi
Posse linenda cedro, & levi servanda cupresso?

Negat Poëta, posse animos avaritia imbutos ad fingenda digna carmina se convertere. Digna autem ea censeri, quæ conscribenda sunt chartis illinendis oleo cedrino, & contegendis utraq; cupressi tabella, ut diutius serventur. quemadmodum Johan. Baptista Pignea rectè interpretatur. Hinc Numæ libri tot infossi duraverunt annis, quod & cedri succo obducti, & cedrinis candelis essent obvoluti, ut ex Plinio colligitur: ne vel à tineis blattisvé attingerentur; vel ab aëre ambiente læderentur, corrumperenturvé. Curaverat scilicet Numa, antequam ex hac vita migraret, libros, qui secum humandi infodiendiq; erant, duplici munimento, cedri nempe succo, quod Cedrium est; & candelis ex eadem materia confectis circumda-

Numæ libri diu incorrupti servati.

ri. Cedrio quidem: quo comodum & utile corruptioni interius genitæ remedium pararet. Candelis autem; quib⁹ exterius advenienti obviam iret. Cedrium enim cùm ob insignem sui amaritudinem, tum ob excellentem quam habet siccandi facultatem, nō solùm valet caussam corruptricem interiorē ad breve tempus cōpescere; verùm etiā rem semel sibi creditam in imensum tueri ac cōservare. Testantur id medicata in Ægypto cadavera ante annos prope ter mille, Platoni jam olim in Phœdone celebrata, quæ ad hūc usq; diem non sine magno inspicientiū stupore incorrupta perdurant: vulgus Mumia appellat. Verùm ea funera consuesse farciri seu medicari Cedri succo, Melchior Guilandinus in egregio suo tractatu De Papyro *membro 24.* ex Dioscoride & Galeno probat qui Cedriū à quibusdam vocari tradunt custodiā mortuorū corporum, sive particularū emortuarū. Id ipsum & Plinius confirmat *lib.16.cap.11.* ubi Cedrii tantā vim esse scribit ut in Ægypto corpora hominū defunctorū eo pfusa serventur. Et *lib.24.cap.5.* ait: Cedri succ⁹ defuncta corpora incorrupta ævis servat, vivētia corrumpit: mira differentia, cū vitā auferat spirantibus, defunctis p vita sit Numa itaq; libros, ut diximus, Cedri succo illevit, quò humiditati interius putrescenti & in

Cedrii vis.

Mumia.

& in nativũ calorem graſſanti, eundemque ſenſim exſtinguenti utile remedium pararet, & chartas à tineis blattisq; vindicaret, atq; tutas redderet. Cæterùm candelis Cedrinis ideò obduxit, ne aëri, q. adventitia, & exterior corruptionis cauſſa cẽſetur, facilis ad interiora via pateret: ſed ipſa quodam̃odò cãdelarũ undiq; arctè circumjacentiũ pinguitudo obſtaculũ eſſet, quo minus ſubſtantia chartarũ ab ambiente contingeretur, atque ejus injuriæ obnoxia fieret. Quod pluribus & evidentibus argumentis exſequitur doctiſſimus Guilandinus loco jam allegato.

Opiſthographi.

Opiſthographos) Opiſthographi quoq; mentionẽ facit Ulpian. *in l. charta 4. ff. de bon. poſ. ſec. tab.* q Accurſius ligneã interpretatur tabulã, in qua ſcripta erant debita: ab opib' & grapha, quaſi ſcripturã opum tuarum dicas, ſic appellatũ: Notatione planè inepta & ridicula: cum potius is in Opiſthog. teſtatus Ulpiano dicatur, q. tam à facie, quàm à tergo ſcripta exaravit. quemadmodũ & Opiſthog. charta ea intelligenda, quæ utrinque, atque ita etiã in tergo fuiſſet ſcripta, ab ὄπισθεν, hoc eſt, poſt ſive retrò, & γραφὴ ſcriptura. Veteres ſanè in adverſa tãtum chartæ facie ſcripſiſſe legimus: vel ꝓpter chartæ viciũ: Tradit enim Plinius *lib. 13. cap. 12.* de charta auguſta, nimiã ejus tenuitatẽ non ſuffeciſſe calamis. ad hoc transmittentem literas, litu-

Accurſius notatus.

Veterum communis ſcribendi mos.

ræ metum attulisse adversis, id est, iis quæ in adversa parte essent exarata: Vel ut è regione adjicere, quæ opus forent, liceret. Aversa enim pagina folii prioris, & adversa sequentis contra se positæ facilem & unum quasi intuitum exhibent eorum, quæ utrobiq; scripta sunt. Cum igitur, quod fiebat contra consuetudinem, in aversâ quoque chartæ pagina scriberetur, hoc genus librorum, Græco nomine, Opisthographos appellarũt, quasi dicas, in tergo scriptos. Quæ ratio scriptionis, quia de usu communi deflectebat, poëtis ansam præbuit, Opistographa, ceu scripta odiosa verbositate prolixa exagitandi. Sic Juvenalis suæ tempestatis poetas notans, Eos ait longitudine poëmatum & Opisthographis suis tædium & molestiam auscultatoribus attulisse, *Satyr. 1.* in prin.

Iuvenalis explicatus.

——summi plena jam margine libri
Scriptus & in tergo, nec dum finitus Orestes.

Quibus verbis Tragici cujuspiam fabulam prolixam & verbosam carpit. quippe cui nec Chartarum margo, nec terga, hoc est, paginę aversæ, quibus Opisthographum notat, fuerint satis. Et Martialis *libr. 8.* Picentem quendam festivè irridet, quasi & ipsum epigrammata in opistographis, puta longa aut multa, eaq; malè nata pangentem:

Martialis.

Scribit

Scribit in aversa Picens epigrammata charta,
Et dolet, averso quòd facit illa Deo.

inc igitur Veterum libros in adversa dun-
xat & interiore chartæ pagella scribi soli-
s intelligimus. Unde & volumina dicta,
od sic convolverentur, ut scripturam in-
riorem pars vacua & exterior inclusam cō-
geret. In aversa autem parte si quid non-
nquam exaratum esset, id præter morem
ctum, & in usu sæpè viliore habebatur, ut
volucrorum & cucullorum. Itaq; Ho-
tius casus libro suo imminentes quasi præ-
giens canit, Eum, cum vilescere cœperit,
t in exilium missum iri, aut Opisthogra-
um, hoc est, integumentum literarum,
æ peregrè mitterentur, futurum. Literas
im, ut añotat doctissimus Interpres, char-
aliâ plerunque interius scriptâ, foris & in
rgo vacuâ operire, inque ea parte titulum
arare, ostendentem quò pertinerent; de-
de lino vinctas obsignare consueverant.
q; ita charta, qua literæ operiebantur, fie-
t Opisthographum. Sic igitur ille librum
um alloquitur:

Opisthographa plerunq; viliora.

Pro literarum integumento.

Contrectatus ubi manibus sordescère vulgi
Cœperis, aut tineas pasces taciturnus inertes,
Aut fugies Uticam, aut vinctus mittêris Iler-
dam.

em propemodū suo ominatur libro Mar-

tialis *libr. 4.* nisi docto Apollinaris judic
probetur:

Nec ronchos metues malignos,
Nec scombris tunicas dabis molestas.
Si damnaverit, ad salariorum
Curras scrinia protinus licebit,
Inversâ pueris arandi chartâ.

Ea tamen Plinius cōmendat.

Plinius tamen junior, tacita quadam co
mendatione Opisthographos nominat *lib*
Ep. ad Macrum. Ubi scribit, ab avunculo s
relictos Electorũ comentarios centum se
ginta, & eos quidẽ Opisthog. literis min
tissimis exaratos, &c. Quam scribendi rati
nem videtur secutus vir ille πολυγραφώτα
necessitate quadam adductus, ut nimis e
crescentem alioqui numerum voluminu
Opisthographis contraheret. His addãtu
si placet, quæ ab hoc loco non aliena scrip
reliquerunt Alexander ab Alexandro *libr.*
Genialium dierum cap. 30. & Johan. Corasi
lib. 1. Miscellaneor. cap. 18.

Virgilius.

Recitavit & Virgilius) Servius Gram
maticus auctor est, Virgilium poëtam tr
libros Æneidis suæ Augusto recitasse; sec
dum, quartũ & sextum. Sed sextũ maxim
ob Octaviam Augusti sororẽ, Marcelli m
trem: quem Marcellum Augustus sibi ad
ptaverat, qui periit anõ decimo octavo, v
letudine correptus. Hæc igitur Octavia,
recit

citationi intereſſet, & Virgili' ad carmina
a veniſſet, circa finem ſexti libri, quæ Mar-
lli luctum deſcribũt; defeciſſe illa dicitur,
ũm ad illud ventum eſt:

Heu miſerande puer, ſi quà fata aſpera rum-
Tu Marcellus eris. *(pas,*

ĝrè autem refocillata Octavia, ſilentium irgilio imperaſſe fertur, & dena ſeſtertia pro ſingulis verſib' dari juſſiſſe: qui numero ſunt nus & viginti. Quod ſi eſt verum, Virgi-lus paucis verſibus ſupra quinq; millia au-orum meruit: ex ſupputatione Budæi *lib. de Aſſe & ejus partib.* Cæterùm de hoc reci-di ſive declamãdi ſtudio, habes apud Quin-iliánũ in Inſtit. Orator. inprimis verò apud . Annæum Senecam in Controverſiarum Declamationum libris. Quibus non in-ommodè adjungi poterit, quod de Agone apitolino ſcriptum reliquit eruditiſſimus e, & ad Policleti normam planè efforma-us Joſephus Scaliger *lib. 1. Auſon. lection. cap.* . Agonem enim iſtum Capitolinum inſti-tũ ait à Domitiano, ut die duodecimo ejus Sergii Cornelii Dolabellæ conſulatu, cum oëtæ, tum hiſtriones, ſcenici, & omne gen' tifices in eo, ludorum Olympicorũ exem-o certarent. In quo qui viciſſent, quercu oronabantur: quam Juvenalis Capitoli-am vocat:

Ab Octavia donatus.

Agon Capitolinus.

Victores quernâ corona donati.

An Capitolinam ſperaret Pollio quercum?

Martialis Tarpejam, eodem planè sensu:

O cui Tarpejas licuit contingere quercus!

Quæ & Olympia. Ausonius Olympiam vocat, quòd ut dixi lu dorum Olympicorum exemplo Agon is esset institutus: In eo quoniam Atticus T ro Delphidius vix dum pubes quernam si capitolinam hanc coronã meruerat, hoc es poëta coronatus fuerat; ita eum compella

Sertum coronæ præferens Olympiæ
Puer celebrasti Jovem.

Statius. Statium quoq; poëtam idem Scaliger scrib in eo agone post incredibilem totius Urb exspectationem, tandem Thebaidem sua recitasse; Sed, ut Juvenal. utamur verbis, *f gisse subsellia versu*, hoc est, recitantem nõ st tisse, sed excidisse, hoc est, nõ placuisse; at alios contra ipsum fuisse coronatos. Ex C pitolino porrò agone isto, in quo poët Rhetores, aliarũq; professionum homin coronabantur ab ipso Imperatore; prom nasse putat laureatorum poëtarum more de cujus concessionis liberalitate, ne faci tate dicam, forsan non injustè Just' Lipsi jam olim conquestus fuit in Satyra Meni pea.

Laurea poëtarum.

Media de nocte ad studia accedeban

Vigilantia. Pertinet enim ad diligentiam, somnum di cutere. Quod si in ulla alia; certè in Leg disciplina quàm maximè requiritur: cu

prod

ɔditum ſit, Vigilantibus & non dormien-
⁹ jura ſubvenire. *l. pupillus. ff. Quæ in fraud.*
ditur. quæ vel ideò maximis cum vigiliis
diſcere par eſt, cum non niſi multis cum
giliis facta ſint & cōſtituta. *§ quorum utrā-*
e in proœm. Inſtit. l. ſi quando. C. de inoff. teſtā.
ſtatur enim Juſtinianus, ſe fuligines lucu-
ationum ebibiſſe, & pro diei luce intem-
ſtam noctem ſæpiſſimè uſurpaſſe, ut juxta
quod maximè ſocietati hominum & ju-
tiæ expediret, jura promulgaret, & ſibi
odammodò vitam produceret *§ 1. Authēt.*
Judic. ſine quoquo ſuffrag. quoniam pruden-
iſſimi vigiliam, vitam dixere; & ſomnum,
ortis fratrem; imò Mortis imaginem, ut
apud Ovidium.

Iuſtiniani vigiliæ.

Stulte, quid eſt Somnus, gelidæ niſi Mortis
imago?

q; his ſuis vigiliis id ſe effeciſſe idem Juſti-
anus meritò gloriatur, quod ſuperfluis
tiquorum ſanctionibus & præceptionib⁹
plofis, precioſiſſima & optima quæque ſe-
egarit, elegerit, vulgarit, & talem prorſus
cerit permutationem, qualem apud Ho-
erum omnis virtutis parentem ſapiens
omedes, aurea arma pro æreis à Glauco
rojano accipiens, fecit. *§ ultim. in proœm. ff.*
ſum etiam Ariſtotelem ferunt, cum ſe ad
ietem componeret, ęream ſpheram manu

Ariſtoteles.

tenuisse eo consilio, ut cum diducta dexter dormientis excuteretur, in subjectam pel vim caderet, & sono ipsum excitaret. *Dio Laërtius lib. 5. de vita Philos.* Ideò Rapha Fulgosius in Scholares invehitur, q ad scho las mittebant libros per famulos, ipsi autē in lecto jacerēt. *in l. qui sub prætextu. C. de S Eccl.* quos etiā Johañes Andreæ & Odofred detestātur *in c. 1. de summa Trinit.* & Guilhe Benedic. *in c. Raynut. verbo Adjecta impub. 39. de Testam.* atq; hos rectius facturos, si pa rentes inanibus sumtibus nō vexarent, Ho stiensis putavit *in c. 1. de Offic test. primicer.* Sc & Romani, præclarissimo alioquin viro Sc pioni somnulentiam exprobabant, ut e apud Plutarchū in problem. cum non opor teat consultorem vel principem dormire to tam noctem, ut Homerus pdidit: qui sæp Agamemnonem vigilantem & insomnem inducit, noctuq; cum Principibus consu tantem. Sic Euripides in Iphigenia, induc senem cum Rege noctu consultantem, pro pter silentium & solitudinē, eo tempore a considerandū & consultandū de rebus gra vibus idoneo. Et apud Plutarchum *in Sym phoniacis*, Olim nocturnus conventus gravi simorum virorū soleñis fuisse dicitur. Ip etiam Aristophanes fingit, Lysistratam no ctu mulierū conventū convocasse Atheni

ut d

Scholares somnolenti.

Scipioni somnulentia objecta.

Consultatio nocturna.

deliberarent de pace cum Lacedæmoniis
mponenda. Hinc Noctem poëtæ *Euphro-
n*, id est, sapientem nominarunt: quia in
multū sapimus, ex Epicharmi sententia.
quid docti inquiris, ait, fac noctu ejus in-
stigationi vaces. Omnia præclara noctu,
àm die melius reperiuntur. Sed utra no-
s pars ad vigilandum sit commodior; ma-
tina an vespertina, dubitari possit. Et ma-
potius surgendum, quàm noctu vigilan-
m, Marsylius Ficinus quinq; rationibus
ncludit *lib. de Vitæ San. c. 7.* quibus & hæc
datur: quòd cùm spiritus fatigatione diu-
rna, maximè subtilissimi quiq; resolvātur;
octe pauci crassique supersint, studiis ine-
issimi. Somno contrà recreati spiritus, &
embra corroborata, cerebro serviant *Petr.
regor. de Juris arte cap. 44.* Sanè Gallum ideò
tributum Mercurio legimus, quod literati
negotiantes vigilare habeant necesse,

Nec totam fas sit somno consumere noctem.

est apud Lilium Gregorium Gyraldum
ntagmate 19. historiæ Deor. Illud quoq;
c monēdum putavi, fuisse olim ante scho-
auditorium, locum *Proscholii* nomine, ab
iditorio ipso, velo tanquam intergerino
riete disseptum. Ibi pueros convenisse
us loci præfectum, quem *Proscholum* voca-
int (Ausonius *Subdoctorem* reddit) à quo

Surgendum mané.

Gallus cur Mercurio sacer.

Proscholium

Proscholus.

admonerentur officii, ut omni gestu, inces
su & vestitu se componerent, antequam
ad Magistrum reducto velo accede-
rent vide Joseph. Scaliger. Le-
ction. Ausonianar. lib. 1.
cap. 15.

DE HABITIBUS ET VE-
STIMENTIS VETERUM.

Iocalia sive Crepundia.

Infantes in collo gestabant Iocalia quæ
dam aurea & argentea, quæ Crepun
dia *dicebant à Crepando, hoc est, tinnien*
do sic nominata. Ejusmodi enim Crepi
taculis infantes maximè gaudent, & ex
hilarantur. Hæc pro cujuslibet inven
tione & arbitrio variè effigiebantur
Plautus in Rudente, infantulæ cujusdam
crepundia describens, Ensiculum aureum
fuisse ait, securiculam item auream: in
quibus patris & matris nomen fuerit in
sculptum, ut deperdita olim filia parente
suos scire posset. Item duas connexas ma
niculas, & suculam argenteam. Pueri
usq; ad decimum tertium annum pallium
gerebant, quod Aliculam Clamydem
vocabant, ut ex Vlpiano colligitur. * *Ex*
mun

Chlamys.

* *l. vestis 23. par. 1. de auro & arg. legat.*

Prætexta.

cta ætate hac, prætextam *sumebant: quæ
togæ genus erat, cujus ora & circuitus
purpurâ prætexebatur, & quæ supra hu-
merum dextrum fibula adstringebatur,
totumq́ latus sinistrum obtegebat, ut po-
steà de virili toga dicemus. Vt pluri-
mum etiam auream aut argēteam de collo
ad pectus propendentem* Bullam, *& cor-* Bulla.
*dis formam repræsentantem gerebant, ut
scilicet cor se habere meminissent, sicuti
Macrobius testatur lib. 1. Saturnal. cap. 6.
Fuit hoc institutū Tarquinii Prisci, Quin-
ti* Romanor. *Regis. qui cū de Sabinis egis-
set triumphum, filium suum annos quatu-
ordecim natum, quòd eo bello hostem ma-
nu percusserat, & pro concione laudavit,
& prætexta ac bulla aurea donavit. quem
habitum omnes posteà adolescentuli indu-
erunt. Posteà cum ad annū decimum sex-
tum pervenissent, depositâ prætextâ vi-
rilem sumebant* togam, *à tegendo sic di-
ctam: quæ, ut diximus, totum tegebat
corpus, & in dextro humero fibula con-
nectebatur aurea aut argentea prout cu-
jusq; facultates ferebant. Atq; hanc
quidem magna cum pompa & solennitate* Toga virilis.

*ſumebāt, invitatis ad eum actum Cōcilio
civitatis, amicis & cognatis: ac quilibet
unū aut duos largiebatur denarios: quod
tanquā regium quoddam habebatur mu
nus, ut Plinius Nepos narrat in epiſtola
quadā ad Trajanū ſcripta. Sed & Orati
ipſorum gratia habebatur, & dies ille Ty
rocinii dicebatur, eò quod Tyro novitium
deſignet militē, ut Seneca in Declamatio
nibus cenſet. Ideoq́; Auguſtus duodecim
& decimum tertium Conſulatum ultr
petiit, ut C. & Lucium filios, ampliſsim
p̄ditos magiſtratu, ſuo quenq; tyrocinio d
duceret in forū. Eo die Equites parma
haſta aureâ eos donarunt: quæ poſteà ip
mortuis in curia fuerūt ſuſpenſæ, referē
Dione lib. 55. Ideoq; in Numis æneis toga
cōſpiciūtur, cum duobus ſcutis, & lance
atq; hac inſcriptione:* C. L. PRINCIPU
JUVENTUTIS TYROCINIUM. *Idem
alio quodam Domitiani Numo ſignific
tur, in quo toga duabus haſtis ſuſtenta
conſpicitur, hoc titulo:* PRINCEPS J
VENTUTIS. *Ipſe quoq; Nero, virilem
mens togam, deductus in forum Tyro,
pulo congiarium, militi donativum p
poſu*

Tyrocinium.

posuit: indictaq; decursione prætorianis, scutũ sua manu prætulit: exinde patri gratias in Senatu egit. Togam communiter portabant cæruleam, aut alterius coloris: nunquã verò atram vel pullam, nisi in funeribus: Albam autem tum inprimis, cũ ad spectacula accederẽt. quo colore & Senatores utebantur. Vnde & Ordo candidatus *dicitur;* & Gellius ait, P. Scipionem judicio postulatũ veste candida, quæ senatoria erat, uti non desiisse. Nunc de fibula dicemus, qua Toga adstringebatur.*

Toga, cujus coloris.

* *l. t. C. Theodos de habit. quo intr. Vrb. uti oport.*

NOTÆ.

Infantes in collo gestabant) Crepundia pueros in collo gestasse, vel Plauti docet Cario: qui Militi illi glorioso eam corporis partem, qua Viri dicimur, abscissurus; Jamdudum, ait, gestio mœcho hoc abdomen adimere, ut faciam quasi puero in collo pendeant crepundia. Hæc & Crepitacula dicta fuerunt, à crepando scilicet, quod ob frequentem crepitum in deliciis puerorum essent, & ad fletum sedandum plurimum facerent. Martialis garrula sistra appellat, *libro 14.*

Crepundia.

Si quis plorator collo tibi vernula pendet,
Hæc quatiat tenerâ garrula sistra manu.

Variè autem effigiebantur Crepundia: & in his parentum quoq; nomina inscribebantur, ut amissis forsan liberis cognosci possēt. Plautus *Rudente*:

Varie effigiata.

Pa. Sunt crepundia. Dae. Ecca video. Gr. perii in primo prælio.
D. Mane. ne ostenderis. quæ facie sunt? respõde ex ordine.
P. Ensiculus est aureolus primùm literatus. D. dice dum
In eo ensiculo literarum quid est? P. mei nomē patris.
Post altrinsecus est securicula ancipes, item aurea.
Literata. ibi matris nomen in securicula est.

Ex mox: *Post in sicilicula argenteola, & duæ connexæ maniculæ,*
Et sucula. Gr. quin tu i directa cum sucula & cum porculis.

Aliculam Chlamidem) Ait Ulpianus: Puerilia vestimenta sunt, quę ad nullum alii usum pertinent, nisi puerilem: veluti togæ prætextæ, aliculæ chlamides, pallia, quæ filiis nostris comparamus. *l. vestis 23. § puerilia ff. de auro & arg. legat.* Prætexta igitur, toga puerorum erat. Unde puerilem ætatem passim videas prætextatam nominari. Unde & prætextatorũ nomen apud Gellium *lib.* cap. 26, & Macrobium *libr. 1. Saturnal. cap.*

Prætexta.

Soleba

Solebat autem prætexta etiam purpura circumdari: ita tamen, ut plebeja purpura à patricia esset distincta. Erat enim fusca & obsoleta, non murice & cocco; sed herbarum succis infecta. At vera purpura illis prætexebatur, quorum patres Magistratus civiles, & insignes gesserant honores, ut est apud Alexandr. ab Alexandr. *libr. 5. genial. dierum cap. 18.* Ideò verò purpurei coloris Prætextam fuisse Macrobius docet *lib. 1. Saturnal. cap. 6.* ut ex purpuræ rubore, Ingenuitatis pudore regerent, & admonerentur pueri, verecundiam in dictis factisq; omnibus adamandam. Quod si Nuptiarum solennitatibus, de quibus apud Catullum, adhiberentur ad aliqua petulantius dicenda: Prætextam in id tempus deponebant, ut scilicet prætextæ jure minimè violato, Fescennina locutione, h. e. lascivo sermone atque licentioso uti ipsis liceret. *Joh. Pierius lib. 40. Hieroglyph.* Porrò ut puerorum Prætexta purpurâ circumdabatur: Ita Tyronũ vestis pura, candida, sine ulla erat purpura. Unde Papinius:

Cur purpurea?

Tyronum vestis alba.

> *Nec saltem teneris ostrum juvenile lacertis*
> *Exsuit, albentiq; humeros induxit amictu.*

Aliculæ autem Chlamides quæ dicantur, nõ usquequaq; expeditum est: Sunt, qui eo in loco *aliculi* legant; alii *caligæ*, sive *caligulæ*:

Alicula Chlamides.

L. vestis 23. par. puerilia ff. de aur. & arg. leg.

alii aliter. Probatissima omnium est Florentina lectio, quæ habet, *aliculæ chlamides*: quas Cujacius *lib. 10. Observat. cap. 18.* interpretatur Togas breves, ex Martialis auctoritate: qui, quam Brumæ diebus Aliculã missam dicebat ab Umbro, eandem alicubi brevem togam appellat:

——brevis gelidæ missa est toga tẽpore brumæ.

In Umbrum autem festivissimo lusit Epigrammate. lib. 14.

Brumæ diebus, feriisq; Saturni
Mittebat Umber aliculam mihi pauper,
Nunc mittit alicam. factus est enim dives.

Martialis explicatus. Taxat poëta Umbri avaritiam: qui olim, cũ pauperioris esset cõditionis, *Aliculam* in Saturnalibus solebat mittere: nunc verò posteaquam ad pinguiorem ꝑvenerit fortunã, mittat *Alicam.* *Alicula.* Alicula, vestimenti vel togæ genus majoris quidẽ pretii erat, quàm *Alica.* Alica: quam ex tritico confici, & Zeam appellari Perotus monet in Cornucop. *lib. 1. ad Martial. epigr. 105.* Et tamen, quia ab Alica dicta videbatur Alicula; ideò existimari poterat, hanc illâ minoris faciendam.

Bulla. *Propendentem Bullam)* Puerile gestamen fuisse Bullam, Persii versus ad Cornutum ostendunt:

Cum primùm pavido custos mihi purpura cessit,
Bullaq; succinctis laribus donata pependit.

Aper-

Apertius autem Cicero in Verrinis: Bulla, inquit, in toga prætexta erat ornamentum pueritiæ, indiciũ atq; insigne fortunæ. Ingenuis enim Bulla in collo suspendebatur aurea, quandoq; etiam argentea; libertinis verò & plebeiis scortea. Unde Juvenalis:

——— *signum de paupere loro*

nominat. Ideò verò Bullam Macrobius ex quorundam sentẽtia in cordis figuram pueris ante pectus annexam fuisse credit, ut hanc inspicientes, ita demum se homines cogitarent, si corde præstarent. Alii vocis secuti significatum ἀπὸ τῆς βουλῆς, id est, à Consilio Bullam dici voluerunt; ideoq; datam pueris gestandam, quod ætas ea alterius consilio sit regenda. *Joh. Pierius lib. 41. Hieroglyphic.* Perotus insaniæ hoc plenum existimans, Bullam ad similitudinem ejus, quæ Spiritu in aqua excitatur, pręcipuè dum bullit, pueris appensam censet: ut admonerentur illius, quod dici solet: Homo Bulla. Nec ulla fieri potuit verior comparatio ad vitæ humanæ fragilitatẽ ostendendam. Etsi autem Auctor noster Tarquinii Prisci Filium, primum omnium ea ætatula Bulla donatum fuisse ait: proditum tamen est, etiam Hersiliæ filium adhuc infantulum, ab ipso etiam Romulo, gestamine eo fuisse decoratũ. Spoponderat scilicet Romulus, cum

Cur cordis figuram repræsentabat?

1.

2.

3.

Hac primum quis donatus?

Sabinas raptas consolatum venisset, se ejus infanti, quæ prima sibi civem Romanum esset enixa, illustre mun' daturum. ut est apud Macrobium.

Virilem sumebāt togam) Deposita puerili prætexta, virilis inducebatur Toga: quam puberes jam effecti ut plurimum accipiebāt, & in forum, indeque in Capitolium à patre proximisque ducebantur. Unde Seneca: „Tenes utique memoria, quantum senseris „gaudii, cum Prætextâ posita sumsisti virilem „togam, & in forum deductus es. Atque ii, qui in forum ita deducebantur, Tyrones; quemadmodum & dies, quo deductio fiebat, Tyrocinium dicebatur. *Adrian. Turneb. lib. 12. Adversar. cap. 6.* Nullum autem certum sumendæ ejus tempus erat constitutum: dummodò post pubertatem id fieret. quippe Octavius Augustus annorum sedecim; & Cajus Cæsar in undevigesimo; Nero autem vix pubescens togam virilem sumsit, quo maturior Imperio videretur. Divus quoque Antoninus Philosophus, & ex Cæsaribus complures, in quintodecimo virilem sumsere togam, tunc cum præceps & lubrica Juvenum ætas videbatur, ut est apud Suetonium, Dionem & alios; itemque Alexandrum ab Alexandr. *libr. 5. Genial. dier. cap. 18.* Singulariter verò notandum est,

Toga virilis.

Tyrones.

Quo tempore sumta toga.

ſt, non infrequens eſſe, ut Heroum & prin- *Heroum liberi precocis ſunt frugis.*
ipum liberi etiamnum adoleſcentuli ardua
c conſulta negotia feliciter explevisse legá-
ur. Sunt quippe occulta quædam virtu-
um ſemina Regibus ingenita: quæ, ſi ado-
leſcere ſinantur, repentè fructum ferunt in-
duſtriæ & gloriæ, ſupra aliorum mortalium
acultatem, & ante tempus Naturæ legibus
præſtitutum, quaſi præcoci fruge. Sic *Achilles.*
nim Achilles vix dum ſex años natus, fero-
es leones ſagittâ trucidavit & apros: adeò
t Dianæ & Minervæ mirabilis eſſet, feras
ne retibus & canibus, pedum velocitate, &
nanuum robore conficiens, & ſe Peleo Re-
e dignum exhibens, ſi Pindaro credimus
n Nemeis Ode. 3. Alexandrum quoque cui *Alexander.*
oſteà ex rebus geſtis Magno cognomentū
uit, juvenili adhuc ætate Macedoniæ regno
acceſſiſſe, facilè ex ex conſtiterit, quòd cum
nagnas eluctat⁹ itineris difficultates, ad de-
ubrum Ægyptii Ammonis perveniſſet, Sa-
erdos eum puerum ſeu filiolum ſalutavit
am humanè, quàm audacter Demoſthenes
ppellare ſolebat adoleſcentulum: Contrà
lexander; pro Athenienſium muris (re-
pondit) me virum præbebo. *Johan. Mo-
ach. in vita Alexandr.* Sed Ethnica iſta mit-
amus, & ad ſacram nos convertamus pagi-
am. An non Salomon parvulus tum puer *Salomon.*

Sapientiam prudenter petiit à Deo, ut justè imperare posset? & immolatis mille hostiis sensit se litasse, & feliciter exorasse. Hunc Ignatius Martyr scribit *lib. Ep. cap. 3.* vix duodecimo ętatis anno regno potitum, terribile illud, & dijudicatu difficile de duabus mulieribus pro filio diffidentibus judicium determinasse, & sententia nõ minus arguta, quàm æqua Controversiam valdè ambiguam diremisse. *libr. 3. Regum cap. 3. c. afferte mihi gladium. Ex. de præsum.* Josias certè octennis regnare cœpit, neque pedem à Justiciæ & veræ Religionis via recessit: Deorũ vanissimorum ritus & Sacerdotes exterminavit: altaria & Equos Soli cõsecratos subvertit, & lucos succidit, in q̃bus verus cultus impia superstitione ꝓfanabatur, ut populus Deum verũ, cœli & solis, & mundi totius auctorẽ cognoscere ac coleret *4. Reg. 22. & 23.* Sed & Romanorum quoq; Imperiũ in Octavium Augustũ, satis adhuc Juvenẽ, translatũ fuisse, ex M. Tullii qui conatibus ipsius valdè faverat, epistola quadam, qua facti se pœnitere testatur, non obscurè constat. Ego, inquit, Rempub. fefelli: Ego ipse Senatũ sibi manus afferre coegi, cum te Junoniũ puerum, & matris tuæ partum aureum esse dixi. At te fata patriæ Paridem futurum prædicabant, qui vastare Urbem incendio, Italiam bello: qui castra in tem-

Iosias.

Augustus.

in templis Deorum immortalium; Senatum in castris habiturus esses, ut ex Vell. Paterculo *lib. 2. Historiar.* retulit Steph. Forcatulus *lib. 1. de Gallor. Imper. & Philosoph.* Augustum autem Cicero Jnnonium puerum dixit, tanquam Junone procreatum. quemadmodum & Plautus Militem suum gloriosum (ridiculè quanquam & jculariter) *Venereum nepotulum* indigitavit. Nam & doctissimus M. Varro utile regnis & civitatibus dixit, ut proceres, viri fortissimi, animi & corporis viribus præcellentes, se Diis genitos suaderent & crederent: ut ita humana mens cœlestis stirpis fiducia res magnas moliretur, & ardentius cõficeret. Quo respexisse videtur Plato, dum in Cratylo cẽset Heroas omnes ex Deorũ amore erga Mulieres, vel virorum erga Deas fuisse genitos, & nomen accepisse ἀπὸ τοῦ ἔρωτος, ab Amore. Hinc Æneas ille Trojan⁹ Veneris fili⁹ lepido commento habetur: Romulus, Martis & Rheæ Sylviæ Vestalis proles. Et filii Dei, Mose attestante, connubia mortalium mulierum elegerunt, quæ perpulchræ erant. Inde geniti fuerunt viri potentes & famosi. *Genes. 6.* Sed eò tamen excrevit Alexandri Macedonis insolentia & ambitio, ut non satis esse putans, se & virum esse, & Regem, & Magni nomen obtinere; nihil non egerit, ut Ammonis Jovis filius haberetur,

Iunonius puer.

Heroum origo ad Deos relata.

Alexander, Iovis filius.

De quo questa est sæpiusculè Olympia mater, quia se Junonis pellicem insimulari doleret à filio, victoriis ingentibus & assentatorum blandimentis supra fidem elato. qua Alexandrum partu edente Dianæ Ephesiæ templum conflagrasse fingitur, quòd scilicet Diana cum in partu adesse voluisset Olympiæ, abfuisset domo, referente Tullio libr. 2. de Nat. Deor. Verùm divinitatem hanc ipsius Philosoph⁹ quidam ridens, cum Medicum videret ægrotanti ipsi jusculum

Olympia.

„ quoddam præparare; Deus noster, inquit,
„ salutis suæ spem in jusculo habet repositam quod eleganter recenset *Guazzus noster* in egregio suo tractatu, De conversatione civili. lib. I. quem ex Italico Latinum fecimus quanquam non desunt, qui insimulatã hanc divinitatis affectationem non improbabiliter excusent. Nam quod illi toties exprobratur, quod Deus videri voluerit; id apertè, responso ejus verissimo leniri dicunt: ut qui in Ægypto Jovis filius ab Ammonis sa-

Alexander excusatus.

„ cerdote appellatus; Nihil mirandum, re-
„ sponderit. Jovem enim omnium naturæ patrem esse, & optimum quemque sibi adoptare. *Plutarch. in Apophtegm. Alexandri.* A qua sententia non abhorruisse videtur Apostol⁹, Aratum vatem de Jove loquentẽ imitatus: Ipsius enim, inquit, genus sumus. A-

ctor

ctor.17.v.28. Sed & cum assentator quidam divinitatem illi tribuisset valdè tunc saucio; Rex protinus digito ostendens: Hoc (inquit) sanguis est, non autem

Ille cruor, Divis qualis solet esse beatis.

quanquam id Anaxarcho quidã adscribunt, ut est apud Laërtium in Anaxarcho. Sed impudentior tamen multo, & nequaquam ferenda fuit illius Monstri hominum C. Caligulæ affectatio. qui præterquam quod ægerrimè tulit, quod *Juvenis Augustus* acclamaretur; non fortunas suas laudari inquiẽs, quòd Juvenis id Imperium obtineret; sed reprehendi se, qui ea ætate tantum principatum gereret: non tantùm Deum se vocari passus est, sed & cum Luna se coire, & à Victoria coronatum esse videri voluit: mox Jovem se fingebat, sæpè Juno, Diana, Venusque fiebat, mutato cum nomine etiam omni habitu. denique compositione vestitus & ornatu imposito sibi ac circumjecto mirificè variabatur, quidvis potius quàm homo videri cupiens, ut est apud Dionem *lib. 59. Histor. Roman.* Porrò quoniam virilem Togam à puberibus potissimum sumi diximus: non alienum forsan à proposito nostro videri debebit, si de pubertate quædam hîc loci disseruero. Hanc non uno eodemq; modo æstimatam fuisse à veterib⁹,

C. Caligula.

Ulpianus in fragmentis docet *Instit. tit. 11. § ult.* Aliam enim Cassianorum hac de re fuisse sententiam: aliam Proculejorum: aliam item Prisci. Puberem, ait Ulpianus, *Cassiani* eum esse dicunt, qui habitu corporis pubes apparet, hoc est, q generare potest. *Proculeii* autem eum dicebant esse puberem qui quatuordecim annos expleverat. Verùm *Priscus*; in quem utrumque concurrit & habitus corporis, & annorum numerus puberem definivit. Ac licet Ulpianus non exprimat, quænam ex his obtinuerit sententia: Prævaluisse tamen Proculejos non obscurè innuit Tertullianus *libr. de virgin. veland.* Tempus, inquit, etiam „ Ethnici observant, ut ex lege naturæ jura „ sua ætatibus reddant. Nam fœminas „ quidem à duodecim annis, masculos verò à „ duobus amplius, ad negotia mittunt: pu„ bertatem annis, non sponsalibus aut nuptiis „ decernentes: hoc est, ex annorum numero non habitu corporis puberem judicantes. Idipsum & Macrobius confirmat *libro septimo Saturnal. cap. 7.* Nam & secundum jura publica, inquit, duodecimus annus in fœmina, & quartus decimus in puero definivit pubertatis ætatem. Ubi & rationem addit, cur tempus fœmellis, duobus annis minus, quàm masculis sit constitutum: vel ut ipse

Iureconsultorum circa pubertatem diversa sententia.

Fœmina cur citius pubescat.

ipsemet loquitur libro primo. In Somni
Scipionis, fœmellæ maturius biennio libe-
rentur: ob votorum scilicet festinationem,
vel grande desiderium, ac prævenientem
naturæ vim. Celerius namque fœminas
lugeri atque pubescere, quàm mares, quòd
naturâ humidiore solutioreque sint, etiam
Theophrastus tradidit *libro primo de caussis
plantarum*. Nam quòd citò admoven-
tur generationi fœminæ, non nimii caloris,
sed naturæ infirmioris est: sicuti exilia po-
ma celerius maturescunt, robusta serius. ut
post Aristotelem *libro quarto de generat. ani-
malium capite sexto.* idem Macrobius prodi-
dit dict. cap 7. quibus adde Didacum Covar-
ruviam *de sponsalibus parte secunda capite quinto*,
Antonium Guibertum Costanum *tractatu
de Sponsalibus & Matrimoniis, titulo de his qui
nuptias contrahere poss. n. 16.* Sed quod ad
Corporis habitum attinet, quem Cassius so-
lum; Priscus unà cum annorum numero
spectãdum putavit: id Accursius de obscœ-
na & impudica ipsius pubis, & earum parti-
um, quæ deformem habent adspectum, in-
spagatione interpretatur. Quæ sententia
planè juvatur Justiniani auctoritate, qui nõ
tantum castitate temporum suorum indi-
gnum existimavit, quod in fœminis etiam
antiquis impudicum visum est, hoc est,

Corporis habitus an pubis inspectionem ICtis significet.

inspectionem habitudinis corporis, etiam ad masculos extendere. *§ 1. Instit. quib. mod. tutel. finiat.* Sed & indecoram hanc observationem in examinanda marium pubertate resecandam sensuit *in l. ult. C. quādo tutor. vel curat. esse desin.* Prætereà, si minor Majorem se esse dixerit, ex adspectu id probandum esse Diocletianus & Maximinianus voluere *in l. 3. C. si Minor se Major.* & quidem necessariæ partis, ut Cujacius interpretatur: ut scilicet sciri inde possit, Utrum vigoris emerserint vestigia: quemadmodū iidem Impp. loquuntur in *l. si frater. 4. C. qui testamen. fac. poss.* Ipsemet etiam Plato *libr. 11. de LL.* jubet ætatem ad Nuptias idoneam inspectione nudi corporis æstimari. Quo sensu ille apud Quintilianum, nudari filium, atq; in conspectu Judicis constitui cogit. *declamat. 279.* Eaq; sententia etiam Pontificibus placuit: quorum decretali epistola receptum est, Puberem (à pube scilicet, hoc est, pudētia corporis ita nuncupatum) eum esse, qu[i] ex habitu corporis pubertatem ostendat, & generare jam possit. *c. puberes 3. Ex. de desponsat. impub.* qua de re pluribus disputat Antonius Hotomanus *in Dialogo de Barba.* Quo[d] etsi ita se habeat: tamen Jacobus Rævardu[s] nullis rationibus persuaderi sibi posse putavit, tantam improbitatem Romanos unqu[ā]

Ravardi sententia pia magis & æquior.

vel con

vel conniventibus oculis in sua Republica tolerasse. *lib. 4 Varior. cap. 10.* Ideoque Justinianum cum suo Triboniano tanquam omninò bardos & stupidos inreprehensionem vocat, atque ita rem interpretatur, ut per habitum Corporis non inhonestam & inverecundam illam corporis indagationẽ aut inspectionem; sed potius universi corporis dispositionem, formam & figuram, sive aliquam ipsius ad liberorum procreationem naturâ prorsus idoneam comoditatem intelligat. Quæ interpretatio & pia est, & non parum juvatur eo, quod Tullius *lib. 1. Officior.* prodidit: Omnes qui sana mente sunt, ea, quæ natura occultavit, removere ab oculis, & quàm occultissimè dare operam ipsi necessitati. Quinimò prisca Romanorum verecundia non est passa, ut puberes filii cùm parentibus irent in balneum. Et ubi secretior aliqua necessitas cogit pudendas corporis partes detegi; Leges Romanæ jubent, ut id quàm honestissimè fiat: nec nisi à matronis probatæ fidei & honestatis inspiciantur verenda mulierum. Unde cum quidam Rutilius Severus postulasset, custodes apponi Uxori, quæ ab eo diverterat, & negabat se prægnantem: Divi fratres rescripserunt, Commodissimum esse eligi honestissimæ fœminæ domũ, in quam Ru-

Romanorum verecundia.

tilii Uxor Domitia veniat: & ibi tres obstetrices probatę & artis & fidei eam inspiciant. *l. 1. ff. de ventre inspic.* Ut taceam, humani corporis structuram, fabricam esse & opificium sum̃æ Trinitatis: ipsâ etiam divina scriptura disertè pronunciante, Corpora fideliũ esse membra Christi, & templa Spiritus S. qui in eis habitet. Non ergò scurriliter, sed graviter, ut juris & Justiciæ sacerdotes decet, de his philosophandum: ut gravis est celeberrrimi JCti, Johan. Dauth, p̃ceptoris mei sententia, in luculẽto illo tractatu, *De Testam. Tit. Qui testam. fac. poss. n. 146.* Planè masculos añọ 14. etiamsi generare non possent, ipso tamen facto puberes olim fuisse declaratos, vel ex eo constat, quòd his ad 14. usq; annum comæ quidem nutritæ; at pubertatis tempore, hoc est, statim elapso decimo quarto anno fuerint præcisæ. Sic enim Acron illud Horatii *lib. 4. Ode 10.* interpretatur.

Impuberibus comæ nutritæ.

Insperata tuæ cum veniet pluma superbiæ,
Et q̃ nunc humeris involitãt, deciderint Comæ.

Vnde capillati dicti.

Impuberes igitur Martialis *Capillatos* vocat:

Et pædagogo non jubente, lascivi
Parére gaudent villico Capillati.

Persius indetonsam Juventutem:

——quibus indetonsa Juventus
Invigilat siliquis, & grandi pasta polentæ.

Persarum mo

Refert autem Plato in Alcibiad. 1. Persarum

regibus

regibus pubescentibus, quatuor sapientissimos viros, Regios pœdagogos datos: quorũ primus Magicam Zoroastris doceret, Deorum cultus & instituta regia: Secundus, ut omni in vita Rex verax esset: Tertius, ne ulla cupiditate superaretur, atq; ita liber viveret: Quartus, ut impavidus & securus viveret. Herculem quoq; pubescentem (quod tempus à natura ad deligendũ quam quisq; vivendi viam sit ingressurus, datum est) Cicero in solitudines exisse scribit, atque ibi sedentem diu secum multumq; dubitasse, cum duas cerneret vias, unam voluptatis, alteram virtutis; Utram ingredi melius esset. Is igitur in bivio ita constitutus, amœnam primò ac flosculis confestim perituris, voluptatis viam neglexit; & alterã clivosam atq; asperã prima frõte elegit, quia ad mirificas delicias & perẽnes perduceret. Quod etsi Cicero de Hercule illo intelligit, quem Jupiter per adulterium ex Alcumena sustulisse fingitur: Id ipsum tamen de Ægyptio sive Gallico Hercule, Osiride parente sato accipiendum esse, conjecturâ probabile facit Steph. Forcatulus *lib. 1. de Gallor. Imp. & Philosoph.*

circa pubescentes liberos.

Hercules pubescens.

In bivio sedens.

Cęterùm quis pubertati ꝓximus dicatur, id variè definitum videas à Juris nostri Interpretibus. Aliter enim atq; item aliter hac de re disputavit Menochius *lib. 2. de Arbitrar.*

Pubertati proximus.

judic. quæst. casu 57. Joh. Corasius *libr. 6. Miscellan. cap. 23.* Antonius Gomezius *lib. 3. Variar. resolut. cap. 1. n. 57.* Vigilius Zuichæmius *in § testes autem Inst. de Testament. n. 11.* Didacus Covarruvias *in Clemen. si furiosus. in init. 3. part. n. 5. de Homicid. & lib. 4. Decretal. part. 2. cap. 5. n. 5.* Mihi ut simplicior, ita & verior videtur eorum opinio, qui rem omnem determinantes, Impuberum seu pupillaris ætatis tres esse partes dicunt: Infantiam; & eam quæ Infantiæ proxima est; & eam, quæ proxima est pubertati. Infantiam definiunt septennio. Reliquum tempus, quod Infantiam sequitur usque ad Pubertatem, rursum in duas æquales partes distingunt: ut qui intra priorem consistat, hic Infantiæ sit proximus: qui hanc egressus consistat intra posteriorem, is incipiat verè dici proximus pubertati: quia revera huic sit propior, quàm Infantiæ. Itaque pupillum Infantiæ proximum dicemus, qui septem annis major consistat adhuc intra annum decimum & dimidium: pubertati ꝓximum, qui id tempus excessit. Similiter Pupillam infantiæ proximam definiem⁹, quæ Infantiam egressa consistat intra annum nonum & dimidiũ: pubertati proximam, quæ excessit. Idque Accursio placuit *in § pupillos. Inst. de Inutil. stipulat.* & Bartolus probat *in l. 1. ff. de Novatian.*

Pupillaris ætatis tres partes.

quos

quos Hugo Donell' laudat *in l. si pupillus 127. de verbor. oblig. n. 10.* Sed ut ad Togam revertamur; Usum ejus antiquissimum esse cōstat: cum ipsemet etiam Romulus ea usus fuerit, ut Plutarchus scribit. Ejus variæ fuerunt species. Nam & *Prætexta* toga puerilis erat, & Toga *virilis*, qua de utraq; hactenus diximus: Erat & *pura*, quam à Tyronibus sumi, & albentem amictum Papinio nominari ostendimus;

Togæ antiquissimus usus.

Species.

—— albentiq; humeros induxit amictu.

postremò & Toga *picta* erat summorum Magistratuum. Usque adeò verò Toga Romanorum fuit propria (quemadmodū Græcorum pallium) ut qui jure civitatis Romanæ donarentur, Togati esse inciperent. Per togam siquidem civis Roman' indicabatur. Quò pertinet illud Marciani, quo eos, qui ut cives Romani agere volebant, usum togæ accepisse scribit. *leg. 32. ff. de Jure fisci.* Unde Virgilius,

Toga civium Rom. propria.

Romanos rerum dominos gentemq; togatam,

appellat. Deportatis contrà, & quibus Aqua & Igni interdictum erat, Togam fuisse ademtam, ex Plinio colligitur. Is enim *lib. 4. Epistol.* scribens ad Cornelium Minutianum, refert: Valerium Licinium, qui inter sumos caussarum actores habitus fuerit; ob incesti crimen exsulem, cum in Sicilia literas profi-

„ teretur, Græco pallio amictũ fuisse. Carent
„ enim, inquit, togæ jure, quibus aqua & igni
„ interdictum est.

Illud quoq; memorabile est, Veteres olim Christianos pallio magis, quod erat simplex & frugale, quàm toga uti solitos. Tertullianus igitur, cum notaretur quòd indumenta Romana fastidiret, pallioq; potius Vir tantus uteretur; homo minimè ambitiosus causam tuetur suam, Evitareque se eo habitu & impensam & incommodum respõdet: cum toga, vestis sit admodum onerosa. Ait enim: Conscientiam deniq; tuam perrogabo, quid te priùs in toga sentias indutum anne onustum? habere vestẽ, an bajulare? Sed & qui anteà togati erant, cum Religioni Christi nomen darent, togâ relictâ, pallium induebant. Inde natum illud dicterium: *A toga ad pallium.* de quo vide Tertullianum, *lib. de Pallio.*

DE FIBULA.

Fibula.

Ejus descriptio, & usus.

ET notatu, & cõsideratione digna est Fibula, qua Veteres togam subnectebant: & quandoq; etiam cingulũ. Fibula enim superius annexa in sinũ fundebat togam, instar veli vento inflati. Inferius & in ex-

in extrema parte grãdiorem habebat acũ, cum æreo aut aureo filo: quo efficiebatur, ut illa absq; ulla difficultate quasi fluctuãs vagaretur, ipsius præsertim acus cuspide in canalicula, quæ in altera Fibulæ parte erat, impressa. Facta erat potissimum in eum finem, ut togam supra dextrum humerum connecteret: in quo duæ illius partes subjectam acum in dicta canalicula stringebant. Nec enim adsuta panno erat Fibula, sed duas togæ partes adstringendo, non verò transfigendo subnectebat, Quapropter supra Fibulam nodus quidem conspiciebatur ex toga, qua cum venustate & elegantia dilatabatur. Eodem modo & Chlamydem connodabat, vestem militarem. Dimicaturi enim, ad pectus eam cum fibula adstrictam subnectebant, ut Plutarch⁹ scribit in vita Coriolani. Quod ipsum & Virgilius intelligit, cũ ita canit:

Aurea purpuream subnectit fibula vestem.

Non ait, Transfigit: *quia connectebat tantum & stringebat. Quandoq; etiam Cingulũ aut Baltheum connodabant: inprimis verò cum pharetram sagittis plenã alligarẽt. Quod Virgilius significat in 5. ubi ita ait:*

---- lato quam circumplectitur auro
Balthcus, & tereti subnectit fibula gemma,
quo ipso innuit, Cincturã illam, qua pharetra erat ligata, amiculum habuisse, lato vel multo auro ornatum: idq; connexum fuisse fibulâ, ex tereti sive rotũda gemma, Subnectere enim propriè aggroppare *est. Et Ovidius lib. 8. Metamorph. dixit:*

Rasilis huic summam mordebat fibula vestem.

quia nimirum vestem mordere videbatur.

Varia ex materia.

Fibulam Nobiles & divites ex auro conficiebant, ut ex versibus modò allegatis apparet. Mediocres, ex argento. Infimi, ex ære aut ferro. Milites argentea utebantur. Aurelianus tamen primùm illis auream concessit, teste Vopisco. Imperatores acum, & interdum etiam fibulam ipsam, gemmeam usurpabant; cujusmodi illa fuit à Virgilio modò descripta, quæ Augusti fuisse creditur. cum sæpenumerò Regios ipsius habitus describere ille soleat. Multo verò melius ex Leonis Imperatoris Lege quadam id colligitur: Vbi Militibus earum quidem fibularum usus conceditur, quæ solo auro & arte pretiosæ non

L. un. C. Nulli licere in fren. & equestr. sell.

sæ; non

ſæ; non verò etiam, quæ gemmis ſint exornatæ. quandoquidem hæ ad ſolius Imperatoris cultum & ornamentum pertineant. Atq; inibi contravenienti quinquaginta librarum auri mulcta imponitur: quæ ſumma, quinquies mille & quingentos aureos noſtrates conficit. Solebant quoq; Duces Militibus, qui generoſo & virili animo pugnaſſent, inter alia præmia, & auream fibulam donare, ut Livius crebrò meminit. In veteri quodam ſepulchro aurea reperta fuit fibula, togam quandam ſubnectens: ſed Toga illa in cinerem fuit redacta; auro, quod incorruptibile eſt, integro manente. Ad ejus exemplum et ſimilitudinem hæc fuit effigiata, quam Sereniſſimæ Celſitudini Tuæ offero, Eandemq;, ut ſolita hanc benignitate, non tam muneris exiguitatem, quàm animum ad gratificandum ipſi & inſerviendum promtiſſimum ſpectans, dignetur ſuſcipere, ſubmiſsè rogo, & manibus humiliſſima cum ſubjectione & reverentia exoſculatis Ei me commendo.

Sub Toga omnes geſtabant tunicam breviorem, cujusmodi Diaconi & Sub-

diaconi utuntur: & olim à Græcis quoq; & Hebræis usurpabatur. Eamq; cingebant omnes, exceptis Senatoribus, qui purpuream gerebāt tunicam, Latum-clavum dictam. Ejus enim latera globulis aureis connectebantur, quos Latini latos clavos dicunt. Ideoq; non cingebant tunicam. Atq; hoc vestimenti genus insigne erat Senatorium. Sub tunica habebant Indusium ex lana textum, quod Subucula dicebatur. Unde Horatius:

Latus-clavus.

Subucula.

——rides, si fortè Subucula pexæ
Trita subest tunicæ.

Capitium. *Amiciebantur etiam Capitio: ut plurimum verò Indusiis laneis, si frigus instaret: ac subtus quoque fasciis ligabantur, quas Subligacula aut perizomata dicebant.*

Subligaculū.

Lacerna. *Sub Togis, urgente præsertim frigore, induebantur Lacerna: quod pallii genus erat fimbriati, quo Equites utebantur, ut Isidorus tradit: & Martialis lib. 14.*

Amphitheatrales nos commendamur ad usus,
Cum tegit algentes nostra Lacerna togas.

Penula. *Pluvio tempore, pro Pallio Penulam supra tuni-*

unicam sumebant, ex corio ac pellibus cõsutam, ut Martialis eodem in loco denotat. Ingrediebantur absque Tibialibus, ut in statuis videre est. Ideoq;, cum pulvere inquinati essent, cotidiè lavabant. Idem & Quintilianus asserit. Plutarchus scribit, Ciceronem propterea toga usum fuisse oblonga, ut varicosos pedes tegeret. Sed & Pompejus tuberculum in crure exsistentem fascia occultavit: ut per jocum quidam dixerit, Eum diadema illud in pede gerere, quod Reges gestarent in capite. Exstat etiam in Codice Theodosiano Lex quædam, prohibens, Ne quis Romæ brachas portaret. Cum infirma uterentur valetudine, Tibialibus induebantur lineis: quæ in ima quoq; parte perforata erant, & fasciis constricta, quemadmodum in marmoreis quibusdam statuis vidi. Eæq; fasciæ, Crurules dicebantur: eò quòd crura tegebant. l. argumento. 25. § fasciæ crurules. de auro & arg legato. Pedites tibialibus utebantur, quæ Latinis Caligæ dicuntur. Unde & Milites caligati dicti.* Iidem & Sagum gerebant, & Chlamydem, quam sub mento subne-

Veteres absq; tibialibus.

Fasciæ crurules.

Caligæ.
L. a Caligato C. d. Nuptiis.

Sagum.

ctebant quidem; at dimicaturi in utru[m]que humerum conjiciebant, & ut ad p[u]gnã expeditiores essent, cingebant, quem[ad]modum Plutarchus recitat, & in ant[i]quis monumentis cernitur. Quo ig[i]tur nos utimur habitu, quasi cum peditu[m] Romanorum caligis, Sago & pallio si[ve] chlamyde communis est. Nobiles & Perones. *Equites* peronibus *induebantur core[a]ceis, ad genua usq; adsurgentibus. In[d]e* Calcei. *ferro armabantur.* Calceis *utebantur f[e]rè ad exemplum fratrum, qui Cappuccin[i] dicuntur: nisi quod hi calceos resti ligan[t], illi verè laneo cum funiculo adstringebã[t], ut in multis statuis marmoreis cõspicitu[r]. Senatores Lunæ imaginem è purpura ca[l]ceis adsuebant, quos* Mulleos *appellabãt*. Mullei, sub Lunæ figura. 1. *Caussam hujus rei Plutarchus in proble[]matis hanc fuisse tradit, ut admoneren[]tur varietatis Fortunæ: quæ nunc qui[]dem clara esset, mox obscura: jam media* 2. *modò plena. Alii ideò hoc usurpatum dicunt, quod dimidiata Luna centenari[um] numerum repræsentet. Centum autem* Veteres utrũ calceati nec ne. *Senatores initiò fuissent creati. Dio re[]fert, Senatores olim discalceatos fuisse,*

præter

præterquam si publicè convenissent. Multò magis igitur & alii absque calceis incesserunt. De quo vel propterea dubitandum minus, quod ipsum etiam Salvatorem Nostrum maximam vitæ suæ partem discalceatum fuisse constat. Indeq; est, quod ingresso ipsi Simonis leprosi ædes Magdalena pedes cum lachrumis lavit, & capillis siccavit: siquidem Simon lotionem istam omiserat, quæ tamen administrari solebat hospitibus: qui, quoniam absque calceis ingrediebantur, lotione ea quàm maximè indigebant. Græci pallio utebantur, quod quasi Chlamys quædam erat, collari tamen carens. Vtebantur pallio & Hebræi, sed quod in summitate erat quadratum, ut apud Esaiam, & in aliis Scripturæ locis legitur. Lactantius Firmianus scribit, Salvatoris Nostri vestem, quam milites inter se partiti sunt, pallium fuisse. Tunicam autem inconsutilem, quæ adhuc Francofurti adservatur, integram remansisse ei, cui sorte obtigerat. Sorte, inquam, non verò talorum aut aleæ jactu, ut vulg° opinatur: cum alia sit Sortitio, alius talorum vel aleæ lusus.

Pallium Græcorum.

Hebræorum.

Tunica Christi.

Veteres utrũ capite tecti, necne.

Hic magna nascitur dubitatio, Vtru veteres capitis tegmine, nec ne usi fuerin quandoquidem neq; in æreis Numis, ne etiam in Statuis illud cernitur. Certè p leo, qui dimidium ovi corticem repræsen tabat, non utebantur, ut in æneis vider est Numis. Dabatur enim hic iis, qui à Ser vitute erant manumissi, ut alibi à me d ctum est. Præterà Suetonius refert, Juli

I. Cæsar calvus.

Cæsarem calvitiei deformitatem Obtre ctatorũ jocis obnoxiã expertum, deficien tem capillũ revocare à vertice adsuevis Sed cum neq; hoc modo tegere calvitiẽ sa tis posset, jus laureæ coronæ ꝑpetuò gestãd usurpasse. Quæ cura supervacanea fuisse si capitis tegmen fuisset in usu. E divers

Augustus Petasatus.

idem Suetonius auctor est, Augustũ ne hy berni quidẽ solis patientẽ, domi quoq; no nisi petasatum sub dio spaciari solitum.

Draco.

Scribit etiam Plutarchus, quod cum Dra co rigidissimas suas Leges recitaret, quib etiam eum, q vel olera tantũ surripuisset capite plecti voluerat; populus iratus, pe tasis & tunicis in ipsum cõjectis aufugeri Hic dici poterit, populo adversus Solem petasorum usum fuisse. Idem quoq; Plu tarch

...bus scriptum reliquit, Syllam nemini ...ntanti adsurrexisse, neq; etiam caput ...dasse, nisi cū Pompejus venisset. Ad... , quod & Varro asserit, more Majorum ...stitutum fuisse, ut veniente Magistratu ...ulibet caput aperiret. Idq; magis sani... atis quàm honoris caussa. Equidē contro... versiā istam nunc quidem nō determino: ...ed aliis campum hūc, in quo se exerceant, relinquo. Illud constat, quod anno 1170. & antè Bireti *usus fuerit: quod tegminis genus nigrum erat & acutum, ad instar Pyramidis. Nicetas enim in vita Alexii Comneni, circa finem scribit: q̄ cùm Imperator creatus esset Andronicus Comnen⁹, pileolo, quem habuerat pullum & acutum ad formā pyramidis, detractoq; ejus in locū purpurea sive rubra capiti ipsius mitra fuerit imposita: Posteà verò Imperio deturbatus, pristinū illud tegmen receperit, q̄ ... Barbaricum appellat. Idem Nicetas refert, Balduinum & Richardum exercitus Latini Duces captos, & ad Isaacum Angelum Constantinopolitanum Imperatorem ductos, detractis biretis, quæ pilei dicebantur honorem Imperatori habuisse.*

Bireti usus.

Romani an rasi. *Imperatores quoque ipsi, ut diximus, capi-tis tegmine utebantur.*

Barbam Adrianus primus aluit. *Romani omnes radebantur, & capillo gerebant altos digitos duos, & variis anulis intortos. Idq; ad Adriani usq; tempora, qui primus barbam aluit, ut sub mento posset recolligi. quod & alii posteà sunt imitati, ut Dio refert.*

Idq; & alii imitati. *Ideoq; omnes Imperatores ad Adrianum usq; rasi; Reliqui verò barbati conspiciuntur. Anni plus minus quinquaginta sunt, cum barba ali cœpta, Antea enim omnes radebantur, & cæsariem seu comam nutriebant, ut me vidisse memini.*

In luctu præsertim. *Cum in luctu versarentur, barbam et capillos demittebant, ut ex Vlpiano colligitur.* Et Livius. decad. 1. libr. 6. ait: Conjecto in carcerem Manlio Capitolino, magnam partem plebis vestem mutasse, & capillum ac barbam promisisse. Gellius quoq; scribit, Scipionē Africanum, aliquando accusatum, capillū & barbam non promisisse, nec etiam candidam exsuisse togam. Quod & D. Hieronymus ad septimum Jeremiæ caput adfirmavit.*

* L. item apud Labeonem par. generaliter 27. ff. de Injur.

NOTÆ.

NOTÆ.

Magnus & frequens fuit Fibulæ, rei pu-
n quàm maximæ necessariæ usus. Unde & *Fibula.*
nagnus quoq; in ipso usu luxus. Vetusto
amen more in Romanis legionibus, solis
Tribunis aureas habere fibulas; gregario ve-
ò aut manipulari baltheos aut phaleras ar-
ento decoratas ferre permittitur. At mo- *Cæsaris milites.*
ib⁹ luxuriâ corruptis, Julius Cęsar, post ma-
nam victoriam, milites tam cultos habuit,
t etiam auro & argento politis armis orna-
it: atq; omnem insuper lasciviendi licentiã
assim eis permiserit, jactare solitus, Milites
nos etiam unguentatos benè pugnare posse.
Tranquill. in vita Julii Cæsaris. Aurelianus *Aureliani.*
ertè gregariis militibus, ut per omne tem-
us militiæ, fibulas haberent aureas, privile-
ium dedit. Idemq́; Leo Imperator mili- *Leonis.*
bus generatim concessit, ut in Chlamydi-
us uterentur fibulis, quæ tamen solo auro
: arte preciosæ essent. *l. un. C. Nulli licere in*
en. lib. 11. Hoc amplius de Antiocho pro- *Antiochi.*
itum est, Eum tam prodigæ luxuriæ Exer-
itum duxisse, ut præter frena & monilia,
haleras & armillas, atq; ephippia, galeas &
rma (quæ militum membra Cicero nomi-
abat *1. Tusculan.*) etiam clavos aureos, cre-
idis subjectos, & argentea vasa ad spurcissi-

mos usus; reliquamq; supellectilē ex argento auroq; intertextam, militibus ferre permiserit. Longè aliter Spartacus ille, qui cum contra Romanos moliretur arma, omnem auri argentiq; usum militibus interdixit. Et Fabricius Censor summos quoq; Duces plusquam pateram & Salinum ex argento in castris habere, edicto inhibuit. Pescennius verò Niger, omni etiam argento summoto, in vasis ligneis milites vesci jussit: simul etiam vetuit, nē Zonam ad bellum, item aureos vel argenteos numos portarent, ne ad hostem aliquid prædæ perveniret: sed Uxoribus & liberis servari volebat, ut est apud Spartianum *in vita Pescennii*. Ut proinde mirum non sit, Brutum in Philippis fibulas aureas Tribunis ut probrum objecisse, referente Alexandro ab Alexandr. *lib. 2. genial. dier. cap. 29.* Nec enim Militum ornamenta in auro & pictura atque lapidibus preciosis consistunt: sed in scuto divulso, fracta galea, gladio hebete, facie vulnerata, & hujusmodi, ut est apud Vegetium. Quocirca comendatur gregarii illius militis continentia, qui cum Maximiani Cæsaris ætate, post Persarum bellum, sacculum Parthicum margaritis gemmisque plenum reperisset, abjecisse eum fertur, ac solo pellis nitore contentus abisse. Nec vero

Sspartaci disciplina militaris.

Fabricii.

Pescennii.

Bruti.

Vera militum ornamenta.

vero turpe sibi putabat Polystrat' ille Macedo è Centurionibus Alexandri, ut cum Darium persequeretur, è fonte siti penè exstinctus aquam hauriret, ac biberet in galea. *Q. Curtius lib. 5.* Atqui Juliani Imperatoris tempestate Militum mores immutatos fuisse, Ammianus Marcellinus conqueritur *lib. 22.* Armato, inquit saxum non erat cubile; sed pluma, & flexibiles lecti, & graviora gladiis pocula: Testa enim bibere pudebat. tūc domos ac ædes marmoreas requirebāt: cum tamen scriptum sit in antiquitiatbus, Spartanum militem acriter reprehensum, ꝙ pro cinctus aliquando ausus sit videri sub tecto. Nec tamen ab omni honesti cultus cura Militibus propterea abstinendum putarim: cum Alexandri Severi institutum laudari videam apud Sparcianum in ipsius vita, quòd in Parthica expeditione milites ipsius honeste fuerint vestiti, calceati ad decorē, armati nobiliter, equis instructi, & ephippiis, ac frenis decentib', prorsus ut Romanā Rempub. intelligerēt, quicunq; Alexan. viderēt exercitum. Hinc Cajum Grachum legimus primum Romę legē tulisse, de vestibus publicè militibus dandis, sine stipendiorum diminutione, ut Plutarchus asserit *in vita Grachorum.* Indeq; multo post tempore Imperatores Arcadius & Honorius singulis mi-

Polystratus.

Iuliani licentia.

Alexandri Severi exercitus.

Militibus vestes ex publico collata.

litibus pro chlamydib⁹ suis singulos solidos dari præceperunt. *l. fortissimis. 3. C. de Militari veste lib. 12.* ubi per chlamydem, non puerilis illa vestis, ut apud Ulpianum *in l. vestis, ff. de auro & argen. leg.* sed militaris intelligitur, *ut in can. si quis. 51. distinct.* Exigebatur autem antiquitus pro militaribus vestimentis publicũ salarium, hoc scilicet modo. In Thracia per tricena hominum capita vestis una militaris solvebatur: Idem in Scythia & Mysia. In Ægypto & Oriente per tricena tria: Idem in Asia & Ponto. Provinciæ autem orientales anno, quo aurum comparativum conferebant, cogi non poterant ad vestem militarẽ; exceptis Osdroëna & Isauria, quæ aurum non debebant. *l. 2. C. d. t. de Militari veste.* Militares autem vestes illæ ut ex publico solvebantur; ita & ex publico confici eas & sarciri solitas ex eo conjicimus, quòd Honorius & Theodosius voluerũt, quinq; partes ejus, quod collatum esset, militibus erogari: sextam verò partem pro confectione ac textura Gynæciariis, absque ulla vel ipsorum vel publica incommoditate præberi. *l. ult. C. eod. tit.* ubi per Gynæciarios Claudius Coteræus rectè intelligit eos, qui paños curabant, vel rudes adhuc tergebant, vel forfice incidebant: opus quidem, quod ferè à Mulieribus fieri solebat. Unde & Gynæceum

Militum vestes ex publico.

Gynæciarii.

reum appellatus fuit loc⁹, in quo opus illud fiebat. *Claudius Coteraus lib. 1. de Jure Militum cap. 33.*

Campestria. Sed ut ad Fibulam revertamur; constat eam etiam Campestria sive perizomata significare; quibus Juvenes, qui nudi exercebantur in campo, uti consueverunt, pudendis cooperiendis. Cinctuti. At qui hoc cinctu ita tegebantur, Cinctuti videntur appellati fuisse. Luperci certè, qui nudi Lupercalibus per Urbem currebant, subligaculis subcincti quod essent, nomine hoc insigniti fuerunt ab Ovidio *lib. 5. Fastor*:

Semicaper coleris cinctutis, Faune, Lupercis.

Succincti. Quos verò Ovidius *Cinctutos*; eos Papinius *Succinctos* nominat:

Verbera succincti formidavere Luperci.

quanquam non tam ad pudenda velanda, quàm ad Venereum coitum reprimendum Fibula adponebatur: ne qui ad Musicā educabantur Citharœdi, itemq; Comœdi & histriones, Veneri operam dantes raucedinem contraherent. Quam in rem exstat Martialis Epigramma, *lib. 14*:

Dic mihi simpliciter, Comœdis & Citharœdis,
Fibula, quid præstas? Charius ut futuant.

Mulieres enim in rem negatam pronæ, magno precio coitum ab histrione conducebant,

Senatorum. *Exceptis Senatoribus)* Senatores Ulpiano ſpecioſæ & clariſſimæ perſonæ dicuntur *in l. ſpecioſas. 100. ff. de verborum ſignif.* ubi quæ Senatoria ornamenta vocat; alibi Magiſtratus inſignia appellat. *l. 1. § caſum. ff. de poſtuland.* negans cœcum utriſque luminibus orbatum poſtulare poſſe, eò quod inſignia Magiſtratus videre & revereri non

Eorum inſignia. poſſit. Inſignia hæc breviter à Prudentio collecta ſunt his verſibus:

> ——— *nonné curſim tranſeunt*
> *Faſces, ſecures, ſella, prætexta, toga,*
> *Lictor, tribunal, & trecenta inſignia*
> *Quibus tumetis?*

Latus-clavus. Sub Toga (de aliis enim alibi, prout occaſio feret, dicemus) tunicam habebant Senatores, quæ Latus-clavus nominabatur. Nam & Auguſto ſumenti virilem togam, cum tunica Lati-clavi reſuta ex utraq; parte ad pedes decidiſſet, ominis loco quosdã interpretatos Suetonius tradit, futurum ut is Ordo, cujus id inſigne eſſet, ei quandoq; ſubjiceretur. Habebat autem Clavus Senatorius latiorem purpuram: & eo Senatores ab

Anguſtus clavus. equeſtri ordine, cui Anguſtus-clavus conveniebat, diſtinguebantur: ut Plinius ſcriptum reliquit *libro trigeſimo tertio cap. 1. & lib. 9. cap. 36.* Diſcrimen hoc manifeſtè nobis oſtendit Cajus *in l. nuper. ff. de donat. int. vir.*

& Uxor.

& *Uxor.* Valere dicens eam donationẽ, quæ honoris caussa fiat: verbi caussa, si uxor marito Laticlavii petendi gratia, vel ut equestris ordinis fiat, donet. Etsi enim inter Virum & Uxorem prohibita erat donatio, ne mutuo & tam honesto amore invicem se spoliarent Conjuges, donationibus non temperantes; sed profusa erga se facilitate abutentes *l. 1. d. t.* quippe cum Majores conjugalem amorem solis animis æstimarint, & famæ etiam conjunctorum consuluerint, ne concordia precio, quęmadmodum meretricii amores, conciliari videretur; nevé melior in paupertatem incideret, & deterior ditior fieret. *l. 3. ff. eodem.* siquidem gratuitum & spontaneum ut esset totum hoc amare & redamare, non autem mercenarium, veteres voluerunt: quibus etiam absurdum visum est, propter individuam Societatem quidquam inter Conjuges reperiri, quod commune non esset. ut est apud Plutarchum *in problematis:* Etsi inquam, ob hanc caussam Conjugalis prohibita erat donatio: Tamen, ut Cajus ait, Nuper ex indulgentia Principis Antonini recepta est alia caussa donationis, quam dicimus honoris caussa: ut ecce si Uxor Viro Laticlavii petendi gratia donet, vel ut Equestris ordinis fiat. Id ipsum, ante Cajum, etiam Ul-

Senatores ab Equitibus Latoclavo distincti.

Donatio inter Conjuges cur prohibita.

Quandoq. tamen permissa.

pianus tradidit *tit. 7. Institution.* ubi principalibus constitutionibus concessum esse ait Mulieri in hoc donare Viro suo, ut is ab Imperatore Lato-clavo, vel Equo publico honoretur. Quibus in locis Senatorius ordo ab Equestri per Latum-clavum manifestò distinguitur. Unde etiam Laticlavii Senatores Suetonio dicuntur *in vita Augusti. cap. 38.* & Alexandro Imperatori in *l. si Rufinus 4. C. de testam. milit.* Sed & Martialis per Latum-clavum intelligit Senatorium ordinem, cum Gelliam, quæ nobilitatem suam jactans Equitem contemnebat, & non nisi Senatori nubere se posse gloriabatur, ita irridet:

Laticlavii.

Dum proavos atavosq; refers, & nomina ma- (*gna;*
Dum tibi noster Eques sordida conditio est;
Dum te posse negas nisi Lato, Gellia, clavo
Nubere; nupsisti, Gellia, cistifero.

Nupsisti cistifero, hoc est, contemtissimo & despicatissimo homini, ut Turnebus interpretatur lib. 3. Adversarior, cap. 21. & lib. 15. cap. 4.

Subucula.

Subucula) Ita vestis appellabatur interior; quæ plerunq; solet esse vilior tunicâ superimpositâ: quam preciosiorem esse constat. Unde Horatius Subuculam Tunicæ opponit, hanc *pexam* nominans; illam verò *tritam.* Quo modo & Martialis ait *lib. 2:*

Pexa-

Pexatus pulchrè rides mea, Zoile, trita.
[V]idetur tamen Hieronymus pexam tunicã [a]ccipere pro lacerata & vili, cum adverſus [J]ovinianum ita ſcribit: Tunc pexa tunica & " [n]igra ſubucula veſtiebaris, ſordidatus & pal- " [li]dus. Sed hunc ipſius errorem rectè nota- " [v]it Philip. Beroaldus ad Apulejum *lib.2. Miſiac:*

Amiciebantur etiam Capitio) Capi- [ti]um Nonius pro capitis tegmine accipit: [c]um id pectori tegendo ſit Varroni, ab eo [sc]ilicet dictum, quod capiat pectus, id eſt, ut [a]ntiqui dicebant, indutu comprehendit. *lib.* [.] *Ling. Latin.* Idq; ex eodem Varrone *lib.* [.] *de vita Pop. Roma.* probatur his verbis: Ne- " [q]ue id ab orbita Matrumfamilias inſtituti: " [q]uod eæ pectore ac lacertis erant apertis nec " [C]apitia habebant. Uſæ quippe fuerunt ad [v]inciendum pectus Strophiis & faſciis. His [n]on virginalis ſolummodò tumor papillarũ [c]ohibebatur, ut eſt apud Martialem:

Capitium.

Strophium, & faſcia pectoralis.

Faſcia creſcentes Dominæ compeſce papillas;

[E]t apud Turpilium: Me miſeram, quid agã? " [I]nter vias epiſtola excidit mihi: Infelix inter " [t]uniculam ac ſtrophium collocârã: & apud " [C]atullum:

Non tereti ſtrophio lactentes vincta papillas:

Inde in mammoſam quandam Mammil- [la]re illud indumẽtum pelliceum apud Mar- [ti]alem:

Taurino poteras pectus constringere tergo:
Nam pellis mammas non capit ista tuas:

Sed & humerorũ quoq; iis castigabatur superfluus & quasi luxurians habitus. Quo sensu etiam accipiendum est illud Terentii, de puellis, quas Matres student esse,

Demissis humeris, vincto pectore, ut graciles si-
Si qua est habitior paulò, pugilem esse ajunt,
deducunt cibum.

Fasciis enim illis, ut dixi, ὁμαλὰς & æquos humeros reddebant: cum contrà in pugilibus sint torosi. quas Ovidius propterea Ameletides, vel ut doctissimus legit Scaliger ad Varronem, Omeletides vocat:

Omeletides.

Conveniunt humeris tenues Omeletides altis.

quanquam *Vincto pectore* esse is quoque dici potest, q pectore est gracili & castigato. Unde & Festus Pompejus *lib. 19.* ait: Vinciæ dicebantur cõtinentes: credo, quòd tales gracilioris & tenuioris sunt abdominis, quàm incontinentes, quibus propendet aqualiculus. *Turneb. lib. 12. Adversar. cap. 11.*

Pluvio tempore penulam sumebant)

Hinc Martialis: *Ingrediare viam cœlo licet usq; sereno,*
Ad subitas nusq̃ scortea de-
(sit aquas

Penula Scortea

Penulam eam rectè appellat Scorteam, quasi ex corio ac pellibus factam. *Pellem* enim Antiqui *Scortum* dicebant. Inde in aliquot

Scortum.

sacris

cris ac facellis fcriptum haberi Varro tefta-
ır *lib. 6. de Ling. Latin.* Ne quid fcorteũ ad- "
ibeatur, ne morticinum quid adfit. Quo "
efpiciens Ovidius ita canit:

Scortea non ulli fas eſt inferre facello,
Ne violent puros exanimata Deos.

Scorteis iftis pellibus Meretrices quoque
corta fuerunt appellatæ, & pelles. Nam
in Atellanis licet animadvertere, Rufticos
icere, fe adduxiffe pro fcorto pelliculam,
efte Varrone, loco jam allegato. Et il-
ud Levitici 15: Veftem & pellem, quam ha- "
uerit, lavabit aqua; Hefychius Hierofo- "
ymitanus de Meretricibus interpretatur:
el, quod pellibus fcorteis pro lecto uteban-
ur: *Pierius libro trigefimo quarto Hierogly-
phicon. de pelle*: vel, quod ut pelliculæ fubi-
gantur, ut eft apud Feftum. Unde Scor-
um fcorteum Apulejo *libro 1. Milefiacar.* pro
neretrice annofa, & inftar pelliculæ ac co-
ii rugofa. quæ propterea & *Strictipella* no-
ninari poterat, quòd cutem ftringat, & ru-
gas in facie extendat, Tentipellio ad hoc ufa.
Sic enim Titinnius:

—— tentipellium
Inducis: rugæ in ore extenduntur tuæ.

Id genus meretrices *Scranctiæ*, five *Scra-
ctiæ* dicuntur; vel, ut apud Feftum &

Meretrices cur fcorta dicta.

1.

2.

Scortum fcorteum.

Strictipella meretrix.

Scranctia: Scractia.

Nonium legitur, *Scraptæ*, hoc est, nugatori ac despiciendæ mulieres: ductâ ab iis Metaphora, quæ quis exscreare solet, quatenus i faciendo se purgaret. Titinnius in Prilla:

Scrapta.

Rectius mecastor Piculetæ Postumæ
Lectum hodiè stratum vidi, Scraptæ mulieri.

quanquam *Scrantiam* mulierem Scaliger a Varronẽ, siccam intelligit, quæ tussiendo & exscreando exhausta sit. Nam cum sicca sunt & arentes fauces magno & difficili strepitu & roncho velut trocleâ screatum trahimus. *Turnebus libr. 23. Adversarior. cap. 18.* quam ariditatem in mulierum corporibu etiam Plautus notat *in Curculione:*

Tibi qui screanti, siccæ, semisonnæ adferat potionem.

Et in Epigrammate ita habetur:

Quæ succo caret, ut putrisq; pumex:
Nemo viderit hanc ut exscreantem.

Scrupedæ.

Eædem ob ariditatem & duritiem membrorum, etiam *Scrupedæ* dicuntur Plauto, apud Varronem, quasi quæ duris & ligneis essent pedibus: ex doctissimi Scaligeri interpretatione. Et quis singula ad despicatum harum excogitata nomina cõmemoret? Plautus certè vilissimas illas meretriculas & prostantes, contemtim appellat Prostibula, in Sticho:

Prostibula.

Prostibuli est, stantem stanti suavium dare.

quæ

iæ quoniam vilissima mercede, duobus
ıtâ obolis conducebantur, eidem dicuntur
Pœnulo:

Diobolares Meretriculæ.

Servulorum sordidulorum scorta diobolaria.

uo verbo & Pacuvius usus fuerat apud Pla-
adem:

—— non ego ita fui,
Vti nunc sunt Meretrices diobolares, suam
Quæ numi caussa parvipendunt gratiam.

ectè, *Numi caussa*, dixit. quia meretricia
asia nihil aliud, quàm numos poscunt. Un-
e Apulejus decenti & eleganti phrasi, Me-
etricum illa in lupanari jactata basiola, Po-
inumia vocat *lib. 10.* ut non imeritò, suavis
la suaviatio inter Deos Amatori damnosis-
mos enumeretur à Plauto in Bachidibus:
uandoquidem eodem teste, istarum

Basia poscinumia.

Qui in amore præcipitat, pejus perit, quàm si
saxo saliat.

ed ut à Scortis ad Scorteam penulam rever-
amur, docuit Martialis, adversus pluvias
Eam usurpari solitam. quem usum & *Pata-*
inæ tunicæ ob crassitiem præstitisse videntur:
uæ multa lana, & quidem triplici licio con-
extæ in tantam complebantur crassitudinẽ,
ıt perinde ac tabulæ secari posse viderentur.
Sic enim illud Martialis intelligo:

Patavinæ tunicæ.

Vellera cum sumant Patavinæ multa trilices.
Et pingues tunicas serra secare potest.

Gausapina. Patavii quoq;, ex regionis illius Lanis, Pe
nulæ texebantur *Gausapinæ*: quæ, etsi villos
essent, & hyberno tempori destinatæ: tam
& æstate oblectare potertam. Martialis:

Mense vel Augusto sumere gausapinas.

Et alibi:

Is mihi candor inest, villorum gratia tanta,
Vt me vel media sumere messe velis.

Ex hoc villorum genere etiam tapeta siv
cubicularia Stragula texebantur, ut iden
testatur Martialis:

Stragula purpureis lucent villosa tapetis,
Quid prodest, si te congelat Vxor anus?

quasi dicat, Gausapina illa stragula, licet vil
losa sint; nihil tamen tibi proderunt ad ca
lorem, adversus vetulæ & frigidæ Uxori
tuæ gelu.

Eæq; fasciæ crurules) Fasciis in calceat
Fasciæ Crurules. usos fuisse priscos, monet Plinius *lib. 8.* scri
bens, Mures arrosisse Carboni Imperator
fascias, quibus in calceatu utebatur: Idq; di
rum fuisse ostentum. Tales fascias elegant
vocabulo Crurules Pedulesq; vocat Ulpian
l. argum. 25. § fasciæ. ff. de auro & argent. legat.
Pedules. à cruribus scilicet & pedibus vestiendis si
dictas. Eodemq; in loco & Odonum sive
Udonum fit mentio: quos usum calceamen-
torum præstasse idem Ulpianus ait. Per *Vdo*
Vdones. *nes* autem non tam laneos, quàm pelliceo

calcec

lceos intelligi, ex hirquinis putà pellibus onfectos, Adrianus Turnebus *lib. 1. Adver-r. cap. 13.* ex illo Martialis probat *lib. 14.*

Non hos lana dedit, sed olentis barba mariti.

uæ interpretatio ipsi etiam Cujacio *libr. 10. bservat. cap. 17.* nō displicet, adducēti ejus-em poëtæ, in Phœbum calvum epigrāma:

Hœdina tibi pelle contegenti
Nuda tempora, verticemq; calvæ,
Festivè tibi, Phœbe, dixit ille,
Qui dixit caput esse calceatum.

tephanus quoq; Forcatulus memoriæ pro-idit, Edovardum III. Anglorum Regem, ex & viginti Equitum præstantissimorum erpetuum instituisse Collegium, ita ut in nius defuncti locum alius sufficeretur, exi-tente Rege Principe Collegii cœruleo colo-e palliati. Caput verò illius fuisse, ut sin-uli Equites ligaculo aureo, gemmis reful-gente, crus sinistrum infra poplitem fibula incirent: sub hac inscriptione: IGNOMI-NIA DIGNUM, QUICUNQUE MALE COGITET. Latére enim in nexu cruris honestissimam cohortationem, ne fugiendo prodigerent decus in constantia & magnani-mitate situm. Tralaticium quoq; esse, equi-atū hunc cingulo regio insignem, originem suam debere fasciolæ Heroidis Salberinæ, casu illi è tibia decidentis, atque protinus

Cruris ligatu-lum.

à Rege peramantæ collectæ. Sed & ex
gui hujus cinguli uſum fuiſſe veteribus prin
cipibus compertum ſe habere dicit, & qu
dem usq; ad luxum auri & ſerici. Idq;
Carolo Magno obſervatum fuiſſe, & in al
ro Magno, ſed Romano Pompejo. Cui du
Gn. Lentulus Marcellinus Cos. pro conci
ne nimiam potentiam objectaret aſſenſu p
puli: invidioſæ quærelæ præſtò fuit Fav
nius, animadvertens eximii Ducis crus ca
dida faſcia alligatum: Non refert, inqu
qua in parte corporis ſit diadema. Atq;
cavillatione regias vires ei exprobravit. *V
ler. Max. lib. 6. cap. 2. Stephan. Forcat. lib. 7.
Gallor. Imper.*

Pompejo faſcia cruralis objecta.

Latini Caligas vocant) Caligæ iſtæ, qu
multiplicibus clavis munitæ erant, vulga
fuit vel infimi ordinis militum calceame
tum. Inter hos infimæ notæ milites qu
enutritus, & adſiduè verſatus erat C. Cæſa
qui Tiberio ſucceſſit in Imperio, ab eo ca
ceamenti genere, quo ad concilianda vul
ſtudia utebatur, *Caligulæ* nomen accepit; V
tellium ſcilicet imitatus: quem ob hoc la
datum ab Antiquis video, quòd tota vita c
ligatum quemq; militem obvium ex oſcul
retur, infimi ordinis militibus familiarem
præbens, ac benevolum, ut Tacitus, Dio,
Suetonius prodiderunt. Ab hoc porr
calce

Caligæ militares.

C. Cæſar cur Caligula dictus.

Vitellius.

lceamenti genere, ut Caligata militia *in l. de excusat. tutor.* Ita & Caligati milites, pro anipularibus, gregariis & vilioribus militi-us fuerunt dicti. Nam Theodosius & Va-ntinus Basso Præfecto prætorio scriben-s, dum omnibus militibus liberam cum ngenuis mulieribus contrahendi conjugii ermitterent facultatem, dixêre, A caligato nilite usq; ad Protectoris personam id con-edi: quasi dicerent, ab infimis militibus ad Majores usq; *l. à caligat. C. de secund. Nupt.* Ibi tamen pro *Protectoris*, legendũ esse, *Præcti cohortis*,* Pratejus putat per context. *l. 2. ff. e his qui not. infam.* Idemq; & ex *l. de militibus. ff. de custod. reor. & l. omne. 6. § sed & caligatis. ff. de re milit.* haud obscurè colligitur. Jucinianus certè incunctâter id asserit *in Auth. uib. mod. natur. effic. legit. c. illud quoq; melius . in fin.* Ubi Caligatos milites interpretaur viliores & obscuriores. quanquã posteà ommune omnium qui in castris versaban-ur, id calceamentum esse cœperit. Unde Dione στρατιωτικὸν ὑπόδημα; à Tertulliano, piculatoria caliga appellatur, *de corona Militis.* Et Julianum Centurionem caligas reberrimis atque acutis clavis, cæterorum nilitum more, fixas gestantem, dum strato axeis crustis solo curreret, lapsum Josippus efert *lib. 7. de Bello Judaico cap. 3* Milites sanè

Caligati milites.

Caligæ omnibus posteà militibus communes.

Milites discincti. discinctos, veluti Ignavos, & militię minim aptos: pcinctos verò, fortes & strenuos judi catos fuisse, Alexander ab Alexandr. indica *lib. 1. Genial. dierum cap. 20.* Unde *Caligatum* Juvenalis pro audace usurpat;

Pracincti.

Adjutor gelidos veniam Caligatus in agros,
id est, velut audax miles, adjutor Satyrarũ ve niam, nisi illas mei pudet auxilii, ut Turne bus interpretatur *lib. 10. Advers. cap. 27.* Sa nè, qui inter Milites recipiebantur, hoc cin gi cõsuevisse satis colligitur *ex l. filius familias 43. ff. de testam. milit.* ubi scriptum est, Militi exornatos confestim cingi debere. Qui mos ex eo fluxit, ꝙ qui militabant, omnes cinge bantur. Erat quippe cingulum, primũ ar morum insigne, ac militiæ ornamentũ: quo quamprimum cinctus quis fuerat, jure mili tari testabatur: nondum cinctus, eo jure te stari non poterat *l. Titius, 25. l. quod dicitur. 38 § miles. ff. eod. tit.* Iniquum scilicet putabatur Militum privilegiis eum gaudere, qui non omnibus, nedũ primo militiæ signo, ac mo nimento esset ornatus. Cingulum igitur istud militi non tantum id tribuebat, ut mi litari jure testaretur: (unde in pcinctu facta testamenta, quæ, Festo interprete, milites pugnaturi; vel, ut Plutarchus explicat, præ sentibus cõmilitonibus nuncupabãt; qua de re exstat *t. t. ff. C. de testam. milit:*) sed præter

Cingulum militiæ ornamentum & insigne.

Cinguli privilegia.

id, for

; fori quoq; afferebat præscriptionē, si co-
m non suo judice in jus vocaretur. *l. si quis
de pact.* Eundem tamen, si quid illicitè im-
etrasset, quamvis cingulo militiæ, quavis
iam dignitate esset ornatus; impetratis
rere debere placuit. *l. si quis. C. de Offic. Re-
or. prov.*

Cumq; Militi Cingulum unum satis esse
nperator perspexisset, scitè admodum pro-
ibuit, ne quis duas pluresvè militias affe-
et, nevè quis dignitatem aliquam cingulo
terius militiæ conjungat, nisi conjunctæ
nt, ac sociali nexæ consortio. *l. his quidem.
. qui milit. non poss. lib. 12. Claud. Coteræus de
ire Milit. lib. 1. cap. 4.*

Usque adeò verò Cinctos oportebat esse
ilites, ut nemo quisquam in castris discin-
us, sine nota, versaretur; quimò milita-
s ignominiæ genus erat, discinctum vel
are, vel opus facere militem. Qua ignomi-
ia plerunq; Milites suos adfecisse Augustū,
uetonius narrat. Sed & qui exauctoraban-
ır, discingi solebant, ut est apud Herodi-
ı. *lib. 2* Idq; pluribus ostendit Barrab. Bris-
onius *lib. 2. Selectar. interpret. cap. 7.* Dices: si
mnes passim cincti, vel etiam caligati fuerūt
Milites; q̄ igitur gregariorum & clariorū dif-
rentia? Scito, ex caligarū ornatu hanc facilè
otuisse elucere. Clavis enim caligę figebātur

Discincti ignominiosi.

Ut & exauctorati.

Caligarum discrimen.

iisq; vel ferreis, vel argenteis, vel aureis, ut
quisq; luxu atq; opibus diffluebat. Id quod
Historicorum probatissimorum auctorita
te ꝓbat idem Brissonius *lib. 2. selectar. interpr*
cap. 5. Planè cum Caligæ illæ Militum
clavulis, ut dixi, essent confixæ; evenit inde
ut publicus cursus militibus concessus, *Cla-*
vularis vocaretur. Ita enim Turnebus illud
" Marcellini interpretatur: Cum familiis eos
" ad Orientem proficisci præcepit, Clavularis
" cursus facultate permissa. *lib. 26. Adversarior*
cap. 34.

Cursus clavularis.

Calceis utebantur) Calceis usos fuisse
Romanos, vel ex Tertulliano liquet: qu
Togæ termentum proprium Calceos fuisse
contendit, *lib. 6. de Pallio*, his verbis: Calceos
nihil dico, propriũ togæ termentum, imun-
dissimam pedum tutelam. quo in loco pro
Tormento, quod ineptè omnibus passim ob
repserat exemplaribus, legendum esse *Ter*
mentum, ubi scilicet Toga terminatur, vi
doctissimus Johan. Ladislaus me monuit.

Tertulliani locus emendatus.

Sed calceis ii utebantur vel puris, vel mulle
olis: utrisq; tamen ad medium usq; crus ve
tibiam adsurgentibus. Sic enim Titinius:

Calcei vel pui vel mullei.

—— jam cum mulleis
Te ostendisti, quos tibiatim calceas.

Tibiatim, hoc est, ad mediam usq; tibiam.
De utroq; verò calceamento ita Tertullian

Impu

mpuro, inquit, cruri purum aut mulleolum "
aducit calceum. Ubi per Mulleolum, haud "
ubiè lunulatum intelligit calceum: per pu-
um verò, Eum qui ex puro corio sine lunu- *Turi: qui & perones.*
a erat factus. quod posterius calceamenti
genus Perones appellabant. Mulleis *Mullei.*
verò, quos Festus à Mullando, id est, suen-
do; Turnebus à rubro mulli colore dictos
putat *lib. 19. cap. 24.* Reges Albanorum pri-
mi, deinde patricii usi sunt. Unde pa- *Patricii dicti*
ricii calcei nominantur in ea inscriptione:
ÆDEM. HONORI. ET. VIRTUTI.
FECIT. VESTE. TRIUMPHALI.
CALCEIS. PATRICIIS. ut & patricia
Luna apud Papinium:

——*patriciâ clausit vestigia Lunâ.*

quia scilicet Lunæ figura his erat ad suta.. Ju- *Lunam habebant adsutam.*
venalis:

Appositam nigræ Lunam subtexit alutæ:

vel fibula eburnea corniculans, instar Lunæ,
ut Alexander ab Alexandro *lib. 5. Genial. die-* *Et quare?*
rum cap. 18. interpretatur: sive ad commo- 1.
nendam Fortunæ varietatem & inconstan-
tiam, quemadmodum Auctor noster pro-
didit: sive ad indicandam originis Roma- 2.
norum vetustatem ab Evandro & Arcadib⁹,
qui stolidè se venditabant προσελήνους, id est,
Luna antiquiores, sicut Eustachius putavit:
quam in rem est illud Senecæ Tragici dicte-
rium, in Hippolyto: Y 3

Sidus post veteres Arcades editum
Currus non poterit flectere candidos.

3. Vel, quod probabilius est, ad centenarii numeri notã, hoc est, C. literam hujus numeri primariam significandã; quòd initiò patricii Senatores centum fuerunt, ex Romuli institutione. *Isidor. lib. 19. cap. 34. Brisson lib. 3. select. interpret. cap. 17.* Quod igitur Ulpianus ait, calceatum debere præfectum vigilum coërrare l. nam salutem. 3. § sciẽdum. de Offic. præfect. vigil. id cum Tertuliano ad puros calceos sive perones; non autem ad Mulleolos trahendum videtur, ex vera interpretatione Jacobi Rævardi *libr. 1. Varior. cap. 8.* tum quòd præfectus ille Magistratus curulis non sit, qui solus inter reliquos Magistratus mulleis uti solebat, ut ex hisce Catonis verbis à Festo relatis probatur: Qui magistratum curulem cepisset, calceos mulleos aluticinatos (*hoc est ex aluta factos;*) cæteri perones (*supple. gerebãt:*) tum quòd etiam intempesta nocte per nives, per glaciem & imbres præfectus coërraret. Mulleoli autem ex alutis, hoc est, mollioribus pellibus facti, lunulatiq;, nulla ratione convenirent Vigilũ præfecto,

[illegible]

——— *quem non pudet alto Rom[illegible]*
Per glaciem perone tegi.

ut illud Juvenalis *Satyra. 14.* hic usurpem. Quod si quæsieris, quid inter Magistratuum [illegible] & civi-

civium privatorum perones fuerit discri-
[illegible]is? dixerim cum Rævardo, Magistra-
[illegible]um perones fortasse lapillis quibusdam, *Magistratuum & privatorum discrimen in peronibus.*
[illegible]usq; preciosis fuisse exornatos. Cui rei
[illegible]aud dubiam fidem facit Tertullian⁹, de ha-
[illegible]itu Virginis: Latent, inquit, in cingulis
[illegible]maragdi, & cylindros vaginæ suæ solus gla- "
[illegible]ius sub sinu novit, & in peronibus uniones "
[illegible]mergere de luto cupiunt. Nec verò præte- "
[illegible]eunda silentio sunt duo illa calceamenti ge-
[illegible]era; *Cothurnus*, & *Soccus*. Cothurno Tragœ-
[illegible]i utebantur, [illegible]to scilicet, ut ejus accessione *Cothurnus.*
[illegible]eroum, quos mira fuisse proceritate Phi-
[illegible]ostratus asserit, magnitudinem æquatam
[illegible]roderent. Soccus humilior erat, &
[illegible]omœdis in usu primum; posteà & Viris *Soccus.*
[illegible]x mulieribus communis passim fieri cœ-
[illegible]ptus. De Viris manifestum exemplum
[illegible]abes apud Terentium, ubi Menedemus *Tam à viris usurpatus.*
ex rure sibi redeunti soccos à servis detrahi
[illegible]ccuratè dixit. Sed & fidem huic rei fa-
[illegible]cit Seneca *lib. 2. de Benefic. cap. 12.* C. Cæsar,
[illegible]nquit, vitam dedit Pompejo Pœno. agenti
[illegible]gratias osculãdum porrexit sinistrum pedẽ.
[illegible]Qui excusant eum, negant id insolẽtiæ caus-
[illegible]sa factum. Ajunt, socculum auratum,
[illegible]imò aureum destinatis margaritis ostendere
[illegible]voluisse. Parum fœdè (ait) furiosèq; inso-
[illegible]lens fuerat, qui de capite Cõsularis Viri soc-

catus audiebat, nisi in os Senatoris impegi[...] let pigros suos, (hoc est, *lentos pedes*; vel, [...] alii legunt, *pictos soccos.*) Mulieres verò so[c-] cos quoq; usurpasse, testis est Suetonius i[n] Vitellio: Petiit: inquit, à Messalina, ut si[bi] pedes præberet excalceandos, detractumq[ue] socculum dextrum inter togam tunicamq[ue] gestavit. Vidi etiam Italas, & inprimis Ve- netas mulieres altissimis soccis usas: quam- vis eos diminutiva & sua voce *Zoccoli*, siv[e] Socculos dicant. Qua de re Josephus Sca- liger perfacetum patris sui I. Cæsaris Scali- geri dictum refert *lib. 1. poëtices cap. 13*: Ejus- modi nempè Uxorum dimidio tantum i[n] lectis frui maritos, altero dimidio cum Soc- cis deposito. Quas id ò & Juvenalis irri- dere videtur Satyra 14. vers. 504.

Quàm Mulieribus.

Zoccoli.

Scaligeri patris jocus.

——— breviorq; videtur
Virgine Pygmæa, nullis adjuncta cothurnis.

Parvam enim puellę staturam exprimit, dur[um] eam Cothurnis adjunctam ait: sicut Cicer[o] de genero suo: Quis meum generum alliga- vit gladio? ut eruditissimus Juvenis Gaspe[r] Schoppius rectè explicat *lib. 4. Verisimilium cap. 10.*

Salvatorem nostrum discalceatum fu- isse.) Idemq; & Apostolis præcepit Chri- stus, ne calceamentum pedibus inducerent: quod ita interpretatur Adamantius, ut ipso- rum

Apostoli cur discalceati.

m pedes, qui ad añunciandam feliciſſimæ tæ perpetuitatem properabant, omni ca-rent mortalitatis indicio. Nam & Mo-s cum exiret Ægypto, calceaméta ex mor-uis pellibus induxerat: quibus veluti qua-am mortalitate conſtrictus erat. Cum erò cœpit per virrutē proficere, & ad mon-em Dei conſcendere, ibique immortalibus ministrare myſteriis: tunc ei præcipitur, ut ora calceamenti ſolvat: quia locus, in quo onſiſteret, Sanctus eſſet: hoc eſt, ut indicia mortalitatis, quæ in pelliceis calceis deſigna-ur, abjiceret. *Joh. Pierius lib. 15. Hieroglyph.*

Lotionem omiſit, quæ præſtari ſolebat hoſpitibus.) Admonendi hîc ſumus, quòd um aquam pedibus vel manibas poſcerent hoſpites aut convivæ; ſimpliciter, & nullo djecto verbo dicere ſolerent: *Aquam pedibus, Aquam manibus.* Quod loquendi ge-nus inprimis commendat Turnebus *libr. 1. Adverſar. cap. 14.* quandoquidem vetuſtatis quodam aucupio & lenocinio illiciat capi-atque eos, qui orationis nitidæ & elegantis ſtudioſi ſunt.

Aquam manibus.

Cum alia ſit Sortitio.) Sortis & Sortitio-nis cum hîc fiat mentio, operæ pretium me facturum arbitror, ſi quæ à Noſtris variè & confusè de Sortitione fuerunt prodita; quaſi

Sors: Sortitio.

in fasciculum quendam breviter, pro ut instituti nostri ratio exposcit, collegero; celebrem hanc & diversimodè agitatam quæstionem explicaturus scilicet, An & quando ad judicium Sortis liceat recurrere? Qua in re sciendum est, communi Dd. calculo receptum esse, Non cuivis hoc integrum esse passim, & indistinctè licere; sed tum demum, cum dubium de jure vertitur; factum autem certum est, *Accurs. in l. 1. verb. prohibebit. C. Vti possidet.* *Jason in l. si duobus 3. C. comm. de legat.* Nam si de ipso quoque facto dubitaretur, ad Sortis arbitrium ideò deveniendum negant, quòd facta legitimè & plenè per eum probari debeant, qui intentionem suam in his habet fundatam. *l. ei qui. ff. de probat. l. actor. C. eodem tit. Jason in l. hujusmodi. 86. § si is cui. de legat. 1. n. 17. Angel. Aretin. in § Optionis. Institut. de Legat. n. 2.* quod Zasius diligenter & pulchrè explicat *in l. 2. § ex his. ff. de verbor. Obligat. n. 12.* Sed & de præjudicio tertii non agatur oportet, si Sorti locus esse debeat, ut Ang. Aretinus concludit *in § sed si ex testamento. Institut. de satisdat. tutor. n. 4.* quem Sylvester Aldobrandinus ibidem sequitur, *n. 24.* Casus quoque istos, in quibus Sortem adhibere velis, à jure expressos esse oportere, Baldus affirmat *in l. meminimus. C. quando & quibus quarta*

Sorte quando uti liceat.

pars

s. libro 10. cui Alciatus *in l. Gallus. 29. ff. de & posthu. n. 65.* & Aldobrandinus *d. § sed e testamento. n. 28.* subscribunt. Sorte tur res dirimetur, si plures, quibus optio data est, discordes sint in eligendo. *d. § omnis. Institution. de legatis. l. si duobus. 3. in C. comm. de legat.* Idem erit, si de deponendis apud aliquem instrumentis agatur. *quæ 5. in ... ff. famil. hercisc.* aut dubitetur, unam prior caussam dicere debeat. *l. sed cum ambo. decima quarta ff. de Judic.* Item, de servis manumittendis quæstio sit. *l. generaliter. vigesima quarta § quid ergo 17. ff. de fideicommiss. libertat.* aut de liberis dividendis. *Novell. 162. cap. 3.* aut de divisione bonorum inter cohæredes facienda controvertatur. *l. C. quando & quibus quart. pars. deb. lib. 10.* Quod si itaq; Sortis judicium adhibitum fuerit, standum ei omninò erit, nec ulla inde dabitur provocatio; cum, ut Baldus dicebat *in d. l. meminimus.* Fortuna vel Sors superiorem in hoc mundo non habeat. *Antonius Gomezius ad. l. 38. Tauri. n. septimo. Rainald. Corsius libro 3. Indagation. juris cap. 11.* Intantum, ut etsi per Sortitionem hanc etiam ultra dimidium precii læsus quis fuerit: læsio tamen illa reformari, aut ad æqualitatem reduci nequeat. *Johannes Sichardus in l. majoribus. 3. C. Comm. utriusque judici.*

A Sortis judicio non appellatur.

Ne quidem à læso ultra dimidium.

licet Baldus ibi, & Alciatus *in l. si centum* *n de verbor. obligat. n. 5.* & Cagnolus in *l. 2. C. rescind. vendit. n. 60.* contrà senserint quib haud scio, an non hoc reponi possit, quc ubi par conventio, & par fortuna est, nem lædi intelligatur. *arg. l. de fideicommisso. 11. de transact.* Potuit autem ob eventus ince titudinem adversarius tuus, Sorte ita ferer te, æquè ac tu lædi. At Eventus damni re stitutionem non indulget, ut ab Ulpian graviter responsum exstat *in l. verùm. 11. § sc endum. ff. de Minorib.* Id tamen hoc tempe ramentum recipit, si utraq; pars consenseri ut Sortis judicio controversia dirimatur. Alterutra enim dissentiente, nihil agi; Ti raquellus probat *de Jure primigen. quæst. 1 Op. prima n. 94.* & Jacob. Menochius *de arbi trar. Judic. quæst. lib. 2. cent. 5. casu 442. n. 11.*

In Ecclesiasticis sortiri non licet.

Planè in Ecclesiasticis beneficiis Sorti usus perpetuò est prohibitus. *c. ultim. Ex. d Sortileg. in fi.* Sortitione igitur eligi non po terit Episcopus. *l. sacris 47. C. de Episcop. & cleric.* Multò minùs igitur Papa. Quia enin in his eligẽdis certa à jure præscripta est for ma. *c. quia propter. 42. Ex. de electi on.* nemin integrum erit ab ea recedere, ut Jason con cludit *in d. l. hujusmodi. 86. § si is cui. de legat. 1 n. 15.* de quo tamen pluribus disputatum es à Goffredo & Hostiense in Summa Decre-

tal

tit. de Sortilegiis. Nec mirum est, Sor-
n ex caussis quibusdam prohiberi: præ-
tim si ad occulta quasi miraculosè dete-
nda & revelanda usurpetur. Quod enim
eus sibi reservavit, id homini absq; sacrile-
impietate scrutari nõ licet. quemadmo-
m ex Thoma de Aquino Fernandus Vas-
ius refert *lib. 1. Illustr. Controversiarum cap.*
n. 19. Etsi enim, finiente Augustino, rs (in sui natura & per se considerata) ali-
id mali non est; sed in humana dubietate
vinã indicans voluntatem. *can. Sors 26. q. 2.*
amẽ quia ob assiduum & frequẽtem ipsius
um, homines in Idololatriam facilè labun-
r. *Goffred. in d. Summa*: factum inde est, ut
riæ & graves pœnæ in Sortilegos sint con-
itutæ: de quibus *26. q. 2. 3. 4. 5. & tot. tit.*
x. de Sortilegiis, & apud Lucam de Penna in l.
eminimus. C. quan. & quib. quart. pars. lib. 10.
De forma verò Sortitionis nihil hîc attinet
icere. Memorabile tamen inprimis vide-
ur illud Sortitionis genus, quo Athlethæ
lim ad pugnandum ducebantur. Nam
alculis in urnam conjectis, binæ compares
teræ inscribebantur: quique eductis sorti-
us pares sortiti erant, invicem cõmitteban-
ur. Veneti hodiè, si quid agendum est, ita
ortitionem efficiunt. Veluti si fingamus
n Senatu de ratione belli agẽdum esse, neq;

Sors per se non mala.

Sortitio Athletharum.

Venetorum.

inter Senatores convenire, ad cujus Url
expugnationē primùm debeat deduci ex
citus (quod accidit temporibus Michaë
Trigesimi quinti Venetorum Ducis *Had*
an. Barlan. de Ducib. Venet.) ad divinas Sort
recurrendum censent. Nomina quide
expugnandarum Urbium in urnulam co
jiciuntur: ea rudis quispiam puerulus ma
miscet: inde unam è chartulis, quæ singu
læ singularum Urbium nomina continen
ad Principes defert, ab eaque oppugnand
bellum inchoari debet: ut scriptum reliqu
Claudius Coteræus, de Jure Militum lib. 3. cap.

Bireto seu pileo an veteres usi fuerint?

Hìc magna nascitur dubitatio) Ancep
est quæstio, An veteres vulgari hoc capit
tegmine, quod Biretum seu pileum voca
mus, fuerint usi? Semel dicam, Eos ho
non usos: sed vel nudo capite fuisse, vel ca
put veste velasse. Itaque nulli in veteribu

Negatur.

Romanorum statuis; nulli in æneis quoqu
numis pilei visuntur. Nulla quoque pile
vel causiæ, ne apud Homerum quidem mē
tio: ut ita nudi capitis consuetudo à prisc
Græcia, cui capitis operimenta usitata no
fuêre, ducta videatur Turnebo *libro octav*
Adversar. cap. 4. Idque Eustachius Homer
interpres disertè scribit. Sed missis Græ-
cis, ad Romanos nos convertamus: Tran-
quillus certè de Julio Cæsare prodidit, Eun
calvi

vitii deformitatem iniquissimè tulisse:
eque deficientem capillum revocare à
rtice assuevisse, & ex omnibus decretis si-
à Senatu populoque honoribus non aliud
t recepisse, aut usurpasse libentius, quam
s Laureæ coronæ perpetuò gestandæ.
que ad calvitium celandum. At verò
nimè hanc tantoperè expetiisset, si Bire-
m aut pileus in usu fuisset; longè scilicet
tior & fidelior ad dissimulandum calviti-
n, quàm corona. Qua in re tamen in-
r Tempora & Homines distinguendum,
ibus jus & usus capitis tegendi. Tempo-
bus Lipsius adnumerat sacra, Ludos, Sa-
rnalia, Peregrinationem, & Militiam. Sa-
ificia velato capite peracta fuisse, prisco
odam & obvio ritu, omnibus notum
. Unde & Flamen Dialis, qui inter reli-
os Flamines maximę dignationis erat, no-
en videtur sortit᷑: quòd in Latio capite ve-
to erat, & caput filo lanæ præcinctũ habe-
at: à quo Flamines, quasi *filamines* appel-
bantur. Diales verò; sive à *Diove*, quod
t juvans Deus, ut ex Varrone *lib. 2. Rer. di-
inar.* Andreas Dominicu sFloccus inter-
retatur *lib. 1. de potestatib. Romanor. cap. 5.*
ive *à Dio*, à quo vita dari putabatur ho-
inibus. *Robert. Vulturius. de Re militari
b. 8. fol. 158.* Sive quod sub dio absq; apice

Distinctum tamen.

Ejus enim usus in Sacris.

Flamen Dialis.

1.

2.

3.

his esse non liceret. *Gellius libr. 10. Noctiu* *Atticar. cap. 15.* Quibus mirabiliter co venit textus *in can. Cleros. § Sacerdos 21. dist.* Sacerdotes gentilium (inquit Canon) in c pite habebant pileum, in quo erat brev virga desuper habens lanæ aliquid, quod propter æstum ferre non possent, filo ta tum capita religare cœperunt. Flamin igitur dicti, vel à gestatione pileorum, qu *pileamines*; vel à filo illo, quasi *filamines*; v ab *infulis*, quas flammas appellabant; vel *flammeis*, notissimo velaminis genere. Illu

Apex. autem gestaminis genus etiam Apex diceb tur. Sic enim Juvenalis:

Et tollens Apicem generoso vertice Flamen.

Et Valerius Maximus, Sulpitio inter sacrif candum Apicem prolapsum scribit. de qu videatur Lilius Gregorius Gyrald. *Histor* *Deor. Syntagm. 17.* quanquam Numa Pomp

Titulus. lius de Pontificalibus scribens; *Titulum* fui se ait pallium, quo Sacerdotes caput tect bant, cum ad sacrificium accessissent: de qu Virgilius:

Et caput ante aras Phrygio velatus amictu.

quod & à Roberto Vulturio relatū est *lib.* *de Re militari. fol. 159.* Planè festis dieb Sacerdotes filo deposito, pileum impon bant, pro sacerdotii eminentia, ut disertè a serit textus *in d. can. Cleros. 21. dist.* aut, ut Va

ro sc

ſcriptum reliquit, album gerebant gale-
n: vel ideò, quod Jovi immolari alba ho-
ı opus eſſet, ut idem Vulturius explicat.
In LUDIS quoq;, Saturnalibus præſer- 2. *Ludi.*
n, hoc eſt liberrimæ vitæ diebus Pileus ad-
ttebatur, ſignum ſcilicet Libertatis. quo
ıſu Martialis Romam pileatam appellat:
Permittis, puto, pileata Roma.
ım verò Saturnalium feſtivitatem feſtivè *Saturnalia.*
ſcribit L. Accius, antiquiſſimus poëta. cu-
; lepidiſſimos verſus ex Annalibus ipſius
c adſcribo:

Maxima pars Grajum Saturno, & maximè
Athenæ,
Conficiunt ſacra, quæ Cronica eſſe iterantur ab
illis, (*omnes*
Cumq; diem celebrant per agros, Vrbesq; ferè
Exercent epulis læti, famulosq; procurant
Quisq; ſuos, noſtriq; itidem: & mos traditus
illinc, (*dem.*
Iſte, ut cum dominis famuli tum epulentur ibi-

ıibus adde, quæ in hanc rem copioſè ſcri-
a ſunt á Macrobio & Lipſio *in Saturnalib.*
Sed & PEREGRINATIO capitis tegmē 3. *In peregrinatione.*
ɔi vendicabat. quod erat Petaſus, qui ad
nbram faciendam marginatus erat, & ad- *Petaſus*
rſus pluvias, æſtus, ac ventos inprimis ido-
eus. Plautus certè peregrè euntibus aut
enientibus petaſum ubiq; aptat. Sic enim

iturientẽ describit Militem: Opus est Chl
myde, & Machæra & Petaso. Et Cicero: T
bellarios petasatos venire ait, & comiter e
spectare ad portam. Et Augustus, Solis
hyberni quidẽ patiens, domi quoq; non n
petasatus sub dio spaciabatur, teste Sueton
in vita Augusti. Ubi verba illa, *Domi quo*
singularem habent Emphasin: quasi novu
& in solens fuerit, ut alibi, quàm per via
petasatus quis incederet Petasus aute
Cur Mercurio attributus. Mercurio à poëtis & aliis semper fuit ad
gnatus, & quidem pinnulis utrinque ad
xis. Plautus sub Mercurii persona: E
has habebo usque in petaso pinnulas.
Apuleius in Apologia Mercurium desc
bens: En vide, ut in capite crispatus cap
lus sub pilei umbraculo appareat, quàm l
pidè super tempora pares pinnulæ emin
ant: quàm autem festivè circa humeros v
Item pinnæ. stis substricta sit, &c. Nec verò in peta
tantum sive galero; sed & in talaribus pi
nas habebat Mercurius: quia scilicet serm
cujus ille putabatur Deus, & quem per ae
ferre credebatur, velocissimus esse soleat
Ideoque & Nuncius dictus: quoniam p
sermonem omnia cogitata enunciantur,
Augustinus 7. *de Civit. Dei* prodidit, & Lili
Gregorius Gyraldus *Syntagm. 9. Histor. De*
4. In Militia. Denique in Militia quoque pileor
usu

um fuisse, suadet Vegetius: Usq; ad præntē, inquit, ætatem consuetudo permāsit, omnes Milites pileis, quos Pannonicos cant, ex pellibus uterentur. Hinc pilea astori & Polluci antiquos dedisse, Festus edit, quia Lacones fuerunt: quibus pilea pugnare, in more positum: quò indoitum animum adversus barbaros Reges & rannos significatione libertatis ostentant: ut Pierius interpretatur *lib. 40. Hieroyphic.* Auctor tamen est Suetonius, Jul. æsarem armorum & equitandi peritissium, & laboris ultra fidem patientem, in gmine nonnunquam equo, sæpius pedius anteisse, Capite detecto, seu sol, seu imer esset. Atq; hæc de Temporibus, quæ à ōmuni more excipi diximus. Excipiunr & Homines certi: & ex his Liberti novi. Ioris enim erat Servis, simulatque manuissi essent, capillos radere, & capiti calvo ileum imponere: ut eo quasi symbolo tēestatē servitutis viderētur effugisse, ut nauagio liberati solent, De Naufragis ita Juvenalis:

Pileus cur Castori & Polluci.

Iul. Cæsar.

Pileum gerebant 1. Liberti novi.

——— *gaudent ibi vertice raso*
Garrula securi narrare pericula Nautæ.

At Manumissus ille apud Plautum ita ait:

Ego hodie raso capite calvus accipiam pileum.

Hinc ad pileum vocati servi dicuntur Livio passim, & Senecæ *lib. 6. epist. 47.* quibus pro-

Ad pileum vocati.

Pilei impositio. missa concessavê libertas est. Eodemq
sensu etiam pilei impositione libertos co
stitui legimus *in l. directis. 10. C. de testament*
manum. Ubi haud dubiè intelliguntur S
vi, qui pileati funus defuncti ducebant; v
ut habetur *in l. un. § sed & qui. 5. C. de Lati*
Pileati. *libert. toll.* qui Domini fun' pileati antece
bant, vel in ipso lectulo stantes cadaver ve
tilare videbãtur. Hos enim Libertat
consequutos fuisse, & ex locis jam allega
patet; & ipsemet etiam Dionysius Halic
nasseus testatur, se Romæ complures de i
importunis & intempestivis liberalitati
querimonias audisse. Scio equidem, inqu
nonnullos libertatem universæ familiæ s
post mortem suum legasse, ut mortui libe
litatis & humanitatis laudem adipiscerẽt
& lectos, in quibus mortui deferrentur, m
gna pileatorum turba sequeretur. quib
in funerum pompis nonnulli erant (id qu
ab iis, qui explorabant, audire licebat) q
paucis ante diebus carcere emissi fuera
scelerati, sexcentas mortes commeriti. Is
usmodi nefarios pileos cum in civitate p
multi aspiciunt; discruciantur, atq; ista
consuetudinem vehementer damnãt: qu
civitate rerum domina, terrarumq; Impe
sibi vendicante, indignum sit istiusmodi
ves facere. Ob crebram hanc sceleratoru
quo

oque servorum, per pilei impositionem, ncessam manumissionem factum opinor, qui insigniter improbus venderetur Ser-s, ab imposito pileo, Pileatus diceretur. ipso enim, quòd imposito pileo venum t, non tantum improbus esse & nequam, vus iste innuebatur: sed & venditor Do-nus testatum faciebat, Nihil se super eo liceri velle, quod posteà ad præstandum gi posset: atq; ita omni se vinculo exsol-bat, quo alioquin ad Redhibitionem tra-poterat. de quo videatur Gellius *lib. 7. ct. Atticar. cap. 4.* Fuisse autem Pileum ertatis insigne, non Persius tantum docet o versu:

2. Servi nequã, dum vendebantur.

Pileus Libertatis insigne.

Hæc mera Libertas: hæc nobis pilea donant.

d & veteres Numi. Nam in numo Tib. audii Cæsaris videre est sigillum, quod xterâ pileum tenet; Lævam, quàm latè test, discapedinatam exporrigit, cum in-iptione: LIBERTAS COS. IIII. ut est ud Pierium in Hieroglyph. *lib. 35. & 40.* utos quoq; Libertatis indicem monetam disse legimus, cum pileo duobus pugioni-s imposito. *Lilius Gregor. Gyrald. Historiæ eor. Syntagm. 1.*

A communi porrò more capitis apertè rendi excipiuntur etiam Ægri: quibus ca-tis firmandi gratia pileo uti licuit. Sic

3. Ægri.

enim Ovidius Amantem suum de morb
pallore fingendo instruens, pileolum ei
ter signa tribuit:

Arguat & macies animum, nec turpe put
Pileolum nitidis imposuisse comis.

4. Senes. Idem & Senib' licuisse, Nicephorus Gre
ras ostẽdit lib. 10. Ubi morem eum cum
mano Imperio Byzantium etiam translat
docens; De capitis tegmine, ait, moris a
Superiores fuisse, ut ætate provectiores
lici pileis turbinatis uterentur, serico tex
Juniores autem omnes prorsus nudis es
capitibus.

5. Convivæ. Deniq; Convivas quoq; pileolos usur
se, ex Athenæo, quanquam fluctuans n
nihil probat Lipsius *libro de Amphithe.*
cap. 19. Extra memoratas ergò has
sonas, omnes nudo & aperto erant capit

Objectionis pro pilei usu dissolutio. 1. Nec me movet Plinii, Plutarchi, Sallu
Senecæ & aliorum auctoritas: qui viris
gnitate præditis, & honore dignis, si quo
su occurrerent, obvios caput aperire c
suevisse, prodiderunt. Aut enim de iis
telligi hoc potest, qui operto capite ali
ex caussa incederẽt, ut Milites casside, Sa
dotes flamine, Servi pileo, & omnes plu
tempore galero; aut sub Sole, petaso & u
bella. quemadmodum Alciatus respõdet
2. *8. parerg. cap. 10.* Aut verò capitis illa tecti
ap

pertio, non tam de pileo, quàm de Togæ lacinia erit accipienda. Laciniam enim istã in caput sæpè rejiciebant, contra ventum, aut æstum: eamq; detrahebant, in honorem alicujus occursu. quod ex Plutarcho satis docuit Lipsius. *de Amphith. cap. 20.*

Quanquam neq; hoc dissimulandum est, capite palliolato incedere, hominum fuisse delicatorum & mollium. Sic enim Plautus Græcorum mollitiem taxat in Curculione, scena, Date viam:

Capite palliolato esse, pro mollitie habebatur.

Tum isti Græci, palliati capite operto qui ambulant.

Sic Seneca de Mecœnate scribens; Hunc esse fuit, qui in tribunali, in Rostris, in omni publico cœtu sic apparuerit, ut pallio velaret caput, exclusis utrinque auribus, non aliter quàm in Mimo divite fugitivi solent. *lib. 20. Epistol. 115.* Illud planè singulare est, quod pilei umbellâ Hippocratis imaginem tegi solitam tradunt. ut inde admonerentur homines, eam partem maximè curandam custodiendamque, in qua tanquam certa sede animus conquiesceret, & mentis Pontificiũ esset repositum. ut idem Alciatus interpretatur. Hinc Agathius Francos expolivisse crinem, unguentisque variis perfudisse ait, non odoris modò boni caussa; sed quoniam mentis sedes in capite sit, quæ suavi fra-

Hippocratis caput cur pilei umbra tectum.

grantia rapitur, & altiſſima quæque cerebr
odoribus delibuto reducit. Quocircà ne
Chriſtus cum eſſet Bethaniæ, repulit com
minuto alabaſtro nardum puram effundi ſi
bi in caput à muliere, & ita totam domun
odore impleri, perfuſa cœleſtis Regis com
decora, & Solis radiis pretioſiore. *Marci 14*
Stephan. Forcatul. de Gallor. Imper. & Philoſoph
libro 5.

Chriſtus nardo perfuſus.

Antiquam porrò pilei formam Lucianu
in Dipſade, fuiſſe ait dimidium corticis ali
cujus ovi. Nam apud Garamantas ex Stru
thiorum ovis ſingulis in æquas partes diſſe
ctis, bini fiunt pilei. Tanta ibi eſt ejus ov
magnitudo: eoq; capitis tegumento popul
illi ſibi plurimum applaudunt: ſi verum eſt
quod Joh. Pierius prodidit *lib. 4. Hieroglyphi*
con. In hoc igitur à petaſo diſtinctus pileus
quòd ille ad umbram faciendam margina
tus; hic absque margine fuerit, quales dor
mitorii aut nautici pilei.

Pilei forma.

Draco rigidiſsimas ſuas leges) Tam a
ſper enim in puniẽdo fuit Draco legislato
Athenienſium: ut atroces ipſius Leges, ſan-
guine magis, quam atramento ſcriptas De-
mades; Herodicus verò non hominis, ſed
draconis eſſe dicere ſolitus fuerit, ut Ariſto-
teles in Rhetoricis meminit. Illis tam ſe-
verè quondam in fures fuit animadverſum,
ut qui

Draconis Leges.

qui olera, aut etiam bubulum sterc⁹, caus-
stercorādi surripuisset, capitis pœnæ sub-
ceret. Cujusmodi quoque pœna in eum
at cōstituta, qui tantulam ex alieno ficum
tulisset. Unde *Sycophantæ* appellati, qui
res istiusmodi observarent, aut deferrēt.
natum inde proverbiale convicium *Syco-
anta*, in calumniatores, & de quacunq; vel
inima caussa, litem moventes *Joh. Corasius.
. 1. de Arte juris. cap. 3.* Qua severitate
raco tantum contraxit invidiæ, ut in thea-
o apud Æginam, populari tumultu omniū
onspiratione, injectu multæ vestis præfo-
aretur: & ejus leges, quæ videbantur im-
endio acerbiores, non decreto jussoq; ; sed
acito illiteratoq; consensu Atheniensium
bliteratæ sint. *Gellius lib. 11. Noct. Atticar.
ap. 18.* Nec quidem injuria: cum in legib⁹
erendis, ipsius etiam possibilitatis, & faci-
itatis rationem habere deceat. Oportet
nim, inquit Plutarchus *in vita Solonis*, ea quę
ubentur, fieri posse facilè. Quo præce-
to Salvator noster Pharisæorum traditio-
es & dogmata improbavit. Alligant, in-
quit, onera gravia & importabilia humeris
ominum: Ipsi autem digito movere nolūt.
Matthæi 23. Et cum ageretur de circumci-
ione inter Apostolos, in Synodo prima; qui
præerat, Nolite, dicebat, imponere jugum

Sycophantæ.

Leges debent esse possibiles.

ſuper vos, quod nec patres noſtri portare po-
tuerunt *Actor. 15.* Quocirca ut in omni-
bus, puta contractibus, pactis, & judiciis; it
etiam & quidē maximè in jure, reſpondēd
nimirū, conſtituēndo & reddendo æquita-
tem ſectandam eſſe Paulus voluit *l. in omni-
bus. 90.* & ibi nobilis JCtus Hippolytus à Col-
libus. *ff. de regul. jur.* quo in loco Jus æquitati
Paulus opponit, ut & Cicero ꝓ Cęcinna & i
Bruto: hoc eſt rigorem juris, æquitati; ju
ſummum & ſtrictum humanitati; ſubtilita-
tem benignitati. ut & *in l. 2. § quanquam ff. a
Aqua & aq. pluv. arcend.* Hoc æquitas, ait
ſuggerit, licet jure deficiamur. Spectand
igitur erit æquitas, non ut hujus ſpecie ju
tollatur; ſed ut, dum jus manebit, hinc in-
terpretationem & modum accipiat: ne ju
propter verba, etiam in quibus cauſſis ini-
quum eſt, præfractè retineatur. Ide
Celſus leges benignius interpretandas ait
quò earum voluntas conſervetur *l. benignius
18. de LL.* Benignitate adhibita Lege
non tollendas eſſe dicit; ſed interpretandas
hoc eſt, æquitate naturalis juris, quod ſem-
per æquum & bonum eſt, moderandas &
temperandas. *l. non ſine. C. de bon. quæ lib.* ub
hæc idem valent, Æquitas & moderamen
naturalis juris: benignè temperare, &
æquitate ſeu naturalis juris moderamin
tempe-

Et aqua.

emperare. Hinc placuit in omnibus ebus præcipuam (hoc eſt potiorem, ut Anonius Auguſtinus interpretatur *libro quarto Emendation. cap. 8.*) eſſe juſticiæ æquitatisque, quàm ſtricti juris rationem. *l. placuit. 8. C. de judic.* Id hanc habet ſententiam, ut ſi us generalibus verbis ſcriptum, in quibusdam cauſſis æquum non ſit ut ſervetur; utpote quod à juſticia & æquitate diſſideat: ſequamur potius, quod juſtum & æquum, quàm quod ſtrictum eſt: quia ſtrictum jus, quod nihil habet Auctoris, præter verba, efficit, ut ſit maximè contra ejus ſententiam & voluntatem. At verò ſententia non verbis adſtringenda eſt: ſed verba potius ſententiæ atque adeò æquitati ſervire debent, quam ſervari eſt ex mente legis. *Hugo Donellus lib. 1. Commentar. Juris civil. cap. 13.*

Æquitas ſtricto juri quomodo præferẽda.

Verbi cauſa: Lex eſt, ut ſi quis muros transcenderit, capite puniatur. cujus Legis primus violator Remus à Romulo fratre interemptus eſt. *l. ultima ff. de rer. divis.* Finge igitur, Hoſtes civitatem cum oppugnarent & murum aſcendiſſent: Civem muros transcendentem, ſtrenuè eos depuliſſe. Si ex præſcripto legis petatur ad ſupplicium, nonnè ex bono & æquo defendetur? cum ſervandæ patriæ aut civitatis cauſſa muros transcendere vetitum intelligi non debeat.

Sic

hîc quamvis lege Bononienſi cautum ſit, u qui ſanguinem in palatio fuderit, vita mu ctetur: non tamen hac comprehendetu Chirurgus, qui cucurbitula, vel ſecta ven ægrum in palatio juvit. Quis enim exiſti met, medicam manum, quæ potius præmi invitanda erat, ulla penitus pœna afficien dam? & eam legem non interpretetur e ſubjecta materia, ut de ea ſanguinis fuſion intelligatur, quæ in ſpeciem delicti cadat *Andr. Alciatus lib. 1. de verbor. ſignif. n. 14.* ſe quutus Salycetum & Alexandr. *in l. omnes po puli. de Juſtic. & Jure.* Boni igitur & æqui vir erit legis mentem, non verba ſequi. *Bald. in l. ſi defunctus. C. de ſuis & legitim.* Etſi enim verborum in omni cõtroverſia & cauſſę exa mine prima habetur ratio, quando ea clara ſunt & perſpicua *l. Labeo 7. § id Tubero. ff. de ſupell. legat.* ut in univerſum Paulus reſpõderit, Non admittendam eſſe voluntatis quæſtionem, cum in verbis nulla eſt ambiguitas *l. ille aut ille. 25. de legat 3.* nec aliter ex Marcelli ſententia à verborum ſignificatione recedi oporteat, quàm cum manifeſtum eſt, aliud voluiſſe loquentẽ *l. non aliter. 69. d. t.* quia tamen jura non vocabulis, ſed vocabula juri ſubjiciuntur explicanda *l. omne verbum. 2. in fi. C. Comm. de legat.* quibus conſtat hominũ vel loquentium vel ſcribentium injuriam non

Statutum Bononienſe.

Legis mens, non verba ſequenda.

n infrequenter abuti: discreti erit JCti, igenter perpensis omnibus circumstan- s, non minorem, imò majorem quando- e voluntatis, quàm verborum rationem bere. Etsi maximè, ait Modestinus, ver- legis hunc habent intellectum: tamen ens Legislatoris aliud vult. *l. scire oportet. 13. rs. aliud. ff. de excusat. tutor.* Justum autem se voluntatem magis, quàm cōceptionem rborum inspicere, Justinian⁹ monuit *l. ult. quæ res pign. dar. poss.* quod latius prosequu- s sum in explicatione *L. 2. part. 1. C. de in jus can.* Nam ut eleganter Cicero pro Ce- nna ait: "Scriptum sequi, calumniatoris t: boni autem judicis, voluntatem scripto- s, auctoritatemq; defendere." Id vero non civilibus duntaxat caussis: sed etiam in lictis & quidem quàm maximè erit obser- ndum, ut scilicet humaniorem sententiā quamur. In pœnalibus certè caussis, ut aulus ait, benignius erit interpretandum. *factum. 155. § ult. de Reg. jur.* Et Interpreta- one legum pœnæ molliendæ potius, quam perandæ; sicuti Hermogenianus respon- it *l. pen. ff. de pœn.* Quod non ita accipien- um est, ut cum de delicto constat, benigni⁹ abeantur malefactores: cum Reip. intersit, t suppliciorum acerbitate & exemplo mi- uatur facinorum frequentia. *l. aut facta. de*

Humanior sententia.

In pœnalibus præsertim.

Certo tamen modo.

pœn. l. ita vulneratus. 51. §. 2. vers. quod si qui *ad L. Aquil. l. 3. C. de Episcop. aud.* Sed ita, u si vel de crimine, vel criminis specie, non sa tis aperta sit probatio, jam tum potius vel nu lum delictum, vel quod inter plura min' in fame sit, cōmissum interpretemur. *l. hæ qui dem. de susp. tut.* Quo sensu exaudio id quo Trajanus Assiduo Severo rescripsit: Satiu esse, impunitum relinqui facinus nocenti quàm innocentē damnare. *l. absentem 5. ff. d pœn.* non quod nulla adversus facinorosos pœn constituta sit exsequenda: cum & malum medio tollere æternus Legislator suadeat; & Reipublicæ intersit, provinciam malis ho minibus purgari, adeò ut etiam cōtaminar animadversum sit gaudia læticiamq; cōmu nem, si facinorosi impunes dimittantur. *l. C. de Episcop. audient.* siquidem facilitas veni incentivū tribuat deliquendi. *can. est injust. 23. q. 4.* Sed quod in dubio, & cum liquid de delicto non constat, vel ut est in anti qua formula NON PARET; proniores es debeamus ad absolvendū, quàm condemnā dum. Quò pertinet, quod ex notabili Abba tis decisione *in c. Estote Ex. de Reg. jur.* Udal Zasius retulit *consl. 16. in fin.* quod cum fac referri ad delictum, & non delictum possin debeant in eam trahi partem, quæ delict caret: cum & quilibet præsumatur bonu

Intellectus L. 5. ff. de pœn.

done

nec cõtrarium probetur. *c. dudum. de præ-*
ut. & generaliter alioquin ab Ulpiano re-
onsum sit: In ambiguis rebus humanioreᷣ
itentiam sequi nos oportere. *l. si fuerit. 10. §*
le reb. dub. Cum quo planè cõvenit, quod
Ulp. alibi ꝓdidit: semper in obscuris, ꝙ
inimũ est sequimur. *l. semper. 9. de R. J.* &
ijus: semper in dubiis benigniora p̃feren-
sunt. *l. 56. d. t.* vel ut Paulus loquitur, id a-
ndũ est, ut quàm tutissimo loco res sit *l.*
i est 21. ff. de reb. dub. Hinc Æquitatem Cy-
ianus justiciam definit illam quidem; sed
ulcore misericordiæ temperatam, ut ex
rchidiacono *in can. jus generale. 1. distinct.*
fert Lucas de penna *in l. in sacris. duode-*
na C. de proxim. sacror. scrin. qua de re
ura à me dicta sunt *in l. semper. 9. ff. de Reg.*
r. quibus adde, quæ de Clementia elegãter
copiosè scripta reliquit Lucas de Penna in
placet, 8. C. de excusat. muner. lib. 10. l. duos. 13.
. de suscept. præpos. & arcar. eod. lib. & in l. his
udem 5. C. qui militar. poss. vel non. libro 12.
iderint igitur Draconistæ illi (sic enim ri- *Draconistæ.*
idos judices qui ꝓpemodũ expertes omnis
umanitatis, nimisq; indulgentes affectibus
il nisi sanguinem, cædes, gladios, & ignem
pirare videntur, Henricus Steph. appellat
n p̃fatione libelli, cui titulũ fecit: *Juris civi-*
s fontes & rivi) ne, dum ad cõsilia adhiben-

tur, affectione mala vel assentatione Cæ
insontes pro nocentibus damnent mag
quàm absolvant: quandoquidem in ea
plerunq; propensiores esse soleant sente
tiam, in quam principis animum vident e
„ proclivem. Meminerint potius, tut
„ esse propter misericordiam reddere rati
nem, quàm propter crudelitatem: atq; i
super sibi quoq; dictum putent à Regio pr
pheta; Viri sanguinarii & dolosi, ne dimid
quidem tempus ætatis suæ vivendo compl
bunt: cujus rei varia exempla recenset Ph
lippus Camerarius, divini humaniq; juris,
historiarum callentissimus, *cap. ult. Opera*
Succisivar. Istud quoq; ob legum aucto
tatem dissimulandum non est, quod Cæ
lib. 6. de bello Gallico prodidit, Druidas Leg
& disciplinas serias literis mandare, nefas p
tasse. Idq; duabus de caussis: quod neq
in vulgus disciplinam efferri voluerint; ne
eos, qui discunt, literis confisos, minus m
moriæ studere. quod ferè videmus plerisq
accidere, ut præsidio literarum freti, dilig
tiam in perdiscendo, memoriamq; remitt.
Cui non absimile forsan fuit Lacedæmoni
rum institutum, ut Leges sine scripto hon
num memoriæ deponerent. § *ex non scrip*
Inst. de Jur. nat. gent. & civ. Sed nec Rom
ni Leges permiserunt passim vagari teriq

Philippus Camerarius.

Leges olim cur literis non mandatæ.

Lacedæmonii.

Romani.

apud Pontificum Collegium eas, earum-
e actiones, quæ circa fori solennia versa-
ntur, esse decreverunt, tam scientia, quàm
erpretatione: nec nisi certas & solennes,
ò anxiè graves edi palam passi sunt: ne
pulus, ut ait Pomponius, prout vellet, in-
tueret. *l. 2. ff. de orig. jur.* Populo enim
gem terrori & miraculo penè esse, utilissi-
um est habitum: cum Lex omnis sit invē-
m ac munus Dei, decretum prudentum
minum, &c. *l. 2. ff. de legib.* Nam quo ma-
humanis mentibus Leges figerentur, &
us dignitatis ac venerationis haberēt; Re-
s prudētissimi, & alii primæ notæ Legum-
ores, ad Deum aliquem eas retulerunt.
enim Minos Cretensium Rex colloquio
vis frui se asserebat, & Leges ex illius re-
onso dare. quas Lycurgus, postquam in
eta didicisset, domū reversus, ab Apolli-
acceptas finxit. Moses certè Tabulas
as Legum sacrarum à Deo Opt. Max. sibi
monte Sinai traditas testatur. Cujus fa-
s, ex divino colloquio, cornuta (radiatā
xeris verius) apparuisse putatur, emissis ra-
is magno terrore spectantium, ita ut vela-
ine injecto populum alloqueretur. Exod.
Cornu enim auctoritatis & excellētiæ no-
m esse liquidò constat. Imò pro Rege ipso
in divinis literis positum inveniri, Pierius

Legum auctoritas.

Divina origo.

Minos.

Lycurgus.

Moses.

Cornu, quid in sacris.

asserit *lib. 41. Hieroglyph.* Sic enim Davidà Saulis & aliorum inimicorum manu libe- ratus, pæana canit Deo, eumque vocat cly- peum & asylum suum, & cornu salutis. *2. Regum. 22.* Et alibi ait: Cornu ejus exal tabitur in gloria. *Psalm. 111.* Unde cum ii capite Genitii Cippi Prætoris subitò velut cornua emersissent, responsum fuit à vati bus Romanis, Eum Regem fore, si in Ur bem revertisset. *Val. Max. lib. 5. cap. 6.* Quo circa & Bachus corniger, & taurina facie a

Bachus cur corniger.

Antiquis effingebatur, ob victorias & in geniorum incitabulum vino adscriptum eò quòd potatores taurinum quiddam asse quantur, animos nimirum, ferociam, & pu gnacitatem; & neque dicto, neq; facto par cant ulli: sed ut animalia, quæ cornibu prædita sunt, ad feriendum sese paratic res ostendant: ut rectè dixerit Horatiu Ebrietatem ad prælia vel inermem truder Ob eandem hanc animi impotentiam & f rocitatem M. Crassus fœnum in cornu h

M. Crassus.

bere vulgò dict' est. Nam cum Sicinius qu dam, effusissima dicacitate omnes carpsis quidẽ; uni autem M. Crasso pepercisset: a cur uni huic pareret, fuisset interrogatu Fœnum eum in cornu habere, respõdit: a

Fœnum in cornu.

guens nimirum insolentiam ejus, quæ ex n mia pabuli ubertate & opibus resultare

at

:q; dignum eum significans indicio fœni,
uod boum cornibus solebat alligari. Mos
nim fuit Romanis, Cornupetarum boum
ornua fœno circumligare: ut obviam pro-
euntes cavendum sibi admonerētur. Quò
espexit Horatius, cum ita cecinit:

Fœnum habet in cornu: longum fuge.

ongè alia fuit Andronici Constantino-
olitani Imperatoris, luxu & libidine per-
iti intentio. qui cornua cervorum, quos
enatus erat, insignia, & rari aliquid ha-
entia in porticibus fori suspendebat, specie
uidem ostentandæ magnitudinis ferarum,
uas cepisset: cum revera Civitatis mores, &
xorum, quas ipse corrumpebat, lasciviam
otaret: Sicuti Nicetas prodidit *lib. 2. de Im-
erio Andronici Comneni.* Atque hinc in
ultas gentes promanavit opinor, ut qui
alitia degenere, vel injuria suas Conjuges
dulterari sinerent, probroso sanè convitio
'ornua ferre, & *Cornuti* dicantur. Verū hisce
alere jussis (nolo enim generi illi hominū
uos unquam Sol vidit, miserrimo esse acer-
ior: ne jam ante satis adflictis istis Bonis
ominib⁹ comentatione hac mea adflictio-
em addere videar) rursum ad Leges nos cō-
eramus: quarum & cælestem originem, &
nysticū atq; occultum, nec cuilibet obvium
ensum esse diximus: ut hinc appareat, fru-

Cornuti.

ſtra conqueri Polydorum, quòd Edovard
Leges idiomate Northmanico vix Angli
Gallisvé intelligibili eſſent perſcriptæ: ne
ſciens fortaſſis, Principũ placita, & Legisla
torũ ſanctiones eſſe digna ſingulari & inuſi
tato ſermone, quo magis vulgo ſint admira
tioni. Gaudent enim ſanctæ res abſtrudi, &
à communi intelligentia ſemoveri. Hin
Decemvirales tabulæ dicendi genus exolet
& auctoritate venerandum uſurpârunt, u
ex Cicerone *lib. 3. de LL.* refert Steph. For
catulus *lib. 7. de Gallorum Imper. & Philoſopl*
ut perperam omninò faciant, qui ut eſt i
proverbio, Eleuſina ſacra in vulgus profa
runt; ſive, ut Chriſti verbis utar, margarit
ante porcos abjiciunt. Promethei
certè ob id in Caucaſo monte prægelidis ru
pibus alligatus pœnas pẽdere fingitur, quò
cœleſtem ignem Diis immortalibus furt
ſurreptum cum mortalibus communicâri
Quare illi redivivum pectus

Triſti advolatu, aduncis lacerans unguibus
Jovis ſatelles, paſtu dilaniat fero:

ut Cicero *lib. 2. Tuſcul.* ex Æſchylo reddidi
Planè in divina quoq; lege quædam occul
eſſe voluiſſe æternum Legislatorem, non d
bitavit Gregorius Nazianzenus affirma
lib. 1. Theologiæ. Vult, inquit, Legem tab
lis ſolidis lapideisq; utrinq; inſcribi, propt
manif

Leges cur inuſitato ſermone plerunq; conſcriptæ.

Prometheus.

Etiam in divina Lege quædam occulta.

ıanifeſtum ejus atque occultum: hoc qui-
em multis, & humi repentibus hominibus;
lud verò paucis, & in ſublime evadentibus.
d ipſum nõ auctor modò quarti libri Eſdrę,
ap. 14: ſed & Hilarius *ſuper Pſalm. 2.* & Ori-
enes *homilia 4. in Num.* non obſcurè teſtan-
ur, dum Moſem dicunt non legem ſolum,
ed ſecretiorem legis enarrationem in mon-
e divinitus accepiſſe. Præceptum autem
i à Deo, ut Legem quidem populo ſcribe-
et; Legis autem occulta myſteria ipſe mini-
tro ſuo Joſuæ; hîc deinceps ſuccedentibus
acerdotum primoribus, magna ſilentii re-
igione revelaret. Enarravi ei, inquit Eſdra,
nirabilia multa, & oſtendi ei tempora ſecre-
a, & finem: & præcepi ei dicens: Hæc in
ıalàm facies verba: & hæc abſcondes. Et
ıaulò poſt: Ea ubi perfecta fuerint, alia pa-
àm facies, alia clam trades ſapientibus, de
quo videri poterit Melchior Guilandinus *in*
ract. de papyro. membro 3.

Romani omnes barbam radebant, &
apillos gerebant.) De Barba & Capillitio
videantur, quæ ex variis hiſtoricorum hor-
ulis decerpſit, & veluti in penum quandam
repoſuit Philipp. Camerarius *Operar. ſucciſi-*
var. cap. 36. Fuit autem civium Romano-
rum ac Principum conſuetudo, ut mentum
raderent. Qui mos ad Adriani usq; tem-

Romani mentum radebant.

pora (qui primus barbam nutrivit, teste Xiphilino Dionis Epitomatore, in Trajano) invaluit; solo *luctus* vel *reatus* tempore excepto: quo barbam solebant demittere, & capillum submittere. De luctu fidem facit Seneca: qui Cajum principem barbam & capillum submisisse refert, audita Sororis morte, *in Epistola ad Polybium.* Et de eodem Suetonius loquens; Rediit, inquit, barba capilloq; promisso. Ulpianus certè inter luctus censet indicia, si quis veste utatur lugubri aut squalida: si barbam demittat: vel capillos summittat. *l. item apud Labeonem. 15. § generaliter. 27. ff. de Injur. Steph. Forcat. Necyomant. dial. 58. n. 3.* Idem erat, si quis in Reatu esset, hoc est, inter Reos relatus: quod tum fiebat, quando Judex rejectis exceptionibus dilatoriis declinatoriisque pronunciabat, ad ulteriora procedendum. Post hujusmodi enim Interlocutionem, quæ vim cujusdam litis contestationis habebat: qui accusatus erat, incipiebat in Reatu esse, hoc est, statu & conditione, in qua Rei sunt, antequam vel absolvantur, vel condemnentur. Reorum autem olim certum statum fuisse, vel Plinius *in Epistola ad Surã* testatur: ubi, Moris ait Reis fuisse, submittere capillum, quem non ante fas fuit rescindere, quàm omnium sententiis absolverentur.

Nisi cum in luctu essen:

Aut Reatu.

Reorum status.

Erant

rant igitur Rei squalore & illuvie confecti, omissa barba, habitu sordido, pannoso, ut Budæus inquit, misericordiæ aucupare. Qui status, Reatus dicebatur: quæ ox Ciceronis & aliis Antiquis inusitata, primumq; à M. Messala conficta est, ut Quinlian. *lib. 8. Oratoriar. Instit.* prodidit. Ea taen & Martialis usus est:

Si det iniqua tibi tristem fortuna Reatum,
Squalidus hærebo pallidiorq; Reo.

Modestinus *in l. si diutino. 26. ff. de pœn. Si iutino, inquit, tempore aliquis in Reatu ierit, aliquatenus pœna ejus sublevanda rit.* quod ita Nostrates interpretantur, ut ui in comisso delicto diu impunè egit; vel, ui post longum tempus, puta decem vel iginti años alicujus facinoris accusatus est; itius puniri debeat, quàm q recens crimē atravit. Quæ sententia & ridicula est, & raione caret: cum satis Reo esse debeat, tano tempore impunè egisse: & ideò tarditas indictæ, supplicii gravitate cōpensanda sit, t ex Val. Maximo Alciatus respondet *lib. 2. arerg. cap. 10.* Nec enim per Reatum Molestinus crimen ipsum intelligit: sed staum & habitum illum Reorum, de quo molò diximus: ut sit sensus, Pœnam ejus temerandam nonnihil, qui diu fuit in Reatu, oc est, in cultu solito Reorum, in cōspicua

Intellect. L. si diutino. 26. ff. de pœnu.

& miseranda illa calamitate, in qua Rei olim erant, capillo videlicet submisso, promiss barba, habitu pannoso, sordibus & illuvi confecti (Unde & *Sordidati* nuncupati) do nec vel absolverentur vel condemnarentur. Veteribus enim, nec injuria, visum est, con spicuam hanc & diuturnam calamitatem de bere criminis pœnam minuere. *Joh. Corasiu libr. 2. Miscellan. cap. 20. & libr. 4. de Arte juri cap. 28.* Quæ sententia juvatur quoq; Ul piani responso *in l. 3. § quod pater. ff. de Mune rib. & honor.* Ubi Reatus à Crimine disert distinguitur. Quod pater (inquit Ulpianus in reatu criminis alicujus est, filiis impedi mento ad honores esse non debet: quemad modum nec crimen ipsum, sive patris deli ctum, innocenti filio pœna est. *l. 2. § nullum ff. de Decurion.* Sed & qui in Reatu decedit integri status decedit. *l. ult. ff. ad L. Jul. Majestat:* & ideò nec sibi, nec hæredibus præju dicat: nisi mortem, nulla præcedente caussa, sibi consciverit. *l. fin. § ult. ff. de bon. eor. qui ante sentent.* Sed nec Reos ipsos duntaxat; verum etiam affines eorum & cognatos, li bertos & familiares omnes vestem mutare, capillumq; submittere consuevisse, Manlii Capitolini exemplo, quod Auctor noster ex Livio adducit, satis probatur. Eum tamen morem posteà coarctatum nonnihil fuisse,

Venu-

Sordidati.

Etiam Reorum cognati Sordidatam usurpabant vestem.

Id tamen posteà limitatum.

pulejus indicat *l. vestem. 39. ff. de Injur.* Ve-
n sordidam, ait, Rei nomine in publico
bere, capillumvé submittere nulli licet:
ita conjunctus sit affinitate, ut invitus in
um testimonium dicere cogi non possit.
n obscurè enim innuit, cuivis non esse
mittendum, Rei nomine sordidam ve-
n (quam Valerius *lib. 6. cap. 4.* obsoletam;
pianus squalidam appellat *in l. 13. § 27. de*
er.) in publico habere, capillumvé sub-
tere, nisi cognatis tantum & affinibus,
q; proximioribus: cum id anteà libertis,
uivis ex populo sine fraude liceret: quē-
nodum ex Livio & Plinio probat Jac. Rę-
dus *lib. 3. Varior. cap. 6.* Solum tamen P. *Scipio.*
pionem Africanum legimus, cum Reus
et, eiq; à Claudio Asellio Tribuno plebis
s dicta esset, ad populum neque barbam
ere, neq; candida veste uti desiisse; mi-
neque fuisse cultu solito Reorum: ut est
id Gellium *lib. 3. Noct. Atticar. cap. 4.*

Fertur quoq; Rullius, quo truculentior *Rullius.*
et, capillatior & barba majore fuisse. Ad
rorem certè hostibus incutiendum, Indi *Indi & Arabes.*
Arabes in prælia ituri, ex proprio capillo
rnua & cincinnos sibi nectere dicuntur;
rmidabiliores scilicet inde apparituri.
d & Philosophos barbam prolixiorem, & *Philosophi barba cur prolixa.*
pillis longiorem gestare solitos, sapientiæ

argumentum & insigne, plus quàm manif-
Barba sapiens. stum est. Inde enim Horatius Barbam s-
pientem appellat *lib. 2. Satyr. 3.*

——— tempore, quo me
Solatus jussit sapientem pascere barbam.

quam Juvenalis *Satyr. 10.* gravem dixit, Hi
Philosophos Persius barbatos appellat *Sat.*

Rem populi tractas? barbatũ hoc crede Ma-
Dicere, sorbitio tollit quẽ dira cicutæ. (*stru-*

ubi Domitium Neronem minùs idoneu
ostendit populi Rectorem & Pastorem: q
nihil unquam studio percepisset, audisse
didicisset. Ob id Juvenalis *Satyr. 4.* doce
Liberos molli educatione, indulgẽtia & pr
vis parentum moribus perdi, ut vix ac ne v
quidem inde ad meliorẽ frugem possint r
vocari,

Barbatos licet admoveas mille inde Magistr-

Quanquam ut nec habitus Monachum, n
Barba non facit philosophum. cathedra Sacerdotem facit; & nec locus a
habitus sanctificat hominem, sed homo l
cum & habitum *can. ult. 40. distinct.* Ita etia
neque promissior barba, nec vestis pertri
Philosophum facit. Hinc enim illud è Gr
co conversum epigramma:

Si prolixa facit sapientem barba: quid obstat,
Barbatus fiat quin Caper ipse Plato?

Quapropter cum ad Herodem Atticum c
sularem virum, ingenioq; amœno & Græ
facu

ndia celebrem, palliatus quispiam & cri-
s, barbaq; propè ad pubem usq; porre-
adiisset, ac petiisset æs sibi dari εἰς ἄρτους
ndos scilicet: atq; Herodes interrogas-,
quisnám esset? Tum ille vultu sonituq;
is objurgatorio, Philosophũ se esse dixit:
irari quoq;, addidit, cur quærendũ pu-
et, quod videret. At Herodes: Video, in-
t, barbam & pallium: Philosophum non
eo. ut est apud Gellium *lib. 9. Noct. Atti-
cap. 2.* Sentiebat nimirum Atticus, Non
am; sed mores & scientiam genuinũ Phi-
ophum ostentare. *Joh. Coras. Epistol. quæ-
i. cap. 24. n. 4. & 5.*

Osirim quoq;, cum totum orbem terrarũ
agraturus esset, decrevisse dicunt, crines
tondere, antequam in patriam rediisset.
leq; promanasse hanc consuetudinem, ut
egrinantes capillos nutrirent, donec do-
m reverterentur. *Natalis Comes lib. 5. My-
log. cap. 13.*

Osiris. Peregrinantes comam alunt.

Singularia isthæc sunt quibusdam forsitã
is. At fœminis in universum hoc famili-
est, ut circa Comarum nutritionẽ quàm
-ximè occupentur. Nec injuria fortas-
, quandoquidem Capillamenti decorem
ò fœminas decere Apulejus putavit, ut si
ipsa Venus calva foret, & comæ honesta-
nto viduata, haudquaquam placeret, sed
ò inamabilis fieret;

Mulierum cura in alenda coma.

Capillamenti muliebris laus.

Si cujuslibet, inquit, eximiæ pulcherrima
fœminæ caput capillo ſpoliaveris, & faci
nativa ſpecie nudaveris: licet illa cœlo de
cta, mari edita, fluctibus educata; licet
quam Venus ipſa fuerit; licet omni Gra
rum choro ſtipata, & toto Cupidinum
pulo comitata, & baltheo ſuo cincta, cin
ma fragrans, & balſama rorans, calva proc
ſerit: placere non poterit, nec Vulcano
Et paulo poſt: Tanta deniq; eſt Capillar
ti dignitas, ut quamvis auro, veſte, gemn
omniq; cætero mundo exornata mulier
cedat: tamen niſi capillum diſtrinxerit,
nata non poſſit videri. Ejus verò varii
lores ibidem paulò antè commendantu
Inter quos Galenus capillos flavos & rub
tes, criſposq;, bonam corporis conſtitut
nem ſignificare putavit. Cujusmodi f
taſſis fuerunt Poppeæ capilli, quos Do
tius Imperator à ſuccini colore, qui in m
le cognoſcitur, ſuccinos appellavit. A
lejus noſter, aurum coruſcantes in me
lenem deprimi umbram, eleganter dixi
quanquam nigricantis quoq; coloris ca
lus non parum expeti videatur à matro
nigritia illa ſatis venuſtante faciem can
cantem. Idem Galenus ſcriptum r
quit, vidiſſe ſe mulieres compluſculas in
dica capillitii curioſitate defunctas, eo q
ca

Capillorum color

Poppea capilli.

Morbus ex nimia capillorum curatione.

t pharmacis & medicamentis hujusce-
i lethifera frigiditate vexarint: imme-
es scilicet, quod capillus interdum in-
natus incompositusque, & ut cum Te-
io dicam, circa caput rejectus negligen-
in formoso corpore decentior est, &
ior, quàm operosus, hoc est, multa ope-
oncinnatus: quemadmodum in simili,

Pulchra fœmina nuda, est purpurata pulchrior.

lautus rectè putavit. quem Apulejus no-
sequutus; Pleræq; mulieres, inquit, in-
em gratiasque suas probaturæ, lacinias
nes exsuunt, amicula dimovent, nudam
chritudinem suam præbere gestiunt, ma-
de cutis roseo rubore, quàm de vestis au-
colore placituræ. Cæteroquin fœmi-
capillos nutrire, ipsa Lex jubet, ad caput
cilicet velandum, & in memoriam subje-
onis: intantum, ut si comam sibi ampu-
erit mulier, anathemate feriatur. *can. quæ-
cunq;. distinct. 30. & can. mulier. 33. q. 5.* eo quod
subjectionis hoc modo conetur resolve-
d. can. quæcunq;. ad quod tamen erat ad-
icta: quandoquidem subditas fœminas
is, & penè famulas Lex esse voluerit uxo-
. *can. satis. 33. q. 5.* ut non immeritò Justi-
anus rescripserit; Et corpore, & substan-
, & omni Uxoris vita maritum fungi. *l. as-*

Fœmina nuda pulchrior.

Mulier comam nutrire debet.

In subjectionis signum.

ſiduis. C. qui potior. in pign. hab. qua de re pr
lixius à me dictum eſt *in l. ultim. C. de in*
vocan. Illud mirêre magis, etiam à vi
cum affectatione quadã & cura Capillos ſt
diosè fuiſſe cultos, & ad lenocinia deco
promiſſos. Hos Seneca dicebat ſolicitio
eſſe de capitis ſui decore, quàm de ſalu
quippe qui inter ſpeculũ pectinemq; occ
pati ſint: qui cõcinniores eſſe malint, qu
honeſtiores: qui Rempublicam ſuam turb
minus curent, quàm comam: ſi ſcilicet

Unus de toto peccaverit orbe comarum,
Annulus, incerta vix benè fixus acu.

ſicuti de molli & effeminato quodam Ma
tialis luſit: quo hominum genere nihil qu
quam aut nequius, aut turpius eſſe, Cice
rectè pnunciavit. *3. Tuſcul.* Hinc Archeſil
Philoſophum Plutarchus refert, vehemen
verbo uſum eſſe, de quodam nimis delica
divite, qui incorruptus tamen & perinteg
dicebatur. Nam cum vocem ejus inf
ctam, capillumq; arte compoſitum, & oc
los ludibundos, atq; illecebræ voluptati
„ plenos videret: Nihil intereſt, inquit, qu
„ membris Cinœdi ſitis, poſterioribus
prioribus. quod Gellius refert *lib. 3. N*
Atticar. cap. 5. In more tamen poſitu
fuit Francis ſive Gallis, ut comam aler
eleg

Capilli etiam à viris culti.

Effœminatis.

Archeſilai in effœminatus dicterium.

Franci aluerunt comam.

enter, & cæsariem insignem ac copiosam
nter ostentarent:
— tum flava repexo
Gallia crine ferox, evinctaq; torque decoro.
Claudianus *in 2. Panegyrico canit*, vel ideò
assis, quod Franci quasi Liberi potissi-
m nominarentur. Liberorum autem ingenuorum est, comatos esse: cum ècõ-
coacta detonsio jugum servile innuat.
quo manavit vetus illa apud Suidam par-
ia: δοῦλος ὢν κόμην ἔχεις, hoc est, Servus
n sis, comam habes. Indeque anti-
ssimũ Celticæ gentis morem fuisse, An-
nius scribit *lib. 1. de gest. Francor. cap. 20.*
cujus barbam comiter tangerent, eum
berent parentis loco, adoptionis propè
igine. Cujus moris ignarus M. Papy-
s Romanus Gallo promissam ejus bar-
n permulcenti, scipionem eburneum in
put victoris incussit. ut hinc quoque pro-
bile quodammodo fiat, etiam tum tem-
ris Romanos barba usos fuisse prolixiore.
d magno stetit Papyrio isthæc percussio.
de enim cædis initium à Gallis factum,
tribus miserè & sine cæde trucidatis, ac Se-
tu penitus exstincto: sicuti ex Livio Ste-
anus Forcatulus retulit *lib. 2. de Gallor. Im-
r. & Philosoph.*

Coma, Ingenuorum.

Galli barbam demulcent.

M. Papyrius.

Etsi autem proditum est, Mulieres re-

Mulieres an calvescant. gulariter non calvescere: eò quòd natu harum similis sit puerorū naturæ, ut princ Medicorum placuit Hippocrati: Negari t men non poteſt, etiam fœminis quandoq capillos defluere: non quòd natura haru immutata sit; sed vita, & victus ille temp ratior, ut Beroaldus *ad Apulejum* annotav

Venus calva. Planè calvam quoque Venerem à Roman cultam fuisse constat: & quidem ab ever tu. Nam Urbe à Gallis occupata, obsessi Capitolio Romani, cum ex mulierum c pillis tormenta fecissent, ædem Veneri calv in matronarum honorem consecrarun quemadmodum ex Vegetio & Lactātio L lius Giraldus retulit *Histor. Deor. Syntagm.* & Joh. Nevizanus *in sylva Nuptiali lib. 4. n.1* Romanis tamen mulieribus istis forsan nc inferiores judicandæ erunt Massilienses fc minæ, quæ Maritis ad classis instructione comas suas conferebant, quia funes defic rent. Maluerūt enim pudicæ fœminæ, d tonsato ad tempus capite reparare exarma navigia, & liberè vivere, quàm venustate i tegra hostibus cedere, hisque servitum i *Frontin. lib. 1. Stratag. c. 7. Veget. lib. 4. cap. 9*

Ex mulierum comis tormenta.

Item funes.

Occasio calva. Occasionem quoq; calvam fuisse effic invenio. Eam Græci masculo nomine Κ ρὸν nuncupabant. De hoc Pythacus Mit lenus, unus ille ex septem Græciæ sapien

Graiis mascula.

L

illud usurpabat γνῶθι καιρὸν, hoc est, No-
tempestivitatem sive occasionem, quæ
ñ omnium potissima est; & si semel præ-
fugerit, amplius apprehendi non poterit.
ctè enim Livius: Si in Occasionis mo-
nto, ait, cujus prætervolat opportunitas,
ictatus paulum fueris; nequicquam mox
issam queraris. Ideò enim calva po-
iori parte fingitur Occasio, & ei Comes
litur *Metanœa*, id est, Pœnitentia. Quod *Metanœa.*
Posidippus & Ausonius lepidissimis versi-
is expresserunt: quorum ille quidem Και-
ive *Cærum* masculo nomine, Græcorũ sc.
re; hic *Occasionem*, ex Latinorum supersti-
ne, fœminei sexus Deam descripsit. Ele-
nter mehercule uterq;. Posidippi igitur
Cæro Deo Epigramma à Lilio Giraldo è *Cærus Posidippi.*
æco conversum ita habet:

Unde hic est plastes? Sicyonius. Ede agè no-
men. *(mans.*
Lysippus. Tu quis? Cærus ego, omne do-
Cur summis instas pedibus? semper rotor. Alas
Cur plantis gestas? ut levis aura feror.
Cur dextræ est inserta novacula? Signum ho-
mini hoc est,
Vis conferri acie quod mihi nulla potest.
Cur coma fronte jacet? venientem ut prendere
possis.
Parte est cur calvum posteriore caput?

Quod postquam levibus præceps effugero pen
Ne valeat, tergo qui revocare queat.
Talem, vos propter, me plastes finxerat Hosp
Præforibus positus qui documenta darem

Occasio Alciati. Id ipsum & Alciatus non minori cum grati dicam, an felicitate in hunc modũ expressi

Lysippi hoc opus est, Sycion cui patria. Tu qu
Cuncta domans capiti temporis articulus.
Cur pinnis stas? Usq; rotor. Talaria plantis
Cur retines? passim me levis aura rapit.
In dextra est tenuis dic unde novacula? Ac
tum;
Omni acie hoc signum me magis esse docet.
Cur in fronte coma? Occurrens ut prændar
At heus tu
Dic cur pars calva est posterior capitis?
Me semel alipedem si quis permittat abire,
Ne possim apprænso postmodò crine capi.
Tali opifex nos arte, tui caussa, edidit Hospes
Utq; omnes moneam, pergula aperta tenet

Ausonii. Occasionem deniq; Ausonius, carmine sat venusto & docto depinxit: nisi quod prin γειδίας syllabam corripuit. Id verò placu imiliter hîc adscribere.

Cujus opus? Phidiæ, qui signum Pallados, ej
Quiq; Jovem fecit, tertia palma ego sum.
Sum Dea, quæ rara & paucis Occasio nota.
Quid rotulæ insistis? Stare loco nequeo.

Qu

Quid talaria habes? volucris sum. Mercurius
Fortunare solet, tardo ego, cum volui. (quæ
Crine tegis faciem. Cognosci nolo. sed heus tu,
Occipiti calvo es. Ne tenear fugiens.
Quæ tibi juncta comes? Dicat tibi. Dic rogo, quæ sis.
Sum Dea, cui nomen nec Cicero ipse dedit.
Tu modò dic, quid agat tecum. Si quando volavi,
Hæc manet, hanc retinent, quos ego præterii.
Tu quoq; dum rogitas, dum percunctando moraris,
Elapsam dices me tibi de manibus.

eterum quàm ignominiosum olim fuerit lvitium, Longobardis præsertim, qui coım & barbã alebant; vel inde liquet, quod enæ genus ipsis fuerit Comæ detonsio, in ipendium scilicet atque opprobrium dequentis constituta. *Alvarotus in § si quis ınq;. De pace tenend. in Usib. feudor.* Eo quipjure sancitum legimus, ut forcipe & sco-s in damnatos animadvertatur, hoc est, ut nsi virgis cædantur. Si quis enim minus inq; solidis fuerit furatus, scopis excoria-r (hoc est, ut ego interpretor, virgis cædi-r) & forcipe tõdetur. *d. § si quis quinq;.* Quo ısu etiam accipio constitutionẽ Juris Sanici: ut si quis in villa interdiu furtum, ꝙ nen tres solidos non excedat, commi-

Comæ detonsio Longobardis pro pœna.

ſerit; eo ipſo die puniri poſſit in cute & cr
nibus. *Specul. Saxon lib. 2. cap. 13.* vel ut artic
lus vigeſimus octavus loquitur, ejus crin
& cutis tormentis ſubjiciantur: hoc eſt, v
gis cæſus tondeatur. Sic, qui literas Imp
riales deſpexerit, Longobardico jure nud
ad palatium vapulet, & capilli ejus tondea
tur. *l. 1. Si quis liter. noſtr. deſpexerit.* Et, ſi S
vus ignem in ſylva comminarit, Domin
eum ad flagellandum, & caput tondendu
tradat *l. ult. De damno in via dato.* Sic Mul
res, quæ rixam, & ſuper alios aggreſſione
fecerint, tondeantur, ac per vicos civita
verberētur. *l. relatum. de aggreſſion. in via f*
quam pœnam etiam adulterii damnatæ M
lieres apud Germanos luebant. Ita en
Tacitus de Moribus Germanorum ſcrib
Acciſis crinibus nudatam coram propinq
expellit domo maritus, ac per omnem vi
verbere agit. Ut mirum non ſit, quod fe
dali jure proditum legimus; Non pro le
imò majori injuria æſtimandum eſſe, ſi q
alteri crines aut barbam expilaſſet, quàm
pugno vel manu eum percuſſiſſet. *§ ſi quis*
quem. De pace tenenda & ejus. In Vſib. feu
Hinc docuit Baldus *in l. Reos. C. de accuſa*
6. barbam in homine membrum eſſe: &
id, incidētem barbam teneri pœna, qua p
cti ſolet, qui membrum alicui abſcidit *Fa*
Me

Adulterium quomodo à Germanis punitum.

Crinium aut barbæ expilatio.

Barba pro membro.

Menochius lib. 2. de Arbitr. Judic. centur. 4. casu *2. n. 32.* Inter Philosophos tamen, quos barbam & comam nutriisse modò diximus; soli Stoici vel ad cutem usq; tondebantur. De quibus accipiendum est illud Juvenalis *Satyra 2.*

Atq; supercilio brevior Coma.

Qua ratione Persius sectæ istius asseclas Detonsam juventutem appellat. *Satyr. 3.*

—— insomnis quibus & detonsa juventus.

Ita enim pro Indetonsa legendum putat Adrianus Turnebus *lib. 23. Adversar. capit. 23.* Alexandri sanè temporibus inventum fuisse apud Græcos, ut mentum raderetur, cum prius non raderentur, Chrysippus testatur. Cum itaq; quendam mentum ita habere vidisset Diogenes; Nunquid naturam accusas, dixit, quia te virum, non autem mulierem fecerit? ut est apud Athenæum *lib. 13. Deipnosoph. cap. 6.*

Diogenis dictũ in barbam radentem.

Tonsuræ autem toties cum jam facta sit mentio, hoc quoq; addendum putavi: Tonsores nimirum à Plutarcho garrulitatis non obscurè insimulari, dum Tonsorum genus penè loquax esse pronunciat. Solebant enim in Tonstrinas, quæ Tonsorum Officinæ sunt, spermologi nullius rei, nisi rumorem mutuò colligendi, ac posteà differendi studio ducti, confluere. Terentius Phormione:

Tonsores cur garruli.

Tonſtrina erat quædam. hîc ſolebamus pl
runq; eum opperiri, dum inde iret domur
Intereà dum ſedemus, &c. ubi Donatus T
ſtrinam eſſe ſedem ocioſis aptam annota
quemadmodum & Scholiaſtes Ariſtoph
nis in Pluto: Tonſtrinæ, inquit, offici
ſunt, in quibus qui volebant, capillos ca
tis ac barbæ tonſos, id in ipſo diſceſſus pu
cto, ubi diutius, quàm deceret, commor
eſſent, & ocioſi diem conſumſiſſent, faciu
dum curabant. Ex multo igitur illo in To
ſtrinis deſidentium ſermone, Tonſorum l
quacitas. quibus tamen hac in parte n
multum fortaſſis concedunt Lippi: qui cu
ob oculorum imbecillitatem plurimum
rebus gerendis habeant ocii; rumoribus a
diendis & diſſipandis ſe ſolent dedere. In
iſtud proverbium apud Horat. *lib. 1. Saty*

Omnibus & lippis notum, & tonſoribus.

Barbitonſor Principis.

Quærunt nonnulli, an Barbitonſor, prin
pis lateri adhærens, nobilis efficiatur?
poſt Angelum, ipſum etiam Jaſonem co
cludere video *in l. omnium. C. de Teſtam.*
eo ipſo quem nobilitari, quod Principis
teri adheret. *arg. l. 1. C. de præpoſ. labor. lib.*
ibi, quos noſtri lateris comitatus illuſtra
Ubi illuſtrare pro nobilitare, vel nobil
efficere accipitur, quemadmodum & ſi q
circa latus principis militaverit *l. ultim. C*

ex

cusat. tutor. aut etiam Principis purpuram ontingere dignus fuerit existimatus. *l. 1. C. de domestic. & protector. lib. 12.* Vide tamen Jacob. Menochium *lib. 2. de Arbitrar. Judic. cent. 1. casu 68. n. 38.*

DE HABITU IMPERATORUM.

Mperatores Romani Paragauda *aut* Palmata *utebantur : quæ Toga erat rpurea, auro & margaritis intertexta. is ut plurimum quoq; insertæ erant cum opriæ, tum Majorum imagines, ut Aunius Gallus tradit in panegyrico ad Grainum : ubi palmatæ mentionem facit, i Constantii Principis imago fuerit inxta. Erat hæc quoq; vestis triumphanum. Nam & Plutarchus Paulum Aemium in ejusmodi veste triumphasse scrit. In libro, de Noticia dignitatis Imrii Romani, in insigni Militum, qui Feces Valentiniani dicuntur, sub Magistro ditum cernitur Imperator veste purrea, quæ anteriori quoq; parte operta est,*

Paragauda: Palmata.

& ad media usq; crura pertingit, ac m niculata est Ac quantum comprehe di potest, effigies illa Valentinianum I peratorem repræsentat. Imperatorum gladij. *Gladios por bant inauratos, & in eburnea vagina ditos, teste Virgilio:*

—humero simul exsuit ensem
Auratum, mira quem fecerat arte Lyca
Gnosius, atque habilem vagina apta
eburneâ.

Et in principio lib. 11. idem ait:

—ensem collo suspendit eburneum.

ubi Servius. Mediæ vaginæ inscribeba stellas ex Iaspide, ut ex eodem probat Virgilio, lib. 4:

—illi stellatus Jaspide fulva
Ensis erat.

Imperatrices. *Imperatrices simili veste induebant. Virgilius enim lib. 1. Aeneid. Liviæ stem describens, appellat*

—pallam signis auroq; rigentem

Mulieres regulariter togis utebantur pallijs, ac insuper veste longa induebant quam Pallam dicebant. Imperatorum calcei. *Sed ut ad Im ratores redeam; Constantinopolitani ceos gerebant purpureos, authore Nic*

vita Alexij Comneni: Vbi Andronicum *mnenum Imperatorem creatum, in so-* *inaurato, in quo Imperatores sedere* *nsueverant, collocatum; & purpureum* *etum ei impositum; Idq́ eum Impe-* *dejectum, unà cum purpureis cal-* *is deposuisse refert.* *Imperatores* *æci pallio utebantur purpureo, gem-* *s ornato: quemadmodum Valentiniani* *peratoris galeam fuisse scribit Ammia-* *s Marcellinus.* *Zonaras in vita Iu-* *niani, consuetudine introductum fu-* *e dicit, ut ad Imperatorem & Augustā* *cessuri, in terram honoris caussa proci-* *rent, Idq́ à* Gelimero *Gothorum Rege* *ctitatum, deducto ad Iustinianum à Be-* *ario generali Duce ipsius: qui Gothis de-* *ctis magnam Italiæ partem recuperârat.* rabea *quoq; toga erat, tota ex purpura* *ntexta, qua Consules amiciebantur.* rætexta *autem Proconsulū erat & Præ-* *rum, ut alibi diximus: quod tædij vitā-* *di gratia non repeto.* *Hodie unà* *cum Magistratibus omnia illa ve-* *stimenta in desuetudinem* *iverunt.*

Pallium.

Imperatores, qua solennitate accedebantur.

Trabea.

Prætexta.

NOTÆ.

[Para]gauda.

Paragauda aut palmata utebantur) P[a]ragaudas, vestes fuisse auratas & seric[as] auro intertextas; omnibus, & quidem [vi]ris in primis prohibitas (nisi quibus propter imperiale ministerium concessæ f[u]erunt) & soli principi, ejusq; domui dedic[a]tas, disertè colligitur ex *l. 1. 2. & 4. C. de vest. holober. lib. 11.* Scribit tamen Vopiscus, A[u]relianum Imperatorem primum paraga[u]das vestes militibus dedisse: cum antea n[on] nisi rectas purpureas accepissent. Et quid[em] Paragaudæ illæ pro lororum sive filorũ aure[o]rum intextorum numero, *Monolores, dilor[es], trilores, usq; ad pentalores* dicuntur eide[m] Vopisco in Aureliano: à loris fortasse, qu[o]rum latitudinem fasciæ illæ æquarent, simularent speciem. Etsi enim Paragau[dæ]

Paragauda & vestem denotat & fascias.

vestes quoq; ipsas denotabãt: Sic n. Vopisc[us] paragaudæ vesti purpureã rectam opponi[t] quæ nec clavata erat, nec prætexta: eas tam[en] Turnebus putat propriè fascias fuisse vel a[u]reas vel sericas, auro ornatas, quæ vestib[us] intexerentur. Idq; verbi ex Græco & Lat[i]no ei videtur compositum, ut quoddam o[r]namentum & gaudium vestis intelligatu[r],

Paragauda notatio.

vel quòd limbo Paragauda & margini ess[et] vicin[a]

ina, velut οὐρὰν caudam, id eſt, juxta
ıdam & extremitatem, & oram veſtis.
rneb. lib. 9, adverſar. cap. 11.

Palmata autem, quæ & Triumphantium tis erat, palmam habebat intextam. Ter- lianus de Corona Militis: Hic eſt habitus ,, toriæ noſtræ: hæc palmata veſtis. Pal- enim victoriæ Symbolum in certamini- s habebatur. Cujus rationem Plutarch' 8. ſympoſiac. ita explicat: Si (inquit) ora palmæ arboris lignum magna pon- ra imponas, ac tam graviter urgeas eresque, ut oneris magnitudo ſuſtine- non queat: non deorſum palma cedit, nec terram flectitur; ſed adverſus pondus urgit, & ſurſum nititur, recurvaturq;. ale eſt Victoris ingenium, quod urgen- ous opprimentibusq; non cedit, ut eſt ud Gellium *lib. 3. Noct. Atticar. cap. 6.* inc palmarum ramos triumphantes ge- ıſſe proditum eſt, Unde Victoriam Apu- ius palmarem Deam *lib. 2. Mileſiac.* & lmam, vocat victricem *lib. 11.* Ubi Lunæ ve Iſidis calceos ex palmę foliis contextos ſerens; Pedes, inquit, ambroſios tege- nt ſoleæ, palmæ victricis foliis intextæ. inius tamen non meminit, palmarum lia in uſu calceorum fuiſſe: qui ea ntum ſcribit in uſu eſſe ad funes, vi-

Palmata.

Palma victoriæ ſymbolum.

Palmarum folia.

tiliumq; (hoc eſt eorum, quæ ad vincien ligandumq; accommodata ſunt) nexus, capitum umbracula. Veteres tamen p marum foliis ſcriptitaſſe ex Plinio pro ri videtur *libro 13. capite 11.* Unde φοινι γράμματα Phænicιæ dicebantur literæ. φο enim Græcis palma eſt. quanquã Phœni illæ literæ non á Phænice ſed à Phœ cæa dictæ videri poterunt, quæ etſi à mul præſertim verò Matthiolo, nominũ ſimi tudine decepto confundũtur, dum cõmu ter perhibent, Phœnicem à Plinio Phœ cæam dici: eas tamen ex diametro diſt Melchior Guilandinus *in ſuo de papyro tract* ex effectu & contraria ipſarum vi probat: quidem Phœnicæa trita ex vino pota præc rè menſes cieat, quos fluentes Phœnix ſt nuè etiam ſupprimat, ſi Dioſcoridi credin Proinde apud Plinium in *Palmarum* locu vocem M*alvarum* ſubſtituendam cenſet: ſenſus ſit, in Malvarum foliis primò ſcrip tatum fuiſſe. Cur non ergò & in palmaru foliis? Eius verò varias rationes ibi recen tum quod apud neminem Varrone (que Plinius citat) antiquiorem compererit, p marum folia ad uſum ſcribendi aliquan accomodata fuiſſe: tum quòd vel Sueton teſte natura aſperiora durioraq; ſint, quã ut commodè in eum uſum recipi quean

Phœniciæ literæ.

Plinius emendatus.

In Palmarum foliis ſcriptum olim an fuerit?

tu

n quod arundinea passim obvia subrogari
stabat: tum quod Malvarum folia recti-
pponantur arborum libris, quàm folia
marum, quæ & ipsæ arbores sunt: tum
od Cinna antiquus poëta, cuius Catullus
Servius meminêre, in Malvarum foliis
ptitatum indicet iis versib. qui ab Isido-
referuntur *lib. 6. Etymol. cap. 12.*

Cinna poëta.

Hæc tibi Areteis multum invigilata lucernis
Carmina, queis ignes novimus aëreos,
Lævis in aridulo malvæ descripta libello,
Prusiaca vexi munera navicula.

suspicari liceat, huc respexisse Pythago-
a, qui μαλάχης, id est, Malvæ folium
ctissimum esse dicebat, ut refert Aelianus
o. 4. de varia histor. cap. 17. Cæterum Para-
udam sive Palmatam vestem illam Auctor
ster purpuream fuisse autumat. Idq; non
scurè probari videtur *ex l. temperent 4. C. de
stib. holober. lib. 11.* Purpurata quippe vestis,
namentum fuit regium, & Maiestatis in-
ne; hoc rubicundo colore insinuans san-
inis imperium, & necis inferendæ pote-
tem. Quo fortassis sensu Horatius Ty-
nnos appellat purpureos. *1. Od. 35.*

Paragauda & palmata cur purpurea.

Tyranni purpurei.

Purpurei metuunt Tyranni,
Injurioso ne pede proruas
Stantem columnam.——

ob hanc Majestatem Deus haud dubiè

Sacerdotis vestis purpurea.

Sacerdotis vestem fieri jussit purpureã *Ex*

Item Christi.

39. Sed & unicus salutis nostræ instaurat Christus, cum à profligatis militibus per l dibrium Rex salutaretur, purpurea veste i dutus fuisse legitur. ut rectè Lactantius pu puram insingne regiæ dignitatis assumtæ f isse scribat *lib. 4. de vera sapient. cap. 7.* Iuven

Purpureæ tincturæ origo.

autem hoc lanæ purpurâ inficiendæ Iuli Pollux non tam ad Hetruscos, quam ad T rios refert: dum ab Hercule primum, La hoc colore intinctam affirmat, canis adm nitione, qui Purpuras in litore maris cu edisset, labra purpurarum cruore intinc habuerit. quibus adde, quæ de Purpura, *sup cap. 1.* à me copiosius dicta sunt.

Constantius.

Constantii Principis jmago) Sic eni Ausonius in Panegyrico Gratianum loqu tem introducit: Palmatam tibi misi: in q Divus Constantius parens noster intext est. Posteà subdit: Geminum in uno habi radiat nomẽ Augusti. Constantius in arg mento vestis intexitur: Gratianus in mun ris honore sentitur.

Uxores fulgent honore mari. l.

Imperatrices simili veste inducbantu Splendent enim honore mariti Uxores *l. fœ minæ 8. ff. de Senator, l. mulieres. 13. C. de digni lib. 12.* Et cum duo sint in carne una *c. debitu Ex. de bigam. can. admonere. 33. q. 2.* sociiq; d vini & humani juris dicantur. *l. adversus C.*

a. expil. hæredit. l. 1. ff. de rit. nupt. l. 1. Rerum tar. l. 1. § si vir. ff. ad SC. Syllan: indignum existimavit, Marito in altissimo digni- s gradu constituto, Uxoris dignita- pariter non concrescere. *l. si liberam. C. Nupt.* præsertim cum nihil tam huma- n sit, quam fortuitis casibus, prospe- vel adversis conjugis participem Con- em fieri. *l. si cum dotem § si maritus. ff. solut. rim. Vvesenb. cons. 43. n. 148.* Quo ut quamvis Augusta Legibus soluta n sit, sed ut reliquum hominum ge- iis obstringatur, cessantibus quippe ugusta rationibus, quæ tantam dederũt ncipi auctoritatem, condendę præsertim is; quæ in solo principe locũ habet. *l. fin. le LL.* aliis autem omnibus denegata est, lieribus maximè quæ Legibus cõdendis quidem interesse possunt *l. 1. ff d. tit. Johã. as. lib. 2. Miscellan. c. 25. n. 6.* Prin- s tamen eadem illi privilegia tribuat, e & ipse habet. *l. princeps. ff. de Legib. l. fiscus. 1. de jure fisci.* Unde quemadmodũ prin- s ab omniũ vectigalium præstatione im- s est *l. licitatio. § fin. ff. de public.* & donatio a procedens, vel in eã collata insinuatio- nõ eget. *l. sancim, cũ Auth. seq. C. de dona.* & a inter Augustum & Augustam donatio tante matrimonio, rata est. *l. donatiõ, quas*

Augusta Legibus non soluta.

Principis tamẽ privilegiis quibusdam gaudet.

Divus.C.de donat. int. vir, & vxor. ac q̃bus d
nantur cubicularii principis privilegiis; d
nati quoq; intelligi debent, qui apud Aug
ſtam eodem munere fungũtur. *l. cubicular*
3. C. de præpos. ſacr. cubicul. lib. 12. Ioh. Coras.
2. Miſcellan. cap. 25. n. 8. quibus adde, q
Lucas de penna ſcripſit *ad l. Mulieres. 13. C*
dignitat. lib. 12.

Palla.

Ac inſuper veſte longa induebant
quam Pallam dicebant) Palla Varroni in
dicitur, quòd palàm & foris exſtet, ad ve
gia usq; demiſſa. Prælongã eam fuiſſe V
gilius innuit *lib. 11. Æneid.*

—— pro crinali auro, pro longæ tegmine pal
Tygridis exſuviæ per dorſum à vertice pend

Pallam trahere.

Hinc *pallam trahere* eidem Varroni dicun
Citharœdi, qui ſpacioſam veſtem longo
mate terram verrentem gerere ſolebãt. T
neb. lib. 30. cap. 9. Etſi autem hæc Citharœ
etiam quandoq; in uſu fuit: propriam ta
fœminarum fuiſſe teſtatur Nonius *cap.*
ubi Pallam honeſtæ mulieris veſtiment
eſſe adſerit, hoc eſt, tunicæ pallium.
gemmas in ordinem adfixas fuiſſe Iſido
ſcribit. Ideoq; & pallam dictam ἀπὸ τοῦ π

Palla notatio.

λειν, id eſt à nobilitate, quæ eſt circa fin
hujusmodi indumenti: ſive quod rugis
brantibus ſinuata criſpetur. *lib. 19. cap. 25*
Similiter Ulpianus inter muliebria veſti

ta et

etiam pallam enumerat *in l. vestis 23. § mundbria. ff. de auro & arg. legat.* Ibi enim pro *pal.* , pallæ legendum putat P. Faber *lib. 1. semestr. cap. 15.* Idem quoq; Ulpianus inter undum & Ornatũ muliebrem distinguit *l. argumento. 25. § ornamenta. d. t.* quòd hoc ulier ornetur ; illo verò mundior fiat. Po- t autem, inquit, Mulier esse munda, quæ nen ornata non sit: ut solet contingere in , quæ se emundaverint lotæ in balneo, q; se ornaverint. & contrà, est aliqua ex nno statim ornata, nec tamen commun- ta. Sed an Mundus atq; ornamenta illa, æ corporis ornandi causa parata à Marito bet Uxor, præcipua Uxoris fiant; an verò Iariti defuncti hæredibus repeti possint? ritò dubites. Et quidem, si vivente ad- c marito revocata ea non fuerint: credi- rim, Mulieri ea cedere: quandoquidem n solum, quæ Maritus Uxoris gratiâ eme- , aut quovis modo comparârit; sed & æ eidem donaverit, morte confirmari tè dicantur, si expressè non fuerint revo- a. *l. cum his status. § 1. de donat. int. vir. & or. l. sequens quæstio. 68. ff. de legat. 2. Luc. penna in l. mulieres 9. C. de incol. & ubi quis nic. hab. vid. lib. 10.* Idq; beneficio affectio- & pietatis, quam Mariti debent Uxori- s. *l. Uxorem 41. de legat. 3.* Quod si Sacer-

Mundi & ornatus muliebris distinctio.

Mundum & ornamenta an Mulier habeat præcipua.

dotibus convenire dicitur Dei templun
cui ſcilicet deſponſati ſunt, honore congru
ornare, ut cultu aula Dei reſplendeat: *ca*
pulchra. 86. diſt. non abſurdum erit dictu, i
ſis etiam Uxoribus de cultu & ornamenti
Marito eſſe proſpiciendum. Siquidem q
Uxorem ornat, ipſum ſe ornare; & qui ha
diligit, ſemet diligere dicitur, *ad Ephes.*
Itaq; ſi maritus Uxori pecuniam in ungue
ta dederit, ut his ea cultior fieret: vix eſt,
ullam eius repetitionem habeat *l. quod aut*
7. § 1. de donat. int. vir. & uxor. Unde & m
trimonialia ornamenta ipſis Mulieribu
lege conceſſa eſſe legimus *l. nulli liceat. C N*
li licere in fren. lib. 11. Qua tamen in re p
cuit Bartoli & ſequacium opinio, inter
namenta, ſive Iocalia, ut vocant, magni
parvi precii diſtinguentium. ut hæc quid
Uxori cedant; illa non item. *Bart. in l.*
§ 1. n. 3. v. tertio opinio. ff. Solut. matrim. quip
cum hæc quidem in cotidianum uſum Ux
ri donata; illa verò non tam Uxoris, qu
mariti contemplatione, ut ipſius hono
gratia cultior & ornatior incedat fœmi
atq; ita Utenda duntaxat data cenſeant
Ioh. Sichard. in l. cum te. 9. C. de donat. ante
ptias. quod enim tradentis gratia datur, n
tam donationem ſapit, quàm commodat
l. ſi ut certò. 5. § interdum planè. ff. Comm

Temperamentum.

A

tq; ab hac sententia in praxi nequaquam
scedendum esse Iul. Clarus monet, hoc
æsertim tempore, quo infelices Mariti
bsequentes Uxorum ambitioni, plus ex-
ndunt in earum ornamentis, quàm pro
ote recipiant. *Clar. lib. 4. sententiar.* § *Dona-*
. quæst. 10. v. successivè. Sed quæ pretiosæ
cantur vestes aut ornamenta, id sapiens
dex pro personarum conditione & quali-
te rectè considerabit. *Iac. Menochius de*
rbitrar. Iudic. quæstion. lib. 2. cent. 3. casu 218.
: quoniam fœminas & imbecillitas men-
, & graviorum operum negata affectatio
nne studium ad curiosiorem sui cultum
ortatur conferre, ut Valer. Maximus scri-
um reliquit *lib. 9. cap. 1.* Ideò ruenti ha-
m luxuriæ in ipso mox introitu obsisten-
m. Cæteroquin futurum, ut insoliti si-
insolentis cætus pertinax studium quo-
liè aliquid novitatis sumtuosius sit adje-
urum. Quocircà solis Maritis permissæ
nt fœminæ ornari, secundum veniam,
n secundum Imperium. Sic enim habet
non: Fucari pigmentis, quò vel rubi-
ndior, vel candidior appareat, adulteri-
fallacia est: qua non dubito etiam ipsos
aritos se nolle decipi: quibus solis permit-
ıdæ sunt fæminæ ornari, secundum veni-
, non secundum imperium. Nam ve-

Vestium pretiositas in judicis arbitrio.

Mulieres circa cultum curiosæ.

rus ornatus, maximè Christianorum &
Christianarum non tantum nullus fucu
mendax; verùm ne auri quidem vestisc
sed mores boni sunt. Execranda auten
superstitio ligaturarum(in quibus etiam in
aures virorum, in summis ex ima parte au
riculis suspensæ deputantur) non ad placen
dum hominibus; sed ad serviendum Dæmo
nibus adhibetur. *can. fucari. dist. 85.* Adh
benda igitur est mundicia, ut Cicero dic
bat, non odiosa, neq; exquisita nimis:
non quærantur colores fictitii, aut fuca
Nam ut gravis est Innocentii exhortatio
Absit, ut alterius color comparabilis sit n
tivo. quinimò cum facies adulterino colo
fucatur, os abominabili fœtore corrump
tur. Unde vanitas, omnis homo viven
quid enim vanius, quám crines pecter
planare cæsariem, tingere genas, unge
faciem, producere supercilia? quandoq
dem fallax sit gloria, & vana sit pulchritud
Omnis caro fœnum, & omnis gloria ej
quasi flos agri. Sed ad hanc tamen lux
riam ardere & insanire studia matronar
Hieronymus ad Demetriadem conque
tur. Et in vita B. Marcellæ ita de Roma
matronis disserit: Illæ solent purpurisso
cerussa ora depingere, sericis nitere ve
bus, splendere gemmis, aurum portare c
vicib

icibus, & auribus perforatis rubri maris
reciosissima grana suspendere, fragrare
nuſco mure, maritos ita plangere, ut tan-
em dominatu eorum se caruisse lætentur.
De hisce inauribus loquitur Seneca, cum *Inaures.*
ujusdam locupletis domus censum auribus
estari scribit *in lib. De vita beata. Et lib. 7.*
ap. 9. de Beneficiis, in sericarum vestium *Sericarum vestium tenuitas.*
ubtilitatem tenerrimam ita invehitur: Vi-
eo sericas vestes, si vestes vocandæ sunt, in
uibus nihil, quo defendi aut corpus, aut
udor deniq; possit, quibus sumtis mulier
arum liquidò nudam se non esse jurabit.
Hæc ingenti summa ab ignotis etiam ad
ommercium accersuntur, ut matronæ no-
ræ ne adulteris quidem plus sui in cubicu-
o, quàm in publico ostendant. Intelligit
imirum sericas illas vestes, in Côo insula è
o subtilissimo, tenuissimo ac delicatissimo
xtas, ut instar vitri pellucerent, atq; ita
orporis partes sub aspectum facilè subiice-
nt. Hinc Horatius *lib. 1. Satyr. 2.* Cois ait,
oc est, tenuissimis illis in vestibus

——penè videre est
Vt nudam, ne crure malo, ne sit pede turpi:
Metiri possis oculis latus. An tibi mavis
Insidias fieri, preciumq; avellier antè,
Quàm mercem ostendi?

deq; Varro, vestes illas, vitreas appellat to-

gas, id eſt, oculatas vel ocellatas. Suida
tuniculas interlucentes dicit, & viſu facil
penetrabiles. Cujusmodi ornamenta Eſaia
cap.3. Mulierum impudicarum eſſe innui
At Chriſtianarum mulierum verus ornatu
graphicè à Tertulliano ita deſcribitur, libr
de Cultu fœminar. Prodite vos jam med
camentis & ornamentis exſtructæ Apoſt
lorum, ſumentes de ſimplicitate candorem
de pudicitia ruborem, depictæ oculos v
recundia, & Spiritus taciturnitate, inſeren
tes in aures ſermonem Dei, annectent
cervicibus jugum Chriſti. Caput mari
ſubiicite, & ſatis ornatæ eritis. Manus lan
occupate, pedes domi figite, & plusquà
in auro placebunt. Veſtite vos ſerico pr
bitatis, byſſino ſanctitatis, purpurâ pudi
tiæ Taliter pigmentatæ, Deum habebi
amatorem. Planè Muliebribus veſtiment
virum ſine vituperio uti non poſſe, n
tantum Ulpianus prodidit *l. veſtis. § 1. ff.*
auro & arg. leg, Sed & divina ſanctione id i
hibitum legimus *Deuteron. 22.* Non indu
tur Mulier, inquit Dominus, veſte viri
nec vir utetur veſte fœminea. Abomina
lis enim eſt apud Deum, qui facit hoc.
in Gangrenſi concilio, Mulier anathem
te feritur, quæ virilibus utitur veſtimen
can. ſi qua mulier. 30. diſt. Unde nota

Verus Mulierum ornatus.

Muliebri veſte vir non utatur: & contrà.

...it C. Caligula, quod inverecundissimè muliebres stolas induceretur, concinnaretq; capillos anulis & cincinnis, aliaq; multa faceret, quæ ad ornatum cultumq; muliebrem pertinerent. *Sueton. in Caligula.* Cumq; talis esset, audebat nihilominus aliis fœmineos cultus exprobare. *Ioseph. lib. 19. Antiquit. Iudaic.* Scelestorum hominum more, qui quo callidius sua tegant facinora; vitiorum, quibus ipsi scatent, acerrimi sunt reprehensores: & plerunq; ut Cicero dicebat *Philipp.* Severitate judiciorum, vitæ sordes eluere tentant. *Ioh. Corasius Epistol. quæstion. cap. 24.* Intelligebat nimirum principem veluti speculum esse publicum, in quod adversum vulgus prospiciat. Ideoq; prorsus nitidum & tersum id esse debere, ut integram viri optimi & circumspecti perfectè reddat imaginem. *Steph. Forcat. lib. 3. de Gallor. Imper. & Philosoph.* Unde non dissimili mollitie amictus muliebris & delicati Sulpitium Gallum notavit P. Africanus Pauli F. quòd manuleata tunica & ad pedes usq; promissa uteretur. Qui in conviviis, inquit, ado- » lescentulus cum amatore, cum chirodota » tunica inferior accubuerit: qui non modò » vinosus, sed virosus quoq; sit: Eumne quis- » quam dubitet, quin idem fecerit, quod Ci- » nædi facere solent? ut Gellius refert *lib. 7.*

Caligula.

Princeps instar speculi.

Sulpitius à Scipione notatus.

Viri molles mulierum vestes usurpantes.

cap. 12. Pertenues certè vestes illas, qua[illegible] Coas nominari diximus, Plinius conqueri[illegible] tur, non puduisse etiam viros usurpare, le[illegible] vitatem propter æstivam : intantum à lori[illegible] ca gerenda discessere mores, ut oneri sin[illegible] etiam vestes. *Plin. lib. 11. cap. 23.*

Euclides, muliebri veste utens.

Longè autem dissimile fuit Euclidis Socra[illegible] tici institutum; qui cotidiè sub noctem pri[illegible] usquàm advesperasceret, è domo sua Mega[illegible] ris Athenas ad Socratem audiendum com[illegible] meabat, tunica longa muliebri indutus, [illegible] pallio versicolore amictus, & caput & or[illegible] velatus, ut vel noctis aliquo tempore con[illegible] siliorum sermonumq; ejus fieret particep[illegible] Rursusq; sub lucem millia passuum amplit[illegible] viginti, eadem veste tectus redibat: quon[illegible] am decreto Attico cautum fuerat, ut qu[illegible] Megaris civis esset, si intulisse Athenas pe[illegible] dem prehensus esset, ea res ei homini cap[illegible] talis esset. *Gelius lib. 6. Noct. Atticar. cap. 1*[illegible]

Agnodice, veste virili.

A quo non multum discrepat Agnodice il[illegible] Attica, quæ Hierophilo medico se in disc[illegible] plinam dedit, sexum mutans. Nam cu[illegible] edixissent Athenienses, Ne servus, ne[illegible] mulier medicinam disceret, aut faceret: Ag[illegible] nodice autem, postquam sedulò & multu[illegible] profecisset studiis, mulieres ægras clam cu[illegible] raret, sexum illis detegens suum: Evenit, [illegible] Medici (juxta Hesiodi proverbium) med[illegible]

nvidentes, Agnodicen tanquam Juve-
n glabrum & imberbem corruptorem
mularent coram Areopagitis. A qui-
s propè fuit, ut damnaretur Agnodice,
i suum sexum & alienam calumniam pa-
ecisset, & caussa cognita obtinuisset, ut
osterum ingenuæ fœminæ aliis impunè
dicarentur. *Iul. Hygin. Augusti libertus*
l. cap. 174. Iam quid dicam de rara utiq;
uditu jucunda versutia, famæ & scripto-
n testimonio jam pridem ventilata Io-
nnis VII. Pontificis Rom.? Is Anglicus
gnomento, sed revera & domo Magunti-
s, sexum mentitus in adolescentia Athe-
s profectus est unà cum docto viro: cui
mina pro mercede disciplinæ pudicitiam
mutasse putatur, ac brevi perfecisse, ut
tiquo Urbis splendori jam cladibus infus-
o, doctrinæ excellentia responderit: Ita
Romam reversa omnium in se oculos
nverterit, præsertim sacrarum literarum
ticia & explanatione: quæ non parum ei
ofuit, ut Leone IIII. defuncto, pro Mare
bita ex ingenio, cultu, & vestitu, Ponti-
creareretur, anno Christi 583. *Platina in Io-*
nne. VII. Qui sanè dolus & versutia lau-
nda fortassis fuerat, nisi malè desiisset, ipso
licet Pontifice, post adeptum Pontifica-
honorem biennio, mense uno, & die-

Ioh. VII. Pont. Rom.

Mulier Papa.

bus quatuor elapsis, puerperii seu abort
doloribus, qualis esset, revelante, & mor
ente. Inde factum aiunt, ut nemini lice
esse Pontifici Romæ, priusquam in Later
nensi Basilica sex⁹ fides explorata fuerit; v
ad hoc, ut se hominem sacer Pontifex m
minerit pro castimonia adversus naturæ st
mulos luctatarum. Quanquam autem d
audaci illo & plusquam muliebri facinor
concors est multorum satis Auctorum tra
ditio, ne ipsis quidem id inficiantibus Pon
tificiis: non desunt tamen, qui hos quada
tenus excusare fuerint conati. Inter quo
miror, ipsum etiam Stephanum Forcatu
lum, Iureconsultum sanè, ut & Historicum
ac Philologum eximium, reperiri. Is enim
lib. 7. de Gallorum Imper. & Philosoph. Iohann
isti accidere fortè potuisse suspicatur, ut se-
xum mutarit: quemadmodum aliquibus
cum mulieribus tum viris obtigisse ex Livio,
Plinio, & Ausonio probat. quibus & effœ-
minantem Salmacis undam poterat addere,
ut est apud Ovidium. Subjungit posteà,
Lothi Uxorem in salem versam, nec oblitum
Deum mira facere: quippe, qui fœminis
quibusdam Spiritus viriles, imò divinos po-
tius incluserit. Quæ qualia sint, sapiens æsti-
mabit Lector. Ipse quidem, qui ea partim
fabulosa, partim vera quidem, sed ad rem
minus

Pontificis puerperium excusatum.

inus accommodata, atque insuper etiam
io, de Dei potentia ad voluntatem ipsius
uemadmodum & à singularibus exemplis
uibusdam temerè & indistinctè argumen-
ndum non esse; tanti facienda non arbi-
or, ut eorum sua alioquin sponte corru-
ntium refutationi pluribꝰ sit insistendum.

Meretrices ab honestis mulieribus habitu distinctæ.

Sed quoniam circa vestes etiamnum occu-
amur, nequaquam silentio prætereundum
idetur, quod in benè constitutis Rebuspu-
licis semper impudicæ mulieres habitu &
rnamentis distinctæ fuerint à Matronis, &
iis honestis fœminis. Ideoq́, inter matro-
as atq; prostibula nullum esse discrimen in
abitu, Tertullianus conqueritur *in Apolo-
tico.* Nec obscure id ex *l. Mima. 5. C. de
piscop. audient.* colligitur, ut ab Interpreti-
us ibi est adnotatum. Fuit autem Meretri-
ia vestis apud Athenienses florida, hoc est,
t Suidas opinatur, varia aut ornata & niti-
a. Apud Romanos impudicæ mulieres
lavo crine, veste variegata, eaq; subductio-
e à cæteris mulieribus discriminabantur.
Hiero. in Helvidium. Thamar quoq; à Juda
pro meretrice ex habitu dijudicata est. *Ge-
nes. 38.* Id quod Tertullianus *de Cultu fœmi-
nar.* ita explicat: Thamar illa, inquit, quia
se expinxerat & ornaverat, idcirco Iudæ
suspicioni visa est quæstui sedere; adeò quia

& quo illo?

ſub velamento latebat habitus qualita
quæſtuariam mentiente, & fecit ut quæſtu
riam & voluit, & compellavit, & pactus e
Et mox: Cur non mores meos habitus pr
nunciat, ne ſpiritus per aures ab impude
tia vulneretur? Liceat videri pudicam: cer
impudicam non licet. Sapienter itaq;
" ICto pronunciatum legimus: Si quis virg
" nes appellaſſet, hoc eſt, blāda oratione pud
" citiam earum attentaſſet; Si quidem mer
" tricia veſte fœminę, non matrum famili
rum veſtitæ fuiſſent; minus hoc caſu peccar
atq; adeò ceſſare Injuriarum actionem.
*item apud Labeonem. 15. § ſi quis virgines. ff. d
Injur.* Nec enim contemnit pudicitiæ Lege
qui eam quam impudicam ex habitu crede
bat, vel certè pudicam probabiliter ignora
bat, compellaverit: quandoquidem tali
quis judicari ſoleat, qualis extrinſecus vide
tur. *l. ſi ignorans. 50. ff. Locati.* & ſibi id impu
tare debeat mulier, quæ meretricia veſte fu
erit uſa. *arg. l. ſi mulier. 21. ff. quod met. cauſ*
ut rectè Quintilianus ſcripſiſſe videatur, Ju-
ſti erroris excuſatione crimen poſſe depre-
cari, qui in lupanari, cum aliena Uxore fu-
erit deprehenſus. Sed nec habitu tan-
tum; verum etiam loco & habitatione Me-
retrices ab honeſtis Mulieribus olim jure
fuerunt ſeparatæ: ne ſcilicet Meretricū tur-

Item loco & habitatione.

pitudo

udo pudicitiam probarum inficeret: ne-
illarum contagio in castas serperet. Re-
è enim Hermione apud Euripidem *in An-
omach.* ita conqueritur:

Malarum mulierum me consuetudo perdidit,
Quæ me verbis captantes, hujusmodi inspira-
verunt sermones.

rursum:

Sed nunquam, nunquam (nec enim semel
dico)
Oportet mente præditos, quibus est Uxor
Domi, pati ad eas commeare sæpè
Mulieres. Ipsæ enim sunt malorum artifices
& præceptrices.
Qarum illa quidem lucrum captans, violat
thorum:
Hæc autem repudiata alias secum corrumpi
desiderat.

Quo fit, ut è vicinia expelli, & in Lupanaria elegari debeant Meretrices. *Luc. de Penna in si qua in publicis. 4. C. de specta. lib. 11.* imò ipsi a Urbe ac civitate exterminari, non secus tq; Lenones ipsi: quos tanquam pestiferos & communes castitatis vastatores extra Civitatem ferri Iustinanus seriò mandavit. *Auth. de Lenonib. § sancimus.* quandoquidem norum, ut & Meretricum, non aliter atq; cloacarum purgatio ad salubritatem civitatum & tutelam pertinet: cum econtrà cœlum pestilens minentur earum immundi-

Meretrices è vicinia expellendæ.

Cloacis comparatæ.

tiæ. *l. 1. § curavit. ff. de Cloacis.* Hoc amplit etiam locator nondum finito location tempore inquilinum ex ædibus poterit e pellere, si meretricem hic induxerit: siqu dem malè hoc casu in ædibus conductis ve sari dicatur *arg. l. æde. C. Locati.* Quod M nochius verum arbitratur, inspecta quide vicini, non etiam persona locatoris, qui in quilini conditionem scivit. *Menoch. lib. de Arbitr. Iudic. quæst. lib. 2. casu 78. n. 9. & 1* Quid enim, si schoraris fuerit ædium con ductor? Et ob hoc, quod Meretricem i conclavi habuerit, eum expelli posse neg Bolognetus *in Auth. Habita. C. Ne fil. pro pa tre.* Præcogitare enim Locator debuerat Scholares luxuriosos esse, & naturâ suâ affe ctare Mulieres. *Bald. in l. desiderium. C. De positi.* quandoquidem contractus intelligan tur secundum qualitates personarum. *l. ple num. § Equitii. ff. de Usu & habit.* Unde f fœminæ alicujus domum Scholaris fre quentârit, Meretricem eam præsumi Bal dus putavit, pro Italorum & gentis suæ ge nio atq; ingenio ita fortassis concludens *in l. neq; natales. C. Unde legitimi.* Cum non sit ve risimile, quod dicat *Pater noster.* Quò per tinet illud à glossa usurpatum *in l. si verò non remunerandi. § si tibi. ff. Mandati.*

Scholares Mulieres affectant.

A Iuvene & cupido credatur reddita virgo?

Sed

Clericus mulierem amplexans

ed hanc tamen præsumtionem cessare pu-nt in Clerico Mulierem amplexante. Id nim benedictionis gratia fieri, glossa inter-retatur *in can. absit. 11. q. 3.* Ridiculè: cum aud sciam, utrùm hoc hominum genere uidquam soleat esse luxuriosius dicam, an bidinosius? & ipsemet etiam Canon cum omplexum, tum confabulationem clerici deteriorem interpretetur partem. *can. nec qua. 27. q. 1.* & in tantum incontinentiæ tio quosdam clericorum laborare fatea-r. *c. Clericorum. Ex. de vita & honest. cleric.* vix à matre, amita, aut sorore ita sibi mperare possint, quin & in illis scelus per-etratum reperiatur. *c. 1. Ex. de cohabit cleric. mulier.* Ut rectè dixerit Angelus: Ab ista lericorum benedictione libera nos Domi-e. *in tract. Malefic. in verb. Che mi hai adulte-to la mia donna. Alciatus in c. cum non ab ho-ine. Ex. de judiciis. n. 25. circ. fin.*

Clericorum incontinentia.

Lupanaria apud Romanos.

Negari tamen non potest, antiquissimo, d depravato more Romanorũ prostibula lupanaria permissa fuisse, ut innuit Ta-tus, ita *in Annalib.* scribens: Vistilia, fami-a prætoria genita licentiam stupri apud ediles vulgaverat, more inter veteres re-epto: qui satis pœnarum adversus impudi-s, in ipsa professione credebant flagitii. Et icero *pro M. Cælio.* Verum, inquit, si quis

est, qui etiam meretriciis amoribus interd
ctum Iuventuti putet, est ille quidem val
severus &c. Quocircà Ulpianus tradit, E
iam in prædiis multorum honestorum vir
rum lupanaria exerceri. *l. ancillarum 27. ff.*
hæredit. petit. Suetonius etiam narrat,
Cæsarem Caligulam, illud humani gene
portentum, vectigal ex capturis prostitut
rum accepisse, quantùm uno concubi
quæq; mereret: additumq; ad caput Legis,
tenerentur publico, & qui meretricium
& qui lenocinium fecissent. *in Caligul. cap.*
Et paulò post *cap. 41.* de eodē ita scribit:
ne quod non manubiarum genus experir
lupanar in palatio constituit: distinctisq;
instructis pro loci dignitate cōpluribus c
lis, in quib' matronę ingenuiq; starent; mi
circum fora & basilicas Nomenclatores
invitandas in libidinem Juvenes senesq
præbita advenientibus pecunia fœnebr
appositiq; qui nomina palâm subnotaren
quasi adjuvantium Cæsaris reditus. Om
to coitus certamina, ab ipsa etiam Augu
Messalina, Claudii Cæsaris Uxore institut
quæ regium putabat in eo vincere. I
» hac enim Plinius *lib. 10. cap. 36.* ita scribit: M
» salina Claudii Cæsaris conjunx, hoc reg
» lem existimans palmam, elegit in id cert
» men nobilissimam è prostitutis ancilla
merc

C. Caligula.

Messalina Augusta.

nercenariæ ſtipis, eamq́; die ac nocte ſupe-
avit quinto ac viceſimo concubitu. Piget
tiam referre, Romanos rerum dominos,
llum gentium victorem populum, & toti-
s dominatorem orbis, cui fœdera, leges &
acra exteris dare nationibus imperium fuit,
loralia ſacra, in Florę nobilis illius ſcorti *Floralia.*
onorem inſtituere non erubuiſſe: In quib'
œminas, quæ vulgato corpore quæſtum fa-
ebant, neceſſum erat denudari, & puden-
is obſcœnisq́; invelatis, per luxum & laſ-
viam currere, & impudicos jocos agere.
uibus etiam (ô tempora, ô mores!) Aedi-
s cicer, fabas & miſſilia plebi ſpargere aſ-
uêrant, leporesq; & capreas, aliaq́; mitia
nimalia ludis admittere, quos in vico pa-
itio aut proximo celebrabant: noctuq́;
ccenſis facibus cum multa obſcœnitate
erborum per Urbem vadere, & ad tubæ ſo-
itum convenire ſolebant: ut Alexander ab
lexandro retulit *lib. 6. Genial. dier. cap. 8.*
lora autem illa, cum magnas opes ex arte *Flora meretrix.*
eretricia quæſiviſſet, Populum Rom. ſcri-
ſerat hæredem, certamq́; pecuniam reli-
uerat, cujus ex annuo fœnore ſuus natalis
ies celebraretur, editione ludorum, quos
ut dixi) *Florales ſive Floralia* appellabant.
Quod quia Senatui flagitioſum videbatur,
ipſo nomine argumentum ſumi placuit,

atq; ut pudendæ rei quædam dignitas adderetur, Floram finxerunt esse Deam, quæ floribus præesset; eamq; oportere placari, ut fruges cum arboribus, aut vitibus benè prospereq; florescerent: ut ex Lactantio refert Lilius Gyrald. *Histor. Deor. Syntagm. 1.* & historiam hanc copiosius explicat Valerius Maximus *lib. 2.* Floralia autem ista quarto Calend. Maij celebrabãtur, & Calendis ipsis. Unde institutum adhuc viget ubiq; ferè gentium, ut eo Calendarũ die florib⁹ & frondibus Majumas celebrent. Nam, ut Suidas auctor est, Majuma erat festivitas quædam quæ Romæ Majo mense fiebat. Romani enim Hostiam maritimam Urbem adeuntes, inter aquas voluptatibus & deliciis vacabãt, atq; alii alios in marinas aquas coniicientes invicem se invadebant. Quæ solennitas postea sublata fuit propter elationem provincialiũ, ut ait gl. *in l. un. C. de Majuma. lib. 1.* quo quidem in loco Impp. Arcadi⁹ & Honorius statuunt, ut ipsis provincialib⁹ Majumæ læticia reddatur: ita tamẽ, ut servetur honestas, & verecũdia castis morib⁹ perseveret.

Flora, Dea.

Floralia quando celebrata.

Majuma.

Honestas in ludis servanda.

Neq; enim ita generati à natura sumus, ut ad ludum & ocium facti esse videamur: Sed ad severitatem potius, & ad quæcunq; studia graviora atq; majora. Ludo autem & joco uti quidem illo licet, Sed sicut somno

& qui-

æ quietibus cæteris, tum cum gravibus ſe-
iisq; rebus ſatis fecerimus. Ipſumq; genus
ocandi non profuſum, nec immodeſtum
ed ingenuum & facetum eſſe debet. Ut
nim pueris non omnem ludendi licentiam
lamus; ſed eam, quæ ab honeſtis actioni-
ous non ſit aliena; Sic in ipſo joco aliquid
robi ingenii lumen eluceat. quod Tulli-
ıs in Officiis pluribus proſequitur. Ac no-
iſſima eſt illa de Catone Hiſtoria. qui cum
heatrũ, in quo ludi in honorem Floræ Deę
meretricibus nudis celebrarentur, ingreſſ
iiſſet; ac Mulieres tanti viri gravitate & au-
oritate permotæ nudare ſe noluiſſent: mo-
itus fuit à Favonio, ut diſcederet. Id ipſum
iſertè tradit Seneca, *lib. 16. epiſt. 98.* ubi Ca-
one ſedente negatur popul⁹ permiſiſſe ſibi
oſtulare Florales jocos nudandarum mere-
ricum. Eodemq; reſpexit Martialis *lib. 1.*
pigram. dum in epiſtola libro illi præfixa ita
cribit: Epigrammata illis ſcribuntur, qui
olent ſpectare Florales. Non intret Ca-
o theatrum noſtrum: aut, ſi intraverit,
pectet. Hinc illi hoc natum Epigramma:

Noſſes jocoſæ dulce cum ſacrum Floræ.
Feſtosq; luſus, & licentiam vulgi:
Cur in theatrum, Cato ſevere, veniſti?
An ideò tantum veneras ut exires?

dem verò theatrum illud, idem & proſti-

Cato Floralia ſpectaturus.

bulũ Iſidorus putavit, eò quod poſt ludos exactos meretrices ibi proſternerentur. *lib. 18.* ut Tertullianus non absq; ratione eas tanquam publicæ libidinis hoſtias in ſcena proferri dicat. *lib. de ſpectacul. cap. 10.* Tanta porrò animorum inſipientia fuit, & tam præceps libido imperiti vulgi, ut omnes ferè mortales in templis coire, & nefandis libidinibus immiſceri, ac pudendis genitalibus ſacrum facere, quòd procreationis ſeminarium forent, nefas non putarent: ita ut Britannis longo tempore mos inoleverit: Conjuges & Nurus nudas, & ſucco herbarum delibutas ad templa ducere, & ita ſupplicare, ac captivorum ſanguine Diis litare: Et Corinthi ſuper mille proſtitutas in templo Veneris adſiduò degere, & inflammata libidine quæſtui meretricio operam dare, & veluti ſacrorum miniſtras Deæ famulari, quemadmodum idem Alexander ſcriptum reliquit. *lib. 6. cap. ult.* Proſtitutas autem ſive Meretrices (quas Lucas de Penna inde dictas arbitratur, quod merendo terantur) eas intelligimus, quæ quæſtus cauſſa, vel etiam ſine quæſtu, paſſim, h. e. ſine delectu ſe proſtituunt. *l. palàm, 43. de rit. nuptiar.* vel ut Canon loquitur, quarum turpitudo publicè venalis eſt. *can. meretrices. 32. q. 4.* & quæ multorum libidini patent. *can. vidua. 34. diſtinct.* quod

Meretrix quæ dicatur

Iureconſulto.

quod Glossa ibi pro clericali forsan honesta-
te & sanctimonia, de ea ridiculè ac nugato- Gloss.
riè interpretatur, quæ plures, quàm 23000.
hominum; vel quæ 40. absq; tamen merce-
de admiserit. Honestius multò Abbas *in*
c. cum decorem. Ex. de vit. & honest. cleric. et- Abbas.
iam, quæ vel duos tantum, nec plures, quæ-
stus tamen causa admittit, Meretricem esse
existimat. Cujus tamen sententia, Ulpia-
ni auctoritate, qua ille nititur, disertè refu-
tatur. *d. l. palàm 43.* Item, ait Ulpianus, quæ
cum uno & altero se, pecunia accepta, com-
miscuit; non videtur palàm corpore quæ-
stum facere. Minus ergò defendi jure po-
terit Lucæ de Penna *in Constitut. Neapolitan.* Luca de Penna.
t. 43. lib. 3. sententia, existimantis vel eam
quoq; fœminam pro meretrice habendam,
quæ etiam unicum tantum, quæstus causa
admiserit. Idq; probari putat *per tex. in l.*
mariti. § quæsitum. ff. ad L. Iul. de adulter. qui
tamen textus in marito lenocinium com-
mittente, & quæstum ex hoc faciente loqui-
tur: quo casu sat est, vel semel quæstum ac-
cepisse. qua de re videatur Didac. Covarru-
vias *de Sponsal. & Matrim. part. 2. cap. 8. § 11. n.* Suida.
. Meretricem planè Suidas Græcis πόρνην
dictam putat, quòd coitũ vendat, vel quod
mentem excœcatam habeat. Non mirum
igitur, ipsamet excœcata cum sit, quod om-

nia amatoribus suis bona, prout Antisthenes dicebat, præter unam mentem atq; prudentiam comprecetur. Eo præterea esse ingenio Suidæ dicitur, ut Amatores, cum non habet, alliciat; eos, quos habet, abjiciat. Quinimò inter multos se dividit, ut nemo non aliquod signum familiaris animi ferat: quemadmodum Seneca scriptum reliquit *lib. 1. de Beneficiis. cap. 14.*

Magi Persarum.

In terram prociderunt.) Idem etiam Magos Persarum factitasse, sacra prodit pagina. Hi enim unicum salutis nostræ instauratorem Jesum Christum, Deum ac hominem, & Regem omnium Regum salutaturi non prociderunt tantum, sed & triplici munere cohonestarunt, offerentes illi, ut Juvencus ait,

Aurum, thus, myrrham, Regiq; Deoq;
Hominiq;.

Persæ non adeunt Regem absq; munere.

Est quippe hæc Persarum disciplina, ut nemo Regem absq; munere adire audeat: adeò ut Sinætas rusticus obviam factus Artaxerxi, cui cognomen Mnemon, metu legis aquam utraq; vola è Cyro flumine protinus haustã obtulerit, jucundissimus tenui officio, donoq; phiola aurea excepto: ut Aelianus *lib. 1. Var. Histor.* scriptum reliquit.

Belisarius Justiniani Dux.

A Belisario, generali Iustiniãi Duce.) Belisarium fortissimum Ducem, non ipsemet

net tantum Justinianus Imperator; sed &
istorici quam plurimi dignis virtute ipsius
audibus prædicarunt. Præterquam enim
quòd militaris disciplinæ peritissimus com-
mendatur; tanta quoq; comitate fuisse per-
hibetur, quanta dux ætatis illius nullus. Ex-
igit hic à Militibus severè abstinentiam, ut
ne ex humili quidem plebe pateretur viola-
ri quenquam, nec militaribus viis & arbo-
ribus fruges pomave decerpi. Sic enim de
eo scribit Suidas: Belisarius Dux corporis
tum pulchritudine, tum proceritate ac faciei
formositate facilè omnes superabat; facilem
& accessibilem unicuiq; se præbens allocu-
turo: adeò ut pauperi & inglorio cuiq; simi-
lis esset. Amor ejus in milites & agricolas
inexpugnabilis: in Milites quidem omniū
maxima sui temporis dona largiebatur (un-
de omnium mortalium in milites benefi-
centissimus fuisse eidem Suidæ dicitur: si qui-
dem eorum, qui infeliciter pugnaverant,
vulnera multis pecuniis solabatur: & qui
prosperè; eis armillas & torques præmia do-
nabat.) In agricolas tanta parcimonia ac
providentia utebatur, ut bellante Belisario,
nullum unquam violari contigerit. Ven-
debantur enim ab ipsis omnia venalia juxta
sententiam, segetibus verò florentibus dili-
genter cavebat, ne alicujus præteriens ju-

mentum eas depaſcerctur. Fructus aute
in arboribus maturos exſiſtentes nulli om
ninò tangere licebat. Taceo de ſingula
ipſius prudentia & fortitudine: cujus no
leve argumentum atq; exemplum fuerit
quòd octo circiter Græcorum millia, eju
ductu, ducenta ferè Gotthorum millia
Italiæ poſſeſſione propemodum dejecerun
quinimò Beliſarii magnitudine & laboribu
totam Africam à Vandalis recuperatam,
limites ipſius in antiquum ſtatum reducto
fuiſſe, ipſemet quoq; Juſtinianus fatetur i
egregia illa ad Beliſarium Militum magiſtr
per Orientem epiſtola, quæ habetur *in l.*
C. de Offic. præfecti Urbi. Prudentiæ quoc
ipſius & magnanimitatis non vulgare indi
cium eſt gravis illa, quantumvis brevis &
conciſa verbis epiſtola, quam ad Totilam
Gotthorum Regem de Urbe Roma everten
da cogitantem ſcripſit, ut eum á tam nefan
do conſilio averteret. Si hoc bello (in
" quit) victoria ad te declinabit, Romamq; de
" leveris; rem haud ſanè alienam, ſed tuam
" perditum ibis. Sin victus eris: ſervata Ur
" be, gratias immortales; deleta verò, huma
" nitatem nullā à victore expectare debes. Quā
" quidem epiſtolam refert Procopius, Toti-
lam ſæpè perlegiſſe, æquoq; animo ejus ad-
monitionem accepiſſe, & ab incepto diru-

Beliſarii ad Totilam epiſtola.

endæ

dæ Urbis opere destitisse. Talis tantusq́;
m esset Belisarius: constat tamen eum
st multas victorias & peractos triumphos,
itum tandem habuisse magnis plerunq;
ris, & optimè de Republ. meritis commu-
m. Ferunt enim, Eum Justiniani jussu,
ve Triboniani ejus Cancellarii, cujus pri-
a apud ipsum principem erat auctoritas,
lio & invidia, adde etiam, calumnia affe-
ati Imperii satellitio & stipatorib⁹ adem-
s mulctatum, & domi custodiri jussum,
usq; mortui opes fisco addictas. *Zonaras*
m. 3. Annal. in Iustinian. Alii scribunt, Eum
minibus privatum, & tam gravi tamq́;
iqua oppressum fortuna, tuguriolum si-
prope viam constitui fecisse, in quo reli-
ıum vitæ transigeret, victum quæritans,
hoc subinde prætereuntib⁹ dictitans: Da-
stipem Belisario, quem rerum prosperè
estarum magnitudo extulit, & nec error,
d livor, & inimicorum invidentia excœ-
avit. *Procopius & Crinitus de Honest. discipl.* Id
ımen nec credibile, nec tam generoso Du-
conveniens putat Stephanus Forcatulus,
t nimis humile: Sicut illud Oedipi nimis
erbum, qui in Tragœdia Senecæ

——attollit caput,
Cavisq́; lustrans orbibus cœli plagas,
Noctem experitur, quicquid effossis malè

Belisarii exitus.

Dependet oculis, rumpit, & victor Deos
Conclamat omnes.

Belisarius in suspitionem venit regni affectati.

Si quid verò est, quod colorem addat Justiniani Belisarium plectentis severitati, unum erit præcipuè, quod Vittige Gotthorum Rege superato, Urajas ejus ex sorore Nepos, calculis omnium electus, quantâ potuit modestia, repulit principatum. Similiter Theudibaldus Vitigothus, qui parere, quàm de summa rerum periclitari malerat, suasit ut Belisarium potius Regem, sicut victorem ferrent & amplecterentur. Cui Ravennæ agenti Legati protinus rem omnem detegunt, hortanturq; ne voluntarius servus magis, quàm Hesperiæ rex esse vel[it].
„ Tum ille ex tempore respondit, Nunqua[m]
„ se commissurum, ut vivente Justiniano R[ex]
„ appellaretur: ut ex Procopio, qui sub Belisario militaverat, Zonaras refert *lib. 3. Ann[al.]* *mihi fol. 95.* Id responsum malevoli apud Justinianum cavillati fuerunt scilicet, ac si ip[so] mortuo Belisarius haudquaquam regium munus recusaturus, atq; interim procliv[i]us mortem Justiniani captaturus esset, fest[i]natione regnandi: cum tamen etiam de pr[i]vatorum viventium hæreditatibus pactiones iniri, tanquam periculosi eventus plenissimam Leges non permittant *l. quidam. 29. ult. ff. de donat.* & ipsemet quoq; Justinianu[s]

probi[...]

hibeat *in l. ult. C. de pactis.* Suo itaq; experimento Belisarius, fallaciter vel certè incauloquutus docuit In linguæ manibus mortem sæpè versari: & nihil nimium cupere ex Chilonis Philosophi Lacedæmonii præcepto, partem esse sapientiæ non minimam, & secundis in rebus servare modum, nec efferre seipsum, futuræ sortis initium. *Steph. Forcat. lib. 3. de Gallor. Imper. & Philos.* Post Belisarium Exercitui præfectus fuit Narses, Eunuchus ille quidem, cæterum vir strenuus, & rei militaris probê gnarus, atq; iis, qui rerum potiebantur, familiaris, ut â Zonara commendatur. De hoc Narsete dictum legitur per jocum, Mirum videri, *Gallum contra Gallos* tũ vehementer belligerare: tracto scilicet joco à Gallis Cybeles sacerdotibus Eunuchis; qualis Narses ferebatur. Cybeles enim sacerdotes virilia sibi amputasse; & ob id Gallos atq; semiviros fuisse nuncupatos, passim ex poëtis constat. Sic enim Picus in Hymno ad virginem:

Mors in Linguæ manibus.

Narses.

Iocus in Narsetem.

Cybeles sacerdotes Galli.

> *Semiviri jam non ululata ad Dindyma Galli*
> *Nec Cybeles gemini coëũt ad frena Leones.*

De his ita Lactantius: Ab hoc, inquit, genere sacrorum, non minoris insaniæ judicanda sunt publica illa sacra: quorum alia sunt Matris Deûm; in quibus homines suis

ipſivirilibus litant. Amputato enim ſex
non viros ſe, nec fœminas faciunt. Quo
ſpexit Tibullus, cum ita cecinit:

Idææ currus ille ſequatur Opis,
Et ter centenas erroribus impleat Urbes,
Et ſecet ad Phrygios vilia membra mo

Id quod iisdem penè verbis expreſſit O
dius, cum ait:

Cadunt jactatis vilia membra comis.

Rectè, jactatis comis: quia capitis jactati
ne, & afflatu furoris bachabundi vaticir
bantur. Unde & à furore illo Cybele, c
ſemiviri iſti Galli inſerviebant, Enthea qu
doq; fuit appellata. Martialis:

Cum ſectus ululat matris Enthea Galli

Narſes.

Scripſit tamen Claudius Coteræus *lib. 1.*
Iure milit. cap. 13. Narſetem non tam E
nuchum, quàm Spadonem fuiſſe. Poſ

Spado militare poteſt.

autem Spadonem militare, dubium non e
cum & matrimonium poſſit contrahere *l.*
ſerva. 39. § fin. ff. de jur. dot. & matrimon
cauſſa manumittere *l. alumnos. 14. in fi. ff.*
manum. Vind. & adoptare. *l. 2. ff. de adopt.*
poſthumum hæredem ſcribere. *l. Sed eſt qu*
ſitum 6. ff. de lib. & poſth. & id genus alia, à qu
bus omnibus caſtrati atq; Eunuchi arcen

non item Eunuchus.

tur: præſertim verò à Militia. Nam ſi ex
ſectis membris auferatur ab aliquo viridita
illa, quæ homini naturaliter inſita eſt: quan

tun

n virium vel roboris in bello habiturum
ses Eunuchum? Quomodo autem lacer-
ac viribus pugnabit, cum testes, à quib'
funditur eliciturq; virilis pars hominis,
ati sunt? Eam ob rem Domitianus &
rva Immpp. sapienter legem tulêre, ne
o pacto mares castrarentur. *Tranq. in vi-*
Domitian. & Dio in vita Nervæ. Voluitq;
nstantinus, ut si quis in orbe Romano
nuchos fecisset, capite puniretur. *l. 1. C.*
Eunuchis. quanquam supplicium istud in
s pœnas posteà videatur immutatũ à Ju-
iano *in Auth. de his, qui Eunuch. fac.* & à
one *in Const. 60. Qua pœna Castrator. affici*
. Planè, in Rhetoris quoq; officium
gi posse Eunucho, Lucianus negat. Et
das refert, Antiocho Præposito edictum
opositũ esse per Theodosium Imperato-
, ne inter Patritios essent Eunuchi. Quid
o, si quis uno tantum testiculo natus sit,
alterutrum amiserit? Jure hic militabit,
undum Divi Trajani rescriptum. Nam
Duces Sylla & Cotta memorantur eo ha-
u fuisse naturæ. *l. qui cum 4. ff. de re milit.*
q; illum quidem neq; morbosum esse,
q; vitiosũ debere censeri, non magis atq;
donem ipsum Ulpianus ex Pomponii sẽ-
ntia respondit in *l. Pomponius. 6. in fi. ff. de*
l. ed. Porrò de spadonum speciebus, ut

Pœna in Castratores.

Vnocul.

sunt Thlasiæ & Thlibiæ, videatur Alciat
Brechæus & alii *in l. Spadonum 128. ff. de v*
bor. signif.

Trabea.

Trabea quoq.) Trabea triplicis fuit
neris. Unum Diis consecratum, sola p
purâ intexebatur: Aliud regium ex purpu
immixto albo; quam Reges Consule
induebant. Tertia Auguralis fuit, qua
purpura & cocco fiebat: quo genere Aug
res uti assuêrant, dum auguria captaba
Alex. ab Alexandr. lib. 5. cap. 18. Primus
tem Romulus trabea usus fuit. Unde
Trabeatus dicitur Ovidio, illo hemistich

Romulus trabeatus.

—*trabeati cura Quirini.*

ubi *Cura Quirini*, pro Quirino sive Rom
lo ponitur: ut *sententia Catonis*, pro Cato
apud Horatium; *sententia Democriti*, ap
Lucretiũ, pro Democrito ipso: & *tumor*
stodum, apud Propertium, pro custodibus tumidis & superbis: ut pluribus exemplis demonstratum est à doctissimo juvene Gaspare Schoppio *lib. 4. Verisimil. cap. 6.*

QVOM

QUOMODO SALUTATI FUERINT IMperatores.

QVi Imperatores salutabant, non exosculabantur illis genua, ut hodiè rpatur; nec etiam manus: Sed congelati, aut genubus flexis purpuream ipum vestem tangebant. Atq; hi sam dicebantur purpuram adorare. l. 1. C. Apparit. præfect. Prætor. lib. 12. & l. uis servum. 7. C. qui milit. poss. eod. . Quidam hodiè quorumlibet ve- exosculantur, quibus insignem aliquē norem haberi volunt.

Sacram purpuram adorare.

NOTAE.

Salutare veteribus idem fuit, quod adora- Adorare autem propriè est, ad os admore. Observatum hoc in Deorum salutaone. Multi enim eminus stantes, quòd eos ore profano tangere verebantur, maım porrigebant, eamq; ad os suum relam saviabantur. ut Lipsius admonuit *lib. 2. lector, cap. 6.* & Muretus *Variar. lection. lib.*

Salutare: adorare.

10. cap. 1. Cum quibus facere videtur Ad
anus Turnebus *lib. 18. Adversar. cap. 6. &*
25. cap. 1. Ubi veteres solitos scribit in po
Urbiū aliqua Deorum simulachra statue
quæ, qui Urbes inibant, aut inde exiba
ritu quodam religionis, tacta dextera ma
salutare consveverant, moxq; manum
osculum referre. Lucretius,

——tum portas propter, ahena
Signa manus dextras ostendunt attenuari,
Sæpe salutantum tactu præterq; meantum.

Hinc Salutare Deos, pro, Adorare, Plaut
usurpat in Sticho. Scena. Ita me Dii amen

Deos salutatum devortor.

Item, pro Ori admovere, argutè & festi
ter posuit in Amphitr. Scena 10.

Salutare Bacchum.

Nec Bacchum salutem hodiè, nec Cererem
ni purgari jusseras
Vasa, ut rem divinam faceres. &c.

quasi diceret: precor ut nec potum, nec p
nem ori hodiè meo admoveam, ni purg
jusseras vasa &c. ut Schoppius rectè int
pretatur *lib. 1. Verisim. cap. 8.* Hinc, qui Pri
cipem salutabant, sacram ipsius purpura
adorare dicebantur: quia scilicet dextra
manum, quamprimum hac purpurea
ipsius vestem attigissent, ad os admoveba
& saviabantur: quemadmodum Auctor n
ster ex adductis juris nostri locis ostend

Sacram purpuram adorare.

Un

nde Plinius: In adorando, inquit dextram
l osculum porrigimus. *lib.28. Histor.natural.*
p.2. Atq; hinc promanavit, opinor, ut
, qui salutabantur, simul etiam oscula da-
ntur. Quæ salutationis & exosculationis
otestas, etsi quandoq; summi honoris lo-
o fuit habita, in tantum, ut solummodò
omestici & protectores principis salutan-
s vicarios & præfectum, ipsos osculari po-
erint, sicuti ab Impp. Valentiniano & Va-
nte rescriptum exstat *in l.1. C.de domestic.&*
otect.lib.12. Constat tamen, etiam Tiberii
mpore adeò frequentia & familiaria fu-
e oscula, ut edicto ea prohibuerit, quip-
quæ passim darentur, à primis quibus-
ıe occurrentibus. quanquam parum eo
icto profecisse Tiberium legamus apud
ıetonium *in Tiber.cap.34.* Eujusmodi autẽ
cula ori, genis, & ipsis etiam oculis impri-
ebantur: quos cum osculamur, ait Pli-
us *lib.11. cap.33.* animum ipsum videmur
tingere. Sic Cicer. Tyroni: Ego tuos ocu-
s in medio foro dissuaviabor. Porro ex pri-
o illa adorationis ritu fluxisse etiam credo
lanus basiandæ sive exosculandæ consuetu-
nem, Italis etiamnũ inprimis familiarem.
ıanquam eum honorem solis potentiori-
ıs, tanquam demissionis notam, & propriê
rè dominis à servis delatum constat. Nec

Oscula olim summi honoris.

prius tamen valde frequentia.

& non ori tantum, genis atq; oculis impressa:

Sed & manibus.

falluntur, qui á Candidatis magistratu ambientibus istud natum autumant. Fo mam verò ejus Plinius *lib. 11. cap. 45.* exp mit his verbis: Dextra osculis aversa a petitur; in fide porrigitur. Et Sueton scribit, C. Caligulam Chereæ agenti grat osculandam manum obtulisse, Sed forma commotamq; in obscœnū modum. *in Ca cap. 56.* Idemq; prodidit, Domitianum C nidi patris concubinæ, osculū (ut assuevera offerenti, manum (aversam scilicet) preb isse. *in Domitiā. cap. 12.* Neq; verò hisce term nis quasi conclusa stetit Osculandi ratio; potentiorum insolentiâ etiam ad genua, in ad ipsos usq; pedes fuit protēsa, vilissimo m herclè & plusquam servili ritu. De genib ita Am̄ianus docet *lib. 28.* Ex his quidem, cu salutari pectoribus oppositis cœperunt, o culanda capita in modum taurorum mina um obliquantes, adulatorib⁹ offerunt gen suavianda, & manus. De pedibus luculen attestatur Dio, cum ita scribit: Pompon secundus tunc Consul, pedes Caligulæ ad dens, itentidem se inclinās, eos osculabatu Seneca quoq; C. Cæsarem ait Pompeio a soluto & gratias agenti porrexisse oscula dum sinistrum pedem, *lib. 2. de Benefic. cap.* Id imitati forsan Pontifices Romani, vet stissimo more, quasi per manus tradito, cepto

Imò genibus, & pedibus etiam ipsis.

Papæ humilitas.

eptum habent, ut pro genuina scilicet sedis Apostolicæ servis servorū Dei conveniente humilitate, & plusquam paterna erga dilectos filios charitate, pedes salutantibus osculandos præbeant.

Osculorum tria genera.
1. Officiosum.
2. Charitativum.

Osculorum autem tria potissimum genera statuta esse video. Aut enim officiosa sunt: aut Charitativa: aut Luxuriosa. De *Officioso* osculo dictum est hactenus. De *Charitativo*, quod & pudicorum est affectuum, & propriè Basium dicitur Grammaticis; etiam illud Apostoli accipio: quo jubet, ut alii alios osculo sancto salutemus. *1. Corinth. 16. v. 20. & 2. Corinth. 13. v. 12.* Rectè ait, *Sancto*: nec enim lascivū id, quod libidinis est incentivū *can. nec aliqua. 27. q. 1.* sed caritatis esse debet, & castæ dilectiōis. quale est id, quod à patre filio infigitur. *can. non osculatur. 5. q. 5.* De quo ita Ambrosius: Quid loquar de osculo oris, quod pietatis & charitatis est signū? Osculantur se & columbę. sed quid ad humani osculi venustatem: in quo amicitiæ insigne humanitatisq; prefulget: in quo plenę charitatis exprimitur affectus. Unde per osculū caro carni, & spiritus spiritui conjungi dicitur. ut ex Archidiacono *in can. pacem igitur. de consecrat. dist. 2.* refert Lucas de Penna *in l. 1. C. de domestic. & protector. lib. 12.* *Luxuriosum* verò osculum, libidinum vel amorum est, & à Gramatico-

3. Luxuriosum.

rum gregeSuavium nuncupatur. quod n
absq; ſuavitate & gratia Amator amicæ
denter infigit: quo labella labellis ferrun
nantur: quod Venus

quinta parte ſui Nectaris imbuit:

quod libidinis eſt ſuſcitabulum, atq; ſu
antis antiludium. *Beroald. ad Apulejum*
2. Id verò quandoq; etiam non abſq; m
labellorum morſu infigi ſolitum, ex poë
abundè colligitur: qui in Venereis deliciis
quoq; numerant, labella interſaviandũ te
ris morſiunculis leniter ſtringere. Catull

Quem baſiabis? cui labella mordebis?

Horatius: —— *Sive puer furens*

Impreſſit memorem dente labris notam.

Et Plautus, Pſeudolo:

Jocu', ludus, ſermo ſuavis, ſaviatio,
Compreſſiones arctæ amantum compares,
Teneris labellis molles morſiunculæ. &c.

Flora.

Itaq; Flora meretrix, cui cum Cn. Pomp
ſtupri conſuetudo fuerat, ita eum co
mendabat, quod nunquam potuiſſet ab
non morſa diſcedere. De hoc oſculi ge
re forſan exaudiri debet Canon, quo M
nachis, quos puriſſimos eſſe decet, omni
interdictum legimus, ne fœminas oſcule
tur. *c. Monachi. de Conſecrat. diſt. 4.* Hiſce ad

Monachis oſcula interdicta.

quartum oſculandi genus, *proditorium* ill
& hypocritium: quale fuit Joabi Amaſa

4. Proditorium oſculum.

ſi

b osculationis specie trucidantis, *2. Reg. 20.*
em Iudæ Ischariotis Christum magistrum
um nefariè prodentis. qua de re exstat in
istoria Evangelica.

Deeo quoq; non parum controversum *Osculo an dos amittatur.*
:, An sicut propter adulterium Mulier
nittit dotem; Ita etiam ob osculum amitte-
hanc debeat? Et putavit hoc Baldus *in c.*
e. de procurator. quandoquidem inter ad-
terii procœmia, etiam Oscula enumerentur
ılgari illo versiculo:

Visus & alloquium, tactus, post oscula factum:

ıi versus ab Accursio refertur *in l. quod*
. 23. ff. ad Legem Iuliam de adulter. Sicuti *Osculum adulterii proœmium.*
ıim percussio, præparatorium est homici-
i: Ita & colloquium, & amplexus, & oscu-
, libidinis quasi quædam anticœnia esse
ngelus putavit *in l. 2. col. fin. ff. de privat. de-*
t. Unde rythmus ille ab Hostiensi usur-
ıtus in summa Decretal. *Tit: De eo qui cogn.*
nsang. Uxor. suæ. § 1.

Ni fugias tactus, vix evitabitur actus.

ınde P. Mænius filiæ mandabat, ut non tan-
ım virginitatem illibatam marito; Sed &
scula ad virum sincera perferret. *Ioh. Næviz.*
ı Sylva Nuptiali. lib. 4. n. 76. 77. 78. Osculo
nim pudicitiam mulierum delibari, veteres
rediderunt. Hinc Ovidius:

Oscula qui sumsit, si non & cætera sumsit,
Hæc quoq; quæ data sunt, perdere dignus erat.

ut ita ex hisce præparatoriis arguatur præ paratum, & inferatur adulterium. Sed han tamen Baldi sententiam improbari vide Decio *in rubr. Ex. De Judiciis.* quem & al posteà secuti sunt. Nec enim pœna, quam delicto consummato Lex imponit, ad atten tationem producenda est: quandoquidem Consilium alicujus rei habuisse non noceat nisi & factum sequutum sit. *l. sæpe. 53. in fi. ff. de Verbor. sign.* & possit osculum etiam citr stupri desiderium concedi: Sic enim ele gans illa puella apud Theocritum, oscul accepto, insidiantem sibi amatorem affa tur:

Baldi sententia à Decio improbata.

Ne Satyrisce tume, rem ajunt esse oscula ina nem,
Et facie abluta tolluntur & oscula sputo.

Lexq; eam tantum dote mulctet, quæ ad ulterii caussa interdicta attẽtaverit. *l. consensu 8. § vir quoque. juncta. l. ult. § fin. C. de repudii* ubi præter caussas ibi enumeratas, nihil a dotis amissionem validum esse debere Justi nianus disertè ait. Cum itaq; in relati constitutionibus Osculũ, tanquam legiti ma caussa dotis amittendæ non reperiatur consequens nimirum erit, pro legitima id

nequaquam esse censendum. quod potissimum est Menochii argumentum *lib. 2. arbitr. Judic. centur 3. casu 287. n. 8.* Prolecetiam Hieronymo Cagnolo dubia videtur haec Baldi conclusio, *in rubr. C. de Eden. n. 31. cum sequent.* Et Didacus Covarruvias non aliter eam admittit, quàm osculationem istam interpretetur judicium & argumentum adulterii: ex quo suspecta quidem uxor valde fiat, & gravis ducatur adulterii suspitio: non tamen ut hinc adulterio convinci queat fœmina, etiam hunc effectum, ut dote privetur. *Covar. 4. Decretal. part. 2. cap. 7. § 6. n. 3.* Nec enim verè adulterii rea dici potest fœmina sola suspiciōe: sed alia & quidem urgentia indicia accedant oportet: adeò ut quandoq; etiam Lex velit, Uxorem cum adultero in ipsa turpitudine; vel ut Pomponius ait, in ipsis rebus Venereis; & ut Solon ac Draco dicebant, ἐν ἔργῳ fuisse deprehensam. *l. Quod ait lex. 23. ff. de adulter.* Locū itaq; Baldi sententiæ fore Alciatus putavit *lib. 4. parerg. c. 10.* si ex aliis conjecturis adulterium convinceretur, & ex qualitate loci, temporis, personæ haudquaquam præsumeretur mulier intra fines osculi stetisse: cujusmodi circumstantiæ suspicionis violentæ & certæ eximuntur *in c. literis, 12. Extra. de præsumt.*

Adulterium ex sola suspitione non convincitur.

Baldi sententia locum habet.

Qua tamen in re integrum erit Mulie
probare, se intra osculi fines stetisse, nequ
ultra fuisse progressam. ut Decius rect
concludit *in rubr. Ex. de Judic. col. 1.* A
quod ostendendum, vel iis in locis admi
tetur magis, ubi

Perq; vias dantur basia, perq; domos.

(ut Petrus Lotichius Secundus, nulli poe
tarum Germaniæ secundus eleganter cec
nit) atq; ubi constantiores sunt fœmin
quæ passim amicos & hospites osculo excip
unt. Noti enim sunt humanissimi Gallo
rum mores, qui passim oscula tanto studi
colunt, ut honori sibi ducant, quod adve
niens hospes Uxorem, sorores, filias etiam
num virgines, osculo adhibito salutaverit
& in amplexum acceperit, & in gremiur
sibi adsidere jusserit. de quibus attestatu
Ioh. Pierius *lib. 2. Hieroglyph.* Sed & tur
quoq; Baldi conclusionem probabilem cen
set Alciatus, cum criminis conjectura ex e
savii genere intenderetur, quod Græci, &
ex his Aristophanes, ob mutuam fortassis &
alternatam linguarum insertionem, κ
γλώττισμα; Latini, Columbarum osculum
nominarunt, de quo sub tertia Osculi speci
diximus. Id enim justam maritis Zelo
typis repudii caussam daturum esset. Qua
tamen assertio dubia non nihil reddi poss
videtur

Gallorum mos.

etur eo, quod ex Menochio, Osculum is amittendæ legitimam caussam esse ne- ite, modò adduximus.

d expeditum est, Beneficiarium clientem e vasallum beneficio aut feudo privari, si omini Uxorem per lasciviam ausus fuerit tulari. Lex enim privari vasallũ feudo ait, graves & inhonestas injurias Domino in- erit. *c. 1. §. porro si Dominum. Quæ fuit pri. . benef. amit.* Item si Dominum cucur- averit, hoc est, cum Uxore ejus concubu- t, vel concũbere se exercuerit: aut cum ea rpiter luserit. *c. 1. Quib. mod. feud. amitt.* bi per cucurbitationem, stupri illationem telligi, satis apparet. Et quidem Legibus ongobardicis *Corbita* pro stupro vel infa- ia usurpatur. Unde *Cucurbitam* dicebant, xoris adulterio infamem, ut Hotomanus ocet *in explicatione verbor. feudal.* Turpem item lusum, quẽ alium intelligemus, quàm udicitiæ attentationem. *leg. attentari. 10. ff. de jur.* vel alienarum nuptiarum sollicitatio- em? *ut in l. 1. ff. de extraord. crim.* quod fit ut cum Longobardica lege loquar) vel cum nanus in sinum, aut ad pectus ejus mittitur, el ad alium locum, unde turpe esse potest *l. quis à modo. Tit. Qualit. se quis defend. Jure ongobard. lib. 2.* vel cum impudicum & luxu- iosum illud osculum, quod libidinis incen-

Cucurbita.

Turpis lusus.

tivum dixi, infigitur. Nam & hoc modo v
ſallus turpiter cum Domini vxore luſiſſe;
gravem atq; inhoneſtam injuriam Domi
intuliſſe putabitur, ut Alciatus concludit
lib.4.parerg.ca.10. quem Menochius laudat
ſequitur *lib.2.de Arbitr.jud.cent.3.caſu 277.n*

Oſculans alienã mulierem.

Quid ergò, ſi quis ali⁹ Uxorem alienam, a
fœminam quãcunq; turpiter osculatus fu
rit? Et quamvis Boſſus *tit.De extraord.crimi*
n.3. referat, in Gallia quendam ſecuri fuiſ
percuſſum, quòd nuptã mulierem, per vi
fuiſſet oſculatus: putavit tamẽ Jul.Clar⁹, pr
osculo ſive violento, ſive absq; vi illato, pc
nam mortis nequaquam irrogandam; ſed r
omnem pro facti & perſonarum qualitate
Judicis arbitrio eſſe committendam. *li.5.Sen-*
tent.§.fin.q.83.verſ. Oſculum inferens. Cui ſen-
tentię & Menochius multis eam auctoritati-
bus confirmans, ſubſcribit. *lib.2.de Arbitrar.*
Jud. caſu 287. in pr.

Sponſus oſculãs ſponſam.

Planè ſi Sponſus ſponſæ
ſuæ oſculum intulerit, & vel morte, vel qua
alia cauſa, absq; tamen alterutrius culpa ma-
trimonium non fuerit ſubſequutum: placu-
it, eum dimidium ejus quod Sponſæ dona-
verat, perdere: qui tamen integrum eſſe re-
petiturus, ſi ab oſculo ſibi temperaſſet: quẽ-
admodum & ſponſam omne id, quod ſpon-
ſo donavit (quanquam raró hoc fit, ob in-
natam Mulieribus, avariſsimo hominum ge-
neri

i tenacitatem *gl. in l. sed si ego. 4. in fin. ff. ad Velleian.*) recipere constat, nulla etiam uli, utrum id intervenerit nec ne, ratione bita. *l. si à sponso. C. de dona. ante nupt.* Cur ita? a sponsa, cui osculum infigitur, sponsi af- tui & cupiditati obsecundans atque hanc tiã faciens, dare id videtur; sponsus verò ipere. Non mirum igitur, si vicissim spõ-, pro accepto osculo, aliquid etiam doni, nidiam scilicet partem rependat: quam ionem Iohan. Sichardus ibi adsignat. Il- l quoq; extra omnem ferè est cõtroversiã, od si Juvenis, prę nimio amore, osculum ellæ dederit, tum si non ab omni pœna im unis esse, saltem mitius puniri debeat. A- or enim quidam quasi furor est, si Aristo- i credimus *7. Ethicor. cap. 7.* quem cohibere, rfectæ philosophiæ esse ipsemet etiam Ju- nianus putavit *§. illud. Authentic. Quib. mod. tur. effic. sui.* Cui accedit, quod Amori, i terræ mariq; præest, omnia subjaceant: de altera manu flores, altera piscem tene- fingitur: sicuti Alciatus Emblemate hoc eganter expressit:

Amoris vehementia an ab osculo excuset.

Nudus amor viden' ut ridet, placidumq; tuetur?
Nec faculas, nec quæ cornua flectat, habet?
Altera sed manuum flores gerit, altera piscem;
Scilicet ut terræ jura det, atq; mari.

quis igitur Amoris vi & imperio cogente,

tale quid commiserit, meritò erit excusan
siquidem culpa carere dicatur, qui superio
mandato obtemperat. *l. is damnum dat. §. 1*
de Reg. jur. Jac. Menoc. lib. 2. de Arbitr. Jud
casu 328. Atq; ejus rei egregium exempl
est apud Valer. Maximum *lib. 5. cap. 1.* U

Pisistratus.

Pisistratus Atheniensium tyrannus, cum
dolescens quidam amore filiæ ejus virgi
accensus, in publico obviam sibi factam o
culatus esset; hortante vxore, ut ab eo c
pitale supplicium sumeret, respondit: Si eo
" qui nos amant, interficimus: quid his faci
" mus, quibus odio sumus? Cui non absim
le est, quod de Mundo adolescente, Pauli
Romanam in templo Isidis, præ amor
violentia corrumpente, ex Josepho *libro 1*
Antiquitat. cap. 6. Joh. Borcholten refert i
tractatu de Feudis *cap. 8. n. 101.* Eam eg
historiam, quoniam & lectu jucunda,
ob sacrificulorum fraudem atque avaritia
notatu digna, & præsenti negotio planè a
commodata est, ita ut apud Zonaram habe
tur, hîc loci inserendam putavi. Rom

Mundus & Paulina.

(ait) Paulina quædam, & generis splendor
& morum integritate præstans, & opibu
abundans, vultu ad hoc venusto, & ætate in
tegra, ac modestia ornata, nupta erat Satur
nino, viro nullo bonorum genere ipsa infe
riori. Hujus amore captus Decius Mun

dus

, inter Equites dignitate præstans, mu-
is pudicitiam munerib solicitabat, 200.
llia drachmarum Atticarum pro uno cõ-
pitu pollicens; eaq; recusante, magis in-
mmabatur, adeò ut abstinentia ciborum
tem sibi consciscere institueret. Habe-
t autem paternam libertam nomine Iden,
nnis generis malorum peritam. Ea ado-
centem sic affectum verbis confirmat, &
llicitationibus refocillat, ac sibi duntaxat
inquagies mille drachmis opus esse dicit
rem conficiendam: quibus acceptis, cum
am pecuniâ nõ expugnari posse cerneret,
l cultui Isidis (ea tum à Rom. pro Dea co-
batur) esse deditissimam: quosdam falsæ
ius Deæ Sacerdotes convenit, pecuniam
fert, ut Paulinam quibus possint dolis cir-
mventam, Mundo sui copiam facere co-
nt. Illi pecunia deliniti, facinus aggre-
untur: eorum natu maximus Paulinam se-
sim convenit, se ab Anubide, ipsius amore
pto, missum esse profitetur, ut eam accer-
ret. Mulieri ea verba optatissima accide-
int, si à Deo amaretur: & nuncium illum
m marito communicat, qui gnarus mo-
estiæ conjugis, eam abire sinit. Cum in
cum venisset sub somni tempus, mulieri in
sa æde lectus paratur, lucernæ exstinguun-
ur. Mundus jam antea ibi abditus, per

totam noctem ſub Anubidis nomine l i
dine ſui expleta, diſcedit. Illa reve
Anubidis apparitionem marito narrat, a
familiares de congreſſu Dei gloriatur.
tertio poſt id facinus die, Mundus ei obvi
factus; Paulina, inquit, & ducenta mi
habeo, & tu mihi gratis geſſiſti mor
Tua verò erga Mundum injuria me non
tigit, qui Anubidis nomen ipſe mihi fe
rim. E quibus verbis mulier intelle
facinore, veſtibus laceratis, marito inſid
indicat. Is apud Tiberium conquerit
Imperator, facinore comperto, Sacerd
tes & Iden in cruces tollit, Ædem diru
Iſidis ſimulachrum in Tiberim demerg
Mundum in exilium agit, pœnam gravi
rem ob amoris vim clementia moderat
Zonoras Annal, tomo 1. Atque hinc liqui
conſtare poteſt, pœnam ob vehement
Amoris affectum, mitigari ſolitam. I
que & ab Areopagitis, graviſſimis alioqu
delictorum cenſoribus obſervatum fuiſ
Ariſtoteles teſtatur *libr. 1. Magnorum Mor*
lium cap. 16. cujus verba in hunc ſenſum A
ciatus refert *libro ſeptimo. parerg. cap. 25.* F
runt, inquit, olim quandam mulierem p
culum cuidam amatorium dediſſe; qua p
tione mortuus ille fuerit; Eamque mul
Areopagita. rem hoc crimine in Areopagū pertractar
ju

licùm ſententiis abſolutam fuiſſe, ea
ione, quòd id futurum minimè prævide-
: Amoris ſiquidem cupidine occœca-
id fecerat; non ea mente, ut hominem
rderet, ſed vt ſibi ſoli ſervaret. Vbi
gò animus delinquendi non eſt, ibi nec
enam aut ſupplicium eſſe debere: cum ea
taxat crimina puniantur, quæ ſint volun-
ia. Sed huic argumento ſatisfacit Pau-
ICtus *in leg. ſi quis aliquid. 38. §. qui abortio-*
ff. de pœn. ubi non quidem negat in ſup-
ciis irrogandis, ipſius delinquentis volun-
em & intentionem cum primis inſpicien-
m eſſe: Sed ideò tamen extra conſidera-
nem omnem nequaq̃ ponẽdum, ꝙ ama-
rii poculi propinatio res mali ſit exempli:
ippe cum hoc Lucretius poëta à Lucillia
ore in furorem pertractus, ſua ſibi manu
ortem conſciverit. *Petr. Crinitus de poët. La-*
.cap. 19. & ipſe etiam Lucullus poculo iti-
m amatorio aſſumto vitam finiverit. *Pli-*
us libr. 25. Hiſtor. natur. capit. 3. in fin. Ma-
m autem exemplum in cauſſa eſſe ſolet, ut
avius delictum puniatur. *can. præcipuè. 11.*
uæſt. 3. gl. in can. nemo. 32. q. 3. Siquidem plus
uandoq; exemplo, quàm peccato nocea-
r, ut Tullius ait *lib. 3. de Legib.* Ideoque,
ui abortionis (ait Paulus) aut amatorium
oculum dant; etſi dolo non faciant,

Poculum amatorium.

tamen quia mali exempli res est, humi
res in metallum; honestiores in insulam
missa parte bonorum, relegantur, quo
eo Mulier aut Homo perierit, summo s
plicio adficiuntur *dict. §. qui abortionis le*
ff. de pœn. Ex quo tamen textu minimè
citur id, quod ab omnibus ferè colligi i
video: ac si per disjunctam istam oration
Mulier aut Homo, Iureconsultus ita in
Mulierem ac Hominem distinguat, ut H
minis appellatione masculum sexum dun
xat, non verò etiam fœmineum contin
velit. Quam interpretationem falsissi
esse tam perspicuè, nisi vehementer fall
ostendam, quàm certum est, Solem hu
nobis lucidissimam lucere lucem. Agit
Paulus de pœna illi infligenda, q abortio
aut amatorium poculum propinavit:
quidem, si eo Mulier aut Homo perier
propinantem summo supplicio afficiend
esse ait. Abortionis poculum, quod dat
ut partus conceptus abigatur, soli muli
propinatur: cujus uti proprium est con
pere; ita & conceptum tueri, ut abortus e
tetur *l. quæritur. 14. de ædil. edict.* Ut conc
ptio; ita & abortio in nullos viros, sed sol
cadit fœminas. Solis ergò his abortionis p
culum datur. At amatorium poculum,
ad excitandum amorem vel viri vel fœmin
cons

Mulier, an homo.

Intellect. parag. qui abortionis. l. 38. ff. de pœn.

ificitur: ita tam viro, quàm fœminæ pro-
iari poteſt. Utrunq; igitur poculum
ulus in propoſita queſtione conjungens,
tinctionis fœdere utitur, & negotium il-
l ita decidit, non quidem ut Mulierem &
ominem invicem opponat; ſed ut ſingulis
culis ſingulos per relationem ſubjiciat:
culo ſcilicet abortionis Mulierem, quam
am abortire poſſe conſtat; poculo ama-
io Hominem, utrunque ſexum com-
hendentem: cum certum ſit, utri-
e ſexui hoc propinari poſſe. Tantum
ur abeſt, ut Hominis appellatione Mu-
non veniat, ut contrarium indubitanter
jus aſſeruerit *in l. hominis. 152. de verbor. ſign.*
generaliter à Juliano pronunciatum ſit,
per ſexum maſculinum etiam fœmininũ
ntinere. *l. qui duos. 62. in fin. de legat. 3.* non
dẽ extenſivæ interpretationis beneficio,
poſt Albericum de Roſate *in leg. quicunq;*
3. in fi. C. de ſerv. fugit. Bartolum *in l. ſi quis*
antam. C. Unde vi. & Baldum *in l. ult. col. 6.*
ſ. Item impropria C. de hæred. inſtit. Jaſon
uit *in l. qui filiabus. nu. 18. & 21. de hæredib. in-*
& l. ſi quis. 7. de Jurisd. omn. Jud. & Sylveſt.
dobrandin⁹ *in §. ult. Inſt. qui teſtam. tut. dar.*
Sed maximè vi & proprietate ſermonis.
od plurib. exſequutus ſum *in L. 2. part. 1. C.*
n jus vocando.

DE DIADEMATE.

Diadema.

Diadema erat pileolus, instar dimidi-ta pilæ lusoriæ grandioris: qui capi-ti impositus, candida ligabatur fascia, u ab Hieronymo ad Fabiolā describitur. E utebantur Reges in capite, ornatus gra-tiâ, quemadmodum & Imperatores. Cu non absimiles sunt nostrates coronæ, qua in toreumatibus & Numis expressas vide-mus: de quibus infra dicemus. Sed Diade-ma quoq; ivit in desuetudinem.

Cingulum.

Cingulum ensis Imperatores gemma qua-dam adstringebant, ipso etiam cingulo gē-mis ornato: sicuti à Charino factum legi-mus, qui etiā calceis gemmas adsuit. Ma-

Thorax.

ximinus Iunior thorace indut⁹ fuit argen-tea & aurea: qualis primum & à Ptolo-mæis fuit usurpata. Aureos quoque &

Enses. Galeæ.

argenteos fecit enses: ut & galeas gemm distinctas, quemadmodum Capitolinus re citat. Idem quoque Galienus factita vit. Herodianus lib. 5. prodidit, Macrinun primum fuisse ex Imperatoribus, qui au reo & gemmato cingulo uteretur. E lib. 8

. 8. scribit: Ante Imperatores portatum isse ignem, & fasces laureos, praeuntis hominibus proceris & magnae staturae. Ignis: Fasces.

NOTÆ.

Diadema Suidæ regale est gestamentum, Diadema. jus inventionem Plinius Libero patri adibit *lib. 7. cap. 56.* Id propria notatione valet dimiculũ, à διαδέω quod est, circumligo. at enim fascia cãdida, quæ capiti Regis si- Fascia. Reginæ circumligabatur. Hinc celeata vox illius, qui dixit: *Fasciam solve; quãn mali sub illa latet.* ubi Fascia nihil ali- significare potest, quàm diadema & ine illud, quo regis caput cingebatur: Anadema. iod & *Anadema* dicitur Lucretio, *libro arto.*

Et benè parta patrũ fiunt Anademata mitræ.

ale etiam fuit Citaris, illud Persarum Rem insigne. de quo videatur Philipp. amerarius Operarum succisivar. *capit. 61.* nè Fasciâ Romanos pro diademate usos isse vel inde liquet, quod Pompejum Maum, ut suprà quoque attigi, affectati imrii insimulatum videam ex eo, quod ceris in crure exsistentis tegendi gratiâ us colligatum haberet; quandoquidem hil interesset, in qua corporis parte

dema gereretur. Qua de re Marcellin
,, *lib. 17.* ita scribit: Nec non etiam in Pomp
,, jum obtrectatores iniqui multa scrutante
,, quum nihil, unde vituperari deberet, inv
,, niretur, duo hæc observaverunt ludibrio
,, & irrita, quod genuino quodam more cap
,, digito vno scalpebat: quodq; aliquandiu t
,, gendi ulceris caussa deformis, fasciola cand
,, da crus colligabat: quorum alterum factit
,, re, ut dissolutum: alterum, ut novarum r
,, rum cupidum asserebant; nihil interesse o
latrantes, argumento subfrigido, quam pa
tem corporis redimiret Regiæ majestatis i
signi. Quo in loco Fascia pertinet ad s
spicionem affectati regni: Scalpere auté c
put uno digitulo, spectat ad hominis moll
tiem: quã cum Pompejus omni corporis h
bitu ac & incessu p̃ se ferret; factum est, ut i
puerilis amoris venerit suspicionem. Vn
& à Cinna poëta hoc nomine ita fuit perstr
ctus:

Caput scalpere.

Pompejus.

Fasciolà qui crura tegit, digito caput uno
Scalpit: quid credas hunc sibi velle? viru

Nam & pueri muliebris patientiæ, & Pæd
cones illi, qui molles victu, incessu, ore & al
is; dicebantur Virum quærere: ut doctis
mus Scaliger explicat *lib. 1. Ausonian. lectio*
cap. 27. Cujus nefandi criminis ipse etia
Jul. Cæsar non dissimulanter insimulatus fu

Virũ quærere.

it

Catullo, acri & virulento isto Epigram-
ite: cujus initium

Quis hoc potest videre? quis potest pati?

o etsi perpetua sibi stigmata imposita non
simulaverat Cæsar: tã leni tamen ingenio *Cæsar.*
m fuisse Suetonius scribit *in ipsius vita c. 73.*
Catullum satisfacientẽ sibi (h. e. ut Mu-
cus interpretatur, testibus præsentibus af-
mantem, pœnitere se, quod ea scripsisset)
dem die adhibuerit cœnæ; hospitioq́; pa-
s ejus, sicuti consueverat, uti perseverarit.
genus Nebulonum, perversa & postica *Felis pullaria.*
enere utentium Ausonius eleganti locu-
one Feles pullarias appellat; quemadmo-
m & Plautus Lenonem, Felem virginalem
digitavit. In Rudente, Scena, Exi è
ano:

Tune hic feles virginalis, liberos
Parentibus sublectos habebis?

eles enim scimus esse furaces & rapaces.
roinde felis vel feles virginalis apposité nũ-
patur Leno, quòd virgines surripiat: sicuti
edico, felis pullaria, à puerorum surreptio-
e. Pueros enim Veteres pullos dicebant. *Pullos.*
c enim & Caligulam, illud humani gene-
s portentum, pullum & puppum fuisse nũ-
patum Beroaldus asserit ad Apulei. lib. 8. *Pullaria manus.*
inc & pullaria manus Plauto, à tentandis
lpandisq́; pullis, id est pueris: qualis erat

Pædiconum protervorum manus, qui pu
lariam facere dicebantur. *Turneb.lib.2.c*
11. Eaq; pugna Osculana est Festo, hos Ti
nii versus citanti:

Osculana pugna.

Hæc quidem quasi Osculana pugna est, nõ seci
Quia, hinc qui fugere impulsi, spolia colligunt

Ita enim versus istos doctissimus Scaliger r
stituit. Ausonii autem in Marcum pull
riam felem, Epigramma tale est:

Pythagora Euphorbi, reparas qui semina r
rum,
Corporibusq; novis das reduces animas:
Dic, quid erit Marcus jam fata novissin
Si redeat vitã rursus in aëream? (functi
Quis Marcus? Feles nuper pullaria dictus:
Corrupit totum qui puerile decus:
Perversæ Veneris postico vulnere fessor:
Lucili vatis subulo, pulliprema.
Nõ Taurus, non Mulus erit, non Hippocam
Nõ Caper, aut Aries: sed Scarabæus erit. (bi

Alloquitur poëta Pythagoram, eundem
Euphorbum appellat, eò quòd hujus an
mam in corpus suum transiisse Pythagor
asseruerat. Fuit autem Euphorbus Pant
& Phrontidis filius, quem Menelaus interf
cit *Iliad. 17.* Pythagoras igitur, qui cum an
marum immortalitatem doceret, eas prior
bus mortuis corporibus in alia commigrar
dicebat, teste Ovidio *15. Metam.* & Diogen

Pythagoræ μετεμψύχωσις.

Laërtio

ertio: Euphorbum illum Trojano bello fuisse asserebat: quo mortuo, animam sius in Hermotini corpus transiisse: ab o, in Pyrrhum Delium piscatorem; à Pyro, in Pythagorã. Constat autẽ Pythagom, desultoriam hanc animorũ migrationẽ on nisi tertiam statuisse. Nam si perenni seanimas in alia atq; itẽ alia corpora transripsisset; quis locus fuisset Elysiis cams, aut cœli sedibus? Unde Pindarus: Quinq;, inquit, ter in utraq; vita à vitiis ieni fuerunt, viam sibi à Jove destinatam liere ad Saturni Urbem: Ubi beatorum sulam Oceanides auræ circumflant, & flos aurei fulgẽt. *in Olymp. Ode. 2.* Id verò dogia longè ante Pythagoram ipsimet etiam ruidæ quodam̃odo amplexi videntur: non *Druidæ.* men ut illam animæ vitam spirantis transissionem statuerint; sed spiritus nihil nisi œleste & divinũ sapientis: qui, velut novus ospes, nutu Dei, in alios atq; alios transratur homines: sicuti Eliæ spiritus in lisæum fuit translatus, & in eo quievit. . Reg. 2. & à Mose manus imponente piritus migravit in Josuam. Deuteon. 34. v. 9. quod pluribus exsequitur tephan. Forcatulus *lib. 1. De Gallor. Imerio & Philosophia.* Sed ut ad poëam nostrum redeam: negat Ausonius,

Marcum illũ pædiconem, postquam fatis concesserit, in Taurum, aut Mulum aut Hi pocamelum, aut Caprum, aut Arietem tra migraturum; sed Scarabeum tandem fut rum: siquidem id genus animalis fimo stercore, in quo delicias quærit, gaude. Cæterum quàm detestandum & abominal le sit crimen istud, arguméto esse possunt S domiticę illę civitates, igni & sulphure à D subversæ *Gen. 9.* Unde & in eos, qui imp hujus actionis, quam ne in brutis quidem nimantibus admissam reperire est, cœno i quinati sunt, pœnam mortis constitutam v demus. *Auth. Ut non luxurientur contra natu & Auth. De his qui luxur. contra natur.* Qu pertinet Lex Scantinia, quæ puerorum an plexus impios, & præposteram atq; abom nandam Catamitorum sustulit Venerem concubitoribus gravi supplicio imposito, u ait Lætus *in Legibus Romanis.* Atq; in ho Constantinus etiam & Constans Impp. gla dium distringi jubent, cum in hæc verba re scribunt: Cum vir nubit in fœminam vir porrecturam (ita enim legendum esse po tiùs quàm *viros parituram*, Gothofredus re ctè monet: siquidem porrigere fœminarum est proprium, uti Arrigere masculorum quid cupiatur, ubi sexus perdidit locum ubi scelus est, id quod non proficit scire

Pœna in Sodomitas.

ubi

Venus mutatur in alteram formam? ubi
or quæritur, nec videatur? Iubemus
urgere leges, armari jura gladio ultore, ut
quisitis pœnis subdãtur infames, qui sunt
futuri sunt rei. *l. cum vir. 31. C. ad L. Jul.*
adult. Nec minuitur hæc supplicii irro-
io, etiamsi ex utriusq;, tam concubitoris,
àm pathici cinędi consilio atq; animo de-
quatur. Nam & Cajus Fescennius Tri-
vir C. Cornelium fortissimæ militiæ sti-
emeritum, virtutisq; nomine quater
Primipili ab Imperatorib. donatum:
cum ingenuo adolescentulo stupri
mmercium habuisset, publicis vinculis
eravit. A quo appellati Tribuni, cum
stupro nihil negaret, sed sponsionem se
ere paratum esse diceret, Si non ado-
lescens ille palam et aperte
orpore quæstum factitasset:
tercessionem suam interponere noluerũt.
q; Corneli' in carcere mori coact' est. Re-
issimè enim placuit, nulla ex caussa hoc
asculosum nefas excusari posse: quia quod
tura legibus & moribus sit prohibitum,
equedum in volentem committi oporteat.
d & M. Lectorio Mergo Tribuno militari
ominus Tribun' plebis diem ad Populum
xit, quòd Corniculariũ suum stupri caus-
appellasset. Is judicium non sustinuit: &

ſibi mortem attulit. C.Mari⁹ quoq; Impe
torClusum ſororis ſuæ filium Tribūum n
litū à Plocio jure cæſum pronunciavit,q
eum de ſtrupro compellare auſus erat. ut
Val. Maximo *libro 6. capite primo.* Pet
Aerodius recenſet *libro 2. Decretorum tit.*
Planè qui muliebria paſſus fuit, eum à pr
tore à ſubſelliis removeri Ulpianus teſ
tur *in l. 1. Paragr. removet ff. de poſtulan*
tantaque hujus rei turpitudo eſt, tantu
dedecus, ut mortem poti⁹ eligendam, quà
tale quid patiendum Paulus reſpondeat
l. iſti quidem 8. ff. de eo quod metus cau
De quo infando crimine, propter quod i
Dei venit in filios diffidentiæ. *ad Ephes. 5.*
ad Coloſ. 3. c. ut clericorum, Ex. de vita & honeſt
clericor c. Clerici. Ex. de exceſſib. prælator. & q
ipſa ſocietas quæ cum Deo nobis eſſe debe
violatur: cū eadem natura cujus ipſe auct
eſt, libidinis perverſitate polluitur. *cā. flagi*
32. q. 7. nihil dicam ampli⁹: cum vel ſolum i
ſius nomen chartas quodammodò inficia
Videri tamen poterit Iul. Clarus *lib. 5. Se*
tent. § Sodomia & Iac. Menoch. lib. 2. de Arbi
Judic. cent. 3. caſu 286.

Faſces.

Faſces laureatos.) Inter inſignia Mag
ſtratus etiam faſces numerantur & ſecuri
Novella 25. cap. 5. De quibus ita Plutar
chus in Romaicis quæſtio. 82. Cur Prętor

faſce

es colligati fuerunt appensis securibus? *Cur colligati?*
id signo est: iram Magistratus non debe-
esse in proclivi & solutam? an solutio
ium, quæ paulatim fit, moram aliquam
iniicit & cunctationem; & nonnunquam
it, ut sententia de supplicio exigendo
taretur? Sic enim & Theodosius legem
it, ut post rescripta sua differantur suppli- *Pœna differenda.*
capitalia dies triginta, ne Rei injusta ira
us non satis inquisitis interficerentur: Si
dicari, inquit, in aliquos severius contra
stram consuetudinẽ, pro caussæ intuitu,
serimus; nolumus statim eos aut subire
nam, aut excipere sententiã: sed per dies
ginta super statu eorum sors & fortuna
pensa sit. *l. si vindicari. 20. C. de pœnis.* *L. 20. C. de pœnis.*
uam constitutionem suasit Ambrosius
heodosio in Ecclesiæ sinum rursum rece-
o, unde eum prius excluserat, quòd non
quisitis sontibus promiscua cæde sævi-
m ab ipso in turbam iñocentem & sontes.
upuerat enim Auriga gubernator ludorũ
censium adolescentem ad stuprum. hunc
rigam præfectus vir honestus incluserat
rceri. Quia verò populus industria hujus
urigæ delectabatur, poscit, ut impunit' di-
ittatur: quod cum denegaret Præfect', per
ditionẽ occisus est. Impator igitur rei huj'
dignitate motus, septẽ millia hominũ per

cohortes interficit, qua de re prolixius [...] ſerit Dn. Philippus Melanchton *in Chro[...] lib. 3.* Cur autem faſcibus inſertæ fuer[...] Secures: id idem Plutarchus ita explicat: I[...] cum vitiorum, inquit, alia ſint ſanabilia, a[...] inſanabilia, virgis corrigebantur, quæ em[...] dari poterant: Securibus ſecabantur imn[...] dicabilia. Faſces autem illi prius fueru[...] Hetruſcorum Regum inſignia: quum du[...] decim lictores ſibi præire juberent, duod[...] cim faſcibus virgarum, & totidem ſecurib[...] illis involutis ſeptos: ut ſi quis rei capita[...] damnatus eſſet, primùm ſpoliatus cæderet[...] virgis, deinde ſecuri percuteretur. Sed Tu[...] lius Hoſtilius Quintus Romanor. Rex ec[...] ut & ſellam Curulem, Togam & prætexta[...] ab Hetruſcis ad Romanos tranſtulit: ſicu[...] Gualtherius adnotavit *ad Horat. Lib. 1. O[...] 12.* Faſces illos ex Betulla arbore gallic[...] quæ mirabili candore atq; tenuitate fueri[...] Plinius deſumi ſolitos ſcribit *lib. 6. cap. 18.* a[...] que etiam lauro fuiſſe decoratos. *Plin. lib. 1[...] cap. ult.* Etſi autem Conſules Romæ XI[...] fruebantur faſcibus, lictoribus totidem præ[...] gradientibus: Proconſules tamen non am[...] plius, quàm ſex faſcibus uſos fuiſſe Ulpianu[...] teſtatur *in l. proconſules. 14. ff. de offic. proconſu[...]* Ubi Accurſius *ſex faſcibus*, pro *ſex menſibus* in-eptè exponit, ac ſi Proconſulatus eſſet ſeme-

Faſcibus cur ſecures inſertæ.

Faſces Hetruſcorum.

Conſulares XII.

Proconſules VI.

ſtris

Magiſtratus: cum tamen magiſtrale-
ne doceamur, proconſulare Imperi-
fuiſſe annuum: quod interdum ad
ndum & tertium annum propagaba-
: Sicuti Beroaldus rectè notavit apud
uleium *lib.10. Mileſiacar.* quibus adde quæ
oſitè ad hanc rem ſcripſit Juſtus Lipſius
. *Electorum cap. 23.*

DE EQVIS.

Qui etiam melius ornabantur & ſplendidius, quàm hodiè. Etſi enim las & Stapedes non habebant veteres: ilominus tamen Equos tapetis, purpu- auro & aliis coloribus intertextis in- rnebant. Vnde Virgilius in 7.

Equorum ornatus.

Inſtratos oſtro alipedes, pictisq; tapetis,
Aurea pectoribus demiſſa monilia pen-
dent.

ꝑter tapeta, ait, eos habuiſſe monilia, ut int roſæ, tintinnabula, & alia ornamẽ- aurea. Atq; is erat Equorum Augu- ornatus, quem ibi deſcribit: licet Regis tini Equis eum attribuat: quo tamen ore ſatis erat, ſi corio ꝓbè eſſent ornati.

Tapeta.

Phaleræ.

Habebant & phaleras, quæ vel scuta er minora, vel rosæ aureæ, quibus tã in fr te, quàm aliis corporis partibus Equi ad nabantur. Eædemq; adeò venustæ era ut verbum hoc etiam ad orationes elega tes, quas phaleratas dicebant, fuerit tr latum.

Frenum aureum.

Vt plurimum etiam aureum co ficiebant frenum, ut Virgilius loco ant allegato innuit, his verbis.

> Tecti auro, fulvum mandunt sub den
> bus aurum.

Ac de frenis & aureis illis ornament equestribus idem Virgilius lib. 8. *disseri.*

> Frenaq; bina, meus quæ nunc habet au
> rea Pallas.

De iisdem ornamentis intelligendũ qu que est ICti responsum. * *Nec præter bo hîc loci silentio, Sabinam Poppæam Ne ronis uxorem dilectissimam, & mulas quibus agebatur, habuisse aureis funibu subligatas, ut Xiphilinus tradit in Vit Neronis; & delicatioribus jumentis suis soleas ex auro quoq; induere solitam: ut Plinius meminit lib.33.cap.11.*

* *l. ædiles. 38. in pr. & parag. vẽdẽdi ff. de ædili. edict.*

Mulæ Poppeæ.

Soleæ aureæ.

NOTÆ.

NOTÆ.

Corn. Tacitus *libro de Situ, Moribus populis Germanorum*, memoriæ pro- t, Germanorum equos non forma, velocitate conspicuos, sed nec variari os in Romanorum morem doceri: At in um, aut uno flexu dextros agi, ita con- o orbe, ut nemo posterior sit. quib' ver- haud obscurè iñuit, contrarium hũc mo- fuisse Romanis, ut in utrũq; lat', sive in an q; buccam suos eques in conversioni- flectere consueverint. Hodie haud fa- diiudices, Utrum Italis equitandi, & os vel dextrà vel sinistrà tantum flectẽdi, madmodum & in circulum vel orbem ndi, aut etiam in rectum cursum di- endi peritia Germani nostri quidquã ce- it. Apud quos etiamnum consuetudo estris invaluit, qua equi peculiari qua- n industria eriguntur, tanquam in adver- nitentes, & in orbem quàm brevissimũ, quasi saltu circumaguntur. Sed & Equos ab ipsis eruditos videas, ut in ipso antumvis concitatissimo cursu, ad levissi- m sessoris frenorum lora moderãtis nu- n subitò consistãt, ac ne latum, quod dicit guem, ulterius nitãtur. *Michael Beuterus* *uo ad Tacit. de Morib. Germanor. comment.*

Germanorum equi.

Equitandi peritia.

Equorum docilitas.

Suam enim Equis etiam docilitatem esse
ipsa rerum magistra docet experientia,
probatissimorum Autorum monumentis
proditũ. Dio certè scripsit, Parthos Traj
Imperatori Equum, inter cætera mun
adduxisse, ita edoctum, ut Regem adora
Nam pedes anteriores in morem supplic
tis flexit, caputq; pedibus ejus, qui proxi
esset subjecit. Cujus & Julius Cæsar Sca
ger meminit *De subtilitat. advers. Cardan*
Exercit. 209. Sed & Sybaritas eo deliciaru
venisse legimus, ut Equos in convivia intr
ducerent, ita institutos, ut audito tibiæ ca
tu, statim se tollerẽt erectos, & pedibus ip
prioribus vice manuum gestus quosdã Cl
ronomię, motusq; ederent ad numerum s
tatorios. Accidit autem, ut tibicen i
quispiam contumelia affectus transfuge
ad Crotoniatas hostes, paulò ante prælio s
peratos à Sybaritis, & quod è Repub. for
eorum, policeretur (si fidem modo haberẽ
sua opera Sybaritorum cunctorum equit
in ipsorum venturos potestatem. Credi
res & belli Dux creatus à Crotoniatis tibic
convocat omnes, quotquot ejusdem fore
in Urbe artificii; modulamentumq; iis ind
cat, atq; ubi visum tempestivum procede
in hostem jubet. Sed enim Sybaritæ fast
præturgidi, quòd Equitatu superabant

Equus pricipem adorat.

Equi Sybaritici saltantes.

cun

nt contrà, præliumq; conferunt. Hîc tem repentè dato signo tibicines universi nspirant. Ecce igitur confestim modunine agnito, cantuq; illo vernaculo, tolnt eriguntq; sese in pedes equi Sybaritæ, soribus excussis; & quod tripudium domi dicerant, etiam in acie exhibent. Ita oti omnes Equites, sed humi jacentes: nnes equi, sed tripudiantes, quemadmom Ang. Politianus refert *in Miscellan. cap.* ex Athenæo *lib. 12. Dipnosoph. cap. 6.* Nec emorabile minus est, quod Iohannes Loz Hispanus, quem Nicolaus Boërius citat *cis. 318. n. 2.* à fide digno homine audivisse efert, qui suis id viderit oculis, quod gerosissimus Equus propter incestum cum tre sua comissum, ad quem committenm arte & unguentis pellectus fuerat, cogo crimine, morsu sibi ipsi genitalia, maa cum admiratione adstantium, abscide-. Quid dicam de Bucephalo Alexandri ugni equo? Is sive ab adspectu torvo, sive insigni taurini capitis armo impressi sic tus, cum ornatus erat armatusque ad elium, dorso suo insidere nullum alium iebatur: Regem verò cum vellet adscene, sponte sua genua submittẽs excipiebat, debaturq; sentire, quẽ veheret, ut Quin-Curtius scriptũ reliquit lib. *6. De gest. Alex.*

Equus ductus pœnitentià incestus.

Bucephalus Alexandri.

andr. Mag. Id etiam de isto Equo memora
tum est: quod cũ in eo insidens Alex. bell
Indico, & facinora faciens fortia, in hostiu
cuneum, non satis sibi providens imisisset
conjectisq; undiq; in Alexandrum telis, vu
neribus altis in cervice atq; in latere equu
perfossꝰ est: Moribundus tamen ac propè
exanguis, ê mediis hostibus Regem vivacissi
mo cursu retulit: atq; ubi eũ extra tela extu
lerat, ilicò cõcidit: & Domini jam superstit
securꝰ, quasi cum sensus humani solatio ani
mã expiravit. Tum Rex Alex. parta ejus bel
li victoria, oppidum in iisdẽ locis condidit

Ei oppidum extructum.

atq; ob Equi honores Bucephalõ appellavi
ut Gelliꝰ refert *lib. 5. Noct. Attic. c. 2.* Ubi etiar

Ejus æstimatio.

emtum Bucephalum Cares scripsit talent
XIII. & Regi Philippo donatum: æris nost
ea sumã est, inqt, HS. CCCXII. de qua suppu
tatione, cum Plinii præsertim æstimation
conciliata videatur Budæꝰ *l. 3. de Asse & parti*

Equi Diomedis.

ejꝰ. Diomedem Thracem quoq; Diodorꝰ &
poëtę tradũt Equos habuisse feritate notab
les, quos carnibꝰ humanis pascere solebat. E
rant equorũ pręsepia ænea, ferreis ipsi catho
nis vinciebantur: caro hospitalis erat pro pa
bulo. hos Hercules ex Thracia Argos pduxi
occiso Diomede, quẽ suo ipsius exemplo eq

Perilli taurus æneus.

mandendũ apposuit: non secus atq; Phalari
Siculꝰ tyrannus Perillum tauro suo æneo in
clusit. Perillus enim, ut Phalaridis crudelita

em aleret, æneum fecerat taurũ, in quo pari-
er fontib⁹ atq; infontibus impositis, igneq;
uppofito, ex clamore & sonitu vocis, mugit⁹
ecudis, non hominis gemit⁹ esse appareret.
taq; vel ab iniquissimo atq; injustissimo ty-
āno extorsit hic Perilli nõ hominis, sed bru-
i sævior anim⁹, justiorem sævitiam. Etenim
Phalaris inventorem ipsum & artificem cru-
iatũ experiri jussit: ut est apud Plin. *l.34.c.8.*

——nec enim Lex justior ulla est,
Quàm necis artificem fraude perire sua.

Hinc Diomedis illos Equos Apulei⁹ ferinos „
ppellat *l. 7. Miles.* ubi ita scribit: Sic apud „
istoriã de Rege Thracio legeram, q miseros „
ospites ferinis eqs suis lacerãdos devoran- „
osq; porrigebat. Adeò prepotens ille tyrañ⁹ „
c parcus ordei fuit, ut edacium jumentorũ „
amem corporum humanorũ largitione se- „
aret. Atq; ex eo Equorũ genere famigerã-
um illum Equum Sejanũ progenitum fuis- *Equus Sejanus.*
e Beroaldus ibidem notavit. Illud planè fa-
ulosum est, quod de Pegaso equo alato, *Pegasus.*
ui ex Medusæ sive Gorgonis capite am-
utato à Perseo fingitur procreatus, poë-
æ comminiscuntur. Unde & à Plinio inter fa-
ulas refertur. *l. 10. cap. 49.* Eo adjutus Belle-
ophon preclara patrasse facinora, atq; adeo
psam etiam Chimeram, triforme illud mon- *Chimæra.*
trũ, quod & Leonem, & Caprã, & Draconem

repræſentabat, interemiſſe dicitur. quan
quam Solinus Chimæram monteme ſſe ſcr
bit in Lycia, unde noctu fumidus ignis ex
halat. Atq; hunc montem Monſtro iſ
triformi nomen dediſſe, ipſemet etiam Se
vius aſſentitur ad illum Virgilii verſum
Aeneid. *6.*

> *Horrendùm ſtridens, flammisq; arma*
> *Chimæra.*

Eſt, inquit, Chimæra mons Lyciæ, cuju
hodieq; ardet cacumen, juxta quod ſūt Leo
nes: Media autem paſcua ſunt: jma ver
ſerpentibus plena. Hunc quia Bellerophо
habitabilem fecit, Chimæram dicitur occ
diſſe. Sed memorabile tamen inprimis, &
adverſus temeritatem notandum eſt, quo
de Bellerophonte ex Pegaſo equo decident
fertur. Pegaſum enim œſtro ſtimulatur
finguntBellerophontem ſeſſorem in cœlur
ſubvolare conantem excuſſiſſe ex aëre i
terram: in qua ſolùm equitare debuerat
non verò etiam in cœlum ferri, quod to
victoriarum obtentu, & tot monſtris domi
tis videbatur affectare. Unde Horat. *lib. 4*
od. 11.

Bellerophon.

> *Terret ambuſtus Phaëthon avaras*
> *Spes: & exemplum grave præbet ales*
> *Pegaſus, terrenum Equitem gravatus*
> *Bellerophontem.*

Forſa

orſan eo haud minus falſum eſt Hippocentauri figmentum. Hunc enim in rerum atura non eſſe, ac ne quidem eſſe poſſe Claud. Galenus non obſcurè ſignificat, dum *b. de uſu partium 3.* in Pindarum invehitur, ui ex hominibus & Magneſiis equis Hippocentauros naſci poſſe finxerat, inferna uidem parte matri, ſuperna verò patri ſimi- es: atq; ideò eos eſſe ferociſſimos. Id veò fieri poſſe Galenus recte negat: cum quiem Lupi, Canes, Vulpes, quandoq; per Venerem commiſceantur, & pariant Vulpi- anes ac Lyciſcos: at ut ex homine pręgnans eddatur Equa, id verò eſſe impoſſibile. roinde & Celſus ICtus: Si ita (inquit) ſti- „ ulatus fuero, te ſiſti? & niſi ſteteris, Hip- „ ocentaurum dari? perinde erit, atq; ſi te „ ſti ſolummodò ſtipulatus eſſem. *l. ſi ita ſti- „ ulatus. 97. de verbor. obligat.* Inutilem enim œnalem illam ſtipulationem futuram, ejus ræſertim rei adjectione, quæ in rerum naura non eſſet; non ſecus ac ſi homo mortus in ſtipulationem fuiſſet deductus. *§ 1. Inſt. e inutilib. ſtipulat. l. 1. §. ſi id quod. ff. de oblig. & ct.* Cui ſententiæ & Cicero ad ſtipulãs; Quis Hippocentaurum ait, aut Chimæram fuiſſe utat? Et Lucretius:

Sed neq; Centauri fuerant, neq; tempore in ullo

Hippocentaurus.

Eſſe queant, duplici natura, & corpore bin
Ex alienigenis melius compacta poteſtas?

Sed hoc eſſe contra fidem hiſtoriæ aſſevera
Ioh. Coraſius *lib. 5. Miſcellan. cap. 2.* eo quo
Plinius Claudium Cæſarem ſcribat memori
ꝓdidiſſe, Hippocentaurũ, hoc eſt, ſemiho
minem & ſemiequum in Theſſalia natum
eodem die interiiſſe. Et nos, addit Plin. prin-
cipatu ejus allatũ illi ex Aegypto in melle vi-
dimus. *l. 7. c. 3.* Divus quoq; Hieronym⁹ refert
ejusmodi animal alicubi ab Antonio Eremi-
ta viſũ: cujus hac de re hiſtorica narratio re-
cenſetur à Didaco Covarruvia *l. 4. Variar. re-
ſolut. cap. 2.* Et cur Hippocentauros, ait Cora-
ſius, ex equo & homine commixtos fuiſſe ne-
gabimus? cum Satyros, quales poëtę & picto-
res fingunt, ex capra videlicet & homine per
mixtos fuiſſe Plinius *d. lib. 7. cap. 2. & lib. 6.
cap. 30. & lib. 8. cap. 54.* & Plutarchus in Sylla
ſcribant: atq; adeò Conſtantini tempore in
Urbem Alexandriam perductum Satyrum,
eiusq; cadaver deinde ſale conditum, & in
Antiochiã fuiſſe allatum, ut ab Imperatore
videretur; memoriæ ſit proditum; *Philipp.
Camerar. Operar. ſucciſivar. cap. 71.* Quæ
etſi vera, non autem pro falſis aut fabu-
loſis, ut poſt Alciatum *lib. 9. parerg. cap. 13.*
Covarruvias rectè putavit, habenda eſſent:
cenſuit tamen Hotomanus *in § 1. Inſt. de
inutil.*

Satyri.

util. stipul. vel ideò inutilem futuram Hippocentauri stipulationem, quod ejus generis portentorum atq; monstrorum veluti aturæ quodam peccato genitorum ratio t habenda nulla. Propius vero est, fabulæ huic caussam dedisse Centauros prope Pelium Thessaliæ montem habitantes: qui primum Equos aut subegerint, aut ad equitandum domuerint. quod nō dissimulanter nnuit Natalis Comes *Mytholog. lib. 6. cap. 6. & lib. 7. cap. 4.* ubi Tauros agrestes in Thessaliam venientes, fruges devastasse scribit: Ideoq; juvēes fortes equos ascēdentes in auros impetū fecisse, ac stimulis pupugisse. Cum verò agrestes sive rustici hos procul fuissēt conspicati, existimasse, eos superna parte homines, inferna equos esse: quia nemo ante id tempus Equum conscendisset. Et quia tauros illos pungentes viderant, Centauros; indeq; Hippocentauros appellasse ἀπὸ τοῦ κεντεῖν τοὺς ταύρους, à pungendis & stimulādis tauris. Cui sententiæ & Didacus Covarruvias accedit *l. 4. Variar. resolut. c. 2.* duct⁹ auctoritate Diodori Siculi *l. 5.* & Palephati *l. 1. Incredibiliū, vel de non credend. poëtar. fabulis.* Legimus tamen apud Lucianum, *dialogo, qui Zeuxis inscribitur,* Zeuxin Hippocentauros plures, matrem, infantes, maritum, humana & equina forma, summa arte atq;

Rursum de Hippocentauris.

diligentia pinxisse. Atq; annotasse [...]n Græcis auctoribus, Alciatus scribit, à Ch[...]ne Centauro Achillem, aliosq; Regios [...] eruditos fingi, quòd soleant Doctores c[...]sultoresq; Principum naturâ quidem fer[...]se, & promtum ad asperiora ingenium ha[...]re; humanitatem verò in speciem tant[...] præ se ferre. *Alciat. lib. 9. parerg. cap. 13.* Cu[...] etiam in Consiliarios principum tale ex[...] Emblema.

Chiron Centaurus Achillis præceptor.

> *Heroum genitos, & magnum fertur Achil[...]*
> *In stabulis Chiron erudiisse suis.*
> *Semiferum doctorem, & semivirum Centa[...]rum,*
> *Adsideat quisquis Regibus, esse decet.*
> *Est fera, dum violat socios, dum protegit h[...]stes:*
> *Estque homo, dum simulat se populo [...]pium.*

Hinc igitur haud dubiè apparet, falsum es[...] illud de Hippocentauris, biformi anima[...] excogitatum figmentum: non secus ac fa[...]sam opinor Actæonis in cervum, & Lyca[...]onis in lupum commutationem. quanquan[...] hanc non omninò fabulosam Pausanias pu[...]tavit *In Arcadicis seu lib. 8.* cum & alii ex ho[...]minibus Lupi facti sint in Jovis Lycei sacris[...] qui decimo tandem anno, si humana carn[...] abstinuissent interim, figuram hominis re[...]cupe-

Dictaon.

Lycaon.

berarint: alioquin veſcentes ea lupi per-
tuo futuri. quod & D. Auguſtinus referre
n dubitavit, neſcio an credere. Marcum
tim Varronem laudat authorem, hujus-
odi præſtigias de Arcadibus ſcribentem.
um & nos, inquit, cum eſſemus in Italia,
diebamus mulieres quasdam imbutas ma-
artibus, in caſeo dare ſolere nonnihil vi-
licet maleficum, quo viatores ilicò in ju-
entum verterentur, ſervata mente huma-
, & ſarcinas portarent; ruſ⁹ ad ſe redirẽt,
era perfũcti. *lib.18. De.Civit. Dei c.17.& 18.*
ec deſunt, qui Nabuchodonoſorem Re-
n Babylonium revera Bovem factum pu-
it: quorum in numero eſt Dorotheus Ty-
Epiſcopus *In Synopſi de Prophetis*, qui capi-
bubulo eum effingit, poſteriore parte
rporis leonina, tum ob voracitatem, tum
violentiam: quibus expiatis formæ ſuæ
lderetur. Ioſephus contrà nihil accidiſſe
egi exiſtimat, præter ſeptennem Imperii
ivationem, quæ illum ab auguſto Majeſta-
gradu dejectũ ac miſerum bruto exæqua-
. Nam cum brutis eum pabulantem &
re cœli conſperſum iri, & fœnum ut Bo-
m comeſturum, quoad reſipiſceret, ac Re-
m cœleſtem cognoſceret omnium excel-
ntiſſimum; ac tum demum priſtinam faci-
ı ſive auctoritatem eum recepturum Da-

Nabuchodonoſor in Bovem.

niel prædixerat cap. 4. At ubi quis pot
tum non ſit, qui fuerit; tum quidvis e
potius, quàm hominẽ vitalem haberi fol
poſt Ioſephũ *lib. 10. Antiquitat. cap. 11.* Ste
Forcatulus rectè cenſuit *lib. 5. de Gallor.*
per. & philoſoph.

Hippona.

Jam cum ex Galeno ſupra oſtenſum fuer
ex homine & equo generari nihil poſſe:
ſum utiq; erit, quod de Hippona & On
celia memoriȩ eſt proditũ. Narratur enim
Fulvio quodã, quòd Equæ amore capt⁹, cu
ea rem habuerit. Unde nata ſit puella form
ſiſſima, quam ex re Hipponam cognomin
rint. quo nomine etiam Equorum & ſtab
li Deam à priſca ſuperſtitione cultam fui
Tertullianus docet *in Apologetico*, & Luci
Apulejus *lib. 3. de Aſino aureo, ſive Mileſ*
Atq; hæc etiam Hippò à Juvenali videtur a
pellari, cum ita ſcribit:

——jurat
Solam Hippò & facies olida ad præſepia picta

Onoſcelia.

Onoſceliam verò quod ſpectat, dicunt, N
bilem quendam juvenem Epheſium, cu
muliebrem ſexum eſſet exoſus, noctu a
paterna armenta profectum cum aſina fuiſ
congreſſum, atq; ex ea puellam procreaſſ
pulcherrimam, Onoſceliam ob id nuncu-
patam. ut ex Stobæo & aliis retulit Lilius

Gregor

gor. Gyraldus, *Historiæ Deor. Syntagm.1.*
ex Asino & Equa; ac rursum ex Equo
sina Mulos generari, extra controversiã
Atq; illos quidem ꝓpriè Mulos, hos ve-
Hinnulos appellari Varro tradit *l.2.de Re*
ca. Proditum & illud est, ex Onagro, qui
sylvestris est, mansuefacto, & equa, mu-
generari veloces in cursu, duritia eximia
um: Onagro & asina genitum Mulum,
nes antecedere. Mulas autem ad proge-
ndum ineptas ob id auctores tradũt, ꝙ
nalia quæcunq; tertii sunt generis, diver-
uippe generibus prognata, non gignant.
ic Mularum partus in Añalibus aliquãdo
ervati, ostenti loco fuerunt habiti. Bonũ
ò an malum portenderent, in ambiguo
facit eventorum varietas: Siquidem C.
erio M. Herennio Coss. cum mula in A-
ia peperisset, totum annum domi forisq;
nquillũ fuisse comperimus; sinistra tamẽ
edam obnunciata. Sed quod omniũ per-
iosissimum Rom. Reip. fuit, inter Cæsarẽ
Pompejum exorta bella mulæ partu edito,
Paulo, M. Marcel. Coss. multi prodiderũt.
umq; alia Romæ ad XII. portas pepisset M.
pido, Munatio Planco Coss. subsequutæ
non nullæ sociorũ direptiones, dum bel-
per Brut. & Cass. in provinciis gererentur.
nihil quicquam tale evenit L. Scip. C. Læ-

Muli.

Cur steriles

Mularum partus portentosi.

lio Coss. cum identidem mula Reate p
rissset. ut à Iohanne Pierio adnotatum e
12. *Hieroglyphic.* Eadem Mularum steri
in causa est, ut Voluptaria illa venus,
homines lascivi non ad prolem, sed ad
luptatem tantum atq; spurcitiem utun
per Mulum qui Equam saliret, vel Mu
surrecta cauda prurientem Hieroglyp
designaretur. Huic enim generi, quan
ad progenerandum inepto, genitalia tan
ad voluptatem natura concessit: quem
modum idem Pierius docuit adversus e
qui animalia rationis expertia, nullo n
voluptatis, neq; irascentiæ, neq; cupid
tis sensu affici contendunt, moveriq;
hujusmodi incitationes naturę quodam i
pulsu, ut vel se sospitent, vel species pro
gentur. Neq; quidem dicendum asseru
Leonem audentem animosumq; esse, n
quidem Cervum pavidum, sed quodamn
do pavidum, illumq; quodammodo anim
sum: perinde ac si dicerent, animalia h
neq; cernere, neq; audire, sed quodamm
do cernere, audireq; quodammodo: ne
vociferari, sed quodammodo vocifera
atq; ut semel dicam, ea non omnino viver
sed quodammodò vivere. Nec abs re put
hîc quoq; de Mulis Marianis pauca disserer
de quibus ita apud Frontinum legimus li

Mularum voluptuaria Ven⁹.

Muli Mariani.

4. Strat

stratagemat. C. Marius (inquit) reci-
dorum impedimentorum gratia, quibus
imè exercitus agmen oneratur, vasa &
ria militum in fasciculos aptata furcis
osuit, sub quibus & habile onus, & faci-
equies esset. Unde & in proverbium
tum est, *Muli Mariani*. Aliam hujusce
verbii caussam refert Plutarchus *in Ma-*
qui id quoq; memorat, quod scilicet
rius Imperator eadem ferebat obibatq;
ra in re militari, quæcunq; militibus im-
abat. quare post hæc cum labores & jussa
peratoris milites libenter subirent, *Muli*
riani vocabantur. Vulgus hodieq; hinc,
Beroaldus *ad lib. 1. Apuleii* opinatur, ducta
gine, *Caballos Marianos* apellat homines,
pedibus suis ambulantes, se in equo se-
re & vehi mentiuntur in ludicro specta-
o. Illud planè ridiculum est & joculare,
od Ausonius machinarios equos appellat
ipedes caballos, illis versibus:

Caballi Mariani.

Tripedes Caballi.

Cui subjugabo de molarum ambagibus
Qui machinali saxa volvunt pondere,
Tripedes caballos, terga ruptos verbere.

achinarios enim equos intelligit; q quo-
am malè semper accipiuntur, & omnium
mentorum ærumnosissimi sunt, propte-
à vocat terga ruptos verbere, item Tripe-
s. Contingit enim sæpè, ut crus unum illis

frangatur: vel, vt claudicantes & inu
Equi, piſtrino dedantur. ut Joſeph. Sca
contra Angelum Politianum rectè exp
lib. 2. Auſonian. lection. cap. 8.

Sabinam Poppeam) De hujus luxu
nius *lib. 31.* ita ſcribit: Vaſa coquinaria
vus orator fieri queritur: at nos carruco
argento cælare invenimus. Noſtra qu
ætate Poppea conjunx Neronis principis
licatiorib⁹ jumẽtis ſuis ſoleas ex auro qu
induere ſolebat. Eas verò ſoleas, ex Pla
etiã ſola appellare poſſis: Qui auro (inq
habet ſuppactum ſolum, h. e. infimũ p
calcaneum, & calceamenti ſoleam. Lucre

Avia Pieridum peragro ſola, nullius
Trita ſolo.

Poppeæ luxus.

De Poppea porrò ita ſcribit Plinius *lib.*
Poppea certè Domitii Neronis conjunx
nas quingentas fœtas per omnia ſecum t
hens, balnearum etiam ſolio totum cor
illo lacte macerabat, extendi quoq; cut
credens. De qua etiam illud ejusdem Pl
l. 12. accipio, cũ ita ait: Periti rerũ adſtr
erunt, non ferre thuris tantum annuo fe
Arabiam, quantum Nero Princeps novi
mo pompæ ſuæ die concremavit. Ibi enin
pompæ, legendũ eſſe *Poppeæ*, Guilhelmus
dæus rectè monuit *l. 4. de Aſſe & ejus part.*
quitur enim de funebri ſumtu in Popp
mort

Obitus.

tuæ justis & exsequiis. De cujus mor-
acitus *lib. 16.* Post finem ludicri, ait, Pop-
nortem obiit, fortuita mariti iracundia,
o gravida ictu calcis afflicta est. Corpus
igni abolitum, ut Roman' mos; sed Re-
n externorum consuetudine differtum
oribus conditur, tumuloq; Juliorum
infertur, ductæ tamen publi-
cæ exsequiæ.

DE TESTUDINE.

Estudo, de qua in præsentia loquimur Testudo.
(de noto enim nobis Testudinum ge-
e nunc non agitur) est anguis quædam
amine sive cortice operta, candidissi-
& parva; quæ in Lydo Arabico repe-
batur; & corticem habebat candidissi-
m simul & splendidissimam, instar ni-
æ alicujus margaritæ. Hanc in laminas
ibant, ijsdemq; mensas & lectos, non se-
atq; olea & ebore vestiebāt. Hodiè vi-
re hanc non cōtingit, nisi quod in Indias
ientales navigantes reperisse se eam di-
nt. Testudineorū tamen hujusmodi ope-
m fit mentio in multis Legibus, præser-
n verò in L. Labeo. 7. ff. de supell. legata,
in l. hæres 100. ff. de legat. 3.

NOTÆ.

Dignum notatu eſt ICti Celſi reſp[o]-ſum, quo & veterum laudat parſimoni[am], & contrà creſcentem tacitè perſtringit lu[xu]-" riam *in l. Labeo.7. § 1. ff. de ſupellect. leg.* Nec [ve]-" rum eſt, ait, moribus civitatis, & uſu rer[um], " appellationem ſupellectilis mutatam [es]se. " Nam fictili, aut lignea, aut vitrea, aut a[ere] " deniq; ſupellectili veteres utebantur: n[un]c " ex ebore, atq; teſtudine, & argento, ia[m e]x " auro etiam atq; gemmis ſupellectili ut[un]-tur. Quo in loco per Teſtudinem h[au]d dubiè iutelligit ſupellectilem teſtudinei[s la]-minis veſtitam. Hinc teſtudinea legata & teſtudinei lecti apud Javolenum *in l. ha[...]* *100. § fin. ff. de legat. 3.* Primus autem Ca[r]-lius Pollio teſtudines ſecare in laminas lectosq; & repoſitoria his veſtire inſtituit, ut Plinius refert *lib. 33. cap. 11.*

Teſtudinea ſupellex.

DE ARGENTEA SUPE[L]-LECTILE.

A*Rgenteam ſupellectilem habeba[nt]*, *ut & nos; ſed inſtructiorem, &* *hoc a noſtra differentem; quod vete[res]*

quia

*uidem & sua & Majorum suorum insi-
nia & egregia facta inibi insculpebant,
ut Virgili⁹ 1. Aeneid. demonstrat, ubi Di
donis vasa Argentea commemorat, Au-
gusti supellectilem per ea intelligendo:*

Ingens argentũ mensis cęlataq; in auro
Fortia facta patrum, series longissima
rerum
Per tot ducta viros, primaq; ab origi-
ne gentis.

*Antequam Romani ad tantam pervenê-
rant majestatem, pauca habebant vasa ar-
gentea. Cornelium enim Rufinum duo-
bus Consulatibus, & Dictatura specio-
sissimè functum, ideò in Senatorio ordine
retentum non fuisse Valerius Maximus
lib. 2. cap. 9. prodidit, quòd decem pondo
vasa argentea comparasset. Plinius quin-
que pondo meminit. Primus argentea
vasa pondo mille habuit Scipio Allobricus,
ob Allobroges subactos, qui hodiè Sabaudi
sunt, ita nominatus; frater alioquin Afri-
cani. Eaq; decem millia aureorum refe-
rebant.*

Argentea vasa Romæ olim pauca.

Corn. Rufin⁹.

Scipio Allobricus.

*Tandem in tantam Roma prolapsa est lu-
xuriam, ut quingentæ lances, quarũ quæ-*

Lances argenteæ.

libet centenis libris constaret, fuerint cta: quæ summa quinquies centena m lia aureûm conficit: Et addit Plini multos ob eas proscriptos, dolo concup centium. quod & Tertullianus tradit De pallio. Hinc conjectura adseq non difficile est, quot numero Lances, p ves, orbes, & alia vasa minoris prec quàm centenarum librarum ibi fuerin Erant haud dubiè innumerabilia, & multa centena millia aureorum accede tia. Nostro sanè seculo raras è center argenteis libris lances reperias. Ideo a tem Lances istas adeò amplas & capac faciebant, ut iis minores quoq; patinæ co tinerentur. Sed nihili hæc facienda sun si cum aliis conferas. Claudii enim pri cipatu, servus ejus Drusillanus nomi Rotundus, quingenariam lancem habu quæ quinq; millibus aureorum fuit æ mata: Atq; huic fabricandæ peculiar officinam prius ædificavit: & comites e (quarum octingentæ fuerunt) singu octo quinquaginta librarum. Illud n omittam, quòd capta Carthagine, int illa Vrbe plus argenti repertum non fuer

Cur adeò capaces?

Drusillani Rotundi lanx quingenaria.

qu

àm quater millies CCCCLXX. M. pon-
. *Vtebantur etiam poculis argente-* in *quibus imagunculæ quædam & gem-* *æ erant insertæ. ut ex Virgilio lib. 5. de-* *ehenditur:*

Pocula argentea.

Cymbiaq; argento perfecta, & aspera
signis.

ocula enim ista, Navis formâ erant effi- *ata, quam Latini cymbam dicunt. Et* *gna nominat imagines, ut in illo loco:*

Cratera impressum signis.

iq; ex multis Iuris civilis legibus colligi- *ur. Quod verò gemmas habuerint in-* *rtas, ex eodem auctore lib. 1. manife-* *m fit.*

Hic Regina gravem gemmis, auroq;
poposcit.
Implevitq; mero pateram.

ò habebant pocula in totum gemmea, *ex L. 1. & 3. ff. de supell. legat. liquet.* *us generis pocula non nisi apud paucissi-* *s hodiè reperias. Id quod laudem vel* *ideó meretur, quoniam modestiæ* *& temperantiæ præ-* *bet argumen-* *tum,*

N O T Æ.

Rara olim Auri mentio.

Argenteam supellectilem) Rectè a argenteam. Raram enim auri mentione apud Antiquos reperias, non modò pro e quantæ priscæ ætatis opes celebrantur a Auctoribus; sed rariorem etiam, quàm pr nostri temporis opulentia, & contrà quà hodiè mos inolevit. Quotus enim quisc in commemorandis opibus, hodiè præse tim ingentibus, argenti mentionem facit Nam in votis temerariis, quibus surdum n men Fortunam identidem fatigamus, pri mo quoq; verbo aurum nuncupari sole tametsi in rationibus publicis ac privatis, a genteis summis omnia transiguntur. alic quin & sponsionibus factitandis, & pign ribus deponendis, & circularibus fabul mentis aurum plerunq; per ora hominũ fe tur. At verò apud Antiquos Argentũ hom num celebrati⁹ sermone fuit; quemadmod Budæus observavit *lib. 3. de Asse & partib. ej* Ubi & Lances argenteas memorabili prec recenset; & magnificam cælaturæ æstim tricem ætatem eam fuisse concludit, qua Crassi vasa cælata in singulas libras senis s stertiis fuerint æstimata, id est, centenis quinquagenis aureis sive coronatis: adeò

Cælaturæ æstimatio.

L. Crassus.

ipse

ſemet etiam Craſſus confeſſus fuerit, nun-
iam ſe iis uti propter verecundiam auſum,
Plinio credimus *lib. 33. cap. 11.* Nullum ta-
en omninò aureorum vaſorum uſum fu-
ſe veteribus Romanis, nemo dixerit; ſed
riorem. At apud Medos & Perſas nihil
ıro frequentius: cum ſcriptum ſit, Cyri
omum in Ecbatanis Urbe præcipua Mediç
Memnone lapidibus candidis & variis, vel
ıro etiam vinctis fuiſſe exſtructam. Sed &
ıream vitem in cubiculo Perſarum Regum
ıre ſolitam perhibent, lapillis precioſis
natam: quam ſcribit Amyntas racemos
preciofiſſimis calculis confectos habu-
e: & non longè craterem aureum, opus
heodorii Samii. *Julius Higinus lib. de In-
rpretat. fabular. cap. 223. Athenæus lib. 12. Di-
oſoph. cap. 3. & Philipp. Camerarius Operar.
ccifivar. cap. 20.* Fuit autem hic Cyrus,
ıi Crœſum, à quo bello impetebatur, præ-
victum pyræ impoſuit. Sed cum hic ro-
ita impoſitus Solonem exclamando atq;
geminando ingemiſceret crebrius; atq;
yrus rei hujus cauſſam per Interpretes fu-
ſet edoctus, ſe quoq; hominem, & fortu-
æ telis ſimiliter expoſitum reputans, ſolvi
deponi de arſura lignorum ſtrue Crœſum
ſſit. Addunt prætereà pluviam repentè
l exſtinguendum rogum decidiſſe, qui mi-

Auri frequens uſus apud Medos.

Cyri domus aurea.

Vitis aurea.

Crater aureus.

Crœſus rogo impoſitus

Solonem inclamans ſolvitur.

ſeri Regis lacrumis poterat utcunq; ſiſti tea fœlicis, ut ſibi quidē videbatur, & pra vitis: adeò ut *Crœſi Lydi opes* proverbio n tę ſint. *Steph. Forcatul. lib. 4. de Gallor. Imp* Monuerat autem Solon Crœſum divitia potentiā ſuam oſtentantem, atq; adeò M talium omnium beatiſſimum ſe deprędic tem; *Neminem ante obitum Beatum dici p* quam ſententiam elegantiſſimè expreſſit vidtus, cum ita cainit:

——Sed ſcilicet ultima ſemper
Expectanda dies homini eſt; dicią; Beatus
Ante obitum nemo, ſupremaą; funera debet

Aſſaveri regia. Sed Cyri domum iſtam longè ſuperavit A ſaveri ſive Artaxerxis Regia, qui ab Ind ad Aethiopiam viginti ſeptē provinciis ju dans, & Suſis in Perſidis metropoli delectu virginum elegantium habens, cūctis eò M dorum & Perſarū heroinis edicto regio v catis, *Eſther.* Eſther Hebræam genere, parentib' fortunis orbatam, Mardochæi patrui alun nam, ſed formæ ac morum candore, nec n pudicitia ſingulari mirificè excellentem, mnib' aliis prætulit, atq; vxorē duxit, Vaſt ob contumaciā repudiata *Eſther c. 1. & 2.* ejus igitur Regia videres aulęa hyacinthin & byſſina arcubus argenteis impendentia & pavimēta varii emblematis ornatu diſtin cta ex lapide Pario, & vaſa ex auro fabre

facta,

...cta, quæ vel esurientem aurum homi...m satiare quirent. Rectiꝰ multò Salomon, ...i immensos ejusmodi sumtus divino Nu...ini cõsecravit, magnificentissima æde ex...ructa. Idq; & ab Ethnicis multis factitatum ...gimus; qui & ipsi Divos in ære suo ha...ierunt, templis luculentè ædificatis, atq; ...eò splendidè, ut Cœlitũ nemo Cœli desi...rio tangeretur, cum illic coleretur magni...è. Longè aliter Xerxes: qui Magis Persarũ ...ctoribus templa Græciæ inflammavit: ...ia includi Deos parietibꝰ nefas putarent, ...ibus omnia essent libera & patentia, & ...uibus mundus totus domus esset. quod uti...am ii perpenderent, qui sacrosanctum ...hristi corpꝰ, quod supra omnes cœlos eve...um, & ad dexterã Dei omnipotentis col...ocatum, præeunte verbo divino rectè cre...imus, & cujus inde è cœlis reditum ad ex...emum judiciũ læti atq; erecto capite præ...olamur, Eucharistico pani, vi & efficacia ...bmurmuratæ consecrationis suæ, quam ...ocant, includi posse, cum sibi, tum aliis ...ugatoriè & impiè persuadent.

Xerxes Deorum templa incendit.

...erum porrò aureorum vasorum, & alia...um rerum preciosarum usum nos Cœle...inus docuit, qui aurum gemmasque ...a ædium Sacrarum ornamenta tran-

Auri verus usus. Cælestinus.

ſcripſit ille quidem, ſed tanquam in arc
communem pauperum, ſi quando an
næ caritas ea ſuaderet venundari. Q
Exuperius. nomine & Exuperius Epiſcopus, quo ne
in famelicos & egentes largior fuit, aut
manior, domeſticis opibus erogatis don
templorum, & vaſa aurea atq; argentea
crificiis deſtinata, pro alimonia pauper
in ſumma annonæ caritate diſtraxit: ne v
Dei vaſcula pro inanimis intercidere
Cumq; aureus Pontifex calice vitreo
ligneo rem divinam faceret, Deo plauſib
or, quàm qui vitreo aut ligneo pectore
auro ſacrificant: Rogatus, quonam ſac
divitias amandaſſet; *Apud pauperes ſe de-*
ſuiſſe reſpondit: magno Reipublicæ co
modo id factum oſtendens, & juxta Chr
voluntatem, qui puſillos atq; inopes tant
perè commendavit, centuplum redditur
ad fidem menſæ cœleſtis, ubi theſaurus
ærarium nulli furi pervium; præterqua
quòd humi etiam liberales & miſericor
fortunat, ita ut id potiſſimum habean
quod piè donaverint. Largæ ſanè com
Tyberius Byzantin. Imp. penſationis iſtius illuſtre exſtat exemplu
in Tyberio Byzantino Imperatore, qui J
ſtino Illyrico ſucceſſit. Hic enim, cum in
piam populi beneficentia incredibili ſubl
vaſſet, atq; eo pacto contigiſſet fiſcum ex

nanir

niri, & illum ab uxore Anastasia frequen-
te increpari: tandem cogitabundus in pa-
tio ambulans, demissa facie, vidit inter
tessellas pavimenti vermiculati tabulā mar-
moream Crucis sculptæ nota insignem: &
qui vetitum noverat Theodosii & Valenti-
niani Augustorum constitutione veneran-
dam crucem vel in solo, vel in silice, vel in
marmoribus humi positis insculpi vel pin-
gi; sed, quodcunq; reperiretur ejusmodi
signum, tolli, gravissima pœna mulctan-
do eo, qui contrarium tentasset. *l. un. C. Ne-
min licere signum Salvator. Christi &c.*: Jussit
sedulò tabulam revelli, & rursus aliam atq;
aliam simili signo claram, donec tribus sub-
latis magnam vim auri reperit, exercitui
dando, nedum pauperibus abundè suffectu-
m. Adeò illi Christus expensum sanctissi-
mè multa cum fœnoris accessione rependit!
ut post Gregor. Tauronensem Steph. For-
catulus refert *lib. 6. de Gallor. Imper. & philo-
soph.* Et quis ociosarum istiusmodi divitia- *Thesaurorū insidiatores.*
rum usus esse potest? fortè ut hostes & insi-
diatores alliciant verius, quàm arceant? cum
ne ab iis ipsis quidem perpetuò tutæ sint,
quorum custodiæ, fidei ac silentio credun-
tur: ut testificatur Aegyptium ærarium *Aerarium Aegyptium.*
Rhamnisiti, qui Proteo successerat in regno,
& miram pecuniæ vim in eo condiderat,

ædificium molitus lapideum inaccessibil
præterquam quod structor callidè lapide
unum forinsecus exemtilem posuerat, du
busq; liberis suis id commentum indicara
qui patre mortuo multum pecuniæ abstul
runt, repetito frequenter peculatu, done
ad Regis noticiam veniret. Tandem al
terum è furibus laqueo contigit innoda
potius, quàm cognosci: cum frater ei capu
amputaverit, ne detegeretur, & lepidioren
expilationem posteà peregerit, quàm Hero
dot⁹ tradit *in Euterpe.* Taceo thesaurum Ve
netum, quem in D. Marci æde festis die
bus publicè expositum non absq; stupor
semel atq; iterum vidi, & cujus similem in
Europa non reperiri, multi opinantur. Eum
enim Stematus quidam, ut natione, ita
& astutia Græcus, per noctem in æde illa la-
titans invasit, subtractâ è sacrario, in quo
thesaurus erat conditus, marmorea tabulâ
Unde tantum auri abstulit, quanto vix ex-
portando sufficeret. qua de re videatur Sabel-
licus *Histor. Venet. decad. 3. lib. 6. & Philipp.
Camerar. Operar. succisiv. cap. 64.* Ob varias
ejusmodi insidias thesauris structas, in-
terrogatus Diogenes, cur Aurum pallens
esset? respondit: quia multos haberet in-
sidiatores. Hinc forsan est, quod nulli apud
Turcas sint Quæstores ac Præfecti æra-
rio,

Venetum.

Aurum pallens.

Quæstores Turcici intestabiles.

,nisi virilibus omninò exsectis:morePer-
um ac veterum Græcorum, ut Plutar-
us *in Demetrio* prodidit. Prudenter id qui-
m: nam qui nec liberos habent, nec ul-
blandissimarum dominarum illecebris
pi possunt, minimè verendum est, ut
blicas opes capitis ac famæ periculo di-
iant. *Johannes Bodinus libro 6. de Republica.*
.2. Est quidem nervus rerum benè
endarum pecunia; sed sine viribus,
nsilio & exercitatione enervis: ut sa-
commendari non possit Gratiani sen-
itia, Melius à privatis possideri diviti-
quàm intra unum fisci claustrum ser-
i. Nec verò animus mihi est, aut propo-
um, de Aeruscatoribus illis quicquam
dicere, quibus nulla religio est, vel
nnem hominem natum, ut Archilochus
ebat, decoriare; principis saltem sui, cui
cere hoc pacto student, fiscum ut adauge-
; & nec minus tamen prædam in sinum
um conferant, ut est apud Lampridi-
n. Et tamen hi in precio habentur: qui
nen novis illis tormentorum, hoc est, tri-
torum, vectigalium, portoriorum, quib'
sera plebs dilaniatur, excogitatis generib'
gni erant, ut Perilli taurum æneum ex-
irentur, *P. Aerod. lib. 2. Rerum judicat*
de Extraordin. crimin. Quos ego Mro-

Aeruscatores.

boniam abire optem. Eumn. in locum verniones & Grypos istos vel ipsis etiam f bus rapaciores ablegari video à Lipsio *lib de Republ. cap. 11.*

Poculum Herculis.

Pocula ista Navis formâ erant effigta) Tale etiam fuit illud, quod Hercules Jovis & Alcumenæ adulterio procreatus Sole donatum accepit, tantæ capacitatis, in eo tam navigare, quàm etiam bibere ex posset; dign' tali munere vel propterea, qu Lepreum Pyrgei filium in voracitatis cer men provocans, vel ut est apud Pausania in Eliacis, à Lerpeo lacessitus verbis & cr pulæ ostentatione, bovẽ epulaturus occid rat. Isti porrò poculorum generi non a similes fuisse videntur Trullæ, quarum Scævola meminit *in l. Seiæ. ff. de aur. & arg. l* Eas enim pateras vinarias interpretatur A ciatus, quæ profundiores fuerint & oblo giores ac naviculæ instar. *Alciat. lib. 7. pare cap. 3.* Atq; has etiam ex auro fieri solitas, J venalis monet,

Trulla.

——laudare paratus

Si Trulla in verso crepitum dedit aurea fund

quo & adulatorem perstringit, & bibac tatem divitis exprimit Trullam exhaurien tis, & labellorum crepitu id testantis.

Pocula in totum gemmea) Hinc Sene ca *lib.*

ib. 7. de Benefic. cap. 9. Video iſtic cryſtal-
a, quorum accendit fragilitas pretium.
nnium enim rerum voluptas apud impe-
ps ipſo, quod eos fugare debet, pericu-
o creſcit. Video Murrhina pocula, pa-
rum ſcilicet luxuria magno fuerit, niſi,
quod vomant, *capacibus in-
ter ſe gemmis* pro-
pinarent.

E CIBI CAPIENDI MODO VETERIBVS Uſitato.

Ontroverſum non parum eſt, utrum veteres bis ſingulis diebus cibum, c ne ceperint. quandoquidem Cœnæ *uidem ſemper;* prandii *verò nunquam t mentio. Affirmativè tandem con- udendum eſt: cum Cicero Tuſculanarum 5. Platonem, cum in Italiam veniſſet, dmiratum dicat, quòd Itali bis die man- ucarent. Et celebris eſt Alexandri Magni ſententia, qua Modicum prandiū œnæ dixit obſonium. Controvertitur uoq; apud Medicos, utrum melius ſit cœ- are an prandere parum. Vt manifeſtū*

Veteres an pranſi etiam fuerunt.

*inc sit, bis eos comedere solitos: alit
tamen, quàm nos. Matutino eni
tempore nihil quidquam coquebant; e
nec qui in iisdem alioquin commoraba
tur ædibus, simul manducabant, sed qu
cuilibet libitum erat tempore: atq; eo v
ctitabant, quod in penu erat repositũ. S*

Penu.

*tis enim vel in integrum sibi annum pr
spicientes, non modò caseos, olivas & sa
samenta; verum etiam varia reponeban
condimenta. Varias quippe herbarum spe
cies Columella enumerat, quas conficie
bant, & in penum condebant. Vesper
autem Cœnæ apparatum instituebant. E
enim* Cœna, *Græca dictio, id quod com
mune est, significans. Plinius Nepo
avunculum suum interdiu cibum leven
& facilem, veterum more sumsisse scribit
vesperi cœnasse melius. Cœnæ hor
erat Nona, hoc est, vigesima prima
cum dies Nocti æqualis esset. Vnd
Martialis:*

Cœnæ hora.

> Imperat exstructos frangere Nona
> thoros.

*Hyeme circa primam horam Noctis cœna-
bant, ut ex Plinii Nepotis ad Macrũ epi-
stola*

...colligitur. Matutino tempore quili-
manducabat, quandocunque appetitu
...iebatur. Nec enim uspiam legitur,
...nquam ad prandium etiam invitasse
...rum; sed ad cœnam duntaxat.

Mensæ accubitus.

Difficile quoque intellectu est, quomodo
...umbēdo Mensæ se accommodarint: ac
...ex tricliniis marmori insculptis id de-
...penderetur, minimè posset intelligi,
...nor. Comedebāt ad mensam rotundā,

Lectuli.

...us dimidietatem tres lectuli tribus ali-
...lcris exilibus, & auro, argento, testu-
...e, atque aliis ornamentis splendidis
...entati occupabant. Atque his stragula
...purea, & tapeta pretiosa insternebāt:
...lemque lectulis insidebant, pedibus qui-
...n pro lecti lōgitudine extensis, corpore
...ò sive thorace ad mensā, quæ satis am-
...erat, erecta. Quilibet lectus duos com-
...dè capiebat: alterū quidem cubantem,
...od virorum; & sedentem alterum, quod
...minarū erat: ut ex Val. Max. deprehen-
...tur.* Quia verò ad quamli. Mensā tres
...ummodo lecti strati erant; ideò locus ille
...iclinium nominabatur. quod n. Græcis
...vn, id Latinis Lect⁹ est. Ac monet Mar-

Triclinium.

* lib. 5. cap. 1.

tialis, novem duntaxat uni mensæ poti se adsistere, quæ literam C. quod Sig Græcum dicitur, repræsentabat. Q libet orbe suo in gremium posito, mand cabat. Nec ad alium usum destin erat mensa, quàm ut cibus & potus in collocaretur.

Mensarum precium.

* lib. 13. cap. 15.

Ciceronis.

Mensæ istæ maximo comparabantur p cio. Scribit enim Plinius * M. Cicero *emtam fuisse mensam XI. libris auri, h est, mille ducentis aureis. At Tertull nus, libro De Pallio scribit, DM. HS. n noribus; qui forent quinque millia aure*

Asinii Pollionis.

Tanti & Asinii Pollionis mensa constit Mensæ illæ rotundæ erant, & Citr Sunt, qui eo has compararint precio, q latifundia & amplissima prædia merca potuissent.

Hebreorum cœnandi mos.

Nos Servatorem nostrum, quuti, more Hebræorum manducam sedentes. Honoratior Mensæ sedes er ad parietem. Primo enim Regum cap. legitur; quòd cathedra Regis Saul fuer juxta parietem; è cōspectu verò sedes Ion thæ, primogeniti Regis: posteà aliorum o dine subsequentium.

Patinæ.

Patinæ s scutellæ, quæ mensæ, imponebantur, al

quo

quoq; vasa, quibus sustinerentur, sub se habebant. Nam & Iavolenus tradidit, Vasis Corinthiis legatis, Bases quoq; collocandorum istorum caussa paratas, simul legatas censeri.* Et ab Vlpiano responsũ est: Si cui vasa sint legata, non solum ea contineri, quæ aliqd in se recipiant edendi bibendiq; caussa paratum: Sed & quæ aliquid sustineant.* Cœnabant januis apertis, in Atrio, dequo suprà dixi. Quod locus quidã erat satis spaciosus, mox post ingressum patens, antequam ad ambulacra seu porticus deveniretur. Vnde Virgilius:

——Vocemq; per alta volutant
Atria &c.

Idemq; & Macrobius refert, ut scilicet prætereuntes Censores animadvertere possent, utrũ sumtu Legibus concesso, aut eas excedente victitarent. Quibus inter alia sancitum erat, Ne quid volucrum mensæ apponeretur, præter unam Gallinã, quæ non esset altilis, ut Plinius recenset.* Item, Ne quis in singulas cœnas plusquàm centenos æris insumat. Lex deinde Licinia rogata est, quæ singulis diebus statuit, æris

Bases.

* L. hæres. 100. § Corinthia. de legat. 3.

* L. cum aurum 19. § sed cui vasa 10. de auro & arg. legat.

Atrium.

Leges sumtuariæ.

* lib. 10. cap. 50

Licinia.

quidem Numos tricenos; carnis verò a-
dæ & salsamenti certa pondera. Idq; id
ut esset, unde publicis necessitatibus su-
[a] lib. 2. cap. 23. *veniri posset: sicuti post Gellium Macro-*
us prolixè disserit. Cæterum Leg
istas pauci observarunt. Clodius en

Cl. Aesopus. *Aesopus, tragicus histrio, cum opimos*
cisset quæstus, conviviũ exhibuit, in q
ingens avium copia humanam vocem i
star Pittaci imitantium, & magno emt
rum precio devoraretur. Insumsit in ha
secundum Tertullianum lib. de Pallio, a
reos mille; secundum Plinium, quatuo
Hujus filius. *decim millia. Hujus filius hæres luxur*
paternæ Cœnam dedit, in qua post cibu
jam sumtum Corolarii loco cuilibet Co
Hortensius. *vivarum margaritam aceto solutam, so*
billandam præbuit. Hortensius Or
tor pavonem cibi gratiâ primus occidi
Saginare primus instituit M. Aufidius Lu
co: exq; eo quæstu reditus Sestertiùm sex
ginta M. habuit. Sed vereor, ne veteru
istam luxuriam nostra hæc etiam exceda
Locus mensę honoratior. *Honoratior medium in mensa occupa*
bat locum, quod Virgilius innuit, cu
ait:

---aulæ

——aulęis tum ſe Regina ſuperbis
Aurea compoſuit ſpondâ, mediamq; locavit.

[I]d quod & ex Saluſtio, quem Servius lau[d]at, deprehenditur. Ait enim Con[s]ulem in media ſediſſe menſa: reliquos [v]erò utraq; ex parte ordine fuiſſe ſubſe[q]uutos. Dabatur etiam aqua manuum [l]avandarum gratia: & panis ſimul adfe[re]batur in caniſtris; quod idem oſtendit [V]irgil.

——ſtratoq; ſuper diſcumbitur oſtro.
Dant famuli lymphas manib⁹, Cereremq; caniſtris
Expediunt, tonſiſq; ferunt mantilia villis.

[P]oſteà dapes adponebantur. Eſtq; notan[d]um, Mantilia ipſorum piloſa fuiſſe, non [s]icus ac holoſericum villoſum: Idq; ideò [a]b ipſis factitatū, ut manus eo melius ſic[c]arentur. Mantilia villoſa. *Primo loco duo ova re[c]entia ſorbillanda propinabantur.* Ova. *Vnde [n]atum proverbium: Ab ovo uſq; ad mala: [q]uia ſcilicet mala ſive poma ultimo dabā[t]ur loco. Cum ovis autem cuilibet ap[p]onebatur Lactuca: quam primum qui-* Lactuca.

dem sub Cœnæ finem solebant comeder posteà verò sub ipso initio hanc manduc bant. Unde Martialis:

Claudere quæ quondam Lactuca soleb
avorum,
Dic mihi, cur nostras inchoet illa d
pes.

Cochleę.

Cum lactuca adferebantur ternæ cuilib Cochleæ. quod Plinius in epistola ad Sept cium, his verbis innuit: Paratæ erant l. ctucæ singulæ, cochleæ ternæ, ova bina alica cum mulso & nive.

Alica.

Alica poti genus erat, (ut Cerevisia) ex Zea factum quod cum vino ex malis sive pomis con fecto, & à nive, cui in mensa vini & mu si vasa immittebantur, refrigerato bibe bant.

Nivariæ tabernæ.

Athenæus scribit, Romæ taber nas prostitisse, quibus Nix per integrum adservabatur annum. Sub terram e mittebatur in paleam, & cuilibet vende batur: eaq; vinum reddebatur frigidis simum. quo refrigerandi modo & Græc utebantur. quanquam stomacho noxium dicit Macrobius. Vinum in ipsam po nebant mensam, quemadmodum etiam num Venetis usu venit. Atq; hæc qua jam

m dixi, ante ipsam fiebant cœnam. Pòst,
aria carminum genera adferebantur,
o cujuslibet convictu & facultate. Pli-
us loco suprà citato Ostrea, & vulvas
rcarum appositas ait; quæ in magnis ha-
bantur deliciis. Macrobius lib. 3. Sa-
rnal. cap. 13. memorabilem describens
enam: Quo die, inquit, Lentulus Fla-
en Martialis inauguratus est, tria lectis
urneis strata fueruut triclinia. Ante
enam Echinos apposuerunt, ostreas cru-
es, quantum quisq; vellet, peloridas
uæ erat conchæ marinæ species) turdum:
abtus, gallinam altilem, alteram pati-
am ostrearum, balanos nigros & albos;
ycomaridas (quod dulce quoddam erat
lulium, hodiè penitus incognitum) fice-
ulas, lumbos, murices & purpuras. In ip-
Cœna, sumina, sinciput aprugnum, pa-
nam piscium, patinam suminis, anates,
uerquedulas elixas, lepores, altilia assa,
& panes Picentes. Additq; idem Macro-
ius, Cincium populo obiecisse, quòd por-
um Trojanum mensis inferat. quo signi-
care voluit, quemadmodum ex Equo
rojano multi egressi fuerint, qui Trojam

Ostrea.
Vulvę porcarum.

Porcus Trojanus.

destruxerint: ita Romanos mensis inf reporcum tot inclusis animalibus gra dum, quæ ipsos internecioni sint datu Vera namq; est Senecæ sententia, q habet; Plures interire crapula, qu gladio.

Duplices Mensæ.

Apparabant Veteres duas mensas, & nos: alteram ex carnibus, & ex fruc bus alteram. Expeditis enim cib riis sive eduliis, primam mensam rem vebant; & secundam adornabant. I enim illum Virgilii locum quidam inte pretantur:

> Postquam prima quies epulis, men sæq; remotæ.

Mensæ secundæ.

In hac altera sive secunda mensa, uti dix mus, adponebant poma, uvas, ficus & nuces. Sic enim Horatius 2. sermon. Sa tyra 2.

> ——tum pensilis uva secundas
> Et Nux ornabat mensas cum duplice fic

Vuæ purpureæ.

Vuæ, quibus in Mensis secundis uteban tur, erant purpureæ; Lombardi Rossa re *dicunt, suntq; dulcissimi saporis. Vte*

Duracinæ.

bantur & Duracinis, quæ solidam habent carnem

rnem; humorem exiguum: eæq; in per-
icis suspendebantur, ut mensæ possent ap-
ni, teste Galeno lib. 2. de Aliment. com-
s. In mensa enim Uvas comedisu-
e solitas, ICtus Paulus testatur in L.
ui fundum. 205. ff. de verbor. sign. Ubi
omi appellatione etiam Nuces, ficus,
r uvas duntaxat duracinas & purpu-
as, & quæ ejus generis essent, quas non
ini causa haberemus; quas Græci τρωξίμους
oc est, comestibiles vocarent; recepta
ideri ait.

Bumastæ

Uvæ quoq; Bumastæ in secundis ad-
ibebantur mensis, teste Virgilio Geor-
icorum 2.

> Non ego te Diis, & mensis accepta secundis
> Transierim Rhodia, & tumidis Bumasta racemis.

Bumastes

ræci hoc Uvæ genus ideò βούμαστον dicunt,
uod instar bovillæ mammæ intumes-
it, βοῦς enim bovem ipsis significat,
αστὸς mammam. Manducabant &
hodiam, quæ tamen hodiè ignoratur: nisi
a forsitan fuit, quam zibebam dicimus.

Porrò cum Vvis simul omne fructuum [...]*nus in secundis apponebatur mensis:* [...] *hoc amplius quoq; Scriblita. Hinc M*[...]*tialis,*

Scriblita.

—mensis Scriblita secundis.

Athenæus scribit, In conviviis mag[...] *additos fuisse & lepores, & turdos cum* [...]*soniis mustelis, & olivo. Olivis in pri*[...]*cipio & fine Cœnæ utebantur. Sic en*[...] *Martialis:*

Olivæ.

Inchoat, atq; eadem finit oliva dap[...]

Tertullianus lib. De Anima, scribit, E[...] *æstatis tempore cœnam finiisse assatur*[...] *quod alibi non reperio.*

Omnia ista edulia, de quibus diximus, n[...] *quidem confusè; sed singulis singulæ lactu*[...]*cæ, ova bina, & quatuor olivæ apponeb*[...]*tur, ut annis plus minus 50. fuerat obse*[...]*vatum. Honoratioribus plus cæter*[...] *propinabatur. Nam ut Homerus com*[...]*mentus est, Achilles Agamemnonis men*[...]*sæ accumbens, duplo plus cibi in orbe su*[...] *habuit, quàm alii. Idem & Hebræ*[...] *primogenitis largiebantur. Adverten*[...]*dum quoq; est, Eos qui ovis aut cochleis vescebantur, Cochlearibus fuisse usos. Vn-*

Honoratioribus plus cibi.

Cochleare.

de Mar-

Martialis de Cochleari loquens:

Sum cochleis habilis, sed nec minus utilis ovis;
Nunquid scis, potius cur Cochleare vocer?

Adhibebant & aliam vanitatem, qua pretiosiores dapes mensis inferentes, solenni quadam pompa tibicinibus utebantur. Ita enim cœnante Severo Imperatore observatum fuisse Macrobius scribit, * *ut cum inter alios cibos lautos & pretiosos* Acipenser *piscis adponendus esset, non nisi à coronatis ministris, cum tibicinis cantu inferretur. Ac quoniam in Imperatores sermo jam noster incidit, non omittam hoc loco commemorare, ipsos suis manibus corticem pomis exemisse. Nicetas enim lib. 6. memoriæ prodidit, quòd cum* Manueli Comneno *Imperatori cibum capturo, & malum Persicum cultello purganti nunciaretur, Persas in frumentatores fecisse impetum; ipse pomo abjecto, & armis properè sumtis, Equo conscenso fuerit egressus. Nec prætaribo silentio, Nobilem illum liquorem, à veteribus tantoperè celebratum: cujus*

Tibicines ante dapes.

* *lib. 3. Saturnal. c. 16.*

Acipenser.

hodiè ipsum etiam nomen ignorat

Liquamen ἀνόνυμον.

Erat autem liquamen ex piscis Gari p mum, posteà etiam Scombri intestinis e maceratis productum. Unde liquor p manabat, quo illa toto anno incorrup asservabantur, & tanquam precios condimentum sive edulium adponebat mensæ. Plinius tradit, Nullum liqu rem penè, præter unguenta, majore in pr cio esse cœpisse, adeò ut suò tempore sing lis millibus numûm (hoc est decem aur is) congii penê duo fuerint permutat Constabat autem Congius XII. pond

Muria.

Erat & alius quidam liquor, isti non ab similis, quem Muriam nominabant. Hi ex thynno sale macerato eliquabatur & quantivis censebatur pretii. Utri usq; usus erat, ut his panis intinctus co mederetur melius: quemadmodum Ul pianus declarat in Lege tertia in pr. ff. de penu legat. Esse enim ait quosdam li quores, qui esui potuique non sint; Sed in quibus esse, hoc est, edere soleamus: ut oleum, garum, muriam, mel. Ho

Bottarghe

rum vicem alia liquamina, Bottarghe

& Ca-

Cavario *appellata, jam supplent, ut* & Cavario
steà dicemus. In conviviis solenni-
us solebant vel Lyristem, *vel* Comœ-
um *sub finem cœnæ introducere, à qui-*
us oblectarentur invitati: ut ex Plinii
Nepotis ad Septitium Clarum epistola col-
gitur.

NOTÆ.

Convivia quidam ex Athenæo *Dipno-* *Conviviorum tria genera.*
ph. libro octavo, capite 12. & Eusthatio *in 1.*
Odyss. ita dispertiuntur, ut Elapinem sta-
uant, quod splendorem apparatusq; ma-
gnificentiam habeat. Gamon, in quod pe-
uniarum plusculum erogetur. Et Era- *Eranon: collativum convivium.*
non, quod pluribus differtim accumben-
ibus fiat; Sed ita, ut ferat sibi unusquis-
que quod edat. Quæ res Hesiodo
poëtę arrisisse videtur, quòd impendii pa-
rum, jucunditatis multum inesset, sin-
gulis quippe afferentibus, quod ederent,
aut biberent. Atq; hic mos non hodiè
tantum apud Gallos; sed & olim quoque
apud Romanos viguit: quibus etiam pro-
brosum censebatur, alienis vesci. Hinc
tollendæ ignominiæ caussa, Romulus
quod enutritus foret & educatus à Lau-

Brumalia.

Intell. L. creditor. de solut. 1.

rentia, Brumalia instituit, quibus conv
excipiebatur Senatus: cum necessarium
ceret, ab Rege suo ali Senatum hyeme
lis obstrepentibus bellis. Ad ejusmodi
lationem etiam Scævola allusisse videtur
creditor. 102. ff. de Solution. Ubi qui oblata
debitore pecuniam, ut alia die acceptur
distulit, ideò non agnoscit ejus pecuniæ
riculum, si posteà quasi *Er anos* jussu præsi
sublata sit. Quo in loco Alciatus. *lib. 2. D*
punct. cap. 25. Eranon intelligit collatione
vice cujusdam tributi indictam: ut sit se
sus, periculum Creditoris tunc non
se, cum in usum Reipublicæ numerata e
Nam & tantundem debitor erat exsolut
rus, quoniam vice tributi, ejus pecuniæ co
latio indicta fuerat. Sanè verbi illius ho
significatum esse, ex Trajani quoq; episto
la ad Plinium Secundum ita scribentis co
„ ligitur: Amasenis (ait) concessum est Era
„ nos habere, si tali collatione non ad turbas
„ nec illicitos cœtus, sed ad sustinendam tenu
orum inopiam utantur. Sed magis est

2\. ut in illo Scævolæ responso, pro *Eranos*, le
gamus *Aerosa:* eo scilicet sensu, quòd si pe
cuniam oblatam Creditor, justa ex caussa
cum nō offerretur opportuno & commodo
tempore, distulerit; eaq; posteà quasi æro-
sa, cujus usus è Republica sublatus erat, à

Magi-

gistratu reprobata fuerit; non debeat ea editoris periculo sive damno perire. Est *Aerosa pecunia.* tem *Aerosa pecunia*, quæ subærata est: quæ rea vel argentea videtur, & habet in se æris urimum. quemadmodum & Festus *ærosam orum* dixit, quod in ea plurium æris nasur. Quæ vera est Iohannis Corasii sentia *lib. Miscellan. cap. 9. n. 5.* quam & ujacio probari video *ad Africanum tract. 8. bi fol. 569.*

Vesperi cœnabant melius) Sed & largius oq; vesperi potabatur. Nam ut Plinius *In prandio citius inebriamur, quàm in cœna.* cebat, dimida periculi pars est noctu, hoc t, spe somni bibentibus: Somnus siquidē despumandam discutiendamq; vinolenm adjumento est. Et solet alioquin etiā symposiis meridianis celerius temulentia omines corripere, quàm si eadem in cœam differantur. Etsi autem parcius pran, endum esse, consentiens habet Medicorū hola: cum ut Alexandr Magnus dicebat, Iodicum prandium quasi Cœnæ sit opsoni- *Non diu jejunandum.* m: non consultum tamen putatur, diu & uidem in prandium usq; jejunum persiste: tum quod ita jejunantibus appetentia vanescat, calore vel flaccido, vel tantum non exstincto: tum quod collapsis occlusq; meatibus, per quos deferri alimentum ebet, in mediis spatiis hæreat, seriusq;

in venas rapiatur: tum deniq; quòd p
pter diutinam inediã ſtomachus noxiis h
moribus, quos ex vicinis partibus allic
oppletus cibum reſpuat, citoq; ſatietur
Lævinus Lemnius docuit *lib. 2. de Mirac*
occult. Natur. cap. 21.

Triclinium.

Tres lectuli) A tribus illis lectis d
ctum fuit Triclinium: quo verbo & Paul
utitur *in l. fiſtulam. 19. ff. de ſervit. urban. pr*
dior. & Ulpianus *in l. ſi ut certo. 5. § ſi de me.*
Commodati: Eoq; locus & conclave ſignific
tur, in quo convivio accepti diſcumbeba
cœnando. Nam Veteres, qui jacendo cœ
nabant (ut & Turcæ hodié etiamnum face
re commemorantur) tres menſas convivi
adhibebant, & totidem lectos, quos inter ſ
contiguos ſternere ſolebant. *Joh. Coraſiu*
lib. 6. Miſcellan. cap. 10. n. 4. & 5. Lecto

Lecti cubicularii & diſcubitorii.

cum dico, nõ Cubicularios illos intelligo, i
quibus dormiebant & cubabant: ſed diſ-
cubitorios, qui à numero in ipſis accuban-
tium, etiam Triclinares dicuntur, in quib'
diſcumbebant cœnantes. De utroq; ge-
nere ita Lampridius: Hic ſolido argento
habuit lectos & Triclinares & Cubicula-
rios. In ſingulis porrò lectis diſcubitoriis,
terni videntur accubuiſſe. quod planum
facit Saluſtius, cum ita ſcribit: Igitur diſ-
cubuere,

...cuere, Sertorius inferior, in medio N. ...er cum L. Fabius Hispaniensis Senator. ...proscriptis, in summo Antonius, & in... scriba Sertorii Versius, & alter scriba. ...cœnas in imo, medius inter Tarquini... & Deatium. Ubi hæ voces *Summus* vel ...*er*, & *infrà*, includunt Medium: ut & in ...sideni cœna, quam Horatius. *lib 2. Satyr.* describit: Ubi itidem novem convivæ ...nmemorantur. Hinc M. Varro in Sa...a Menippæa, quæ incipit: *Nescis quid ...us vesper vehat:* de apto convivarum nu...ro differens; dicit Convivarum nume...m incipere oportere à Gratiarum nume..., & progredi ad Musarum, id est, pro...isci à tribus, & consistere in novem: ut ...m paucissimi convivæ sunt, non paucio...s sint, quàm tres: cum plurimi, non plu...s, quam novem. Nam multos, inquit, ...e non convenit, quod turba plerunq; est ...rbulenta. Et Romæ quidem id constat: ...i & Athenis. Nusquam autem plures ...babant, ut Gellius refert *lib. 13. Noctium ...tticar. cap. 11.* Sanè priscis olim tempori...us hunc accumbendi morem in usu non ...isse, multis testimoniis confirmari potest. ...am & Homerus ait *Odyss. 10.*

Convivarum numerus.

Accumbendi mos an olim in usu.

Sedebamus sumentes multas carnes, & vi-
num suave.

Et Athenæus *lib. 8.* Dipnosoph. scribit: N
mos erat antiquorum, ut reclinato corp
recumberent; sed ut sedentes comeder
Et Servius ad illum Virgilii locum,

——hic ariete cæso
Perpetuis soliti patres considere mensis:

Majores enim nostri, ait, sedentes epulab
tur: quem morem habuerunt à Laconi
& Cretensibus, ut Varro docet *lib. De*
Rom. Sed ad hanc morum dissensionem co
ciliandam, duæ erunt Majorum ætates co
stituendæ: & in priore dicemus, summa
fuisse continentiam vitæ, summam duri
em, & severitatem, quæ qualibet sessione
cilè contenta erat ad parcè duriterq; vive
dum: In altera verò maximam luxuria
mollitiem & ingentes delicias, ubi quæs
est hæc mollis accubatio post balnea ad de
catius molliusq; epulandum. *Gualtherius*
Horat. lib. 1. Saty. 4. Fiebat autem hæc Acc
batio ita, ut truncus corporis paululum i
flexus in cubitum incumberet, & crura j
cerent aut porrecta, aut leviter inflexa. Ur
de Horatius. *lib. 1. Ode 27.*

Accubatio qualis.

Et cubito remanete presso.

Et alibi:

Languidus in cubitum jam se Conviva r
ponet.

Ejus verò typum atq; formam graphic
depinxi

pinxit, & oculis ſubjecit Lipſius *lib. 1. Sa-rnal. ſermon. cap. 6.*

Menſæ rotundæ erant & Citriæ) Menſis citreis nihil precioſius fuiſſe Plinius ribit; in tantum, ut Cethegus olim men-m citream permutaverit fundi taxatione: ndemq; auro prætulerit Martialis in Apo-horet:

Menſa citrea

Accipe felices, Atlantica munera, Sylvas:
Aurea qui dederit dona, minora dabit.

Citreæ menſæ præcipua dos fuit in vena riſpæ: quam Tigrinam & Pantherinam vo-ari idem Plinius notat. Unde Martialis nenſam Acernam, quæ precioſitate ad Ci-ream proximè accedebat, ita introducit oquentem:

Acerna.

Non ſum criſpa quidem, nec ſilvæ filia Mau-ræ:
Sed norunt lautas & mea ligna dapes.

Citrearum iſtarum menſarũ pedes ex Ebo-re fiebant, ob id dixit Plinius: Eodem ebore Numinum ora ſpectari, & menſarum pe-des. Hinc Apulejus *lib. 2. Mileſiac.* precio-ſam deſcripturus menſam, nominat opipa-ros citro & ebore nitentes lectos aureis veſti-bus intectos. Martialis:

Pedes eburnei

Tu Lybicos Indis ſuſpendis dentibus orbes.

Dentibus Indis, hoc eſt, Elephantinis, qua-le eſt ebur. Orbes verò cum dicit, orbicu-

larem sive rotundam mensarum formam i
nuit; ut & Juvenalis:

——latos nisi sustinet orbes
Grande ebur.

Alia quoq; vasa, quib⁹ sustinerentur & c
Hinc ab Ulpiano responsum legimus:
cui vasa sint legata, non solum ea continer
quę aliquid in se recipiant, edendi bibendi
caussa paratum: sed &, quæ aliquid sustin
ant. & ideò scutellas, vel promulsidaria con
tineri. Repositoria quoq; (ait) contine
buntur. *l. cum aurum 19. § sed cui vasa 10. ff. d
auro & arg. leg.* Quo in loco per Reposito
ria intelligit fulcra, sive bases illas, quas va
sorum collocandorum gratia paratas Javo
lenus ait *in l. hæres 100. § cui Corinthia. de legat. 3*
Solebant enim super antiquorum mensa
repositoria poni, ad fercula collocanda
quæ subinde cum ipsis repositoriis affere
bantur & auferebantur. Sed ea, bibente
conviva, aufferri, ominosū fuisse Plinius
scribit *lib. 28. cap. 2.* Bibente conviva, inquit
mensam vel repositorium tolli, inauspica-
tissimum judicatur. Atq; ea testudinum
quoq; laminis quandoq; vestita fuisse idem
retulit *lib. 19. cap. 10.* his verbis: Testudinum
putamina secare in laminas, lectosq; & re-
positoria his vestire Carbilius Pollio institu-
it, prodigi & sagacis ad luxuriæ instrumen-
ta ingenii.

Repositoria in mensa.

Ut

Ut prætereuntes Censores animadverre possent.) Pertinebat enim ad Censom officium, luxuriantium sumtum cohire. Unde C. Fabricius Lucinus, &Q. emylius Papus Censores, Pub. Cornelium ufinũ, qui II. Cos. & DICTATOR fuet, Senatu moverunt, caussamq; isti notæ bscripsêre, quod eum comperissent argenfacti cœnæ gratia decem pondo habere. *ellius lib. 17. Noct. Atticar. cap. 21.* Censo- *Censores.* s autem Varro ideò dictos putat, quod ad orum censionem, id est, arbitrium popus censeretur: vel, ut Festo placuit, quòd m suam tanti quisq; solitus sit æstimare, uantum illi censuerint. Nec enim libeım olim fuit Negotiatoribus tanti res suas stimare, quanti vellent: sed quantum Mastratus ille censuerat. Eaq; Censio, hoc t æstimatio, *annona fori* de iis rebus diceba- *Annona fori.* ır, quæ ad annonam pertinebant. quod ıultis probat *Jac. Rævardus lib. 3. Varior. cap.* 7. De Censorũ porrò numero, de potestate, tq; auctoritate, de tempore gerendi hujus Magistratus, Cicero 3. *de LL.* hæc ex Legius 12. tabb. commemorat:

Censores populi ævitates, soboles, familias, pecuniasq; censento.

Urbis templa, vias, aquas, ærarium, vectigalia tuentor, populiq; partes in tribus distribuunto.

Exin pecunias civitatis ordines partiunto.
Equitum peditumq; prolem describunto.
Cœlibes esse prohibento.
Mores populi regunto.
Probrum in Senatu ne relinquunto.
Bini sunto.
Magistratum quinquennium habento.
Reliqui magistratus annui sunto, eaq; potest.
semper esto.

Censorum potestas.

Ex quibus perspicuum fit, Censores non d censu modò neq; de reb' civiũ vel singulorũ vel ad Remp. pertinentium agitasse: sed in singulis etiam civium ordinibus, in singulo cives jus animadversionis habuisse. Propterea Asconius in divinat. Ciceron. regendis moribus Civitatis scribit Censores quinto quoq; anno creari solere, & Cives sic notare, ut qui Senator esset, Senatu moveretur: qui Eques Romanus, equum publici perderet: qui plebeius, in Ceritum tabula referretur, & Aerarius fieret. Est autem in tabulas Ceritum referri idem, quod ess sine lege, & sine ullo suffragio. Cerite enim populi á Romanis victi conditionem hanc subire coacti sunt, ut nunquam Leges conderent, nec unquam leges haberent: id quod ignominiosum valde fuit, ut Claudi Prevotius *in commentar. de Magistratib. pop. Rom.* docuit, ex Gellio fortassis, qui primos

In tabulas Ceritum referri.
Cerites.

ait

Municipes, sine suffragii jure, Cerites
se factos; concessumq; illis, ut Civitatis
omanæ honorem quidem caperent; sed
gotiis tamen atq; oneribus vacarent, pro
cris bello Gallico receptis custoditisq;.
inc tabulæ Cerites (inquit) appellatæ ver-
vice, in quas Censores referri jubebant,
uos notæ caussa suffragiis privabant. *lib. 16.*
Noct. Atticar. cap. 13. Plebeius ergò sic affe-
tus à Censoribus ex albo suæ Centuriæ exi-
hebatur, ut jam Civis nō esset, verum *Aera-*
us, hoc est, pro capite suo tributi nomine
æra penderet. Poterant prætereà Cen-
ores Ordinibus notas ignominiæ inurere,
t testatur Livius *lib. 20.* Patrum (inquit)
nemoria institutum fertur, ut Censores
notis à Senatu adscriberent notas. Id ve-
ò cum sæpè leves ob caussas fieret, locum
btinuit in proverbio, *Censoria gravitas &*
severitas: ut rectè Cicero *in orat. pro A. Cluen-*
io, censores moribus dicat esse præfectos,
nagistros veteris disciplinæ & severitatis.
Et Livius *Decad. 3.* Q. Cæcilium Metellum
ita concionantem introducit: Non obliti
sumus, Censores, vos paulò ante ab univer-
so populo Romano moribus nostris præ-
positos esse; & nos à vobis & admoneri, &
regi; non vos à nobis debere. Exactam verò
& plus nimio accuratam diligentiam Cen-

Aerarius.

Censores Moribus præfecti.

Censorum severitas.

sores in Personarum ac Rerum censionil
adhibere plerunq; solitos fuisse, pluri
apud Gellium & alios exempla demonstr
quale fuit Equitis illius, qui pinguis & ol
ius, strigosũ nimis & malè habitum equu
habebat. Is propterea, quod Censoril
parum reverenter respondisset, quæren
bus, *Cur ipse esset, quam Equus, curatior? Qu*
niam inquit, *ego me curo, Equum Statius se*
vus: non impune evasit, sed relatus fuit
Aerarios. Is quoq;, qui ad Censores
amico advocatus erat, & in jure stans, cla
nimis ac sonorè oscitaverat, prope fuit,
plecteretur: tanquam illud indicium va
animi foret & hallucinantis, & fluxæ at
apertæ securitatis. Sed cum ille deierasse
invitissimum sese ac repugnanté oscitatio
ne victum, teneriq; eo vicio, quod Osced
appellatur, tum notæ jam destinatæ fuit ex
emtus, ut Gellius memoriæ prodidit *lib. 4*
Noct Atticar. cap. 20. Et alibi scribit, nimi
pingui & corpulento Censores equum adi
mere solitos; scilicet minus idoneum rato
esse, cum tanti corporis pondere, ad facien
dum Equitis munus. Præterea non omni
nò inculpatum, neq; indesidem videri pos
se, cujus corpus in tam immodicum modũ
luxuriasset exuberassetq;. *lib. 6. cap. 22.* Sed
& eos quoq; à Censoribus fuisse notatos,
qui

i præsentibus ipsis intempestiviter lasci-
ssent, idem Gellius tradidit *lib. 4. cap. 20.*
; verbis: Censor agebat de Uxoribus so-
nne jusjurandum. Verba erant ita con-
pta: ET TU EX ANIMI TUI SEN-
ENTIA UXOREM HABES? Qui jura-
t, cavillator quidam, & canicula, & nimis
dicularius fuit. Is locum esse sibi joci di-
ndi ratus, cum ita, uti mos erat, Censor
xisset: Et tu ex animi tui sententia uxorem
bes? *Habeo equidem*, inquit, *uxorem: sed
n herclè ex animi tui sententia.* Tum Censor
, quòd intempestivè lascivisset, in Ae-
m, quòd intempestivè lascivisset, in Ae-
rios retulit, caussamq; hanc joci scurrilis
ud se dicti subscripsit. Atq; hoc quidem
atoni censori à L. Portio Nasica obtigisse,
icero *lib. 2. de Oratore* disertè scribit. So-
nne autem juramentum Gellius appellat,
uod annis singulis, à maritatis civibus Ro-
anis singulis, de Uxoribus, earumq; mo-
ibus exigebatur. Docet id Tacitus, *lib.16.
Annalium*, ita de Thrasea scribens: Quin &
la (inquit) objectabat, principio anni vi-
are Thraseam solenne jusjurandum, nun-
upationibus votorum non adesse, quam-
is Quindecimvirali sacerdotio præditum.
Eoq; visus est respexisse Paulus, qui de pacto
otali disserens, ait conveniri non posse, ne
e Moribus agatur: ne publica coërcitio

Solenne juramentum.

L. 5. ff. de pact. dotal.

privata pactione tollatur *l. illud. 5. ff. de p dotal.* ubi per publicam coërcitionem, ha dubiè censorium judicium intelligit. N

Iudicium de moribus tam uxoris:

cum solenne istud juramentum exigebat tunc si ex animi sententia uxorem se nō bere; aut Uxori jussisse, propter ejus mo pravos, Res suas sibi habere, Censorib responderet Maritus: videtur ad judici censorium etiam pertinuisse, de morib Uxoris inquirere, cognoscere, & si res postulare videretur, pronunciare, imò e am uxores coërcere. Sed nec de uxoru

Quàm Mariti.

tantum, verum etiam Maritorum morib olim apud Censores litigari consuevisse, d bium non est. De mutua certè moru accusatione, ita Papinianus: Viro (inquit atq; uxore mores invicem accusantibu caussam repudii dedisse utrumq; pronu ciatum est. *l. viro. 39. ff. solut. matrim.* Pr nunciabant ergò & Censores Censorio ill

Ejus effectus.

Morum judicio. At quo effectu? Id ver Ulpianus optimè explicat *in fragment. tit.* Morum (ait) nomine, graviorum quider sextæ retinentur; leviorum autem octava Graviores mores sunt adulteria: leviore omnes reliqui. Eoq; referri potest *l. cum mulier. 47. ff. sol. matrim. & l. miles. 11. § fin. ff ad L. Iul. de adulter.* Igitur si moribus uxoris divortium factum esse à Censoribus pro-

nuncia-

nciaretur; tunc Maritus sextam aut octa-
ua dotis partem retinebat, tanquam disci- *Discidii pœna.*
pœnam. Ita enim hanc Paulus appel-
in *l. non ut 8. in fi. ff. de capti. & postlim. re-*
vers. Sin contrà Mariti moribus accidisset,
à Marito diverteret ad amicos uxor: ni-
l caussæ fuisse puto, quo minus pari ratio-
: rerum propter nuptias donatarum cer-
m aliquam partem & Uxor consequere-
r. Si autem viro & uxore mores invicem
cusantibus, utrumq; caussam dedisse re-
idii, pronunciarent Censores: eo casu,
eq; ex mariti bonis vxor, neq; ex bonis
xoris Maritus quicquam capiebat: cum so-
eant paria delicta, mutua compensatione
issolvi. *l. viro. 39. sol. matri.* & non possit Ma-
itus vxoris improbare mores, quos ipse aut
ntè corrupit, aut posteà probavit. *l. cum mu-
lier. 47. d. t.* Eaq; vera est *d. l. 39.* interpretatio,
facta à Iacobo Rævardo *lib. 4. Varior. cap. 13.*
Cæterum non Romani tantum, verum eti- *Etiam Græcis Censoria judicia.*
am Græci sua habuêre Censoria judicia.
Athenis enim celeberrimum hoc fuit insti-
tutum, à Solone (ut Herodotus ait) tra-
ductum ex Aegyptiorum moribus, ut otium
& inertia in judiciū vocarentur; singulisq;
annis omnes omninò cives adesse corā Ma-
gistratu tenerentur, responsuri qua arte,
quibus opibus ipsi suiq; vitam transigerent.

Atq; Areopagitarum hæc inprimis cur
ſolicitudo fuit, qui Morum atq; diſcipl
publicæ cuſtodes tum meritò ab Iſocrate
pellari potuerunt. Eos Cleanthem, M
nedemum & Aſclepiadem novos Philo
phos, & qui in nullis erant facultatib
evocaſſe atq; interrogaſſe memoriæ tra
tur; Quî fieri poſſet, cum toto die oper
Philoſophiæ navarent, ac nihil penitus po
ſiderent, eorum corpora nihilominus ta
benè ſe haberent? Atqui Philoſophos ju
ſiſſe adduci molitorem quendam, & aliu
item hortulanum, victus ſui optimos teſte
qui dicerent, uti apud ſe ſingulis noctibu
aqua nunc haurienda, nunc volutatione ro
tæ, atq; piſtrini, pro opera duas drachma
lucrifacerent. Itaq; magnoperè admira
tos Areopagitas, non ſolum Cleanthem
Menedemum & Aſclepiadem innoxios di
miſiſſe; ſed & ducentarum drachmarum
munere donaviſſe. Cleanthes accipere
noluit. Narratur & apud Corinthios
hunc morem fuiſſe, ut ſi quem cernerent
ſplendidius obſonari, hunc interrogarent,
Unde ille ſumtus ei competeret, quidve age-
ret? Quod ſi huic vitæ generi ſumtus ſup-
peterent, frui ſinebant: ſin autem ſumtus fa-
cultates excederent, jubebant in poſterum
moderatius uti: ni parerent, mulctam im-
pone-

Corinthiorum mos.

ebant. quod si, nihil cum haberet, atta-
ita splendidè & opiparè viveret, necan-
n carnifici tradebant: quia aut hunc fu-
esse, aut noctibus spoliare, aut cum fu-
us participare, aut falsa testari, aut accu-
necesse esset. Idq; P. Aerodius ita re-
t Decretorum sive Rerum judicat. *lib. 2.*
. ex Atheneo *lib. 4. cap. 20. & lib. 5. cap. 2.* &
Diogene Laërtio. *lib. 7.* Hactenus de
sonarum censionibus. Sed & in Rerum
oq; animadversionibus Censores accura-
diligentiæ fuisse perhibentur: Verbi
ussa, si quis agrum passus fuisset sordesce-
quem indiligenter curaverat, ac neq; ara-
rat, neq; purgaverat: sive arborem suam,
neamq; habuerat derelictim: non is sine
ena fuit: sed erat opus censorium, Censo-
sq; Aerariū faciebant. Item si quis Eques
omanus equum habere gracilentum,
t parum nitidū visus erat; impolitię, hoc
t, ut Gellius *lib. 4. cap. 12.* interpretatur,
curiæ notabatur. Sed nihilo tamen mi-
us e diverso nimiam quoq; lauticiam vete-
bus crimini fuisse, multa passim obvia do-
ent exempla. Nam M. Aemilium Por-
nam à L. Cassio accusatum crimine nimis
ublimè exstructæ villæ in Alliensi agro, gra-
i mulcta Populus Rom. affecit. Videli-
et his antiquæ probitatis ac frugalitatis ho-

Impolitia.

Luxuria M. Aemilii Porcina.

minibus placebat unumquenq; non s
publicè, sed etiam privatim continen
frugi, parcum; ac non modo Civem b
sed & patremfamiliâs optimum esse o
tere. Ex privata luxurie, abundantia,
nimio splendore æstimari quæ publica
cujusq; de cæterorum civium vita, bon
fortunis administratio. quia vita nim
splendida & copiosa, nunquã à bonis
nis abstineat: sed & perpetuò tyranni
aliquid præ se gerat. Etenim in ea C
tate maximè, quæ Populi suffragiis aut p
corum arbitrio regitur, alium alii civi, f
tunis & opibus magis, quàm virtute ante
lere, nunquam suspicione caruisse. Ide
Val. Publicola. Valerio Publicolæ domum in Palatio c
structam, crimen affectatæ tyrannidis at
lisse: & apud Græcos populos exilium
quod *Ostracismum* appellabant, idcirco
stitutum. Deniq; Reipub. interesse, r
minem re sua malè uti: nõ ad superbiam
Aedificiorum modus. prodigalitatem. Itaq; Rutilium Rufur
modum ædificiis attulisse: Lycurgum Lac
dęmone, ut tecta domus non alio instr
mento, quàm securi; tabulata, quàm de
tato perficerentur. Hinc & Leges Opp
as, sumtuarias, vestiarias, de minuendis d
tibus, de sumtibus funerum, aliaq; innu
mera hujusmodi, quæ hominum libido, po
tentio

lorum atq; primariorum exemplum, in
i Rep. semper abrogavit. qua de re vi-
poterunt Val. Maximus *lib. 8. cap. 1.* Sue-
ius *in Augusto*, Plutarchus *in Sylla*, Plini-
ecundus *lib. 8. cap. 45.* P. Aerodius *lib. 2.*
retor. tit. 4.

At verò tametsi gravis esset nota Cen- um: judicii tamen vim nullam habebat: nadversionesq; illas censorias præjudi- a tantum fuisse constat, non judicia. m qui à Censoribus notati aut præteriti rant: posteà postulari ad subsellia pote- t: ubi nisi damnarentur, pro nihilo erat nsoria animadversio: Ignominiosa nihi- ninus erat. Cicero *lib. 4. de Repub.* Censo- (inquit) judicium nihil ferè damnato fert præter ruborem. Itaq; quod omnis judicatio versatur tantummodò in no- ne, animadversio illa *Ignominia* dicta est. *echæus in l. censere. 111. ff. de verbor. signif.* Igno- iniam autem certum est plurimum dista- ab Infamia, quæ non nisi Magistratuum ntentiis ac judiciis, & quidem iis infertur, uib' ex Lege irrogatĩ l. infamẽ. 7. ff. de publ. d. Nam si esset Ignominia idem quod in- mia, frustra Prætor edictis perpetuis infa- ia notasset eos, qui ab Imperatore cum gnominia dimissi essent *l. de his. ff. qui not. in- m.* De iis qui à censoribus notarentur, ni-

Nota Censoria auctoritas.

Notati à Censoribus, num infames?

hil edicto comprehensum est. Non
tur infames sunt Ignominiosi, ut infam
ac damnatorum pœnis teneantur. *Ioh. B*
nus lib. 6. de Republ. cap. 1.

Censorum creatio.

Creati sunt primum Censores ex patri
sed posteà indifferenter ex omni ordi
Quòd si eorum alter moreretur, nefas e
in demortui locum sufficere alium. Sed
superstes erat, abdicare se magistratu cog
batur, ut duo Censores ex integro creare
tur. Hujus instituti causa fuit, quod q
anno Galli Romam ceperunt, altero
Censoribus mortuo, alter in mortui locu
fuerit substitutus. Itaq; ominosũ id fui
& pro lege, ne id amplius fieret, observa
tum est.

Lustratio.

Solebant Censores quinto quoq; ann
populum lustrare, hoc est, purgare. Idq
ex Servii instituto, qui primus instructum

Suovetaurilia sacra.

exercitum *suovetaurilibus* lustravit, id est
ad lustrandum populum Suẽ, Ovem, Tau-
rum immolavit, quod posteà Censores ex-
sequuti sunt. Inde & Lustrum nomina-
tum, & ejus appellatione Quinquennii
spacium significatum: quod, ut dixi, quin-
to quoque anno Lustratio illa peragere-
tur. Lustrare autem agrum ita opor-
tere, M. Cato *de re rustica* docet: Impe-
rans Solitaurilia (*ita & Festus legit: pro ea*
tamen

n dictione non ineptè forsan substituere Suovetaurilia) circumagi cum Divis ntibus, quodq; benè eveniat, manbi Mani, ut illa Solitaurilia, fundum, m, terramq; meam quota ex parte sive umagi, sive circumferenda censeas, uti s lustrare; & cætera.

Acta Censoria.

'ensores deniq; peracto Magistratu suo bulis publicis acta Censoria describe-t, quæ in æde Nympharum servaban-Unde Cicero *pro Milone*, de Clodio uens: Eum, inquit, qui ædem Nymrum incendit, ut memoriam publicam nsis tabulis publicis impressam abole-&c. Sane Censorium hunc Magistra-n rectè institutis Rebuspublicis perquam necessarium, nemo probæ mentis & juii ibit inficias. Idq; Ioh. Bodinus satis denter docet *lib. 6. de Republ. cap. 1.* ut min sit, nusquam eum hodiè inveniri: cum quæ ad avaritiam pecuniarumq; æruscanem pertinent officia, mirum in modum aluerint, ubiq; laqueos tendentibus Sapis, hallucinantibus Theologis, adulanous Iurisconsultis, persuadentibusq; oma Principib⁹ licere, summamq; eorum & eram esse potestatem. quæ gravis est Alnti querela in *l. censere. 111. ff. de verborum nificatione.*

Censorum necessitas.

Plus quàm centenos æris insum[

Lex Fannia.

Intelligit auctor Fanniam legem, à C. F[
nio latam: qua quidem commentario[
in Lucilium scriptores putaverunt, pe[
tuos in omne dierum genus centenos [
statutos. Sed in hoc eos erraſſe Gellius [
cet *lib. 2. cap. 24.* quandoquidem centum [
ris Fanius constituit, festis quibusdam [
bus, puta ludis Romanis, item ludis plebe[
& Saturnalibus &c. Aliorum autem dier[
omnium in singulos dies sumtus inclusit [
tra æris aliâs tricenos, aliâs denos: ut Ge[
us interpretatur. De hac Lege Samno[
cus Serenus ita refert: Lex Fannia sanct[
ſimi Augusti ingenti omnium ordin[
consensu pervenit ad populum. N[
enim Prætores aut Tribuni, ut plerasq; a[
as, sed ex omnium bonorum consilio & se[
tentia ipsi Consules pertulere: cum Resp[
blica ex luxuria conviviorum majora, qua[
credi potest, detrimenta pateretur. Siqu[
dem eò res redierat, ut gulâ illecti pler[
ingenui pueri pudicitiã & libertatem ve[
ditarent: pleriq; ex plebe Romana vino m[
didi in comitium venirent, & ebrii de Re[
publicæ salute consulerent.

Q. Remmius Fannius Palæmon.

Fannii autem fuêre plurimi. Inter qu[
etiam emicuit Q. Remmius Fannius Pala[
mon, celeber Grammaticus: quem Tran[
quill[

illus *in libello de illustribus Grammaticis* scri-
, officinas promercalium chartarum ve-
umq; exercuisse. Ita namq; locum illum
gendum arbitratur Melchior Guilandi-
s; non quemadmodum Volaterranus *li-*
18. Vrbanor. Commentarior. principio, Car-
um vestiumq;. Idem Tranquillus Vi-
ntinum fuisse ait, mulieris quidem ver-
m, sed manumissum docuisse Romæ, ac
incipem locum inter Grammaticos tenu-
e: quanquam infamem omnibus vitiis,
lamq; & Tiberio, & mox Claudio dicen-
ous, Nemini minus institutionem puero-
m vel juvenum committendam. Arro- *Ejus arrogātia.*
ntia fuit tanta, ut M. Varronem *porcum*
pellaret: *secum & natas & morituras literas*
ctaret. *Nomen suum in Bucolicis non teme-*
positum; sed præsagiente Virgilio fore quando-
ue omnium Poëtarum ac poëmatum Palæmo-
m judicem. Gloriabatur etiam latrones
uondam sibi propter nominis celebrita-
m parsisse. Luxuriæ ita indulsit, ut sæpi- *Luxuria.*
s in die lavaretur; nec sufficeret sumtibus,
uanquam ex schola quadragena annua ca-
eret, ac non multò minus ex re familiari,
ujus diligentissimus erat. Sed maximè
agrabat libidinibus in mulieres, usq; ad in-
miam oris: dictoq; non infaceto notatum
erunt cujusdam, qui cum in turba osculum

sibi ingerendem, quanquam refugiens, c
vitare non posset: *Vis tu*, inquit, *Magist*
quoties festinantem aliquem vides, abligurir
Exstat adhuc de multis ingenii sui mon
mentis fragmentum quoddam imperfe
carminis, de ponderibus & Mensuris: qu
aliquandiu sine titulo prostitit inter Prisci
ni scripta. Unde ejusdem Prisciani op
esse multi putârunt. *Guilandin. in tract.*
Papyro. membro. 13,

Cl. Aesopi, patris & filii luxuria.

Clodius enim Aesopus) Hujus filiu
non solum perditæ, sed etiam furiosæ lu
xuriæ Juvenem Val. Maxim⁹ appellat: que
constat cantu commendabiles aviculas
immanibus emtas pretiis, in cœna pro f
cedulis ponere solitum *lib. 9. cap. 1.* patre
scilicet imitatum; de quo ita Plinius *lib. 10.*
51. Maximè insignis est, inquit, in hac me
moria, Clodii Aesopi Tragici histrionis pa

Patina.

tina, sexcētis H-S. taxata: in qua posuit ave
cantu aliquo, aut humano sermone vocales
millibus sex (ita enim pro *numis* Budęu
legendum esse probat *lib. 2. de Asse*) singula
coëmtas: nulla alia inductus suavitate, ni
ut in his imitationem hominis manderet, n
quæstus quidem suos reveritus illos opi
mos & voce meritos: Dignus prorsus filio
à quo devoratas diximus margaritas; tan
quam amaram aliquam sarcinam quàm
celerrim

errimè abiicere cupiente, ut ex Valerio
nc Plinii locum ita suppleamus. Hanc
ò Aesopi patinam longè etiam exsupera-
luxus Vitellii: quod idem Plinius docet
ro 35. cap. 12. Nam nos (ait) cum unam
sopi Tragoediarum histrionis in natu-
Avium diceremus sesterstiis D C. stetisse;
dubito indignatos legentes. At Hercules
tellius in principatu suo decies sester-
m condidit patinam: cui faciendæ for-
x in campis exædificata erat: quoniam
pervenit luxuria, ut etiam fictilia plu-
constent, quàm Murrhina. Quo
loco primum pro *C. sestertiis*, *ut* perperam
erat positum, legendum esse *DC.*; & rur-
m pro *CC sestertiis, Decies sestertiûm*, doctis-
nus Budæus evidenter docet, ut scilicet
itellii patina quadringenta sestertia, hoc
, aureorum decem millia, ad patinam
esopi addat. *Bud lib. 4. de Asse.* Sed & de
itellii hujus patina, & luxuria, quā accusare
quanto facilius esse, quàm vituperare Va-
rius Maximus putabat, satis etiam atte-
tur Suetonius; qui Vitellium ait luxuriæ
vitiæq; deditum, epulas trifariam sem-
r, interdum etiam quadrifariam dispar-
tum fuisse: in jentacula, & prandia, &
œnas Comessationesq;, facilè omnibus
fficientē, vomitandi consuetudine. Indi-

Vitellii luxus.

Patina.

cebat autem (inquit) aliud alii eadẽ die: n
cuiquam minus singuli apparatus quadri
genis millibus numûm constiterunt. F
mosissima super cæteras fuit Cœna ei da
adventitia à fratre: in qua duo millia lecti
simorum piscium, septem avium apposi
traduntur. Hanc quoq; exsuperavit ip
dedicatione patinæ, quam ob immensa
magnitudinem *Clypeum Minervæ* dictitaba

Clypeus Minervæ.

In hac Scarorum jecinora, phasianorum
pavonum cerebella, linguas phœnicopt
rum, Murenarum lactes, à Carpathio us
fretoq; Hispaniæ, per Navarchos ac trir
mes petitarum commiscuit. *Suet. in Vite
lio n. 13.* Tantam autem luxuria isthac si
invidiam sibi conciliavit, ut eam non ni
morte contumeliosissima expiare potueri

Vitellii interitus.

Per viam enim sacram, ut noxii solent, r
ducta coma à capite, ut visendam præber
faciem, cœno oblitus, inter convitia distr
ctus, apud Gemonias minutis ictibus dila
ceratus & confectus, unco tractus est in Ti

Heliogabali interitus.

berim: *Sueton ibid. n. 17.* parum felicior He
liogabalo, qui à scurris per cloacas tractus
similiter in Tiberim fuit demissus: quan
quam ad pretiosam etiam mortem se com
pavaverat. Prævidens enim se Imperato
rem Romano populo invisum, intortos se
rico & cocco parârat funes: quibus, si ne
cess

e esset, vitam finiret; & gladios aureos, bus se occideret; & venena in smaragdis iacynthis; mortem etiam suam pretio- esse oportere dicens: ut est apud Lam- d. *in Heliogabalo.*

Lactucam sub Cœnæ finem manduca- nt.) Quod ipsos non citra rationem fa- asse censet Lemnius. Cum enim La- ca frigidæ humentisq; sit naturæ: à cœna umta efficacius somnum conciliat, viniq; vorem reprimit, atq; ebrietati obsistit in- cta cerebro humiditate. Nostra verò ns salubrius existimat, ab ejus esu Cœnam spicari. Siquidem cum ex prolixiori andio exigua ferè esse soleat ad cibum avi- tas, mos inolevit, ut in ipso statim accu- tu fastidienti stomacho lactucis oleo ace- q; conditis appetentia excitetur. quin & um usum Lactuca præbet, ut ante omnem bum in venas delata sanguinis fervorem primat, atq; epatis cordisq; calidam in- mperiem mitiget, adeò ut immodicus us usus Venerem coërceat, ac concumbé- desiderium exstinguat. qua de re videa- ir Lævinus Lemnius *de Miraculis occultis Na- ræ, lib. 2. cap. 42.*

Lactuca post cœnam:

Ante cœnam sumta.

Mulsi vasa.) Ea Ulpianus Promulsi- aria appellat *in l. 19. § 10. de aur. & arg. legat.* promulside sic dicta: quod cibi genus fu-

Promulsidaria. Promulsis.

isse putat Turnebus *lib. 28. Adversar. cap.* quod initio vel prandii vel cœnæ sumeb tur, loco Mulsi: quod caput & principiu olim Cœnæ erat, ut ex Horatio intellig mus *lib. 2. Satyr. 4.*

Mulsum.

> *Aufidius forti miscebat mella Falerno,*
> *Mendosè. quoniam vacuis comittere v nis*
> *Nil, nisi lene, decet: leni præcordia mulso*
> *Prolucris melius. &c.*

Habebant veteres Romani mulsum in del ciis, & in triumpho milites ab Imperator eo donabantur. Plautus in Bachidibu Scena, Atridæ:

In deliciis olim.

> *Sed spectatores vos nunc ne miremini*
> *Quod non triumpho, pervolgatum est, nih moror:*
> *Veruntamen accipientur mulso milites.*

Sic Livius eo exemplo & more significa Culleonem in Africani funere renovat memoria triumphi ejus pileatum dedisse mulsum, aut triumphi imitatū liberalitatem & imaginem hoc fecisse, dum ait, Eum ad portam Capenam mulsum prosecuti funus dedisse. Ita enim locum istum Turnebus interpretatur *lib. 14. Adversar. cap. 11.* Martialis Mulsum è Massico vino & melle Attico cum primis commendat illo distícho:

Mulsum è vino & melle.

Tam

Tam benè rara suo miscentur cinnama nardo:
Massica Theseis quàm benè vina favis.

alibi Mulsum, hoc est, vinum melle temperatum tanti facit, ut Ambrosias ornare pes id posse censeat: quippe quod dignum ut à Ganymede Jovis pocillatore in cœ propinetur:

Attica Nectareum turbatis mella falernum.
Misceri decet hoc à Ganymede merum.

æstātissimum verò Mulsum è vetere vino stero & bono melle confectum Dioscori s putat *lib. 5. cap. 16.* Cujus rei caussam plicat Macrobius *lib. 7. Saturnal. cap. 12.* ur, inquit, ita mel & vinum diversis æta ous habentur optima? mel quod recentis num, vinum quod vetustissimum? Unde t & illud proverbium, quo utuntur Gulo es: *Mulsum, quod probè temperes, miscendum è novo Hymettio, & Falerno vetulo.* Propterea, quit ille, quia inter se ingenio diversa sũt. ini enim natura humida est; mellis arida. Jam quæ udanda sunt corporis, vino fo entur: quæ siccanda sunt, melle detergun ur. Igitur longinquitate temporis de troq; aliquid exorbente, vinum meracius t; mel aridius. Et ita mel succo privatur, t vinum aqua liberatur.

Et quidem vino vetere, melle recenti.

Vino ex malis sive pomis confecto) verba illa, *Vino melato*, Latinè reddidi, p peranter & incautè; verborũ *Mele & M* similitudine deceptus: quorum illo, M hoc Pomum sive Malum Italis denotat Hîc igitur emendo; & verba illa *Vino mel* interpretor *Vinum mellitum*, hoc est, dul simum, & melle temperatum: quale vete bus fuit Oenomeli sive Mulsum illud, quo modò diximus, & cujus etiam Ulpi meminit *in l. si quis 9. ff. de tritic. vino vel legat.* licet ibidem Oenomeli à Mulso vide tur distinguere, illud quidem vini appel tione contineri asfererens; hoc verò n item: contra Dioscoridem & Plinium, qu bus Mulsum & Oenomeli sunt eadem. quo videatur Alciatus *lib. 9. parerg. cap. 2.*

Oenomeli.

Vino nive refrigerato.) Solebant Vet res cribella argentea habere foraminulent unde nivem colare possent, quam æstat tempore diligenter servatam refrigerand vinis, cum potaturi erant, immitteren Plini⁹ *lib. 19. cap. 4.* Hi nives, illi glaciem po tant, pœnasq; montium in voluptatem gu læ vertunt. Servatur algor æstibus, exco gitaturq; ut alienis mensibus Nix algeat. & Id vasculum *Colum nivarium* appellabatur quod ad præparationem bibendi compara ri solitum Pomponius docet *in l. in argento 21. ff.*

Colum nivarium.

L. 21. de auro & arg. leg.

ff. *de aur. & arg. leg.* In argento potorio (inquit) utrum id duntaxat sit, in quo bibi posit, an etiam id, quod ad præparationem bibendi comparatum est, veluti Colum nivium, & Vrceoli; dubitari potest. Sed [il]lpius est, ut hæc quoq; insint. Quo in [lo]co Accursius *Columnarium* legit, & Angle-[s]iam, sive ut Alciatus legit, Engasteriam [ex]ponit, quæ instar columnæ collum habe-[at]. Malè: cum hujusmodi potorium vas [po]tius ad bibendum, quam ad præparatio-[ne]m bibendi pertineret. Magis igitur est, [ut] Haloandri & antiquorum Codicũ lectio-[ne]m secuti, *Colum nivarium* legamus, & cri-[bel]lla illa, de quibus diximus ad vini refrige-[ra]ndi præparationem idonea, cum Alciato [in]telligamus *lib. 8. parerg. cap. 4.* Pauperio-[re]s non argento ad hanc rem; sed lineo sac-[co] utebantur. Martialis de Colo Nivario:

Setinos moneo nostra nive frange trientes:
Pauperiore mero tingere lina potes.

[Q]uibus versib⁹ non obscurè significat Poëta, [co]la, p quę Nives vini refrigerandi & dilu-[en]di gratia colabantur, lautiorib⁹ servire soli-[a], & majoris, quam lineos saccos precii fu-[is]se. Unde idem de Sacco Nivario:

Saccus nivari⁹.

Attenuare Nives nôrunt & lintea nostra:
Frigidior colo non salit unda tuo.

[S]ed & ipsa quoq; vina sacco transmittebant

Saccare vinum.

Veteres, ut defecata meracius biberen
Idq; Saccare dicebant. Martial:

Cecuba saccentur, quaque annus coxit
mi,
Condantur parco fusa falerna cado.

ubi pro *Siccentur*, legendum esse *Saccen*
rectè observavit Turnebus *lib. 17. cap. 18.*
23. cap. 25. Hinc per similitudinem non
amœnam, in re tamen parum honesta,
ctum est, ut cum vesica coli vinarii vel s
ci speciem habeat, Urina liquoris transm
si, Lotium saccatum diceretur. Illud en
Samnonici,

Quod facit ex Asino saccatus corporis h
mor,

idem Turnebus lutum ex asini lotio factu
interpretatur. *lib. 13. cap. 14.* siquidem vesi
lotium transmittebat, non aliter atq; sacci
vinarius vinum.

Potus refrigeratio an commoda.

Etsi autem potionis ex Nivis colation
caussata refrigeratio non veteribus tantun
in usu fuit; verum etiamnum hodiè à mul
tis usurpatur: Eam tamen noxiam in
primis esse, concors est Medicorum sen
tentia: asserente præsertim principe ho-
rum Hippocrate, Frigidum inimicum
esse ossibus, dentibus, nervis, cerebro,
spinali medullæ &c. Ex cujus aliubi dis-
ciplina, Frigida, qualis Nix & glacies,
pectori

tori inimica tusses movent, & san-
em & destillationes: quas & longè de-
pres affectus sequi consueverunt. Nam
hrenesin, & Anginam, & Febres acu-
& Phtisin, itemque Dysenteriam &
lropisin, cum aliis morbis propé in-
is ex frigidæ potione scaturire, fir-
imis argumentis probat Antonius Per-
in docto & eleganti tractatu, quem
, id est, Italica lingua conscripsit, *Del
r caldo costumato da gli antichi Romani.
te 12. & 13:* Calidæ potionem con-
longè utiliorem & commodiorem esse
lentibus similiter rationibus demon-
ns. *cap. 14. & 15.* Et quidem non
d Romanos tantum veteres, sed & Græ-
quoque ipsos Calidum potum in usu,
; adeò etiam in deliciis fuisse, si pro-
issimorum scriptorum auctoritatibus
nprobavero, non omnem me operam
strà collocasse putabo. Apud Græ-
s sanè morem hunc viguisse, ut Calida
peretur aqua, Plistonicus suæ ætatis Me-
cus satis celebris, apud Athenæum *libro
mo capite 2.* liquidò ostendit: dum inter
a præcepta ad commodam stomachi dis-
sitionem facientia suadet, ut Aqua bi-
tur, tanquam utilissima; hyeme qui-
m & Vere calida; Aestate autem frigi-

Ostenditur, Calidam potionem tam Græcis, quàm Romanis in usu fuisse.

da. Et *lib. 3. cap. 3.* quærit Heraclides
rentinus in Sympoſio; Nunquid poſt
calida, an frigida aqua ſit bibenda?
eam quæſtionem in utramq; diſputans
tem, haud obſcurè innuit, Utriusq; po
nem in uſu fuiſſe. De quo clarius et
atteſtatur idem Athenæus *eod. lib. cap.*
Ubi Veteres calidam aquam uſurpaſſe p
bat ex Eupolide *in Populis:*

Ahenum calefacere nobis aliquem, & a
Jube decoquere, viſceribus ut auxiliemur.

quo loci advertendum eſt, Aquam uti
aheno coctam; ita etiam actualiter calida
non verò etiam frigefactam (ut quidam l
cum illum cavillando interpretantur) pot
tam fuiſſe: ſiquidem refrigerata vel friget
cta iſta aqua plus etiam damni, quàm util
tatis, ventriculo & inteſtinis fuiſſet allatur
Lucianus quoq; *in Aſino*; prope lectum a
menſam ſtetiſſe, atq; in ea poculum & aqu
tam frigidam, quàm calidam fuiſſe colloca
tam. Atq; in hunc quoq; modum à docti
exauditur ille L. Apuleii locus *lib. 2. Meta*
morph: Et calices bini jam infuſo latice ſe
mipleni, ſolam temperiem ſuſtinentes. Pro
boni enim, quod ineptè ibi erat poſitum,
Lipſius & Colvius *bini* rectè & emendatè le-
gunt: ut duo intelligantur calices: quorum
uno calida; altero frigida aqua miniſtrare-
tur.

Eandem verò & Romanorum fuisse uetudinem, ut Calidum biberent, fidem nt multi probi auctores. Varro certê . *de Lingua Latina*, Calicis, quod perum & quotidianum bibendi instrumẽest, Etymologiam assignans; Calix, in-, à caldo: quod in eo calda puls (Turus *plus* legit) apponebatur, & calidum eo bant. Paulus ICtus quoq; inter Caım (quod eidem Varroni vas est, in quo ıs coquebatur) & Ahenũ, in quo Aqua endi gratia calefiebat, distinguens nonil: Nec multum (ait) refert inter caca- & ahenum, quod supra focum pendet. c enim aqua ad potandum calefit: in illis tarium sive pulmentarium coquitur *l. 2 de lanionis. 81. § Item cacabos. ff. de instructo nstrum. leg.* quia enim instrumenta hæc ersis usibus erant destinata; diversa quoe nomina habebant, & diversas figuras. l & Iul. Pollux *lib. 9.* Ahenum appellat illud, in quo aqua calida præparabatur bibendum. Seneca etiam *lib. 1. de Ira.). 12.* Calidæ aquæ, cujus tum temporis us fuerit, mentionem facit: Irascuntur, , boni viri pro suis injuriis. Sed idem faunt, si calida non benê præbeatur, si vium fractum, si calceus luto sparsus est. Et *. 2. cap. 25.* scribit; Parum agilis est puer,

aut tepidior aqua potui erogata, aut tur
tus thorus, aut mensa negligentius pos
ad ista concitari insania est. Quibus
locis colligitur, non tepidam, sed benè c
dam aquam in conviviis fuisse postulat
Quod & Lucrio, Plautinus ille puer *in M*
te Glorioso, innuit, dum negat se ob calidi
tem nimiam bibere potuisse, sed absorbu
tantum:

PA. Neq; tu bibisti? LV. Dii me perdan
bibi,
Si bibere potui. PA. Qui jam? LV. q
enim absorbui.
Nam nimis calebat: amburebat gutt
rem.

Calidissimam quoq; potionem istam fuiss
ex Plinio *lib. 7. cap. 53.* colligitur, dum M. C
filium Hilarum, Comœdiarũ histrionẽ a
monitũ fuisse scribit, ut biberet, antequa
potio tepesceret. Verba illius hæc sunt:
" cum populo admodum placuisset Nata
" die suo, conviviumq; haberet: edita cœn
" calidã in pultario poposcit: simulq; persc
" nam ejus diei acceptam intuens, coronar
" è capite suo in eam transtulit, tali habitu ri
" gens nullo sentiente, donec accubantium
" proxim' tepescere potionẽ admoneret. Do
cet id ipsum etiam Martialis, dum in Cæci
lianum invehitur, quod nimis properante

calidam

am popoſciſſet potionem, cum non-
ſatis ea eſſet præparata:

ldam poſcis aquam: ſed nondum frigida venit.

Alget adhuc nudo clauſa culina foco.

am enim duplicem in Menſæ initio ſta-
poni mos erat, Calidam & Frigidam.
le Juvenalis:

—quando ad te pervenit ille?

Quando vocatus adeſt calidæ gelidæq; miniſter?

Martialis Urceolos miniſtratorios, ſive
illa, tam frigidam quàm calidam aquā
iſtrantia, in hunc modū introducit
ult. cui Apophoreta nomen inditum:

Frigida non deſit, non deerit calda petenti:

Sed tu moroſa ludere parce ſiti.

Duplex aqua in Menſa.

plicis hujus Aquæ in menſa propinari
tæ illuſtre teſtimoniū exſtat apud Corn.
citum *lib. 13. Annal.* Neronis parricidium
Britannicum fratrem, quem veneno in
gida dato interemerat, ita deſcribentem:
os habebatur, inquit, principū liberos cū
teris idem ætatis nobilibus ſedentes veſ-
in aſpectu propinquorum, propria &
rciore menſa. Illic epulante Britan-
co, quia cibos potusque ejus dilectus

Neronis parricidium in Britannicum fr.

ex ministris gustu explorabat, ne omitt
tur institutum, aut utriusq; morte pro
retur scelus, talis dolus repertus est.
noxia adhuc ac præcalida, & libata gu
potio traditur Britannico. Dein post
fervore aspernabatur, frigidâ in aqua aff
ditur venenum; quod ita cunctos ejus
tus pervasit, ut vox pariter & spiritus e
raperentur. Etsi autem incertum pu
Lipsius *lib. 1. Elector. cap. 4.* Utrum calida
potio, cujus jam meminimus, mera &
litaria, an verò cũ vino mixta fuerit: Mi
tamen eam fuisse, non improbabiliter, n
absq; ratione concludit Antonius Persi
quem proximè laudavi. Sane mixtam illa
hoc est calidam aquã vino infusam Gulor
bus maximè expetitam & laudatam fuis
ipsemet etiam agnoscit Lipsius. Unde Ma
tialis de suo libro loquens:

Calida vino mixta.

Me conviva leget, misto quincunce, sed ant
Incipiat positus quàm tepuisse calix.

Vult enim librum suum à conviva legi; s
eo, qui vinum cum aqua etiamtum cali
mixtum biberit. Quo nomine solicit
etiam Horatius *lib. 2. Odar. ait:*

Quo chium pretio cadum
Mercemur? quis aquã temperet ignibu

Et Martialis Sextilianum, strenuũ potato
rem notat, quòd adeò se potu ingurgitari
u

nisi solitarium sive merum bibisset me-
n, ipsa alioquin Calida aqua Ministros
n adportantes fuisset defectura.

Iam defecisset portantes Calda ministros,
Si non potares, Sextiliane, merum.

ibus versibus Mixtionem disertè probari,
nstat. Sed clarius multò id attestatur
Apulejus lib. 2. Milesiacar: Et ecce Fotis
ra, jam domina cubitum reddita, jacta
oxima rosa serta, & rosa soluta in sinu tu-
rante, ac me pressim deosculato, & corol-
revincto, ac flore prosperso, arripit po-
lum, ac desuper aqua calida injecta por-
it ut bibam &c. Ex quo loco, præter ca-
æ aquæ cum vino mixtionem, observare
am licet, in deliciis olim potionem ejus-
odi fuisse. Nam & apud Athenæum *lib.*
tratonic' Cytharista Rhodios delitiis ex-
utos, & calidum bibentes contemplatus;
os Cyreneos nuncupavit; Rhodumq;
pidum, civitatem procorum: Rhodios
idem à Cyreneis colore diversos autu-
ans; at ob luxus similitudinem, & procli-
tatem eandem in voluptates, cum procis
bem illorum comparans. Et Philo *in*
a Theoretica sive contemplativa; iis duntax-
, qui lautè viverent, calidam apportatam
isse scribit. Ammianus quoq; inprimis
petitam fuisse calidam aquam docet; dum

Olim in delitiis

gravius ob hanc tardius allatam succen
isse servo herum scribit, quàm si homici
um ille perpetrasset. Sic enim *lib.28.* Ita
tem pauci inter eos severi vindices delic
rum, ut si aquam calidam tardius attule
servus, trecentis adfligi verberibus jub
tur. Si hominem occiderit, dominus hac
nus exclamet, *Quid faciat maniosus & nequ*

Thermopolium. Hinc apud Plautum Thermopolii ment
cum hilarior invitatio describitur aut sol
tio lux, In Curculione enim ita de Græc
lis ebriosis:

> *Quos semper videas libentes esse in therm*
> *polio,*
> *Vbi quid surripuêre, operto capitulo cal*
> *dum bibunt,*
> *Tristes atq; ebrioli incedunt.*

Et in Trinummo Stasimus dolet, quod ca
lida potione guttur plus justo calefaciens
anuli in caupona oblitus fuerit. Sic igitu
apud se:

> *Ecce hominem, Stasime, nihili? Satin' in*
> *Thermopolio*
> *Condalium es oblitus, postquam thermopo*
> *tasti gutturem?*

Et in Rudente Neptunum incusat, quò
neq; Balneatorem, neq; Cauponem bonum
agat, frigidam & falsã potionem exhibendo:

Aedepol,

Aedepol, Neptune, es balneator frigidus,
Cum vestimentis posteaquam abs te abii, algeo:
Nec thermopolium quidem ullum ille instruit,
Ita salsam præbet potionem, & frigidam.

ibus in locis Thermopolia nihil aliud t, quàm Cauponæ, in quibus Calida potio veniret. Nam quod Turnebus *lib. Adversar. c. 10.* per Thermopolia, tabernas at intelligi, in quibus non quidem calida pura puta, de qua hacten' diximus; sed iones nescio quæ dulces & confectæ ven- antur: id & Lipsio rectè displicet *l. 1. Ele- . c. 4.* & ab Antonio Persio solidè confu- ur *in d. tr. de Bever caldo &c. c. 4.* Hinc est, ód Thermopolia Romę sustulit Claudius, alidam in cauponis prostare seriò inter- it. Ita n. de hoc scribit Dio *lib. 60.* sustulit ernas potorias, & voluit, ut nullibi ven- etur caro cocta, aut aqua calida: & ali- os, qui non obtemperabant, propterea tigavit. Idque Ampelius Præfectus ıd Ammianum Marcellinum *libro 28.* itatus, statuit, Ne taberna vinaria an- horam quartam aperiretur, neq; aquam gariam calefaceret quisquam. Ea re Ca-

Claudius.

Ampelius.

jus Caligula Cauponem quendam inte
cit, quod per dies funeris Drusillæ calic
vendidisset; quasi hominem impiũ, & la
viæ administrum in publico luctu: ut
apud Dionem *lib. 59.* Quin etiã *lib. 57.* D
sum, Tiberii filium, adeò ebrietati dedi
fuisse scribit, ut aliquandò cum Prætori
ad ignem restinguendum è convivio exc
tus, Aquam illis poscentibus, calidam inf
di jusserit: nimirum quasi convivii res es
non incendii. Eandemq; ob caussam de
berio Suetonius scriptum reliquit, quo
castris Tyro etiam tum, propter nimiam
ni aviditatem, pro Tiberio *Biberius*: p Cl
dio *Caldius*, pro Nero *Mero* fuerit vocat⁹. C
dius scilicet, à frequenti calidæ potu. Inst
mentum autem illud, sive vas, in quo a
ista, bibendi gratia, calefiebat; Miliari
quoq; fuit appellatum. Sic enim Ulpian
Certè si cacabos argenteos habebat, vel l
liarium argenteum, vel sartaginem, vel
ud vas ad coquendum: dubitari poterit,
Escario contineantur. & hæc magis coci
torii instrumenti sunt. *l. cum aurum. 19.*
cui. 12. ff. de auro & arg. legato. quo loco Acc
sius, Beroaldus, alii Miliarium, ridiculè
ponunt vas, in quo Milium coquebat
im̃emores illius Senecæ, qui *lib. 3. Quæst*
natural. ita scribit: Facere solemus Dra

C. Caligula.

Drusus.

Nero.

Miliarium, vas aquæ coquendæ.

& Miliaria, & complures formas, in qui- ære tenui fiſtulas ſtruimus per declive umdatas: ut ſæpè eundem ignem ambi- aqua per tantum fluat ſpacii, quantum ciendo calori ſat eſt: frigida namq; in- t, effluit calida. Ejus verò formam dili- iter deſcripſit Antonius Perſius, *cap. 10.*

Acipenſer apponendus eſſet) De hac ennitate prolixè ſcribit Macrobius *lib. 3. unnal. cap. 16.* Et ex Plinio *lib. 9. cap. 71.* lligere promtum eſt, Acipenſerem quon- m magno in precio fuiſſe: ſed nullo in ho- re, Plinii ætate, quod tamen dubium quo- mmodo reddit Martialis, æqualis ejus, ut lunt nonnulli, *lib. 13. Epigram.*

Acipenſer.

Ad Palatinas Acipenſera mittite menſas:
Ambroſias ornent munera rara dapes.

pi à poëta vides luxum ætatis ſuæ objurga- , & tacitè reprehendi, transferentis piſcem m preciosum in privatos uſus, quem enſæ Divorum & Imperatorum require- ent: Eamq; ob rem dictus eſt ἱερὸς ἰχθὺς *ſa- r piſcis.* Sed & de Acipenſere paucorum ho- inum exſtat apud Ciceronem de Fato in ragment. Acipenſerem hunc Romanum thenęus *lib. 8.* putat τὸν γαλεὸν muſtellam ſſe. Sed Appion Grammaticus apud eun- em Athenæum *lib. 7.* & Gellius *lib. 7. cap. 16.* identur τὴν ἔλλοπα Ῥόδιον, ſimilem facere

Romano Acipenseri, quanquam τὸ ἐλλ epitheton est omnium piscium commu Hesiodus.

> Ἀδύρεοι Δελφῖνες ἐθοῖνων ἔλλοπας ἰχ
> *Splendidi Delphines vorabant mutos pisces..*

Pisces cur muti.

Cujus vocis rationem reddit Gualter *in 2. Satyr. libro 2.* ex Plutarcho *Sympos. li 8. probl. 8.* quo in loco dicebat, taciturnita hoc præmium esse, pisces vocare mut quasi vinctam vocem & impeditam habe tes. Inde & diverbium, Pisce magis m tus.

An audiant, & olfaciant.

De auditu autem & odoratu pis um non improbabiliter forsan dubite cum auditus nec membra habeant, n foramina, ut Plinius scribit *libro 10. cap 70.* Sed utrumque tamen, id est, aud tum & odoratum piscibus esse, incunctar ter idem affirmat *libro 9. cap. 7.* adeò u miretur, quosdam existimasse, aquatil bus nullum inesse sensum. *d. libro 9. capi 42.* cum tamen certum sit, in piscinis Cæ saris genera piscium ad nomen venire quosdam singulos *lib. 10. cap. 70.* Et Hiera poli (inquit) Syriæ, in lacu Veneris, ædi tuorum vocibus parent vocati exornat auro veniunt: adulantes scalpuntur: or hiantia manibus inserendis præbent. *lib. 32 capite 2.* Ex hominis enim manu vesc pisces

es etiam *libro 9. cap. 8.* docet, exemplo phini, qui è pauperis cujusdam pueri, ex ino Puteolos in ludum literarium itan-manu pastus dorsum præbebat ascensu-pinnæ aculeos velut vagina condens: eptumq; Puteolos per magnum ęquor in um ferebat, simili modo revehens plu-us annis: donec morbo exstincto puero, inde ad consuetum locum ventitans, tis & mœrenti similis, ipse quoq; (quod mo dubitaret) expiravit.

Delphinus.

Liquamen ex piscis Gari, & Scombri testinis) De Garo, Muria, & aliis liqua-nibus commodius dicemus *libro 2. capite imo.*

Solebant vel lyristen, vel comœdum troducere.) Proponebant etiam gryphum t ænigma: quod qui solverat, pro præ-io carnes auferebat. Ausonius ad heonem:

Ænigmata in conviviis.

Tostam trado tibi, simulq; & agnam.

ui versus dupliciter potest interpretari: el ut per *tostam & agnam*, intelligamus *stam agninam:* quemadmodum illud Vir-ilii,

—pateris libamus & auro:

ro, pateris aureis. Vel ut *Tostam* sim-liciter interpretemur carnem, aut car-ium tostarum portionem, quæ daba-

turGryphi enodatori; *Agnam* autem, [
hæc poëtarum erat præmium: Unde[
ἀρνῳδοὶ dicebantur. *Ioseph. Scalig. Auso[*
nar. lection. lib. 2. cap. 28.

Item Larva: Solebant etiam veteres in convivium m[e-
dium Larvas sive personas proiicere, quæ[
aptæ & coagmentatæ erant, ut articuli e[
vertibulæq; quibus commisse erant, in o[m-
nem partem flecterentur, & figuras om[
genus exprimerent. Ex illis igitur lar[
eas figuras convivii Rex exprimebat, ut m[
tationis & brevitatis vitæ Convivas co[m-
monefaceret; & propterea bibendum e[
diceret, ut nihil de fructu hujus vitæ pere[
Docet hoc Petronius Arbiter in conviv[
Trimalcionis: Potantibus ergò, & accur[a-
tissimê lauticias nobis admirantibus, larva[m
argenteam attulit nobis servus, sic aptam
ut articuli ejus vertebræq; locatæ in omne[m
partem flecterentur. Hanc cum super men-
sam semel, iterumq; abjecisset, & catenati[o
mobilis aliquot figuras exprimeret, Trimal[-
cio adjecit:

Heu heu nos miseros: quàm totus homuncio n[il
est!

* * *

Sic erimus cuncti, postquam nos auferet Or-
cus
Ergò vivamus, dum licet esse benè.

quæ

Petronii verba, ab ipso etiam Lipsio
pata *lib. 1. Saturnal. cap. ult.* Iosephus
iger primus edidit, ut ipsemet attestatur
Ausonia. lection. cap. 26. Quod si Lar-
tiusmodi copia non erat, cranium sive
it hominis mortui vel in mensa appone-
t, & manibus versabant; vel è triclinio
tibadio suspendebant: ut eo uterentur,
uò se cohortantes, *Vivendum* esse: nam
m properare, mortem imminere. Quod
inelegan ter expressisse videtur optimus
maniæ poëtarum Petrus Lotichius Se-
dus, cum ita canit:

Vivamus, dum fata sinunt, & amemus amici.
Quis scit, an hæc unquam sit reditura dies?

erò ab Aegyptio ritu promanasse puta-
quo σκελέον ipsum mortui convivio in-
i solebat, cum monitione, Ita brevi om-
futuros. Propterea tanquam jam mo-
ri bibebant, & tanquam nunquam id
plius facturi. Plautus in Sticho:

Volo nos pro summo bibere, nulli relerimus po-
stea.

ismodi porrò Larvam sive craniũ in ipso
lo sive Cœnatione aut stibadio Domi-
iCæsaris verisimile fuit pependisse, quod
rtis admoneret. Sic enim Martialis:

Mica vocor. quæ sim, cernis. Cœnatio parva.
Ex me Cæsareum suspicis inde tholum.

Et cranium sive caput hominis mortui.

Vivendum.

Larva, seu cranium in tholo suspensum.

Frange thoros, pete vina, rosas cape, ting
nardo.
Ipse jubet mortis te meminisse Deus.

Cœnatio. Cœnaculum.

Quo loco parvam illam Cœnationem exiguitatem, *Micam* appellat. Cœna ni autem non multum fortè dissimile Cœnaculum: quod erat Conclave in su riori contignatione domus Nobiliũ, q inquilinis elocabatur, nec aliunde ad quàm per scalas extra domum positas asc ,, sus dabatur. Ita namq; apud Livium, C ,, sul rogat socrum, ut aliquam partem æ ,, um vacuam faceret, quò Hispala immig ,, ret. Cœnaculum supra ædes datum e ,, scalis ferentibus in publicum obserat aditúq; in ædes verso &c. Inde est, qu Cœnacula quandoq; *scalæ* fuerint appella Sic enim illud Iustiniani *in Novella 159.* e accipiendum, ubi legatum legitur fui Hierio suburbium cum omnibus prætorii & omnibus scalis. *Prætoria* quæ dicantur U pianus explicat *in l. Vrbana. 198. ff. de verbo sign.* At per *Scalas*, Cœnacula intelligi, v ipse etiam Iuvenalis docet, Satyr. 7.

Scalæ.

——quo tibi lapso
Figantur virides, scalarum gloria, palmæ.

Habitabant enim Causidici & Oratores i Cœnaculis propter paupertatem, ut ips ibi conqueritur; ut & de se Martialis scribit:

Et scalis

Et Scalis habito tribus, sed altis.

m in rem exstat jocosum Lucilii epi-
ıma, ita ab Alciato latinè redditum:

Hesterna ad cœnam fuerim cum luce vocatus,
Cœnacli ad summum demum hodiè applicui.
Longum adeò in Scalis iter est: nec scandere quissem
Denique nunc, asini me nisi cauda trahat.

ò qui Cœnacula ista elocabant, ii & *Cœnaculariam* acula riam *facere*, & *Cœnacularii* in jure ro dicuntur. *l. si verò 5. § 1. ff. de his qui dejec. ffud. l. solutum. 11. § solutam. ff. de pignor act.* od nomen iis quoque accommodari erit, qui Sholasticis conclavia dant, & per eis curant obsonia coqui, ligna & præbentes: quomodo Parochi Magi-tibus iter facientibus, sicuti illud Ho-i,

Cœnaculariam facere.
Cœnacularii.

—& Parochi quæ debent ligna salemq́;,

Alciatus interpretatur *libro quarto parerg. capite 12.*

DE IIS, QVI OLEVM, VINV[M] ET ALIA LIQUAMINA A[D] MENSURAM VENdebant.

Vendebant Romani oleum, vin[um,] acetum, mel, & alios liquore[s ad] mensuram, in cornu quodam, unam, [du-] as, aut tres libras continente. Idq[ue ...] ris circumeunte signabant linea, quæ [li-] bram denotabat. In medio verò Unc[ias ...] mensuræ & non ponderis signabant. [Me-] tiebantur enim liquamina, non verò [li-] brâ aut unciatenus ponderabant: ut Ga[le-] nus tradit lib. 1. de Composit. medicam. [se-] cund. speci. istud in tota Urbe *Roma [...] usurpatum fuisse dicens. Quo pertin[et] illud Horatii lib. 2, Sermon. Satyr. 1.*

——Cornu ipse bilibri
Caulibus instillat veteris nõ parcus ace[ti]

ubi Acron.

NOTÆ.

Cornu bilibri.) Intelligit capsulam [...] cornu factam, & duas libras continentem [...]

ve

ut alii volunt, Sextarium. Similiter
u contentum fuit oleum illud, quo Sa-
onem à Sadoche Sacerdote unctum ie-
us 3. Reg. 1. vers. 39. quemadmodum &
r ipsius David à Samuele unctus prius
at. *1. Reg. 16. vers. 13.* & ante hunc quoq;
met Saul *1. Reg. 1.* Atq; ejus quidem Olei
cti, quod in tabernaculo adservabatur,
parationem Deus Opt. Max. præscripsit
d. 30. v. 23. & seqq. & nec immeritò id in-
sanctissima mysteriorum à Iustiniano
ensetur *in l. certissime. 34. § 3. C. de episcop.*
lient. Et si autem hic inungendi ritus pro-
us Regibus Iudæorum diu perseveravit, ut
Lactantius *lib. 4. de vera sapientia cap. 7.*
ò ut Reges illi omnes Christi, id est, un-
fuerint appellati (ut *Psalm. 104.* Nolite
gere Christos meos) à Christo videlicet,
i Rex regum est, & Dominus dominanti-
. *Apocalyps. 19.* quem Deus unxit oleo læ-
iæ abundantius, quàm consortes ipsius;
oniam dilexit justitiam, & odio habuit
quitatem *Psalm. 44.* Mos tamen iste ad ali-
quoq; gentes postea dimanavit. Nam
Ulyssem reducem ab Eurynome domi suę
imum lotum, deinde oleo unctum fuisse,
iusquam perpulchrè vestiretur, Home-
s indicat, cum ita canit:

Εὐρυνόμη ταμίη λοῦσεν καὶ χρῖσεν ἐλαίῳ.

Oleum sanctum

Regibus Iudæorum ungendis proprium.

Post & ad alios derivatum.

Reges cur uncti. Etenim χρίσεν, est Unxit. Und
1. Chrisma deduxere veteres, soliti à lo
ne salutifera Reges ungere, & tanq
stellarum rore caput linire, sapientiæ
dem oleo dignam; quod Minervæ
2. dem consecrarunt. quanquam Unc
nis istius etiam alia dari potest ratio, q
Regem non modò adversus hostes,
etiam domi contra scelera & insidias p
nare deceat. Ideoq; par sit, eum o
inungi veluti obluctantem & arduum a
letam in sacris priscorum ludis, qui
vi vel alii cuipiam Numini, aut Ma
bus per inferias edebantur. Unde ap
Virgilium.

Exercent patrias oleo labente palestras
Nudati socii.

Stephan. Forcatul. *lib. 6. de Gallor. Imper.*
Philosoph. Ac quoniam de Oleo h
nobis sermo est: non dissimulandum p
tavi, quod licet in stricti juris judici
Usuræ regulariter non debeantur, nisi
per stipulationem, & sub certa quant
tate fuerint promissę: ne quidem si in cor
tinenti interposita fuerit conventio *leg*
prima & tertia C. de Usuris l. lege si tibi decem
de pactis. (quæ alioquin incontinenti sub
sequuta actionem parit. *lege, Juris gentium*
7. § quinimò. d. t.) cum rei per se odio

sæ obli

bligationem ſine magna cautione ad-
endam eſſe, Veteres non putârint:
o tamen ut & frumento mutuò dato,
trarium videamus conſtitutum. In
enim rebus, in quibus uſura pro
intervenire poteſt, ut eſt oleum,
te frumentum, graviores, quam in
ris, uſuras ſtipulari permittitur:
pter incerti pretii rationem iſta-
rerum, quæ mutuæ dantur. Ali-
enim vix fiat, ut non aliquo in-
modo afficiatur Creditor, qui pro
gni pretii rebus cogatur interdum ac-
re alias minoris multò precii, niſi
erſus hoc periculum cautione majo-
uſurarum proſpiciatur. *lege, oleo. C. de*
ris. Sed & omnem in his acceſſio-
n ex nudo etiam pacto præſtandam eſſe
uit *lege, frumenti. C. dicto titulo.* Fave-
enim Creditori frumentum vel oleum
tuanti, ſi aliquid accedere velit ſupra
em, ne damno aliquo afficiatur, dum
pter variam commutationem æſtimatio-
earum rerum accidere poteſt, ut minori
mâtione eas poſteà recipiat à debitore,
mvis eâdem menſura. At verò rerum
um quàm varia ſint precia, non modò
ſingulas civitates, & regiones; ſed etiam
em in regionibus, per ſingula propè

Oleo mutuò dato graviores uſuras lices ſtipulari.

Et omnis acceſſio præſtaur, etiam ex nudo pacto.

momenta, omnibus notum est. Qu
obrem etiam in iis Arbitraria actio D
quod certo loco, inducta. *l. ideo ff. de*
quod certo loco. Hugo Donel-
lus *tract. De Usuris.*
capite 3. & 4.

DE MORIBUS IN BELL
USURPATIS.

Vexillum Equitum cœruleum.

IN expeditione exercitus, Veteres d
duntaxat habebant vexilla: alteru
pro Equitibus, coloris cærulei: quo
Neptuni, Maris Dei honorem uteba
tur: eò quod Athenis nomen impositur
Equorum usum mortalibus incognitu
introduxerit. Ideoq; eo tinxerunt col
re, qui maris undæ quàm similimus esse

Peditum, roseum.

Alterum, quod Peditum erat vexillum
roseum repræsentabat colorem, ut Serv
us docet ad principium lib. 8. Aeneid. qui
scilicet Rosa in terra nasceretur, & odor

Vtrumq; quadratum.

fera esset. Vexilla ista non eam habe
bant formam, quam nostra signa milita
ria: sed erant quadrata: quoniam in qua
tuor Legionibus peditum senis millibus
plu

minus constitutis, ut Plutarchus re-
, in vita Romuli. Atq; hoc vexillum
argenteum: quanquam Dio ex auro
se scribit. Idq; operiebant quandoq;, in Ligno opertum.
neā immittentes ædiculā, ne à nimbo of-
eretur: Cæteroquin in hastæ summitate
Crucis nostræ formā factæ id gerebant: Crux.
d Legionis Christianæ signum est mili-
e. Inventum id fuit à C. Mario pri-
m: posteà pro armis sive insignibus Im-
ii usurpatum. Cujuslibet Legionis Legionis Cohortes.
em erant cohortes: harum singulæ,
. Peditum: prima tamen excepta, quæ
s. peditibus constabat. Vnde & Mil- Millenaria cohors.
laria *dicta. Aquila in hac ferebatur co-* Aquila.
rte: & qui hanc ferebat, Aquilifer
ebatur, quem nos corrupto verbo Al- Alfiero.
ro *nuncupamus. Reliquæ Cohortes*
litaria habebant signa ad similitudinē
chnuchorum sive Ceroferariorum; qui
eos ferentes crucem comitantur: (Can-
las enim Cruci super imponimus, mili-
ntem Christi Ecclesiam denotantes) &
stis illis Dracones *ex argentea tela tex* Draco.
habebant impositos: qui vento à tela
cepto, quasi moveri videbantur. Quæ-

Leo: Vrsus. *dam*, Leonis, Vrsi, *aut alterius cujusda[m] animalis caput habebant insertum: qu[i]dam dexteras mutuò conjunctas, quæ Co[n]cordiam exercitus significabant. Nos[tri] ex coloribus & insignibus vexilla excog[i]tarunt. Nec enim militaria ista signa am[]plius in usu sunt, nisi quod in templis vest[i]gia horum conspiciantur. Imperator* L[a]baro *utebatur, quod vexillum milita[re] quadratum erat, undiq; contextum; e[t] hastæ alligatum, ante Imperatorem gesta[]ri solebat. Quemadmodum enim hod[ie] cornicinibus conspectis; ita tū temporis La[]baro viso, non procul abesse Imperatorem conjiciebatur.*

Dexteræ conjunctæ.

Labarum.

NOTÆ.

Neptuni & Minervæ concertatio.

Neptunus Athenis nomen impositurus Equorum usum introduxit.) Sic Serviu[s] ad Virgil. *1. Georgic.* Litem ait fuisse inter Neptunum & Minervam, de nomine Atheniensium Urbi imponendo. Itaq; Diis duodecim præsentib. Jove medio, Neptunum tridente saxa percussisse: indeq; exsiliisse equū Pallada posteà sua quoq; cuspide terram percussisse; atq; inde olivam cū baccis prodiisse

quæ

æ quoniam utilior Diis visa esset, Miner-
n Deorum judicio Civitatem suo nomine
cupasse Athenas. *Minervam* enim Græcis
henam dici. At Servium reprehendit Ba-
sta Pius, gravissimè eos labi asserens, qui in
ntentione illa Equum enatum putant:
m non Athenis, sed in Thessalia, aut in
ra Thracia Neptunus (ut Lactantius scri-
t) cum ignotus esset Equorum usus mor-
ibus, & horum animalium naturâ egeret
rra, tridēte terram percusserit, equiq; duo
bitò prosilierint, Scyphus & Arion. Atq;
respexisse Virgilium, credendum est, cum
eptunum ita invocat.

—— *tuq; ô cui prima frementem*
Fudit equum magno tellus percussa tridente
Neptune.

quam sententiam etiam concessisse vide-
r Lucanus *lib. 6.* de bello civili:

Primus ab æquorea percussis cuspide saxis
Thessalicus sonipes, bellis feralibus omen
Exiliit, primus Chalybē, frenosq; momordit
Spumavitq; novis Lapithæ domitoris ha-
benis.

anè Neptunum equos domuisse, artemque
quitandi ab eo traditam, ex quo *Hippicos* sit
ppellatus, Diodorus Siculus prodidit, *lib. 6.*
t quod in sua illa cum Minerva cōtentione
quū pduxerit Neptunus, id verò pernegat

Neptunus equū domitor.

Baptista Pius; lacum salsum contrà ab ip
in Arcem immissum scribens. Emana
te (inquit) in Athenarũ arce aquarum scat
rigine, eodemq; fortè loco enata oliva arb
re, certi fuerunt à Cecrope Rege missi h
mines, Apollinis oraculum sciscitaturi, ut
quid illo ostento Dii minitarentur, ratio
ediscerent. Quibus responsum est: non
alicujus calamitatis significationem factu
ostentum; sed Deorum duorũ inter se ce
tantium, uter eorum Athenis nomen im
poneret. per undam enim, Neptunum; p
oleum, Minervam significari. Quare li
berum & integrum esse Atheniensibus, utr
us Dei nomine nuncupandam vellent civi
tatem, decernere. Quæ cum à Legatis Ce
cropi renunciata essent; & mares & fœmi
nas (nam tum & mulieres publicis consulta
tionibus intererant) ad ferenda super ho
suffragia convocavit. Maribus igitur pr
Neptuno; fœminis pro Minerva in suffragi
euntibus, cum plures essent fœminæ, vice
runt: Et quod usuvenire videmus, vicit me
liorem partem numerosior. qua de re indi
gnatum Neptunum, tantam aquarum vim
effudisse ferunt, ut Atheniensium terram
omnem occuparit maris facies. quem ut pla-
carent, triplici mulieres sunt affecto suppli-
cio: primum, ut ne quis Athenas eas vocaret;

Mulierum triplex supplicium.

tum

n deinde, ut nulla fœminarum posthac ret suffragia: deniq; ut nullus nascenti- materno nomine censeretur. Aquarum m scaturiginem significasse quoq; vide- : Ovidius *6. Metamorph.* illis versibus:

Stare Deum pelagi, longoq; ferire tridente
Aspera saxa facit, medioq; è vulnere saxi
Exiluisse fretum, quo pignore vindicet urbē.

am pro *fero*, quod depravatè & corruptè ibi it positum, *fretum* legendum esse, Ioh. Co- sius rectè observavit *lib. 1. Miscellaneor. cap. n.4.* ut eo significetur, Neptunum lacu sal- in Arce edito, possessionem suam vindi- sse. Cæterum quod hanc nominis impo- ionem attinet, non debet alicui mirum vi- ri, quod Divę nomen Urbi adscriptum fu- it: cum Herodotus, historiæ parens, tri- rtiti orbis nomina à totidem fœminis mta tradiderit. Asiam, ab Uxore Prome- ei: Europam, à Tyria puella Jovi grata: ybiam, à muliere indigena. Ad hæc Eu- otas Myletis filius, fluvio in justum alveum acto, Laconum Urbi Spartæ nomen indi- it, à Spartes filiæ similitudine. *Pausan. in acon.* Sed & ipsam quoq; Romam à nobili aptiva Romana, quæ Rome diceretur, nun- upatam fuisse quidam asserunt; aut ab Æ- eæ nepte, Ascanii filia: quemadmodum & avinium, ab Æneæ conjuge Lavinia nomē

Urbibus mulierum nomina imposita.

accepera. Idque aliis quoque Urbi posteà obtigisse, Stephanus Forcatulu stendit *libro 2.* de Gallor. Imperio & P losoph.

Equitum, Peditum) Tot enim mili partes sunt, Equitatus scilicet & Peditat Nam & Equitum & peditum Magistri, ge raliter Magistri militum dicuntur. *leg. 1. C Offic. Magistr. milit.* & qui apud Magistros quitum ac peditum militiam sunt sortiti, e ordinis militaris esse legimus *in l. 1. & 2. C. Apparit. Magistror. milit. lib. 12.* Sumtum fuit à Romuli instituto: qui tres Equitu centurias cōscribens, eas à suo nomine *Ran nenses*; à Tito Tatio, *Tatienses*; & à Luci con munione, *Luceres* appellavit. Equites ite armatos trecentos, qui *Celeres* vocarentur, t pace, tum bello ad sui corporis custodia ordinavit: & Tribunum, qui his præera nuncupavit. Reliqua multitudo Reger in bellum euntem sequebatur pedes. Uni versos autem *Milites* appellabat: ut ex Livi satis colligitur *lib. 1. Decad. 1.* Notat tame Adrianus Turnebus, quaslibet centurias il las geminatas fuisse. Erant enim (inquit Luceres primi, secundiq;: ac sic quoq; Tati enses & Ramnenses geminati erant: quib. qu præerant, *Seviri* Equitum Romanorum vo cabantur: Idq; ex veterum monumento rum

Militis verbū & Equiti & peditii commune.

Equitum centuriæ Romuli.

Trigemina.

Seviri.

m inſcriptionibus probat *lib. 11. Adverſar.*
p. 9. Horum autem Equitum bona pars,
Eliano credimus, *de inſtruend. acieb.* in Ro-
anorum exercitu armis tota obſepta erat.
hinc *Cataphractorum* nomen, qui non ſua
ntum corpora, ſed & equos ferro ſive lori-
undique muniebant. Partis verò non
taphractæ alii *Haſtati* erant, qui manus
nſerebant, & cominus haſtâ decerta-
nt: alii *Ferentarii*, qui eminus ſolebant
micare: quorum alii jaculis, alii arcu ute-
ntur. Ferentarios certè Varro *lib. 6. de*
ing. Latin. eos putat dictos, qui ea modò
bebant arma, quæ ferrentur, ut Jaculum.
jusmodi equites pictos ſe vidiſſe ait in Æ-
ulapii æde vetere, & Ferentarios adſcri-
os. De Haſtatis verò videatur Turneb.
. 30. Adverſar. cap. 33.

Cataphracti.

Haſtati.

Ferentarii.

Equitum porrò multis jam ſeculis, imò
uamprimum Equum in bellũ ituri de pub-
co acceperunt, ob utilitatem ſummam, sũ-
a ſemper fuit auctoritas, &, ut cum Livio
cam, præcipua gloria: quippe quos in Sabi-
enſi prælio utrinque à cornibus poſitos,
ulſa jam media peditum ſuorum acie, ita in-
rriſſe ait à lateribus, ut non ſiſterent modò
abinas regiones ferociter inſtãtes cedentib.
d ſubitò averterent. Julio Cæſari quoq;
quites tàm firmo fuére præſidio, ut inpri-

Equitum gloria.

mis Equitatui ſtuduiſſe commemoretur
7. de Bello Gallico. Nec enim dubium eſt,

Equites Hippocentauris aſſimulati.

quites tum hominis prudentia manibusq;
tum equorum velocitate & viribus, ſi veli
uti poſſe: ut nulli planè animalium, qua
Hippocentauris (ſi modò uſpiam fueri
rectius eos comparare queas, qui nunc Eq
tis, nunc peditis vicem ſuſtineant, ubiq; ſtr
nuè dimicantes. Nihil itaq; mirum, qu
Equitibus, etiamſi filiifamiliâs adhuc, &
patris poteſtate ſint conſtituti, hoc à Jure c
ceſſum videamus, ut ubi primum equeſt
militia exornati fuerint, & in comitatu prin
cipum retenti, & cingi confeſtim juſſi, teſta
mentum de caſtrenſi peculio facere poſſin
l. filiusfamilias. 43. ff. de teſtam. milit. Sed & E

Senatoribus proximi.

quites conſtat, cum Equeſtri militia mitte
rentur, in Equeſtrem ordinem dignitatemq;
fuiſſe aſſumtos: atq; ita hos Senatorio ordi
ni, inter quem & plebem, medii erant con
ſtituti, dignitate quàmproximos exſtitiſſe
Ex Equeſtri quippe ordine ad Senatorium
fuit tranſitus. Unde Alexander Romanor
Imperator dicere ſolebat, *Seminarium Senatorum* equeſtrem locum eſſe. quinimò tanta
affinitate uterque ordo fuit conjunctus, ut
C. Grachus Tiberii frater, & non multò poſt
Livius Druſus Tribun. plebis utrumq; confundere decreverint. Nec alia cauſſa eſt,

cur

Equites fuerīt *Judices* vocati, quàm quod Equestri ordine Judicum decuriæ delige- tur, ut Budęus annotavit *ad l.ult.ff.de Sena-*

Judices.

Quo etiam sensu Varro scribit, Equi- quosdam appellatos fuisse Pedarios, *in ura Menippea*: quibus eos significare vide- , qui nondum à Censoribus in Senatum ti, Senatores quidem non erant: sed quia noribus populi usi erant, in Senatum ve- bant, & sententiæ jus habebant. Hinc ud Ciceronem ad Atticum *lib. 1.epist. ultim.* ptim in eam sententiam Pedarii jerunt. notæ sunt locutiones illæ: In sententiam , In sententiam pedibus ire. de quibus vi- atur Gellius *lib.3.Noct.Atticar.cap.18.* Nec men omnes, qui Equites Romani erant, dicabant; sed qui ex equestri ordine con- ecuriabantur, ut Budæus doctè explicat *l. ult.ff.de Muneribus. & honor.*

Pedarii.

Sed ab Equitibus ad Pedites nos conver- mus: qui etsi dignitate & ordine Equitibus ares non sunt, ut ex illa Ducis ad Equites a- ud Livium facta cohortatione colligitur, *Agite juvenes, præstate virtute peditem, ut honore tq; ordine præstatis:* Negari tamen non potest a Peditatum adjunctum esse Equitatui, ut lter ab altero separari nequeat. Quam in em celebris est Iphicratis, nobilis illius A- henienſium ducis sentētia: qui Pedites ma-

Pedites.

nibus similes esse dicebat; Equites pedib
ipsam acié pectori; capiti autem Imperat
Peditatus autem, auctore Æliano, *de inst.*
end. acieb. in tres ordines distribuebatur:
Armatos, Velites, & Peltatos. *Armati* g
vissimis armis utebãtur: scutum amplissim
& rotundum gerebãt, & hastam longiore
Velites omnium levissimè armabantur, n
loricam induti, nõ ocreâ muniti; non clyp
um, aut scutum grave gerentes: telis tant
aut sagittis utebantur, jaculis, lapide, aut
funda, aut ex manu. *Peltati* locum int
Armatos & Velites tenebant: armaturæ ge
nus levius, quàm Armati; & gravius, quan
Velitis. Pelta enim scutum parvum &
leve erat: conti eorum longè sarissis brevio
res. Reliquas verò species, sive peditum
sive equitum hic ut recenseam, instituti me
ratio non postulat, exstante præsertim non
indiligẽti harum descriptione apud Rober-
tum Valturium *libro octavo. de Re Militari*, &
Guilielmum Choul, quem ex Gallico Lati-
num fecit Ludovicus Camerarius. Eos,
præter Lipsium, accurratè quoq; de his dis-
serentem Lector adire poterit. Illud
hîc loci dissimulandum non putavi, quod
alia in Equites delinquentes pœnâ; alia item
in pedites videam animadversum. Il-
li enim *Gradus dejectione*; hi *Militiæ mutatione*

Armati. Velites. Peltati.

ple-

ſtebantur. Gradu dejicitur, qui ex
digniore in minus dignum tranſcribi-
Ecce enim Claudius Imperator
ueſtres militias ita ordinaverat, ut poſt
hortem, Alam; poſt Alam, Tribuna-
n Legionis daret. *Suetonius in ipſius vita.*
s ego militiæ gradus ita accipio, ut qui
horti præerat, minor eſſet eo, qui Legio-
atq; ita, qui à Prefectura Legionis in Co-
tem traducebatur, gradu dejectus dici
erat. Gradus enī honorē impartitur. Iſto
nè modo latū eſt Romæ ex Appii Claudii
tentia Senatusconſultū, quo omnes, qui à
rho Rege Epirotarū capti & poſteà ab eo
ro remiſſi erāt; ii quidē, qui Equo meruiſ-
t, Peditū numero militarent: qui Pedites,
nditorū auxiliis adſcriberentur. Sic à Mo-
ſtino reſponſum legimus, Eum qui ſtatio-
s munus derelinquit, pro modo delicti aut
ſtigādum, aut gradu militię dejiciendum *l.*
ſertorem.3.§.qui ſtationis.ff.de re mil. qui aliena
ma ſubripuit, gradu militiæ pellendum. *d.*
§.qui alie. Ita & Arrius Menāder reſpondit;
quitem qui in pace deſeruit, gradu diſtur-
ndum eſſe *l.non omnes.5.§.1.ff.d.t.* ſi plures de-
ruerint, deinde intra certum temp' rever-
fuerint, gradu pulſos in diverſa loca diſtri-
ui debere: ſed tyronibus tamē in hoc parcē-
i. qui ſi iterato hoc admiſerint, pœna com-

petenti adficientur *d.l.3.§.si plures.* Rectè
tem dixit, *Qui in pace deseruit*: Nam in b
idem admissum capite erit puniendum *d*
§.1. nisi Desertor ille à patre fuerit oblatu
Hunc enim Divus Pius in deteriorem mil
am dari jussit; ne videatur pater ad suppli
filium obtulisse. *l.milites.13.§.fin.ff.eod.* Iden
& de eo filio Menander interpretatur, qu
pater militiæ, belli tempore, subtraxit.
& hunc, si à patre posteà fuerit exhibitus,
deteriorem militiam dandum esse pronu
ciavit *in leg. qui cum uno. 4. §. qui filium. ff.*
Quibus ex locis Dd. communiter collígu
paternum illum affectum, & singularem
morem, quem erga liberos pater gerit, int
alia etiã hoc operari, ut si filium pœnæ mo
tis ex delicto obnoxium pater Judici offer
non debeat filio ordinaria mortis pœna, s
mitior aliqua irrogari. quod multis Docto
rum auctoritatibus confirmat Arius Pinel
ad rub. C. de Bonis matern. part. 2. n. 32. 33. quin
imò concludit Aymo Cravetta, Filium ejus
modi nulla omninò pœna esse afficiẽdũ *con*
309. n.3. A cujus tamen sententia merit
discessit Menochius *lib.3. de Arbitrar. jud. cen*
4. casu 347. Cæterum de variis Desertorũ pœ-
nis videatur Claudius Coteræus *lib. 3. de jur*
Militum. cap.3. Nunc de Militiæ mutatione
dicamus. Quæ etsi gradus dejectioni nõ pla-
nè ab-

Pater filium judici exhibens.

Militiæ mutatio.

similis est: at gravius tamen aliquantò
tur, qui militiam mutare cogitur, quàm
radu dejicitur. *Coteræus.d.l.3.c.16.* Ideoq;
s capite plecti meruerit, ac judex cum
manè velit agere, militiam tantum mu-
. verbi caussa, qui agmen excessit, capi-
nitur: at si ex causa; vel fustib. cæditur,
utare militiam solet. *d. l. desertorem.3.§.*
lo.ff.de re milit. Sic qui in bello arma ami-
el alienavit miles, capite plectitur: hu-
è militiam mutat. *d.l.3..§.miles.*Idem erit,
des in pace deseruerit. *l.non omnes 5. §. 1. ff.*
Sed & per vinum aut lasciviam lapsis ca-
lis pœna remittenda est, & militiæ muta-
rroganda. *l. omne delictum. 6. §. per vinum.*
t. At cur militis lapsum vino commissum
severè punitum putem? cum tamen Im- *Ebrietas an pœnam mitiget.*
iali rescripto is, qui temulentia turbu-
tus Imperatori maledixerit, non tantum
llæ pœnæ subjugetur, verum etiam mise-
ione dignissimus judicetur, *l. un. C .si quis*
perat.maledixer. & alioquin etiam ebrieta-
n constet veniæ facilitatem indulgere: si-
idem per ebrietatem delinquens non tam
oposito, quam impetu deliquisse videatur.
perspiciendum. 11. §.delinquitur.ff.de pœnis. non
° ac furiosus *l.infans.§. sanè.ff. ad L.Cornel.de*
car.l.illud. §. sanè.de Injuriis. qui nõ intelligit,
uod agit. *§.furiosus, Inst. de inutilib.stipulat.* &

cujus nulla voluntas est. *l. furiosi. de Reg. jur* non immerito damnum ab eo datum nor liter æstimandum sit, ac si quadrupes id fec set. *l. Sed & si §. 1. ff. ad L. Aquil.* aut casu alic absq; facto personæ contigisset. *l. ult. in fi. ff administr. tutor.* quod pluribus disputat F nandus Vasquius *lib. 3. Illustr. Controversiar. c 96. n. 31.* Julus Clarus *lib. 5. Sentent. §. fin. versic Præterea quæro.* Antonius Gomezius *lib. 3. V riar. Resolution. cap. 1. n. 73.* Didacus Covarr vias *in Clem. si furiosus. de homicid. part. 3. n. 3. &* Jacobus Menochius *de Arbitr. Judic. lib. 2. cen 4. casu 326.* Equidem hoc in bello & m litia singulariter ita constitutum credo: u cum sobrietas eo tempore quàm maximè ne cessaria sit, Ebrietatem jura nequaquam im punitam esse voluerint: cotidiana præser tim plusquam satis, & quidem non absque summo Reipubl. incommodo attestante experientia, Eos qui meracius & amplius biberint, & audacius loqui, & castrensia secreta facilius reserare: ut verè Theognis dixerit, Aurum igne, hominis ingenium vino detegi ac deprehendi. quibus adde, quæ suprà à me commemorata sunt, Tit. de Cellis. *fol. 153.* Hinc Carthaginensium lege cautum fuisse, Plato scribit *lib. 2. de Legib.* ut nemo militum in castris gustare vinum auderet; sed tantum aquam expeditionis tempore biberet. Hoc

Vinum militibus interdictum.

ipsum

& Pescennius Niger Imper. edixit, Ne
niles in expeditione vino uteretur: sed
s aceto cõtenti essent. Idẽ pistores sequi
am prohibuit, buccellatum panẽ (quẽ
è vulgo *Biscotto* sive biscoctum dicimus)
mans satis esse. *Spartian. in vita Pescennii.*
alior hoc paulò fuisse videtur Constan-
Imperator, qui milites suos ab antiquo
evisse ait pcipere duob. dieb' frumentũ
ellatum, tertio die panem; uno die vinũ
acetum; uno die laridum, aliis duobus
em vervecinam. *l. 1. C. de erogat. mil. annon. li.*
bi buccellatũ haud dubiè intelligitur id,
d ad usus diuturnitatem excoctum est, à
a, quod frustulum panis denotat, sic di-
Divus quoq; Adrianus fertur inter Ma-
lares vitam militarem egisse, ac cibis ca-
sib. in ppatulo libẽter usus, h. e. Larido,
& posca: exẽplo Scipionis Aemiliani,
letelli, itemq; auctoris sui Trajani; ut idẽ
tianus in vita ipsius prodidit: cui *Posca*
s erat aceto & aqua permixtus: quo ma-
è remiges utuntur. Tantum igitur abest,
ccurationes conviviorũ & apparat' Mili-
s permissi fuerint, ut ipsimet etiam nobi-
mi Duces tenuissimè victitârint. Nam
cipionem & Alexandrum simplici pane
tinere cũ amicis contentos fuisse tradunt:
Masinissam Pop. Rom. amicum, centę-

Pescennius Niger.

Constantinus.

Buccellatum

Adrianus.

Posca.

Veterum in victu militari facilitas.

Scipionis, & Alexandri.

Masinissa.

ſimum vitæ annum agentem , ſtantem
ambulantem meridie ante tabernaculun
litum cibos ſumere novimus. Pomp
Pompeji.
verò cum adverſa valetudine laboraret, &
turdo veſceretur Medicus ſuaderet , illun
Sui fruſtrà quærerent (erat enim præter a
tẽpus:) ac diceret quidam, fore ut apud I
cullum, penes quem integrum annum a
rentur, turdi invenirentur : Ergo,inqu
ni Lucullus ſtuderet delitiis, vivere Pomp
jus non poſſet ? ac dimiſſo medico para
facilimis vilibusq; cibis uſus eſt. Pomp
Cæſaris
jum in hoc quoq; viciſſe videtur Jul. Cæſa
cui tanta circa victum fuit facilitas, ut cu
adpoſitis aſparagis pro oleo unguentum i
ſtillaretur, quamprimum id animadverti
ſet, facilè commanducarit, atq; eum incr
puerit, qui moleſtè hoc tuliſſet. *Robertus Va
turius, de Re militari. lib. 7. cap. 17.* Frugalit
tis verò maximè illuſtre exemplum exhibu
Carini.
Syneſi⁹ in Carino Romanorum duce adve
ſus Arſacidam contumelioſum in Roman
belligerante : qui cum Armeniam ſupera
ſet ; priusquam adoriretur regionem hoſt
lem, cibi cum capiendi cupiditas inceſſiſ
dicitur. Adveniſſe tum tradunt Legat
hoſtium : atq; hos arbitratos fuiſſe, adven
tum primum ſuum delatum iri in congreſſi
eorum, qui plurimum apud Imperatorem
vale-

lerent; atq; adeò occurſuros ſe clientibus
interpretibus horum aliquibus, ut Lega-
poſt multos vix dies reſponſum daturus
et Imperator. Incidiſſe autem eos in ipſum
rtè Imperatorem epulantem. Nondum
im (ait Syneſius) tantum ab reliqua expe-
tione ſejunctum erat ſatellitium, quidam
ercitus eximius, juvenes univerſi, univerſi
andes, flavo & prolixo capillo,
Atq; caput nitidi ſemper, faciemq; venuſti,
eſtantes clypeos argento, & haſtas auro in-
nes. Quos quoties cernimus, ſignum
bis datur, adeſſe Imperatorem, quemad-
odum, ut videtur, ſplendore antecedente,
lis ortus ſignificatur. Sed tum omnes ordi-
s ſuo officio fungentes, ſatellitium erat &
peratoris & Imperii. Illorumq; Impera-
rum ſimplex erat habitus, qui non ornatu,
d animo ſe eſſe Imperatores declarabant, &
multitudine bonis differebant interiori-
us. Externa autem ſimilitudinem cum gre-
riis præ ſe ferebant. Quo habitu & Cari-
um à Legatis illis conſpectum fuiſſe perhi-
ent. Tunica erat punicea: ipſe ſuper gra-
ine accumbebat: dapes erant pulmentum
tile piſi, inq; hoc fruſta ſalſamenti carnis
illæ, vetuſtatis valdè conſcii. Imperato-
m autem Legatos conſpicatum, neq; exi-
liſſe neq; commutaſſe quicquam ferunt:

accersitisq; illis dixisse, ita ut assederat, s
re se, quòd se convenire vellent, seq; Ca
num esse: nunciarent adolescenti Regi su
illo die ni frugi esse vellet, expectandum ip
ut aspiceret cuncta nemora, cunctosq; car
pos una nocte læviores factos, quàm ess
Carini caput; interq; hæc verba simul exh
buisse caput, detracto pileo, in quo nihi
plus pilorum esset, quàm in galea apposit
Quod si esurirent, concedere ipsis, ut unâ s
cum manum in ollam injicerent: sin hc
ipsis opus non esset, jubere se eò ut momer
to discederent, & extra Romanum vallum
reciperent, cum jam perfuncti essent Lega
tione. Atq; his relatis ad multitudinem ho
stium & Ductorem ipsum, quæq; vidissent
quæq; audiissent, horrorem & formidiner
invasisse universos accepimus: Dimican
dum esse cum talibus, quorum Imperator i
esset, qui & Imperator & Calvus non verere
tur apposita olla convivas invitare. Et ter
ritum illum gloriosum Regem, cùm tiara &
ornatu Persico advenisse tum ajunt, paratun
facere omnia, quæ imperasset ille in vilis la
næ tunica cum pileo. Quæ ex Synesi
oratione *ad Arcadium Theodosii filium, de Re*
gno, id est, officio Imperatoris sive Regis, quam o-
cellus Eruditorum, & Germaniæ nostræ lu-
men Joachimus Camerarius pater ex Græco

Ioach Camerarius.

in

Latinum traduxit sermonem; huc adscri-
ıda putavi, quòd veteris illius continentię
rugalitatis verum exemplum & fructum
ul repræsentare videbantur. Quibus
n absimilia ut adjungerem plura, in pro-
vi quidem erat, ni vererer, ne ob profliga-
n hodiè & à castris exsulantem militarem
ciplinam parum momenti essent habitu-
obrepente præsertim, & velut succida-
ı substitutâ libidine atque omnis generis
tu, præsentissima Militiæ peste: quæ o-
ıium ferè animos ita occupavit, ut nulla
opè ope, nulla vi rursum exstirpari posse
eatur. Lubet tamen doctissimi Ger-
norum poëtæ Epigramma adscribere,
o ille Militum hujus seculi perditissimos
ores graphicè depinxit, & detestatus est:

Militaris disciplina lanata.

Pudor Deorum, opprobriumq; seculi,
Pestis, luesq; militaris ordinis,
Qui perciti furore mentis ebriæ,
Licentiaq; perditorum temporum,
Abominandis involuti vestibus,
Fas omne rumpunt, eruunt Rempublicam.
Heu dira imago! heu barbarum spectacu-
(lum!

Vexillum cæruleum & roseum) Desum-
hæc sunt ex Servio, qui ad Virgil. *lib. 8.*
Æneid. tria olim fuisse tradit militiæ gene-
: Sacramentum, Tumultum & Evocatio-

Militia tria genere.

Sacramentum. nem. Sacramentum, legitima erat milit
cum singuli milites jurabant. Tumult
Tumultus. erat, verbi caussa, bellum Italicum vel Gal
cum: in quibus ex periculi vicinitate erat
mor multus: & quoniam singulos interr
gare non vacabat, qui convenerant, simul j
rabant: & dicebatur ista militia Conjurati
Qui enim ducturus erat exercitum, ibat
Capitolium; & exinde proferens duo vex
la; (unum *Roseum*, quod pedites evocaba
& unum *Cæruleum*, quod erat Equitum) d
cebat: Qui Rempublicam vult salvam ess
Evocatio. me sequatur. Erat & Evocatio: cum
diversa loca diversi cogebantur exercitu
Servium laudat & explicat Gulielmus Bu
dæus *ad L.1.§.1.ff.Depositi.* quem vide.

In quatuor Legiones exercitum divid
Legio. *bant.)* Imò sub Jul. Cęsare triginta Legion
fuisse videntur in Romana Republica: qu
rum diversa signa expressit eleganter ex Nu
mismatibus antiquissimis Hubertus Goltz
us, in eo libro, quem de C. Julio Cæsare fe
cit. Quælibet autem Legio decem habe
Militaria cohors bat cohortes. Primam cohortem *Milita*
riam fuisse testatur Vegetius, in quam censu
genere, literis, forma, virtute pollentes mi
lites mittebantur. Reliquæ cohortes, in
quit idem Vegetius, prout Principi placuis
set, à Tribunis, vel à Præpositis regebantur
In

prima autem cohorte singularum Legio-
n Aquila constituebatur. Quot igitur
giones, tot Aquilæ. Unde manavit Ci-
onis jocus post pugnam Pharsalicam, cum
n Pompeius fugisset. Nonio enim quo-
n dicente, superesse adhuc *novem Aqui-*
(hoc est, totidem Legiones) hortanteq;
bono animo esset; Benè, inquit Cicero,
oneres, si nobis bellum foret cum gracu-
Plutarch. in problem. Sed & A. Hirtius,
m Pompeii acies tredecim Aquilis consti-
tas scribit; tredecim Legiones intelligit.
am ut Josephus *lib.3.* prodidit, Aquila omni
gioni apud Romanos præest, quod & uni-"
rsarum avium regnum habeat, & sit va-"
ntissima. Unde etiam imperii signum"
sis est, & velut omen victoriæ, in quoscun-
ıe eunt. Adeò autem Aquilæ Romanis in
u fuêre, ut has notas, & propria Romano-
m signa dicat Lucanus:

Hujus signum, Aquila.

In qualibet Legione.

Aquilæ an Roman. propriæ.

U*t notæ fulsêre Aquilæ, Romanaq; signa:*
ve quod ipsimet Aquilæ, ut & Lupi, Mi-
otauri, Equi, Apri (cujusmodi rapacia ani-
alia in pugnas aut raptum nata bello con-
eniunt) effigies, de quibus postea dice-
nus, & primi in signa adsumserint & prætu-
erint: sive quod vicinorum exemplo id fu-
erint imitati. A primordio namq; Or-
is (ut rem altius paulò repetam) conveni-

entes simul homines ex sylvestri vita, prin carnibus humanis vescebantur, bellige bantúrq; invicem, eo cui plus virium ine superante: tum injuriis potentiorum imb cilles urgente necessitate edocti, acie facta gnum animalis sibi ex his, quæ postea con crata fuerint, præposuêre aliquod; postm dum congregati infirmiores adversus ali rum injurias se tuebantur: quo factum es ut animali, quod salutis caussa fuisse putab tur, honores tribuerentur. Sic Ægypti veteres, apud quos nulla militaris erat disc plina, quum à vicinis sæpius bello vexaren tur, excogitasse ferũt, aliquod insigne, quo Milites sequerentur. Figuras igitur an malium, quæ nunc colunt tabulis fictas, Du ces eorum in bello tulisse: eáq; ex re cogni to servatóq;, sub quo quisque militaret ordi ne, victoriam consequutos. *Robert. Val turius de Re militari lib. 10.* Sunt, qui ipsum et iam Jovem scribant Aquilam militiæ insign habuisse. Nam & Cæsar in Arato refert Aglaostem dicere, Jovem cum ex insula Na xo adversus Titanas proficisceretur, & sacri ficium faceret in litore, Aquilam ei in auspi cium advolasse, quam victor bono omine acceptam tutelæ subjugârit, Et Diodorus auctor est, Thebæos Aquilam in primis ho norare, tum quod regia videatur avis, tum

Aquila Iovi usurpata.

Thebæis in honore.

quod

od Jove digna putetur. Stephanus For-
ulus Aquilæ castrensis inventum Cyro
rtarum Regi incunctanter attribuendum
aset; ut pote qui pro signo potissimo eam
ream in longa hasta extensam habuerit: &
a ætate in Perside talem à se visam in ma-
is expeditionibus Xenophon commemo-
t *libr. 7. de Cyripædia. Forcatul. lib. 6. de Gallor.*
ap. & Philosoph. Quo loco notandum est,
quilam illam Cyri aureā fuisse Xenophon-
: ut & Romanorum, Arriano in Disserta-
onibus Epicteti: Signa selecti exercitus
d est, Legionum, ut Lipsius interpretatur)
quilæ, imagines principum, vexilla, omnia
rea, extensa in hastis argentatis. quanquã
egari nõ potest, eadem etiam quandoq; ex
gento fuisse. Sic enim Portius Latro *in*
eclamatione contra Catilinam: Aquilam, in-
uit, argenteam præferri continuò jussisti,
ræclaram auspicem ac gubernatricem furo-
is tui. Et argentea quidem signa vete-
ibus usitatiora fuisse Plinius ex eo ostendit,
uòd color argento clarior esset magisq; di-
i similis: & ideò (inquit) militaribus signis
amiliarior, quoniam is longius fulget. A-
uila igitur illa, sive aurea sive argẽtea, sum-
næ hastæ insistebat, pinnas extendenti simi-
is, ut Curtius describit *lib. 3.* Quandoq; et-
am ædicula sive sacello occulebatur, ut Au-

Cyro etiam pro signo.

Aquila aurea.

Item argentea.

Pelta sive hastæ insidens.

In ædicula.

ctor noster monuit, ex Dione fortassis, *lib. 40.* de Crassi expeditione disserens: Ac
la, inquit, exigua quædam est sacelli effig
inq; ea Aquila aurea est collocata. (
locus etsi dubium nonnihil & fluctu
tem facit Lipsium *lib. 4. de Milit. Roman. ca*
putat tamen aut mutatam fuisse Aquilæ f
mam, infimo illo Dionis ævo: aut aquila
cum in hibernis esset, in sacello fuisse repo
tam, atq; inde motam cum educenda. Qua
sanè signorum repositionem in usu fuis
consentientibus multorum auctoritatib
confirmat. Hastam verò illam in castr

Terræ quoq; infigebatur.

terra figi solitã, idem Dio monet his verbi
Eam aquilam hastæ impositã unus quidar
vir portat: cujus hastæ pars ima præacuta est
ut in solum defigi possit. Inprimis verò
ominosum putabatur, si difficulter ea è terra
refigeretur. Id quod Crasso obvenisse idem
Dio prodidit: cum quo una ex Aquilis Eu-
phratem transire noluit; sed perinde ac si ter-
ræ adnata esset, ita infixa hæsit, donec tan-
dem à multis circumstantibus vi evulsa fuit,
invitaq; comitata est suos. Præter Aqui-
lam, Romanos etiam Lupos, Minotauros,
Equos, itemq; Apros pro signis usurpasse,
Plinius docet *lib. 10. cap. 4.* De quibus singulis
videamus. Et quidem Lupi effigiem inter
signa militaria propterea exstitisse putatur,

sive

quod lupæ lacte Martii pueri nutriti *Lupus.*
t, ut est apud Livium: sive quod in tute-
Martis id animal fuerat, eiq; dedicatum.
enim Lupus, rapax animal, vorax, suapte
ura ablata consumens, maximeq; id tem-
aptum rapiendo pecori, quod milites in
ipiendis urbibus solent, observans; quod
antelucanum. Reddunt & aliam caus-
animalis hujus Ægyptii, fabulosiorem
nen. Nam cum Isis unâ cum filio Oro
ntra Typhonem esset bello dimicatura,
unt Osiridem lupi forma ab inferis auxi-
& uxori & filio venisse. Victores itaq;
phone interfecto, honorem ei animanti
pendisse, cujus interventu subsidioq; vi-
oria parta esset. Nec desunt, qui agros
gyptiorum incursantes Aethiopes dicant,
upis facta acie usq; ad civitatem Elephãti-
repulsos: qua ex re sit & locus ille dictus
copolis, & eis belluis honos à posteris
bitus. Delphis quoq; cultum fuisse lu-
m vel ideò tradunt, quòd aurum sacrum è
o lectum ablatumq;, & in monte Parnas-
defossum, indicio suo detexerat, dum for-
terra vesceretur. *Ælian.lib.de animalib. 12.*
.40. quod illi crebrò accidere in summa fa-
, Plinius asserit *lib.8.cap.22.* Præsertim ve-
Lupocervario, qualem è Gallia deductum
mpejus Magnus in Arena plausibiliter ex-

hibuit, arduam feram, & Marti cõſecrat
Quid, quod & Athenienſes Lupum in Ap
linis gratiam coluiſſe feruntur, & damna
nis lege promulgata ſanxiſſe, ut qui fortè
mal id interfeciſſet, ea pararet, quæ ei fu
rando forent neceſſaria? ut ita Magiſtrat
quod ſui juris eſſet, officium executi vide
tur, & religione Reſpublica ſolveretur. E
hujuſce cultus cauſſam nonnulli memora
quòd Latona prægnans per duodecim d
in lupum tranſmutata, Delum ſe contuler
ubi illi facultas pariundi fuit. quapropter L
pas certa anni dimenſione omnes intra di
rum XII. ſpacium parere. ut Johan. Pieri
prodidit *lib. 11. Hieroglyph.* forſan ut tot p
riundi, quot coeundi dies iis conſtitutos in
telligamus. Siquidem Plinius dies Lupis
quibus coëant, toto anno, non amplius XI
eſſe ſcribit *d. lib. 8. cap. 22.* quo loci tamen mo
net, Homines in lupos verti, rurſumq; re
ſtitui ſibi, falſum eſſe, confidenter exiſtima
re nos debere, aut credere omnia, quæ fabu
loſa tot ſeculis cõperimus. quanquam *nul-
lum tam impudens mendacium eſt, ut teſte careat.*
Et poterunt hanc in rem videri, quæ ſupra
ad Tit. de Equis, diximus. Atque hæc qui-
dem de Lupis. Minotaurum verò quod at-
tinet: ſciendum eſt, ejus effigiem tunc ef-
ferri ſolitam, cùm ſecretò & tacitè rem ge-
rendam

Minotaurus.

dam admonerentur. Ostendebat enim
eroglyphicum id, consilia Ducum nō mi-
occulta esse debere, quàm fuerit Mino-
ri sedes, quippe Labyrinthus, quæ ratio à
to adsignatur, *dictione Minotaurus*. Hinc
sapiens eorū Imperator Q. Cæcilius Me-
us Macedonicus, percunctantibus Tribu-
, quonam Exercitum huc illuc agitaret? Si
tarem, inquit, tunicam meam meorum es-
consiliorum consciam, eam actutum ab-
nderem, combureremq́;. Tutissimū enim,
Vegetius, in expeditionibus creditur, fa-
nda nesciri. quod Joh. Pierius retulit *lib. 3.*
Hieroglyph. Quæ quidem bellè dici putat Li-
us; sed unde rusticulis illis Romanis Mino-
urus, & fabella hæc innotuerit, dubitat.
ide veretur, ne non *Minotaurus*, sed *Taurus* *Pro Minotauro, Taurus.*
erit, robustum ac ferox animal, atq; aptum
gnę, & bellicosis viris maximè congruum,
opter ingenium dimicationē amplectens.
arsa siquidem in altum arena, eoq; stimu-
ardescēs de Imperio certat, cornib. in pro
nctu manentibus, dum adversarius accin-
tur duello, ut Stephan. Forcatulus explicat
. 6. de Gallor. Imper. & Philosoph. Super- *Equus.*
t ut de Equo & Apro dicamus. Equi igitur
figiem in signis prætulisse Romanos arbi-
or, quòd per hujusmodi animantis spe-
em, cum bello intersit, plurimumq́; valeat,

Martis commoditatem designare voluerit
tum quia præsagit hoc animal pugnam,
gloriæ atq; victoriæ cupidum est: tum q
armatos vehit: tum quia velox non nu
quam est, ut Martem decet, ac impetu ac f
rore maximè plenum. Marti autem sacru
inprimis esse Equum, ex eo constat, qu
Decembr. Idibus illi Equus, qui à dextra
ctor fuisset, immolabatur. Dextera en
masculina censeri, alibi traditur, & mares an
mos Marti passim videmus attributos. U
de apud Horatium,

Tyrtæusq; mares animos in Martia be
Versibus exacuit.

Decet enim eos, qui Marti se consecrarun
masculum & virilem animum gerere, nequ
muliebriter quicquam meditari aut facer
Apri denique, ut Plinius scribit, vel, ut Fe
stus, porci effigies inter militaria signa locum
obtinebat: quia confecto bello, inter quo
pax fieret, cæsâ porcâ fœdus firmari solebat
à quo qui resiliret, non aliter ac porca lapi
dibus crudeliter obruta, necaretur. Und
& instructæ aciei rationem figuramq; quan
dam, *Porcinam frontem* appellabant, ut Joh
Pierius prodidit *lib. 9. Hieroglyph.* Sed qua-
tuor ista signa, Lupos scilicet, Minotauros,
Equos & Apros C. Marius in totum abdica-
vit, sola Aquila retenta: quam Romanis Le-
gioni-

Aper: porcus.

nibus in secundo consulatu suo propriè
avit, ut Plinius scribit *lib.10.cap.4.* Legi-
s tamen Romulum etiam fœni manipu-
repentino tumultu excitatum hastis illi-
se, & pro signis habuisse: req; benè gesta,
ni inde ominis caussa Manipulos instituis-
Docet hoc Ovidius, cum ita canit:

Manipulus fœni.

Illa quidem fœnum: sed erat reverentia fœno,
Quantam nunc Aquilas cernis habere tuas.
Pertica suspensos portabat longa maniplos,
Unde Maniplaris nomina miles habet.

onet etiã Auctor noster, quãdoq; dexteras
ituò cõjunctas in exercitu pro signis fuis-
habitas, atque eas exercitus concordiam
notasse. In eo tamen typo, quem Justus
psius, & ante hunc Gulielmus Choul exhi-
it, non quidem conjunctas manus, sed
xteram explicatam video: quo ipso fœdus
gnificatũ fuisse puto, ut in illo Pythagori-
; Non esse unicuiq; dexteram porrigen-
m, hoc est, non temerè quempiam in ami-
tiæ familiaritatisq; fœdus admittendum.
enim symbolum in hanc sententiam Plu-
rchus citat in commentario, quod de mul-
rum amicitia conscripsit: & Solonis di-
um illud inprimis fertur: Amicos ne ci-
» compares: quos autem acquisieris, ne re-
» cias, contemnasvé. Quia verò fides in
ederibus quàm maximè expetitur, receptũ

Dextera manus.

inde eſt, ut per dexteram & fides ſignifica
tur. Ita enim apud Virgiliũ Dido exclam

—— en dextra fidesq;,

Quem ſecũ patrios aiunt portare penates

Atque hoc eſt, quod Achimenidi Anchiſ

Dat dextrã, atq; animũ præſenti pignore firm

quanquam in militaribus quoq; allocut
nibus, ſublata manus, conſenſus & approb
tionis Hieroglyphicum eſſe Joh. Pierius d
cuit. *lib. 35.* Sed hęc quidem de Peditum ſign
dicta ſint. Nunc ad vexilla devenio: quæ
Flamulæ dicuntur, & propriè Equitum fu
runt. Erant autem modica quædam vela,
quadra, ad haſtam expanſa. Docet id G
orgius Cedrenus his verbis: *Vexilla, paſſi
panni ſeu vela è purpura & auro, in quadratan
formam effecta. Hæc adaptantes longis haſti
circum Principes in orbem euntes eos tegunt. Su
autem illa, quæ nunc Flamulæ dicuntur, &*

Vexilla Equitum.

Dracones.

Tale etiam fuiſſe videtur Draconis ſignum
quod purpureum Ammianus Marcellinu
vocat, & ſummitati haſtæ longioris aptatur
fuiſſe ſcribit, velut ſenectutis pendentis exu
vias. Et pompam deſcribens, quam Con
ſtantius Imperator Urbem ingrediens du
xit; Erant (inquit) & Dracones haſtarun
aureis gemmatisq; ſummitatibus illigati,
hiatu vaſto perflabiles; & iidem velut ira per
citi ſibilantes, caudarumq; volumina relin-

quente

ntes in ventum. Hinc Claudianus anegyrico III. Consulatus Honorii ita t:

Hi volucres tollunt Aquilas: hi picta Draconum
Colla levant: multusq; tumet per nubila serpens
ratus, stimulante Noto.

n VI. consulatu ejusdem dubitat,

—— quid fissa Draconum
Ora velint, fluitent ventis, an vera minentur
Sibila, suspensum rapturi dentibus hostem.

pro *fixa*, *fissa* etiam Alciatus legit *libr. 5. ergon. c. 13.* Picti igitur in velis ferebantur acones: quorum rotundum & inane cor- erat, ita textum, ut vento per oris hia- n & guttur admisso turgesceret. Id pul- è explicat & veluti oculis subjicit Sidoni- illis versibus:

—— jam textilis anguis
Discurrit per utramq; aciem, cui guttur adactis
Turgescit Zephyris, patulo mentitur hiatu
Iratam pictura famem; pannoq; furorem
Aura facit, quoties crassatur vertile tergum
Flatibus, & nimiū jam non capit alvus inane.

origine autem & caussa, ex qua Draco- s in militaribus vexillis haberi cœperunt, iè disputant Robertus Valturius *lib. 10. de militar.* & Just. Lipsius *lib. 4. de Milit. Romana cap. 5.* quos vide. Sanè non in signis ntum Dracones sive serpentes militibus

Serpentium usus in bellis.

usui fuisse constat; sed & vivos etiam pu
toribus sociis auxilium non contem
præstitisse. Legimus enim Annib
monstrasse Antiocho navali prelio pugn
ro, ut in hostium classem vascula jacula
tur viperis plena: quarum metu pert
hostes à dimicatione & nauticis minis
impedirentur. Idem cum Prusias, jan
dente classe sua fecisset, victor evasisse
tur. *Johan. Pierius lib. 15. Hieroglyph. sub Ser
te.* Sed ad vexilla revertamur. In his
tur præcipuum Romanis, inferioris ta

Labarum.

seculi signum fuisse dico *Labarum:* quod
peratorem præcessisse, & à militibus a
rari consuetum, Sozomenus auctor est *lib
histor. Eccles. cap. 3. & 4.* idq; Constantini M
gni jussu gemmis ad Crucis effigiem deco
tum, simul atq; ipsi contra Maxentium b
laturo in somnis de cœlo Crucis signum
fulsisset, voce simul audita, victoriam po
cente. *Nicephor. lib. 7. cap. 29.* Addit Eusebi
se audisse à Constantino dejerante, pa
post meridiem visum sibi idem trophæum
cœlo latè splendore circumdatum: eo f
tum cunctationem exsuisse, & cum Maxe
tio Herculii filio conflixisse ad pontem M
vium: quo, Deo permittente, repentè sol
to, mersus toto flumine, eodemq; sepult
sævus justiciæ & pii Cæsaris hostis intercidi

For

itulus *libr. 6. de Gallor. Imper. & Philosoph.* ari etiam apud Prudentium mentio *lib. 1.* *a Symmachum,* hoc versu:

Christus purpureum gemmanti textus in auro
Signabat Labarum.

Idemq; verbo & Ambrosius utitur: & Se- nius Florens in Apologetico *cap. 16.* ita oit: *Sipara illa vexillorum & Labarorum sto- rucium sunt.* Et Arnobius: & signa ipsa) & cantabra, & vexilla castrorum, quid d, quàm inauratæ Cruces sunt & ornatæ? tamen loco pro *cantabra* legendum esse *contabra* à conto sic dicta, vel potius *Laba-* Adrianus Turnebus non improbabiliter jicit *lib. 15. Advers. cap. 16.* Vexilli au- varius fuit usus. Nam & pugnandi si- m eo dabatur, & in repentino tumultu lii inopinati, ad arma concurrendi. sic a- l Cæsarem *libr. 2. de Bello Gallico*: Cæsari nia uno tempore erant agenda, vexillum ponendum, quod erat insigne, cum ad na concurri oporteret, signum tuba dan- n. Tollebat & signum, quod vexillum t, qui rapidè celeriterq; milites contrahe- . *Virgil. lib. 8.*

Vexillum tollere.

Ut belli signum Laurenti Turnus ab arce
Extulit.

& ad præsidium comparandum, & spem endendam, confirmandosq; animos si-

gnum tolli, Cicero pro Marcello innuit
verbis: Et his omnibus, ait, ad benè de
mni Republica sperandum, quasi signu
aliquod sustulisti. Illud quoq; à veterib
constitutum video, ut ex Donativo, qu
milites consequebantur, dimidia pars ap
signa sequestraretur, ibidemq; militibus se
varetur, ne à contubernalibus per luxu
absumi posset, inaniumq; rerum compar
tionem, & ut interim annona publica suste
tati, eorum fieret locupletius castrense pec
lium: scientesq; fortunarum suarum parte
apud signa sua depositam, de deserendo n
hil cogitarent; sed magis diligerent signa,
pro illis in acie fortiter dimicarent, more hu
mani ingenii, ut pro illis habeant maxima
curam, in quibus suam vident esse posita
substantiam. Denique decem folles, h
est, decem sacci, per cohortes singulas exp
nebantur, in quibus hæc ratio condebatu
Addebatur enim saccus undecimus, in que
tota legio particulam aliquam conferebat
sepulturæ scilicet caussa. Et ideò sign
feri non solùm fideles, sed etiam literati h
mines eligebantur, qui & servarent deposit
& scirent singulis reddere rationem, qu
ex Vegetio *lib. 2. cap. 20.* Budæus refert *in l. ul.*
ff. de Jure immunit. Quemadmodum auten
annonę illius militaris, ut & armorum, equo
run

Sequestratio apud signa.

Signiferi, literati,

vestium curam ad Prefectum Legio- ertinuisse idem Vegetius testatur: Ita ilitaris æris cura ad Primipilarem specta- simulatq; pecuniæ publicæ, & stipendio- militum: ut ea pro cujusq; meritis Pri- ilaris (quem, eum Veteranus miles ad id ius semper eligeretur, verisimile fuit sin- orum militum virtutem perspicuè novis- listribueret. Horum omnium ratio- reddere cum Imperatori oportebat: ex si debitor Reipublicæ supererat, voluit publicis favens necessitatibus *l.1. C. de con- ex lege.* ob recepta militum stipendia & æs tare (quod omne apud se Primipilarem uisse, ambigendum non est) obnoxia es- n subsidium non dotalia tantum uxoris a *l. satis notum.4. C. in quib. caus. pignus tacit.* r. quæ tamen quodammodo ipsius mari- int: *l. doce ancillam. C. de rei vindicat.* sed berorum quoq; facultates, etiamsi here- partis non exstiterint, pro illis fisco teneri *C. de Primipilo li.12.* cũ tamen alioqui nec fi- pro patre, nec uxor pro marito conve- tur. *t. t. C. Ne filius pro patr. & Ne uxor pro rit.* At hoc casu ideò: quoniam frauda- hec Primipilaris ad toti' Rep. eversionem odammodò spectare videtur, privatis suis endiis militibus, quorum opera Respub. enditur, permanet, & conservatur. *Johan.*

Primipilaris.

Uxoris & Liberorum bona fisco pro Primipilari obligata.

Et quare.

Coras.lib.5.Miscellan.cap.4. cum explorat
sit, solere Primipilaris neglectum aut int
versionem vel minimam, maximas inter
in Militibus corporum & animorum rem
siones facere: ut non immeritò Primipila
cura & administratio omnibus rebus pot
& antiquior esse debeat. *Hugo Donellus in tr
pignorib.cap.5.* Atq; ex his non obscurè
prehenditur, quantæ auctoritatis signa ol
fuerint: quippe apud quæ magna stipendi
rum, & potissima ęris militaris pars (ut dix
fuerit deposita, & in quæ tanquam sacrosa
cta Milites juraverint, Non leve igit

Signa deserere.

crimen fuit ejus, qui signa deseruisset. An
qui certè Romani fustuarium mereri diceb
eos, qui signa reliquissent. *Livius lib.5. Deca
1.* Et anno ab Urbe condita 283, Centuri
nibus, quorum Manipuli fugerant, & Ant
signanorum quicunq; signa amisissent, sec
ribus colla abscissa sunt: & alii fustibus pe
cussi periere: & decimus quisque quem so
poposcisset, coràm aliis moriebatur, Ea
nim erat Romanis in Desertores aciei, sign
vè abjicientis patria punitio. *Dionys. Halica
nas. lib.9. Antiquit.* Marcellus contra An
nibalem pugnans, cum turbata tota aci
prorsus fusa esset, centuriones Manipulo
rum, quorum signa amissa fuerant, district
gladiis discinctos destituit; & Cohortibus

qu

signa muliebriter amiserant, hordeum jussit. *Livius 7. decad.3.* At Appius Clau- in Volscos populos missus, signiferos, signa amiserant, & Ordines reliquerant, is cæsos securi percuti jussit. *idem Livius Decad.1.* Cur igitur vel signa reliquisse od durius est) vel arma perdidisse (quod rabilius) gravissima non sint crimina? Paulus JC. decidat, grave admodum nen esse, si quis arma alienaverit: in quo or culpa inesse videtur. Verum ea ertioni exæquata est. Et si non tota alie- erit, sed partem eorum, idem est. *l. qui com- tus. §. arma. ff. de re militar.* quinimò jure tum legimus, Militem, qui arma amise- el deseruerit, capite puniendum, quan- m si humanius cum eo agatur, militiam tabit. *l. desertorem. §. miles. ff. d. t.* Hinc non meritò Spartani Archilochum poëtam tate expulerunt, quòd melius esse scri- set, Arma abjicere, quàm mori. Versus chilochi sic habent:

Arma perdere, vel alienare.

Archilochus.

At caruisse armis, quàm morte occumbere præ-
Aegide pro jacta mox melior dabitur. (stat,

quo Plutarch. in Apophthegm. & Claud. teræus, *de Jure Militum. lib.3. cap.9.*

DE MORIBVS EXER-CITUS.

EXercitus cornua tubasq́ aeneas i[illegible] bant, ut ait Vegetius, & Virgilius

Æreaq; assensu conspirant cornua ra[illegible]

Vsurpabant etiam Buccinas, circa o[illegible] cium quidem, per quod vox immitteba[illegible] angustas; in ima verò parte, ex qua so[illegible] egrediebatur, latas. Erantq́ oblongæ, similitudinem Buccini, *quod purpuræ [illegible] nus est. Vnde & caussa nomini. No[illegible]* tympanis *utuntur: quæ & Gallis in [illegible] erant, & in sacrificiis Bachi frequen[illegible] bantur. Vltima ætate Imperii Romani [illegible] hortes egregium quoddam dictum* Scu[illegible] *habebant inscriptum: de quo in libro [illegible] Magistratibus Imperii Romani, proli[illegible] disserui. Antiquitus etiam Ducum nom[illegible] na inscribebantur. Nam, ut Zonaras ai[illegible] præsidiarii Cleopatræ nomen ipsius scut[illegible] suis inscripserant. Idemq́ & hastis inscr[illegible] ptum fuisse, Plutarchus in vita C. Mar[illegible] tradit.* Thoraces *quoq́ ex lino, vino ac[illegible] macerato & cocto faciebant, ut ab omn[illegible] ictu immunes essent, quemadmodum Ni- cetas in vita Angeli Isaaci Imperatoris Græc[illegible]*

Buccinæ.

Tympana.

Scuta.

Thorax.

eci ſcribit. Horum & magna utilitas; nec ita graves, neq; etiam impedimen-llis erant, ut ferrei. Sed hi quoq; in ſuetudinem iverunt. Geſtabant autem tantum muniendi pectoris ergò. Ideoq; oraca dicebant: qui Grecis pectus ſigni-it, Servio illum Virgilii locum lib. II. neid. ita interpretante:

—— thoraca indutus, ahenis
Horrebat ſquamis.

nficiebant veró hos, duobus aut tribus uletis, quos inaurabant, filo connexis: btus verò unam atque alteram pellem urinam gerebant. Vnde Virgilius in 5.

—— quam nec duo taurea terga,
Nec duplici ſquama lorica fidelis & auro
Suſtinuit.

e Arietibus, Catapultis, Pluteis, Vi-eis, & Baliſtis *fulminantibus nihil di-m: quandoquidem, tanquam res minus ceſſariæ, non amplius in uſu ſunt, ſub-itutis harum in locum* Bombardis, *& rmentis bellicis. Sed nec* Currus falcati *odiè fabricantur, dum commodiores his eduntur æneæ illæ cannæ, & ſclopeti, qui-us procul ferire poſſis.*

Machinæ bellicæ.

NOTÆ.

Cornua, tubas, buccinas &c.) Hor
singulorum, ut & lituorum forma graph
à Lipsio describitur, & eorum simul differ
tia indicatur *lib. 4. de Milit. Roman. cap. 10.*
ter classica autem illa instrumenta primas
nuit Buccina; quippe quæ in semetips
æneo circulo flexa, ornamentum erat (
Vegetius ait) totius legionis ingressu con
ctus, & ejus reditu. Hinc tralatio
eleganti Buccinator usurpatur pro Laudat
re, ac præcone. Sic enim Cicero filius
„ Tyronem patris libertum: Quod policer
„ te buccinatorem fore existimationis me
„ firmo id constantiq; animo facias licet. Po
tæ buccinatorem Neptuni fingunt Triton
buccino (quod Conchæ genus est Plinio *li*
9. cap. 36.) canentem, & immani tubæ cla
gore aquas increpantem. Virgilius i
Ætna:

Buccinæ.

Triton Neptuni buccinator.

> *Nam veluti resonante diu Tritone canoro*
> *Pellit opes collectus aquæ, victusq; movetur*
> *Spiritus, ut longas emugit buccina voces.*

Quod & Ovidius imitatus, ita exprimit, Me
tamorphos:

> *Cæruleum Tritona vocat, conchaq; sonanti*
> *Inspirare jubet, fluctusq; & flumina signo*
> *Jam revocare dato.*

Quo

o tamen in loco pro concha *ſonanti*, le-
dum eſſe *ſonaci* Phil. Beroaldus notat: idq;
antius, terſius, nitidius eſſe ait. qua di-
ne & L. Apulejum uſum eſſe video *lib. 4.*
nsformation. ubi ita ſcribit: Jam paſſim
ia perſulcantes Tritonum catervæ, hic "
cha ſonaci leniter buccinat; ille ſerico "
mine flagrantiæ ſolis obſiſtit inimici; ali- "
ſub oculis Dominæ ſpeculum prægerit; "
rus bijuges alii ſubnatant. Tubæ autem "
buccinæ illius forma apud eundem ha-
ur Ovidium:

—— cava buccina ſumitur illi
Tortilis, in latum quæ turbine creſcit ab imo.

ncham enim illam curioſè contemplan-
us, figura apparet turbinatiore. Ti-
rio principi nunciavit Olyſſiponenſium
gatio, viſum auditumq; in quodam ſpecu
ncha canentem Tritonem, qua naſcitur *Tritonis forma.*
rma: cujus

Frons hominem præfert, in piſtrin deſinit alvus.

omani in Saturniæ ædis faſtigio Tritonas
bicines imponebant, caudis abditis & ab-
onditis; id ſcilicet eo hieroglyphico ſigni- *Hieroglyphicum.*
antes, quòd hiſtoria geſtarum rerum ab
turni commemoratione ad noſtram uſq;
atem in obliteranda celebritate, nota, cla-
, & quaſi vocalis eſſet: quę verò ante Satur-
um geſta fuerint, obſcura & incognita in

tenebris delitescere. *Johan. Pierius lib.47.*
roglyph.sub Tuba. Marti autem classic
instrumenta consecrata fuisse mirum
est; cum perpetuus hic quasi mos fueri
acie

Ære ciere viros, Martemq́ accendere ca

Cantus enim ille, modulis suis & nume
non tantum institutio erat ad ingenuos a
mi mores ratione moderandos: sed & stin
lus quidam ad eum concitandum, & ad i
petum quasi furentem atq; strenuum ind
cendum. Non improbabiliter enim c
ditum est, audientium animos ad quoslib
Musicorum concentuum modos disponi:
alios quidem composité & mediocriter,
ad *Doricum*, quem fatentur omnes constan
tem ac firmum esse, moremq́; continere vir
lem prudẽtiæ ac castitatis auctorem: ad alio
violenter, ut ad eum qui *Phrygius* est, qui
ita excitat, distrahit, rapitq́; animum ad pu
gnas, votumq́; furoris inflammat, ut vix a
pud sese videatur: quemadmodum de Pytha
gora scriptum est, qui violentos ac debachã
ter adolescentes sub hujusmodi sono incita
tos, Spondæo succinente, ad compositę men
tis tranquillitatem redegerit. Nam cum
mulieris cujuspiam dilectæ domum vellent
amburere, foresq́; perfringere: ubi Pytha-
goras intellexit tibiarum Phrygiiq; modi so-

no ado-

Musici concentus quanta vis.

Pythagoras.

adolescentes raptos furere, & multorum
suasionibus cœptis nolle desistere, muta-
modum præcepit, atq; ita tarditate modo-
n furentem illorum petulantiam conse-
se. Quod pluribus exemplis demon-
at Robertus Valturius *lib.2.de Re milit. cap.*
e à nobis quoque ostensum fuit in Tit:
Musica, *fol.256.& 257.* Cæterum Tym-
norum usum Romanis fuisse nullum, Au- *Tympana.*
or noster rectè monuit, & Lipsius probat
lib.4.cap.10. Horum descriptio apud Sui-
n exstat: qui Tubarum loco Indos flagellis
ait, quibus aërem & tympana verberan-
, horribilem quendam bombum edunt.
in verbo *Tympana* scribit: Indi Tubæ lo-
flagella quatiebant, habebant & tympana
orribilem quendam bombum edentia: quę
confecta erant. In abietis (Lipsius, *pal-
æ arboris*, interpretatur) stipitem excavatum
las sive tintinnabula ex orichalco insere-
nt, & os deinde vasis taurino corio obte-
bant: atq; ita tympanum id in altum fere-
nt, concutiebantq; in acie. Tum quæ in
erant tintinnabula, & multa & magna, at-
ue intus in operto sonantia, obscurū & in-
nditum edebant sonum, mugitui non ab-
nilem. Fuit ergo tympanum illud infrà
otundum, suprà planum, atq; ibi corio ob-
actum, quod bacillis pulsabatur: qualia

ſunt hodiè equeſtria noſtra tympana. qu
quam etiam ligno cavo ex utraque pa
pellem obductam fuiſſe ſcribat Iſidorus
tamen inſtrumenti genus non tam tym
num, quàm *Symphoniam* appellans. Il
non immeritò mirari poſſis, quod ſi alt
pars tympani lupina; altera ovilla pelle o
ducta fuerit; tum pulſo tympano ilico ru
patur ovilla: & quod magis eſt, ſi duo fuer
tympana, alterum lupino corio, & ovillo i
dem alterum obtectum: Lupino enim i
ſeparatim percuſſo, ovillum planè obmute
cere, Alciatus putavit, in eleganti illo Em
blemate, quod adſcribo:

Symphonia.

Antipathia inter Lupum & Ovem.

Cætera muteſcent, coriumq́; ſilebit ovillum,
Si confecta lupi tympana pelle ſonent,
Hanc membrana ovium ſic exhoreſcit, ut hoſt
Exanimis quamvis, non ferat exanimem
Sic cute detracta Ciſchas in tympana verſus,
Bohemos potuit vincere Pontifices.

Ne morte quidem finitur.

tanta quippe inter utrumq; iſtud animal eſ
antipathia, ut ne morte quidem finiatur, ſed
vel tum quoque lupus Ovi formidoloſus ex-
ſiſtat.

Scuta à Clypeis diverſa.

Scutis habebant inſcriptum.) Scuta à
Clypeis diſtincta fuiſſe vel Livius docet *lib. 8.*
his verbis: Clypeis autem Romani uſi ſunt:
deinde poſtquam facti ſunt ſtipendiarii, Scu-
ta pro clypeis fecere. Quo ex loco niſi quis
mani-

ifestam utriusq; differentiam deprehen-
t, necessum fuerit, eum ab ipso sensu a-
are. Erat autem Clypeus rotundus, ut *Clypei rotund.*
gilio auctore colligi potest, qui *3. Æneid.*
grandem Cyclopis oculum Clypeo Ar-
ico comparat:
Argolici clypei, aut Phœbææ lampadis instar,
uli autem figuram rotundam esse, ecquis
ciabitur? Scutum contrà formæ oblon- *Scuta oblonga.*
erat, & majus clypeo: quippe quod & çly-
& loricæ loco esset, & totum corpus pro-
eret. Unde idem Poëta *lib. 8.*
—— *Scutis protecti corpora longis.*
Scutum Græci θυρεὸν vocant, quod refe-
similitudinem forium, quæ longiores so-
nt esse, quàm latiores. *Turneb. lib. 11. Ad-
rsar. c. 27.* Apud Majores fortium virorum *Quandoq; picta*
cta erant scuta: è contrà inertium & tyro-
um pura erant. Hinc ille apud Virgilium,
—— *parmaq; inglorius alba.*
est, non picta. Scutis etiam, qualibus a-
ud Trojam pugnatum est, continebantur
nagines: unde & nomen habuere clypeo-
um; non ut perversa Grammaticorum sub-
litas voluit, à cluendo. Cluere enim an-
qui pugnare dicebant. *Plin. lib. 35.* Clypeo-
um autem sive scutorum facturam etiam ex
nateria commendari videas. Pœni enim ex *Ex materia varia.*
uro factitavere. M. Aufidius docuit, majores

ſuos argenteos clypeos habuiſſe. Alex
der Judęorum Rex octo millia pugnator
Ptolomæo oppoſuit, quos Hecatomac
appellabat, quaſi contra centum pugnan
eò quòd clypeis æneis uterentur. Num
è coriis elephantorũ ſcuta feciſſe tradunt
impenetrabilia quidem jaculis: ſed quæ
ſu tamen inutilia fierent, quandoquidẽ c
rii ea natura ſit, ut imbrem Spongiæ mo
ebibat: quo pondere preſſa circumferri n
queant. Commendantur & lignea ſcu
Sed iis faciendis præſtare dicuntur ligna fi
gida, aquis innutrita, ac levia: quorum pl
ga contrahit ſe, protinusq; claudit ſuum vu
nus, & ob id contumacius transmittit ferri
Robert. Valtur. lib. 10. de re Militar. cap. 3. Pl
nè tantæ olim dignationis Scutum fuit hab
tum, ut qui id alienaſſet, non tantum grav
commiſiſſe crimen, ſed & Deſertori ſimil
judicaretur. *l. qui commeatus. §. arma. ff. de re mi
litari.* Sic & Græcorum Leges mulcta da
mnabant militem, non tam qui enſem au
lanceam; quàm qui clypeum amittebat: cun
oporteat Militem magis curare, ut non acci
piat, quàm ut det incommodum. *Plutarch. i
vita Pelopid.* Videas etiam paſſim ignomi
nioſè notatos milites, qui plus ſalutis & ſpe
in clypeo, quàm in gladio poſuiſſent. Et no
tum eſt Scipionis dicterium, cum militẽ, qu
clypeum

Scutum plurimi factum.

eum elegantius ornaverat, ita allocutus
ur: Non miror, quod clypeum tanta or-
s cura, in quo plus præſidii ſtatuas, quàm
adio. Exprobat ei ſcilicet, quod potiorẽ
ei integrè ſervandi, quàm gladii adver-
oſtem fortiter ſtringendi curam habue-

Lacedæmonii ſanè populorum omni- *Lacedæmones.*
bellicoſiſſimi ac ſtrenuiſſimi, ex Lycur-
ii legibus pueros in ſcutis aluiſſe dicun-
& turpiſſimum exiſtimaſſe, ſi quis clype-
in prælio amiſiſſet. Hinc Lacedæ-
nia illa mater filium, in bellum euntem,
peo tradito ita fertur allocuta. Τέκνον ἢ
, ἢ ἐπὶ τᾶς, id eſt, Fili, aut clypeum hunc
igna referto, aut in eo tibi ſalvo ipſe re-
or, morte pro patria fortiter oppetita. Id
od Auſonius eleganter expreſſit iſto Epi-
mmate:

Mater Lacæna clypeo obarmans filium,
Cum hoc, inquit, aut in hoc redi.

gnanimitatis verò & Laconicæ fortitudi-
egregium nobis exemplum prębet Thra-
uli pater, filii mortem conſtantiſſimè fe-
us, quod idem Auſonius Epigrammate iſto
ebravit:

Excipis adverſo quod pectore vulnera ſeptem,
Arma ſuperveheris quod Thraſybule tua:
Non dolor hic patris: Pitanæ ſed gloria major,
Rarum, tam pulchro funere poſſe frui.

Quem postquam mœsto socii posuêre feretr
Talia magnanimus edidit orsa Pater.
Flete alios, natus lachrumis non indiget ul
Et meus, & talis, & Lacedæmonius.

Thorax.

Thoraces quoq.) Thorax muniment erat pectoris: in quo defendendo & mu endo non immeritò laborarunt veteres, sapientiæ sedem in eo scirent collocata Quia igitur Thorax universum corpus a biens, vitalia defendit; rectè pro munime to & invictis usurpatur armis. Possu quidem ensis & clypeus excuti atque amit at pectoris sive sapientiæ arma firma sunt stabilia. Adeò autem in pectore sedem h bet sapientia, ut pro hac pectus ipsum a quando ponatur. Sic enim Horatium i telligo, de Tibullo ita scribentem:

Sapientia sedes in pectore.

Non tu corpus eras sine pectore.

Lorica.

Thoraci non absimilis fuit lorica, quam M das Messenus reperisse dicitur: quæ propr erat tegmen de loro factum, quo Major dolo uti consueverant. Varroni *lib.4.* *Lingua Latina*, dicitur Lorica à loris, quòd corio crudo pectoralia faciebant, posteà su cuderunt Galli è ferro sub id vocabulum anulis ferream tunicam. Hæc tantum pect ra primùm, posteà universum corpus teg bat. Hinc apud poëtam.

—— triplici servantur pectora ferro.

& al

ibi: *Nam tergo tunc nullus erat metus.*
Lucanus *lib.7.* ita canit:
Quærit iter, qua torta graves lorica cathenas
Opposuit, totoq́ latet sub tegmine pectus.
[L]oricæ autem pro divitiis, materia vel opere [pre]ciosæ erant: ut Maximiani adolescentis, [&] Ptolomæorum Regum aureę: quædam æ[ne]æ; communes, ferreæ.

De Arietibus, Catapultis &c.) De Ma[chi]nis, tormentis bellicis & telis exstat doctis[sim]us commentarius ad historiarum lucem [edi]tus à Justo Lipsio, quem Poliorceticῶν [no]mine indigitavit. Scripsit eadem de [re] & Robertus Valturius *lib. 10. de Re militari.* [c].4. Eos si Antiquitatis studiosus lector perlegerit, non exiguum operæ faciet precium. De Bombardis vero & Sclopetis noviter excogitatis lib.2. à me dicetur.

Machina bellica.

[D]E CORONIS QVAE DABANTUR MILITIBUS.

[S]Trenuis Militibus variæ dabantur Coronæ. Prima & nobilissima erat Ci[vi]ca, *seu querna: quæ ei dabatur, qui è ma[ni]bus hostium vitam civis eripuisset. Fie-*

Corona civica.

bat ea ex quercu Iovi sacra, & glandes p
ferente, quibus veteres victitasse, fa
Muralis. *est.* Murali *corona, quæ aurea erat, do*
batur, qui primus murum subierat, ing
pidum hostium per vim ascenderat. Ide
co quasi muri pinnis decorabatur. Val
Vallaris. ris, *itidem aurea, ei dabatur, qui prim*
Rostrata. *hostium vallum fuisset ingressus.* Rost
ta, *similiter aurea, ei qui primus hosti*
Naves conscendisset, conferebatur: e
Rostri navis formam repræsentabat. Q
horum aliqua coronatus erat, perpetuò
uti poterat. Ludos ineunti semper adsu
gi, etiam ab Senatu, in more erat: ut
sedendi jus in proximo Senatui: Vaca
deniq; munerum omnium, ut Plinius r
citat lib.16. cap. 4.

NOTÆ.

Civicam coronam etiam quernam dici v
Corona civica. deo: quòd ex quercu fieri solebat. Cujus i
stituti plures enumerantur caussæ. Alii A
cadibus honorem hunc attributum dicun
quos Oracula solita sint ob vetustatis hon
rem glandiphagos appellare. Alii ea de cau
sa, quòd facilem & promtuarium cibu
Que

uercus militibus adferre consueverit. Alii,
ia Jovi sacra sit, in cujus tutela sunt Civi-
es; congruensq; haberi, ut qui civem ser-
sset, ea coronaretur fronde, quæ civitatum
inium tutelari Deo dicata esset. Nec verò
nerè dabatur civica; sed his demum Legi-
s: ut Civis, qui servatus esset, servatum se
e fateretur: aliter testes in eo negotio nihil
oderant: neq;, si quempiam alium quàm
omanum civem servasset, quantumvis Re-
m. Ciceronem civica donãdum L. Gellius
nsuit, quòd ejus opera esset atrocissima Ca-
linæ conjuratio detecta vindicataq;; atq;
non civis unus, sed universa Romana ci-
tas servata: meritoq;, ut ait ille,

Roma patrem patriæ Ciceronem libera dixit.

Et quidem singulari commemoratione
l ob hoc dignus judicari debet Antoninus
us, qui, ut Capitolinus auctor est, Scipio-
s recolendam sententiã crebrò usurpabat,
ctitans, se malle unum civem servare, quàm
ille hostes occidere. Hanc verò cõsuetudi-
em cives corona decorandi Athenienses in-
oduxerunt, honorẽ illum, quod uberrimũ
rtutis alimentum est, Pericli primùm cõfe-
ntes, quem dignum censuerunt, à quo talis
uneris dandi posteritas potissimum initiũ
peret. *Valer. Maxim. lib. 2. cap. 6, nu. 5.*
uralis, Vall, & Rostratæ coronę descriptionẽ

Auctor noster desumsit ex Gellio; qui t men Vallarem etiam Castrēsem vocat, qu hac eum Imperator donabat, qui primus h stium castra pugnans introiverat. Ea c rona insigne valli habebat. Rostratam aute Gellius Navalem appellat, quod ea don soleret, qui maritimo prælio primus in hos um navem vi armatus transilierat. Erat *obsidionalis* corona, quam ii, qui liberaba tur obsidione, ei Duci dabant, qui liberav rat. Ea corona graminea erat; observari solitum, ut fieret è gramine, quod in eo lo generatum esset, intra quem clausi erant, q obsidebantur. Hanc S.P.Q.R. Fabio Max mo dedit bello Pœnorum secundo, qu Urbem Romam obsidione liberasset. Plini *lib.22. cap.4.* rationem adfert, cur Gramin corona nulli à Senatu decerneretur; sed a universo Exercitu suprema desperatione se vato. Cæteras Imperatores dabant: ha solam Imperatori milites, viridi è gramin decerpto inde, ubi obsessos servasset aliqu Namq;, inquit, summum apud antiquos gnum victoriæ erat, herbam porrigere v ctos, hoc est, terra & altrice humo, & hum tione etiam cedere. quem morem etiam tu apud Germanos durasse fatetur. Ipse etia Pompejus Festus notat, Herbam ab eo da solitam, qui se victum fateretur: quod est, i

Vallaris, sive castrensis.

Rostrata, quæ & Navalis.

Obsidionalis.

Cur graminea.

Herbam porrigere.

qui

...it, antiquæ & paſtoralis vitæ indicium.
...am qui parato curſu, aut viribus contēde-
...nt; cum ſuperati erant, ex eo ſolo, in quo
...rtamen erat, decerptam herbam adverſa-
...o tradebant. Nemo enim poterat dici vi-
...or, niſi prius is, quem viciſſet, ſe victum fa-
...retur, & victorem agnoſceret. Unde En-
...us, ut eſt in fragmentis Servii:

Qui vicit, non eſt victor, niſi victu fatetur.

...rat denique & *Hederacea* corona (nam de *Hederacea.* ...riumphali & Ovali poſteà commodius di-
...tur, *Tit. de Triumphis*) quæ poëtis con-
...rebatur, non ſecus atque querna in Ago-
...illo Olympico, de quo ſupra diximus *fol.*
...*7. 288.* ita tamen ut hedera unà cum lauro
...ronam iſtam perficeret. Cujus rei cauſ- *Cur Lauro conjuncta.*
...fuit, non tam perpetuus utriuſq; viror, qui
...iturna poëtarum opera ſignificaret; quàm
...oſtenderetur, Eos qui digni hederis eva-
...ſent, Laureamq; meruiſſent, & ingenio &
...te præcelluiſſe. Per Laurum enim in-
...am utriusq; vim, ac venæ fecunditatem A-
...llinis irradiatione locupletem intellige-
...nt: per hederam verò artem & induſtriam
...rvigili labore partam. Cujus rei id eſt in-
...cium, quod hedera ſuapte vi admodũ im-
...cilla humi ſemper reperet, neq; ſe unquam
...olleret: pertinaci tamen labore, artificio-
...q; conatu pervincit, ut vel arboribus vel

parietibus adhærescens, paulatim irrep
supra omnium fastigia victrix evadat, &
premo in vertice dominetur. Utroq; en
opus est, si quis velit excellere: nisi verò e
celluerit, nihil quicquam proficiet: quia

—Mediocribus esse poëtis
Non homines, non Dii, non concessere colum

Quare sapienter ait Horatius,

—ego quid studium sine divite vena
Nec rude quid possit video ingeniũ: alterius
Altera poscit opem res, & conjurat amicè.

Quibus planè congruit, quòd Poëtæ non f
eri, sed nasci quidem dicantur: quod si ta
men ad naturam ars & exercitatio accesseri
tum nescio quid præclarum, imò divinu
soleat provenire, qua de re videatur Cicero i
Oratione pro Archia poëta. Inq; hanc sen
tentiam Pindarus hymnorum suavitatem &
elegantiam per mel candido lacte cõmixtum
intelligi voluit in Nemeis: ubi Lac, quod
natura est, genium & venam indicat: Mel ve
rò artem & diligentiam, quoniam hoc non
absq; magno Apum labore conficiatur. Un-
de ipsemet de se testatur Horatius, quod

Mel lacti commixtum.

—Apis matinæ more modoq;,

scribundis versibus laborem & diligentiam
soleat adhibere. Et contra reprehenden-
dum esse ait carmen illud,

—quod non

Multa

Multa dies & multa litura coërcuit, & quod
Perfectum decies non castigavit ad unguem.
; pluribus exsequitur Johan. Pierius *lib.26.*
roglyph. sub Ape. & lib.51. sub Hedera.

E ARMAMENTARIIS, QVAE HODIE ARSENALI DICUNTUR.

Armamentarium.

HAbebatur Romæ publica quædam Aula, multijugo armorum genere in-ucta, ut cum necessitas ita exigeret, aut nultui esset occurrendum, populus ar-ri inde posset, teste Cicerone in Orat. pro Rabirio. Cujus rei caussa Venetiis quoq; plissimum Armamentarium exstat, od vernacula lingua Arsenale *nuncu-ur.*

Arsenale.

NOTÆ.

Laudabile fuit Veterũ institutũ, q in benè nitis Urbib. certum sibi locum elegerunt, quo cujuslibet generis arma essent dispo-: ut si vel in expeditionẽ adversus hostem grediundum, vel intra mœnia exorto tu-ltui occurrendum esset, haberent unde rma depromere, & ubi, bello atq; tumul-sto sedato rursum ea possent recondere.

Arma privatum habere, an utile.

Ut verò domi suæ quilibet arma haberet pr
arbitrio; id è re & utilitate Civium esse, ne
quaquam putarunt. Et revera enim ur
de tot Civium cædes? unde tot opidorum
urbium, Rerumpublicarū eversiones, nisi e
promiscua armorum libertate atq; licentia
cum præsertim facilius quodammodò sit, v
ipsi Herculi clavum, quàm furiosæ plebi s
mel capta arma extorquere: quæ ut ration
plerumq; eget, ita & ratione non facilè gu
bernatur,

—— si quando coorta est
Seditio, sævitq; animis ignobile vulgus,
Jamq; faces & tela volant: furor arma mi
(strat.

ut est apud principem poëtarum Virgiliu
Saluberrima itaque sanctio illa putanda e
qua omnibus armorum usu, inscio prin
pe, interdictum legimus. Nulli pror
(ait Imperator) nobis insciis atq; incons
tis, quorumlibet armorum movendoru
copia tribuatur. *l. un. C. Ut armor. usus in*
princip. interdict. sit lib. 11. Rectè ait, Nobis i
sciis: Solet enim quandoque caussa cogn
nobilioribus viris, quorum maximè exp
rata fides est, armorum usus concedi. *arg. l.*
C. de Præposit. sacri cubiculi lib. 12. quem tame
cuilibet permiseris, futurum est, ut promt
res sint animi hominum ad bella, ad sedit

, ad cæteras calamitates, quibus vel affli-
tur civitates, vel corruunt. Eſt enim ma-
ſtum, nullam tam perniciosam peſtem
, quæ non homini ab homine naſcatur.
irco ſapienter Romani eum lege Julia de
ublica teneri voluerunt, qui arma, tela
ni ſuæ, in agróve, aut villa, præter uſum
ationis, vel itineris, vel navigationis, coë-
it, aut promercii cauſſa habuerit, hæredi-
:ve ei obvenerint. *l. 1. & 2. ff. ad L. Jul. de vi*
l. Neq; verò antiquatam eam legem pu-
: ut pote quæ Romæ, Venetiis, ac tota pe-
Italia tam religiosè obſervetur, ut non-
nquam videas hujuſmodi arma ferentes
nc in carcerem conjici, nunc in quæſtio-
n tolli; nunc auro argentóve numeratis
enam ita redimere, ut ſummum Jus ſum-
m eſſe injuriam perſpicias. Quod ſi
c Armorum prohibitio in laicis, quos vo-
nt, incunctanter vera eſt multò magis in
ericis obtinebit: quorum arma, non pila
rrea, non alia item munimenta dicuntur:
d dolor, fletus, orationes & lachrymæ. *can.*
n pila. & can. conveniet. 23. q. 8. Quo fit, ut
lerici arma portantes excommunicentur.
.Extr. de vita & honeſtate Cleric. & de privile-
o clericorum nullum debeant habere ſub-
dium, præſertim, ſi à prælatis ſuis tertiò
ommoniti militaria noluerint arma depo-

Clericis armorum uſus interdictus.

nere. *c. audientia. 25.& c.contingit.45. Ex. de sent.excomm.* Debent enim Clerici exempl Christi imitari: qui in Ægyptum ab Hero metu fugiens, & lapidibus Judęorum cede non arma armis, sed fugam persequentib docuit opponi. *23.q.3.§.1.* Et decet Ecclesia cum à paganorum & incredulorum furo impugnatur, corporalia nescire arma, s solum Dominum & propugnatorem suun quando ei placuerit misereri, patienter ex spectare. *can. porrò.16.q.3. Luc. de Penna. ad rub C. Vt armor. usus inscio princ. interdict. sit, lib.11.*

Armorum fabrica.

Porrò ut non omnibus sine differentia per mittunt Leges arma portare: ita etiam no cuivis curam, opusvé fabricandorum armo rum Justinianus concessit, *in Auth. de Armi* Nam ad id operis vel potius artificii eos so los vocari vult, qui publicis, ut dicunt, fabri cis alligati erant, quos à fabricandi peritia, ac non vulgari industria conficiendorum ar- morum, *Fabricenses* appellat: quorum etiam brachiis notas vel stigmata infligenda Arca- dius & Honorius censuerunt *in l. stigmate.3.C. d: Fabricens. lib.11.* fortè ut, si cęterorum Arti- ficum esset in Republica confusio, horum tamen aliquod exstaret discrimen, quo peri- ti ab imperitis, industrii à minus eruditis dis- cernerentur. Nam quis nescit, inter Artifices longam esse differentiam & ingenii, & natu-

Fabricenses. Stigmate compuncti.

ræ, &

æ doctrinæ, & institutionis? *l. inter artifi-*
ff. de solution. tum armorum confectioné,
us se ipsa tuetur civitas & obfirmat, quis
erito committendam censeat? Quis non
am Atheniensem, quo cum disputasse
horatur Socrates, arma tam solerter fa-
antem, eaque inconcinno corpori tam
inne aptantem, ut nihilominus expedi-
miles videretur, etiamsi modò curvari,
lò erigi esset necesse, imperito cuivis Ar-
aut è vulgari plebe quæsito non præfe-
Itaque si Civitatis commoda, si utilita-
si decus quęsieris: nemini dubium, quin
mos Artifices, quo longius absis à peri-
, quo tutior sit Respublica corpusq; tu-
munitius, pręeligas. *Xenoph. lib. 3. Memora-*
ictor. & dictor. Johan. Coteraus. lib. 3. de Jure
it. cap. 25. Cæterum ferream fabricam Cy-
pes invenisse Plinius scribit *lib. 7. c. 56.* non
dò ad belli usum, sed etiam ad agricul-
m. Mortales enim, ut ait Lucretius

Ære prius terras tractabant, æreq; belli
Miscebant fluctus.

tatur & Homerus passim, ærea fuisse He-
m arma. quanquã potentiores etiã auro se
ndoque muniebant, ex eo arma sibi fieri
abant, ut splendidius morerentur. Sic
n Turnus ille Virgilianus

—auro squalentem, alboq; orichalco
ircumdat loricam humeris. Et alibi:

Fabricenses optimi eligendi.

Fabrica ferrea inventorus.

Arma ærea, & aurea.

—— *rutilum thoraca indutus, ahenis*
Horrebat squamis, surasq; incluserat auro.

Ferrum tam prodest, quàm obest.

Nec verò eruti ferri nomine, quod Na
solers abstruserat, Cyclopes propterea
mulandos putem, quòd certissima pestis
mano generi inde proveniat. Nam &
ro, quod nihil inviolatum sinit, sed om
penetrat, non corporibus tantum, sed &
mis dira vulnera infligi certum est: nec q
quam ibit inficias, suam etiam ferro util
tem esse, & tam id prodesse, quàm noc
mortalibus: quibus nihil usq; adeò boni N
tura elargita est, quod aliquando non sit
xium: ne Sole quidem excepto, dum plan
& segetes nimius exurit, aut tabem & æg
tudines ferventes alit. Præter ea sanè, q
de ferri commoditate & necessitate dixim
sup. in Tit. de Azzalo Indico fol. 53. constat ut
ex Cassiodori sententia *lib. 7. Variar.* arma

Armorum cōmendatio.

bellis necessaria esse, in pace decora, ac d
nique imbecilles, fragilesq; mortales cunc
belluis efficere fortiores. Et quidem a
ma benè construere, est salutem hominu
velle custodire: quia prima facie ipsis terr
tur inimicus, & incipit animo cedere, si se c
gnoscit similia non habere: aliàs ita fiat,
non de pugna, sed de fuga cogitent, qui in
cie nudi exponuntur ad vulnera *Vegetius lib.*
1. de Re militar. cap. 20. Atqui nec nudi dece
nere

e, nec inermes inimicis nos debemus exponere. *can. oportet. 3. q. 2. cap. 1. De restitut. spoliatin 6.* etsi nudos olim pugnasse Gallos acimus, patefactis artubus, gladiatorio ritu, si in palæstra certandum esset, oleo delibutis, non in campis ad cædem patentibus. *atul. lib. 3. de Gallor. Imp. & Philosoph.* Quid, quod armis omnia parêre, & in armis jus dicir esse positum? Docent id simulachra armornata: à Græcis præsertim, qui Deos omnes in universum ferro accinctos fingere consueverunt, ut auctoritatē atq; vim armorum eo indicarent. Hinc etsi Milites sive a propter Leges in tuto collocantur: ipsas tamen Leges armorum præsidio conservari Justinianus putavit *in epist. de Justinian. Codi confirm.* quanquam parum proficient Arma, quæ per sapientiam non fuerint administrata. Nam stulto præcipitiq; ingeni Imperatores, quot & quantas cum sibi, tum Reipublicæ calamitates attraxerint, ut dissimulem, clades illæ insignes ad Trebiam, ad Thrasimenum, ad Cannas acceptę, facilè ostenderunt. Hinc Pallas armata, aut hastam in manibus gerens, quid aliud, quàm ingenii vim atque promtitudinem innuit? Unde apud Martianum legas:

Galli nudi pugnarunt.

Leges, armis arma legibus conservantur.

Arma sapienter administranda.

Hasta etiam vibrans penetrabile monstrat acumen.

Et magnanimiter.

Sed & præter ſapientiam illam etiam aud
ſive animi magnitudo adſit oportet. N
nim præſens atq; ardens adfuerit animu
mnem tunc apparatum bellicum fruſtr
rium & inanem fore, multi rectè putar
Idq; per cervum magnis inſurgentem co
bus adumbrari cenſuerunt. Naturam er
inquiunt, Cervo animali admodum deg
ri cornua magnitudinis adeò ſpectandæ
aſperitatis horrificę contribuiſſe, ut argu
to eſſet, eos qui audacia & fiducia ipſi n
forent, fruſtrà ullũ apparatum & inſtrum
ta bellica cõparare. Antiſthenes dicere ſo
bat, Bona omnia à Diis optanda eſſe hoſt
pręter unã Fortitudinẽ. Illa enim, quotq
eſſent, non eſſe poſſidentium; ſed eorum
armis præſtarent, & viribus pollerent. N
niſi ad opes & potentiã præſens acerq; anı
adjiciatur, facilè vel ipſam Fortitudinem
fringi. Hinc egregium illud Chabrię Athe
enſium Ducis dıctũ, quod & Philip. uſur
re ſolitus: Formidabiliorem eſſe Cervor
exercitum, Leone duce; quàm Leonum, d
Cervo. Tantum is animorũ vigori, quo D
ipſe polleret, tribuebat: idq; multis ſtrata
matum exemplis apud Rerum ſcriptores p
ſim verum comperiri Joh. Pierius refert *lib*
Hieroglyph. ſub Cervo. Quibus planè conven
quod Vegetius *d.c.20.* ſcriptum reliquit; N
ceſſ

Arma abſque animo nulla.

Cervus.

Antiſthenes.

Chabrias.

ium esse, ut dimicandi audaciam quoque
hat, qui munito capite & pectore non ti-
vulnus. *fac.tex.in l.si servus.4.§. Sed si armo-*
fiducia. C. de his qui ad Eccles. confug. Luc.de
na ad rubr.C.de Fabricensibus lib.11.

Cæterum ad Armamentarium non modò
itum Equitumq́; ad certũ numerum te-
arma; itemq́; tormenta, machinæ, pul-
& quæ talia juvandis viribus hæc aut pri-
etas invenit, referenda sunt: Sed & Na-
& instrumentum omne nauticum; si Re-
illo maritima & portuosa. Nam subi-
sta ægrè parantur: & semel parata non
im in bellum valent, sed ne sit bellum.
mo enim provocare audet aut facere in-
am ei regno aut populo, quem intelligit
editum atque promtum ad vindictam.
qui desiderat pacem, præparet bellum, ut
apud Lipsium *libr.5.Politicor.cap.6.* Quam
rem meritò commendari debet Veneto-
n illud Armamentarium, sive *Arsenale*,
ua vocant lingua. Præterquam enim
od obarmando terrestri exercitui, quovis
norum & machinarum genere satis est;
eas ibi Triremium & aliarum Navium
arumlibet tantum apparatum classicum,
instructissimum & pulcherrimum totius
bis Navale mecum, id rectè æstimaturi

Arsenale Venetum.

ſint, quibus ejus perluſtrandi facta fu[...]
pia. Inter alia autem videre ibi eſt præg[...]
dem & amplam, atque vectorum Illuſt[...]
magnificentiæ convenientem illam Na[...]
Bucentaurum quam vocant. Eam quo[...]
nis die feſto, qui eſt Chriſto in cœlum [...]
ſibiliter aſcēdenti ſacer, & ideò magis tri[...]
phis idoneus, dux Venetus magno proce[...]
comitatu ſtipatus, unà cum Urbis Pra[...]
ſcandit, & per eam ita apparatu luculen[...]
lætitiâ cumulatam, velut ex compoſito [...]
tis ſuaviter ſpirantibus, in intimum mar[...]
latus, annulum aureum in medias u[...]
projicit, verbisque conceptis eo munuſ[...]
mare in manum ſibi convenire, juſtæ ſp[...]
ſæ loco, veteri ritu declarat: cum Ann[...]
arrhæ loco ſæpè daretur, & vir atque uxor[...]
vicem ſe coëmerent. Ad quem c[...]
mendi ritum reſpexiſſe videtur Virgilius[...]
Auguſtum alloquens, 1. Georgic.

—tibi ſerviat ultima Thule
Teq; ſibi generum Thetis emat omnibus
(dis.

Sed anniverſariam illam annuli jactandi [...]
remoniam non eſt, quod oſtentationi, [...]
fortunæ ludibrio ſervire putes: qualis [...]
Polycratis Samiorum tyranni jactus, qui[...]
hil unquam triſte paſſus, ſed aſſiduo gau[...]
diffluens, navigio in altum provectus, A[...]
nul[...]

Bucentaurus.

Dux Venetus mare ſibi deſpondet.

Polycrates.

um mersit Sardonyche gemma inclusa ciosum, quem posteà piscis eximiæ matudinis, escæ vice raptum ad ostentum tunæ insidiantis in præcordiis, domino, us cœnæ parabatur, retulit: quem beatun jactatorem annuli Orontes Darii præ- paulò post in crucem egit, & pari cruciapræteritam lætitiã abundè pensavit. *Plin. 37.cap.1.& Cic.lib.5.de Finib.bonor.in fin.* Ven preciosi istius jactus, quem à Veneto ice quotannis fieri dixi, & cujus festivam ennitatem anno 87. magnificè peractam, immet me Gundolæ (navicula ea usitama est, qua hinc inde commeari solet) n insidentem coràm inspectasse memini; ac rationem adsignari posse Forcatulus set, quòd circularis annuli formam Mappositè referat, ut pote quo universa tert circumdata: quæ non minus, quàm Veia, insula dici mereretur, undique cincta eano. Idq; & Homerum innuere, cum nillis clypeum describit, Oceanum Vuli artificio in margine habentem. *Stepha. cat.lib.3.de Gallor.Imper.& Philosoph.* De Naautem bello, & quæ ad nauticum appaum, ac maritimam expeditionem sunt nesaria, accuratè & diligenter scripsit Robert Valturius lib.11.de Re Militari, quem cuus Lector adire poterit.

DE TRIVMPHIS.

PRimus triumphasse dicitur Bach[...] *Romæ verò* Romulus, *qui mißis a*[...] *se hostibus, ipsemet eos pedes sequebat*[...] *ipsum verò Exercitus.* Tullus Hostil[...] *eques triumphavit:* L. Tarquinius Prisc[...] *currum conscendit quadrigis actum.* [...] Curius Camillus *quatuor equis albis* [...] *it usus: quod posteà omnes sunt sequ*[...] *Die illo triumphali festum per totam a*[...] *batur Vrbem, templis omnibus apertis,* [...] *Nobilibus ita Mensas instruentibus,* [...] *de cibo & potu Militibus inde suppeter*[...] *Senatus triumphanti obviam procede*[...] *usq; ad portam Capenam, per quam ille* [...] *grediebatur: posteà in Capitolium se con*[...] *rebant. Sequebantur tubicines & buc*[...] *natores, Claßicum, ut in conflictu us*[...] *parant, occinentes. Posteà ducebant* [...] *Currus spoliis hostium devictorum onu*[...] *Ferebantur & statuæ, & tabulæ æneæ a*[...] *eburneæ: Item turres & simulachra* [...] *bium expugnatarum, ipso etiam modo, q*[...] *cum hostibus conflictum erat, repræsen*[...]

Triumphi solennitates.

Dein sequebatur Aes, argentum & rum hostibus ereptum, unà cum statuis, nsis, patinis, orbibus, candelabris, pelbus, & aliis vasis ex auro aut argento flatis: Item Gemmæ, purpura, vestes ratæ & preciosæ: coronæ aureæ & arntcæ triumphanti donatæ. Tum omne morum genus hostibus ereptum: verbi ssa gladii, lanceæ, secures, scuta, thora-, galeæ, brachialia, & id genus alia. Post donaria ferebantur, aurum puta & arntum, ab aliquot hominum millibus colum. Inde alii tubicines: quos ad sacra cienda, quinquaginta aut centum plus nus boves sequebantur, sertis ornati, & rnua inaurati. Hos pueri, argentea & rea vasa ad sacrificiorũ usum portantes mitabantur. Ministri omnes vestibus au-, serico & purpurâ textis erant induti. m agebantur currus Regum aut Ducum victorum, armis & diadematibus eorũ usti. Ponè sequebantur ipsi Reges aut uces, cum liberis, Vxoribus, fratribus, & is cognatis ac familiaribus: itemq; alii stes capti, manib. post terga ligatis, quom, & quidem nobilium duntaxat &

honoratiorum, multa erant millia. Ta-dem ipse Triumphator aureo insidens cu-ru, instar turris fabricato, quatuor can-dis vehebatur equis. Hic purpuream ge-bat vestem, auro intertextam: dexte-manu ramum è Lauro; sinistra sceptru-eburneum tenebat. Hunc antecedeba-Lictores purpurati, cum fascibus & secu-bus. Quaqua versum suaviter caneba-tibicines & Citharœdi, aureas in capi-coronas gestantes, & purpura vestiti. qu-rum in numero quidam aurea ad talos u-indutus veste, scurriles jocos & scomm-ta in hostes conjiciendo, risum populo m-vebat.

Triumphanti fumigationes fiebant, e-suavissimi adurebantur odores: ac serv-publicus aureã coronam gemmisq́; orna-sustinebat, hoc etiam atq; etiã subinde su-jiciens: Respice futura, & hominem esse cogita. *Ideoq́; in curru isto campanu-& flagellum pendebat, ut meminisset Tr-umphans, posse scilicet in ea se incidere t-pora, quibus & ipse flagellis cædi, aut etia-capite plecti posset. Qui enim decapita-dus erat, campanulam gerebat appensam*

*e tanquam ſacer & contaminatus à quo-
uam tangeretur. Filii in patris trium-
bantis curru, ut & fœmellæ quandoq; ſe-
ebant: proximi verò cognati equis adhæ-
ebant, eoſdemq; interdum quaſi trium-
haturi conſcendebant. Triumphum a-
ente Auguſto, Marcellus dextrum con-
endit equum, Tiberius ſiniſtrum. Reliqui
onſanguinei juxta equos incedebant. So-
parentes equis vehebantur: præter hos,
lii omnes pedites ingrediebantur. Cur-
um ſequebantur Triumphantis miniſtri,
& ſcutiferi: poſteà omnes Duces cum exer-
itu ordine incedebant, ramum è Lauro in
anu, & Lauream coronam in capite ha-
entes. Si quis verò præmiū aliquod, verbi
uſſa, aureas coronas, armillas, haſtas,
cuta & id genus alia obtinuerat, tum ea
anu præ ſe ferebant, in Triumphantis
udem pæana canentes, & multa ſimul
dicula immiſcentes.*

*Poſtquam hac cum pompa in forum
eventum eſſet, Triumphans potiſſimum
uendam captivorum internecioni dan-
um, carceri mancipabat. Inde in Capito-
um, Senatu & magiſtratu univerſo co-*

mitante, adſcendebat. poſt annunciatâ ptivi illius, & in carcerem nuper det morte, tauros ſacrificabãt, Iovi ſpolia q dam conferentes: Exin ſub ipſis Capito porticib. cœnabãt, uſq; dũ adveſperaſcer Tũ enim tibiis & variis inſtrumentis M ſicis Triumphantem domum comitabãt atq; ita feſtivam iſtam ſolennitatem fin bant. Durabat quandoq; duos aut tres d Triumphus ille, amplis præſertim ſpoliis portatis. Idq; à T. Flaminio, L. Paulo, C Pompejo & Auguſto factitatum legim

Triumphus cui decretus.

Nulli triumphandi poteſtas decernebatu niſi qui vel millia quinq; hoſtium ſalte profligaſſet & occidiſſet, atq; inſuper Imp rium quoq; Romanum adampliaſſet. Sole nitas & pompa iſta ex Dionyſio Halica naſſeo colligitur lib. 2. & 5. Valerio Max mo lib. 2. c. 8. Ioſepho de Bello Iudaico lib. cap. 24. Plutarcho in vita Pauli Aemil Appiano Alexand. de bello Lybico, & ali

Triumphabant & illi, qui mari vict riam reportarant, præmiſſis ſcilicet Nav & Triremium captarum roſtris, anchor & aliis inſtrumentis maritimis. Om iſtud aurum, argentum, & ſpolia pop

li R

Romani erant, & in Aerarium depo-bantur, deductis tamen expensis Tri-phi.

Ovatio.

Illi, qui hostes fugassent absq; sanguinis usione; aut etiam inferioris status homi-s, ut servos, vicissent; ovabant, hoc est, bem Romam equo ingrediebantur, E-itibus, amicis & exercitu comitati: & rpureâ togâ, auro intertexto vestiebanr: & mactatis ovibus in Capitolio sacri-abant. Atque hic minor appellaba-r Triumphus.

Triumphalia ornamenta.

Numerantur trecenti quinquaginta iumphi & ovationes à Romulo usq; ad lisarium, qui postremum sub Iustiniano nperatore Constantinopoli triumphavit. eteroquin paucis sub Imperatoribus tri-nphandi potestas fuit concessa, quãquam iumphalia ornamenta iis fuerint conser-ata, verbi caussa, Laurea, Trabea, & eptrum eburneum: quibus publicis in cis utebantur.

NOTÆ.

De Triumphandi solenni ritu, jure & privi-giis, diligenter & ordine pertractavit Rob.

Valturius *lib.12.de Re Militar.* quem adire
ctor, è re tua fuerit. Interea autem, ne te
cuum planè & inanem hinc dimittam, p
cula hæc ad textus noſtri explanationem
optimis Auctoribus carptim libata, en a
pe. Primus autem triumphaſſe dicitur
chus, poſt Indos devictos, multis jam ſp
in patriam reverſus. Unde & θρίαμβος
triumphator dicitur Diodoro Siculo *li.4.*
rum antiquar.cap.2. ἀπὸ τοῦ θροεῖν, quod acci
re ſive acclamare eſt; καὶ ἰαμβίζειν, id eſt, m
ledicere: quòd in bellicis triumphis con
ciantes multis Anapæſtis uti conſueverai,
ut Lilius Gregor. Giraldus interpretatur S
tag.8.Hiſtor. Deor. De Acclamatione illa
iam Varro atteſtatur *lib.5.de Lingua Latin.* U
Triumphare appellatum ait, quod cum I
peratore milites redeuntes clamitant per U
bem in Capitolium eunti, *Io triumphe, Io.* I
Conviciatione verò fidem facit Zonara
quanquam à Thriis, quæ ficulna folia ſun
Triumphi nomen factum putat. Priusqua
enim perſonas Scenici excogitaſſent, ficul
foliis facies velati dicteria verſibus Jambi
proferebant. Eandem (inquit) & Mil
tes in victoriæ feſtivitate licentiam, code
ornatu in victores uſurpabant: atque hin
Triumpho nomen eſſe factum autuman
Alii verò ex eo, quod tribus conſtet ordin

bu

Bacchus primum triumphavit.

Triumphi nota io.

, senatu, populo, & Militibus unà ince-
ntibus, literarum in Græco vocabulo
μϐος nonnulla mutatione facta. *Zonaras*
.2. *Annal.* Etsi autem & Isidorus à tripar-
o illo judicio, quo solitum erat eum qui
umphans Urbem ingrederetur, ab Exer-
u primum, deinde à Senatu, tum denique
opulo honorari; Triumphum fuisse no-
natum ex Tranquillo censet *libr. 18. cap. 2.*
ecam tamen & priorem illam notationem
gis sibi placere Gualtherius fatetur *ad Ho-*
lib. 4. Od. 2. Et quidem in more fuisse po-
um constat, ut à Militibus & abjectissimis
ibusque triumphalem currum sequenti-
s, diversis Triumphantes conviciis inces-
entur: ne prospera illa fortuna plus justo
olescerent. Hinc enim illud in Cæsarem
umphantem dicterium:

Triumphantes conviciis excipiebantur.

Cæsar.

Gallias Cæsar subegit, Nicomedes Cæsarem.

em illud: Romani servate Uxores, Mœ-
um calvum adducimus. Sic & Ventidium
ssum, humili quidem loco natum, & com-
randis mulis atque vehiculis præbendis
agistratibus, qui sortiti provincias forent,
grè ac sordidè victum sibi quærentẽ prius,
st verò in altissimum dignitatis gradum
ectum, & de Parthis, quos tribus jam præ-
s fuderat fugâratq;, triumphantem convi-
antibus hisce Jambis impetitum fuisse legi-
us:

Ventidius Bassus.

Concurrite omnes Augures, Aruspices:
Portentum inusitatum conflatum est rece
Nam qui fricabat Mulos, Consul factus e
de quo videatur Gellius *libr. 15. Noct. Att*
cap. 14. Nec desunt huic rei exempla prop
finita: quib. manifestum fit, præstantissi
quosque viros, quo altiori in gradu fue
collocati, eò magis quoq; Invidorum m
volentiæ fuisse expositos. Ea enim Liv
natura est, ut velut ignis ardua & alta sem
petat, ut est apud Petr. Crinitum. Adeò
rum est, quod Ovidius cecinit:

Liver.

Summa petit Livor, perflant altissima vent
Summa petunt dextrâ fulmina missa Jo

Livoris amuletum Bulla in pectore.

Indeq; factum opinor, quod Triumphant
non secus atq; prætextati pueri, Bullam à
ctore cordetenus dependentem, & cordis
guram habentem gestarent, tanquam am
letum quoddam Invidiæ. Bulla siquide
ista in se ea continebat remedia, quæ adv
sus Livoris stimulos & Invidiæ morsus ar
trarentur maximè profutura. quanquam
tis esse debet præclaris Viris conscientia r
ctè factorum, cum & Deum multi sugillen
interdum etiam nefariè diffiteantur. Att
men ipse beatus sempiterno & dulci ęvo fr
tur, nec pro meritis impios ulciscitur, aut
gni prohibet. Quo fit, ut ad Dei culmē quà
proximè accedentes Imperatores facta s
convici

vitia, & maledicentiam quàm facilimè
esse legamus. Theodosius certè tantæ er-
mnes humanitatis fuit, ut ad Rufinum
fectum prætorio Constitutionem suo &
rum Cæsarum nomine emiserit: qua
oſceret iis, qui improbo petulantiq; ma-
cto Imperatorũ nomina lacessisset: Quo-
m, inquit, si id ex levitate processerit, con-
nendum est: si ex insania, miseratione di-
ssimum: si ab injuria, remittendum, *l.un.*
quis Imp.maled. Quod postremum ver-
n etsi Accursius *ibi*, & Aymo Cravetta
sil.6.n.71. & alii ita accipiunt, ut injuriosus
smodi obtrectator ad ipsummet Impe-
orẽ remittendus sit: ne ab ordinario Judi-
oci vel pro verbis durius ille plectatur, vel
pœnam forsan molliorem occasio præ-
atur aliis, Imperatoriam majestatem con-
nnendi: Sed potius, ut ipse qui læsus fuit
nperator, de hoc etiã statuat: Magis tamen
, ut quod Cujacius & Menochius, duo il-
theoriæ & praxis lumina, rectè putarunt,
rbum illud REMITTENDUM perinde
nterpretemur atque *Condonandum*, vel nul-
m rationem Maledicentiæ illius haben-
um esse. *Cujacius. in paratit. C. eod. &*
Menochius de Arbitrar. quæstion. Judic.
ntur. 4. casu 377. num. 9. Et quidem hanc
erbi hujus Remittendi genuinam signi-

Intellect. L. uni. C. si quis Imper. maled.

ficationem esse ICtus docet *in l.omne del*
Maledicentia non curata. *§.per vinum.ff,de Re militari,* & in promtu
cum Imperatorum, tum Regum, princi
aliorum exempla illustria. Inprimis ver
Davides. lebre est illud Davidis, impunitatem S
sceleratissimo homini promittentis. *Sa*
Antigonus. *19.* Sic Antigonus Asiæ Rex audiens à M
bus convitia in se jactari, qui eum abesse
tabant, patefacto virgâ tentorio: Flebiti
quit, nisi longius remoti posthac malè n
Antisthenes. dicetis. Antisthenes quoq; Philosop
apud Laërtium ait: Regium esse, malè a
re, cum benè feceris. quod tamen dictum
Alexander M. iam Alexandro Magno quidam adscribu
Philippus. quemadmodum & patrem ipsius Philipp
eodem ferè sensu dixisse ferunt, Princip
esse, benè & malè audire. Sed & Augustum
Augustus. Tiberio rescripsisse legimus: Noli ætati tu
mi Tiberi, in hac re indulgere, & nimium
dignari, quenquam esse, qui de me malè
quatur. Satis enim est, si hoc habemus,
quis nobis malefacere possit. Nec obliter
da, sed potius aureis literis consignanda
Titus. detur Titi *apud Xiphilinum* sententia: Nem
inquit, me injuria adficere, aut insequi co
tumelia potest, propterea quòd nihil ag
quod reprehendi mereatur: Ea verò, quæ f
sò de me dicuntur, prorsus negligo. N
Seneca. ut Seneca dicebat, Magnanimi est propriu

plac

dum esse tranquillumq;, & injurias atq; nsiones semper despicere. Hinc Demetrius, Calumniantium & Imperitorum s non magis se ęstimare jactitabat, quàm itum ventris. Nihil enim ferè interesse, m sursum an deorsum sonus turpiter eatur. Quod dictum ego Obtreoribus meis velim repositum, inprivero nasutis quibusdam Aristarchis, & um palponi (*Morioni penè dixeram*) cui- nupero, novitio, musteo: musteo, inm, non tam ætate quidem, quàm eruditie & scientia, quam satis teneram & ad- in herba ei esse mecum fatebuntur, qui ninem norunt. Ii igitur censoriam suntes virgulam, qua tamen ob inscitiam è uti nequeunt, subsecivos hosce, ut & a- labores meos carpere, & Theonino den- rrodere nimis immaturè, & pręcoci sanè enio fuerunt aggressi; nulla quidem, ut erat, subjecta ratione; nulla quoq; judi-, quo in hoc studii genere destituuntur, xteritate adhibita; sed calumniandi potivitio, quo laborant & tantum non toti it inquinati. Quorum tamen nomina n dissimularem, ni vererer, ne vel ipsi inde notescere, vel mea hæc pagina obscurari c modo magis posset. Quod si quis iis, *ut no illi Æsopico*, Leonis pellem vellet detra-

Demetrius.

In Curiones & Aculeones.

here; nullo ferè labore effecturum eum [...]
diderim, ut Midæ aures illæ latitantes ilic[...]
propatulo, & omnium conspectu sint f[...]
ræ. Et cur in Midæ familiam eos non t[...]
scribam? cum dictus putetur Midas, q[...]
μηδὲν εἰδῶν, hoc est, nihil sciens: quem [...]
peram judicasse ferunt contra Apollin[...]
sponsione facta cum Marsya de tibiarum [...]
lo certantem: Ideoque asininis cum a[...]
bus insignitum, quarum tamen notam [...]
tonsori patefecisse fingitur:

Midæ aures asininæ.

> *Sic commissa ferens avidus reserare ministe[...]*
> *Fodit humum, Regisq; latentes prodidit a[...]*
> *Concepit nam terra sonum, calamiq; loquen[...]*
> *Invenêre Midam; qualem conceperat [...]*
> *(index.*

quos Petronii Arbitri sanè quàm elega[...]
poëtæ versus doctissimos invenias apud F[...]
gentium, *libr. 3. Mytholog. cap. de Apoll.*
Omninò, quemadmodum Solon eos [...]
mum benè imperare existimabat, qui [...]
serviissent: Ita & ii de eruditis rectè pron[...]
ciare putandi sunt, qui ipsi vel æquè be[...],
vel melius composuerint. Nam qui [...]
hil aliud, quàm merus Criticus est, is ex [...]
ciati sententia, ut phreneticus meritò [...]
sputatur. *Alciat. in proœm. lib. 2. Dispu[...]*
Sed cesso Triumphatoribus istis, si Diis [...]

plura occinere. Saltem Anticyras eos
gare velim, ut pectoribus Elleboro pur-
s, & deposito crasso illo ignorantiæ atq;
ectationis morbo, ad saniorem tandem,
culapio favente, mentem redeant. Si-
ego ad propositam Maledicis pœnam
a de agendum erat) me nunc converto.
que enim est, ut ob singularem Imperato-
ac Regum, quos diximus, facilitatem
n quisquam maledicæ suæ linguæ in
ncipes vibratæ impunitatem policeri sibi
eat. Nam & Theodosius *in d. l. un. C.*
uis Imper. maled. non simpliciter ait, cri-
n illud REMITTENDUM, id est, con-
andum esse: sed addit, Unde integris
nibus hoc ad nostram scientiam refera-
, ut ex personis hominum dicta pẽsemus,
trum prætermitti, an exquiri debeat, cen-
mus. Quibus ex verbis manifestò colli-
ur, integrum esse principi in Maledicos
usmodi ex arbitrio animadvertere: quan-
nvis Judici coram tribunali per senten-
m non liceat. Atque eam quidem
imadversionem non in ipsorum dunta-
Principum personis; sed & in Consiliari-
& aliis ordinariis Magistratibus obtine-
censent Tib. Decianus *libr. 7. Tractat. Cri-*
nal. cap. 50. num. 36. Jac. Menochius *de ar-*
r. Judic. quæstionib. libr. 2. centur. 3. casu 263.

Rursum de intellectu L. 2. C. Si quis Imper. maled.

& Julius Clarus *lib.5. Sententiar.§. Læsæ M[...]statis.n.5.* Et quidem graves atq; prægn[...] tes subsunt caussæ, ob quas neque iis, qu[...] proposito & per injuriam, neq; etiam a[...] q ex levitate & linguæ lubrico Principib.[...] aut etiam præcipuis horum Cõsiliariis & [...]gistratui obtrectant, ignoscendũ. Præter[...] enim, quod obtrectatio & Maledicentia [...] verbo divino expressè est prohibita. *Exod.[...] & Actor. 23.* Diis non detrahes, & Prin[...] populi tui non maledices; constat etiam M[...]gistratum injurias & maledicta ejuscem[...] tolerando, duas illas potissimas Imperii [...]benas, Amorem scilicet & Timorem am[...]tere. Nisi enim quis Magistratum odio [...]beret, benè potius, quàm malè de illo loq[...]retur. Ac si eundem metueret; vereretur[...]tique malè de ipso loqui. Cui consequ[...] est, quod si Magistratus & officiales in nu[...] auctoritate sunt, nullius quoq; momenti [...]tura sunt ipsa Mandata. Si Mandata flo[...] fiunt; ipsum etiam imperium haudquaqu[...] poterit consistere, sed omnia pessum eant [...]portet. Ut taceam, quod ex hujusmodi co[...]temtu, in dissitis præsertim provinciis, fa[...]lè quivis motus & seditiones possint exor[...] Si quis enim cum iis conversetur subdit[...] qui seditionem alunt in pectore; nulla ei c[...]modior offerri potest occasio, aliorum qu[...]

Cur Maledicentia in principes impunita esse non debeat.

Amor & Timor habenæ Imperii.

animos explorandi & commovendi,
m si quosdam ex his gravia jactare palàm
ierit maledicta. Tum enim animum
us hæc subit cogitatio: si licitum huic est,
gistratum suum palàm & absq; pœnę me-
naledictis proscindere; audebit hic utiq;
ledica & seditiosa sua verba, occasione da-
n effectum aliquando deducere. Sic eveni-
ut facilè in suas eũ partes possit attrahere.
pinde ut perniciosissimo huic malo tẽpe-
ê occurratur, prudẽter monuit Gregoriꝰ,
nilia quadam in Ezechielem; his verbis:
, quorum vita in exemplo imitationis est
ita, debent si possunt, detrahentium ver-
compescere. Etsi enim lubricum lin-
e ad pœnam facilè trahi non debet. *l. fa-*
i. 7. §. hoc tamen. ff. ad L. Jul. Majestat. quæ ta-
n ex certa animi destinatione proficisci-
convitiandi temeritas, compescenda o-
inò est, ut pœna illius aliis terrorem in-
iat. *c. 1. Ex. de Maledic.* Quibus non in-
è accommodari poterit, quod Leo Impe-
or rescripsit *constit 96.* Quæ delicta, ait, so-
nimi nequitia committuntur, nullaque
urali necessitate excusantur, his neq; ve-
tribuenda, neq; inferendæ pœnæ effugiũ
ncedendum est. Quocirca etiam since-
res Theologi factum Davidis maledico
Semei impunitatẽ jurantis nequaquam

Num David rectè impunitatem Semei promiserit.

probant. Inter alios enim P. Martyr. *ad c.Samu.* ita ſcribit: Promittere homini ſce rato, qui legem Domini violavit, impuni tem; non eſt juſtum. Quod ergò jura David, præſtare non debuit. Sunt enim h de genere illarum rerum, quæ malum ſe per exitum habent, quocunque te vert Si non præſtas, malè juraſti: ſi præſtas, B Peccas. Mirum igitur non eſt, ſi poſt monuit Solomonem, ut hoc malum corrig retur. Sed in delicto tamen hoc punienc princeps clementiæ & miſericordiæ, in ve bo divino tantoperè commendatæ nequ quam obliviſcatur. Propè enim eſt (inqu etiam Seneca) ut iniquè puniat, qui nimi Et: Nulli Regi gloria eſt ex ſæva animadve ſione. Elephantes & Leones tranſeunt, qu impulerunt. Ignobilis beſtiæ pertinac eſt. Non decet Regem ſæva nec inexorab lis ira. Item; Excogitare nemo quiſquam p terit, quod magis decorum regenti ſit, quà clementia: quocunq; modo is, & quocun jure præpoſitus ſit cæteris. Et æterna ſ nè commemoratione dignum circumfert Diocletiani Imperatoris dicterium; qui J ſticiam ſine miſericordia crucem eſſe dic bat. Verè enim furentis & ſanguinem hum num anhelantis eſt, præcipitem in ſupplic ferri: qua de re videantur, quæ Marius Sal

Clementiæ ratio in pœnis habenda.

Diocletianus.

moni

nius prodidit *li.3.de Principatu,* & quæ à me
ota fuerunt *sub Tit.de Fibula. fol.367.368.369.*
De Romanorũ autem morib.in triumphis
agendis adhibitis (nã ex diverticulo tan-
n in viam nobis redeundum censeo) con-
tanea Auctor noster scripsit iis, quæ Zo-
as *lib.2. Annalium*, de Triumphi solenni-
literis commendavit. Quod autem
umphantes purpurea indutos veste ait;
on de simplici purpura, sed palmata in-
igo. Palmatam enim, quæ palmam, cer-
mum victoriæ symbolum, habebat in-
ram, Triumphantium vestem fuisse ostẽ-
d Tit. de Habitu Imperator.*fol.397.* Hanc
ò etiam pictam fuisse nuncupatam, ex
tarcho & Macrobio *libr.3. Saturnal. cap. 13.*
bat Adrian. Turnebus *lib.5. Adversar.ca.9.*
dit Auctor, Triumphantem quoque ra-
m è lauro manu dextera tenuisse. Sed &
rea eum redimitum fuisse scribit Zonaras.
jus rei variẹ adsignantur rationes, vel quia
er armatos hostes Laurus quietis indiciũ,
manis præcipuè læticiæ victoriarumque
ncia fuerit: vel quia perpetuò vireat: vel
a pacifera: vel quia in gremio Jovis opti-
maximiq; deponeretur, quoties læticiam
ra victoria attulisset: vel, quæ potior vi-
ur ratio, quod spectatissima in monte Par-
so; ideoq; & grata Apollini, adsuetis eò

Triumphantes purpurâ induti.

Palmata.

Sive picta.

Et lauro redimiti.

dona mittere jam & Regibus, & Roma
teſte L. Bruto: fortaſſis etiam in argum
tum, quòd ibi libertatem publicam is m
iſſet, lauriferam tellurem illam oſculatu
reſponſo: & quia manu-ſatarum recepta
in domos fulmine ſola non jacitur.
obſcura ſunt arboris hujus circa Auguſ
eventa, digna memoratu: ob quæ etiam
umphis hanc uſurpatam credideris. Na
Liviæ Druſillæ gallinam conſpicui cand
ſedenti Aquila ex alto abjecit in gremiu
læſam. Intrepideq; miranti acceſſit m
culum, quoniam teneret roſtro laureum
mum baccis ſuis onuſtum. Aſſervari h
alitem & ſobolē juſſere Aruſpices, ramu
eum ſeri ac ritè cuſtodiri. quod factum e
villa Cæſarum fluvio Tiberi impoſita, ju
nonum lapidem via Flaminia, quæ ob id
catur Ad Gallinas candidas: mire
ſylva provenit. Ex ea triumphans poſteà
ſar laurum in manu tenuit, coronamq; c
te geſſit; ac deinde Imperatores Cæſares
cti: traditusq; mos eſt ramos, quos te
runt, ſerendi. Et durant ſylvæ nomin
ſuis diſcretæ, fortaſſis ideò mutatis tri
phalibus, Plinius *lib.15. cap.11.* Atq; hæc
taſſis Gallina ea eſſe potuit, cui Livia (Pli
Juliam Auguſtam vocat *lib.10. cap.55.*) p
ſua juventa Tiberio Cæſare ex Nerone

Gallina cum lauri ramo.

..da, cum parere virilem sexum admodum ..peret, ovum incubanti subduxisse fertur, ..ploratura scilicet, an esset marem paritu... Hoc enim usa dicitur puellari *(quid si pul...i legas?)* augurio, Ovum in sinu fovendo, ..que cum deponendum haberet, nutrici per ..um tradendo, ne intermitteretur tepor. ..ec falsò, ait Plinius, augurata proditur. ..anquam pullum illum inde exclusum non ..ntum sexum in Tiberio portendisse, quàm ..am salacitatem & procacitatem eam, qua ..e mox famosissimus fuit, Johan. Pierius cõ..cturatur *lib. 24. Hieroglyph. de Gallo.* Quia ..tur lauru redimiri solebant Triumphan..s; factum inde est, ut laurea illa corona Tri..mphalis fuerit dicta. De qua Tertullianus ..*De corona Milit.* Laurea ista Apollini vel Li..ro sacrata est: illi, ut Deo telorũ; huic, ut ..eo Triumphorum. Primum enim trium..asse Bachum sive Liberum, in principio ..jus Tituli significavi. Sed de corona hac ..em Tertullianus clarius ibidem differit, ..m ita scribit: Triumphi laurea foliis strui..: hanc adverbis lemniscis: inauratur lam..lis, unguentis delibuitur &c. Quo in lo.. quid sibi velit verbum *Adverbis*, Beatus ..enanus ingenuè fatetur, se nescire. Co..abam, an non *Adumbras* legi possit. Erant ..im Lemnisci fasciolæ, ut Sextus ait, colorię,

Triumphalis corona laurea.

Lemnisci.

dependentes ex coronis. De quibus Pl
lib.21.c.3. ubi de coronis loquitur, quæ e
liis aureis & argenteis constabant: Acc
runt quoq;, inquit, & Lemnisci, quos a
ipsarum coronarum honos erat, propter
truscas, quib. jungi nisi aurei non debeb
Lemniscatæ coronæ & palmæ.
Hinc Lemniscatæ coronæ, & palmæ, qu
nobiliori victoria Lemniscis ornatæ vict
bus dabantur. Ausonius:

Et quæ jam dudum tibi palma poëtica pollet
Lemnisco ornata est, quo mea palma car

Sed melius id Sidonius exprimit, cũ ita ca

Hic mox præcipit æquus Imperator,
Palmis serica, torquibus coronas
Conjungi, & meritum remunerari.

Nam coronis torques, & palmis serica,
est sericatos lemniscos, quos ex Festo fasc
las diximus, conjunctos fuisse innuit, ut S
liger interpretatur *lib. 1. Ausonian. lection. c*
Ovalis corona myrtea.
Diversa à Triumphali corona fuit Ov
quæ ex myrto Veneri sacrâ contexta iis
batur, qui Urbem intrabant ovantes, qu
do bellum leviter & sine cruore perfecisse
deditione facta; aut cum bella non rectè
dicta essent, nec cum justo hoste gesta, aut
hostiũ nomen humile esset, ut servorum
piratarum. Myrteam autem fuisse oval
hanc coronam idem Tertullianus innuit,
„ verbis: Quanquam ex myrto ait Milites
dir

miri solere. Veneris enim myrtum matris »
neæ (subaudi *esse*) non laurum, etiam ami- »
læ (*hoc est amasiæ*) Martis, per Iliam & Ro- »
ulos Romani. Sed ego Venerem non cre- »
ex hac parte cum Marte Romanã, quâ pel-
is dolor est. Quorum verborum sanè sub-
obscuriorum, hic sensus est: Non est mi-
um, Romanos milites myrto coronari so-
tos olim, quum hæc arbor Veneri sit con-
crata; quæ non solũ Trojana est, propter
ium Æneam ex Anchise conceptum; verũ
iam Romani Martis amica, qui Romuli &
emi sit pater. Verùm ego, jocãs inquit Ter-
llianus, non arbitror Venerem eatenus esse
aldè Romanam, sive amare Romam, qua-
nus pellicis Iliæ dolor est. Fit enim verisi-
ile, Venerem, quæ sola amasio suo Marte
otiri cupiebat, non parum offensam Iliæ
õcubitu, unde Romulus & Remus progeni-
conditores Urbis Romæ. Sic enim tex-
um istum rectè emendavit & interpretatus
uit Rhenanus. Nec verò ignorandum est,
Ovalem illam Coronam ab ovatione sic ap-
pellatam: & hanc ab Ovium mactatione,
uæ in ovationis solennitate peragebatur,
omen fuisse sortitam. At in solennibus
e majoribus Triumphis Boves immolaban-
ur, cornua inaurata præferentes. Hinc
Virgil. *10. Æneid.*

Ovalis ab ovatione.

Ovatio ab ovium mactatione.

In triumphis immolabantur Boves.

Et statuam ante aras aurata fronte Juvencu
Candentem.

Ovidius indutam cornibus aurum victima appellat

—— blandis induta cornibus aurum,
Conciderant icta nivea cervice Juvencæ:

quas Juvenalis frontem coruscare dixit, pr pter scilicet cornua aurata. Atque hic m etiam Græcis fuit usurpatus. Nam & Hom ricus ille Nestor, Minervæ rem divinam f cturus accersiri jubet Laërcem aurificem, Bovis cornibus aurum circumfunderet, pr usquam ad solenne epulum iretur. Obse vatum quoque fuit sacrificantibus, ut qua

Hostibus à domitis Hostia nomen habet,

Non reluctantem. adducta sisteretur nihil reluctans: alioqu amovenda, tanquam invito quoque Deo o ferretur: si quando scilicet

—— discussa fugit ab ara
Taurus.

ut est apud Lucanum. Idq; Ammianus d sertè docet, cum *lib.34.* ita scribit: Abundè r tus post hæc Julianus prosperitate similes a ventare, complures hostias Marti parabat U tori: & ex Tauris pulcherrimis decem, a hoc perductis nondum aris admoti volu tate sua novem procubuere tristissimi: dec mus verò, qui diffractis vinculis lapsus, ægr reductus est, mactatus ominosa signa mon

stravi

it. Aliud tamen in hoc fuit Lacedæ- *Lacones Gallum sacrificabant.*
iorum institutum: qui, dum vi aperta
em superassent, Marti gallum sacrifica-
;dum Imperatoris arte,dolo aut persua-
e, Bovem. Etsi enim bellicosissimum
is apud omnes fuerint habiti: ampliora
en magisq; homine digna judicabant,
ratione ac prudentia, quàm quæ vi aut
itudine patrabantur. *Plutarch.in Institut.*
m. Atque eò haud dubiè allusit Atticus *Socratis gallus.*
rates apud Platonem in Phœdone,in fin.
1 cicuta epotâ moriturus, post apertum
amen contra vitæ illecebras & Judicum
ignitatem mandavit Critoni, ut Gallum
culapio debitum redderet: perinde ac si
torem se innueret ac prædicaret cœlo vi-
a redintegraturum. Jam enim sanitatem se
uperare putabat, cùm exiret è corpore, à
o omnes animi morbos scatere pullulare-
e intelligebat. Cæteroquin Marti sa- *Gallus Marti sacer.*
m fuisse Gallum, indubitatum est: vel
opter militum vigilantiam: (solet enim 1.
vigil Gallus surgenti Soli quibusdã quasi
nnis applaudere, & reditum ejus prænun-
re: unde & à Sybaritis, gẽte ad omnes mol-
adinis numeros nata in Urbe esse fuit pro-
bitus, ne nocturni somni quietem inter-
llaret): vel propter pugnacitatem, cum 2.
confesso sit, Gallum pugnæ amore nulli

cedere; sæpe etiam in ea commori: ad
de redintegrantibus certamen prover
usurpetur sententia, *Gallus insultat*; a
ideò Martis pullus dicatur ab Aristopha
3. Avibus: vel deniq; propter Alectryoni
bulam, Martis satellitis, in eam avem con
si: ut in ejus nominis festivo libello Lu
scribit, & Auson. poëta uno ferè versu att

—— ter clara instantis Eoi
Signa canit serus deprenso Marte satelles.

Triumphalis cœna. *Exin sub ipsis Capitolii porticibus*
nabant.) Triumphator quidem ipsos et
Consules ad hanc cœnam de more invi
faciebat, sed posteà rogari, quo minus ve
rent: ne celebritatis illius diei majore qui
imperio fructum sive locum sibi præoccu
ret. Aliis autem omnibus domi conviv
rum instructi erant apparatus: sicq; omni
plausu ultra omnem consuetum honora
modum, hunc faustum & felicẽ diem obR
auctam, Imperiumq; Populi Rom. propa
tum, & malorum civilium finẽ Urbs Rom
celebrabat. Illud admiratione dignum, qu
non tantũ in cœnę triumphalis unguẽta
Minium. nium additũ, sed & triumphantiũ corpora
illita fuerint, ut ætherei coloris viderẽtur.
n, Camillũ triumphasse scribit Plin. *lib. 33.*

Nulli triumphandi potestas &c.) Q
niam Triumphus rerum omnium milita
sup-

Triumphi decernendi conditiones.

remus habebatur honos; ideò non passim indistinctè cuilibet decernebatur; sed iis num, qui non minus, quàm quinq; millia stiũ una acie superassent. quod si qs super erfectorum numero mentiretur, in hunc na à Lege erat constitura. Ideò Triumantes Urbẽ ingressi, de Veritate apud Cenes jurabant. Oportebat etiã eum, qui triphare volebat, vel Dictatorem, vel Pręton, vel Consulem res gessisse; & non instause tantum, sed & Imperiũ auxisse; & regiom insuper, de qua triumphaturus erat, sucsori pacatam reliquisse. De quibus condinib. videre est apud Dionem *lib. 37*. & alibi ssim, præsertim verò Chassenęum in Catago Gloriæ Mundi *part. 1. consider. 30*. ubi etiã urimi enumerantur, quib. Triumphus fuedecretus. Paucis enim hunc, sub Imperarib. pręsertim, cõcessum fuisse Auctor noer sub finẽ hujus tituli rectè monuit. Nam m omnia bella Principis auspiciis gererenr; Legatis, p̃toribusq; vel Ducibus, qui hoes superassent, Triumphus decerni nõ porat: quia alienis auspiciis vicerãt. Unde rertũ ut saltem triumphalia ornamẽta, quib. publico uti poterãt, iis decernerẽtur: verbi ussa, Laurea, Trabea, Tunica palmata seu cta, sceptrũ eburneũ, & cętera: de quib. apud etoniũ & alios. Concessit tamen Belisario stinia. ut de Parthis triumpharet, quãvis nõ

Triumphalia ornamenta.

ſuis auſpiciis viciſſet. Alciatus *ad l. ſpec[...]. 100. in fin. ff. de verbor. ſign.* Zonaras *lib. 3.* [...] *fol. 95.*

DE LEGATIS.

Legati annulo aureo honorabantur.

Veteres Legatis viaticum, hoc eſt, [...] ſumptus, & aureum annulum de [...]blico largiebantur. Annulum illum in [...]blico gerebant; eoq́; poſteà depoſito, fer[...] intra domos utebantur, ut Plinius me[...]rat lib. 33. cap. 1. Sed hoc primis quia[...] Reipub. annis ita fuit obſervatum: quo[...]pore nemo præter Legatos, quos dixim[...], aureos geſtavit annulos. Poſteà & Se[...]tores geſſerunt. à quibus ad Equites; [...] inde ad omnes Ingenuos uſus hic pro[...]navit. Cùm Principem aliquem Legati [...]cederent, ipſis juxta ſe poteſtatem ſeden[...] honoris cauſſa faciebat: quemadmod[...] Nicetas refert in vita Angeli Iſaaci I[...]peratoris.

NOTÆ.

In ore ferè eſt omnium, ſanctos & invi[...]labiles eſſe Legatos. Id oſtenſurus Marci[...]nus ICtus, rem altius repetit *in l. ſanctum*

Legati ſancti.

ff.

rer.divis. Sanctum ait dictũ esse à sagmi-
us, herbis quibusdam, quas Legati popu-
omani ferre solebant, ut argumentum
nt, eos Legatos esse; itaque consequeren-
jure Legationis, ne quis eos violaret.
omodo & Cicero pro Archia poëta scri-
, Enniũ jure suo sanctos appellare poëtas:
od, inquit, quasi Deorum aliquo dono at-
e munere commendati nobis videantur.
orum dono, quasi imperio & sanctione;
mmendati, ut sint nobis inviolabiles. *Hu-*
Donellus lib.4. Comment.jur.civil.cap.1. Mar-
ni etymologiam confirmat Festus, qui
mina vocari ait verbenas, id est, herbas pu-
: quia ex loco sancto arcebantur à Cõsule,
ætorevé Legatis proficiscentibus ad fœdus
iendum, bellumq; indicendum. Cum
o planè consentit Servius, qui ad illum Vir-
li versum *12. Æneid.*

Velati lino, & verbenâ tempora cincti,

erbenam ait propriè esse herbam sacram,
mtam de loco sacro Capitolii, qua corona-
antur Fetiales, & Pater patratus fœdera fa-
turi, vel bella indicturi. Ex quibus omni-
us apparet, Sagmina & Verbenas idem si-
nificare. Idq; ex Nævio Festus probat, his
erbis: *Struppos atq; verbenas sagmina sumserunt.*
Quo in loco etsi vulgares Codices habent
scabos vel scapos: Melchior tamen Guilan-

Sagmina; Verbena.

Struppi.

dinus vir doctissimus *Struppos* rectè emen-
vit. vocabantur enim Struppi, eodem F
auctore, in pulvinaribus fasciculi de ve
nis facti, qui pro Deorum capitibus pone
tur. Plinius quoq; Sagmina & verbenas p
miscuè usurpat *lib.22.c.2.* cum ita scribit:
ctores imperii Romani conditoresq;, im
sum quiddam & hinc sumsere: quoniam n
aliunde Sagmina in remediis publicis fu
& in sacris Legationibusq; verbenæ. C
tè utroq; nomine idem significatur, hoc
gramē ex arce cum sua terra evulsum: ac s
per & Legati cum ad hostes, clarigatum
mitterentur, id est, res raptas clarè rep
tum, unus utique Verbenarius vocaba

Verbena, etiam Verbenaca.

Verbenam verò idem etiam *Verbenacam*
pellat *lib.25.cap.9.* Verbenaca, inquit,
quam Legatos ferre ad hostes indicavim
Hac Jovis mensa verritur, domus purgan
lustranturq;.

Sagminum aut verbenarum usus.

Sagminum autem sive V
benarum veterem illum usum, in ferien
præsertim fœderibus, Livius docet *libr.*
Vrb. cond. Jubesné me Rex cum patre pat
to populi Albani fœdus ferire? Jubente
ge: Sagmina, inquit, te Rex posco. Rex a
puram tollito. Fetialis ex arce graminis h
bam puram attulit: ita posteà Regem int
rogavit: Rex, facisné me tu regium n
cium, populiq; Romani Quiritium, va

comi

itesq; meos? Rex respondit: Quod si-
raude mea, populiq; Romani Quritium
facio. Et *lib.10. ad finem secundi belli Pu-*
scribit: Ut privos lapides silices, privasq;
)enas secum ferrent: uti Prætor Roma-
his imperaret: ut fœdus ferirent: sibi illi
torem sagmina poscerent. Herbæ id
us ex arce sumtum, dari Fetialibus solet.
Hinc sagmina illa à sanciendo quoque,
t confirmando dicta putat Festus ex Ne-
: Jus sacratum Jovis jurandum sagmine.
ue ex his liquidò constare poterit, cur
ati dicti fuerint sancti; à sagminibus sci-
t sive verbenis illis: quib. non herbæ tan-
ı puræ sive sacræ ut modò diximus; sed
ıcræ frondes, Servio auctore significan-
, ut est laurus, oliva, myrtus &c. Ejus-
di igitur frondes sive virgulas Legati ad
stes ferentes, argumento eo fidem facie-
nt, se Legationis jure hoc consequutos,
acri essent & inviolabiles. Unde san-
Legatorũ corpora Varro nominat *li.3.de*
ıgu. Latin. Quod si quis Legatos pulsas-
, contra jus gentium id commisisse exi-
mabatur. Itaque hostibus, quorum illi
gati erant, is dedebatur ex Q. Mutii sen-
ıtia, quam Pomponius laudat, *in l. ultim.*
de Legation. Qua severitate etiam in Man-
ım & Minucium, pòst & Fabium atq; Sem-

Legati inviolabiles.

Hoc violantiũ pæna.

pronium animadverſum legimus. H
nim Romani vinctos hoſtibus dedider
quòd vel minimùm Legatos violaſſent.
igitur pœna plectendi erunt, qui Legato
pulſarunt tantum; ſed & nefariè ac cru

Violarunt autem Tyrii.

ter occiderunt? Id quod à Tyriis factita
conſtat, dum Alexandri Tyrũ obſidenti
gatos, ad pacem ineundã ipſos adhortan
contra jus gentium occiſos ex alto præ

Achillas.

tarunt. *Q. Curtius lib.4.* Crudelior ta
his etiam Achillas ille, qui Dioſcoride
Serapionem Cæſaris Legatos, cùm in c
ſpectum ejus veniſſent, priuſquam eos a
ret, aut cujus rei cauſſa miſſi eſſent, cogno
ret; corripi ac interfici juſſit. *Cæſar lib.3.*

Helena Ruſsiorum regina.

civil. Sed fœditate illa & perfidua omne
rè ſuperavit Helena Ruſſiorum regina:
jus nuptias cum Rex Prutenorum pete
ipſa Legatos viventes ac ſpirantes terra o
juſſit: ac priuſquam ad hoſtes fama perv
ret, digniores Legatos ad ſe mitti petiit. q
cum obtinuiſſet, hoſtiũ quinquaginta p
cipes, ac ſummæ inter ipſos auctoritatis
miſſos uno cremari & eodem incẽdio n
davit. Poſt etiam pacta matrimoni
convivii ſpecie, hoſtium quinq; millia, c
inebriari curaverat, trucidari juſſit: po

Rurſum de pœna.

mò ſeipſam aquarum voragine immerſi
han. Bodin. lib.5. de Repub. cap.6. At quot

t

fidia & juris gentium violatio peperit; id
o exemplis numero quàm multis docent
storiæ. Corinthum certè ideò à Roma-
eversam, quod Legati Romanorũ à Cor-
iis durius appellati fuissent, Cicero refert
Orat. pro L. Manilia. Idemq; eo nomine Ro-
nos hortatur, ut Pompejum eligant ad-
sus Mithridatem, à quo Legati Romani
i inter hostes incolumes esse debuerant,
ssent occisi. Sed & Illyricis bellum ali-
ando indictum legimus, propter unum ex
gatis, quem Romani ad eos miserant, oc-
um. *L. Florus Epit. 20.* Taceo, quod Suidas
notavit, Lacones pestilentia conflictatos,
òd Xerxis Persarum Regis Legatos, aquã
erram postulantes Urbe expulissent, & ci-
m aliquem, qui Regi parêre suaserat, lapi-
bus obruissent. Nec verò etiam vulgaris
nor iis exhibebatur, qui Legatione obita
eriissent. Nam, qui ab hostibus populi
omani occisi erant Legati, iis statuæ in pu-
co erigebantur, ut per interitum in hono-
n æternum venirent. Sic enim quatuor
rum Legatorũ, quos Laërtes Tolumnius
x Vejentum interemerat, statuas in Ro-
s longo post tempore stetisse, Cicero te-
tur *in Philip. 9.* non secus ac si in acie mortui
ssent, aut pro Republica cecidissent: qui in
petuum per gloriam vivere intelligun-

Legatis violatus statua erecta.

Pro patria mortui.

tur. §. *filii autem Inst. de Excusat. tutor.* ut veru
adeò sit, quod Horatius cecinit,

Dulce & decorum est pro patria mori:

quippe quæ rebus omnibus, imò etiam cl
ritate librorum parentibus Romanis an
quior fuisse dicatur *in l. postliminium. 19. §. fili*
ff. de captiv. & postl. revers. cum ex Platonis se
tentia non nobis solum nati simus, sed ort
nostri partem patria vendicet, partem ami
Nec verò absq; summa ratione: cum certu
sit, quod eversa domo, Reip. stat⁹ manere
pè soleat; at verò Urbis ruina penates omn
secum trahat. Quam in rem exstat elega
Epigramma Johan. Girardi ICti & poëtæ
stivissimi:

Non solum nobis natos nos, dicimus omnes
Patria præcipuum vendicat ista locum.
Pro patria facio, quod me fecisse necesse est:
Pro patria vivo: pro patria morior.
Quid dixi, morior? Mors hæc clarissima vita
A morte æternum vivere Musa facit.

Legatorum officium.

Sed admonendos tamen Legatos Bodinus
set, ne securitate publica Legationis speci
butantur: néve principum ac populor
majestatem, verborum arrogantia violare
bi fas esse putent. Nec enim omnibus fort
sis integrum aut impune erit, eam audaci
dicam an temeritatem usurpare, qua Pom
Romanorũ legatum usum fuisse Livius
bi

Is enim ad Antiochum magnum AsięRe-
n, ut Ptolomæum armis lacessere desine-
, missus, cùm ei populi Romani mandata
plicasset; virga locum, in quo Rex stabat,
cumscripsit, ab eoq; responsum, priusquã
dem inde moveret, exigere non dubitavit.
prius, inqt, quàm hoc circulo excedas, da
ponsum, Senatui quod referã. Hîc Livius;
stupefactus est Rex tã violento imperio. Ne ta-
en Pop. Rom. cujus anteà potestatem fue-
expertus, offendere videretur; cum hæsi-
set parumper, Faciam, inquit, quod censet
natus. *Livius Decad. 5. lib. 5. & Val. Maxim.*
6. cap. 4. Nec immeritò videtur Philippus
acedonum Rex, Romanorum legatum
erius quàm decebat, se alloquẽtem incre-
isse. Cum enim Legatus Philippum in-
rrogasset, Num Abydeni (inquiens) tibi
tulerũt arma? insueto vera audire ferocior
atio visa quàm quæ habenda esset apud Re-
m. Hìc Philippus: Ætas, inquit, & forma, &
omanum nomen te ferociorẽ facit. Et qui-
temeritatis ac petulantiæ punitæ exemplũ
bis illustre prębẽt Legati Persici ad Amyn-
n regem Macedonicum à Dario Aquam &
rram petitum missi. Nam cũ Amyntas Per-
am potentiã metuens, placidè respõdisset,
Persas in convivium vocasset: tum Barbari
perbè petierũt, etiam nobiles mulieres ad-

Legatorum temeritas & lascivia punita.

duci, & inter convivas collocari: Iidemq
ebrii jam & basia dabant honestis mulier
bus, & atrectabant sinus. Hæc cum no
injuriâ ægrè ferrent pater Amyntas, & fili
Alexander; filius patrem hortatur, ut ex co
vivio discedat dormiturus. Qui cum ab
isset, simulabat hilaritatem Alexander, ac al
quanto post hortatur, concedant Mulier
bus, ut aliquantisper surgant. Mox enim r
dituras ait. Mulieribus itaque dimissis j
bet adolescentes nobiles totidem indue
earum vestes, & gladios sumere abditos s
vestibus; & cum Persæ eos attrectarent, ips
confodere. Atque ita lasciviæ & petula
tiæ pœnas Legati justas dederunt. *Philipp
Melanthon lib. 2. Chronicor. sub Dario.* quib
adde quæ in hanc rem doctè & sapienter sc
psit Johan. Bodinus *lib. 5. de Repub. cap. 6.* M
net etiam Claudius Coteræus, in Legatio
bus illud inprimis animadvertendum esse,
eos maximè mittamus, qui vel astu, vel m
tarum rerum cognitione, hostium integ
menta & callida consilia possint evolvere.
2. de Jure Militum. cap. 23. Quibus non
similia scribit Nicephorus Gregoras *libr.*
Histor. Roman. sub Patriarcha Johanne S
zopolitano: ubi Eos, qui Legati ad exte
nationes proficiscuntur, non tantum op
tere ait rerum usum habere; sed & pruden
doc

Legati quales mitti debeant.

ctrinæq; copia tam divinarum quàm hu-
anarum rerum, Græcarumque literarum
gnitione excellere: ut linguis ab omni par-
instructi, in quovis disputationum gene-
palmam obtineant. Sed & Legatorum
ioq; dignitas quàm maximè erit inspicien-
. Hannibal enim Romanos pacem respue-
dixit, quòd parum dignitatis in Legatione
orum conspiceret. eaq; de caussa ipse pacem
riosius appetebat, ut est apud Livium *libr.*
secundi belli Punici. quinimò Lucas de Pen-
in rubr. C. de Legation. lib. 10. viginti requi-
ta sive virtutes recenset, quibus præditum
ult esse Legatum. 1. ut gratus & acceptus
ei, ad quē mittitur. 2. ut fidelis vel inte-
æ fidei. 3. ut Orator, & prudens. 4. ut ju-
us. 5. ut verax. 6. ut discretus & doctus.
ut sobrius. 8. ut ætate provectus. 9. ut for-
s & laborum tolerans. 10. ut eloquens &
cundus. 11. ut nobilis, vel amplis usus ho-
oribus. 12. ut non indignus eo, ad quem
legatur. 13. ut in verbis & actionibus cir-
umspectus. 14. ut solicitus & solers. 15. cor-
ore benè compositus. 16. moderatus. 17.
urium linguarum gnarus. 18. moribus gra-
s. 19. benignus & jucundus. 20. & deniq;
uri non cupidus. Quæ singula diligenter
aminavit Luc. de Penna: quem qui volet,
onsulere poterit.

Viaticum Legativum.

Viaticum, hoc est viæ sumptus.) Via
cum id è publico ærario Legatis erogari so
bat. Unde & Legatiuum id dicebatur. *l. ul*
Legati.12.ff.de muner.& honor. & iis præsert
adnumerabatur, qui gratuitam susceperat
legationem. *l.2. in fin. ff. de legation.* cujus q
dem contemplatione prohibitum non era
eundem plures simul legationes suscipere
obire, si scilicet viatici sive sumtuum ratio
itineris compendium hoc fieri suasisset, h
est, ut Budæus interpretatur, si minore d
spendio plures simul obiri legationes, quà
separatim & sigillatim possent.*l.eundem.16.*
d.t. Viatici verò privilegium est, ut si qu
in munere legationis, antequam ad patria
revertatur, decesserit, sumtus qui proficisc
ti sunt dati, non restituantur, sed ad Lega
hæredes transeant. *l. Legatus.10. in fin. ff. eo*
tit. Quid autem si quid Legatis dono à Prin
cipibus, ad quos mittuntur, datum fueri
num proprium hoc ipsorum erit, an ver
Dominis id cogentur restituere? Et quan
quam Legati in Legationis actu non priva
tas suas personas, sed Dominum à quo mi
tuntur, repræsentare videntur: unde & h
non secus atq; Domino mittenti honor ex
hiberi solet, non tam Legatorum, quàm mi
tentium ratione habita.*arg. c. postulastis.Ex. d*
conceß.præbend. atq; ita donatio illa Legation

Utrum Legatus sibi donata Domino teneatur restituere.

conten

ntemplatione intervenisse putanda est, &
nde Domino restituenda. *argu. l. evicta. ff.*
petit. hæredit. & l. si fortè. ff. de castr. pecul. Pu-
rit tamen Bartolus *in l. si vero. §. item quic-*
id. ff. solut. matr. id quod Legatus etiam Le-
tionis contemplatione dono cepit, resti-
ere eum non teneri. Idque satis proba-
ait *per text in l. socium. 60. in fin. ff. pro Socio.*
i etsi quid donatur socio societatis occasio-
; quia tamen personæ & non societati fa-
a fuit illa donatio; responsum est, id quod
onatum fuit, soli donatario cedere, non
rò etiam societati: sicuti ecõtrà si socius e-
sdem societatis contemplatione damnum
cisset, sibi id soli, non verò & societati pos-
t imputare. Ergò nec compendium
ait Pomponius) quod propter societatem
contigit, in medium venire debet: velu-
si propter societatem hæres fuerit institu-
s, aut quid ei donatum sit. *d. l. Socium. 60. in*
. Quæ sententia & eo juvatur, quod Lega-
onis munus personale cum sit, ab invito
iam quandoque suscipiatur. *l. ult. §. Legati.*
muneribus. & honor. atque exploratum sit,
egatos interdum sæva incurrere pericula,
vitæ quodammodò renunciare. *l. Principes.*
. de Princip. agent. in rebus. libr. 12. quod vel
m quoque fieri intelligitur, cum vel navi-
ndum illis est, vel per insidiosa loca eun-

dum, aut etiam ætate fessi sunt. Hæc e
omnia instans periculum demonstrant *l.*
5.6.ff. de mort. causs. donat. l. si non fuerint. 29.
coiri. ff. pro Socio. Ideoq; remuneranda
eorum pericula, quinimò & præmiis ex
tanda meritò placuit. *l. semper 5. §. Negoti*
res. ff. de jure immunit - tantum abest, ut d
illis Legati sint defraudandi; ut potius, c
ex una parte graventur inviti, ex altera in
relevandos eos putem, ut quod donatum
bent, restituere non cogantur *argu. l. eum*
50. in pr. ff. de Jurejurando. Luc. de Penna in l.
de castrensi peculio milit. lib. 12. Sed in
tamen re ipsius Donantis mens erit insp
enda, utrum donatam rem ipsis Legatis,
verò Domino mittenti præcipuam esse
luerit. Id verò ex qualitate rei donatæ fa
dijudicari posse Panormitanus censuit *in c.*
stulastis. Ex. de concess. præbend. & Petr. Co
lius probat *in l. qui proprio. 46. §. procurator. f*
procurat. Sanè historiarum monumentis l
dabilitur prędicantur Q. Fabius Gurges,
N. Fabii Pictores, Q. Ogulnius: qui Leg
ad Ptolomæum regem missi, munera quæ
eo privatim acceperant, in ærarium & q
dem prius, quàm ad Senatum Legation
referrent, detulerunt: De publico scilic
ministerio, nihil cuiquam, præter laude
benè administrati officii, accedere debere j

antes. Nam, ut Cicero dicebat, nihil
ter laudem bonis innocentibus, neq; ab
tibus, neque à sociis reportandum *lib.3.de*
ribus. Et talia quidem exempla virorum
strium, quæ memoratu & scriptura digna
stimata fuerunt, sunt etiam imitatione di-
ssima. Quia demum ii penates, ea ci-
as, id regnum æterno in gradu facilè ste-
it, ubi minimum viriũ Veneris pecuniæq;
pido sibi vendicaverit. Nam quò istæ ge-
is humani certissimæ pestes penetrave-
t, ibi injuria dominatur, infamia flagrat.
d tamen data sunt Legatis (ait Valerius)
æ in ærarium reposuerant, non solum Pa-
m conscriptorum decreto; sed etiam po-
li permissu: eaq; Legatis Quæstores prom-
inicuiq; distribuerunt. Ita in iisdem Pto-
næi liberalitas, Legatorum abstinentia,
natus ac Popul. Romani æquitas debitam
obabilis facti portionem obtinuit, ut gra-
er scribit Valerius Maximus *libr. 4. cap.3. in*
& nu. 9.

Aureum annulum.) Annuli originem
idam ad Promethea referunt, quem Sa-
rni lege perpetuis vinculis ab Jove damna-
m, quòd Parcarum sortem de Thetidis fi-
, qui patre major & clarior futurus esset,
tefecisset, atq; ita Jovem ab ejus congressu
terruisset, ne se præstantior filius nascere-

An ulorum origo.

tur, ea mox conditione liberatum ferunt inde annulum lapide & ferro compact gestaret, ne omninò exsolutus pœna vid tur: Indeq; annulorum usum propagat Sed hoc fabulosum videtur Plinio, qui *lib* *cap.1.* Pessimum (inquit) vitæ genus fecit, annulum primus induit digitis. Nec quis fecerit, traditur. Nam de Prometh omnia fabulosa arbitror. quanquam illi q que ferreum annulum dederit antiquit vinculumq; id, non gestamen intelligi vo erit. Rectè ait *vinculum*: quandoquidè t Annuli originatio ab AN particula, quæ C cum significat, desumatur: atq; ideò Ann lus vinculum denotet, aut compedum n nicarumvé oppressionem. Quò pertinet P thagoræ symbolum illud, quo nos arctu annulum gestare vetat. Eo ipso enim, D. Hieronymi interpretatione, non esse a xiè vivendum admonet: quippe cavendu ne nos in eam servitutem conjiciamus, q dura sit & incommoda. *Johan. Pierius libr. 3 Hieroglyph.* Sed quæcunq; sanè Annuli o go sit: constat utiq; Veteres eo ferreo fui usos; Longo sanè tempore, ait Plinius, ne S natum quidem Romanum habuisse aureo manifestũ est. Docet id Juvenalis illis versi

Annulus, cur vinculum.

Arctum annulum ne gerito.

Annulus primùm ferreus.

—— *ille fruatur*
Vocibus obscœnis, omniq; libidinis arte,

Q

Qui Lacedæmonium pityſmate lubricat orbem:
eſt, qui lubricat annulum ſputo. Per
c enim ditiorem quendam intelligit,
Per cujus digitos currit levis annulus.
Martialis ait. Et ſcilicet ditiorum mos, dũ
ſi ſedent, annulos volvere, eosq́; ſæpè ex-
ere & reponere; digitosq́;, ut id factu ſit
ius, ſputo irrorare. Ptyſma autem, ut
ityſma ſputum ſignificare, à πτύζειν quod
ere eſt, ſic dictum, Perottus docet. La-
æmonium verò orbem cum dicit, fer-
m ſignificat annulum: ſiquidem ſuo et-
tempore Lacedæmonios ferreo tantum
s fuiſſe idem Plinius teſtatur, illud etiam
lens, Romæ non fuiſſe aurum, niſi admo-
n exiguum, longo tempore, ſiquidem iis
tum, qui legati ad exteras gentes ituri eſ-
t, Annuli publicè dabantur: credo, quo-
m ita exterorum honoratiſſimi intellige-
atur. Neq; aliis uti mos fuit, quàm qui ex
cauſſa publicè accepiſſent: vulgoq́; ſic tri-
phabant, quanquam hi quoq;, qui ob Le-
ionem acceperant aureos, in publico tan-
m utebantur eis: intra domos verò ferreis.
ox adeò promiſcuũ id eſſe cœpit, ut cũ ſer-
iis quoq; cõmunicaretur. Cõſtat n. ſervos
n ferreo tantũ, ſed & aureo, cui ferreũ in-
et capitulũ, fuiſſe uſos. Idq́; Annulorũ ge-
s Samothraciũ nuncupabant. Sic n. Lucre-

Pityſma.

Annulus Legatorum aureus

Samothracius annulus.

tius *libr.6.* de Magnete ferrum alliciente
ferens, ait;

Exultare etiam Samothracia ferrea vidi.

Samothracia dicebantur à loco. In Sa
thrace enim id genus inventum, quo fer
cingebatur auro, ut ferrum loco gemm
set. Sed nec auro cingebatur tantum,
rum etiam totum è mero fabricabatur a
Plinius hoc docet *d.lib.33.cap.1.* his verbis.
non & servitia jam ferrum auro cingunt:
per sese mero auro decorant: cujus licet
origo nomine ipso in Samothrace id inst
tum esse declarat. E mero autem ferro
mothracia quoque fuisse, ex allegato Lu
tii versu satis probat Adrianus Turnebu
20.Advers.c.20. Sed ferreũ tamẽ annulum
ponebant servi, aureo assumto, cum inge
tatis jura consequebantur. quod fiebat,
servitute liberati, jus aureorum annulor
ab Imperatore impetrassent. Tunc e
& pro Ingenuis, salvo tamen patronatus
re habebantur, & Equestrem dignitatem
beneficium equestri dignitate compar c
sebantur adepti. Nam cum hos gestare r
li, quàm equestris ordinis hominibus fa
lim esset, quippe qui iis pro insigni, qu
plebe distinguerentur, utebantur, ut ex
nio docet Gulielmus Budæus *ad L. ult. ff*
Senator. meritò concessa aureorum annu

Aurei annuli concessio Libertis Ingenuitatem conferebat.

usurpatione, ipsam quoque ordinis di-
atem Princeps concessisse videbatur. fa-
x. l. falsa demonstratione. 33. §. sed si cui. ff. de
it. & demonstr. ubi si quis annulos ab Im-
tore acceperit, honorem ejus augeri I-
s respondit. Libertinis igitur dato ju- *Vel equestrem dignitatem.*
annulorum aureorum, Equestris dignitas
ata censetur. quæ res efficit, ut in multis
s partibus donati annulis Libertini pro
enuis habeantur. Tacitus certè, Eque-
dignitate donare, & anulis honorare pro-
cuè usurpat *lib. 18. Annal.* Postulante exer-
, inquit, ut libertum suum Asiaticum e-
stri dignitate donaret, honoravit annu-
Et Lampridius scribit, Alexandrum Seve-
n Libertinos nunquam in equestrem locũ
egisse, id est, nunquam honorasse annu-
aureis: ne equestris ordo Libertinis com-
cularetur, ut est apud Suetonium. Idq;
jacius pluribus exsequitur *libr. 7. Observat.*
. 14. & ad tit. ff. de Jure aureor. annul. Cæ-
um de ferrei istius annuli depositione at-
tatur Papinius *lib. 3.*

Atq; idem, in cuneos populos cũ duxit equestres,
Mutavitq; genus, lævaq; ignobile ferrum
Exsuit.

ectè ait, Lævæ exsuit. Etsi enim annulus *Annulus cur in sinistra manu.*
im gestabatur. ut quisque vellet, quacun-
ue manu, quolibet digito: posteà tamen,

cum usus luxuriantis ętatis signaturas pr
sis gemmis, quæ aureis inserebantur ann
cœpit insculpere; & certatim hęc omnes
tatio lacessivit, ut de augmento precii,
sculpendos lapides parassent, gloriarētu
ctum inde est, ut usus annulorum exei
dexteræ, quæ multū negotiorum gerit, i
vam relegaretur, quæ ociosior est: ne cre
motu & officio manus dexteræ, preciosi
des frangerentur. *Macr. li. 7. Saturnal. c. 13.* I
demq; ob caussam digitū quoq; sinistrę
nus, qui minimo sit proximus, tam vet
Græcos, quàm etiam Romanos elegisse,
ei annuli gestandi munus (unde & *Annu*
fuit nuncupatus) demandasse ferunt, ne a
tam facilè obtereretur. Ignavissimum n.
eum inter omnes digitos; & sine aliorū co
tatu exporrigi non posse certum est. Quo
ut cum attritui minus sit obnoxius, ad aur
gemmarum incolumitatem aptior videa
Joh. Pier. lib. 41. Hieroglyph. Alii hujus rei h
caussam dicunt, quòd in sectis apertisq;
manis corporib. ut mos in Ægypto fuit, q
Græci ἀνατομὰς appellant, repertum est, N
vum quendā tenuissimum ab eo uno digi
de quo diximus, ad cor hominis perger
pervenire. Propterea non inscitū visum e
cum potissimū digitum tali honore decor
dum, qui cōtinens & quasi cōnexus esse c
princ

Et digito, qui minimo proximus.

1.

2.

cipatu cordis videretur. Gell. *lib.10. Noct* *car.c.10.* Macrobius *d.c.13.* Alciatus *lib.8.pa-* *c.10.* Porrò non plus quàm unicum tan- annulum habere olim licebat: quamvis atissimũ illum morem, succrescẽte post- dum luxu & divitiarum ostentatione, de- psi populi labes violarit. Scimus n. invi- sum Sergio cuidam, nobili alioquin viro, *ta* cognomen indutum, quòd duob. an- s aureis & grandibus uteretur. Vulgus n. um pronunciabat orum, ut Pierius no- t. Sed & observavit Turnebus, eò veterum revisse luxuriam & mollitiem, ut annulos uerint duorũ generum; æstivos & hyber- :& hybernos quidem majoris põderis; le- ris autem, æstivos. Hinc Juvenalis Satyr.1.

Annulo tantũ unico uti licebat.

Orata.

Annuli æstivi & hyberni.

Ventilet æstivum digitis sudantibus aurum:
Nec sufferre queat majoris pondera formæ.

Satyra 7. Annulos ejusmodi æstivos, at- e hybernos, quos Paris histrio vatibus lar- batur, Semestres vocat:

Semestri vatum digitos circumligat auro.

rnebus *lib.2. Adversar.cap.2.* At verò pri- tus neq; in deliciis; neq; ornatus caussa; tantum in obsignandi usum Annulus bebatur. Unde & *Signatorius* fuit appella- : quem Paulus negat inter ornamenta ntineri. *l. Signatorius. 74. ff. de verbor. signif.* Ulpianus *in l. argumento. 25. §. ornamenta,*

Annulus olim signandi caussa habebatur.

Annulus Augusti.

ibi, præter signatorios. ff. de auro & arg. leg. L
mus Augustum Sphyngis notam inter i
Imperii annulo signatorio impressam
buisse, donec lepôre non infaceto eor
qui quæ Rescripta & Edicta acciperent, A
gmata vocabant, cò perductus est, ut Alex
dri Magni imagine signaret. Mecœnas

Mecœnatis.

nam sculptam sibi habuit: at in publicis
nulo regio haud dubiè utebatur. Cr

Mecœnas Augusti Cancellarius.

tur enim Augusti fuisse Cancellarius: ut
familiaris Horatius innuit, à frequente a
co rogatus, ut apud Mecœnatem suffra
retur:

Inprimat his, cura Mecœnas, signa tabelli
Dixeris, Experiar, si vis, potes.

Dio Cassius addit, Augustum promiscu
gillum præcipuum credidisse Mecœnat
Agrippæ; & tantum tribuisse ambobus
literas ad Senatum scriptas vel aliò,
pune relegerent & immutarent. *lib. 51.* Pl
Mecœnate mortuo constat Augustum æg
tantem in XI. Consulatu, deplorata salu
ut credebat, postquam de Republica m
graviter disseruisset, Calpurnio Pisoni C
suli collegæ libellum dedisse, in quo scri
erant copię & reditus civitatis, tradito Ag
pæ annulo, tanquam ipsi obsignandor
rescriptorum & libellorum curam injun
ret, & Justiciæ solicitum præ cæteris juc
ret

Xiphilin. in Augusto. adeò magnum habe-
ur, Regium custodire annulum! id est,
t Principē in publica gubernatione pro-
e: quo nihil potest esse sublimius. Ideoq; *Assueri annulus.*
uerus Rex infensus protervo Aman, ade-
ipsi annulum, transferens in Mardo-
um Esther conjugis suæ patruum, anteà
Aman tantoperè invisum & despicatum.
er. cap. 8. De Cancellariatus autem, quo *Cancellariatus dignitas.*
cœnatem functum fuisse diximus, sum-
honore, & dignitatis excellentia videa-
Stephanus Forcatulus *lib. 7. de Gallor. Im-*
& Philosoph.

DE NVPTIIS.

*ONgum nimis foret, singulas genti-
lium ceremonias recensere, in Nuptiis
ervatas. De præcipuis tamen dicam.
mùm ab avibus prætervolantibus au-* Nuptiarum augurium.
*ium quis Sponsi nomine captabat, num
re ipsius futura esset conjunctio. Isq;*
anymphus *dicebatur. Atq; id ab alio* Paranymphus.
*que Sponsæ nomine itidem fiebat. Vo-
antur Sponsus & Sponsa,* Cajus & Ca- Cajus, Caja.
à C. Cæcilia, celeberrima matrona, quæ

in lana facienda & domu curanda pare
habuit nullum.

Moris quoq; erat, ut uterq; cōtrahent

Aquæ & Ignis tactio.

Aquam & Ignem *tangeret: quo ipſo*
gnificabatur, omnia inter ipſos ita debe
eſſe communia, quemadmodum duobus
lis elementis ad vitæ hujus ſuſtentatione
neceſſum haberent. Atq; id veluti ſign
& arrha erat matrimonii contracti, quem

Zona Lanea.

admodum hodiè annulus. Sponſa Zon
cingebatur Lanea & innodata, quam pr
ter Maritum, nemo poterat ſolvere. q
denotabatur, ipſos debere conjugatos pe
petuo nodo eſſe connexos. Cum ad Mar

Fax accenſa.

tum deduceretur Sponſa, accenſa fax pr
ferebatur, Ipſam ſcilicet Vxorem Mari
ſplendorem eſſe ſignificans. Ingreſſura
primùm Mariti ædes ſublevabant, ne lim

Pedes ſublati.

ne tacto pedibus ipſa impingeret, & ma
inde caperet augurium. Vngebant etia

Ianuæ cardines uncti.

Ianuæ cardines, ne ſtrepitum ederent.
trante ea Sponſi cubiculum, Nuces ſpar

Nuces ſparſæ.

bant, hoc ipſo innuentes, Eos ſub Iovis
tela eſſe, cui Nux erat conſecrata. Alii i
eas ſpargi ſolitas dicunt, ut admonerent
novi Conjuges, ſe non amplius eſſe puer

b. integrū esset, Nucibus ludere. Deniq; hâ discriminabāt capillos Mariti, docētes modo, mortē, ipsi subeundā potius, quā nmittendum, ut Matrimoniū separetur.

Capilli hastâ discreti.

N O T Æ.

De Nuptiarum ritu & solennitatib. dictu- , Tres earum dies legitimos considero. mus à Græcis dicebatur προαύλια: Scali- pater *Desponsalia* reddidit: In eo enim spondebatur Virgo. Veteribus enim bulari & spondere uxores futuras, moris t. Hinc à spondendo Sponsi sponsæque men: ut & Sponsalia ipsa, quæ Florentino it mutua repromissio (ita enim pro *men- & promissio* doctissimus Hotomanus legit) ptiarum futurarum *l.1.& 2.ff. de Sponsalibus.* q; fiebant auspicatò: optimè à Turture & rnice, si par integrè apparuisset: quia utrū- e animal adeò sui Conjugis sive comparis diosum, ut eo morte affecto, superstes nul- s prætereà appetat conjunctionem. quin ēt n in vivis sunt, mas nullā aliam adit, q̃ eam am, qua cum semel conjunctus fuerit: & ntidem fœmina suū ipsa marem unum tā- n agnoscit. Quod quidem ex eo majorē af- t admirationē, quod nullus adhuc homi- n, neq; quidem ipse Paul', ausus est legem

Tres nuptiarum dies legitimi.

I. Dies. Desponsalia.

Sponsalia auspicatò fiebant.

Turtur: Cornix.

Viduitatis præscribere: & tamen una in[...]
niatur avicula, quæ nos sponté in contine[...]
tiæ moribus antecellat. Hinc Basili[...]
Audiant, inquit, Mulieres ipsæ, ut anima[...]
rationis expertia viduitatis honestatem [...]
decoro iterati connubii anteponant, si h[...]
avicula, recordatione consortis, conjugiu[...]
alterius abnuit, sua contenta solitudine. [...]

Columba.

& Tertullianus Columbam vocat avem n[...]
innocuam tantum, verùm & pudicam, qu[...]
unam unus masculus novit. *lib. de Monog[...]*
mia. In argumentum autem & pignus co[...]

Arrha.

tractorum Sponsalium à sponso sponsæ [...]
bantur arrhæ, ut ex *l. si quis officium. 38. ff. de [...]*
nupt. & l. 3. C. de Sponsalib. colligitur: cujusm[...]

Annulus pronubus.

di erat annulus, quem Tertullianus prop[...]
rea pronubum vocat *lib. de cultu fœminar. [...]*
rum, inquiens, nulla norat, præter uno di[...]
to quem sponsus oppignorasset pron[...]
annulo. Inde Pontifex, sponsam per di[...]
tum fidei annulo insignitum desponderi[...]
Et annulum à sponso sponsæ dari Isido[...]
ait relatus à Gratiano *in can. fœminæ. 30. q[...]*
vel propter mutuum fidei signum; vel p[...]
pter id magis, ut eodem pignore eorum [...]
da jungantur. Etsi autem annulum is[...]
Tertullianus etiam aureum fuisse inn[...]

Ferreus.

eundem tamen ferreum, & quidem sine g[...]
ma sponsæ mitti ætate sua consuevisse Pli[...]

au[...]

ctor est *lib. 33. cap. 1.* Gemma aberat, ut rei scriberet simplicitatem. Materia ad con-ntiam, spectabat. Forma annuli ad perpe-um vinctionem. *Scaliger.* Post auspicia ista, æ dixi, sacra fiebant Diis Deabusq; pluri-s: Sed

Et absq; gemma.

Junoni ante omnes, cui vincla jugalia curæ:

Virgilius canit *lib. 4. Æneid.* Hæc enim ngendis & conciliandis matrimoniis præ-e censebatur. Hinc Papinius:

Iuno matrimonii præses.

—— dat Juno verenda
Vincula, & insigni geminat concordia tæda.

Ovidius in epist. Medeæ:

Conscia sit Juno, sacris præfecta maritis.

n Phillidis:

—— thoris quæ præsidet alma maritis.

de Hypsipile, apud eundem;

Non ego sum furtim tibi cognita: pronuba Juno
Adfuit.

acris autem istis faciendis, Hostiæ exem-n fel circa aram projici solitum: Cæteræ tes adoleri: quod exspectationem faceret uræ inter conjuges tranquillitatis. Fel e-n iracundiæ & bilis putabatur sedes. Vir-ius 8. *Æneid.*

Hostiæ fel exemtum.

Hic vero Alcidæ Furiis exarserat atro
Felle dolor.

tamen atrum pro subnigrescente poni

Gualtherius notavit: quandoquidem a-
bilis vix incendatur, sed facilè ſudet.

II. Dies. Decubatio.

Secundus dies dicebatur ἀπαύλια: Lat
Decubationem non ineptè dixeris. Eo
Paranymphus. ſponſus in domum Soceri deducebatur à
ranympho, quaſi Aſſeclam ejus dicas. Hoc
ſi futura uxor Virgo eſſet. Sin vidua: de
Nymphagogus: Promneſtria. cebatur mulier ad ſponſum à *Nymphagogo*
Promneſtria, quam Latini Pronubam no
nant. In limine domus Ignis & Aqua po
Ignis & Aqua cur à Sponſis tacta. batur: Utrumq; ſponſus & ſponſa manu
gebat: ipſaq; nupta ejuſdem aquæ adſper
ne luſtrabatur. Hinc Uxor aqua & igni
cepta apud Scævolam *in l. Sjea. 66. §. 1. ff. de*
1. *nat. int. vir. & uxor.* Cujus rei ea potiſſima
detur ratio, quòd priſci putarent Aquam
rum omnium elementum eſſe, Ignem v
formam. Quæ ſententia & Varroni
cuiſſe videtur, dum *lib. 4. de Lingu. Latin.*
tur, ait, cauſſa naſcendi duplex, Aqua & I
&c. ut ita Rerum formas ex aqua per adn
tionem Ignis produci Veteres rectè ex
marint; & exinde Ignis atq; aquæ ſacram
to nuptiarum fœdera auſpicatiſſimè ſan
2. Sunt, qui ex aquæ atq; Ignis tactione C
jugii cõmoda ſignificari putent, quæ ex u
ria conſuetudine & unanimi concordia
cipiuntur: cum nihil ferè ſit in rerum nat
Igni jucundius, nihil utilius aqua. quare

qu

uam Pindarus optimam, Homero etiam omprobante, nuncupavit, Igneum etiam dorem auri pari elogio persecutus, *Johan. ierius lib.46. Hieroglyph.* Taceo, de Elementorum istorũ necessitate: quandoquidẽ sine s vita hæc sustineri nequeat. Inde enĩ aqua Igni interdictum fuisse damnatis, Festus otat. quod & Ovidi⁹ amplexus est 4. Fastor:

3.

An quod in his vitæ caussa est, hæc perdidit exul!
His nova fit Conjunx; hæc duo magna putant?

4.

uanquam tactu illo etiam participationem communionem bonorum & fortunarum mnium inter conjuges adumbratam fuisse, on improbabiliter quis dixerit: ut scilicet iarum rerum omnium, non secus atq; ipsis Aquæ & Ignis usus commuuis ipsis esse deeat. Videtur id idem Festus quodammodo innuisse, cum ita scribit: Aqua adspergebatur nova nupta, sive ut pura castaque ad irum veniret: sive ut Ignem & Aquam cum iro COMMUNICARET. Justinianus certè Nuptias definit viri & mulieris conjunctionem, individuam vitæ consuetudinem ontinentem. *Inst. de patr. potest.* Modestinus hoc amplius etiam consortium omnis itæ, & divini ac humani juris cõmunicatioem vocat *l.1. ff. de rit. nupt.* Et Gordianus Uxorem rei humanæ atque divinæ domus soam appellat *in l. adversus. 4. C. de crim. expil. hæ-*

redit. Et quid enim tam humanum est, quà
fortuitis casibus sive prosperis sive advers
Mulieris maritum, vel Uxorem Mariti pa
ticipem esse? ut gravis est Ulpiani senten
in l. si cum dotem. 22. §. si maritus. ff. solut. matri
Indeq; opinor est, quod Uxori facta à co
juge donatio non valeat: cum vitæ illa soci
tas hanc Rerum mariti dominam quodan
modo faciat. *l. 1. ff. Rerum. amotar.* quod ali
diligentius sum prosequutus. Et quidem
ritu illo Ignem atque Aquam tangendi, a
quando in amici cujusdam Nuptiis hoc lu
Epigrammate, quod in ipsius gratiam a
scribo:

Quærebã nova cur Nupta olim tangere flãma
Ardentem, & liquidam jussa fuisset aquan
Quærenti triplicem senior mihi Scævola caussa
Reddidit, attollens triste supercilium.
Igneus humori mixtus calor omnia gignit,
Quæ terra, & pontus, vastus & æther haber
Tangit Aquã, rutilos Ignes nova Nuptaq; tãg
Fiat ut auspicio hoc fertile conjugium.
Ignis & ut purus censetur, puraq; Lympha:
Sic purum ingreditor fœmina pura thorum
Tum, velut usus Aquæ nobis cõmunis, & Ign
Sic commune bonum fœmina virq; tenent.
Scilicet omne bonum hoc melius, communius e
Id quondam juris quod docuêre Sophi. (qu

Si t

tamen invitos nullos Communio cogit,
Cogimur Uxores *cur retinere Malas?*

cætera videamus. & quidem de sponsæ

Sponsa comebatur hasta celibari.

u primum. Hujus comam hastâ discri-
abant, quam Festus *Celibarem* vocat, quæ
orpore gladiatoris stetisset abjecti, occi-
: ut quemadmodum illa conjuncta fuerit
n corpore Gladiatoris; sic ipsa cum viro
vel quia Matronæ Junonis Curitis in tu-
. sint, quę ita appellabatur à ferenda hasta,
e Curis dicta fuit veteribus, teste Ovidio.

Curis.

astor:

Sive quod hasta Curis priscis est dicta Latinis.

q; hunc morem etiam Arnobius perstrin-
libr. 2. adversus Gentes; veteres quosdam ri-
desuetudine sublatos recensens: Cum in ,,
trimonia, inquit, convenitis, toga sterni- ,,
ectulos, & maritorum genios advocatis, ,,
bentium crinem celibari hastâ mulcetis. ,,
o & Ovidius allusit, ita canens:

Nec tibi, quæ cupidæ matura videbere matri,
Comat virgineas hasta recurva comas.

sthæc virginis facies velo, quod *flammeum*
ebant, tegebatur. Unde & nuptiæ di-

Velebatur flammeo.

: ab obnubendo scilicet, quod velare si-
ificat, ut consentiens in unum omnium
ammaticorum fert opinio. Id lutei erat

Luteo.

oris, ut ne virginis pudor proderetur; aut
uid animadverteretur in facie ruboris, is

è velo color, non è genis emicare videre[r,]
Hinc Claudianus *lib. 2.* de Raptu Proserp[in]æ.

——vultibus addunt

Flammea solicitum prævelatura pudorem.

Et Martianus Capella *libr. 9.* de Nuptiis P[hi]lolog.

Flammea virgineum quæ obnubere sueta pu[do]-
Regina deme pronuba. (r[em],

Lutei verò coloris flammeum fuisse Luca[nu]s docet *lib. 2.*

Non timidum Nuptæ leviter tectura pudo[rem]
Lutea demissos velarunt flammea vultus.

Induebatur toga recta.

Togâ novæ nuptæ induebantur re[cta],
qualem primum Caja Cæcilia texuit, ut [Pli]-
nius scribit *libr. 8. cap. 48.* Atque id ex fe[m]i
textricis, optimæ matrisfamilias conjugi[i]
usum venisse dubitandum non est: cum
nomen hujus in nuptialibus ritibus, bon[i o]-
minis caussa usurpatum fuisse constet: siq[ui]-
dē hæc solennia in nuptiis verba sponsa p[ro]-
ferebat: *Vbi tu Cajus, ego Caja.* Et Cajan[i]
omnibus speciebus poni, ubi de Muliere a[gi]-
tur, auctor est Cicero *in Orat. pro Murena.*
han. Corasius *lib. 5. Miscellan. cap. 14. num. 4*
Viglius Zuichemius *in §. nominatim. Instit.*
Exhæredat. liberor. nu. 5.

Vbi tu Cajus, ego Caja.

Cingebatur Nupta cingulo laneo

Cingebatur insuper nova nupta Cingu[lo],
quod & ex lana ovis erat contextum (ut si[n]-
ti illa in glomis sublata, conjuncta inter[se]
e[s]

sic vir suus secũ vinctus cinctusq; esset, ut
tus interpretatur) & eo nexum nodo qui
culanus vocabatur: propterea quòd He-
ille fœcundissimus ab antiquis creditus
quippe cui septuaginta liberi superstites
sent: quippe qui septem diebus quinqua-
ta Thestiæ filias è virginibus mulieres fe-
et. Exornata hoc modo virgo, ferre-
à sponso, ut dixi, accipiebat annulum: &
am illorum assium, quorum unum in ma-
, alterum in pede, tertium in sacciperio fe-
bat, primum sponso dabat, quasi eum sibi
o precio coëmtum esset habitura; alterum
foco Diis Laribus deponebat, quem & igni
culento & corollis sua manu (aliâ non li-
bat) plexis, ut ait Plautus, augebat. Ter-
um in vicino compito fodiebat. Inde con-
vium & nuptialis cœna apparabatur: mox
ymeneus dicebatur cum choreis. quan-
uam Thalassionem quoque in nuptiis Ro-
anos non secus, atque Græcos Hymene-
n inclamare consuevisse constat. Atque
um morẽ inde inolevisse Livius putat, quòd
Sabinarum raptu, virgo una longè ante a-
ns specie & pulchritudine insignis, à globo
ujusdam Talassii rapta fuerit: multisque
iscitantibus, cuinam eam ferrent deducen-
um, ne quis eam violaret; Talassio ferri cla-
itatum. Qua de caussa Talassionis vo-

Id Herculano nodo nexum.

Annulum accipiebat, & tres expendebat asses.

Cœna.
Hymeneus.
Thalassio.
Chorea.

cem, nuptialem factam, & ad posteros q
que inde manasse, præter Plutarchum in R
mulo, etiam Martialis innuit, iis versibus

Quid si me jubeas Talassionem
Verbis dicere non Talassionis.

Sponsa à pronuba vel pueris ducebatur ad genialem thorum.

Finita nuptiali illa Cœna, & ubi satis jam
set & cantuum & saltationum, Pronuba sp
sæ manu apprehensa ad genialem lectum
ducebat. Alii pueris patrimis & matri
id attribuunt. Nam ut Festus ait, Patr
& matrimi pueri prætextati tres nubent
deducunt: unus qui facem præferret ex s
na alba, quia noctu nubebant; duo, qui n
bentem tenerent. Unde Catullus:

Mitte brachiolum teres,
Prætextate puellulæ.

Præeuntibus faciferis.

Pompam igitur hanc antecedebat prætex
tus puer Facifer, facem ex spina (alii pinu
gunt) præferens: quæ, si Plinio credimu
nuptiarum facibus auspicatissima fuit ha
ta. Hinc Catullus:

Pelle humum pedibus, manu
Spineam quate tædam.

Spinæ certè arboris eam naturam esse Sca
ger ait, ut ignem emittat neutiquam olidu
fumiferumq;: quanquam misera admodu
flamma inde eliciatur. Verisimile igitur e
plures adhibitas fuisse faces. Suadet hoc Cla
diani carmen de Nuptiis Honorii & Mar

—a

—— alii funalibus ordine ductis,
Plurima venturæ ſuſpendunt lumina nocti.
Papinius, Nuptiarum ſolennitatem quã- n deſcribens:
Fronde virent poſtes, & fervent compita flãmis.
iferos iſtos comitabantur alii duo, qui ım cum lana,& fuſum ferrent cum ſtami- tanquam operis, in quo futura eſſet, au- ia. Erant & alii, qui Mundum mulie- m & alia, quæ præter dotẽ dicuntur ICto *donation.31.§.1.ff. de donation.* & parapherna *ſi ego 9.§.cæterum.ff.de jure dot.* Quæ autem mundum muliebrem pertineant, ea dili- ıter enumerata ſunt ab Ulpiano *in l. argu- nto. 25.§. ornamenta. ff. de auro & arg. leg.* ubi er Mundum & muliebria ornamenta ele- ıter diſtinctum videas: ſicuti etiam inter ãm mulierem Mundam & Ornatam. teſt enim (inquit Ulpianus) mulier eſſe ında, non tamen ornata: ut ſolet contin- re in his, quæ ſe emundaverint lotæ in bal- o, neque ſe ornaverint. Et contrà, eſt qua ex ſomno ſtatim ornata, non tamen mmundata. *d.*§.ornamenta. Quam in rem ſtat lepidum Johannis Girardi Tetraſti- on, quod ob venuſtatem adſcribere pla- uit.

Et aliis, colum ac fuſum præferentibus.

Sicut & mundum ac parapherna.

Munda & ornata fœmina.

Quædã non ornata quidem, ſed fœmina munda;
Immunda ornata eſt fœmina quædam alia.

Quaritis, ô Cives, quæ gratior? illa, vel ill
Displicet ut mundus, sic mihi munda p

Sponsa à Sponso detecta.

Ad hunc igitur modum deducta Spons
Sponso detegebatur: à quo etiam ejus
ctionis caussa dona accipiebat, de quib
pud Cujacium in Feudis. Mox Pronuba
cepta una ex facibus, Lucernam conjug
pervigilem, pernoctemq; futuram acce
bat: & cum dicto faces exstinguere mos
Eas verò ne sub lecto conderent, nevé s
tas ad rogum struendum deferrent, pro a
catissima lege habebatur. Solebat etiam
Pronuba sive Promnestria cunctabunda
ellæ zonam sive cingulum illud, quod ex
Lana textum diximus, duobus digitis s
re, atq; Dianæ, ob id Cinxiæ cognomin
dicare. quanquam cingulum id à Spon
ipso lecto solutum fuisse, Festus scribit. &
nobius confirmat *lib. 3. adversus Gentes*:
virginalia (inquit) vincula jam ferventes
solverent atq; imminentes Mariti. Citat
à Nonio Marcello hic Varronis versus *N*
maritus is solvebat cingulum. Ubi omnes di
sissent, Sponsus clausa janua disponeba
stodes foris, quorum opera muliercula
importuna vel pietas, vel simulatio à fo
arceretur, si qua commoveretur virgini
more, quum intus vim pateretur. Q
admodum & in hũc finem nuces à novi

Lucerna pervigil & pernox.

Pronuba Zonã solvebat.

Imò sponsus ipse.

Custodes foribus additi.

Nuces sparsæ.

jaci & pueris ſpargi conſuevisſe putant, d jactæ illę quaſi tripudium faciant, & ea- ı ſtrepitu virginis gemitus in illa vi obrui ſe fuerit creditum. Hinc Virgilius:

Sparge marite nuces: jam deſerit Heſperus
Oetam.

Catullus in Nuptiis Juliæ & Manlii.

Da nuces pueris, iners
Concubine: ſatis diu
Luſiſti nucibus.

i hunc morem ideò obſervatum tradunt, ɔd, Nuces putamine, cute, teſta, corio me- lam tegunt: uti pari munimento à Conju- us protegantur fœtus. *Plinius lib.15. cap.22.* i, quos Scaliger ſequitur, ea id gratia factũ inantur, ut ſe puerilibus omnibus ludis re- ciare, & juvenilia cuncta ludicra relinque- maritus eo indicio teſtaretur. Proinde rſius per illa verba:

——*& nucibus facimus quæcunq; relictis*
Cum ſapimus patruos:

endit è primori ætate egreſſionem: & o- ttendas animi Laxationes, novaq; Oeco- miæ ſtudia auſpicanda. Inter hos ſtrepitus rſus mollicie ac laſcivia diffluentes, impuni ētia occinebantur, ēt à pueris p̃textatis, de- ſita tamen in id tempus prætexta, ut ſupe- ıs annotavi *Tit. de Habit. & veſtiment. veter.* *295.* Atq; hi verſus Feſcennini vocaban-

Feſcennini verſus.

tur, sive quod ex Urbe Fescennina allat[...] sent; sive quod fascinum arcere putaban[...] Catullus:

> *Ne diu taceat procax*
> *Fescennina locutio.*

Seneca in Medea, choro primo:

> *Hinc illinc, Juvenes, mittite carmina.*
> *Festa dicax fundat convitia Fescenninus:*

Hinc apud Horatium *libr. 2. Epist:*

> *Fescennina per hunc invecta licentia morem*

Atque hæc de secundo Nuptiarum die. [...]perest, ut de Tertio & ultimo quoq; vid[...]mus. Eum Græci dicebant ἐπαύλια: [...]tini à novis atque iteratis epulis *Repotia.* [...]namque die sponsi affines convivium inst[...]rabant: eodemq; uxor in domum mariti [...]ducebatur. Qua in re observatum fuit [...] Nupta paterna domo egrediens pedes to[...]ret, ne limen attingeret. Religioni qui[...] habebatur, si in transgrediendo Mulier [...]men contigisset. Unde Catullus:

III. Dies. Repotia.

Nupta ad Mariti domum deducebatur.

Non tangebat limen.

> *Transfer omine cum bono*
> *Limen aureolos pedes.*

Et apud Lucanum Matrona deducta in [...]mum Mariti;

> *Translata vitat contingere limina planta.*

Cujus rei variæ traduntur rationes à Plu[...]cho, Varrone, Isidoro, aliis: Mihi Scali[...] propior vero videtur, & ad rem quoqu[...]

Quæ ritus hujus ratio.

com[...]

nmodatior : ne Magicis pharmacis lædi
isset, quæ sub limine ad destruendam Cō-
um vel concordiam, vel vim genitalem,
fodi solent à veneficis. Hinc fortassis
quod Casina suspenso gradu limen admo
ur transgredi apud Plautum;

Sensim super attolle limen pedes, nova Nupta:
Sospes iter incipe hoc, ut viro tuo semper sis superstes.

iores etiam curru nuptiali ad mariti do-
m vectas fuisse video. Et in eo qui-
n tres tantum vectari solitos Pausanias
dit; Sponsam scilicet, quæ sederet in me-
, tum sponsum, & deniq; Parochum; quē
anymphum vocari, supra ostendi. Ac
nore fuit Græcis, ut nuptialis illius currus
Rhedæ axis pro forib. combureretur; ar-
nento constantiæ atq; moderationis: ne
junctionis alienæ, néve novi conjugii flu-
antem animum occuparet cogitatio: nevé
illac evagandi, quod vitium maximè est
ninis familiare, caperet impetus. Con-
itæ ita in Mariti domo novæ Nuptæ non
um munera à cognatis & propinquis
ebantur: quæ ob id Nuptialia munera di-
tur Jureconsultis *in l. 1. §. præterea. ff. de Tu- ration. distrah. leg. tutor. 13. ff. de admin. tut.*
& Claves ei mox dabantur à Marito, vel
ntelligeret, quod jus in mariti familia es-

quandoq; & curru eò vehebatur.

ejus tamen axis combustus.

Munera nuptialia ei offerebantur:

& Claves.

ſet habitura: vel ad ſignificandam partus
cilitatem, ut Feſtus explicat *in dict. Clavi*
Sanè traditionem clavium cuſtodiam rer
deſignare, expeditum eſt *l. cum pater. 77. §.*
ter pluribus. 12. ff. de legat. 2. quinimò quand
non poſſeſſionem tantum transfert Cl
um traditio. *l. clavibus. 74. ff. de contrah. emt*
& dominium ipſum. *Innocent. in c. 2. de fid*
ſtru. in iis præſertim contractibus, ex qui
ferè dominium transferri ſolet, ut Petrus
ſtalius interpretatur *in d. l. clavibus.* Qu
admodum autem Clavibus traditis, ipſa q
que rerum domeſticarum cura Uxori tra
ſignificabatur: Ita & iis ademtis, adēta qu
illi intelligebatur earundem adminiſtra
Id quod in ipſo divortio fieri ſolebat. U
enim divertenti Claves ademtas, vel ab ea
poſitas fuiſſe conſtat. Cicero *Philip. 2.* Ille
res ſibi habere juſſit, claves ademit, foras
exegit. Quem imitatus Ambroſius *epiſt*
Mulier (inquit) offenſa claves remiſit, do
revertit. Recte ait Cicero: ſuas res ſibi hab
juſſit: alludens ad veterē illū divertendi m
In divortiis enim, quæ vel à diverſitate m
dicta ſunt; vel quia in diverſas partes eunt
diſtrahunt matrimoniū; cōprobata ſunt
verba: Tuas res tibi habeto: Item, Tua
tibi agito. *l. 2. ff. de divort.* Titinius: Aliquis
ſtrū nunciet Geminæ, ut res ſuas procure
di

Claves ademtæ.

Verba in divortiis uſurpata.

us facessat. Apulejus: Tu confestim thoranco divorte, tibiq; res tuas habeto. Petronis: Quia fidem scelere violasti, & cõmunem amicitiam, res tuas ocius tolle, & alium locũ, quem polluas, quære. Plura de Nuptiarum solennitatibus videri poterunt apud Antonium Guibertum Costanum *in tr. de Matrimõ.* Jul. Cæsar Scaligerum *lib. 1. Poëtices. cap. 101.* & Barabam Brissonium de Ritu Nuptiarum, libro singulari. quorum ex scriptis fertilissimis, & vel ipsis hortis Alcinoi floridioribus, amœniora hæc pleraq; delibavimus.

DE VETERVM LVDIS.

Græci in Arcadia intra Pisam, & Elidem Græciæ oppida, in regione Olympia, Ludos Olympios *in honorem* Jovis *instituerunt: quibus & Equi & Currus certatim in stadio decurrebant: & ipsi etiam pugiles seu palæstritarum cestibus pugnabant. Erat autem* Cestus *nihil aliud, quam lorum ex corio bubulo manibus circumvolutum; plumbo insuper etiam adsuto,*

Olympia.

Cestus.

& ferro addito: hoc enim in altum sub
pugnabant, ut Virgilius libr. 5. descri

Saltus.

Certabant etiam Saltu;*eo victore pron*
ciato, qui quàm maximè saliisset. Vi

Victorum præmium.

res & olea coronabantur, cujus ferax
fertilis erat ea regio: & à civilibus on
erant exemti: præterea & Salarium i
quoad viverent, de publico erat constit
ut Tertullianus eo prodidit libro, q
Scorpiacum indigitavit. His non abs
les ludi in Isthmo & apud Argos exe

Isthmia; Nemea: Pythia.

bant: eaq́ exercitia Isthmia Neme
Pythia *dicebant: & in effectu eade*
rant cum illis, de quibus modò dixi
Quidam jaculis; *alii* disco *exercuis*
illos dicunt. Romani ludos excogita
magis horribiles. In amphitheatro e

Gladiatorum pugna.

homines invicem pugnantes cōmitteb
quod posteà ab Imperatorib. Christianis
prohibitum. Voluerunt etiam, ut illi,

Ad bestias damnati.

sertim verò ad mortem condemnati,
Leonibus, Vrsis, Pardis, & aliis bestiis
tarent. Atq́ ad hoc mortis genus m
Christiani nominis, interq́ hos etiam I
tius fuit condemnatus. Instituerun

Cursus.

iam curruum cursum in Circo Maxim

ra dixi: qui circum Metas septem acti, duodecim immittebantur portas, quem nodum prolixè Caßiodorus refert: & à de singulis illis ludis alibi dictum est co- sius. Ideoq; hìc non repeto: ne & pro- lior sim, & aliis tædium pariam.

NOTÆ.

Fuerunt apud Græcos quatuor certami- n & ludorum genera præ cæteris maximè ebrata & frequentata, Pythagorica distri- ione à quadruplici eorum fine desumtâ, x Græco apparet epigrammate, quod Au- ius ita Latinum fecit: *Græcorum ludi quatuor.*

Quatuor antiquos celebravit Achaja ludos:
Cœlicolûm duo sunt, & duo festa hominum
Sacra Jovis, Phœbiq;, Palæmonis, Archemoriq;
Serta quibus pinus, mâlus, oliva, apium.

præter ista præmia cuiq; certamini pro- è destinata, omnibus Victoribus etiam ma tribuebatur, & magni prætereà defe- antur honores. Sic enim Vitruvius *lib.4.* bilibus athletis (inquit) qui Olympia, hia, Nemea & Isthmia vicissent, Græco- n Majores ita magnos honores institue- t, ut hi non modò in conventu stantes cũ ma & corona ferant laudes; sed etiam cũ *horum præmia.*

reverterentur in ſuas civitates cũ victoria
umphantes, quadrigis & in mœnia & in
trias invehantur, & vectigalibus, à Repub
toto vitæ ſpacio conſtitutis fruebantur.
Quinimò parum abfuit, quin Victore
Deorum quoque gentem & familiam tra
ſcriberentur. Euſebius certè *libro 5*
præparat. Evangelic. ſcribit, Veteres eò ſup
ſtitionis atque inſaniæ perductos, ut vic
res, ſive pugiles, ſive Athletas, ſive alios c
certatores in ordinem Deaſtrorum retu
rint. Unde Horatius *Ode. 1.* de Victori
loquens, eos ait

——metaq; fervidis
Evitata rotis, palmaq; nobilis
Terrarum Dominos evehit ad Deos.

De ſingulis autem iſtis ludorum generi
videantur quæ ex recondito divinæ erudi
nis ſuæ penu depromſit & literarum mo
mentis conſignavit Jul. Cæſar Scaliger *l*
poëtices. cap. 23. 24. 25. 26. Nec verò Gr
tantum; ſed & Perſis, Ægyptiis, Gallis
Hiſpanis ſui fuerunt ludi. quos tamen om
ita ſuperarunt Romani, ut in hac una re c
reliquis omnibus contendiſſe meritò vi
poſſint. Hinc varia illa apud Plutarchum
dorum genera: plura etiam apud Tacitu
Lampridium, Julium Capitolinum, Spar
num, alios. Hinc etiam Pentathlum
Qu

Romani omnes nationes Ludorũ generibus exſuperârunt.

inquertium istud, quod Cursu, Lucta, Sal-
Jactu & Pugilatu cum Cestu constitisse di-
nus] Tit. de Palæstris. *fol. 160.* Erant autem
st⁹ lora (κεςὸν enim cingulum Græcis est) Cestus.
via initiò; mox ne excussa exsuerentur in
bus, tum cubito, tum humero alligaban-
. postremò ferrum plumbumq; assutum
sævissimo spectaculo. Cerebrum enim
guttur facilimè elidebant. Idcircò auri-
munimenta induebant. Tota ars, ictum
are non fugâ, sed corporis inclinationibus
flexionibus. Tum autem excipere i-
um ictu, si sit fortior. Postremò ne
ferre ictum frustra: concidebant enim
umbi onere præcipites acti, si impensius
erentur verberare. Cestuum illo-
m luculenta descriptio exstat apud Virgi-
m:

In medium geminos immani pondere Cestus
Projecit, quibus acer Eryx in prælia suetus
Ferre manum, duroq; intendere brachia tergo.
Obstupuêre animi, tantorum ingentia septem
Terga boum plumbo insuto ferroq; rigebant.

rgil. imitatus Papinius ita Cestus describit.

—— ac dum nigrantia plumbo
Tegmina cruda boum non mollior ipse lacertis
Induitur. ——

eterũ Roman. ludos ingeniosè & doctè ex-
icat Jul. Cæs. Scaliger *li. 1. Poët. c. 28. 29. & seqq.*

ex cujus, ut & Josephi Filii doctissimor
scriptorum lectione diligenti, magnam
diis tuis, Lector, accessionem feceris. N
verò dissimulandum est, Justinianum in
per etiam quinq; Ludos alios instituisse: C
monovolon, Comodaulomolo, Regind
Cempon, Reipusara. *leg. ult. C. de Religios.*
sumtib. funer. & alea Lusu & alcator. Quæ
dorum genera Alciatus *lib. 1. Prætermissor*
verbo *Lusum aleæ*, nusquam se legisse fatet
& nec eas quidem voces in aliquo significa
Proinde salebrosissimum illum locum ita
mendandum conjecturatur: & quidem p
Comonovolon, legendum *Corycovolon*, quod
ctum pilæ significat. κορύκον enim pilam
eruditiores consentiunt: & hoc nomine F
lis lusum significari etiam Turnebus putat
Coryci ludo refertos esse Medicorum lib
asserens. *lib. 27. Adversar. cap. 33.* Unde p
verbium, Coryco exerceri, de eo qui in c
sum fatigatur. Erat enim pila coriacea,
star utriculi, quæ inflata vento plerunq; lu
rem malè afficiebat. Quod sequitur *Com*
daulomolo, pro eo legi posse putat Alciatus C
modiaulion, quasi κῶμον δίαυλον, hoc est, lusu
cursorium: suadente imprimis Suida, octo
se certaminum genera, inter quæ δίαυλον,
per duo stadia curritur. Rursus *Regind.*
intelligit *Basilinda*; cum ducta sorte aliquis

Re

L. ult. C. de religios. &c.

Corycovolon.

Coryco exerceri.

Comodiaulion.

Basilinda.

k, & is aliquid laborioſum miniſtro, qui
e pariter obtigerit, imperat. Turnebus
ygında legit, & eum intelligit ludum, quo *Phryginda.*
ulis levibus & politis inter manus ſiniſtræ
itos poſitis, dextrâ numeroſè teſtulas pul-
ant. Sequitur *Compos*: pro qua dictione
ſan *Catampo* ſubſtituendum: quo Feſtus *Catampo.*
um quidem denotari ſcribit; ſed qualis
fuerit non explicat. Supereſt *Reipuſara*:
rnebus *Empuſa* legit, & ſpectrum interpre *Empuſa.*
ır formas variè mutans, & aliam atq; aliam
inde induens: & nihil vetare ait eo nomi-
Ludum fuiſſe. Alciatus dictionem illam
ruptam eſſe, & ῥέπειν λῃϊστέρας ſcribi debe- *ῥέπειν λῃϊστέρας.*
ontendit, à decurſu latrunculorum, hoc
, calculorum. Sed hæc omnia tamen, ut
i, per conjecturam ab Alciato referuntur,
il certi ſe habere ingenuè fatente: atque
omet etiam Turnebo non minus candidè
rmante, ſi quis quid commodius excogi-
erit, ſe omnium primum & Laudatorem
pprobatorem illius futurum. Alciati
nen ſententiæ etiam Ant. Contius ſubſcri-
. Cæterum Ludis illis permiſſis, etiam *Ludorum expenſa.*
pēſarum erogationem permiſſam eſſe cō-
t, in tantum ut & Ludorum artifices mul-
privilegiis ſeu prærogativis videamus eſſe
natos. *l. un. C. de expenſis Ludor. & toto tit. C.*
Spectacul. & ſcenic. lib. 11. Hinc Arcadium

& Honorium ita rescripsisse legimus: Ut pr
fanos ritus jam salubri lege submovimus:
festos conventus Civium, & communem
mnium læticiam non patimur submover
Unde absq; ullo sacrificio atq; ulla supers
tione damnabili exhiberi populorũ volupt
tes, secundum veterem consuetudinem, m
nistrari etiam festa convivia, quando exigu
publica vota, decernimus *l. ut profanos.4.C.*
paganis.

Homines invicem pugnantes.) Intellig
Auctor Gladiatores illos Romanos: de qu
rum generibus & pugnæ commissione expl
catè & doctè scripsit Justus Lipsi' in Saturn
lib. qui sanè liber non tantũ lectu dignissim
est, ob historiam, quæ tristi admodum & f
nesto spectaculo fidẽ confirmat dicti Synesi
ni: *Calamitates gentiũ, epulũ esse malorũ Demon*
sed & ob plurimos optimorũ Auctorum loc
rectè intelligendos cumprimis utilis, & tan
non necessarius meritò judicatur. De mise
rimo autem illo omniũ, qui unquam sub so
fuerunt, hominum genere, verissimè aptis
meq; usurpari potest Epigramma Palladæ,
legitur Anthologias sub titulo εἰς θάνατον li
I. Id Iohannes Ladislaus, ab excellenti d
ctrina, & judicii acrimonia laudatissimus
Latinum fecit:

Lipsii Saturnalia.

Gladiatorum miseria.

Ioh. Ladisla'.

Omn

Omnes servamur letho, lethoq; nutrimur,
Porcorum ut temere Grex jugulate cadis.

[Qu]anti autem facienda sint spectacula illa, [Te]rtullianus docet, universam eorum para[tur]am ex idololatria constare & immodestā [eo]rum licentiam multum civium moribus [ob]esse scribens: atq; adeo ab ipso etiam Dia[bo]lo spectacula ista mutuata adserens. qui[bus] meritò adnumeratur, & cum ad mortem [da]mnati, Bestiis objiciuntur: qui ob hoc ad [bes]tias damnati Modestino dicuntur *in l. ad [best]ias. 31. ff. de pœnis.* Ex quo textu jam olim [tra]ditum est, propter summam peritiā artis, [ar]tibus quamvis jam damnatis, pœnam re[mitt]ari. Ad bestias damnatos, inquit Mode[stin]us, favore populi Pręses dimittere non de[bet]: sed si ejus roboris vel artificii sint, ut di[gn]ius Populo Rom. exhiberi possint, princi[pe]m consulere debet. Verbum enim illud *Ex[hib]eri*, Oldradus, Albericus & alii interpretan[tu]r, *per gratiam relaxari*: atq; hinc adnotandū [ae]stimarunt, ob excellentem alicujus virtu[tem] favore populi id petentis, Principi pro cri[mi]nis pœnæq; abolitione esse supplicandū, & [int]erim exsecutionem à Præside suspenden[du]m. Quæ interpretatio etiam Jasoni pro[ba]tur *in l. jubemus. C. de Judiciis. nu. 15.* ob ho[mi]nis excellentiam à communi jure recedi [af]firmanti *argument. leg. sed & reprobari. §. hoc*

Spectatula gladiatorum.

Damnati ad bestias.

Intell. L. 31. ff. de pœnis.

Excellentia & peritia damnati an pœnam mitiget:

amplius. ibi, sanè valdè doctos. *ff. de excu[s]* *tutor. & c. de multa. 20. in fin. Extra de præb[*
Ac ipsemet etiam Dynus gloriatur, se ex t[
tu *d. l. ad bestias.* mitiorem veniam impetr[
cuidam fabro, ob artis suæ peritiam: cui al[
quin manus ex statuto erat amputanda.
Clar. lib. 5. sententia. §. ult. q. 60. Ob idq;
iamnum Bononiæ constans fama durat, A[
nem magnum Juris nostri interpretem, cu[
adeò illustre nomen fuit, ut Fons legum, V[
electionis, Lucerna juris appellaretur; & [
Legum ænigmata mortalibus aperuisset, [
scura retexisset, dubia declarasset: Eum, [
quam, Azonem ferunt, cum in disputati[
ab Antisophista quodam suo provocatus [
tro eum appetiisset; in carcerem protractu[
& capitalis criminis damnatum, *Ad bestias* [
bestias, sæpius exclamasse, significaturum [
licet ex Legis illius principio, se propter [
cellentem juris peritiam venia dignum. C[
terum Judices, se ab eo tanquam beluas in[
mulari credentes, ideoq; iratos non destiti[
donec Azo summo supplicio afficeretur. A[
ciatus *lib. 9. parerg. cap. ult.* & Joh. Corasius [
Arte Juris parte 4. cap. 18. quanquam, si veri[
amamus, nihil in constitutione illa de pœ[
allevatione tractatur, sed solum de Rei [
mnati transductione. Cum enim ad bes[
as ex delicto damnati, sine permissu Prin[

Azo.

I

s ex provincia in provinciam traduci non
ssent: in ipsismet provinciis, ubi judicati
int, bestiis objiciebantur, & dilaniabātur:
c ad preces populi exsecutionē Præses pro-
nciæ morari debebat: nisi tamen ejus ro-
oris essent atque artificii, ut in spectaculis,
æ Romæ fiebant, digni essent, qui exhibe-
ntur. quo casu Principem consulendum
tus monet, An velit eos damnatos Romā
itti, ut in populi Romani munerib. bestiis
bjiciantur, atque ita dignius præbeant spe-
aculum. quæ vera est Alciati interpretatio *li.*
parerg. capit. 28. quam & Johan. Corasius se-
uitur *dict. loco.* & Didacus Covarruvias *lib. 2.*
ariar. resolut. cap. 9. nu. 6. qui tamen existimat,
iam ipsum Judicem posse proprio judicio
sententia ob personæ dignitatem & excel-
ntiam, pœnam Legis ordinariæ minuere, &
mitiorem commutare. Quod ut verum
ando q; esse haud illubenter largimur: ita
Modestini lege *ad bestias 31.* id probari ne-
uaquam concedimus. Illud inde collige-
s rectius, Eos qui ad bestias damnati sunt,
iamsi unam aut alterā beluam superassent,
on tamen dimissos, hoc est, pœna fuisse so-
utos. Singulare igitur planè est, quod
Gellius *lib. 5. cap. 14.* scribit, Androdum Con-
ularis cujusdam viri servum rei capitalis da-
nnatū, cum ad bestias datus esset; & à Leone

Damnati ad bestias, etiamsi unam ex his superassent, nō tamen ideò liberabantur.

Androdus.

atrocissimo servatus incolumis, cunctis pe
tib. dimissum fuisse, & pœna solutum; Le
nemq; ei suffragiis populi donatum. Reg
lariter ergò, si Androd⁹ pœna solutus dim
susq; favore populi non fuisset, Leone illo
trocissimo educto; alia confestim belua
conseptum caveæ immissa fuisset. *Jacob.R*
vardus lib.2. Varior.cap.14.

Cursum in Circo Maximo.) De hoc d
ctum fuit suprà ad Titul. de Circo Maxim
fol. 89. & seqq. quibus adde, quæ de duodeci
portis Circi scripsit Joseph. Scaliger *li.1. Au*
nian.lection.cap.25. & lib.2.cap.23,24. Ac quor
am Agitatorum ibi facta à me fuit mentio; n
dissimulandum putavi, in Circensibus il
ludis sive spectaculis, quæ à Romulo propt
felicem Sabinarum raptum antiquitus era
instituta; & in quibus quadrigæ septimo cu
rebant circuitu, atq; equos adversæ partis fr
gisse victoria erat; usitatum fuisse Agitator
bus, dæmoniacis quibusdam imprecationi
adversariorum equos impediisse, & suos
cursum incitasse. Indeq; est, quod capit
pœnam in Maleficos ejusmodi agitatores v
deamus constitutam. Nam ut Valentini
nus, Theodosius, & Arcadius rescripserun
Si quis ex Agitatoribus alium quempiam a
rigam siveagitatorem maleficiorum labe p
lutı

Agitatores quidam malefici.

um audierit, deprehenderit, occupaverit: o ad publicũ pertrahat, & Judicum oculis nmunis hostem salutis ostendat. Quod si squam contra hoc interdictum venire tẽ-erit, aut clandestinis suppliciis etiam ma-estum Reum maleficę artis oppresserit; ul-um supplicium non evadat *l.ult.C.de Ma-. & mathemat.* de quibus videatur Jacobus vardus *lib.5. Varior. cap. 14.*

DE DAMNATIS IN METALLUM.

Oris erat, Delinquentes, quos ultimo supplicio nolebant adficere, ad effodi-lum metallum, sulphur & gypsum con-nnare. Effodiendum autem ut pluri-num id erat in Proconneso, *ut est in re civili,* * *& apud Nicephorum lib. 11. st. Eccl. Eratq́; insula Propontidis, hodiè* armora *dicta, & metallorũ in primis fe-x. Condemnabantur etiam in insulam psum, mare rubrum & alia loca.*

Damnati in metallum.

* *§. quod autem. In Auth. de Nuptiis.*

erat id pœnæ genus admodum mise-bile, ut Divus Cyprianus Epistola 25.

Damnationis in metallum pœna miserabilis.

conquiritur. Nunquam enim Solis lum intuebantur, nec uspiam nisi in terra bantes dormiebant, ac quasi transfor ti ferè incognoscibiles evadebant. M ti Christianorum, persequutionem paga rum experti, pœnam hanc subierunt: tamen in usu posteà esse desiit. quandoq dem Principes hodiè non amplius in me lum, sed ad Triremes *condemnant Re Id quod Romani nunquam factitarunt, servorum remigio uti noluerunt. Emeb quidem Servos ad necessaria sibi munia pediunda: Sed antequam eos remiga ni adhiberent, libertate donabant. qu admodum factum ab ipsis legimus, cum migibus adversus Carthaginenses ind rent. Prudenter sanè. Sæpê enim mero Servi & mancipia nostra victori hostibus conciliarunt. Est quidem int ductus hic usus minoris sumtus facie gratia; sed non absque ingenti peric Ideoq; Veteres Servorum opera nunqu in Triremibus usi fuerunt: tantum abest, ut ad remigandum eos coëgerint.*

cui successit damnatio ad Triremes.

Servi à Romanis Remigio non adhibiti.

NOTE

NOTÆ.

Metallorum Græca videtur esse denomi- tio ; cum dictum esse possit Metallum, ia ἄλλον μεθ' ἄλλον, hoc est, aliud post aliud veniatur. Id quod Plinius sensisse videtur *33. capit. 6.* Ubicunq;, inquit, una inventa na est, non procul invenitur alia: hoc qui- n & in omni materia: Unde metalla Græ- videntur dixisse. Metalli autem nomine neraliter continetur, quicquid è terra gi- itur & eruitur, æs, alumen, creta, marmor. *l. si pecun. 3. §. fi. ff. de reb. eorum qui sub tutel.* ibi: apidicinas, vel quæ alia metalla pupillus puerit, stypteriæ (*id est, aluminis, παρὰ τὸ στύ- , quod potentissimè adstringat*) vel cujus al- us materiæ: vel si cretifodinas, vel argen- odinas, vel quid aliud huic simile. Sul- ur quoq;, quod Apulejus vivax metallum pellat *lib. 9. de Asino aureo*; Ulpianus metal- lis certè admunerat, non secus atq; aurum, entum, æs, ferrum, & cætera *in l. æquissimũ. roinde. ff. de Vsufructu.* quemadmodum & cem *in l. aut damnum. 8. §. in calcariam. ff. de is.* In calcariam quoq; (ait) vel sulphu- am damnari solent: sed hæ pœnæ Metal- agis sunt. Quo in loco *Calcaria* (spreta ursii ridicula interpretatione, existiman- er hanc opus calcandi terram intelligi, ad

Metalli notatio.

ejus genera.

Stypteria.

Sulphur.

Calx.

Calcaria.

faciendum murum) Ulpiano locus est, u
calx coquitur. Sed & lapis precios' fossilis P
nio Metallum dicitur *li.18. c.9.* cui ēt omniu
Metallorum potissimum aurū est: colore a
tē argento inferius *li.38.c.3.* quoniā (ait) arg
tum ad diei colorē magis accedit. Quæ tam
ratio Forcatulo *Necioman. dial.6.n.5.* displic
eò quod causa diei sol est, cujus Aurum col
rē repręsentat. Atq; caussa effectu estnobilio
Atq; hanc auri nobilitatem & illud ostend
quòd quāto igni magis excoquitur, tantò m
gis enitescit & fit purius. Unde & Obryzii
multoties excocti nomen invenit *l. un. C.*
veteris numismat. potestate lib. 11. & leg. un. C.
Oblat. votor. li.12. Id enim ita excoctum, omn
splendores ostendit, si Pindaro credimus
Nemeis, hymno 4. vel ut cum Plinio dica
aurum id igni probatum, simili colore, q
ignis rubet. Quod autem damnatos in m
tallum attinet, de quibus hoc nostro tract
tur titulo: sciendū est, aliud pœnæ genus e
in Metallum damnari: & rursum aliud, in
pus metalli. Inter eos, inquit Ulpianus q
in metallū; & eos, qui in opus metalli damn
tur, differētia in vinculis est: ꝙ qui in metal
damnabantur, gravioribus vinculis premu
tur: qui in opus metalli, levioribus. *l. aut da*
8. §. inter eos. ff. de pœnis. Sed unde hæc vincul
rum differentia? Forte an, quia in Metallu
damn

Aurum potissimum metallū.

Obryzum.

L. 8. §. inter eos. ff. de pœnis.

nnati, fodinis inhærere cogebantur, Me-
la effodientes. quod cum fieret, non erat
ceſſum, ipſos divagari, ſed in illo, cui in-
rebant loco, operari: Ideoq; absq; labo-
impedimento gravioribus vinculis onera-
ntur. At qui in opus Metalli damnaban-
, propterea leviorib. adſtringebantur vin-
is, quod in maſſam Metalla reducerent, &
ca varia exercitia eſſent occupati: quippe
non aſſiduè in fodiendo morabantur, ſed
dò ad exportandum metallum, modo ad
uendum, reducendum & alia hujusmodi
vitia præſtanda adigebantur: in quibus ob
viorum vinculorũ onus facilè potuiſſent
pediri. *Sylveſt. Aldobrandinus in §. Jus autem. I. unt. quib. mod. jus patriæ poteſtat. ſolvat. n. 68.*
anquam non in vinculis tantum, ſed & in
na differentiam iſtam (quantumvis ea
gua & non diverſa admodum Calliſtrato
eatur *in leg. cognitionem, quinta. in fin. ff. de iis & extraordinar. cognition.*) conſiſte-
ertum eſt. Refugę enim ex opere Me-
i, in Metallum dantur, vel ut Calliſtratus
uitur, pœnæ metalli ſubjiciuntur: At qui
Metallo fugerint, gravius, h.e. morte coër-
tur. Hanc enim interpretationem Ulpiani
onſum *in d. l. aut dam. 8. §. inter eos. ff. de pœn.* à
liſtrato capit. *in d. §. fi. l. 5. de var. & extraord. ition.* Longè verò mitius etiam pœnæ

Damnati in metallum.

in opus metalli.

In Ministerium metallicorum.

genus erat eorum, qui in metallicorum,
est, damnatorum in metallum Minister
condemnabantur. Quamvis enim hi id
quod in opus damnati, operarentur; n
tamen omninò vinculis constringebant
Et huic quidem Ministerio etiam fœm
quandoq; mancipatas fuisse Ulpianus d
in d.l.8.§.in ministerium.

Cæterum ista in Metallum, sive in c
Metalli damnatio commutata hodiè e
Damnationem ad Triremes, sive Galera

Damnatio ad Triremes.

vocant: quam qui sustinent, eos vivos vi
tesq; dicas esse mortuos. Utris cert
adnumeres, Vivis an mortuis, non im
ritò dubites; cum certum sit, Eos vel n
expositos mortibus, vix tandem mori tan
ut non absq; ratione Vita ipsis supplici
Mors solatium videri possit. *arg. l. quisqu*
1. C. ad L. Jul. Majestat. Rectè tamen
loco observavit Auctor noster, Rom

Servi olim non remigabant.

Servis in Remigatione usos non fuisse.
bus etiam indecorum visum est, servu
Statoris, vel, ut alii legunt, *Stratoris* m

nec statoris aut stratoris officio fungebantur.

admittere. Nam ut Ulpianus ait: N
proconsulum Statores servos habere p
l. observare. 4. ff. de Offic. procons. & Legati.
enim eo in loco Antonius Goveanus
libr. 1. Variar. lect. capit. 42. quanquam J
bus Rævardus non *Servos*, sed *Suos*, ho

dc

mesticos legendum esse contendat *libro 1.* *rior. cap.12.* Quam lectionem &si & Cuius *libr. 11. Observat. cap. 1.* veriorem pu- : nihilo tamen minus Suorum nomine n Domesticos tantum, sed & Servos con- eri ait, *ut in l. videamus. 11. ff. Locati.* ubi Su- hoc est propriis & domesticis, sive etiam rvis, Hospites manifestò opponuntur.

ant autem Statores, iidem qui *Apparitores:* quos Budęus intelligit Magistratuū nun- s, sive Ministros apparituram Magistrati- s facientes; dum iis præstò sunt ad imperia bienda & exsequenda. quasi dixerit Ulpia- s: si quò Proconsuli exeundum sit, nullos bebit domesticos Apparitores; sed milites e eum ambulabunt. Quæ sententia n quoq; erit integra, si pro Statoribus cū jacio legas *Stratoribus.* Nam & Stratores ebantur, qui castra præibant, ut loca ac- nmodatiora ad exercitum traducendum erent. Atqui ejusmodi actibus Servos misceri, Veteres noluerunt *l. generali. 3. C. de ilariis, scrib. lib. 10.* quemadmodum & ab ni militia eos à Marciano videmus prohi- os *in l. ab omni. 11. ff. de re milit.* Cum Servis oq; pari in causa constituit Menander eos, de libertate sua litigantes, nec dum sentē- ata, militiæ se dederunt. *l. qui de libertate. 29. liberali caus.* Et Ulpianus scripsit, Eos,

Apparitores.

Stratores.

Servi non militabant.

qui ſtatus controverſiam patiuntur, licet
vera liberi ſint, nõ debere p id tempus nom
militiæ dare, maximè lite ordinata: ſive ex
bertate in ſervitutẽ, ſive cõtrà petãtur. Ac
ii quidem qui ingenui bona fide ſerviunt. S
nec, qui ab hoſtibus redemti ſunt, priusqu
luant. *l. qui ſtatus. 8. ff. de re mil.* Sed quæ pœ

militantium ſervorum pœna.

infligebatur ſervis, qui in militiam ſe adſcr
patiebantur? Et quia grave crimen habet
dare ſe militẽ cui non licet: atq; idipsũ qu
crimẽ dignitate, gradu, ſpecie militię auget
l. 2. in fi. ff. d. t. non mirum, quod capite id pu
endũ Marcianus reſpõderit *in d. l. ab om.* Qu
ita tamen temperandum cenſet Trajanu
pud Plinium *lib. 10. Epiſt. 39.* ut ſcire referat
trũ ſervi inter milites reperti, voluntarii ſe
tulerint, an lecti ſint, vel etiam vicarii d
Lecti ſi ſunt, (inquit) Inquiſitor peccavit
Vicarii dati, penes eos culpa eſt, qui deder
Si ipſi, cum haberent conditionis ſuæ con
entiã, venerũt; animadvertendũ in illos
Neq; n. multum intereſt, quod nondũ p
meros diſtributi ſũt. Ille enim dies, quo
mum probati ſunt, veritatem ab his origi
ſuæ exegit. Veruntamen in hoc Belli nec

Neceſſitas tamẽ ſervos quandoque admiſit.

tatem excipio. Nam & M. Antoninus I
Servos ad militiam paravit, quos *Volunt*
exemplo Volonũ appellavit, teſte Iulio C
tolino *in vita Ant.* Atq; ipſum etiam Sex
Cæſarem, cum civilia prælia eſſent inter

& Romanos, civitates adversantes obse-
e,& multos servos militiæ adscripsisse Ap-
nº scribit *lib.1.de bello civil.* Quod tamen ita
erpretor,ut anteq̃ militiã sortirentur, Ser-
lli manumissi, & ꝓ ingenuis fuerĩt habiti,
ex Eutorpio *li.3. de gest. Rom.* colligitur.Idq́;
tum maximè procedebat, cum Dominis
entib.militiæ nomẽ dederint servi. Eo ipso
m hos ingenuos fieri Justin.voluit: quem-
modum è diverso servos,qui dominis igno
ntib.militiam meruerint, spoliatos militia
Dominis in Dominiũ suũ retrahi posse san-
it, *l.super servis.6.C.qui mil.pos.li. 12.* Cætero-
in, si cuilibet servorum integrum fuerit ar
a capere,& militiæ sese accigere; quid aliud
ominis sperandum inde erit,q̃ perniciosis-
næ cõjurationes, &servilia bella perpetua? *Bella servilia.*
æ quãto olim terrori & formidini fuerint,
l inde conjectura fit probabile, quod ne
omanorum quidem potentia, sine maxima
viũ clade coërceri ea potuerint. Eodẽ enim
mpore in omnib. Italiæ Civitatibus præter
essanam, servi adversus Respub.conjurave-
nt: Post ẽt Spartaco Duce sexaginta circiter
illia servorũ arma ceperant, ac Romanorũ
es exercitus fregerant. *Orosius & Plutarchus*
Crasso. Nam ubiq; servorũ numerus decies
ajor fuit, quàm liberorum. Et quidẽ Athe- *Servi plures, quàm liberi.*
s censa fuerunt, uno tempore, peregrinorũ

decem millia: Civium viginti: Servo autem CCCC. millia. Unde cum alic do in Senatu Romano ageretur de com tandis servorum vestibus, ut à liberis ho nibus notâ quadam secerni possent: Sen aliquis intercessit, ne si seipsos servi nume cœpissent, exitium Dominis intentarent quod eos alioquin proclives videmus, p sertim si aut durius ab his habiti, aut Syl aliquem dictatorem fuerint nacti. Syl enim dicunt libertatem servis Dominos p dentibus, mercedis nomine proposuiss singula capita eorum, quos ipse proscripsi Quo in metu Cives satis diu sanè fuerũt, q ad cæsis sexaginta Civium millibus, & q dammodo pacata Republica, servus alic ad extremum Domini caput ad Syllam de lit: qui pactam libertatẽ dedit, sed manur sum de rupe Tarpeja præcipitem dari ju *Joh. Bodinus. lib. 1. de Repub. cap. 5.* Adeò rum id fuit, quod proverbiali circumfer sententia, *DOMI TOT HOSTES I SE, QVOT SERVOS.* Ac ne infinitus si satis nobis fuerit, vel unicum saltẽ singul perfidiæ, qua servus de Domino vindict sumsit, exemplum commemorare. Serv cũ acerbius tractaretur, Domino absente stia concludit: uxorem domini contumeli sè affectam vinculis constringit, ac tres ej fili

Servis proditoribus Dominorũ, libertas proposita.

Tot hostes, quot servi.

Memorabile exẽplum servilis vindictæ.

os comprehendit. Ubi dominum videt leuntem, unum è tribus ex altissimo sola- præcipitem dat; deinde secundum. Pater ita rei atrocitate obstupefactus, precibus achrumis servum exorare, ac modis omni s placare conatur, ut tertium morti eripiat. rvus paciscitur salutem filii ea lege, ut do- nus sibi ipsi nares præcidat. Naribus ex cto amputatis, servus cum tanta clade & ntumelia Dominum ultus esset, tertium oque dejecit: ac postremò ultionem, de pso, quam dominus cogitabat, præcipiti u cepit. Ita ex Pontano recenset Joh. Bo- ius *lib.1. de Repub. cap.5.*

DE EXEQVIIS MORTUORUM.

I quis præcipui nominis diem functus esset, septem dies domi detinebatur, o- vo comburebatur, factis exequiis so- nibus, quas Virgilius in 6 describit:

Principio pinguem tædis, & robore se- cto, &c.

i ait, struem lignorum erectam fuisse pinu & robore: quæ frondibus ornaba- . posteà erecta Cupressus splendidis de-

Pyra.

Cupressus armis induta.

functi armis induebatur. Ipsum vero

Corpus lotũ & unctum

pus aqua ad ignem calefacta lavabant,
odorifero ungebant oleo. Inde plangeb
defunctum, lecto imponebant; & pulc
rimis ac preciosissimis, quæ habuerat v

rogo impositum.

mentis amictum, super rogum intrins
vacuum & benè compositum ferebāt
so prius in eum thure & oleo. Immi

cum animalibus quibusdam & servo.

bant & Canem, Equum, aut Servum,
præ aliis charum habuerat. postea ard

Rogus ab aversis incēsus.

tibus facibus undiquaque rogum av
incendebant. Die nono, cum
ustum esset Corpus, & ut ait Vi
lius :

> Præterea si nona diem mortalibus
> mum
> Attulerit :

Ossa collecta.

colligebant ossa, & vino lota in æne
aut fictilem condebant urnam.

adstantes purificati.

ramo oleæ in aquam immerso circum
tes adspergebant, credentes scilicet,
hoc modo purificatos iri. Mortuo

Conclamatũ.

ultimum illud VALE, & I, LICET,
geminabant. Qui non urebantur,

* L. & ideò. 7. §. illud ff. de in rem verso.

unguentis fricabant, odoriferis & gr
factis suffitibus. Nobiles testam*
m

*ndabant, ut Liberti monumento aßi-
am lucernam accenderent, & se-
lturam custodirent.* * *Eo-
m die nono, postquam fatis jam conces-
at defunctus, in memoriam ejus ludos
ebant, quos Novendiales nuncupabant.
de Horatius,*

Lucerna perpetua.
L. Mævia. ff. de manu. testa.

Dissipare novendiales pulveres.

*xit. Ludi isti erant, Equorum cursus,
stiarum occisio sive confectio, & Ser-
orum ac Gladiatorum in Amphitheatro
gna. De quibus & superius à nobis di-
um est; & Tertullianus quoq; lib. De Spe-
aculis, disserit. Sed et illo ipso, quem dixi,
no die Epulum populo in foro dabant, ut
idere est apud Dionem li. 40. & Ciceronē
Oratione pro Murena. Quintus Tu-
ro (inquit) cum Epulum Q. Maximus,
fricani patrui sui nomine Populo Romano
aret, rogatus est à Maximo, ut triclini-
m sterneret, cum esset Tubero ejusdem A-
icani sororis filius, Atque ille stravit
lliculis hædinis lectulos Punicanos,
expos uit vasa Samia. Has sordes gravi-
r tulit populus Romanus. Itaque
omo integerrimus, civis optimus,*

Epulum populo datum.

cum esset L. Pauli Nepos, P. Africani,
dixi, sororis Filius, his hædinis pellicu
Præturâ dejectus est.

Quorundam corpora non combureb
Sepultura. *sed unà cum vestibus, itemq; Lacte & v*
no adspersis, extra Vrbem sepeliebant.
Imperatores exquisitis quibusdam sole
nitatibus sepeliebantur, quas Herodian
lib. 4. recenset: Inter alias vanitates
ineptias, concavam & quadratam lign
rum struem erigebant, singulis laterib
portâ additâ, per quam defuncti cadav
conspiciebatur. Supra hanc alia item qu
drata erat strues, sed strictior: quam il
dem adhuc alia magis stricta excipiebat;
quasi scalaribus gradibus adscendi posse v
debatur: ut in Numis & toreumatibus e
iamnum conspicitur. Erat ibi & Aqui
Aquila avolãs. *resti sive funiculo alligata: quæ funicu*
isto unà cum corpore combusto, volabat
altũ, & Imperatoris animam in cœlum a
cebatur evehere. Atq; ita in Deûm
numero eum collocantes, Di-
vi nomine indigi-
tabant.

NOTAE

NOTÆ.

Consentaneum veritati & observantiæ,
ò indubitatum est sapientibus, quædam
ois cognata esse semina immortalitatis;
us adeo appetentes simus, ut & sepulturæ
spiciamus, & nolimus cadaver nostrum
lè haberi. Nec enim admittenda est væ-
dium quorundam sententia, Animam
trā à Corpore solutam interire existimā-
m; atq; idcirco nos esse solicitos ejusmo-
iuturnitatis. Sanè harum pecudum
mi tam insipidi nunquam vixerunt ipsi cū
sententiis. Humanum verò ingenium,
od animæ nostræ vis est, cū se sciat immor-
; optat illud etiam, ut corpus ipsum quo-
& comes, & domicilium suum, quoad
i possit, eadem felicitate perfruatur.
qui jam Cadaver neq; sentit, neque tuum
amplius. At fuit: at nunc sensus est mi-
viventi earum incōmoditatum, quas pas-
um sit cadaver meum. *Jul. Cæs. Scaliger libr.*
oëtices cap. 20. Et quidem quanta vivis
ois sepulturæ cura esse soleat, tum cotidia-
rerum experientia, tum etiam vitæ magi-
docent historici. Nam & Ægyptiorum
ges ad vitam justam & honestam nihil tam
luxisse legimus, quam si secus facerent,
etum atque formidinem denegatæ sepul-

Immortalitatis omnes sumus cupidi.

Sepulturæ cura.

Virgines Milesiæ.

turæ. *Diodor: lib.1.* Et cum virgines M
siæ, quot tum ferè in ea civitate essent, re
té sine ulla evidenti caussa, sed morbo q
dam, qui in hominum animos interdum
let incidere, voluntatem cepissent obeu
mortis; plurimæq; jam suspensæ vitam a
sissent: Milesiorum Senatus frequenti
accidere ratus, quàm è re & commodo R
blicæ diutius ferri atq; dissimulari posset.
crevit, ut quæ Virgines corporibus suspe
mortuæ deprehenderentur, hæ post hanc
gem, cum eodem Laqueo, quo prævinct
alligatæ essent, nudæ tota via publica a
pulturam efferrentur. Post quod decre
Virgines voluntariam mortem non con
pisse dicuntur, pudore solo deterritæ tan
honesti funeris. Sic evenit, ut vel ipsa
gitatione funeris ignominiosi vita retin
tur amittere volentibus. Gellius *lib.15.*
Atticar. cap. 10. & P. Ærodius *lib.2. Decret*
39.

Mezentius.

Mezentius quoq; ille apud Virgil
non quidem Mortem deprecans, quipp
sciebat *Nullum in cæde nefas* esse; sed acer
cadaveris sui tractationem metuens, un
sepulturam rogat Æneam: *Unum oro,* in

Corpus humo patiare tegi: scio acerba
rum
Circumstare odia: hunc oro defende la
Et me consortem Nati concede sepulchr

Iis

emq; communis parentis nostræ, hoc est, turæ affectibus etiam Turnum, quamvis to robore, tali genere, tot reb. gestis clarũ, veri tamen videas, cum exanimum corpus m parentibus reddi rogat:

Turnus.

——seu corpus spoliatum lumine mavis;
Redde meis.

od si sepultura tanti æstimata fuit ab illis, ne carnis quidem resurrectionem unquã diderunt: multò minus profectò nobis e- negligenda, qui caduci hujus corporis re- citationem, & felicissimam in beatorũ con tio vitam nullis seculorum finibus termi- dam præstolamur: siquidem Corporibus stris impẽsum ejusmodi officium, est quo- mmodò ejusdem fidei testimonium. *can. nõ mamus. §. corpori. 13. q. 2.* & pignus Resurre- nis. *Theodor. Beza. ad 14. caput Matth. vers. 12.* nc ẽt est, quod de sepulchris & monumẽn- q̃ defunctorum domos Constantius appel *in l. 4. C. de sepulch. viol.* tam providè & reli- sè multa in jure nostro sint prodita. *t. t. ff. & le Religios. & sumt. fun. De mortuo inferen. & De lchr. violato.* Nam & volũtas defuncti Mo- mentum sibi fieri disponentis, salva cõsci- ia, & citra infamiã negligi nequit *l. militis. . de relig. & sumt. funer.* uti nec ipsum monu- ntum obligari. *leg. 2. C. dict. t.* legari. *l. monu- nta. 14. C. de legat.* permutari. *leg. 12. §. 1.*

Sepulchra.

Sepulchrorũ & Monumentorũ Religio.

de religios. & sumpt.fun. aut alienari vel dist
potest *l.2.& 9. C.d.t.* Etenim cum Mo
menta memoriæ servandæ gratia existan
§.6.ff.d.t. Satis inhumanum & durum fu
memorias vendere Mortuorum. *can.post*
13. q. 2. Quo etiam fit, ut dispositio illa
quis monumentum sibi ad instar ejus, q
Demetrii aut Damæ fuerat, fieri jussisset,
nomine errasset; nihilominus tamen val
& ideò ob hunc nominis errorem vitiari
debeat. *l. in testamento. 27. de condit. & dem*
strat. quia scilicet Religionis interest, Mo
menta exstrui & exornari *l. 1. §. interdictum*
Mortuo infer. & ideò Papinianus asserit
propter publicam utilitatem, ne insepult
davera jacerent, strictam rationem ins
habere. *l. sunt personæ, 43, in fin. ff. de Religi*
sumtibus fun. id est, negligere, ut Cujaciu
terpretatur *lib. 11. Observat. cap. 11. & lib. 3.*
(Quod enim insuper habemus, ejus quo
perabundat loco reputamus, at quod ab
dat, plerunque solemus negligere. *Jacob*
vard. lib.3. Varior. cap.3.) cum summa sit r
quæ pro Religione facit. *d. l. sunt personæ.*
admodum è diverso placuit ineptas de
ctorum voluntates circa sepulturam nor
lere. *l. serv. 113. in fi. de legatis 1.* Unde si h
hac conditione scriptus, *si reliquias testato*
mare projecerit, conditioni non paruerit:

Insuper quid habere.

des

tinus respondit, Laudandum esse magis, am accusandum hæredem; qui reliquias atoris nō in mare secundum ipsius volū- em projecerit; sed memoria humanæ con- ionis sepulturæ tradiderit: Ideoq; ab hæ- itate eum non expellendum: Sed hoc in- riendum potius, ne homo, qui talem con- onem posuit, neque compos mentis satis rit. *l,quidem.27. ff.de condit.institut.* Indeq; opinor, quod tantos sumtus & impendia nonumentis exstruendis multi fecerint. r enim tam operosa Mausolea, tot prodi- sæ magnitudinis & firmitudinis Pyrami- quorūdam corporibus putem impositas, am ut si non universa temporum spacia æ- re possent; aliqua tamen quàm maximè ginqua superarent? Intereà, autem, quod s memoriæ caussa monumentum sibi po- , violandum non esse, tralatitium est. *t.t.* *C. de sepulchro violat.* Alciatus *lib.10. pa- on. capit.4.* Menochius *lib. 2. de arbitrar. Ju- uæst.cent.4. casu 387.* adeò ut contaminata nctorum Religio pœnam sacrilegii ha- e dicatur *leg.pergit audacia.5. C. de sepulchro lat.* Quo nomine rectè ab Ulpiano re- isum legimus: Justæ sepulturæ traditum, t, terra conditum Corpus, inquietan- n non esse *l.Divi 39. ff.de Religios.& sumtibus* . Videri autem terrâ conditum, & si in

Corpus terrâ conditum.

arca conditum sit hoc modo, ne alibi transf[...]ratur *d.l. Divi.* Solebat scilicet non terrâ ta[...]tum, sed etiam in arca Lapidea, *leg. is qui.7.*[...] *ff. dicto titul.* supra terram positâ Corpus pe[...]petuæ sepulturę tradendum plerunq; reco[...]di. Quæ quidem Arcæ etsi olim plebeju[...] sepulchri genus arguebant, ut ex illo L[...]cani:

& in Arca.

Da vilem Magno plebei funeris arcam,

probat Cujacius *lib. 11. Observat. cap. 21.* post[...] tamen magno in precio habitæ, & à præsta[...]tibus quoq; Viris sunt usurpatæ: quippe cu[...] Arcarũ beneficio, ut Theodoricus Rex gra[...]ter dicebat, cadavera in supernis humata, [...] lugentium non parva consolatio: quoni[...] Animæ tantum de mundi conversatione d[...]cedunt, Corpora verò dulces quondã sup[...]stites non relinquunt, *Cassiodorus lib.3. Var[...]* *Jacobus Ravardus lib. 2. Varior. cap. 4.* Ac [...]mini, me ejusmodi Arcas, & quidem marm[...]reas, cum Accursii, Odofredi & Roffredi [...]noniæ; tum aliorum alibi in Italia passim [...]dere. Sed ad Veterum ritus in def[...]ctorum curatione observatos nos conf[...]mus. Et quidem auctor est Servius [...] *quinto. Æneid.* apud majores moris fuiss[...] qui mortuus esset, domum suam referre[...] Unde illud:

Prisci exequiarum ritus.

Sedibus hunc refer antè suis, & conde sepu[...]

De

einde cùm ſeptẽ ibi dies fuiſſet, octavo die go daretur ſive incenderetur: nono ſepeliur: eoq; illud Horatii pertinuiſſe:

Novendiales diſſipare pulveres.

um itaq; intus poſit' eſſet mortuus, forisvé retur, ſine fraude erat, vel ipſi mortuo conã, q̃ virtute pepererat, parẽtibusq; ej' imnere. Virtute inquã pepererat, ex Cicero. timo hujus moris interprete: Jam illa, ait, nificatio eſt, laudis ornamenta ad mortuos rtinere, quod coronam virtute partam, & qui peperiſſet, & ejus parẽti ſine fraude eſſe x impoſitam jubet. Quinimò ſi quis non tute, ſed pecunia aut pactione coronã acqiſiverat, is ejusq; pecunia Lege Decemvii arguebatur. *QVI CORONAM PACIT*, Lex, *IPSE PECVNIAQVE EIVS VIRVTIS ERGO ARGVITOR.* ubi virtutis gò arguitur, qui virtuti fraudem fecit. Ita im Legem iſtam apud Plinium *lib.21.cap.3.* . Rævardus emendat. Elatum autem ex ibus cadaver eadem Decemviralis Lex vein Urbe ſepeliri aut uri. *HOMINEM ORTVVM* (ait) *in Vrbe* ne ſepelito, ve urito. Hoc, propter ignis periculum, ait cero: illud ne ſacra Civitatis funeſtẽtur, ut ulus putavit *1. Sentent. 21.* aut, ꝙ perinde du, ne ſanctum municipiorum jus polluatur

Mortuo corona impoſita.

Sepultura & Vſtio in Vrbe prohibita.

l. Mortuorum, 12. C. de religios. & sumt. funer. v
ne urbanum cœlum fœdo cadaverum od
infectum, pestem civibus, qui spiritum ex
ducerent, inferret. Itaque moris fu
ut pyræ cupresso circumdarentur, prop
gravem ustrinæ odorem, ne populi circu
stantis corona offenderetur: sicuti Hoto
nus rectè adnotavit. Quo pertinet ill
Senecæ, Non defunctorum caussa, sed vi
rum inventam esse sepulturam scribentis:
corpora & visu & odore fœda amoverent
lib. 1. de Remed. fortu. Priori autem loco
Sepulturam ponit, tãquam vetustiorem U
one: quæ tum demum fuit instituta, c
hostilis immanitas etiam in Mortuos sa
ret, cadaveraq; eruerentur. Docet id
nius *lib. 7. cap. 54.* his verbis: Ipsum crem
inquit, apud Romanos non fuit veteris in
tuti. terra condebantur. at postquam l
ginquis bellis obrutos erui cognovere, t
institutum. Cæterum in utroq; hoc ge
Decemviri, sumtus & lamentationes fu
ris ex Solonis lege minuendos voluerun
hoc amplius etiam ita interdixerunt:
FACITO ROGUM ASCIA, NE POLI
Vult igitur XII. tabb. Lex, ex incompo
impolitisque lignis, sine arte simul cong
Rogum fieri: Asciam adhiberi non vult:
fabrorum materiariorum dolabra est, &
strum

Sepultura Ustione antiquior.

Sumtus funeris coërcitus.

Asciam.

umenti genus, non solum poliendis lignis,
l etiam construendis connectendisq; aptũ:
o in calcis maceratione Veteres etiam usos
isse testatur Vitruvius *lib.7. de Architect.ca.2.*
d & tribus riciniis, & vinculis purpuræ, &
cem tibicinibus funebris sumtus fuit exte-
iatus. Nam si Tullio credimus, volue-
nt Decemviri, *VT MORTVI TRIBVS*
CINIIS, ET VINCVLIS PVRPVRÆ
ECEMQVE TIBICINIBVS EFFER-
ENTVR. Rica Festo erat vestimentum
iadratum, fimbriatum, purpureum. Inde
icinium, quod & ipsum quadratum fuisse
:. quanquam XII. tabb. interpretes virilẽ
cant togam, qua Mulieres utebantur, præ-
xtam clavo purpureo. Per tria igitur Ri-
nia, & vincula purpuræ, tres viriles togæ,
ibus clavis purpureis prętextę intelligũtur:
iasi noluerint Decemviri plures in funere
iàm tres duntaxat fœminas tribus Riciniis
se indutas, Atq; ea quidem Ricinia unà
m cadavere licuisse concremari, ex Livio
.34. Hotomanus collegit, & ex Plutarcho
ioq; confirmat, qui Solonem vetuisse scri-
t, plures tribus illis vestibus in sepulchrum
ndi cum mortuo. Nec enim infrequens
it, ut quæcũq; defunctus in deliciis habue-
t, etiam si preciosissima forent, in ignem
ià cum ipso conjicerentur. quòd posteà

Rica: Ricinium.

Lex, in immensum præsertim funeris sumt
excrescentibus, ad certum quendam modu
restrinxit: quẽadmodum & Jure civili post
diligenter cautum videmus, ut sumtus illi p
facultatibus & dignitate defuncti prestitua
tur: Item ne ornamenta cum corporib. co
dantur, quod homines (inquit Ulpianu
simpliciores faciunt *leg. si quis. 12. §. 3. leg. 14*
5. ff. de religios. & sumtibus funer. Hinc eti
est, quod cum infinito Tibicinum nume
funera gravarentur, Decemviri plures
funere Tibicines, quàm decem prohib
rint. Quo respexisse videtur Ovidiu
Fastor.

Tibicines.

Cantabat fanis, cantabat Tibia ludis,
Cantabat mœstis tibia funebribus.
Adde quod Ædilis, pompæ qui funeris iren
Artifices solos jusserat esse decem.

Atq; ii quidem Tibicines idcircò adhibeb
tur, ut ad funebres eorũ tibias (quas Flam
audire nefas erat) næniæ mortui homi
laudandi caussa canerẽtur, auctore Festo.
& Præficas quasdam Mulieres, à præficien
sic dictas, ideò conductas fuisse, ut ante do
Mortui laudes ejus canerent, Varrò *libr. d*
Lingua Latina testatus est, citans illud Næ
Hæc quidem herclè, opinor, præfica
nam mortuos collaudat. Nec verò ad lau
defuncti duntaxat decantandas; sed & d

Præficæ Mulieres.

pl

nctum & fictas lachrumas conducebantur
eficæ: quæ, ut est apud Papinium *in Epice-*
patris,

—Pharios ficta pietate dolores,
Mygdoniosq; colunt, & non sua funera plorant.

his quidem peculiare fuisse carmen, com-
une omnibus funeribus; quod privatum
erent mutatis nominibus defunctorum,
; familiarum, Julius Cæsar Scaliger do-
lib.1.poetices cap.55. Solebant etiam Præficæ
ulieres, cum magnum simularent luctum, *Lamentatio ex-hibita.*
s quoque genis rasis sanguinem elicere.
enim Servius ad illud Virgilii *libro duode-*
imo:

Et roseas laniata genas;

oris, inquit, fuerat, ut ante rogos huma-
us sanguis effunderetur vel captivorum, vel
adiatorum: quorum si fortè copia non fu-
et, laniantes genas suum effundebant cruo-
m, ut rogis illa imago restitueretur.
d muliebres illas tragœdias & vi expressas
chrumas ac lamentationes Lex ista sustu-
: MULIERES GENAS NE RA-
UNTO, NEVE LESSUM FUNERIS
RGO HABENTO. Quo loci Radere *Genas radere.*
em erat, quod unguibus cruentare, digi-
vé conterere. Lessum autem *Lessum habere.*
elius apud Ciceronem interpretatur quasi
gubrem ejulationem. Idq; vel eò magis,

quod ejulatum & lamentationẽ ejusmodi S
lonis Lex ibidem vetet. De Solone eni
ita scribit Plutarchus: Lacerationes cædent
um se, & ejulationes, alienisque in sepulchr
Lamentationes sustulit, &c. Et sanè teste
huic rei satis idoneum habem⁹ ipsum Plau
quem Latinæ linguæ principem dicebat Ge
lius. Sic igitur in Truculento scribit:

—— stultus es,
Qui facta infecta facere verbis postulas: Th
tis quoq; etiam
Lamentando lessum fecit filio.

Quasi dicat Plautus: Lamentis, gemituq;,
fœmineo ululatu, filium deflevit Thetis;
tamen suis illa lachrumis, quod factum era
infectum reddere non potuit. Mirum t
men est, Solonem ipsum, qui Lessum, hoc e
Lamentationem, ejulationem & planctu
istum tanto studio inhibuerat, moriturur
jam longè aliter sensisse. Nam ejus, quãtun
vis sapientis hanc fuisse orationem Cicero *l*
1, Tusculanor. prodidit.

Solon.

Mors mea ne careat lachrumis: linquam
amicis
Mærorem, ut celebrent funera cũ gemi

Ennius.

Ennius in hoc longè fortior, qui tale sibi
scripsit Elogium:

Nemo me lachrumis decoret, neq; funera flet
Faxit. Cur? volito vivũ per ora Virûm.

Qu

id quod Justinianus, Muliebrem lessum *Justinianus.* unere, convertit in cantum? & præficarũ co psaltrias substituit? In Novella 59. e- n meminit mulierũ feretrum præcedenti- & psallentium. In Pandectis nulla hu- Romani moris supersunt vestigia: sed ma- o mortuo, annus ad Lugendum Mulieri *Annus Luctus.* uæ solùm præscribitur, & antè nubere eri prohibetur, non tam ob luctum tamen, àm propter periculum turbãdi sanguinis, d Annum istum luctus decem duntaxat ensibus terminari Jacobus Rȩvardus docet *1. Varior. cap. 20.* De Mulierum autem ntinentia, & Viduitatis laude eleganter *Viduitas.* ipsit Johan. Corasius, aureos illos Virgilii rsus laudans, quibus Didonem ita introdu- loquentem:

Ille meos primus, qui me sibi junxit amores
Abstulit, ille habeat secum, servetque se-
pulchro.

orrò ad cohibendos funeris sumtus & luctũ rtinet etiam illa Decemviralis Lex: HO-INI MORTUO NE OSSA LEGITO, UO POST FUNUS FACIAT. Vult im Lex, ut posteaquam crematum corpus t, ossa è cineribus legantur, statimq; loco *Ossa legere.* oximo in terram condantur. quod ideò it institutũ, ne si alium in locum sepeliendi ussa deportarentur, ibiq; justa iterũ fierent,

& luctus duplicaretur & sumtus. quanqu
hoc sensu hominis poti⁹, quàm homini le
intelligerentur : ex subtili quorundam
stinctione, quibus Hominis mortui ossa l
dicuntur, cum quæ dispersa sunt & nō col
rent, simul colliguntur. At Mortuo hōm
leguntur ossa, cum ejus cadaveri aliqua d
adimuntur. quod fit, vel cum digitus, qu
membrum est duobus aut tribus ossibus co
stans, alicui abscinditur. Hinc Fest
Membrum abscindi mortuo dicebatur,
quit, quum digitus ejus decidebatur, ad qu
servatum justa fierent reliquo corpore co
busto. Finge aliquem peregrè vel in m
litia mortuum, ei digitum ademtum, & ju
funeribus in patria faciendis adservatum;
liquum corpus apud peregrinos combust
fuisse. Lecta illi fuisse ossa, nemo negab
nec tamen contra Legem id admissum dic
Cicerone enim interprete Bellica & Pereg
na Mors excipitur. ut sensus sit, Hom
mortuo ossa legenda non esse, EXTRA QUA
SI MILITIÆ AUT PEREGRE MO
TUUS SIT. Hoc igitur casu ossa ei ad
mi & legi potuerunt, quò pòst funus fiat.
Credo, quia molestum esset, ad eum locu
amicos exequiarum caussa evocare, ubi q
bello occubuisset, vel ubi Civis Roman
inter peregrinos mortem obiisset. Pertin
etia

Militaris aut Peregrina mors.

m ad sumtus minuendos alia XII. tabb.
: SERVILIS UNCTURA TOLLI-
R, OMNISQUE CIRCUMPOTATIO.
blata igitur est Unctura, sed servilis tan- n. Nam & in servorũ demortuorum fune- mpensas factas Ulpianus innuit *in l. Julian. præterea 22. ff. de action. emti.* Non sublata em erit Liberorum Unctura: cum & in dectis eorum sumtuum probatam videa- s rationem, qui in unguento pro Mortui bore comparato sunt facti. *l. funeris. 37. ff. Religios. & sumt. funer.* Ait Lex: Omnisq; cumpatio. Antiquæ enim consuetudi- erat, ut uncto & delibuto cadavere, pota- circũ illud institueretur, ordineq; omnes vitarentur. Virgil.

Vnctura servilis.

Circumpotatio.

——ille agmine longo
Tandem inter pateras; & levia pocula ser-
pens
Libavitq; dapes.

bi per Dapes Servius ait Epulum intelligi, uod Silicernium dicebatur, quasi Silicœni- n, super silicem scilicet positum. Etsi au- m Hotomanus omnem Circumpotationẽ blatam putat; probabilius tamen est, ut illa egis verba ob connexitatem de Servili dun- xat epulo seu potatione prohibita cum rævardo accipiamus. Vetuit etiam Lex:

Silicernium.

TI NE SUMPTUOSA RESPER-

SIO FIERET, NEVE MURRATA PO
MORTUO INDERETUR: NEVE L
GÆ CORONÆ, NEVE ACERRÆ
HIBERENTUR. Solebat enim cadav
rogus preciosis liquoribus perfundi; & i
hos vino quoq; murrato. Murratum ig
vinum tanquam sumtuosam potionem
cemviri prohibent. Cætero vino adſ
ſionem fieri non vetant. Unde Virgilius:

Postquam collapsi cineres, & flamma q
vit,
Relliquias vino, & bibulam lavêre
villam.

Longæ Coronæ. Per Longas autē Coronas Revard' intelli
non quidē lemniſcatas illas, quæ & ipſæ ro
dæ eſſe poterant; ſed quibus buſta, ſepulc
ſellæ curules, theatra, & currus triumph
exornari conſueverunt. Non vult et
Lex *Acerras* adhiberi. Id Feſtus explic
Acerra. qui Acerram definit Aram, quæ ante mor
um poni ſolebat, in qua odores incendeba
tur. ut ita vetet Lex, Aras, quæ proximè
pulchra fierent, cum thure incenſisq; odo
bus obiri. Eademq; ſumtuum conſtringe
dorum ratione prohibitum videmus, *V*
PLVRA FVNERA NE VNI FI
RENT, NEVE LECTI PLVRE
INFERRENTVR. Id enim à quibu
dam fuiſſe factitatum, Syllæ exemplo con

pr

batur, qui Lectorum sex millia habuisse Lecti.
tur. Et Augustus posteà in honorem
rcelli Sororis suæ Octaviæ Filii, sexcētos
os intrare civitatem jussit. Nam, ut Ser-
tradit, apud Majores gloriosum fuerat,
mplurimis lectis efferri. Ac tenuis qui-
fortunę homines capulis, sive feretris ef-
bantur; potentiores autem lectis. Sed
a Lege additum fuisse Cicero testatur:
VE AURUM ADDITO: AST QUOI
RO DENTES VINCTI ERUNT, IM
M ILLO SEPELIRE, URERE VE, SI-
FRAUDE ESTO. Negat ergò Lex,
um ut & alias res preciosas unà cum Mor-
in rogum injicienda esse. Ex quo insti-
o fluxit fortassis vetus illa consuetudo, qua
rientibus annuli detrahabantur: quam
iter attingit Plinius *lib.33.cap.1.* Excipi-
tamen Aurum, qua nonnulli dentes sibi
rneos devinciunt: qualis illa fuit Ægle,
qua Martialis:

Auro dentes vincti.

Sic dentata tibi videtur Ægle
Emptis ossibus, Indicoq; cornu.

q; hinc perspicuum fit, Romanos in rebus
sacra & Religionem pertinentibus, quales
orum Manium fuerunt, mirabiliter anxi-
ad summam superstitionem fuisse, ut ab
otomano rectè hoc loco fuit observatum:
ud quem, ut & Jacobum Rævardum, plura

de Exequiarum ritu & jure poterunt v
Inde enim pleraq; hæc collegimus, quib
quæ de Purgatione scribit Vaconius d

Suffitio.

cuna , Suffitionem id genus vocatun
rens *libr. 1. Declarat. capite. 18. numero 7.*
hac illud etiam Virgilii exaudio *libro*
Æneid.

Idem ter socios pura circumtulit unda,
Spargens rore levi, & ramo fœlicis Oli

Aquila è rogo volans.

De aquila verò è rogo volante, & defun
nimam in cœlum simul efferente , cuj
finem Tituli nostri Auctor meminit, v
tur Herodianus *libro quarto.* ubi cer
niæ in Imperatorum funeribus adhib
tæ singulariter & copiosè
describuntur.

DE NOMENCLATORIBV.

Nomenclatores.

NOn erit extra propositū, antiquam
loco consuetudinem referre. Habe
enim Romani Servos quosdam , qui si
los Cives Romanos discerent cognosce
horum nomina memoriæ tenere: quæ p
quisq; obvius fiebat , Dominis suis Ca
datis , seu Magistratum aliquē ambien
Servi illi suggerebant, ut suo quēq; no

npellare possent Domini, atq; ita benevo latiam obviantium captarent. Nam, ut tarchus ait, majori voluptate adficitur, suo se nomine compellari audit; ejusq; m us appellanti magis conciliatur. Servi Nomencl tores *nuncupabātur: quo- n Cicero in Oratione pro Murena memi- , dum ipsum quoq; M. Catonem ait No- nclatorem habuisse, qui Civium obviā torū nomina ipsi insusurrarit. Id enim quenti in usu erat Canditatis Magi- atum ambientibus: qui, posteaquam e- nt Designati, multò salutabant negli- ntius.*

NOTÆ.

Vetus sanè institutum Romæ fuit, ut ebus comitialibus, qui vel à Cōsule, vel alio agistratu, cui tum Comitia habēdi jus erat, icto promulgabantur, Populus Romanus Cāpum Martiū conveniret: ubi qui Magi- ratum petebant, Candidati à toga candida, *Candidati* uæ gestamen erat Petitorum, dicti, Tri- us circumibant, singulosq; præhensantes, suffragia precibus temporariaq; observan- a emerebantur, unoquoq; plebejorum ac opulariū benignè & nominatim appellato.

Nomenclatores. Quam ad rem facilius agendā Nomencla
res inventi sunt: qui singulorum nomina
nebant, Candidatisq; suggerebant, ut qui
obvius erat. Hinc Festus: Honoris am
tus dici cœptus est, inquit, à circumeun
supplicandoq;. Est enim Ambire, supplic
Ambire: Ambitus. re. Ambibant autem Romani, aut capta
tes populi suffragia, aut Judicum implora
tes misericordiam. Ideoq; tam hi, qui f
vorem & gratiam Judicum, quàm illi, q
Magistratum captabant, appellari solent an
bitiosi. Unde & ambitiosa dicuntur decre
ta, vel ambitiosi jussus, tam qui gratis, quà
qui accepta mercede contra jus & æquum i
alicujus favorem à Judicibus interponuntu
*l. servo invito. 65. §. 2. ff. ad SC. Trebellian. Ravar
lib. 5. Varior. cap. 6.*

Et quidem quantum etiam ad Magistra
Ambit' licitus. tus Ambitum attinet: sciendum est, hun
in Oratione illa contra Sallustium, duplicem cō
stitui: Unum popularem, concessum qui
dem atq; etiam laudatum, cum aliquis Ma
gistratum aut Curationem petendo, suan
operam offert Reipublicæ; judiciumq; de s
faciendum populo permittit absq; dolo ma
lo. Hoc genus Ambitionis nullis legibu
prohibetur, sed approbatum semper, & à ma
ximis præstantissimisq; Viris exercitum est.
Alterum autem Ambitus genus infame es

& Legun

Legum severitate notatum; quod aliquan- vi, aliquando dolo committitur: & unde des, largitiones, & variæ corruptelæ nascū- r. De hujusmodi crimine variis tempo- bus variæ Leges latæ sunt. Primum anno Urbe condita 397. Lex Petilia: qua non gitiones, paupere tum civitate; sed præpo- ra ambiendi ratio coërcebatur: Cum novi idam homines, præter morem nundinas conciliabula agerent, & favorem hominū i conciliantes, suffragia peterent. *Livius li.*

Ambitus illicitus.

punitus L. Petilia.

Deinde Lex Calphurnia, anno ab U. C. 7. Republica jam Imperii dignitate, & o- m magnitudine aucta; qua Lege præter a- s pœnas, pecuniaria quoq; adjecta fuit au- ore Pediano. Huic successit Lex Tullia, Tullio Cos. ex Senatu decreto lata: quan- cautum est, præter alia multa, Ne quis dia vulgò daret: alioquin Legis Calphur- e reus haberetur. Adjecta ēt asperior pœna, nteà, nempe Exiliū. nā anteà dānati in Civi e remanebant. Fuit præterea Lex Pompeja mbitu severissima: quæ Cæsare in Galliis maximas gerente, tum lata est, cum Can- atis in Urbe insanientibus, sic Ambitus eret, ut populus in varia studia scindere- , ferroq; dimicaretur atque igni: & pro- reà, teste Appiano, octo mensibus Res- blica Magistratibus caruerit: In quibus

L. Calphurnia.

L. Tullia.

L. Pompeja.

procellis & fluctibus, suadente Catone, sol
Cn. Pompejus III. Cõsul ab Interrege creat
est: qui Ambitum in Campo Martio son
bus punitis, non sine magna laude popu
quemadmodum ex Plinio refert Cl. Prev
tius. *De Magistrat. Roman.* Trajanu
quoque lego apud Plinium repressisse Am
tum, Candidatis tertiam patrimonii part
in ea, quæ solo continentur, conferre juss
ut similiter SCto fœneratores jubentur du
partes patrimonii in solo collocare; & con
scantur, qui dimidiam rei familiaris in pec
nia habent apud Suetonium *in Augusto.* P
autem ad instar L. Juliæ Ambitus coërceri
pit in Municipiis, ubi Duumviri & Sacerd
tes provinciarum creantur decreto populi,
Curiæ; & creabantur etiam Episcopi & Pr
byteri *leg. 49. C. Theodos. de Decreti.* quor
Ambitio coërcetur *leg. si quemquam. Cod.*
Episcop. & Cleric. Iac. Cujac. ad L. Jul. de Amb
in Cod. Porrò Legem Juliam de ambitu
diè in Urbe cessare Modestinus ait; quia
curam Principis Magistratuum creatio p
tinet; non ad populi favorem. *l. 1. ff. ad L.*
de Ambitu. Quæ Modestini verba ita in
ligit Budæus, non ut Ambitus Legem Ro
abrogatam esse dicat; sed Ambitus judici
exerceri desiisse: quia populus honores m
dare desierat sub Principibus tyrannis, au
Reg

Constitutione Trajani.

Senatuscõsulto.

L. 1. de Ambitu.

Ambitus judicium hodiè cessat.

Regum similitudinem omnia arbitratu suo dministrantibus; omnibus propemodum estigiis antiquæ Reipublicæ sublatis. Sic ivenalis, de Populo Rom:

——nam qui dabat olim
Imperium, Fasces, Legiones, omnia; nunc se
Continet, atq; duas tantum res anxius optat,
Pannum & Circenses.

Notat autem Domitiani tempora: de quibus oquens Fabius lib. 6. ita inquit, in mentio- e Orationis pro Murena: Hoc genus no- ris temporibus totum penè sublatum est: um omnia tutelæ curæq; unius innixa peri- litari nullo judicii exitu possint.

DE DONIS.

Calendis Martiis dona Mulieribus mittebantur ab Amicis & cognatis: uod eo die pugnantibus inter se Romanis & Sabinis, Mulieres se inter arma intule- int, & infesta diremta acie, pacem conci- arint. Ideoq; festus illis habebatur is ies, & maximus tum exhibebatur honos Mulieribus, & ut Iuvenalis ait, Vmbella iridis, magna succini copia, & alia dona s mittebantur. Quò respiciens ICtus

Dona Vxoribus collata.

Pomponius: Si vir Vxori Kalendis Martiis aut natali die munus dedisset; valere donationem ait, dummodò munus id immodi cum non fuisset. * *Natali autem die quoq Vxoribus à Maritis donatum fuisse, Iuvenalis testatur, his versibus:*

* L. sed si vir. 31. §. si vir uxorē. 8. ff. de donat. inter Vir & Vxor.

Natalitia dona.

En cui tu viridem Umbellam, cui succin mittas
Grandia, Natalis quoties redit, aut medi um Ver
Incipit, & strata positus longaque ca thedra,
Munera fœmineis tractas secreta Calendi

Saturnalitia.

Festis Saturnalibus dabantur etiam Vir munera. Celebrabantur autem Saturna lia 1. Decembris: qui dies solstitialis es ut Macrobius refert li. 1. Saturnal. capit. Idem & primo anni die, boni augurii cau sa fiebat. Vnde Suetonius scribit, O mnes ordines Kalendis Ianuariis Strena Augusto etiam absenti in Capitolio contu lisse: Sed quia Mos iste in plures protend batur dies; interdixit Tiberius, ne præt Calendas Ianuarias strenæ darētur accip renturvé. Et Caligula edicto cavit, ut il die à quolibet strenam acciperet. Ac M

Strenæ.

ij

ſte à veteribus quidem ſublatus, nihilominus tamen adhuc obſervatur.

NOTÆ.

Inter Donum & Munus hoc intereſt Ulpiano, quod inter genus & ſpeciem. Nam enus eſſe Donum Labeo putat, à donando ictum; Munus, Speciem. *l. inter donum 194. e verbor. ſignifi.* Definiri autem Donum in enere poteſt, liberalitas, ex animi benignitate proficiſcens, alteri collata & conceſſa. *leg. onari. 39. ff. de donat. leg. donari. 82. de Reg. jur.* Dividi verò in Abſolutum ſeu merum; & modo quodam factum, hoc eſt, non merum. *Azo in Summa C. de donat. quæ ſub modo.* Illud roprię ac in ſpecie donum: Hoc in aliud omen tranſiens, Munus, quaſi donum reatum appellari. *l. munus. 18. de verbor. ſignific.* Nec enim rarum eſt, ut generis nomen ſpeiei ſignificationem, quaſi propriam induat. *. 3. & ibi Dd. Inſtit. de Adoption.* Propriè & abſolutè donum eſt, quod nullo alio intuitu onatur, quàm propter meram & abſolutam beralitatem ac benignitatem. *arg. L. 1. ff. de onat.* Donum modo quodam factum, quod ectè Munus vocamus, illud erit, quod donatur reſpectu alicujus cauſſæ vel rei; ſicut quod elationem habet, nec meram reſpicit libera-

Donum & Munus quid differant.

Donum merum ſeu abſolutum.

Donum relatum.

litatem, sed caussam, aut quod conditione
vel modum secum trahit: *d.l.1.§.1.de donat.* Q
divisio planè juvatur Marciani responso *l.m*
nus. 214. de verbor. significat. Munus propr
est, inquit, quod necessariò obimus, lege, m
re, imperiové ejus, qui jubendi habet pot
statem. Dona autem propriè sunt, q
nulla necessitate juris, officii, sed sponte pr
stantur: quæ si non præstentur, repræhen
est: & si præstentur, plerumque laus inest.
Sed in summa in hoc ventum est, ut nõ quo
cunque munus, id & donum accipiatur:
quod donum fuerit, id munus rectè dicatu
Doni hujus relati exemplum est in donati
ne *mortis caussa*: *t. t. ff. de mort. caussa donat.*
in donatione *propter nuptias*, quam Sponsus f
cit sponsæ in dotis compensationem *lege p*
nultim. & ult. C. de donat. ante nupt. Novella
Æqualit. dot. & Novella Vt sponsalit. largit.
Ejus etiam generis est Donum nuptalitiu

Nuptialitium.

quod Nuptiarum caussa patrono, dede
Libertus, & amici novis nuptis in nupti
festivitate. *leg. Julianus. ff. de bonis libertor.* T
rentius in Phormione:

> *Nam herilem filium ejus duxisse audia*
> *Vxorem: ei credo munus hoc corraditur.*

Natalitium.

Item Natalitium, quod puerperis, dum in l
cto jacent, datur. Inde Alciatus (*Cimelium*
dictu

ictum putat *lib.9.parergon.cap.7.* adducens in
unc sensum illud Plauti, in Truculento:

Non audes aliquod mihi munus dare Cimeliũ?
Lucrũ hercle videor facere mihi, Voluptas mea,
Vbi quippiã me poscis. PH. At ego, ubi abstuli.

uanquam Natalitium id quoque dicatur,
uod recens natis infantibus offertur. Te-
entius in Phormione:

Ferietur alio munere, ubi hera pepererit.
Porrò alio autem, ubi erit puero natalis dies.
Vbi initiabunt: omne hoc Mater auferet:
Puer caussa erit mittundi.

x quod patrono, item viro & uxori in die na-
ali aut anni principio mittitur. Etsi enim a-
ioquin donatio inter conjuges est prohibita,
t.ff. & C. de don.int. vir. & uxor. ex ea fortassis
atione, quàm supra adsignavimus *Tit. de Fi-
ula.fol.329.* Si tamen vir uxori munus Kalendis
Martiis, aut Natali die dedisset: valere do-
ationem illam Pomponius respondit. *leg. sed
vir.31. §, si vir uxori. 8.ff. de donat.int. vir. &
uxor.* Kalendis Martiis ait; quia hæ fœminis
olennes erant, in quibus Munera iis missitari
olebant. Unde & *fœmineæ* dictæ Juvenali:

Munera fœmineis tractas secreta Calendis.

ic apud Plautum in Milite: Da mihi, quod
Kalendis mittam, Martiæ cum venerint.
ic & Tibullus solicitus est, quodnam
Neæræ, Speratæ suæ Kalendis Martiis, quæ

KL. Martiæ.

novum inchoabant annum, munus mitt
dum ita canit:

Martis Romani festa venere Calendæ,
Exoriens nostris hic fuit annus avis.
Et vaga nunc certa discurrunt undiq; pompa
Perq; vias Urbis munera, perq; domos.
Dicite Pierides, quonam donetur honore
Seu mea, seu fallor, cara Neæra tamen.

Quo ex loco etiam illud colligitur, primo
ni die, pro feliciori scilicet ipsi' auspicio, pa
sim quoq; amicis munera fuisse oblata. Hi
Symmachus: Kalendas anni auspices, quib
mensium recursus aperitur, impertiẽdis Str
nis dicavit antiquitas. *lib.10.Ep. 20.* Strenaru
verò originem & notationem idem post
subjungit *ep. 28.* Ab exortu penè Urbis Ma
tiæ, inquit, Strenarum usus adolevit, auct
ritate Tatii Regis: qui verbenas felicis arb
ris ex luco Streniæ, anni novi auspices pi
mus accepit. Nomen indicio est, Vi
strenuis hæc convenire ob virtutem: atq
ideò vobis D D. Imperatores, hujusmodi i
signe deberi, quorum divinus animus mag
testimonium vigilantiæ, quàm omen e
spectat. Inscripta autem est epistola illa V
lentiniano, Theodosio & Arcadio Imperat
ribus: quibus ex multis jam retroactis secu
introducta consuetudine Strenæ, ut & nat
litia munera solebant mitti: sicuti ex Suet
n

Strenarum origo.

io Auctor noster rectè observavit. Porrò quemadmodum Martiæ Kalendæ fœminis sacræ; ita & Decembres, quæ alio etiam nomine Saturnales dicebantur, Viris erãt dicatæ: atq; his Apophoreta iis mittebantur. Inde & Saturnalia hæc munera Martialis vocat.

KL. Decembris: Saturnales.

Saturnalia divitem Sabellum
Fecerunt, meritò tumet Sabellus.

Inde Suetonius in Vespasiano. *cap. 19.* Sicut Saturnalibus dabat viris Apophoreta; ita & Kalendis Martiis, fœminis. Quæ autem propriè Apophoreta illa fuerint; ex Domitio Calderino ad Martialem, & Justo Lipsio *libro primo Saturnalium capitulo 16.* rectius cognosces.

Apophoreta.

DE HORIS ET CLEPSYDRIS.

Diversæ etiam veterum Horæ erant à nostris. Duodecim enim illi diei horas numerabant longas & breves, pro diei & noctis longitudine aut brevitate. Posteaquam verò inventus fuit Campanæ usus, diviserunt Diem & Noctem in horas

Horæ inæquales.

XXIIII. In hunc finem constituta [illegible]*bebant* Solaria: *&, si nubilum esset cæ*[illegible] Solaria. Clepsydra *utebantur: quod aqueum e*[illegible]*t Horologium, ad hunc ferè modum* [illegible]*ctum. Capiebant vas quoddam vitre*[illegible]*, in cujus fundo angustum foramen erat,* [illegible]*ro circumdatum, ne ab aqua consume*[illegible]*tur. In altera vasis illius parte linea* [illegible]*cta, XII. horas inscriptas habens, erat* [illegible]*cta. Posteà vas aqua implebant, quæ* [illegible]*exiguum foramen illud guttatim em*[illegible]*tebatur: ipsiq; etiam Aquæ suber* [illegible]*mittebāt, cui hastula seu virgula erat in*[illegible]*xa: quæ apice & extremitate sua prima*[illegible]*; mox emissa sensim & guttatim aquâ, se*[illegible]*dam & tertiam, & alias tangendo mo*[illegible]*strabat horas. Atque hæc græca v*[illegible]

Clepsydra. *Clepsydræ nominabatur, quasi A-*
quam eam surreptam
dicas.

NOTA[illegible]

NOTÆ.

Scribit Plinius *lib. 7. capit. 60.* & post hunc Censorinus *de die. Natal. cap. 19.* & Varro *libr. .de Lingua Latin.* horarum usum nomenq; diuturnis temporibus latuisse apud Romanos: & id quidem CCC. & eo amplius annis: nec usquam XII. tabb. Leges de horis fecisse mentionem. At primum quidem Ægyptios, post deinde Græcos Horologia composuisse tradunt: quæ etiam ab Antiquis Solaria dicta sunt & σκιοθήρια, & Horaria, & Horographia. Vocaverunt etiam *Hydrologia & Clepsydras*, ob id, quod ex aquæ cōmensuratione aliquando componerētur. de quarum præparatione hoc titulo ab auctore disseritur. Nam & harum quoque usum Romanis postea esse cœpisse, manifestum est: quamvis anteà Dies continua serie numeraretur à nocte media præcedente ad mediam noctem subsequentem: tantum Lex XII. tabb. has partes non tam diei, quàm usuræ lucis, Mane scilicet, Meridiem, Occasum, & supremam tempestatem distinguebat. At postquam Horarum usus ad Romanos, ut dixi, post annos CCC. ab Urbe condita pervenit; tum edocti scilicet Noctem à luce distinguere, duodecim nocti horas, totidemque Luci, quam Diem appellabant, tribue-

Horarū usus Romæ prius incognitus.

Horologia.

Clepsydra.

bant. Diurnæ itaque horæ ab ortu
lis ad occaſum usque : Nocturnæ ab
caſu usque ad ejusdem ortum numerab
tur. Sic eveniebat, ut inæq
les eſſent horæ illæ, pro diei & noctis nim
longitudine aut brevitate: ut ab auctore n
ſtro rectè fuit obſervatum. Eveniebat
illud, ut in Repub. Romana duplicis diei
ſet conſideratio; Civilis ſcilicet & Natural

Dies Civilis. Dies Civilis à Paulo deſcribitur *in l. more. 8*
de feriis. More Romano, inquit, dies à m
dia nocte incipit, & ſequentis noctis me
parte finitur. Media nox, prima dicebat
vigilia: deinde erat Gallicinuim: poſt Dil
culum ſive aurora: deinde Mane, Merid
Occaſus, Veſper, Intẽpeſta nox ſive Conc
bium, ſicut ergò ab Urbis exordio, & tempo
Legis XII. tabb. latæ, moribusq; deinde ſ
quentibus, in acie in caſtris militaribus h
diei conſideratio obtinebat: ita etiam in U

Naturalis. be, rei militaris imitatione. At Naturale
diem idem Paulus definit. *in l. 2. §. 1. ff. de ver*
ſign. Cujusq; diei, inquit, major pars eſt h
rarum ſeptem primarum diei, non ſuprem
rum. Hic enim unà cum horarum uſu i
Republica inventus, XII. conſtat horis di
urnis : quarum ſeptem primæ diei, majo
illius pars cenſentur, utilitate præſertim &
commoditate laborandi agendiq; : cum i
con-

nfeſſo ſit, Matutino tempore longè nos ad
endum promptiores, ſagaciores, velocio-
eſſe. Civilis igitur dies noctem comple-
batur: Naturalis non item. Illius uſus
æcipuus erat in negotiis indifferētibus: hu-
s in negotiis tantùm diurnis. Illius com-
tatio civilis erat; hujus naturalis, à momē-
ſcilicet in momentum. Qua de re plura
leantur apud Alciatũ, Brechęum, Forne-
i Gœddæum, alios *in l. 2. §. 1. ff. de verb. ſignif.*
ibus adde, quæ de exterarum gentium an-
ratione, & cum Romano collatione ſcripta
liquit Joannes Lalamantius. De ipſis
tem Horologiis peculiarem habebimus
itulum in libro ſecũdo. ubi commodior de
s dicendi erit occaſio. Nunc cum Aucto-
noſtro hic abjungo, & ad ea *quæ recens fue-*
int inventa, veteribus autem incognita, ac-
ngor. Sic igitur Pancirolus:

---

*ATque hæc quidem mihi nunc occur-
rerunt, quæ de Artibus & moribus
icerem: qui antiquitus quidem in uſu fue-
unt; nunc verò vel planè ignorantur, vel
n deſuetudinem iverunt. In quibus ta-
nen recenſendis, nec de veteri Paganorum
eligione, ne rebus tam abominãdis & va-*

nus me intricarem; nec etiam de Legib. t-
ties immutatis disserere volui, animadv-
tens scilicet, Materiæ hujus ubertate
peculiarem librum exigere. Nec dubit-
quin omissa à me quædam sint, quæ & ip-
consideratione digna fuerint : sed sat-
fore putavi, si vel præcipua saltem ex h-
attingerem. Nunc ad Nostratia pr-
grediemur, quæ Veteribus fuerunt in-
cognita. Et primum quidem
de Novo Orbe
dicemus.

FINIS LIBRI PRIMI.

LEGUM

LEGUM QUARUNDAM SENSUS HOC TRACTATU OBITER INDICATUS.

INDE-

INDEX
RERVM ET VERBORVM
COPIOSISSIMUS.

A

Bucc

Draco-

Gla-

H.

I.

K.

L.

Latu

Mauso-

Myrr

P.

Q.

R

S.

Trire

V.

Buma-

INDEX.

FINIS.

ERRATA, QVÆ IN INDICIS confectione animadvertit Typographus, ita corrigenda.

Fol. 14. Lin. 6. Lege, Magnificentiæ.
85. 20. præbuerunt.
96. 4. ἱππασίας
120. 18. cibum.
158. 9. perfusis.
199. 12. æra.
206. 14. prætereà.
208. 5. funestum.
216. 2. Sibyllam.
217. 16. Remo.
239. 13. quidam.
260. 6. αὐλέω.
273. in Marg. Literarum.
286. 7. arande.
295. Lin. ult. alicubi.
299. 19. ex eo.
306. 5. censuit.
310. 3. Viglius.
Ibid. 15. distinguunt.
Ibid. ult. Novation.
320. 4. Imperatores.
323. 2. maximè.
325. 12. antiquitatibus.
336. 4. poterant.
Ibid. lin. pen. præstitisse.
338. 9. querelæ.
340. 10. hos.
355. In marg. In Ludis.
356. 9. insolens.
366. 1. Sic.
372. 26. parceret.
387. 22. Alas.
393. lin. pen. Imperator.
400. 6. insigne.
438. lin. ult. hypocryticum.
441. 8. indicium.
443. 23. fit.
444. 25. esset.
454. 1. Diadema.
456. 17. fossor.
466. lin. 22. Sybaritarum.
474. In marg. Actæon.
478. 15. affici.
488. 10. canit.
532. 1. ingerentem.
536. 10. prolueris.
548. 11. solutior.
563. 14. Militaria.
597. 6. cum.
Ibid. 10. eum.
Ibid. 21. patris.
604. 23. debachantes.
640. 6. εἰδὼς.
658. 16. perfidia.
Ibid. lin. ult. civitatum eversione
659. 1. pepererit.
660. 5. liberorum.
669. 5. Est.
673. 9. inditum.
688. 2. mundus.
701. 14. fontibus.
721. 1. Iisdem.
726. 9. vivorum.

Cætera, si qua occurrent, pro candore suo æquus emendabit Lector.

AMBERGÆ.

Ex officina Typographica Michaëlis Forsteri.

M. D. XCIX.